BÂKÎ

DÎVÂN

HASAN ÂLİ YÜCEL KLASİKLER DİZİSİ

ÇEVİREN: FURKAN ÖZTÜRK

TÜRKİYE İŞ BANKASI
Kültür Yayınları

Genel Yayın: 3409

Hümanizma ruhunun ilk anlayış ve duyuş merhalesi, insan varlığının en müşahhas şekilde ifadesi olan sanat eserlerinin benimsenmesiyle başlar. Sanat şubeleri içinde edebiyat, bu ifadenin zihin unsurları en zengin olanıdır. Bunun içindir ki bir milletin, diğer milletler edebiyatını kendi dilinde, daha doğrusu kendi idrakinde tekrar etmesi; zekâ ve anlama kudretini o eserler nispetinde artırması, canlandırması ve yeniden yaratmasıdır. İşte tercüme faaliyetini, biz, bu bakımdan ehemmiyetli ve medeniyet dâvamız için müessir bellemekteyiz. Zekâsının her cephesini bu türlü eserlerin her türlüsüne tevcih edebilmiş milletlerde düşüncenin en silinmez vasıtası olan yazı ve onun mimarisi demek olan edebiyat, bütün kütlenin ruhuna kadar işliyen ve sinen bir tesire sahiptir. Bu tesirdeki fert ve cemiyet ittisali, zamanda ve mekânda bütün hudutları delip aşacak bir sağlamlık ve yaygınlığı gösterir. Hangi milletin kütüpanesi bu yönden zenginse o millet, medeniyet âleminde daha yüksek bir idrak seviyesinde demektir. Bu itibarla tercüme hareketini sistemli ve dikkatli bir surette idare etmek, Türk irfanının en önemli bir cephesini kuvvetlendirmek, onun genişlemesine, ilerlemesine hizmet etmektir. Bu yolda bilgi ve emeklerini esirgemiyen Türk münevverlerine şükranla duyguluyum. Onların himmetleri ile beş sene içinde, hiç değilse, devlet eli ile yüz ciltlik, hususi teşebbüslerin gayreti ve gene devletin yardımı ile, onun dört beş misli fazla olmak üzere zengin bir tercüme kütüpanemiz olacaktır. Bilhassa Türk dilinin, bu emeklerden elde edeceği büyük faydayı düşünüp de şimdiden tercüme faaliyetine yakın ilgi ve sevgi duymamak, hiçbir Türk okuru için mümkün olamıyacaktır.

23 Haziran 1941
Maarif Vekili
Hasan Âli Yücel

HASAN ÂLİ YÜCEL KLASİKLER DİZİSİ

BÂKÎ

ÖZGÜN ADI
DÎVÂN

ÇEVİREN
FURKAN ÖZTÜRK

© TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI, 2013
Sertifika No: 29619

EDİTÖR
ALİ ALKAN İNAL

GÖRSEL YÖNETMEN
BİROL BAYRAM

DÜZELTİ
NEBİYE ÇAVUŞ

GRAFİK TASARIM VE UYGULAMA
TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI

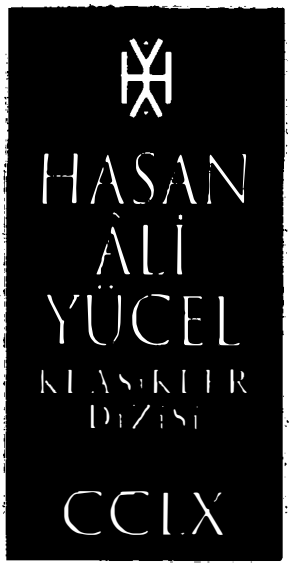
1. BASIM, EKİM 2015, İSTANBUL

ISBN 978-605-332-585-7 (CİLTLİ)
ISBN 978-605-332-586-4 (KARTON KAPAKLI)

BASKI
YAYLACIK MATBAACILIK
LİTROS YOLU FATİH SANAYİ SİTESİ NO: 12/197-203
TOPKAPI İSTANBUL
(0212) 612 58 60
Sertifika No: 11931

Bu kitabın tüm yayın hakları saklıdır.
Tanıtım amacıyla, kaynak göstermek şartıyla yapılacak kısa alıntılar dışında gerek metin, gerek görsel malzeme yayınevinden izin alınmadan hiçbir yolla çoğaltılamaz, yayımlanamaz ve dağıtılamaz.

TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI
İSTİKLAL CADDESİ, MEŞELİK SOKAK NO: 2/4 BEYOĞLU 34433 İSTANBUL
Tel. (0212) 252 39 91
Fax. (0212) 252 39 95
www.iskultur.com.tr

BÂKÎ

DÎVÂN

ÇEVİREN:
FURKAN ÖZTÜRK

TÜRKİYE İŞ BANKASI
Kültür Yayınları

İçindekiler

Sunuş vii

Dîvân 1
- Kasideler 3
- Musammatlar 67
- Gazeller 95
- Kıt'alar 373
- Matla'lar 379
- Farsça Şiirler 383
  - Farsça Gazeller 392
  - Farsça Kıt'alar 397
  - Farsça Beyitler 398

Ekler 399
- Kısaltmalar 401
- Bibliyografik Kısaltmalar 403
- Bâkî'nin Şiirleri, Dil İçi Çeviriler ve Notlar 409
- İşlevsel Sözlük ve Açılamalar 445
- Atasözleri, Deyimler ve Kalıplaşmış Sözler 527
- Ayetler, Hadisler ve Arapça Sözler 581
- Genel Bibliyografya 585
- Dizin 597

Sunuş

Çeviriyi dilbilimsel, toplumsal, göstergebilimsel bir olgu biçiminde ele alıp irdeleyen, bir kurama dayanarak açıklayan çeviribilimin en çetin cevizi, hiç kuşkusuz edebiyat metinlerinin çevirisidir. Türkiye'de çeviribilimin temel el kitaplarından birini yazan Akşit Göktürk'e göre bunun nedeni edebiyat metninin işlevsel özelliği ile ilintilidir. Edebiyat metni dilden oluşur, ancak bu bir yönüyle kendine özgü bir dildir. Mukarovsky'nin "doğal devinim yitimi", Eco'nun "açıklık", Ingarden'in "çok sesli uyum" Schmidt'in "çoğul işlevlilik" diye adlandırdıkları dilin işlevsel doğası edebiyat metninin çevirisini iki noktada güçleştirir:

> *"Birincisi, yazın metinlerindeki yananlamların dilin genel yapısında, her sözcüğün ardında yer alan alışılmış anlam dizilerine göre seçilmeyişi, dolayısıyla da ancak çağrışımsal, yorumbilgisel işlemlerle kavranabilmesidir. İkinci nokta ise, özgün metin dilindeki, karmaşık, çok yönlü alımlama koşullarının, çeviri metin dilinde de yaratılması zorunluluğudur. Burada temel sorun, özgün metin dilindeki yananlamların, çeviride de yeterli etkiyle üretilip üretilmeyeceğidir."*[1]

---

1 Akşit Göktürk, *Çeviri: Dillerin Dili*, YKY, İstanbul 2013, s. 41; ayrıca adı geçen yazarın bu konu ile ilgili diğer yazıları için bkz. *Sözün Ötesi*, YKY, İstanbul 2002, "Bir Yorum Süreci Olarak Yazınsal Çeviri", s. 123; "Yazınsal Çevrilebilirlik Sorunu", s. 129; "Yazınsal Çeviride Metin Ötesi Anlam İlişkileri", s. 142.

İki ayrı gramer yapısı, iki ayrı estetik değerler dünyası ile karşılaşan çevirmen, temelde *kavrama* ve *aktarma* süreçlerinden geçmekte ve kendine özgü bir yapısı olan edebî metni *eşdeğerlilik* ilkesini gözeterek yeniden kurmaktadır. Bu süreçte edebî metinde sunulan kurmaca dünyanın arka planı, kültürü, yaşam biçimleri, davranış kalıpları, değer ölçütleri, gelenekleri *çeviri dili*ne aktarılırken yaşanılan güçlük çevirmenin en büyük açmazlarındandır.

Bir dildeki göstergeleri, yalınlaştırma, güncelleştirme, sadeleştirme vb. amaçlarla, aynı dil içinde başka göstergelerle yeniden söylemeye denilen *dil içi çeviri,*[2] edebiyat metni çevirisi özellikle de şiir çevirisi söz konusu olduğunda bambaşka bir işe dönüşerek çetrefilli bir durum alır. Türk edebiyatında şiir çevirisi her zaman tartışılagelen bir konu olmuştur. Özellikle Ahmet Haşim'in "*Bir Günün Sonunda Arzu*" adlı şiiri etrafında kopan kıyamet ve sonrası bu tartışmalara bir cevap olarak önce *Dergâh* dergisinde "*Şiirde Mânâ*" adıyla yayımladığı, daha sonra *Piyâle*'nin (1926) girişine koyduğu "*Şiir Hakkında Bazı Mülâhazalar*" adlı yazı, "*mana*" ve "*vuzuh*" konularını temele almakla birlikte şiirin düzyazıya dönüştürülmesinin imkânsızlığına da değinen poetik bir metindir. Haşim, anlam için şiiri çevirmek veya irdelemeyi şakıması yaz gecelerinde yıldızları titreten hakir kuşu eti için öldürmeye eş tutarak şunları söyler:

> *"Şiirin evzâ ve harekâtını taklide özenen bir nesrin sahteliğine, ancak nesrin sarâhat ve insicâmını istiâre eden gölgesiz bir şiirin hazin çıplaklığı erişebilir. Denilebilir ki şiir, nesre kâbil-i tahvîl olmayan nazımdır.*
>
> *...Mânâ araştırmak için şiiri deşmek, terennümü yaz gecelerinin yıldızlarını raşe içinde bırakan hakir kuşu eti için öldürmekten farklı olmasa gerek. Et zerresi, susturulan o sihrengîz sesi telâfiye kâfi midir?*

---

2 Akşit Göktürk, *Çeviri: Dillerin Dili*, s. 118.

Şiirde her şeyden evvel ehemmiyeti haiz olan kelimenin mânâsı değil, cümledeki telâffuz kıymetidir. Şairin hedefi, her kelimenin cümledeki mevkiini, diğer kelimelerle olacak temas ve tesâdümden ve esrarengiz izdivaçlardan mütehassıl tatlı, mahrem, hevâî veya haşin sese göre tayin ve müteferrik kelime âhenklerini mısraın umumî revişine tabi kılarak, mütemevvic ve seyyâlî, muzlim veya muzî, ağır veya serî hislere, kelimelerin mânâsı fevkinde, mısraın mûsikî temevvücâtından nâ-mahdûd ve müessir bir ifade bulmaktır."[3]

Haşim'in bu görüşlerine karşın, farklı farklı nedenlerle bugüne kadar modern edebiyat metinlerinin pek çok dil içi çevirisi yapılmıştır. Namık Kemal, Tevfik Fikret, Ahmet Haşim, Mehmet Akif vb. şairlerin şiirleri kimi estetik bir kaygıyla, kimi bilimsel bir amaçla günümüzün Türkçesine aktarılmış ve yayımlanmıştır.[4]

---

3 Ahmet Hâşim, *Piyâle*, Eleştirel Basım, haz. M. Fatih Andı-Nuri Sağlam, YKY, İstanbul 2010, s. 16-17. Alıntılanan metnin daha anlaşılır olması açısından dil içi çevirisi:

"Şiirin hâlini edasını taklide özenen bir düzyazının sahteliğine, ancak düzyazının açıklık ve bütünlüğünü ödünç alan gölgesiz bir şiirin hazin çıplaklığı erişebilir. Denebilir ki şiir, düzyazıya çevrilemeyen nazımdır.

...Anlam araştırmak için şiiri deşmek, şakıması yaz gecelerinin yıldızlarını titreyiş içinde bırakan zavallı kuşu eti için öldürmekten farklı olmasa gerek. Et parçacığı, susturulan o büyülü sesin yerine geçebilir mi?

Şiirde her şeyden önce önemli olan sözcüğün anlamı değil, cümledeki söyleniş kıymetidir. Şairin hedefi, her sözcüğün cümledeki yerini, öteki sözcüklerle olacak temas ve dokunuştan, esrarengiz kaynaşmalardan çıkan tatlı, gizli, yumuşak veya sert sese göre belirlenen ve ayrılan sözcük ahenklerini, dizenin genel gidişine uydurarak dalgalı ve akıcı, karanlık veya ışıltılı, ağır veya hızlı hislere, sözcüklerin anlamı üstünde, dizenin melodik dalgalanmaları ile özgün ve etkili bir ifadeyi bulmaktır."

4 Bu konuda çoklukla Tevfik Fikret, Mehmet Akif ve Ahmet Haşim'in şiirlerine yönelindiği hemen göze çarpar: Bkz. Tevfik Fikret, *Rübâb-ı Şikeste (Kırık Saz), Bütün Şiirleri 1-2, (Bugünkü Dile Çeviriler, Sözlükler ve Notlarla)*, haz. Asım Bezirci, Can Yay. İstanbul 1984; Tevfik Fikret, *Kırık Saz (Rübâb-ı Şikeste), Seçilmiş Şiirler*, Türkçeleştiren: Ahmet Muhip Dıranas,

Modern edebiyat metinlerinin yanı sıra Osmanlı edebiyatı metinlerinin de dil içi çevirisi büyük önem taşımaktadır. Bu çerçevede dil içi çeviri terimini bütün yönleriyle değerlendirip özellikle bu terimi Osmanlı şiirini günümüzün Türkçesine aktarma yönüyle ilk defa geniş ve derinlemesine ele alan Gönül Alpay Tekin ve Cem Dilçin olmuştur.[5] Gönül A. Tekin, sözü edilen yazısında toplumda Osmanlı Türk-

---

Türkiye İş Bankası Kültür Yay., İstanbul 1975; Tevfik Fikret, *Hayatı ve Toplu Şiirleri*, Günümüz Türkçesine Çeviren ve Yayıma Hazırlayan: Refik Durbaş, Kırmızı Yay., İstanbul 2007; Tevfik Fikret, *Rübâb-ı Şikeste, Halûk'un Defteri ve Tevfik Fikret'in Diğer Eserleri*, haz. Fahri Uzun, İnkılap ve Aka Yay., İstanbul 1962; A. Kadir, *Bugünün Diliyle Tevfik Fikret*, Türkiye İş Bankası Kültür Yay., İstanbul 2014, Mehmet Akif Ersoy, *Safahat, Orjinal Metin-Sadeleştirilmiş Metin, Notlar*, haz. Ömer Faruk Huyugüzel, Rıza Bağcı, Fazıl Gökçek, Feza Gazetecilik A.Ş., İstanbul 1994; Haluk Oral, *Şiir Hikâyeleri*, Türkiye İş Bankası Kültür Yay., İstanbul 2008, s. 123-135; Ahmed Hâşim, *Bir Günün Sonunda Arzu, Bütün Şiirleri*, yeni yazıya çeviren ve günümüz diline uyarlayan: Kemal Bek, Can Yay., İstanbul 2011; manzum dil içi çeviri konusunda ayrıca geniş bilgi için bkz. Furkan Öztürk, "Dil içi Çeviride Şiirsellik ve Neşatî'nin Bir Gazeli", *Turkish Studies (Cem Dilçin Armağanı)*, Vol. 4/6 Fall 2009, s. 360-373.

5 Gönül A. Tekin, "Eski Türk Edebiyatı Metinlerinin Bugünkü Türkçeye Açılamalarla Çevrilmesinin Gerekliliği Üzerine (Ali Şir Nevaî'den Beyitlerle)", *Dil ve Edebiyat Sempozyumu-2003, Mustafa Canpolat Armağanı*, Yay. Aysu Ata, Mehmet Ölmez, Ankara 2003, s. 233-254; Cem Dilçin, "Divan Şiirini Günümüzün Türkçesine Aktarma ve Dil içi Çeviri", *Edebiyat ve Dil Yazıları, Mustafa İsen'e Armağan*, (Editörler: Ayşenur Külahlıoğlu İslam, Süer Eker), Ankara 2007, s. 149-169; ayrıca söz konusu yazı için bkz. Cem Dilçin, *Divan Şiiri ve Şairleri Üzerine İncelemeler*, Kabalcı Yay., İstanbul 2011, s. 225-248. Dilçin, sözü edilen yazısında *dil içi çeviri* terimi ile ilgili şunları söyler: "Bilindiği gibi *dil içi çeviri*, ünlü Rus Biçimcilerinden Roman Jakopson'un öne sürdüğü üç çeviri türünden biridir. *Dil içi çeviri*, 'yeniden sözcükleme' (rewording) adıyla da anılır. 'Dilsel göstergelerin yine aynı dildeki başka göstergelerle yorumlanması' olarak tanımlanmıştır. Yani, eski bir dilde yazılmış bir metnin, bu dilin uzmanı olmayan okuyucular tarafından kolay anlaşılabilmesi için 'güncelleştirilme'si, *ölçünlü dile* (standart Türkçe'ye) aktarılması, başka bir deyişle bir anlamda 'sadeleştirilme'si ve 'basitleştirilme'sidir." Ayrıca aynı yazarın bkz. *Studies on Fuzulî's Divan*, Sources of Oriental Languages and Literatures 50, Harvard University 2001, s. 34, 66; yazar bu kitapta söz ve anlamı oluşturan öğelerin dil içi çevirilerde korunması ve şiirselliğin yok edilmemesi gerekliliği üzerinde önemle durmaktadır.

çesine, Osmanlı tarihine ve kültürüne olan ilginin giderek arttığını, "büyük bir aydın kesim"in eski Türk dili, edebiyat, tarih, mimari gibi alanlarla ilgili yayımlanan eserleri merakla izlediğini belirttikten sonra "bu isteklere ve beklentilere cevap verebilmek için" yayımlanan şiir veya düzyazı bu konulardaki bütün eserlerin bugünkü Türkçeye çevrilmesinin zorunluluk haline geldiğini dile getirir. Tekin, tarihsel metinlerin Türkçeye doğru bir biçimde çevrilse bile, bazı beyitlerin ve mensur ifadelerin anlamları kesin olarak anlaşılamadığını ve anlamın saydam olmaktan uzak kaldığını, böyle durumlarda Türkçe çeviriye bir de "*açılamalı notlar*" eklemek gerektiğini vurgular:

> *"İşte böyle durumlarda Türkçe çeviriye bir de açılamalı notlar ilave etmek gerekiyor. Yalnız hemen ilâve edelim ki bu notlar "metin şerhi" değildir. Her ikisi arasındaki en büyük fark 'metin şerhi'nin divan edebiyatının estetik sanat kuralları içinde bir çağrışımlar ve onlarla ilgili olarak şairin hayal dünyasını yakalamak, yani eseri sanat ve üslûp açısından değerlendirmektir. Metin şerhinden tamâmen farklı olan açılamalı notlarda ise önemli olan metnin içerdiği konu ile ilgili bilgiye sahip olmaktır. Eğer şairin veya yazarın anlatmak istediği konuya, görüşlere ait bilgimiz yoksa, onun gerçekten ne demek istediğini saydam bir şekilde bugünkü Türkçeye çeviremeyiz. Çevirsek bile bu beyit veya ifade hâlâ kapalı bir kutu gibi kendi sırrını saklar. İlk defa merhum hocamız Abdülbâki Gölpınarlı buna benzer bir çalışmayı Fars edebiyatından Türkçeye çevirdiği eserlerde yapmıştır. Eserlerin sonuna koyduğu açılamalarla eserlerde geçen önemli tarihî, efsanevî, dinî kişiler, metinle ilgili olan İslam felsefesi, İslâmî bilgiler, efsaneler, gelenekler, bazı tarihî olaylar hakkında bilgiler vermiştir. Buna benzer diğer örnekleri Prof. Ali Alparslan'ın*

yayınladığı, temelinde hüsnü hat bilgisiyle donanmış şiirlerin açıklamasında ve Prof. Atilla Şentürk'ün Osmanlı tarihiyle açıkladığı kaside, mersiye ve gazel şerhlerinde bulabiliriz."[6]

Ayrıca Gönül A. Tekin, Osmanlı edebiyatına ait eserlerin bugünkü Türkçeye çevirme işine girişildiğini, ancak bu tip çalışmaların henüz çok yetersiz olduğunu, eserlerin birçoğunun sonunda bir sözlük bile bulunmadığını, varsa bile buradaki kelimelerin herkesçe bilinen kelimeleri içerdiğini, günümüz için anlamları tamamen kaybolmuş bazı kelimelerin ise bu sözlüklerde görülmediğini belirttikten sonra Türkoloji çalışmalarının ilk aşamasının kesinlikle tarihsel metinlerin dil içi çevirilerinin yapılması ve bu eserlerin sonlarına sözlük ve dizin eklenmesi olduğunu söyler. Tekin, söz konusu yazısında Ülkü Çelik'in *Alî-şîr Nevâyî, Leylî vü Mecnûn* (TDK yayınları: 659, Ankara 1996) adlı eserinin XXV. bölümünde anlamı saydam olmayan üç beytini ele alarak bunların dil içi çevirisini yapar. Öte yandan Nevaî'nin dünyasında Leyla ve Mecnun'un nasıl tasavvur edildiğini gösterip ele alınan beyitlerdeki kelimelerin işlevsel sözlüğünü ortaya koyar.

Yine bu çerçevede Cem Dilçin, "Divan Şiirini Günümüzün Türkçesine Aktarma ve Dil İçi Çeviri" adlı yazısında artık bir metnin *eleştirili yayını*nı veya *çevriyazılı metni*ni hazırlamanın Osmanlı edebiyatı alanı için başlı başına bir amaç olmaktan çıkıp bir araç durumuna düştüğünü, asıl amacın bu zorunlu ilk aşamadan sonra doğru okunmuş bir metin üzerinde inceleme, değerlendirme, yorumlama ve karşılaştırma yapmak olduğunu, diğer bir deyişle şairin ve yazarın "ne söylediği" ile birlikte "nasıl söylediği" üzerinde yapılacak çalışmalar olduğunu belirtir. Bütün bu söylenenlerin yapılabilmesi için de ilk aşamanın bugüne kadar yayım-

6 Gönül A. Tekin, agm, s. 234-235.

lanmış veya yayımlanacak dîvân ve mesnevilerin dil içi çevirilerinin yapılması gerektiğini, böylelikle bugüne kadar ihmal edilmiş olan üslup incelemesi ve araştırması konularına ilgilinin uyanabileceğini dile getirir. Bunların yanında Dilçin, sanat kaygısıyla şairler tarafından yapılan dil içi çevirilerle (Ahmet Necdet, Gülten Akın, Ülkü Tamer, İlhan Berk, Seyhan Erözçelik, Enis Batur, Mehmet Taner, Ebubekir Eroğlu gibi), araştırmacılar tarafından yapılan bilimsel amaçlı çevirileri birbirine karıştırmamak gerektiğini, şairanelik kaygısıyla yapılan dil içi çevirilerde amacın okuyucuda bir şiir zevki ve heyacan uyandırmak, bilimsel amaçlı yapılanlarda ise eski bir metni günümüzün Türkçesine aktararak bilime katkıda bulunmak olduğunu söyler. Ayrıca Dilçin, Osmanlı edebiyatı metinlerinin (şiir veya düzyazı) dil içi çevirileri yapılırken göz önüne alınması ve uyulması gereken ilke ve kuralları on iki madde halinde aşağıdaki gibi sıralar:

1. Türkçe, Farsça ve Arapça kökenli bazı edat, zarf ve bağlaçlar eğer herhangi bir biçimde arkaik bir biçimde kullanılmışsa bunlara anlam verilirken özellikle dikkat edilmelidir. Eğer bunlar arasında bugün de kullanılanlar varsa, günümüzün Türkçesi açısından bir anlam yakıştırılmaya çalışılmamalı, eş zamanlı (synchronic) bir yöntem izlenmelidir. Zaman zaman yapıldığı gibi, bu türlü sözlere bir anlam verilemediği durumlarda bunları yok sayarak görmezden gelme ya da gereksizmiş gibi metinden çıkarma yoluna da gidilmemelidir.

2. Bu nitelikteki edat, zarf ve bağlaçların metne kattığı anlam incelikleri ya da vurgulamaları özenle korunarak aktarma metinde gerektiği ölçüde yansıtılmaya çalışılmalıdır.

3. Arkaik nitelikli her türlü ek, aktarma metne olduğu gibi aktarılmamalı, günümüzdeki görev ve işlev-

leri açısından eşdeğeriyle karşılanmaya çalışılmalıdır. Bunların metne kattığı anlam incelikleri de göz ardı edilmemelidir.

4. Yine arkaik nitelikteki kelime ve deyimlere de eş zamanlı (synchronic) bir yöntemle yaklaşılmalıdır. Bunlara bağlı olarak türlü terim, kavram ve kültür kelimeleri de bu alanın dışında tutulmamalıdır.

5. Deyimler dışındaki divan şiirine ve şairlerine özgü söyleyiş ve anlatım kalıplarına da üslup özelliklerini yansıtması açısından dil içi çevirilerde olabildiğince yer verilmelidir.

6. Beyti ya da dizeyi oluşturan cümlelerin sağlıklı bir çözümlemesinin yapılması dil içi çeviride uyulması gereken bir ön koşul olarak görülmelidir. Çünkü günümüzün Türkçesine aktarılmış pek çok beyitte, özne ve yüklemlerin değişik cümle öğeleriyle bağdaştırıldığı sık rastlanan bir durumdur.

7. Şair ya da yazar, eğer türlü sözdizimsel öncelemeler açısından beytin sözdizimini belli bir amaca yönelik olarak düzenlemişse, metnin taşıdığı düzenin ve yapının dil içi çevirilerde olabildiğince korunmasına çalışılmalıdır. Bilindiği gibi, sözdizimsel öncelemelerde, başka bir deyişle devrik cümle yapılarında anlamın vurgulanmasıyla birlikte duygusallığın da öne çıkarılması amaçlanmıştır.

8. Bağlam (context) açısından anlamı pekiştirme, vurgulama ve yoğunlaştırma amacıyla özellikle kasidelerde daha sıklıkla karşılaşılan paralel ve simetrik yapıdaki beyitlerin de dil içi çevirilerde dikkate alınmasına özen gösterilmelidir. Çünkü beyitlerin bu türlü düzenlenişi kesinlikle bir rastlantı sonucu değildir.

Beytin aslındaki paralel ve simetrik söz yapısıyla örtüşmeyen dil içi çevirilerin, şairin bu yolla sağlamaya çalıştığı etkiyi büyük ölçüde yok edeceği unutulmamalıdır.

9. Dizeleri yalın ya da birleşik ad cümleleriyle kurulmuş beyitlerin dil içi çevirileri yapılırken zorunluluk olmadıkça bu özgün yapıya bağlı kalınmalı, kimi dizeleri -dır/dir koşacıyla, kimilerini koşaçsız ad cümleleri halinde, kimilerini de fiil cümlelerine dönüştürerek çelişkili ve tutarsız bir yol izlendiği sıklıkla görülmektedir.

10. Manzum ya da mensur eski metinlerde Farsça cümle yapılarını anımsatan ki'li cümlelerin ya da benzerlerinin yoğunlukla kullanıldığı bir gerçektir. Bu türlü cümle yapılarının da Türkçe kurallı cümle yapısına dönüştürülmesine özellikle dikkat edilmelidir. Divan şiirinden yapılan açıklamalarda bu kuralın çoğu zaman uygulanmadığı ya da çelişkili ve tutarsız bir yol izlendiği sıklıkla görülmektedir.

11. Türlü söz ve anlam sanatlarıyla kurulmuş beyitlerin çevirileri de, bu sanatların tanıdığı olanaklar ölçüsünde yansıtılmaya çalışılmalıdır. Çünkü edebi sanatlar, divan şiirine estetik bir değer katan, başka bir deyişle "sözü şiire dönüştüren öğeler"in başında gelir.

12. Bilindiği gibi divan şiirinde beyitler, cümle olarak kuruluşlarına bakıldığında, birbirlerinden bağımsız bir görünüm içerisindedir. Ancak, öz ve biçim açısından bir bütünün parçası olduğu da açık bir gerçektir. Bu nedenle her beyit, nazım türü ve biçimi içerisinde belli bir görev ve işlevle yer alır. Beytin bağımsızlığı cümle bütünlüğü yönündendir. Beyitler bağlam (con-

text, siyâk u sibâk) açısından tıpkı bir mensur metindeki cümleler gibi, baştan sona kadar birbirini her yönden bütünleyip denetleyen sıkı bir ilişki içerisindedir. Her şiir, belli bir plan ve kompozisyon içerisinde söylendiği gibi, sağlam bir söz ve anlam bütünlüğü yansıtacak bir yapı özelliği de taşır. Durumun böyle olmasına karşın, açıklamalı metinlerde bu kurallarla çelişen çok ilginç örneklerle karşılaşıldığı da yadsınamaz bir gerçektir.[7]

Bu çalışmada, Cem Dilçin'in önerdiği söz konusu ilkeler elden geldiğince göz önünde bulundurulmuş ve uygulanmıştır. Ziya Paşa'nın *Harabat*'ında "müceddid-i nuhustîn" (ilk yenilikçi), Muallim Naci'nin *Osmanlı Şairleri*'nde "milletin lisan muallimi", Recaizade'nin *Kudemadan Birkaç Şair*'inde "Osmanlı şuarâsının Hafız-ı Şirâzî"si diye anılıp övülen, on altıncı yüzyıl Osmanlı edebiyatının şüphesiz en önemli şair ve bürokratlarından biri olan Bâkî, şiir sanatı yönüyle değerlendirilmiş, *Dîvân*'ının dil içi çevirisi bu çerçevede yayıma hazırlanmıştır.

"*Şairler Sultanı*" Bâkî'nin biyografisi, Osmanlı şiirindeki yeri, söz varlığı; *Dîvân*'ının tenkitli metni, maddi kültür ve tasavvufi kavramları, ses ve söz sanatları, soyut kavramların tahlilleri, bağlamlı dizini ve sözlüğü kitap, makale, monografi ve tezlerle ele alınıp incelenmiştir. Bu kitap, bütün sözü edilen çalışmalardan yararlanmış ve ayrıca bu çalışmalara katkı sunmak amacıyla *Bâkî Dîvânı*'nın dil içi çevirisi, özellikle kelimelerin bağlamı (context; siyâk u sibâk) göz önünde tutularak eş zamanlı (synchronic) bir yöntemle gerçekleştirilmiştir. Günümüzün Türkçesine aktarılan *Bâkî Dîvânı*, benzetmelikler, metaforlar, deyimler, atasözleri, terimler, kültür dili, konuşma dili ve kalıplaşmış sözler (dua, beddua, tebrik vb.) ile birlikte 20.714 kelimelik bir söz varlığına (vokabü-

7 Cem Dilçin, *age*, s. 233-234.

ler) sahiptir. Sözü edilen bu söz varlığının 8.607 kelimesi (% 42) Arapça, 5.503 kelimesi (% 32) Farsça, 4.569 kelimesi ise (% 26) Türkçedir.[8]

Bâkî Dîvânı bugüne değin Rudolf Dvorak, Sadettin Nüzhet Ergun ve Sabahattin Küçük tarafından yayıma hazırlanmıştır. Ayrıca sözü edilen *Dîvân*'ın taş baskısı (litografya) da yapılmıştır. Bu çalışmada, Hasan Âli Yücel Klasikler Dizisi'nin yayın politikası ve prensipleri doğrultusunda İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi T 5571 numara ile kayıtlı *Bâkî Dîvânı* yazması esas alınmış ve *Dîvân* bu yazmaya göre düzenlenmiştir. *Dîvân* içinde *tahmis*, *taştir* gibi musammatlarda zemin şiirler (Muhibbî, Selimî, Necatî, Muradî ve Hâfız'ın gazelleri) italik olarak dizilmiştir. Ayrıca kitabın sonuna okuyucunun istifadesi için "Bâkî'nin Şiirleri, Dil İçi Çeviriler ve Notlar" başlığı altında esas alınan yazma *Bâkî Dîvânı*'ndaki şiirlerin varak numaraları ile aynı şiirlerin Sabahattin Küçük'ün hazırladığı eleştirel edisyondaki sayfa sayıları ve şiir numaraları da verilmiştir. Ayrıca bu çalışma hazırlanmadan önce, Bâkî'nin şiirleri ile ilgili yayımlanmış dil içi çevirilerin hepsi titizlikle ele alınıp incelenmiş ve değerlendirilmiştir. Metnin sonunda yine yukarıda sözü edilen bölümde Bâkî'nin bütün şiirlerinin bugüne değin yapılmış dil içi çevirileri künyeleriyle birlikte toplu olarak verilmiştir. Bu bölüm, aynı zamanda Bâkî'nin hangi şiirlerinin daha çok değerlendirildiği, dil içi çevirilerinin yapıldığı ve yorumlandığı konusunda da önemli fikirler vermektedir.

Bâkî Dîvânı'nında geçen mazmun, metafor, imge, tarihsel terim ve kültür dili ile ilgili seçmeli bir sözlük, "İşlevsel Sözlük ve Açılamalar" bölümünde verilmiştir. İmparatorluk sisteminin bütün zihniyet dünyası, sultanların ışıltılı taht ve

8 Furkan Öztürk, *Bâkî Dîvânı Sözlüğü (Bağlamlı Dizin ve İşlevsel Sözlük)*, yayımlanmamış doktora tezi, yön. Prof. Dr. İsmail Hakkı Aksoyak, Ankara Üniversitesi 2007.

taçları, atları ve at koşumları, eski dünya hükümdarları ve kahramanları, kadın giysileri ve aksesuarları, derviş çeyizleri, medreselerde okutulan temel el kitapları, amber, misk ve benzeri ıtriyatları, meclisleri ve eğlenceleri, musikisi ve çalgıları, cambazları ve gösteri dünyası, dervişleri ve ritüelleri gibi birçok kültürel ve tarihsel öğe bu bölümde alfabetik olarak verilmiştir. Atasözleri, deyimler, günlük konuşma kalıpları, dua, beddua, tebrik gibi dil kalıpları da "Atasözleri, Deyimler ve Kalıplaşmış Sözler" başlığı altında yine sözlük olarak okuyucunun yararına sunulmuştur. "Ekler" bölümündeki alıntılar yazarların imla tercihleri korunarak yapıldığı için meydana gelen yazım farklılıkları konusunda okuyucunun hoşgörüsüne sığınıyorum.

Özellikle tarihsel metinlerin dil içi çevirisinin ne denli güç olduğunu belirtmek, anlam kayıplarının en aza indirilmesi gaye edinilerek yapılan aktarmaların ne ölçüde zahmetli ve titizlik isteyen çalışmalar olduğunu söylemek gereksizdir. Sözü edilen, usta bir şiir kuyumcusunun *Dîvân*'ı ise tam ve eksiksiz bir dil içi çeviriden bahsetmek, kelimelerin bütün anlam katmanlarını verebilmekten söz etmek mümkün değildir. Âşık Çelebi, Kınalızade Hasan Çelebi, Ahdî Çelebi gibi çağdaşı tezkireciler, Bâkî'nin şiir sanatını lirik söz dizimi, kusursuz şekil güzelliği, sağlam söz ve anlam örgüsü, temiz ve ahenkli söyleyişi ile değerlendirirler. Bu çerçevede sözü mükemmel ve kusursuz söylemeye büyük itina gösteren, bir kelimenin birden fazla anlamına şiirinde tasarruf etmesini bilen, şiir tekniği son derece sağlam ve güçlü olan Bâkî, her kelime, deyim ve kavramı inceden inceye düşünmüş ve şiire öyle yerleştirmiştir. Bu yönüyle yukarıda ele alınan konular göz önünde bulundurularak yapılacak tenkit ve uyarıların bu türden çalışmalara katkı sağlayacağını ümit ediyorum.

Yıllarca üzerinde çalıştığım *Bâkî Dîvânı*'na ilişkin pek çok açmaz ve müşkülü Prof. Dr. Mertol Tulum'un *17. Yüzyıl Türkçesi ve Sözvarlığı* adlı tarihsel sözlüğü ile aştığımı

özellikle belirtmek istiyorum. Saygıdeğer hocamıza bu vesileyle minnettarlığımı arz ederken sağlık ve esenlik dolu bir ömür diliyorum. *Dîvân*'da bulunan Farsça şiirlerin çevirisinde içten çaba ve yardımlarından dolayı Prof. Dr. Hicabi Kırlangıç ve Doç. Dr. Ahmet Tanyıldız'a candan teşekkürlerimi sunuyorum. Her konuda nazik ve titiz tutumları için İş Bankası Kültür Yayınları Hasan Âli Yücel Klasikler Dizisi editörlerine ayrı ayrı teşekkür etmek istiyorum. Öte yandan metnin gazeller bölümünü kontrol edip öneri ve görüşlerini paylaşan Arş. Gör. Büşra Çelik'e ve dizin hazırlanmasındaki yardımı için değerli öğrencim Ahmet Sevinç'e teşekkürler ediyorum. Bu yeni yayını okuyucuya sunarken daha önce Bâkî'nin *Dîvân*'ı üzerinde ciddiyetle çalışmış bilim adamlarını saygıyla anıyorum.

Furkan Öztürk

DÎVÂN

Kasideler

I

Hengâm-ı şeb ki küngüre-i kasr-ı âsmân
Zeyn olmışidi şu'lelenüp şem'-i ahterân

1 Yıldızların mumunun ışıldadığı gece vakti, gök kasrının kubbesi süslenmişti.

2 Ay meşalesi binlerce yıldız arasında yandığında Samanyolu gökyüzünde ışıl ışıldı.

3 İnsan ve cinlerin efendisinin buyruklarına tuğra çeken gök kâtibi, akan yıldızdan kalemine el atmıştı.

4 Zühre gökyüzü bezminde zevküsefa içinde şen şakrak güle oynaya saza başlamıştı.

5 Güneşin defçisi bu gökyüzü çemberinde devr usulünü tutarak yüzünü gizlemişti.

6 Gökyüzü meydanının şimşirbazı altın nakışlı bir kılıçla meydana girmişti.

7 Bilge Bircis dünyanın önemli işlerine çare için tefekkür mumunu yakmıştı.

8 İhtiyar Zühal göğün yedinci katında Hintli fil sürücüsü gibi oturmuştu.

9 "Acaba bu âlemin süsü püsü nedir?" diye dünyaya ibret gözüyle bakarken ansızın...

10 Güneş, şaşaasını etrafa köşe bucak salıp ufukta mührü-süleyman gibi belirdi.

11 İbret gözü bu hâli gördü. Cankulağı nihayet bu sırrı duydu.

12 Muzaffer şahın himmetinin bereketinden başka, âlem sarayına bu nizamı kimse vermedi.

13 Taç sahibi şahların en yüce makamlısı, savaş meydanındaki padişahların en rütbelisi.

14 İşretin Cemşid'i, savaşın Dara'sı, adaletin Kisra'sı, zamanın İskender'i.

15 Doğu ve batının sultanı, deniz ve karanın padişahı, dünyanın Darası, muzaffer Süleyman Şah.

16 Adalet ülkesinin o baş süvarisinin atı önünce hükümdarlar yürüse yaraşır.

17 Gökyüzü kaplanı emrine dikbaşlılık etmişe benzer. Samanyolu onu yine zincir ile çekerek getirdi.

18 Lütuf sofrasına deniz ve maden nimetlerinin saçılı olduğu o kimse, cömertlik ve kerem ülkesinin padişahıdır.

19 Müştak, lütfunun tablasına ilkbahar attarı. Muhtaç, himmet eline sonbahar tüccarı.

20 Devrinde kimse zalimin zulmünden inlemez. Çeng ve ney figan ederse de kanunsuz eder.

21 Adaletinin katında Keykubad'ın adaleti bir zulüm. Hışmının yanında Kahraman'ın kahrı bir lütuf.

22 Şahap gökyüzünü titrerken görünce, senin korkundan sıtma tuttuğunu sanıp boynuna ip bağlar.

23 Kılıcın ölüm diyarına ışıklı yoldur. Şimdi din düşmanlarını durma kılıçtan geçir.

24 Deniz misali askerinin arasındaki sancakların, fetih ve zafer gemisine yelken açtı.

25 Cihan, kudretinin Kaf'ında Anka'ya bir lokmadır. Dilerse dünyayı yem gibi gagasına alır.

26 Himmet elin ezelde ona çevgen vurmuştur. Gök topu o gün bugündür döner.

27 Gönül kuşu, methinin bahçesinde ve övgünün bağında cana can katan bu şiiri su gibi ezbere okur.

28 Ey gönüller fetheden güzel! O ağız can olmasaydı, ya niçin can gibi gözden gizlenirdi?

29 Kâküller yanağının üstünde lüle lüle olmuş. Sanki Şamlılar Hicaz'a hücum etmeye hazırlanır.

30 Bahçıvan ardıç salınışlı servi fidanını görsün de artık çimende söğüt beslemesin.

31 Dudağının hayali gönül hokkasındayken maden saf yakuta mekân olmamıştı.

32 Secde etti yanağına karşı gül ve yasemin. Kıyama kalktı endamına bağda servi.

33 Tuttu cihanı güzellik ışığın güneş gibi. Doldu aşkının sadası ile Kün-fekân sarayı.

34 Çıktı yeryüzünün gürültüsü göklere. İndi göklerin velvelesi yerlere.

35 Ne Bâkî gibi hoş edalı bülbül gelir. Ne yüzün gibi mübarek gül bahçesi olur.

36 Cihan bahçesi, güzelliğinin gülüyle İrem bahçesi. Her yerde yüz türlü hikâye söyleyen binlerce bülbül.

37 Ebedî saltanatının ululuğu daha da artsın diye Hakk'ın dergâhına yüz tutalım.

38 Devran, sabah vakti cihanı aydınlatan güneş mumuna ufukta bir gümüş şamdan koydukça...

39 Cihan sahibinin ismet ve yardım eteği, ebedîlik mumunu geçicilik rüzgârından korusun.

40 Meclisinde baht saki, ikbal musahip. Gök kubbe altın işlemeli çelikten kadeh.

II

Bi-hamdillâh şeref buldı yine mülk-i Süleymânî
Cülûs itdi saâdet tahtına İskender-i sânî

1 Allah'a şükür! Süleyman ülkesi yine şeref buldu. Saadet tahtına ikinci İskender oturdu.

2 Altın taç ile güneş gibi saadet burcundan doğup doğudan batıya adalet ışığı saçtı.

3 Yeryüzüne müjdeler olsun, gökyüzünün gözleri aydın. İlahi nurların ışığı, cihanı aydınlattı.

4 Parlak nuru cihanı öyle nurlandırmıştır ki zamanında perinin gözden gizlenmesi ne mümkündür.

5 Marifet malının revaç bulduğu zamanlar geldi. Nergisler gülistanın yapraklarına zerefşan yapsın.

6 Gökte yıldızların gözü biraz uyku yüzü görsün. Uyanık bahtının gözü, dünyanın gözcüsü olarak yeter.

7 Cihan hükümdarı, adil sultan, deryadil şah. Saltanatın parlak tacı, hükümranlığın yüce tahtı.

8 Din ve devletin sığınağı, gök mertebeli padişah. Süleyman Han oğlu Şah Selim hazretleri.

9 Saltanatı zamanında o saadet tahtının hanı, talihi kutlu ve yıldızı uğurlu şahlar şahıdır.

10 Keskin kılıcı ufuklara ışık saçınca, Hazreti Davud'un elinde demirin mum olmasına şaşılır mı?

11 Kahrının ateşinden Tunç Vücutlu bir anda su gibi erir. Kılıcının kıvılcımı değse, Neriman'ı yumuşatır.

12 Kılıcı düşmanların başına Seyf ayeti gibi iner. Çelik kılıcının hadisini, Kirmani nasıl şerh etsin.

13 Onun siyah tozu ne zaman savaş meydanını karanlığa boğsa, kılıçlar sanki duman içinde görünen alevlerdir.

14 Gazilerin ellerindeki mızraklar gece meşalesi gibi düşman için ölüm ülkesine kılavuzluk ederler.

15 Parlak kadehi sanki bir elmas parçasıdır. Bakacak olsan elde daima müselles gösterir.

16 Ey padişah! Sen o saltanat ülkesinin en usta süvarisisin. Himmetinin atı ilk adımda meydanı aldı.

17 Atın semender gibi kendini ateş içine atıp yanar. Nalının kıvılcımları örse değse, su gibi eritir.

18 Fazilet ehli, devrinde feleklerin başına ayak bastı. Fâni dünya, irfan ehlini nasıl ayaklar altına alsın.

19 Cömertlik elinin irfan ehline yaptığı o ihsanı nisan yağmuru nesrin gülüne yapmaz.

20 Deniz cömertlikte haddini bilir. Cömertliğinin eli, kerem vaktinde ummanı taşırmaz.

21 Mecliste safa dostlarının gülen gül yaprağını incitmemesi gibi, devrinde kimse kimseyi asla perişan etmedi.

22 Aslan ve kaplan kırın ahusu ile kafadar oldular. Şimdi komşuluk hakkına o kadar riayet ederler.

23 Halenin ortasında parlak ayı seyredenler, "Felek eşiğinin toprağında kalbur ile altın buldu," derler.

24 Yüzüğün ile mührüsüleymanı hasım görseler, ona her köşeden yergi taşı atarlardı.

25 Seherde övgünün bahçesinde saba yeli gibi dolaştım. Bu beyitleri hoş ezgili bir bülbül terennüm etti.

26 Cihan bağının söğüdü hoş yürüyüşlü endamındır. Saltanat kıyafeti sana biçilmiştir.

27 Irmaklar gümüş kıyafetli endamını görünce, serviyi gümüş zincir ile bağladılar.

28 Eşiğindeki dilenci göklere minnet etmez. Hasılı en düşkün kulun, Zühal'in katını beğenmez.

29 Kenan'ın ayı, yüzünü görse duacın olurdu. Eller sana Yusuf, ona ikinci Yusuf derlerdi.

30 Fırıldak feleğin zulmünü ve belasını yeterince çektik. Ey saki! Neşe veren kadehi getir.

31 Durmadan dilinden abıhayat, gözünden inciler döken o deli âşık benim.

32 Zahir'in sırrı nüktedan şairliğimde belirdi. Şiirim Selman'ın duru ırmağını kendine akıttı.

33 Yedi iklimde hükümdarca belagat kösünü vurdum. Bugün söz fermanına saltanat tuğrasını çektim.

34 Gönül her ne kadar belagat ilminde âlim bir pir ise de övgü mektebinin cahil bir çocuğu bile olamaz.

35 Şaha saçmaya layık bir inci bulmak mümkün olsaydı, tefekkür kazmasıyla imkân madenini kazardım.

36 Ey Bâkî! Cihan şahının saltanatı için duaya başla. Allah'ın gölgesinin taç ve tahtını Hüda daim etsin.

37 Saltanat tahtında güneş gibi yükseklerde ol. Saltanatın bu dokuz firuze kubbeyi nurlandırsın.

38 Yıldız askerinin şahı zümrüt tahtına çıktıkça, cihanı altın tacı ile aydınlattıkça...

39 Üzenginin parıltısından aya ve güneşe ışık saç. Baht atın âlem meydanında dolaşsın.

III

İtdi şehri şeref-i makdem-i Sultân-ı cihân
Reşk-i bâg-ı İrem ü gayret-i gülzâr-ı cinân

1 Cihan sultanının dönüşü, İrem bağının imrendiği ve cennet bahçesinin kıskandığı şehri şereflendirdi.

2 Yusuf'una kavuşan Kenan piri gibi ihtiyar dünya, bugün yine sevince boğuldu.

3 Emel Yakup'unun gözleri açılıp aydınlandı. Hüzünler evinin işret yeri olmasının zamanıdır.

4 Şenlik tavusunun binbir şevk ile cihan bağında dolaşacağı o zaman erişti.

5 Cihanı aydınlatan zafer sancağının alemi, zafer sabahının ufkunda yine parladı.

6 Devlet erkânı şerefle yerli yerine geçince, umarız ki ümit Kâbe'sine vuslat bulunur.

7 Saadet yüzümüze gülüp talih yaver gitti. Hasılı fırdöndü felek, üstümüze döndü.

8 Nice zaman gonca gibi dert ile suspus kalıp hicran dikeninin hançeri bağrımızı delmişti.

9 Allah'a şükürler! Mübarek yaradılışlı padişaha kavuşmak yine kalbimizi gül gibi açtı.

10 Cömertlik madeninin mücevheri, dünya hayatının sermayesi. Bedeni cihan mülkünde hüküm yürüten candır.

11 Ebedî dinin muhafızı, peygamberlik şeriatının koruyucusu, Tanrı emirlerinin uygulayıcısı, Kur'an ayetlerinin hizmetkârı.

12 Cem heybetli hükümdar, Hakan kudretli padişah. Belki en düşkün kulu Cem, en hakir kulu Hakan.

13 Devrin hükümdarları, zamanın padişahı o Süleyman Şah'ın atının ayağına yüz sürer.

14 Cemşid görkemli şah, güneş sancaklı padişah, zamanın sultanlarının mümtaz komutanı.

15 Yolunun toprağı, cihan sultanlarının tacının mücevheri. Ayağının tozudur, âyanın gözünün sürmesi.

16 Yeryüzünün padişahları sancağının gölgesinde. Memleketin beyleri yoluna baş koymada.

17 Memleket, tacının mücevheri pırıltısıyla ışıl ışıl. Cihan, adaletinin hançeri ışıltısıyla pırıl pırıl.

18 Gök kudret haremine altın nakışlı bir kümbet. Samanyolu'nun kemeri, ona murassa kubbe.

19 Cihanı aydınlatan kılıcının kıvılcım ateşi ile küfür ve zındıklık kütüphanesi yandı.

20 Ey taç sahibi padişah! Kapı hizmetini layığıyla bilmezse, Dara'nın tacı başına dar gelir.

21 Ey padişah! O yedi nur saçan sancak, saltanat göğünün yedi gezegenidir.

22 Muzaffer askerin o bayraklar ile fetih vadisi ve zafer meydanını lale bahçesine çevirdi.

23 Gaziler düşmanın kanını sel gibi akıtınca, atının ayağını yine kınaladılar.

24 Kılıcın meydanda din düşmanının kellelerini daima böyle top edip uçurur.

25 Kılıcın düşmanların başını her dem kana boyar. Halk onlara bunun için kızılbaş dedi.

26 Allah'ın yardımıyla bugün cömertlik madeni açıldı. Pek çok fazilet senin şanlı saltanatında belirdi.

27 Ömer'in adaleti, Ebu Bekir'in sadakati, Ali'nin ilim ve irfanı, Osman'ın merhamet ve hayâsı.

28 Kisra'yı adalette sana denk tutsam sende olan din ve iman serveti daha fazladır.

29 Osmanlı ülkesi şeriat ve din bahçesi olalı beri lütuf yağmurun ile yemyeşil.

30 İran diyarı zındık yuvası ve küfür ocağı olalı beri kahır fırtınan ile perperişan.

31 Âlem sayfasında olan azgınlık ve taşkınlık nakışları, cihanı tutan kılıcının ucu ile yok olmuştur.

32 Cömertlik bulutunun bereketinden halk rahatta. Yağmur havası hâliyle insanın uykusunu getirir.

33 Maşallah, ne güzel! Cihan adil padişah ile doğudan batıya değin emniyet ve huzur buldu.

34 Maşallah, ne iyi! Cümle cihan yüce saltanatın ile Kaf'tan Kaf'a fermanına tabi.

35 Tefekkür ulağı bin yıl da koşsa, uçsuz bucaksız övgü meydanının nihayetini bulamaz.

36 Bâkî'nin şiiri söze süs veren vasfın ile pahada Selman'ın şiirine komşu oldu.

37 Sözü Selman'a erişip şiiri kemalini buldu. Ey divan sahibi hükümdar! O, lütfuna kaldı.

38 Şiir denizinde bugün pahada ağır bir inci iken, madenin mücevheri gibi zillet toprağında kalmıştır.

39 Ey dinin muhafızı hükümdar! O, hepsi baştan ayağa Hadis ve Kur'an olan bir nüshadır. Lütfet, yerden kaldır.

40 Ey padişah! Feleğin fırıldaklığından yine şikâyetimiz var. Destur varsa şimdi huzurunuzda arz edelim.

41 Fazilet ve hüner madeni, ilim ve irfan kaynağı, âlimlerin rehberi olan Kadızade hazretleri...

42 Ulu medreselerinden birini sonsuz cömertliğinle ona ihsan ettiğin zaman...

43 Her birimiz nice yıl medrese köşelerinde yatıp kaç zaman da bu yolun sıkıntısını çekmişken...

44 Irmakların denize ulaşmayı arzulamaları gibi hizmetinin şerefine yüz süregeldik.

45 Bahis meydanına girip cevherimizi gösterdik. Şimdi ise her birimiz kılıç gibi üryan kalmıştır.

46 Şimdi tam tamına üç yıldır zillet ve mihnetle yalnız başımıza hücre köşesinde yatarız.

47 Bütün emsal yüksek makamlara eriştiler. Cümle akran yüce mertebe buldular.

48 Âlimlerin kubbeler altında kalması reva mı? Denizin kabarcık içinde gizlendiğini kim görmüştür?

49 Fakirlik mihneti bela, akranların kıskançlığı müşkül. Fukara kulların arada şaşkın.

50 Emrinle bir yıl bina hizmetine bakıp o hayırlı işi el verdiğince gördük.

51 Bu fakir, çalışmada zerrece kusur ve noksan göstermeyip orada durarak hizmet ile meşgul oldu.

52 Ey şanı yüce padişah! Hasılı şimdi cömertlik zamanı geldi, lütfunu bekliyoruz.

53 Umutsuzluk dâğının ateşi canıma işlemese, hizmetine bu kadar canıyürekten yanmazdım.

54 Sultanım! Merhamet mevsimi, cömertlik zamanıdır. Şanına layık olan her ne ise lütfet.

55 Cömertlik nimetlerin saçmakla biter mi? Halil İbrahim sofrası yemekle eksilir mi?

56 Ey padişah! Şimdinin atları çok serkeştir. Ona lütfet dizginini çok gevşetme.

57 Hele biz olup biteni anlatalım. Yüce buyruk yine ulu dergâhınındır.

58 Hâşâ! Neden ve nasıl diye sorma cesareti kimsede yoktur. Yine ebedî ferman saltanatının kapısındandır.

59 Parlak güneş her seher cihanı tutan kılıcını gecenin kınından yıldızların üstüne çıkardıkça...

60 Kılıcın güneşin kılıcı gibi üstün olsun. Cihan, saltanatının gölgesinde mutlu olsun.

IV

Hat-ı müşg-fâmunla ey gonca-i ter
Şekerdür o lebler mümessek mükerrer

1 Ey taze gonca! O dudaklar misk renkli ayva tüyünle misklendirilmiş kand-i mükerrerdir.

2 Ne hoş yaraşmış o dudaklar ile dişler. Ne güzel uyuşmuş süt ve şeker.

3 Gamzenin ayyarı senin gamından cana daru-yı hüşber saçıp gönlün parasını çaldı.

4 Sümbül şahı işin ehli geçinse de amberli saçınla kendini nasıl bir tutsun.

5 Âlem, zülfünün misk kokusuyla dolar. Gök kubbe misk kesesine döner.

6 Muzaffer padişahın kapısının tozu galiba zülfünün kıvrımında gizlenmiştir.

7 Gök tahtlı ve güneş taçlı şah. Cömertlik madeni Gazi Süleyman Han.

8 Kâmil padişah, adil hükümdar, ikbal sahibi sultan, adaletli şah.

9 Dünya şerefli varlığıyla şeref buldu. Âlem nurlu kalbiyle nurlandı.

10 Atına bineceği zaman, Kisra'nın tacı üzengisine kürsi-yi hümayun.

11 Zamanın hükümdarları önü sıra yürümekte. Hakan ve Kayser, rikab-ı hümayunda.

12 Ne yana giderse, Aristo divitini, İskender silahını taşır.

13 Altın taç ile yedi yıldız inip önünde ulak olurlarsa yaraşır.

14 O altın taç meclise nur saçar. O mücevher kılıç savaş meydanına ateş döker.

15 Mübarek şiirinin hattı cennet bahçesi. Elinde kalem Kevser çeşmesi.

16 O amberli kalem misk buğusuyla âlemin dimağını şenlendirmiştir.

17 Yazdığı zaman kalem ve mürekkep sanki elinde öd ve amber olur.

18 Nazar ehline göz sürmesinin mili, düşmanın şah damarına bir neşter.

19 Neşe sabahının can bağışlayan meltemi söz bahçesinde salınan çam.

20 O edalı söz, o gönül çelen yürüyüş. O mübarek yüz, o hoş endam.

21 Dîvân ve defter tertip etse şaşılır mı? Sultanlara elbette divan lazım olur.

22 Gökyüzü kâtibi gelirlerini yazmak için altın kalemler, ışıklar getirmiştir.

23 Yeşil gök onun Süreyya'yı andıran şiiri gibi bezenmek için varakları zerefşan yapar.

24 Şahabın önünde Zühre'nin mumu yanar, her gece sabaha kadar altın cetvel çeker.

25 Âlemi aydınlatan ay ve parlak güneş ona tezhipli güzel bir cilttir.

26 Söz ufkundan güneş gibi doğsun. İrfan sahipleri adını mücevher hazinesi koysun.

27 Bülbüller fesahat gülistanında onu durmadan okuyup su gibi ezber etsin.

28 Binlerce söz ustası bülbül ise, methinde Bâkî gibi aciz kalır.

29 Dua edelim, baht ve ikbalin yüzü her dem gül gibi terütaze kalsın.

30 Allahım! Peygamber ailesinin yüzü suyu hakkı için, Peygamber'in apaçık alnının nuru hakkı için...

31 Aziz Peygamber'in yüce dini hakkı için, mübarek Peygamber'in ruhu hakkı için...

32 Allah ümidini artırsın, ömrüne ömür katsın, gözetip korusun, muradına kavuştursun.

V

Cihân-ı ma'delet kân-ı mürüvvet
Penâh-ı dîn ü devlet nusratü'd-dîn

1 Adaletin ocağı, cömertliğin hazinesi, din ve saltanatın sığınağı, dinin yardımcısı.

2 Sultanlar sultanı adil şah, talihi mübarek Gazi Süleyman Han.

3 Görün lütfunun nakışları, suret ve mana âlemini ne güzel süsledi.

4 Padişahlara yaraşan fazilet ve kemali, meani ülkesine nizam verip...

5 Yine bir inci gerdanlık dizmiş. Hassân görse, bin kere aferin der.

6 Hattı, firuze kırıntıları gibi. Parlak sayfası, bir gümüş levha...

7 Yahut güzel terütaze bir menekşe, nesrin yaprağını kucaklamış.

8 Beyazı, saadet sabahının ufku. Siyahı, padişahın gözünün sürmesi.

9 Siyah hattı içinde noktalar, karanlık gece içinde Ülker yıldızı.

10 Her ne kadar onlar surette nokta olsa da mana yüzünde misk kokulu ben.

11 Edası, cennet bahçesinin Selsebil'i. Harfleri, cennetten gelmiş fesleğenler.

12 Ya Rab! Bu şiirin bahri nasıl bir deryadır ki kâinat oradan inci toplamış.

13 O şeker saçan şiir çok naziktir. Dilberdudağı gibi, tatlı ve güzeldir.

14 Şairlik aynasının arkasından Bâkî'ye yine papağan gibi telkin etti.

15 Padişahın şairliği gibi bir şahin bulunsa, mana Hüma'sını avlamak nedir?

16 Önce gelen şahlar, kemalini anlayıp bir bir yere yüz koymuşlar.

17 Yıldızların şahı, cihanda zümrüt tahtı üstünde altın taç giydikçe...

18 Allah saltanat tahtında saadet tacı ile birlikte izzet ve kudret versin.

19 Dünyada belalardan uzak olsun. Allahım! Hürmetin hakkı için âmin.

VI

Agardı berfile yir yir çemende cism-i nihâl
Niteki penbe-i dâgile sîne-i abdâl

1 Fidanın bedeni çimende kar ile abdalın sinesindeki dâgın pamuğu gibi yer yer ağardı.

2 Yerlere bedavadan yine çok akçe düştü, ova etekleri vadiler hep doldu.

3 Galiba gök hokkasının felek çıkrıkçısı, dağ bayıra kar misali yongasını döker.

4 Gök yere bulut eteği ile gümüş saçtı. Taze fidan bu işi görünce eğildi.

5 Bu mevsimde sabrı sermaye kalan kimse, çimen fidanı gibi mala mülke gark oldu.

6 Bir kış kıyamettir cihanı kar ile buz tuttu. Mal defineleri yeryüzüne çıksa şaşılır mı?

7 Dalların üstü buzdan aynalarla doldu. Bu mevsim içinde yaprak garip surete girdi.

8 Sanki ulvi âlemde ilkbahar oldu da saba yeli badem çiçeğini bağın üstüne döker.

9 Hüsrev-i Perviz'in hazinesi çimen sahillerine çıktı. Saltanat ve ikbal, Nevruz padişahına yöneldi.

10 Kırların üstüne baştan ayağa kar döşendi. Yeryüzü remilci tahtası gibi ağardı.

11 Kırlarda vahşi hayvan ve kuşların ayak izi, güya beyaz kum üstünde şekiller çizdi.

12 Zamanın talihinin şekli her ne ise, falı uğurlu edibin bahtının çehresi gibi beyaz düştü.

13 Âlemin fazıllarının başı, cihanın şeyhülislamı, fazilet ve kemal göğü, makam ve ikbal güneşi.

14 Ulema safının imamı, seçkinler topluluğunun reisi, din ve devletin başı, güzel ahlaklı hoca.

15 Erdemler içinde en erdemlilerin ona köstek olduğu o Ebussuud, ikinci Ebu Hanife'dir.

16 Onun sarayının kemerinde ezelde "kemal ehli ve fazilet erbabının sığınak ve barınağı" yazılmış.

17 Onun ulu vakarında o denli bir azamet var ki meclisine "celal" gelse kendisini yitirir.

18 Kendilerini ona emsal tutan şu kimseler, bela kılıcının darbesinden başka şey bulmadılar.

19 Saltanatının günlerinde vebal çıkmasın diye Süreyya yıldızlar içinde terazi ile yürür.

20 Beyim! Ben eski bir eksikli kulunum. Lütfun bu kulunun tarafını ihmal etmesin.

21 İrfan ehline kapından mükâfat erişir. Fazilet ehline eşiğinden himmetler erişir.

22 Cihanda lütuf ve kerem, cömertliğinle itibarlı. Saltanat hücceti "Şerîf" adınla şerefli.

23 Methini cihan gelinine gerdanlık yapan benim. İnci güzel eda, ipi ince hayal.

24 Kelimelerimin selaseti, şiirlerimin safası kalpleri akarsu gibi meyyal etmiştir.

25 Bülbül çimende sözlerimi şakısa, dupduru su gelir, önünde yeri öperdi.

26 Ancak pak tabiatlı aynanın yüzünde bu zamanda keder tozu var.

27 Felaket ve bela meydanında kaza çevgeni top gibi döne döne başıma hâl getirdi.

28 İkbal ve baht nergisi her dem uykulu. Talih kâkülü her daim karmakarışık.

29 Baht yüzüğü ve saadet bileziği elde değil. Felek altın halhal gibi ayakta bıraktı.

30 Binlerce kez bela potasında eridim. Henüz mihnet ateşinden kurtulmaya mecal yok.

31 Ey Bâkî! Muradın ne olduğu bilindi, maksat belli oldu. Onun saltanatı için duaya başla.

32 Sabanın gümüş saçan eli, kışın dağ ve kır eteklerini her dem doldurdukça...

33 Şimal yelinin her yana esmesi gibi, cömertliğinin elleri kara ve denizi kaplasın.

34 Cihan dileklerin için fermanına amade olsun. Allah daima istediklerini nasip etsin.

VII

Rûh-bahş oldı Mesîhâ-sıfat enfâs-ı bahâr
Açdılar dîdelerin hâb-ı ademden ezhâr

1 Baharın esintileri Mesih gibi can bağışladı. Çiçekler gözlerini yokluk uykusundan açtılar.

2 Cihan taze can buldu, bitkilere hayat geldi. Servi ve çınar hareket etseler ellerinde.

3 Bahçenin içi ham gümüş olmuşken çimen yine zümrüt renkli yaygı serdi.

4 Saba ferraşı yine çimenin kervansarayına gelip yükü hep bahar olan kervan kondurdu.

5 Bulut askeri çimen ülkesine akın etti. Yağı tatar gibi yine durmadan yağmada.

6 Zambak, başına bir nice altın telli sorguç takınır. Galiba çiçek ordusuna komutan olmuştur.

7 Çam çiçeklerin ordugâhına tuğunu dikti. Ağaçlar yine çimen meydanında otağlar kurdu.

8 Gökte güneş yolları dibalar ile döşedi. Bahar sultanı çimen ülkesini şereflendirdi.

9 Sabah vakti, tatlı nağmeli kuşların cıvıltısı ve dağın uğultusu, nevbet-i sultaninin gürültüsü değil mi?

10 Sabah vakti, kumrunun çığrışması ve bülbüllerin gülbangi yine çimen çocuklarının uykularını kaçırdı.

11 Bulut dadısı küçük çocuklar gibi yine goncaların başına çiy tanesinden akçe dizer.

12 Savaş mevsimi değildir işret zamanı erişti diye süsenin hançeri baştan ayağa pas tuttu.

13 Seher yeli yaseminin gümüşten sinesini açtı. Dikenin tırnağı bahçede gülün düğmelerini çözdü.

14 Gül bahçesi bugün lale yanaklı bir güzel oldu. Gömlek yasemin yaprağı, yaka düğmesi çiy tanesi.

15 Çimen gelininin yüzünü süslemek için yasemin tarak, bahar yeli düzgüncü, su ayinedar.

16 Erguvan üstüne dökülmüş yağmur damlalarını inci ve yakut ile bir murassa nakıl sandım.

17 Gök fanusunda bunca süslü nakılı gör, Cebbar'ın sanatı yine nasıl bezemiş.

18 Hava çiçeklerin yaprağını öyle göğe çıkardı ki dönen gök kubbe yıldızlı görünür.

19 Buhurumeryem kokusu İsa'nın nefesi geçinir. Zambak Musa'nın elini yed-i beyza gibi açtı.

20 Bağa gümüş pazubent zambağın goncasıdır. Tomarının yazısı ona safranla yazılmış.

21 Gül-i rana seherde mahmurluğunu defetmek için altın kadehi gül renkli şarap yapmış.

22 Taze goncanın ağzı türlü latifeler söyler. Al yanaklı gül gülüp açılsa şaşılır mı?

23 Fırsat incisini sakın kaçırma, feleğin devri nergis gibi altın ve gümüşle gözünü boyamasın.

24 Şarap kadehi damlaları, mercan tespih olsun. Geliniz ikiyüzlülükten tövbe edelim.

25 Lale, kırları bugün Bedahşan madeni yaptı. Çiy tanesi gül bahçesine iri inci saçtı.

26 Taze gül, paşa hazretlerinin kapısının toprağına saçmak için eteğini inci ve mücevherle doldurdu.

27 Kılıç ve kalem sahibi, kadeh ve hatem maliki, Cem heybetli, Cemşid vakarlı vezir.

28 Fikir kemendi, gök payeli, Hüma gölgeli Ali Paşa'nın ululuk kemerine erişemez.

29 Gül dalı lütfunun neminden büyüyüp serpilse, her taze gonca şirin sözlü bülbül olur.

30 Seher yelleri çimen üstünde ahlakının kokusuyla gezse, su ve toprak misk ve gül suyu olur.

31 Ateşli tabiatını eğer parlak ateş görse, yakıcı koru nar tanesi gibi kızarır.

32 Eğer aya hediye ettiği nuru sonra tekrar almasa, güneşi altın saçan avcuna benzer derdim.

33 İnci saçan eli öyledir ki lütfundan denize bolluk, madenlere bereket eriştiğine yemin edilebilir.

34 Saadet köşkünün penceresinden onun kararı gibi güler yüzlü bir şahit yüz göstermedi.

35 Cömertlik bağında kereminin fidanından her zaman himmet lütfunun meyvelerinden toplanır.

36 Himmetinin göğünün yüce kubbesine yokluk tufanının kasırgası ile toz erişemez.

37 Eşiğinin toprağı yüz sürülecek yermiş, yazık diye şimdi ırmaklar başını taştan taşa döver.

38 Ey efendi! Saltanatının zamanında çınar dalının canı mı var sümbülün zülfüne el uzatsın.

39 İşret meclisinde mutrib elindeki tellerden başka bugün kimse kimse elinden inlemez.

40 Musikarın terennümü kanuna uyarsa da inleyip feryat etmesi şeriata uymaz ne yapalım?

41 Gönül meth ve övgü çimenini gezerken birdenbire kalbime her beyti aynı güzellikte olan bu şiir doğdu.

42 Gül gibi bahçede yüz göstersen ne olur? Bahar bulutu yoluna hayli dökülüp saçıldı.

43 Süsen yaprağında onu gören mekân tuttu sanır. Çiy tanesi dişlerinin kıskançlığı ile hançere düştü.

44 Zavallı gönül, zayıflayarak kıl kadar kalmışsa da kıvrımlı saçının çemberinden geçemez.

45 Perçemler Çin ülkesi, o ben misk kesesi. Gözün Huten ahusu, gamzeler Tatar.

46 Yaralı gönle şifa bağışlayan yanak ve dudağındır. Hastanın canı, kuvvetini gülbeşeker ile bulur.

47 Kan saçan göz, can bağışlayan dudağını göreli beri değme bir inciyi kirpiğine salındırmaz.

48 Ey şanı yüce adil vezir! Bâkî kulunu cüra gibi ayakta bırakma, ona el uzat.

49 Eğer hoş nağmeli binlerce bülbül boy ölçüşmeye gelse, övgünün bahçesinde hepsine tek başına galip gelir.

50 Başkalarının şiirleri pişmiştir, fakat pişmiş soğan. Eğer ham ise de bu şiirler ham amberdir.

51 Ey ululaın iftiharı! Eğer şiirimin buhurdanında ham varsa, lütfunun eteği onu örtsün.

52 Satırlar şiir denizinde yeterince dalgalandılar. Dua incilerinin sahili süslediği zamandır.

53 Ova ve kır lalelerle bezendikçe, el ve sarık güllerle süslendikçe...

54 Çiy tanesi lalelere düşkün oldukça, zavallı bülbül güllere divane âşık geçindikçe...

55 Bahtının yüzü gül gibi gülüp açılsın. İşretinin kadehi lale gibi mücevherli olsun.

VIII

Zer ü gevher ki kılup zîver-i efser hâtem
Zîb ü zînetde geçer hem-ser-i Kayser hâtem

1 Hatemin tacını süsleyen altın ve mücevher, süs ve ziynette Kayser'in dengi geçinir.

2 Cihan ülkesini nam ile tuttu, İskender'in tacına ve Cem'in kadehine malik olursa şaşılır mı?

3 O geceyi aydınlatan mücevher galiba ay meşalesidir. Hatem, feleğin çemberi ile kafadar geçinir.

4 Seyret, firuze taşı ona ne hoş yaraşır. Hatem, sanki bir papağana altın kafes oldu.

5 Kadehin devri halkadır, gül renli şarap lâl. Hatem, şarap içen rindin hoşlandığı kadehtir.

6 Kader mimarı saadet kasrını yapınca, hatem o gök kubbeli yüce saraya sofa oldu.

7 Yârin lâl dudağının hasedi kanını kurutmuş. Hatem, böyle nahif ve cılız olmasın da ne olsun?

8 Hatem, bedenine nal kesip başına bir dâg vurmuş. Galiba zalim yâr sevmişe benzer.

9 Hatem, ihtiyar pir gibi boyunu büktü. Galiba aşk vadisine düşüp taze civan sevdi.

10 Hatem, yârin lâl dudağının hasreti ile sıska beden, iki büklüm boy, sarı yüz edinmiş.

11 Hatem, hicran sıtmasına bir ilaç yapmak ister. Badem üstüne muska yazdırsa acaba olmaz mı?

12 Hatem, kalender meşrepliği seçmiş, altın halka takınıp yine kaşını kazıtmış.

13 Bu gül bahçesinde arife bir gül yeter. Çünkü hatem başına bir tane taze gül takınır.

14 O şahane inci, talih kuşunun yumurtasıdır. Hatem eğer yuva şeklini alırsa şaşılır mı?

15 Hatem, ülkenin şahının vezirine yakınlık bulalı beri ufukları baştan başa gözetip göz kulak oldu.

16 Hatem, yürekli Paşa'ya hizmet edeli beri hiç kimse gözün üstünde kaşın var demedi.

17 Hatem, Ali Paşa'nın inci saçan avcunun cömertliğinden altın kemer ve mücevher taç buldu.

18 Eli ihsan ve cömertlik dalgaları vuran bir deryadır. Hatem, eğer altın ve mücevhere gark olsa şaşılır mı?

19 İnci saçan avcu, cömertlik denizidir. Hatem, girdap gibi dönse ne olur?

20 İnci saçan avcuna nasıl derya demeyeyim. Hatem, orada dalgıç gibi inciler buldu.

21 O parlak taş galiba Kutup Yıldızı'dır. Hatem, nice yolcuya onunla rehber olur.

22 Onun eli saltanatın burcudur, hatem hilal şekli ve yıldız sureti peyda etse şaşılır mı?

23 Parlak inci ile parmağının gül dalında hatem beyaz güle düşmüş çiy tanesine gör nasıl benzer.

24 Ey sadrazam! Hatem, şerefli ismini mumlayıp saklar. Kâinatı emri altına alsa şaşılır mı?

25 Hatem, ferman halkalarını teslimiyet boyunlarına geçirip nice azadeyi kul yaptı.

26 Gök, kudretinin parmağına firuze yüzüktür. Hatem, namın ile âlemi baştan başa kapladı.

27 Mührünün karası yüzüğünün nakşında görünür. Hatem, saltanatının parmağında parlak ay.

28 Hatem, parmağında Nûn ve'l-Kalem ayetini ne hoş yazdı. Ne mürekkep, ne kalem, ne mıstar istedi.

29 Hatem, mübarek adının şerefinden yoksun olursa, güvercin gerdanlığının rağbetini bile bulamaz.

30 Hatem, mübarek meclisine buhurdan olalı beri öd ve amber esintisi namını ufuklara salar.

31 Hatem, gam fincanıyla zar atarak düşmanının baht elinin altı kapısını kapatır.

32 Kahrının elinden bir sille tokat gelse, hatem düşmanın gözüne ejder halkası görünür.

33 Görür lütfun ile kılıcın işini kalem. Bitirir kahrın ile hançerin hizmetini hatem.

34 Hatem, galiba "Allah rızası için" diye lütfunun kapısına geldi. Kâsesini altın ve mücevherle doldurmuş.

35 Hatem, cömertlik kapısının açıklığını senin kapından bilmeyen ve ihtiyacı olan için baş halkadır.

36 Senin methinin şerefi ile o kadar hediye geldi ki kalemimin parmakları baştan başa hatem oldu.

37 Hatem, bezminin hediyesi için bu güzel gazeli altın levhaya yazıp ezber etsin.

38 Hatem, dilberin dudağının hayalini içip altın kadeh ile kırmızı şarap çeksin.

39 Ağzının beninin şekli, firuze taşlı hatem. Dostum! Ağzın gibi daha hoş olan hatem görmedim.

40 Parmağın, naziklik ile ağzını arasa da hatem ağzının sırrını gizler asla söylemez.

41 Hatem, kuyumcunun kafesinin şekli olan yüz dilimli beden gibi yer yer dâglar olmuştur.

42 Dudağının lâlinin hasreti bağrını kana boyamış. Hatem, dâg yakmak için göğsüne kor koymuş.

43 Hatem, eğer miskli ben ve amberli ayva tüyünü bulsa, gönül asan küçücük ağzına benzer.

44 Hatem, sinemin dâgı ve iki büklüm boyum ile beni bela parmağında bir altın yaptı.

45 Benzi mihnet ile sararıp gözü kızarmış. Hatem, galiba kara bahtıma ağlar.

46 Yârin dudağı gibi gülebilir mi yakut? Yârin ağzı gibi hani söz söyleyen hatem?

47 Bâkî, sayısız hatemle kapına geldi ki her hatem nice Rum haracına değer.

48 Ey düşman saflarını yaran vezir! Bu sanatlı ve güzel şiiri ayakta bırakma. Hatem, elde hoş yaraşır.

49 Bu emsalsiz incinin dairesini bulamaz. Hatem, bu devirde bir daha kuyumculuk yapmasın.

50 Her ne kadar nice fesatçı sahte hatem yapsa da bugün kimse şiir hatemine bu hükmü veremez.

51 Buna bedel olmaz çünkü senin adınadır. Başka hatem, mührüsüleymanın yerini tutamaz.

52 Hatem, bu murassa kubbenin ulu kemerinde hilalin parmağına parlak ay taktıkça...

53 Vezirliğin baş makamına yükselesin, muzaffer padişah hatem teslim etsin.

IX

Ne hoş yaraşdı sipihre kevâkib içre hilâl
Takındı pâyine gûyâ ki cevherî halhâl

1 Hilal, ayağına mücevherden halhal takınmış gibi yıldızlar arasında gökyüzüne ne hoş yaraştı.

2 Yıldızlar arasında ufuktan doğunca, sanki göğün boynuna inci gerdanlık takıldı.

3 Güneş ayın çerağına bir filori dikti. Kenarını gören kimse hilali hayal etti.

4 Ayın gövdesi şafakta güzellenip bir yanı sarı, bir yanı al olan şu elma şekline girdi.

5 Ay yine güzel bir Yusufi sarık sarındı. Tepesine bir tane ince gümüş hilal iliştirdi.

6 Yahut ay küresi göğün mutribinin elinde bir deftir. Hilal gibi, pulunun kenarı görünür.

7 Yahut bir hokkadır da gök hokkabazı altına güneş mühresini koymuş ve hemen yok etmiştir.

8 Gök kuyumcusu, "Bu bakır küre nedir?" diye onu bu potaya koyup şafak ateşinde eritir.

9 Ya Dara'nın işret kadehi ya Kisra'nın tacıdır. Gök, tellal olup bu cihanı dolaştırır.

10 Altın kanatlı şahin galiba istirahate çekilmiş, yuvadan görünen kanadının ucudur.

11 Ya Şaban ayının sonundaki nun ya Ramazan'ın başındaki râ'ya dâl olmuş.

12 Yüce Allah bu gece göklerin kapısını açtı. Yüzden perdeyi kaldırdı, kapının halkası göründü.

13 Gelin bu fikri bırakalım tereddüt etmeyelim. Bu kadar şey niçin akla ayak bağı olsun.

14 Bu gece hilal gibi arşın kemerine asılan, yalnızca bu paşanın altın kılıflı hançeridir.

15 Şah nazarlı emîr, yüksek yıldızlı vezir, güzel yüzlü vezir, mübarek yaradılışlı paşa.

16 Âlemin yüksek himmetlisi Kubad Paşa'nın meclisinde, gökte hilalin yeri kapı dibidir.

17 Gök kâtibi kudret kalemiyle onun şerefli adına saltanat tuğrası çekti.

18 Dîvânının terasının kemeri, saadet burcunun hilali. Sarayının kubbesi, yükseklik ve ululuk göğü.

19 Soyca payesi yüksek, asalette eşsiz. Keremde ona ne akran, cömertlikte ne emsal var.

20 Cömertlikte Hâtem-i Tayy defterini dürdü. Gazada Seyyid Gazi hikâyesini battal etti.

21 Bağış vakti bulut her ne kadar etek ile verse de cömert avcu bulutun eteğini doldurur.

22 Gaza zamanında atının ayağı depreşince, göğü titreme alır, yeri zelzele tutar.

23 Kuzey rüzgârı, yaradılışının meltemine bir an yakın olsa, suyu gül suyu, toprağı misk yapar.

24 Gök kâtibi cömertliğinin fermanına "fazılların hocası, kemal ehlinin yardımcısı" diye unvan yazar.

25 Eğer lütfunun kaftanını bağışlamış olsaydı, geceler siyah şalını terk edip giymezdi.

26 Her ne kadar el ile akıl terazisine vurmuşsam da yağmur bulutunun kefesi pek hafif geldi.

27 Altın saçan avcunun madeninin hediyesine nispet, yağmur bulutunun feyzinin bereketi bir miskal.

28 Ey paşa! Bu felek sakisi, bana şarabı zehir ile karıştırılmış daru-yı kattal olan şu kadehi sundu.

29 Hayret şarabı ile öyle mest ve sarhoşum, ne akıl eline tasarruf ne akıl ayağına mecal.

30 İşim gücüm, aklım fikrim hep kendimle çekişip inatlaşma, yıldızımla dövüşüp cedelleşme.

31 Hilekâr felek bu bendi bana geçmese, el ve ayak acizlik kemendiyle bağlanmazdı.

32 Bugün insanların müşküllerinin halli elinde olduğundan bu düğümü cömertliğinin parmakları ile çöz.

33 Cömertlik bulutu ve fütüvvet pınarısın. Emel bahçesi, cömertliğinin suyu ile yemyeşil.

34 Meyyal gönül, bu bahçe içinde seni ulu servi görüp su gibi ayağına aktı.

35 Merhametine muhtaç ve şefkatine layığım. Faziletinin nimetlerini bağışlarsan yeridir.

36 Ey cömertlik madeni! Kanlı gözyaşımı silmeden elim ala boyandı, kalakaldım yardım et.

37 Gönül safasıyla eşiğine yüz sürerek geldim. Beni su gibi lütfunun bahçesine sal.

38 Dilimde cömertliğinin faziletlerinin şükrünün şekeri. Gönüldeki ne ise kapına göstermeye geldim.

39 Felek kahpece ve alçakça dönmese, elimde işret kadehi emîr-i meclistim.

40 Ben zamanın şairlerini ayaklar altına alan belagat meydanının baş süvarisiyim.

41 Bu meydanda şiir atını koşturacak benim. Karşıma Zaloğlu Rüstem bile çıksa düşmanım olur.

42 Kalemimin nüktesi bedbaht düşmanın başına gürz darbesi olsa şaşılmaz.

43 Ey Bâkî! Sözü uzatma, duaya başla. Artık meram anlaşıldı, maksat belli oldu.

44 Saltanatının otağının devamına dua için el aç. Yeter, söz ipi epeyce uzadı.

45 Oruç ayı sürekli bu zamanda gelip hilalin yüzüne riyazat ile cılızlık erişinceye kadar...

46 Gecen şerefte Kadir Gecesi ve gündüzün bayram. Ömür sofrası nimetinin bağışı ile dopdolu.

X

Perde-i şâm olıcak mihre nikab-ı ruhsâr
Zâhir oldı gözüme hey'et-i ebrû-yı nigâr

1 Akşam perdesi güneşe yüz nikabı olunca, dilberin kaşının şekli gözüme görünür oldu.

2 Kudret elinin kalemi, galiba âfitâb üstüne yârin yüzünün kaşı gibi bir med çekti.

3 Ya Celil ve Cebbar'ın kudret kalemi, gök sayfası üstünde kamerin altına râ yazmıştır.

4 Felek galiba güneş yüzlünün ayrılığından hasret ile zavallı âşık gibi hançere düştü.

5 Yine bayram gecesi geldi, işret ve zevk mevsimidir diye galiba gök mutribi eline musikar aldı.

6 Gaddar felek yarın bayram namazına hazırlanır gibi dal tacını başına giydi.

7 Fırıldak felek halka cevretmekten tövbe eder gibi eline kehribar tespihini aldı.

8 Şafakta görünen sarı ve cılız şeyi hilal sanma. Zühre gök buhurdanına bir üzerlik dalı attı.

9 Hilal galiba balık tutmak için oltasını denize atıp kendi sahilin kenarında oturdu.

10 Hilal gemisi, karanlık yaklaşıp gece oldu diye yelken açmış süratle sahile gider.

11 Zaman üstadı göğe kamer şemsesinin dairesini çizmek için eline altın pergel aldı.

12 Hilal tuzak kurup yıldızları yem döktü. Zevküsefa kuşunun yine avlanacağını umarız.

13 Felek Ramazan'da susayanlara saka gibi su vermek için yaldızlı tasa bir parça buz koydu.

14 Felek zaman sarrafına bir dinar satınca, akşam mihengine vurdu, görünen eseridir.

15 Ey gönül! Bu gece hilalin leğeni damdan düştü. Şehir ve pazar dedikodu ile çalkalansa şaşılır mı?

16 Bayram ayı, yine gök atına bindi. Altın çevgeni, zümrüt renkli topa vurdu.

17 Felek, efendinin meclisine hizmetkâr olmak için kamerî yakalı güzel bir seraser giydi.

18 Peygamberlik ilminin varisi Kadızade hazretleri, zaman ehlinin en faziletlisi, zürefa eşrafının en şereflisi.

19 Fesahat ve belagat bezmine emîr-i meclis. Âlimler ve fazıllar zümresine baş süvari.

20 İbn-i Sina hikmetli, Hatem elli, Numan mezhepli. Mustafa ahlaklı, Mesih nefesli, Yusuf yüzlü.

21 Hilal sürmeci gibi eline altın mil almış, senin eşiğinden feleğin gözüne toz çeker.

22 Hilal dilenci gibi kerem sofrasının artığını kapmak için el açar.

23 Eğer geceyi aydınlatan ayın üstünde toz olmasa, onun ayna yüzlü sinesine benzerdi.

24 Eğer cahil, faziletini inkâr etse şaşılır mı? Ebu Cehil, Ahmed-i Muhtar'a inandı mı?

25 Yarasa, cihanı aydınlatan nurunu inkâr etse, güneşin kadrine zerre kadar noksan gelmez.

26 Makamca zaman olarak sonra gelse bile ne şeref. Gül bahçesine evvel çer çöp, sonra taze gül gelir.

27 Felek, cahili yüce makama geçirse şaşılır mı? Terazi daima hafifi yukarı çıkarır.

28 Felek sarrafı, eğer paranın ayarını bilseydi, bugün âlim ile cahilin kıymeti bir olur muydu?

29 Gaddar feleğin işi ezelden beri böyledir ki gülün yatağı diken olur, dikenin gül bahçesi.

30 Ey hâkim! Kalemin fazilet göğünün ekseni. Himmetinin merkezi meani göğüne yörünge.

31 Kaleminin nemi tazelik ilminin bahçesinde bahar bulutu gibi bağ gülşenini tazeler.

32 Misk kokulu kaleminden dökülen noktaların her biri mana şahidinin yanağına ben olur.

33 Söz ona mücevherdir, maden mübarek tabiatındır. İlim bir denizdir, sen ona şahane inci.

34 Yüce âlemin mahkemesinin kadısı Bircis, müşkülünü hükmünün şeyhülislamından sorar.

35 Güzel hükmün yüzüne ayna tutmasa, güneş bu kadar ışığı nereden bulurdu.

36 Allah Teala'nın sana vermiş olduğu bu faziletleri hiçbir nakil-i ahbâr kimse için söylememiştir.

37 Kelimelerim yerine inci ve mücevher dizsem, şiirler faziletinin mertebesini bildiremez.

38 Eğer lütfun ona mimar olursa, yüceliğimin kasrı gökyüzünün üstüne gölge salsın.

39 Bâkî söz nihayete erdi, ne demek lazımdır. Ey kadri yüce Hoca, hâlimiz malum!

40 Her hilal gök kubbede dönen çemberlerin süsü gibi bir altın kandil olsun.

41 Kadrin her dem hilal gibi dolunay olsun. Bahtının gözü daim yıldızın gözü gibi açık olsun.

XI

Hurşîd öninde şu'lelenür mâh-ı nev müdâm
Gûyâ ki şem'a karşu görinür kenâr-ı câm

1 Güneşin önünde şavkıyıp duran hilal, mum karşısında görünen kadeh kenarı gibidir.

2 Hilal kadehini bu gece hep birlikte gördüler. Hüda cihan halkına orucu haram kıldı.

3 Hilal, ay çerağını yakıp karanlık kalksın diye şafak nârına kibritini gönderdi.

4 Kocakarı felek, beyaz saç halkasını cihan halkına bile tuzak yapmak ister.

5 Acuze felek, başına altınlı çemberini bağlamış yeni gelin gibi naz ile salınır.

6 Yahut felek, tırnağı görünen bir kaplandır. Cefa dağının kulesi ona makam olmuştur.

7 Yahut gök defterinde "resîde"nin râ'sıdır. Halk oruç borcunu tamamen eda ettiler.

8 Hilal altın divit, şahap altın kalem. Yıldızlar rakamlardır, gök oruç defteri.

9 Yahut Behram din ve İslam düşmanlarından intikam için eline hançer alıp saldırır.

10 Kamerin gövdesi hilal ile mübarek bayrama kavuşmak için hürmet ve saygıyla Ali'nin ayn'ını yazar.

11 Bir yanı güneşten sararmış bir turunç desem hem bu fikir bir ham hayal olurdu.

12 Ancak bu sözler bayram hilali için uzaktır. Akıl erbabı önünde gerçek söz şudur.

13 Zamane ulağı altın teberini omzuna alıp Hoca Efendi hazretlerine bayram haberini getirdi.

14 O zamanın fazılı, halkın sevgili âlimi, o eşsiz arif, namı yüce edip...

15 O cömertlik göğünün güneşinin huzurunda hilal iki büklüm olup selam verir.

16 Bugün selam vakti dünya içinde hilal gibi boyunu ona lâm etmeyecek kimdir.

17 İtibar sahipleri emir ve yasaklarına boyun eğmekte. Hürmet sahipleri en ufak işaretine itaat etmekte.

18 Sabahın alnı güneşin nurları ile parlak. Akşamın burnu ahlakının esintileri ile ıtırlı.

19 Gerek Kahraman'ın ve gerek Sam'ın kılıcı onun gayret kılıcına nispetle kör.

20 Himmetinin kolu emel boynuna sallamadan azminin kılıcı kınına girmedi.

21 Faziletinin göğü içinde bu hercai felekler havada yedi takla atan güvercin.

22 Eğer fazılların alınlarından izdiham olmasa, Bircis eşiğinin taşına yüz sürerdi.

23 Felek ilim denizine inci gibi dalgıç olanlara, ipine dizmek hizmeti verdi.

24 Cömertliğinin suyu mübarek denizin elini bereketlendirse, bulutlar yağmur yerine inci mücevher yağdırır.

25 Onun şanına zerre kadar ihtimam gösteren şu kimsenin başı güneş gibi göklere erdi.

26 Saltanat sarayının zemininde her mermer ikbal yüzü gösteren bir aynadır.

27 Bütün gayesi dünyada saltanatın devamıdır. Son isteği halkta itibarının bekasıdır.

28 Ey eşsiz Hoca! Bâkî senin eşiğinde zavallı bende, aciz kul geçinir.

29 Kapının eşiğine secde eden bir düşkündür. Lütfet, elinden tut, biraz ayağa kalksın.

30 Muradının ipi elinde bulunsa ne olacak? O dostluğun sağlam ipine sımsıkı sarılmıştır.

31 O kahpe feleğe ihtiyacını arz etmez. Kapın dururken alçaklara minnet eder mi?

32 Eğer hatem bu zaman içinde dünyaya gelseydi, cömertliğinin sofrasından nasiplenmek isterdi.

33 Ey cömertlik membaı ve himmet pınarı! Lütfunun duru suyunu bağrı yanıklara bağışla.

34 Söz sona erdi, güzel duanın yeridir. Dua kadehinin şarabının sonu amberden olsun.

35 İhtişam halhalı övgü bacağının bileğine yaraşıncaya kadar dua incisini bezeyelim.

36 Göğün altın başlıklı atı altın nal ile her dem bu meydanda gezindikçe...

37 Zaman emrine amade, feleğin dönüşü gönlünce, bütün varlıklar emrince, saltanat ve ikbal ebedî.

XII

Gülşene altun varaklar zeyn idüp bâd-ı hazân
Gûyiyâ zer-kûblar dükkânı oldı gülsitân

1 Hazan rüzgârı gül bahçesine altın yapraklar bezeyince, bahçe sanki altın dövücüler dükkânı oldu.

2 Yağmurun sicimi gümüş tel, kış bulutu simkeş. Yer ve gök topu iki çarka döndüler.

3 Bahçede söğüt yaprağını ırmak üstünde görüp, "Bu altın nakışlı kılıç, kınından akmış," dediler.

4 Bağ yoluna baştan ayağa altın yaprak dökülmüş. Padişah sofrasına konmuş altın tepsiler sandım.

5 Bağda dönen yaprakları kasırga sanmayın. Gezegenler bahçeyi gezmek için indiler.

6 Çınar yaprağı kanatlarını açmış yeşil papağan iken, şimdi sararıp akdoğanın pençesine dönmüştür.

7 Erguvan fidanı lâl ve yakutu bedava aldım sanırdı. Şimdi durmuş altın para sayar.

8 Tozlu ve sarı yanağına kanlı yaş dökmüş. Galiba âşıkların piri, âlemin fâniliğini andı.

9 Saltanat tacını takan, âlemde mağrur olmasın. Beyim! Hazan rüzgârı pek çok sultanın börkünü almıştır.

10 Ağaç yiğitçe soyunup meydana girse de velakin kış gelip bastı asla aman vermedi.

11 Çınar dalı en sonunda kasırganın üstünlüğünü görüp pes ederek, "Aferinler pehlivan!" dedi.

12 Çimen çiy tanesi ve hazan yaprağı ile inci ve altın dolu. Deniz ve maden, galiba gül bahçesine varını saçtı.

13 Çiy tanesi parlak inci, yaprak altın küpe. Bahçenin üstü sanki kuyumcular çarşısı oldu.

14 Çimen saba yelinin yer yer altın suyu serpiştirdiği rahmet ayetlerinin hattına benzer.

15 Çimen yeşil parlak bir zerefşan kâğıt olmuştur. Nüktedan edibin övgüsü üstüne yazılsa yaraşır.

16 Ulu nazarlı efendi, fazilet ve hüner pınarı, muzaffer, kutlu, yıldızı uğurlu veli.

17 Parlak fikrinin feyziyle cihanın nur ve ışık bulduğu o kimse, fazilet göğünün âlemi aydınlatan güneşidir.

18 Cevherli sürme, yıldıza ayağının toprağıdır. Farkadan'ın başının tacı, eşiğinin toprağıdır.

19 Cennet bahçesinin hazan rüzgârından korunduğu gibi bahtının bahçesi de rüzgârın şiddetinden korunmuş.

20 Yaradılışının Dünyayı Gösteren Ayna'sının üstünde olup biten her şey apaçık görünür.

21 Ey efendi! Bahçe yoluna altın yaprak düşmüş değildir. Gökte ay yürüdüğün yola yüzünü serdi.

22 Kün-fekân madeni, cömertliğinin güneşinin bereketiyle mübarek zatının mücevherini büyütmüştür.

23 Meclisinde kalbi altın gibi saf olmayan, imtihan etsen maden ocağından çıkamaz.

24 Güzel tedbirin dünya bağına bahçıvan olursa, hazan rüzgârının afetinden sonsuza kadar korunur.

25 Gam kasırgası fikrimin sayfalarını dağıttı. Sarı çehrem beladan safran rengi buldu.

26 Gamın sonu bela olan kadehinin cürası beni benden alıp sonunda mihnet ve dert mahmurluğu başımı ağrıttı.

27 Felek sakisi beni cüra gibi ayakta bıraktı. Ey zamanın emîr-i meclisi, elimden tut!

28 Himmetinin şimşirinin yüksek dalı varken Bâkî'nin yaradılış şahini nerede yuva yapsın?

29 Elime kalem alsam, güzel şiirimle meani ve beyan memleketinin mızrakçısı benim.

30 Ben belagat meydanına kement atalı mağrurların başı teslim halkasına geçmiştir.

31 Şiir meydanının pehlivanıyım diyen bilgeler, zayıf ve dermansız bir iki zavallıdır.

32 Şiirimi yazarken kalemim durmadan deprenir. Kamıştır da sanki onu titreten akarsu.

33 Seherde bağ bostan içinde çimen yaygısına hazan yaprağından çiy tanesi damladıkça...

34 Güneş her seher göğün zümrüt renkli meydanına altın tabaktan inciler saçtıkça...

35 Ululuk tahtında daima ihsan hazinesini saç. Ömür ve saltanat ebedî, ikbal ve izzet nihayetsiz.

XIII

Minnet Cenâb-ı Hakka dem-â-dem hezâr bâr
Fasl-ı şitâda bâg-ı cihân buldı nev-bahâr

1 Cenab-ı Hakk'a her daim binlerce şükür. Cihan bağı kış mevsiminde ilkbaharı buldu.

2 Şahın saltanat tacı gün gibi doğup, varlık ve mekâna güneş gibi ışık verdi.

3 Cömertlik ve kerem ışığı ile yeryüzüne güneş gibi tam ayarlı altın saçtı.

4 Bahtı açık civanmert padişahın bütün nimetleri yeri kar gibi gümüş akçeye gark etti.

5 Elinin denizi öyle bağış dalgası vurdu ki her sahil bir anda saf gümüşle bezendi.

6 Gök bahçıvanı beyaz gülün yaprağını yolup kar gibi yollarına saçtı.

7 Allah! Gökyüzü şahın mübarek yüzünün şükranı için halka varını yoğunu döktü saçtı.

8 O, sarayı saltanat kıblesi olan taç sahibi şahların en ulusu Sultan Mehmed.

9 Başında şahın saltanat tacı doğup altında izzet ve baht tahtı iftihar eder.

10 Dara, gaşiyesini sırtına alsa reva. İskender, rikabdarı olsa layığı budur.

11 İlmi katında denize niçin okyanus densin? Heybeti yanında dağa neden vakar yakıştırılsın?

12 Elinde o parlak kılıç, âleme ayna gibi zafer yüzünü gösterdi.

13 Yeryüzü zelzeleden hali değildi. İlk iş, cihan mülküne bir huzur verdi.

14 Gaza safında saltanatının sancağı bahşiş. Savaş gününde kılıcının kabzası yardımcı.

15 Din düşmanına Ali gibi hücum eder. Kan saçan kılıcı Zülfikar'ın işini görür.

16 Hışım ve öfke zamanı kükremiş aslana pençe salar. Savaş vakti vahşi kaplana karşı durur.

17 Talihi uğurlu ve zamanı kutlu padişahın saltanatı zamanı cihan güvendedir.

18 Devrinde hatıra bir toz erişmediği hâlde devran yere niçin gümüş kilim yaydı?

19 Vefa ve aşk dâgı gönülde açılmış bir gül. Okunun temreni düşmanın yüreğinde kırık diken.

20 Ey padişah! Duacı ihtiyar kulun Bâkî, yüce huzuruna muhtaçlığını bildirir.

21 Zamane feleğin hor hakir gördüğü kullar, kapısında emrini beklemektedir.

22 Elinde kalem, fazilet ve belagat fidanıdır. Cihan şahının methüsenası, ona yaprak ve meyvedir.

23 Yürek ateşi, gönül derdi, gözyaşı döken göz... Ümit edilir ki sana yapılan duanın kabulüne vesile olur.

24 Her nereye gidersen git, yüce Rabb'in desteği ve Allah'ın yardımı rehber ve yoldaşın olsun.

25 Ömür, saltanat ve ululuk günleri ebedî. Baht, izzet ve ikbal binası sağlam.

XIV

Cân virürdüm cevher-i cân istese cânân eger
Bezl iderdüm yolına zî-kıymet olsa cân eger

1 Eğer canan can cevherini istese, canımı verirdim. Can kıymetsiz de olsa yoluna ikram ederdim.

2 Bayram ile gül musahip oldu, hilal altın kadeh sundu. Eğer sarhoş narası göklere çıksa yeridir.

3 Eğer zamane sözünde durup devran dönmese, ömür fidanının yüze güldüğüne inanırdım.

4 Eğer gök kubbe aksine dönmeseydi, bülbül inlemez, gül dikene yâr olmazdı.

5 Eğer o gülen gonca bari bir gülerek baksa, bu fâni bahçenin diken acısına ağlamazdım.

6 Çocukları ağlatan açlık safalet derdidir. Eğer gönül çocuğunun elinde ekmek olsa ağlamazdı.

7 Eğer malın mesela deniz ve maden mahsulü olsa, harcanan geri gelmez, elde olan tükenir.

8 Eğer membaından bir nice zaman yağmur yağmasa, kuşkusuz Nil Nehri de bir gün kurur.

9 Ey Bâkî! Eğer hâlini Sultan hazretleri bilmezse, yürü arz et, kapısında mihnet çekme.

10 Şehrinde dilencilik yapan o parlak ay, dünyayı aydınlatan güneşe bile altın zekât verir.

11 Eğer nur saçan güneşin çeşmesi akmaz olsa, altın bağışlayan elinin nurlarının bereketi yeter.

12 Eğer şanı yüce padişahın ulu himmeti el uzatırsa, kudretinin kasrını gök gibi şereflendirir.

13 Biz misafir kulunuz, eğer eşiğinde misafirin ekmeğe muhtaç olmasını layık görürse hüküm onun.

14 Eğer yedi yıldız, dokuz kat gök ve yanında dört unsur bin gün çalışsalar, dünyaya bir eşi daha gelmez.

15 Eğer tufan âlem sarayının binasını yıkarsa, Allahım Nuh ömrü versin, beladan korusun.

XV

Hüsnün ziyâsı pertev-i nûr-ı kıdem gibi
Rûşen cemâlün âyînesi Câm-ı Cem gibi

1 Güzelliğinin aydınlığı Allah'ın nurunun ışığı gibi. Parlak yüzünün aynası Cem kadehi gibi.

2 Âlem kutlu saltanatının içinde mesut. Vuslatın âşıka Kâbe'de avlanmak gibi haram.

3 Gözüm gözyaşı kanı ile kırmızı divite dönüp bedenim kalem gibi baştan ayağa kana boyandı.

4 Hesap ettim, derdim hesaba gelmedi. Gözyaşı tane tane rakam gibi döküldü.

5 Ey vuslatı dünyalara bedel! Sen sağ ol, ben bu hasrete dayanamayıp sonunda öleceğim gibi.

6 Bâkî! Sığınağın dünyada kerem sahibi şah Sultan Mehmed gibi olursa ne gam.

7 Şairliğin o eşsiz şahın saltanat meclisinde işret safası ile Cem kadehi gibi meşhur.

8 Zamanın hükümdarları o saltanat meydanının baş süvarisinin atının önü sıra yürüyen hizmetkârlar gibi.

9 Âlem sultanlarının arasında yüce kudretiyle alem gibi mümtaz ve müstesna.

10 Hak'tan niyazım şudur: Düşmanı dünyada ölüm diyarı gibi rahat yer bulamasın.

11 Saltanatının ömür bahçesi, İrem bağı gibi hazan rüzgârının felaketinden uzak dursun.

12 Soysuz kâfirler saltanat atının ayakları altında kalsın. Çin hakanı, Acem şahı gibi itaat etsin.

13 Ağır gürzünü düşmanın kellesine yapıştırır gibi düşman kırmaya ve memleketler fethine devam.

XVI

Cihân bâgına virdi revnak-ı firdevs-i a'lâyı
Temâşâ eyle sun'-ı Hazret-i Bârî Teâlâyı

1 Cihan bağına yüce cennetin revnakını verdi. Yüce Allah'ın sanatını temaşa et.

2 Seher vakti can gözünü gaflet uykundan uyandır. Sabah vakti çimen bülbülleriyle Mevla'yı zikret.

3 Kudret düzgüncüsü yine cihanı süsleyip püsledi. Köhne dünyayı yeni gelin gibi donattı.

4 Zamane, menekşenin Hindu benini görsün. İstanbul'a Semerkant ve Buhara'yı saçsın.

5 Buhurumeryem kokusu yerden göğe yükseldi. Göklerde Mesih'in eteği güzel kokulara büründü.

6 Gülün, Yusuf'un gömleği gibi eteği yırtılmış. Arsız saba yeli galiba Zeliha'nın hilesini yaptı.

7 Ey Bâkî! Yârin vuslat eteğine erişmek ne mümkün. Felek merhametsiz, düşman güçlü, sevgili hercai.

8 Gönül dalgıcı dalıp hayret denizinin içinde kaldı. O eşsiz inciyi araya araya bulurum sanır.

9 Felek, sözünü parlak inciden bile kıymetli tuttu. Cihan şahı neden böyle bir inciye kıymet vermesin?

10 Gazi Mehmed Han, Osman soyunun baş tacı, cihanın kabiliyetli iş bilir hükümdarı.

11 Nevruz'un yüzü dünyaya ışık verdikçe onun âlemi aydınlatan yüzü ufuklara ışık saçsın.

XVII

Kadr-i eşküm ol bilür kim kıymet-i gevher bile
Rûy-ı zerdüm hoş görür şol kim ayâr-ı zer bile

1 Gözyaşımın değerini o kıymetli inci bile bilir. Sarı benzimi şu saf altın bile hoş görür.

2 İki yanında iki buhurdan ile her nereye gitse, zülfünün büklümünden âlemi amber kokusu tutar.

3 Âhımın boyunun gölgesinde başka bir sancak çektiğini değil beylerbeyi, belki ülkenin şahı bile duydu.

4 Aşk ateşinden başım öyle bir sersem ki, değil şarap, daru-yı hüşber bile fayda etmez.

5 Aşkının kılıcının ölüsünü mezardan kaldırsalar, değil âlem arsası, mahşer meydanı bile dar gelir.

6 Yanı başında kurban olmaya can atan çoktur. Keskin kılıcın ile bir hançeri de hazır et.

7 Gözlerim gönül ateşinde yanan bir kora döndü. Atasözüdür: "Kurunun yanında yaş da yanar."

8 Gam zehri âşıkın kolunu kanadını kırıp ağzının tadını bozsa, değil bal, şeker bile tatlandırmaz.

9 Ey Bâkî! Gaddar feleğin ne zulümler yaptığını, tek tek arz et ki adil padişah bilsin.

10 Hırka hayli zamandır meyhanede rehindir. Korkum o ki defter divan bile kalacak.

11 İrfan meydanının en usta süvarisi iken, bir gece ansızın değil at, katır bile arpasız kalacak.

12 Bütün herkes, yalnız kullar değil, tahtında sultanlar bile eşiğinin toprağına muhtaç.

13 Dara'yı kapıcısı yapsa, doğrusu Dara değil, yanında İskender bile canına minnet bilir.

14 Değil Hakan'ın tacı, Kayser'in başındaki taç bile kudret atının nalının payesine eremez.

15 Dokuz katlı gök, yedi yıldız ile ufukları döndükçe saltanatının altın başlıklı atı dolaşsın.

XVIII

Bi-hamdillâh refîk olup yine tevfîk-i Rabbânî
Muzaffer kıldı sultân-ı cevân-baht-ı cihân-bânı

1 Allah'a şükürler olsun! İlahi hidayet yine yârenlik edip âlemin sığınağı yiğit padişaha zafer kazandırdı.

2 Padişahın dönüşü ile bugün halkın başına güneş doğdu. Üzengisinin parıltısından cihan nurlara gark oldu.

3 Hüzmeler kanat olup güneş etrafı bezedi. Sabah vakti İrem tavusu gibi gezinmeye başladı.

4 O altın başlıklı ve gümüş kaftanlı sancak yine nurlu sabahın bayrağı gibi bu kubbeyi aydınlattı.

5 İkinci İskender yine çelik kılıcını bela Yecüc'üne set yaptı, cihan emniyet ve huzur buldu.

6 Süleyman'ın tahtı fetih rüzgârı ile yola çıktı. Düşmanın baht yuvası yıkılıp berbat oldu.

7 Saltanatı yeryüzüne emniyet yaygısı serdi. Gökyüzü o şaha ne denli hürmet etse yaraşır.

8 Yağmur bulutu, yoluna inci ve mücevher saçsın. Parlak güneş seraser, atlas ve diba döşetsin.

9 Yüzü sanki zulüm ve adaletsizlik karanlığını, küfür ve azgınlık sapkınlığını cihandan defeden güneştir.

10 Ülkeler fetheden şah Gazi Sultan Mehmed Han'ın keskin kılıcı düşmanın kökünü kuruttu.

11 Âlem, Süleyman gibi sancağının gölgesine toplandı. Âdemoğlu burada karınca ve çekirge askerinden çoktur.

12 Düşmanı kaplan gibi avlayıp kalbinden yaraladı. Hasılı Allah'ın Aslanı'nın nasıl savaştığını gösterdi.

13 Düşmandan öç alan Behram senin kılıç darbeni görünce, "Koluna kuvvet ey savaş gününün yiğitler şahı!" dedi.

14 Gök aslanının üstünde görüneni Ülker sanmayın. Kahır dağının kaplanı göklere atıldı.

15 Nice düşman elinden bozdoğan gürzünü yemiştir ki, onu işitince Kızılelma'dan eyva(h) koptu.

16 Kösler çalındı, tabl ve nakkare sesleri yeri göğü inletti. Cenk meydanı sanki gazilere düğün bayram idi.

17 Seyretsen, insan hâllerini o gün bir görsen. Bunların kimi şimşirbaz oldu, kimi cambaz.

18 En sonunda düşmanın akıbeti ne olur derken, ansızın gökyüzü çevgeni binlerce kelleyi top etti.

19 Yürekli savaşçılar o gün kâfirlere oyunlar oynadılar ki senin takdirinin inceliğini gören şaşakaldı.

20 Yelkenliler yine Rumi siperden yelkenlerle çıkıp ummanların coşup dalgalanmasını gösterdiler.

21 Yürekli savaşçılar düşmanı timsah gibi yuttular gitti. Osmanlı ordusu gerçekten ibretlik nehirmiş.

22 Meydanda düşmanın içi boş kellelerinden kâseler doldu. Dağda kırda yırtıcı hayvanlara ziyafet hazırladılar.

23 Gök, galiba önünde akaduran kan seline rastlamış. Halk geceleyin eteğindeki kanı şafak sandı.

24 Tatarın yıldırım süratli askerinin ok yağmuru cihan meydanını lale bahçesine çevirdi.

25 Ey padişah! Sen o halis meşrepli İskendersin. Mübarek mizacın abıhayatı ayağına akıttı.

26 O mızrak galiba güzellerin boyunun salınışını gösterdi. Ne cilveler yaptı ki en sonunda düşmanın kalbinde yer etti.

27 Kahrının kılıcı kıvrım kıvrım zülfün halkası gibi kâfir ülkesini birbirine kattı.

28 Göğün yıldızları dizgininde sitam olsa yaraşır. Ay ışığı atının sinebendinde altın gül.

29 Bilirsin onu zafer çeliğinin beyaz kuşudur. Elinde keskin kılıcı dane devşirse garip mi?

30 Padişahın gönlü şimdi Hüda'nın sırrının aynasıdır. Kalbi kin ve fesat tozlarından arınmış saf ve sade sultanidir.

31 Parlak sinesi gayb şahidinin ayinedarı. Saf kalbi gizlilik sırrının kaşifi.

32 Ey ikinci Keyhüsrev! Şimdi senden niyazım şudur: Piran'ın öğüt incisini, akıl kulağına küpe yap.

33 İskendersin, cihanın filozofları musahibin olsun. Zamanın bilgeleri cahili adam yerine koymaz.

34 Ey Bâkî! Hakk'a niyaz et, Allah varlığını korusun. Zamanın o Dara'sı belalardan uzak olsun.

35 İlahi ya Rabbi! Arşı tavaf eden meleklerin kabul edilen duası o mübarek zata can muskası olsun.

36 Firavun ile Haman'ı ölüm denizine gark eden, düşmanını bela girdabına salıp yok etsin.

37 Kutlu fethi daima sancağında dalgalansın. Cihanın hanları hakanları kapına sığınsın.

XIX

Dil-i sad-çâki ser-i zülf-i perîşâne çeker
Bilür ol mûy gamın her ne ise şâne çeker

1 Pare pare gönlü tarumar zülfünün ucuna asar. O zülüf neyin acı vereceğini bilip tarak çeker.

2 Kıvrımlı zülfünün ucuyla kim başa çıkar? O zincirin acısını yine deli gönül çeker.

3 Kaşların her ne kadar âşıkın belini büktüyse de onun aşk yayı Rüstem-i Destan ile hasmane çekişir.

4 Zayıf canın yâre başını feda etmesi, Süleyman'a hediye diye çekirge ayağı çeken karınca gibidir.

5 Fakir rint, tutalım bir iki kadeh çeker. Riya ehli ikide bir ne diye adını çıkarır?

6 O kirpikler yüreğime mızraklarını doğrultur. O mahmur gözler üstüme hançerini çeker.

7 Vatanı aşk bucağı olan tefekkür karıncası, benini hayaline getirip durmadan dane çeker.

8 Ayağının toprağı cihan şahlarının başının tacı. Yolunun toprağının sürmesini âyan gözüne çeker.

9 Bütün güzeller her dem atının üzengisini tutsa yeridir. Felek, naz atını o güzeller padişahına çeker.

10 O ateş saçan hançerin yüzsuyunu gören, akça pakça dilber sanıp çıplak göğsüne çeker.

11 Her ne kadar bu fikri bağrına basan çok olsa da mana şahidine kimse el uzatamaz.

12 Gönül ehli mihnetin azıksız köşesinde yatar. Felek ihsan sofrasını cahil insana sunar.

13 Ey Bâkî! Bahtınla bu savaş ne zamana kadar? Talihinin yıldızı sonunda seni Dîvân'a çeker.

14 Bahtı açık şahın saltanatına dua et ki seni kimse çekmez, önce şahın himmeti çeker.

XX

Micmer-i zerrîn-i mihri çarh gerdân eyledi
Ûd u anber kıymetin bûy-ı gül erzân eyledi

1 Gökyüzü güneşin altın buhurdanlığını devirdi. Gülün kokusu öd ve amberin kıymetini ucuzlattı.

2 Divane gönüllü bülbül âşıklara yalvarıp yakardı. İşveli gonca nazeninlere nazlandı.

3 Çimen kuşlarının ses ve sadası bir yerden çıktı. Sanki mektep çocukları Kur'an hatmetti.

4 Bahar bulutunun dadısı bahçenin beşiği üstüne eğildi. Gonca bebeği ağzını açıp meme istedi.

5 Bahar bulutunun askeri ok yağmuruna başladı. Kış ordusu dağılıp bağ bahçe mülkü fethedildi.

6 İlkbahar kış ordusunun kökünü kuruttu. Süsen yaprağı keskin kılıca hizmet etti.

7 Şenlik ve neşe sırası geldi, her fidan donandı. İlkbaharın nakılbendi şekiller ve renkler bezedi.

8 Lale, gül gelini gibi kırmızı gömlek üstüne çiy tanesi incisinden düğme dikti.

9 Nevruz rüzgârı yine her yana mektup uçurdu. Nesrin yaprağını güvercin gibi kanatlandırdı.

10 Çiy tanesi her kenarı Aden Denizi'nin sahili yaptı. Lale bahçenin toprağını Bedahşan madenine çevirdi.

11 Miskin sümbül dilberin zülfünün tuzağına düşmüş deli gibi kendini çok perişan etti.

12 Lale gömleğinin yırtmacını, gül sırlı kaftanını gösterdi. Divane bülbül sarhoş naraları attı.

13 Nergisleri yaktılar, etrafa kıvılcım saçıldı. Rüzgâr, ateşbazlar gibi gülefşan yaptı.

14 Lale haven, süsen asumaniler yaktı. Gül şahı, zümrüt tahtı üstünde seyretti.

15 Etrafını menekşe bürüyüp bağ Mısır ülkesine döndü. Seyredenler Nil taştı sandılar.

16 Cihanı böyle bezeyeni gül mevsimi sanmayın. Cihan hükümdarının saltanatının bereketi süsledi.

17 Adil şah Murad Han'ın adalet rüzgârı ile lütfu, âlem bağını gül bahçesinin imrendiği yer yaptı.

18 Saltanatının devri, âlemi gül gibi güldürdü. Adaletinin zamanı Nisan ayının ılıklığını buldu.

19 Saltanat elinin kuvveti, iktidarın ağır gürzü düşman üstüne Sam ve Neriman'ın hamlesini yaptı.

20 Din düşmanına Allah'ın aslanı gibi saldırdı. Yiğitlik, şüphesiz sillesiyle kendine geldi.

21 İran şahı, Keyhüsrev gibi hizmetine kemer bağlayıp Piran'ın öğüdünü kabul etti.

22 Eşiği hizmetini Memluk kulu gibi velayet sahibinin seyyidi Gilan Hanı gördü.

23 Badısaba Isfahan şehrine durmadan esti. Ayağının toprağını âyana sürme yaptı.

24 Selim Şah ve Süleyman Han'ın Bâkî'ye yaptıkları kat kat cömertliğin mislini şahın lütufları nasip etti.

25 Onlar her ne kadar yerden göğe yükseldilerse de cihan şahı menzilini yedinci kat gök yaptı.

26 Eşiğinin toprağının hizmetinden gelen paye ve şeref, gönül ehlini onurlandırıp akranlardan mümtaz yaptı.

27 Ey padişah! Sen hünkârı şahlar şahı yapan, ben kulunu söz erbabına beylerbeyi yaptı.

28 Kılıcını zulüm karanlığının şebçerağı yaptı. Gök çarkı kılıcının elmasını parlattı.

29 Kılıcının aynası zafer şahidinin yüzünü zafer sabahının ufkunda güneş gibi gösterdi.

30 Halk Allah'ın mübarek katının ikbaline yöneldi. Kâinat, saltanatının duasında tek yürek oldu.

31 Sarayını şahların ikbal kıblesi yapan, eşiğinin toprağını cihana mescit etsin.

XXI

Urınup başına bir tâc-ı mücevher sünbül
Oldı iklîm-i çemen tahtına ser-ver sünbül

1 Başına bir mücevher taç takınıp çimen ülkesi tahtına hükümdar oldu sümbül.

2 Çapkınlar gibi külahını yana yatırıp göğsünün bütün düğmelerini çözdü sümbül.

3 Çehre gül, göğüs yasemin, sürmeli göz nergis. Ayva tüyü çimen, gonca ağız, amberli saç sümbül.

4 Gül bahçesi yine saçı miskle örülmüş bir dilbere döndü, onu öyle süsleyip püsledi ki sümbül.

5 Halkı kendine bağlamak için misk ile yazdırıp boynuna hamayıl taktı sümbül.

6 Kulağına çiy tanelerinden inci takınarak bahçeye gelip yüz gösterdi sümbül.

7 Gönlün kapıldığı kokusu ile yârin saçına benzer. Eğer başlar üstünde yer etse şaşılır mı sümbül?

8 Yine çimene gömgök tere batmış çıkageldi. İlkbahar geldi diye haberler verdi sümbül.

9 Temiz vücudu böyle hoş kokulu olur muydu, misk ve gül suyu ile yoğrulmasaydı sümbül?

10 Galiba benim gibi zavallı bir âşık olmuştur. Dövünüp bedenini yer yer morarttı sümbül.

11 Aşk sevdalarına uğramasa, dağınık saç ile bir cılız beden kalmazdı sümbül.

12 Yine kış Firavun'unun askerine Musa gibi elindeki asasını bir yılan yaptı sümbül.

13 Bahar mevsimi çimen gelinine düzgüncüdür ki onun miskten kalemine benzer sümbül.

14 Ey saki! Yine bahar yeli erdi kayığı sür. Çayırlar yemyeşil deniz ve çapa sümbül.

15 Galiba geceleyin gül bahçesinde yatmış ki seherde başına güller takınmış sümbül.

16 Bürüyüp kendi kendini kanat ve tüy ile, yine tavus gibi gezinir sümbül.

17 O vezirin kapı hizmetini görmek için yine ferraş gibi eline süpürge almış sümbül.

18 Zamanın fazılı Mehmed Çelebi'nin fazilet bağında felekler dokuz taneli bir taze sümbül.

19 Kapında kul olmayı dileyen çaresiz bir Hindu gibi eşiğine geldi sümbül.

20 Ay ve güneş, lütfunun bağında iki değersiz nergis. Sünbüle, kereminin bahçesinde hakir sümbül.

21 Meltem bağa ahlakının kokusu ile esmese, halkın dimağını ıtırlandıramaz sümbül.

22 Eğer cömertliğinin yağmuru ile neşvünema bulsa çam gibi boy atar sümbül.

23 Eğer cömertliğinin bulutundan yağan nimetlerin suyu erişse, kaya gül ve lale bitirir, mermer de sümbül.

24 Eğer lütfunun esintisi ve ihsanının nefesi değse, mavi dumanı giderip ateş verir sümbül.

25 Eğer lütfunun çerağı bağa nur saçsa, etrafı mum gibi aydınlatır sümbül.

26 Eğer cömertliğinin kadehi çiçek bahçesine cüra dökse, nergis gibi elde altın kadeh tutar sümbül.

27 Hâline inayet gözüyle nazar edersen, nergis gibi göz açıp bakar sümbül.

28 Bu nasıl keramettir ki bezmine gelmekle yaz kış demeden bitirir buhurdan sümbül.

29 Dane yazı, çiy tanesi noktalar, misk esintisi mana, çimen sayfasına bir taze gazel yazdı sümbül.

30 Eğer saçının gamı ile deliye dönmemişse, neden böyle sık sık perişan olur sümbül.

31 Galiba perçemlerin cennet bağının sümbülüdür. Bağda bitmedi böyle amberli sümbül.

32 Amber, yolunun toprağına ayaktaş olamaz. Onun kâkülüne kendini emsal tutamaz sümbül.

33 Goncanın canı mı var dudağının lâline öykünsün. Kaç başı var ki zülfüne denk olsun sümbül?

34 Gül renkli şarap, dudağının şarabı ile kız kardeş. Yasemin kokulu zülfün ile erkek kardeş sümbül.

35 Güzel olur o miskten sakal yanağının üstünde, duru su içinde öyle diri ve taze durur sümbül.

36 Lale, gül renkli yanağının hasediyle ayağı çamurda, zülfünün sevdasıyla kederli ve perişan sümbül.

37 Yanağının kıskançlık ateşiyle yanıp dumanlar çıktı bağdan. Çimende yer yer görünenleri sanma sümbül.

38 Yasemin kokulu zülüf, yanaklarının üstünde yatar. Sanki kendine taze gülden döşek edinir sümbül.

39 Eğer Kevser çeşmesinin suyu ile büyüse, lâl dudağının miskten ayva tüyüne denk olmaz sümbül.

40 Nasıl benzeteyim ağzına bir dilsiz goncayı? Nasıl denk tutulur zülfüne o sümbül?

41 Zülfünün ve yanağının vasfında defter yazsam yaraşır. Kâğıdı gül yaprağı, defterin yazısı sümbül.

42 Ayva tüyünün nakşını gönül levhasında yazdım, gül bahçesinde henüz görünmeden sümbül.

43 Başkasının nazmını Bâkî'nin şiiri ile kıyas etme. Hiç kuru ot ile bir tutulur mu sümbül?

44 Bu dünya bahçesinde her ne kadar sümbül çok olsa da terütaze olmaz her sümbül.

45 Kadrin ve şerefin yıl yıl artsa şaşılır mı? Yıldan yıla danesini artırmaktadır derler sümbül.

46 Bahar padişahının tuğunu kaldırıp kış askerinin üstüne asker çektikçe sümbül...

47 Melamet taşı düşmanının başında güller açsın. Hasımlarının başına şeşper olsun sümbül.

XXII

Bâga reşk itse revâ ravza-i firdevs-i berîn
Şol kadar zînet ü fer virdi yine Ferverdîn

1 Ferverdin, yine o kadar süs ve parlaklık verdi ki mübarek cennet bahçesi bağa imrense yeridir.

2 Bahar mevsimi geldi, zemin cennet oldu. Seher yelinden cennet esintileri erişir.

3 Zamanıdır, lale bahar bezmine meşale yaksın. Zambak goncası nergise baş ucu mumu olsun.

4 Nergis dalı yine çimenin üstünde gökteki Ülker gerdanlığının şekli gibi görünür.

5 Bahar yaprakları ve çiy damlaları bağın eteğini gümüş, altın ve iri inciyle doldurdu.

6 Bağın nergisine bu ne demektir diye nazar et. Bir ayyaş altın kadeh ile işret eder.

7 Çimenin etrafı sanki Aden Denizi'nin sahilidir. Güneşin eli bugün onun için inci devşirir.

8 Bela bağında daha ne kadar gonca gibi gönül düğümü, gönül kargaşası, çatık kaş peyda olur.

9 Yürü durma, bağa git, gül bahçesi seçkin zarif meclisi gibi cana can katar.

10 Şeyhülislamın kıymetli ömrünün semeresi, Hüda lütfunun ışığı, Allah'ın nuru, dinin parıltısı.

11 Cömertlik ve lütuf membaı, kerem ve ihsan sahibi, izzet ve tedbir sahibi Mehmed Çelebi.

12 Onun kudret bağında gökyüzü ve yıldızlar, altın yaprağı dökülmüş bir çimendir.

13 Defineler, maden elinin cömertliğini görüp ihsan nasıl olurmuş diye hayâ edip yerlere geçti.

14 Sarp seddi gam Yecüc'ünü defetme eşiğidir. Yalçın kalesi elem askerlerini menetme kapısıdır.

15 Eğer faziletine nispet olunsa, zannederim ki Allah ehlinin itikadı vehim mertebesindedir.

16 Saltanatının defterine feleklerin yörüngesi kalem. Kudretinin hatemine bu gök kubbe yüzük.

17 Kudretinin kabzasına Rüstem'in yayı bir yay. Tefekkür okuna Cebrail'in kanadı bir yelek.

18 İşret meclisinde şarap şafak, sürahi gök, meze yıldızlar, iki altın kadeh güneş ve ay.

19 Tabiat gonca gibi seherde uzlet perdesinin arkasında başı önde, sıkılgan, gamlı oturmuştu.

20 Gayb sırlarını ilham eden, gönül aynasını karşısına koyup can papağanına bu sözü telkin etti.

21 Ayna parlak olsa yanağına benzerdi. Lâl tatlı olsaydı dudağına öykünürdü.

22 Ay, kaşın mihrabını görünce secde etti. Bilmeyenler korktuğunu hayal etti.

23 Kaşları çatılmış, yine kime kinlendi. O ceylan gözlerin Çin ahusu olmuş.

24 Perişan gönlü zulüm ile ayaklar altına alma. O miskin zülüf, kulağı halkalı Hindundur.

25 Kirpiğimde görünenleri gönül kanı sanma. Göz, yanağının bağından gül dermiştir.

26 Bu inci saçan kalem Nisan bulutu gibi cihanın kulağını iri inci sedefi yaptı.

27 Dünyanın boynuna yine inci gerdanlık taktım. İnce mana iptir, inci güzel söz.

28 Ey çelebi! Bu şiir değil, Mesih'in sözleridir. Tutalım ki başkalarının şiirleri "apaçık bir sihir" olsun.

29 Bu güzel şiir, senin canlar bağışlayan övgüne layık oldu, cana canlar katsa şaşılır mı?

30 Hasılı bugün lütuf ve armağan nişanesinin ortaya çıktığı zaman böylece erişti.

31 Saltanatın layığı ve ikbalin yaraşığı odur ki çaresiz Bâkî mahzun ve gamlı kalmasın.

32 Söz tamam oldu, kapında dua edelim. Göklerde melekler işitip âmin desinler.

33 Çimen gelininin yüzünü dünya düzgüncüsünün süsleyip bezemesi gibi...

34 Dilber yüzü, taze şiir ve hüzünlü sadanın şairlere ilham bağışlaması gibi...

35 Haremin huri yüzlülerle dolup taşsın. Çin puthanesi onları görünce imana gelsin.

36 Adına öyle inci saçan şiirler okunsun ki Hassân canıyürekten yüz bin kere aferin desin.

37 Övgü bahçesinin güzel sesli bülbülleri, hoş tatlı nağmeler ile methini yapsınlar.

XXIII

Teâlallâh zehî tâk-ı bülend-i âsmân-âsâ
Hezâr ahsent ey burc-ı felek-kadr u semâ-sîmâ

1 Maşallah, gök heybetli ulu kasır! Ey gök kudretli ve gök çehreli kubbe, binlerce aferin!

2 Gönül açan, safa veren, neşe yayan, cana can katan musanna beyittir, değme divanda bulunmaz.

3 İki yanında iki mısra gayet ahenkli ve hoştur. İç açıcı kasrın kapısı, bir güzel matla.

4 Namahreme yol vermez, yabancılara açılmaz. Nakışlı perdesi sanki eteği temiz bir güzeldir.

5 Murassa kadehlerle bir ibretlik şahane meclistir. Cem böyle güzel işret meclisini rüyasında görmedi.

6 Divane bülbül seherde gül renkli kadehi görüp şakıyınca, güllerle bezenmiş kafes sanır.

7 O tavan kenarındaki avizeler nedir dersen, o güzel perçeme peyda ettikleri bir taraktır.

8 O kâkülün eşi olan gümüş ve altın buhurdanından, miskten zülfünün kemendi gibi öd ve amber dumanı peyda olur.

9 Kapı duvarı seraser atlas ve diba ile bezenmiş. Güzellik elbisesi ile gümüş endamlı bir şuha dönmüştür.

10 Mermeri, güzellikte ham gümüşün pabucunu dama attı. Parlak mermerin menevişini görenler hârâ sandılar.

11 Her ne kadar temeli boydan boya kıymetli taş olsa da pahada İrem bağı bir taşına nispet edilmez.

12 Kevser çeşmesinin safası arı suyundan ibarettir. Me'vâ Cenneti'nin havası esintisinden kinayedir.

13 O ulu kasır, nasıl makbul ve müstesna olmasın. Memleketin nişancısının nizamı ona mimar oldu.

14 Himmet cihanının coşkun denizi Feridun Bey! O yüce kubbe, onun üstünde kabarcık olmuş.

15 Namesinin satırlarından mülk ve millet çimeni taptaze. Kaleminin direklerinden din ve saltanat otağı dimdik.

16 Deniz sedef kulağını inci şiirlerinle bezemek için duvar arkasından sözlerini dinler.

17 Has meclisine girmek mümkün olmazsa, mana talebeleri Buhara'dan gelir yine sohbetini dinler.

18 Lütfun binlerce ölüye bir anda taze can verdi. Hasılı, Mesih'in usul ve erkânını ihya ettin.

19 Hızır pınarının cihanda bir kuru adı kalmıştır. Bugün abıhayat hükümlerini sen icra edersin.

20 Cömertliğinin eli varlık ülkesini yeniden kurdu. Dünyanın köhne sarayı lütfunla mamur oldu.

21 Feleğin zümrüt renkli kadehi döndükçe dokuz yeşil kubbe halkın işrethanesi olsun.

22 Cihanda saltanat kadehi murat ettiğin gibi dönsün. Hazreti Mevla gönül hoşlukları nasip etsin.

23 Yerlerin ve göklerin hükümranı sana göz kulak olsun. O gök mertebeli kasır, dünya durdukça mamur olsun.

XXIV

Râh-ı çeşmümden dile tâb-ı ruh-ı cânân gelür
Hâne-i câna ziyâ-yı mihr-i nûr-efşân gelür

1 Gözümün yolundan gönle cananın yanağının parıltısı gelir. Can evine nur saçan güneşin ışığı gelir.

2 Yârin vuslatına can ile müşteri olmamın nedeni şudur. Onun bir anı bin akçe olsa yine ucuza gelir.

3 Aşk bahçesinin bahçıvanı olan âşıklara dâgı bir gül, lacivert dumanı sümbül ve reyhan gelir.

4 Gönül can içer kendi kendini bulur. O gözleri mahmur yine gelip onu perişan eder.

5 Gül renkli şarap içip kanlı gözyaşı dökünce, dertli âşıkın benzine bir parça kan gelir.

6 Dostum! Yolunda ölmek, âşıka kolay gelse de senden ayrılmak çok müşkül beladır.

7 Toprak, dudağının can veren şarabının kadehinden bir yudum bulsa, toprak içinde asırlık ölülerin bedenine can gelir.

8 Dostum! "Aşkın benim için candan kıymetlidir," desem doğruyum. Sanma gerçek âşıkından yalan gelir.

9 Yârin vuslat haberi gelse canıma canlar katar. Sanki şanı yüce padişahın lütuf esintisi gelir.

10 Kâinatın mübarek kıblesi Murad Han'ın saltanat Kâbe'sine şahlar ve dervişler gelir.

11 Adalet ülkesinin şehrini seyreden ariflere âlemin bayındır ülkeleri viran köy gelir.

12 Âleme zengin nimet sofrasını kurdu. Şahlar şehzadeler kapısına misafir gelir.

13 Kırım Hanı eşiğini mekân tuttu. Seyredin, yarın öbür gün Türkistan Hakanı gelir.

14 Bir hata görüp kaşlarını çatsa, Fağfur ile Hakan korkup kapısında belirir.

15 Tuğunun püskülünden Frengistan'a ışık eriştikçe, Ban servi boyunun gölgesini özleyip gelir.

16 Acemler yine sevinsin, gözleri aydın. İran şahının göz nuru Mir Haydar gelir.

17 Hani, "O gelmez," diye laf eden kara cahiller. Doğrusu akile bunlar çok ahmakça gelir.

18 Ey Padişah! El kalem atına bindi. Sanma bundan böyle bu meydana Bâkî gibi bir süvari gelir.

19 Cihan şimdi şiirlerimi cankulağıyla dinler. Bir yerde övgünü dillendirsem, bütün insan ve cinler gelir.

20 Övgünü okudukça her köşeden dinlemek için Selman ve Hassân'ın mübarek ruhları gelir.

21 Hatıra hadsiz hesapsız manalar gelse de sonsuz cömertliğine layık bir ifade mümkün değildir.

22 Altın top, sabahın gümüş ufku üstünde gök çevgeninden fırlatılıp geldikçe...

23 Asi düşman ayaklarına kapansın. Baş eğmezse, bir gün kellesi yuvarlanarak gelir.

Musammatlar

I

1

Ey pây-bend-i dâmgeh-i kayd-ı nâm u neng
Tâ key hevâ-yı meşgale-i dehr-i bî-direng

1 Ey şan şöhret bağının tuzağına yakalanmış insan! Kararsız dünyanın meşgalesi, hevesi nereye kadar?

2 Ömür baharı son bulup lale renkli yanağının hazan yaprağına döneceği günü hatırla.

3 Devran elinden ömür kadehine taş gelecek. Cüra gibi en son mekânın toprak olacak.

4 İnsan olanın kalbi ayna gibi saf olur. İnsansan kalbinde kaplan kini ne arar.

5 İbret gözünde gaflet uykusu ne zamana dek? Aslan pençeli şahın ölümü sana yetmez mi?

6 O saadet ülkesinin baş süvarisinin atına dolaştığı zaman dünya meydanı dar gelirdi.

7 Macar kâfirleri kılıcının keskinliğine baş eğdi. Frenk kılıç cevherini tadınca beğendi.

8 Yüzünü taze gül yaprağı gibi yavaşça yere koydu. Devran hazinedarı bir mücevher gibi sandığa koydu.

2

Hakkâ ki zîb ü zînet-i ikbâl ü câhidi
Şâh-ı Sikender-efser ü Dârâ-sipâhidi

1 Allah için, saltanatın süsü ve bezeğiydi. İskender taçlı ve Dara askerli bir padişahtı.

2 Felek ayağının tozu için baş eğerdi. Eşiğinin toprağı dünyaya secde yeriydi.

3 Azıcık bağışı düşkün dilenciyi zengin ederdi. Bir lütfu çok, cömertliği çok padişahtı.

4 Yüce eşiğinin toprağı, saltanatının kapısı, fazilet ve belagat ehline ümit yeriydi.

5 Kaza kuvvetli ve kader kudretli bir hükümdar olsa da kazanın hükmüne rıza gösterdi.

6 Alçak felekten inleyip yenildi sanmayınız. Maksadı saltanatını terk edip Allah'a yakın olmaktı.

7 Gözlerimiz canı da cihanı da görmese ne olur? Parlak yüzü âlem için güneş ve aydı.

8 Görünce hatıra o ay yüzlü geldiğinden, güneşe bakınca halkın gözleri doluverir.

3

Döksün sehâb kaddin anup katre katre kan
İtsün nihâl-i nârveni nahl-i ergavân

1 Bulut, boyunu anıp damla damla kan döksün. Ardıç fidanını erguvan ağacı yapsın.

2 Yıldızların gözü bu acılarla gözyaşı döksün. Gönül ateşinden çıkan duman ufukları tutsun.

3 Gök, mavi giysilerini siyah etsin. Bütün cihan padişahın matem esvabını giysin.

4 Kutlu Süleyman Şah'ın ayrılık ateşi insan ve perilerin sinesinin içinde dâg yaksın.

5 Arş kubbesini kendine mekân edindi. Allah için kara toprak şanına layık değildi.

6 Can kuşu, Hüma gibi göklere erişti. Toprağın altında bir iki kemik kaldı.

7 Kâinat arsasının çevik bir süvarisiydi. İkbal ve izzet onunla atbaşı gidip yârenlik ederdi.

8 Hırçın baht atı serkeşlik edip şahlanınca, Allah'ın lütfunun gölgesi yere düştü.

4

Olsun gamunda bencileyin zâr u bî-karâr
Âfâkı gezsün aglayurak ebr-i nev-bahâr

1 İlkbahar bulutu gamın ile benim gibi inleyip yerinde duramasın, ağlayarak ufukları gezsin.

2 Kuşların çığlığı sabah vakti cihanı tutsun. Güller yolunsun, bülbüller âh ve figan etsin.

3 Dağ matem tutup sümbüllerini çözsün ağlasın, eteğine bol bol gözyaşı döksün.

4 Ahlakının güzel kokusunu derdinle andıkça Tatar ahusunun göbeğinin miski lale gibi kararsın.

5 Gül, hasretinle kulağını yollara tutsun ve nergis gibi kıyamete dek yolunu gözlesin.

6 İnci saçan göz, âlemi denizlere döndürse, senin gibi şahane inci vücuda gelmez.

7 Ey gönül! Şu zamanda bana arkadaş sensin. Gel bari ney gibi zar zar inleyelim.

8 Âh ve iniltilerin ahengini yükseltelim de bu yedi bend dert sahiplerini coştursun.

5

Gün togdı şâh-ı âlem uyanmaz mı hâbdan
Kılmaz mı cilve hayme-i gerdûn-cenâbdan

1 Güneş doğdu, âlemin şahı uyanmaz mı? Gök kubbeli otağından görünmez mi?

2 Saltanat kapısının eşiğinden haber gelmediği için gözlerimiz yollarda kaldı.

3 Kendi, suyu çekilmiş gül gibi yüzü sararmış ve dudakları kurumuş bir hâlde yatıyor.

4 Ey padişah! Gök, lütfunu yâd ettikçe bulut örtüsüne girip utançtan terler.

5 Genç yaşlı her kim gamın ile ağlamazsa, duam odur gözyaşı çocuğu yerin dibine batsın.

6 Güneş ayrılık ateşinle yansın yakılsın, derdinle buluttan kara çullara bürünsün.

7 Kılıcın cengâverliklerini anıp hem kan ağlasın, hem kınına gömülüp boylu boyunca karalara batsın.

8 Kalem dert ve gamınla yakasını yırtıp sancak kederinden gömleğini paralasın.

6

Tîgun içürdi düşmene zahm-ı zebânları
Bahs itmez oldı kimse kesildi lisânları

1 Kılıcın düşmana dil yaraları içirdi. Kimse konuşamaz oldu, dilleri tutuldu.

2 Banları servi fidanı gibi mızrağını görünce, bir daha serkeşlik adını anmadı.

3 Atının ayağı her nereye bassa, hanlar yolunda hep canlarını verdi.

4 Kılıcın Hüda yolunda kanları sebil etti. Ölüm kuşları yokluk çölüne durmadan konar.

5 Kılıç gibi yeryüzüne diyar diyar demir kuşaklı cihan pehlivanları gönderdin.

6 Binlerce kiliseyi alıp cami yaptın. Çan yerlerinde ezanlar okuttun.

7 Nihayet göç davulu çalınıp göçtün. İlk konağın cennet bahçeleri oldu.

8 Minnet Hüda'ya! Seni iki cihanda mesut edip kutlu adını hem gazi hem şehit koydu.

7

Bâkî cemâl-i Pâdişeh-i dil-pezîri gör
Mir'ât-i sun'-ı Hazret-i Hayy-i Kadîri gör

1 Hayy ve Kadîr olan Allah'ın sanat aynasını gör. Ey Bâkî! Padişahın gönül alıcı cemalini gör.

2 Varlık Mısırı'nın ihtiyar azizi göçtü. Yusuf gibi genç ve çevik padişahı gör.

3 Güneş doğdu, şimdi fecir zamanı sona erdi. Kalbi nurlu yüzü güzel padişahı gör.

4 Bu dünya avlağı, zamanın Behram'ını mezara yatırdı. Var eşiğine Erdeşir'e benzeyen şahın hizmetini gör.

5 Zaman Süleyman'ın tahtını yele verdi. Şimdi İskender tahtlı Sultan Selim Han'ı gör.

6 Savaş dağının kaplanı rahat uykusuna vardı. Ululuk dağında duran erkek aslanı gör.

7 Kudsiyet bağının tavusu cennete salınmaya gitti. Saadet göğünde uçan Hüma'nın şanını gör.

8 Süleyman şahın ruhuna dua ve selam ile ufuklar padişahının ikbal ve bahtı daim olsun.

8

Kıldukça Şâh-ı âleme Hak fazl u rahmeti
Virsün cihânda Hazret-i Pâşâya devleti

1 Allah âlemin şahına ihsan ve rahmet ettikçe paşa hazretlerine saadet nasip etsin.

2 Saltanat ülkesinin muzaffer hükümdarı ebedî âleme gittiği zaman...

3 O mübarek cesedi canı gibi gizledi. Halkın ve askerin gönlünü rahatlattı.

4 Ölümünü kırk sekiz gün cihan halkına duyurmadı. Hâlbuki başkaları bir hafta yapabilmişti bu işi.

5 Sadrazamın tedbirini gör ki kimse hayal bile edememiştir. Asaf dünyaya gelse de vezirliği görseydi.

6 Gayret kemerlerini kılıç gibi kuşandı. Allah fetih ve zafer nasip etti, kaleyi aldı.

7 Canla başla çalıştı, gözüne uyku girmedi. Efendisi yolunda bunca zahmet çekti.

8 Ya Rabbi! Paşa kulun bu yolda hizmeti tamam etti. Artık onun mükâfatı senin lütfuna kaldı.

9 Bu saadetliyi dünyanın musibetlerinden, zamanın felaketlerinden koru ve gözet.

10 Ya Rabbi! Saltanat meşalesini nurlandır. İki cihanda da gönlünün muradını nasip et.

II

1

Cây-ı âsâyiş olur sanma cihân-ı fânî
Eyleme kasd-ı imâret bu harâb eyvânı

1 Fâni cihanı safa yeri sanma. Bu harap binayı imar etmek için didinme.

2 Dünya bela mekânı köhne bir saraydır. Bu viraneyi huzur köşesi zannetme.

3 Feleğin gönül çekici kasrına meftun olma. Bu fâni saray nice mirasa girmiştir.

4 Kahpe felek kerem ehlinin düşmanıdır. O şanı yüce şehzadeyi göz göre göre ne yaptı?

5 Kahrının sıcak yeli, tazeliğini giderip narin gülü nilüfer yaprağına döndürdü.

6 Hani o saadet tacının mücevheri? Hani o lütuf ve kerem sarayının sultanı?

7 Hani cömertliğin o hoş incisinin denizi? Hani mürüvvetin o eşsiz mücevheri?

8 Mutluluk göğünün Mihrümâhı Sultan. Masumiyet ve iffet sarayının mumu Sultan.

2

Ebr-i bârân ki yagar bâg-ı gülistân üzre
Katreler kim dökilür sünbül ü reyhân üzre

1 Gülistan bağı üstüne yağmur bulutu yağar. Sümbül ve fesleğen üstüne damlalar dökülür.

2 Dağ eteğinde dolanan ırmaklar gelincik üstünde görünen çiy taneleri...

3 Sultan hazretleri için ağlaşan sema ehlinin yeryüzüne akan hep o gözyaşlarıdır.

4 İnsanlar üstüne ilahi rahmetin gölgesiydi. Ulvi âlemde melekler matemini tutsa şaşılır mı?

5 Sarayını bu fâni dünyanın çer çöpünden göçürüp cennet bahçesinde kurdular.

6 Rıdvan mübarek bedenini yerden kaldırıp yatağını merhamet köşkünde döşedi.

7 Bütün yetimler üstüne fazilet ve ihsan gölgesini, şefkat kanatlarını salmıştı.

8 Ağlayın ey yetimler, ağlayın garibanlar. Sultanın nimetlerini yâd edip çok ağlayın.

3

Îd yaklaşdı döşensün yine kasr u dîvân
Çıkup eyvân-ı saâdetde buyursun Sultân

1 Bayram yaklaştı, kasır ve divan yine döşensin. Sultan çıkıp saadet sarayına buyursun.

2 Eşraf, sarayının kapısına gelsin. Âyan, eşiğinin toprağına yüz sürerek gelsin.

3 Şehzadeler, Hala Sultan diye karşılasın. O lütuf ve kerem ocağına şen şatır gelsin.

4 Âh! Bu zamanlar hep rüya ve hayal oldu. Fırıldak felek durmaksızın tersine döndü.

5 Dostlar gelip seni tahtında görmeyince, "Hani Sultan!" diye çığlıklar göklere erişsin.

6 Ey feleğin eğri oku! Ne halt ettin de temrenin âlemin göz bebeğine dokundu?

7 Zaman aynasının bu vakitte böyle çabuk vefasızlık yüzünü göstereceğini kimse ummazdı.

8 Medet Allah medet! Sabır ve yardım senden. Bu ayrılık ateşine dayanmaya takat senden.

4

Bir yire cem' olalum hâtırı mahzûnlarile
Zâr zâr aglaşalum dîde-i pür-hûnlarile

1 Mahzun gönüllerle bir yere toplanalım. Kanlı gözlerle zar zar ağlaşalım.

2 Şimdi gülmenin oynamanın zamanı geçti. Hâli perişanlar ile hâlleşip söyleşelim.

3 Gam efsanesi harap ve perişan etti. Efsunlarla bile aklımız başımıza gelmez.

4 Beyaz gözyaşı ve sarı beniz, vakit nakdi oldu. Akçe ve altınlarla dert ve gam talibiyiz.

5 O, Rıdvan'ın rahmet nimetine kavuştu, ama biz burada yüreği yaralılarla ciğer kanı içeriz.

6 Otağ-ı hümayunlar ile çadırlar kurulup cennet bahçesi içinde çimende konakladı.

7 Gılman, kapısında eşiğinin hizmetini yapar. Huriler atlas ve ipeklilerle el pençe durur.

8 Minnet Allah'a! İlahi merhamet ve lütuf iki cihan mutluluğu bahşetti.

5

Lâyık-ı magfiret-i Hazret-i Gaffâr olsun
Devlet-i nâ-mütenâhîye sezâ-vâr olsun

1 Gaffar hazretlerinin mağfiretine layık olsun. Ebedî saadete nail olsun.

2 Gösterişli kaftanı Settar'ın mağfiret eteği, mübarek ruhuna gıda Allah'ı temaşa olsun.

3 Hidayet mumu kutlu mezarını aydınlatıp mübarek kabri nura gark olsun.

4 Ey Bâkî! Dünya işlerinin sonu yoklukmuş. Ne yapalım cihanın yiğit şahı var olsun.

5 İncisi halis, yıldızı kutlu o kızın da gözleri Nahid gibi aydın olsun.

6 Vezirlerin yüz akı Ahmed Paşa hazretleri, muzaffer padişahın lütfuna mazhar olsun.

7 Ak gül goncaları gibi güzel körpelerini Allah bela dikeninden korusun.

8 Sultanın mübarek ruhu rahmetlere gark olsun. Huriler ahbabı, cennet bahçesi mekânı olsun.

III

1

Tâli' oldı neyyir-i ikbâl-i devlet subh-dem
Şu'le saldı âleme necm-i hidâyet subh-dem

1 Saltanat ikbalinin güneşi sabahtan doğdu. Hidayet yıldızı seherden âleme ışık saçtı.

2 Yüce Allah sabah vakti şahın cemalinin aynasından kâinatı nurlara gark etti.

3 Saadet tacı çoktan beri eşsiz güzelliğini arzu ederdi. Sabah vakti nihayet muradına erdi.

4 Yüzü ile güneş gibi yedi iklimi aydınlattı. Mülk ve millet çarşısı sabah vakti bezendi.

5 Saltanat atı ansızın bir toz kopardı. Sabah vakti devlet âyanının gözleri parladı.

6 Sıra cihanın o yiğit şahındadır diye sabah vakti göklerde müjde kösü çaldılar.

7 Sabah vakti, gümüşten taht üstünde âlemi aydınlatan güneş gibi altın taç ile saltanat ışığı saçtı.

8 Allah'ın gölgesi, din ve saltanatın sığınağı Murad Han. Cihanın şahı, saltanatın itibarı Sultan Murad.

2

Tab'ı mir'ât-i cemâl-i cân-fezâ-yı saltanat
Sînesi âyîne-i âlem-nümâ-yı saltanat

1 Tabiatı saltanatın iç açıcı yüzünün aynası. Sinesi saltanatın Dünya Gösteren Ayna'sı.

2 Baht gözünün tutiyası eşiğinin toprağından. Saltanat iksiri ayağının tozu cevherinden.

3 Saltanatının ülke fetheden kılıcının yüzsuyu ikbal bağının çeşmesinden bir damladır.

4 O tuğu sarığının ucuna taktılar sandım. Saltanat Hüma'sının kanadı başına gölge salmış.

5 O kan saçan kılıcı düşmana sallasa yaraşır. O saltanat sancağı yürüse yeridir.

6 Biri ikbalin zerrin külahlı dilberidir. Diğeri saltanatın lâl kaftanlı şahididir.

7 Kader üstadının kalemi saltanatın ulu kasrının kubbesine bu güzel matla'ı yazmış.

8 Allah'ın gölgesi, din ve saltanatın sığınağı Murad Han. Cihanın şahı, saltanatın itibarı Sultan Murad.

3

Sensin ey çeşm-i çerâg-ı dûdmân-ı madelet
Şem-i nûr-efşân-ı bezm-i hânedân-ı madelet

1 Ey Osmanlı sülalesinin göz bebeği! Hanedan bezmine nur saçan mum sensin.

2 Güzel hükümlerin, mülk ve dinin batmayan güneşi. Hoş yaradılışın adaletin hazansız ilkbaharı.

3 Mübarek zatının vasfı ulu sarayının ismidir. Baht ve saltanat güneşi, adaletinin semasıdır.

4 Zulüm karanlığının şebçerağı o mübarek varlıktır. Adalet madeni, doğrusu budur ki mücevherini gösterdi.

5 Ulu çadırlar Sidre ve Tuba'ya bağlandı. Adalet otağı gökten yüksekte kuruldu.

6 Daha adaletin adı sanı peyda olmadan "Şerîf" ismini saltanat fermanına yazdılar.

7 Adalet bahçesindeki bülbüllerin şakımasını dinlersen, hep bu güzel beyit üzerine bağlanır.

8 Allah'ın gölgesi, din ve saltanatın sığınağı Murad Han. Cihanın şahı, saltanatın itibarı Sultan Murad.

4

Şâd olun kim Pâdişâh-ı dâd-güsterdür gelen
Husrev-i âdil şehenşâh-ı muzafferdür gelen

1 Şad olun ki adaletli padişahtır gelen. Adil şah, muzaffer şahlar şahıdır gelen.

2 Dara heybetli sultan, İskender yürüyüşlü şah, yedi iklime boyun eğdiren padişahtır gelen.

3 Ahlakının misk esintili meltemi dünyayı tuttu. Şimdi her taraftan öd ve amber kokularıdır gelen.

4 Zaman fazilet ve kemal sahibinin hakkını verdi. Allah'ın kemal ve faziletine layıktır o gelen.

5 Ey Bâkî! Saltanatında feleğin mihnetinden ne gam. Allah'a hamd olsun. Kulları gözeten padişahtır gelen.

6 Mübarek tabiatının mücevherlerinden feyzini esirger mi? Parlak güneşin gözünün nurudur gelen.

7 Gönül ehlinin hamisi kimdir diye fal tuttum. İşte bu güzel beyit, halis incidir gelen.

8 Allah'ın gölgesi, din ve saltanatın sığınağı Murad Han. Cihanın şahı, saltanatın itibarı Sultan Murad.

5

Gül gibi halkı nesîm-i hulkı handân eylesün
Nev-bahâr-ı adli âfâkı gülistân eylesün

1 Ahlakının esintisi halkı gül gibi güldürsün. Adaletinin baharı ufukları çiçeklendirsin.

2 Göğün zümrüt renkli kubbesinin ufkunda kudret tavusu çıkıp güneş gibi gezinsin.

3 Din ve saltanat tezgâhına düşen müşkül işleri Hak Teala hazretleri kolaylaştırsın.

4 Zülüf teli ve misk saçlı güzelin kâkülü gibi Allah saltanatının yıllarını ebedî kılsın.

5 Hükümdarlar karşında ayakta durup el bağlasınlar. Kendi çıkıp adalet sarayında divan yapsın.

6 İskender'in heybeti ve Dara'nın debdebesi, kusursuz makamını bundan böyle Süleyman tahtı yapsın.

7 Bir kulunu Mısır mülküne sultan yapması gibi bir kulunu da Çin diyarına gönderip hakan yapsın.

8 Allah'ın gölgesi, din ve saltanatın sığınağı Murad Han. Cihanın şahı, saltanatın itibarı Sultan Murad.

IV

1

Câme-i sıhhat Hudâdan halka bir ni'met gibi

Sıhhat elbisesi Allah'tan halka bir nimet gibi
Bedene o hilat gibi kıymetli elbise olmaz
Kuvvet ve kudret gibi baht ve saadet varken
Halk içinde muteber bir nesne yok devlet gibi
Olmaya devlet cihanda bir nefes sıhhat gibi

2

Ehl-i vahdet kâinâtun âkil ü dânâsıdur

Vahdet ehli, kâinatın akil ve bilgesidir
Azade adam âlemin mümtaz ve müstesnasıdır
Sözü Mesih nefesli padişahı gör ne söyler
Saltanat dedikleri ancak cihan kavgasıdır
Dünyada vahdet gibi baht ve saadet olmaz

3

Tâat-i Hak mûnis-i bezm-i bekâdur âkıbet

Beka bezminin yoldaşı yalnız Allah'a ibadettir
Can ve cihan sohbeti sonunda seni bırakacaktır
Ölüm bir kasırgadır, âlem sonunda hebadır
Bırak bu işreti, çünkü sonunda ölüm vardır
Bâkî dost istersen ibadet gibisi yoktur

4

Âlemi gözden geçürsen eylesen bin yıl rasad

Dünyaya çivi çaksan, bin yıl yaşayıp dursan
Yaşadıkça iyi kötü binlerce şey görsen
Her taraftan sayısız dünya malı ayağına aksa
Ömrün adedi kumlar sayısınca çok olsa
Bu gök fanusunda bir saat bile değildir

5

Menzil-i âsâyiş-i ukbâya istersen vüsûl

Ahiretin huzur konağına erişmek istiyorsan
Dünya sevgisinden feragat gibi doğru yol olmaz
Mutlu olanlar izzet erbabıdır. Bâkî ise kederlidir.
Ey Muhibbî! Eğer huzur bulmak dilersen dünyadan el etek çek
Uzlet köşesi gibi bir manevi huzur makamı bulunmaz

V

1

Geşt ü güzâr-ı bâg ne hoşdur nigâr ile

Bahçede gezip dolaşmak ne hoştur yâr ile
Yeni yetme, gonca ağızlı, gül yanaklı ile
Âlemin bahçesi tazelendi yine bahar ile
Hoşça dolaşalım çimende taze yâr ile
Düşmanın yüreği yansın yarılsın

2

Erkân-ı aşka zerk u riyâdan halel virüp

Aşk ululara ikiyüzlülükten söz edip
Zahit adını anıp ne diye keyfimizi kaçırıyorsun
Çünkü cennet bahçesi parayla bulunmaz
Talihin el vermesiyle cennete bedel değil midir
Bahar ile yârin vuslatına fırsat bulmak

3

Terk eyle zühdi mezheb-i rindân-ı aşka gir

Zühdü bırak, aşk rintlerinin mezhebine gir
Can parasını güzel yüzlü bir dilbere ver
Birkaç kadeh şarap içip bağ kilisesine gir
Bülbül kitabını ele almış öğüt veriyor
Gül yanaklı güzelle şarap içmek hoştur

4

Hâtır harâb u akl müşevveş sen irmesen

Sen gelmesen gönül harap, akıl karmakarışık
Sen gelmesen cennet bahçesi olmaz
Sen olmasan güller bahçede ateş gibi görünür
Ey güzellik baharı! Sen Hızır gibi yetişmesen
Gül bahçesi gözüme cehennem görünür

5

Olsun hezâr-ı zâr u dil-efgâr çâkerün

Gönlü yaralı bülbül kölen olsun
Kapının kulu ağlayıp inlesin
Narin gülün güzellik tellalı bahçedeki bülbüldür
Ey sevgili! Âşıkın âhından kırılıp gücenme
Güllerin güzelliği bülbülün âhı ile artar

6

Virmiş izâr-ı yâra safâ hatt-ı dil-güşâ

Gönüller açan ayva tüyü yârin yanağına safa vermiş
Yüzünde Ve'ş-şems Ve'd-duhâ suresini yazmış
Yüz aynası ay gibi cila bulmuş
Ey gönül! Kalp aynası bulanır sanma
Misk kokulu yazı ile Nur ayeti yazılsa

7

Seyl-âb gibi saldı belâ leşgeri akın

Bela askeri sel gibi akın etti
Kaza oku için uzak yakın bir oldu
Aşk sabır kayığını yokluk kayasına çaldı
A zahit! Allah'ın emrini kınama, yürü git
Aşkın hâlleri çünkü irademizde değildir

8

Gül gibi şir-i Bâkîye bir dem kulagun ur

Bâkî'nin şiirine gül gibi bir dem kulak ver
Gönül derdini hâli perişan bülbüle sor
Gel bir kenara, aşk ve vefa meclisi gör
Ey sevgili! Can bağışlayan dudağını Selim'e sun
Yâre vuslatın zevki öpüp kucaklamakla olur

VI

1

Ey cemâlün pertev-i envâr-ı subh-ı lem-yezel

Ey yüzünün ebedî sabahının parlak ışığı
Makamın parlak güneşten daha yüksek olsun
Ezel üstadı usta sanatkârlığını sende göstermiş
Hak (azze ve celle) hazreti kudretini gösterip
Cümle güzeller içinde sen cananı eşsiz kılmış

2

İşigün üftâdesi kemter-gedâ mihr-i münîr

Parlak güneş, eşiğinin düşkünü zavallı dilenci
Güzelliğin âlemi ışıtan güneşin pençesi için yardımcı
Eşiğinde her kul, taht sahibi bir şah
Yüzünü görüp esir olan, gönül şehrine şah olur
Ey güzellikte Yusuf'tan güzel! Ey güzeller güzeli!

3

Âşıka yâd-ı lebün câm-ı şarâb-ı dil-güşâ

Âşıka dudağının hayali, gönüller açan şarap kadehi
O güzel dudak can için safa bezminin şarabıdır
O cana can katan dudak Mesih gibi can bağışlamış
Ey şâh! Şarap renkli dudaklarını görüp can vermeyen kimdir
Doğrusu insan falan değil, aklından bir sorunu vardır

4

Halka-i zülf-i siyâhun ey saçı müşg-i Huten

Ey saçı Huten miski! Siyah zülfünün halkasına
Söz erbabı, "Ayva tüyü Şebdiz'inin nalıdır," derler
O Gülgûn yanaklar ile seni kim geçebilir
Ey şirin ağızlı Hüsrev! Güzelliğini bir an gören
Aşk ile Ferhad olup yolunda can verse yeridir

5

Kaddüne hıl'at biçelden hüsni hayyât-ı kazâ

Kaza terzisi boyuna güzellik kaftanı biçeli beri
Ey altın kaftanlı ay! Cihanı güneş gibi yaktın
Cefa sabrımın yakasını yırtıp dursa da
Ey dilber! Cevr ile eteğini elden bırakırım sanma
Ecel yakama yapışıncaya değin o olacak iş değil

6

Gözdeki hûn-âbe-i âlüm görüp rahm itmedün

Gözdeki kanlı gözyaşlarımı görüp acımadın
Yollarda çiğnenmiş bedenimi görüp acımadın
Bu perişan olmuş hâlimi görüp acımadın
Dertli âşıkınım hâlimi görüp acımadın
Bir atasözü der ki, gönülden gönle yol vardır.

7

Bâkıyâ kûy-ı harâbâtı nişîmen kıldugum

Ey Bâkî! Harabatı mekân tuttuğum
Aşk bezmini âhımın mumuyla bezediğim
Ufukları aydınlattığım hep alın yazımdır
Ey Selim! Kaş deyip gözlerinin üstünde mesken tuttuğum
Ezelde alnıma aşkınla yazılan yazılardır

VII

1

Ne hengâm-ı safâ-yı işret-i mül gibi bir dem var

1 Ne şarap işretinin safası gibi bir dem var
2 Ne mutribin sazı gibi gam ölülerine can üfürecek var
3 Ne gönül bezminde yârin hayali gibi bir mahrem var
4 Ne gül renkli şarap kadehine benzer bir dost var
5 Ne meyhane başköşesi gibi neşeli bir yer var

2

Leb-i mey-gûn-ı sâkî yâdına cûş eyleyüp ey dil

1 Sakinin şarap renkli dudağının yâdıyla coşup
2 Yürek kanı içip gök kandil olsam yeridir
3 Velhasıl harabat ehline akla yâr olmak gerekmez
4 Daim körkütük sarhoş olursam beni ayıplamayın
5 Bende kendimden geçmezsem huzur bırakmaz bir gam var

3

Beni ol kaşı ya ger atmasa yâbâna tîr-âsâ

1 O kaşı yay, beni ok gibi yabana atmasa
2 Hançer gibi yanından bir an bile asla ayrılmazdım
3 Ayrılık demi söz ehlinin kavli değildir
4 Dert ehli hasret gamında bir hâlet var demiş ama
5 Mülayim şuh dilberin vuslat deminde âlem var

4

Görem diyü seni ayân-ı erbâb-ı nazar her gün

Nazar ehlinin gözleri, her gün seni göreyim diye
Gözyaşları her gün halka gibi kapından gitmez
Âh ulağım sabah akşam her gün yanında yörende dolanır
Şeytan yüzlü rakip, yanağının bağını her gün seyreder
Ama burada yüzünü yıllarca göremeyen bir âdem var

5

Sıyup seng-i havâdis yine câm-ı bezm-i uşşâkı

Bela taşı yine âşık bezminin kadehini kırıp
Saki gönül erbabına kadeh sunmaktan el çekse
Bütün şiir defterlerinin yaprakları perişan olsa
Ey Bâkî! Eğlence diye temiz gönlümün şenliği yeter
Şükürler olsun, ne dertlenirsin elinde Cem'in kadehi var

VIII

1

Râyet-i fitne çeküp ol kad-i dil-cû begler

O endamı alımlı güzeller fitne sancağı çekip
Şuh ve cefacı güzeller her yana üşüştüler
Gamzesi cadı nice güzeller bir yere geldi
Peri şiveli ahu güzeller bir alay oldu
Gözü ahuların alayına "Yâ Hû!" güzeller

2

Kaynadup nâr-ı gam-ı aşkile hûn-ı cigeri

Yürek kanını aşk gamının ateşiyle kaynatıp
Gözlerimden akıtır o peri kendi görünmez
Bu şiveleri sanmayın ki insan evladından gelir
İki gözümün çeşmeleri bir peri için akar
Güzeller! Bilmiş olun o su sıcaktır, sakının

3

Cân yidürsen eger ol husrev-i şîrîn-dehene

O tatlı ağızlı güzele canlar versen
Aşk yolunda bugün Ferhad'a üstün olsan
Ne kadar can akçesi saçsan da
Yoluna canlar verene vefasızlıklar eder
Bu güzeller acaba dünyada hep böyle midir

4

Pâk-rû tâze-cevândur bana cânumdan eaz

Güzel yüzlü taze civandır bana canımdan aziz
Yanıma kadın kısmı değil, üzüm kızı bile gelmedi
Dünyanın atlas ve dibasına bir kez olsun bakmadım
Malımı mülkümü büsbütün ateşe atsan tütmez
Bir iki gün bu fâni dünyada mahbub eğler

5

Boynuna hîle kemendin biri baglar nâ-gâh

Ansızın boynuna hile kemendini bağlar biri
Doğru yolundan çıkartıp ayartır seni
Bu belaya bulamaz çare ne derviş ne şah
Allah Allah! Kimseye ilişip çatmasın
O dinsiz zülüf ile cadı gamze dostlar

6

Bâkıyâ gel olalum Ka'be-i dil yolına peyk

Ey Bâkî! Gel gönül Kâbe'sinin yoluna rehber olalım
Kulağa nida erince, "Lebbeyk!" diyelim
"E's-sa'yü ileyk!" deyip Allah yoluna girelim
Ne Necatî, ne güzeller, ne selâmün ne aleyk
Dostlar! Azadeyiz, kimseye minnet etmeyelim

IX

1

Ne mümkindür nazar bir lahza hüsn-i tal'at-i yâre

Ne mümkündür bir an nazar yârin güzel yüzüne
Çünkü kolay değil ışıl ışıl güneşe bakmak
Eşiğinin tozunu sürme çekmeden inci saçan göze
Âşıkın gözü dilberin gözüne nasıl takat yetirsin
Parlak ateşin alevine bir an bile olsa can dayanmaz

2

Çerâgın şem'-i dâgumdan yakar hurşîd-i âlem-gerd

Âlemi ısıtan güneş, dâgımın mumundan ateş alır
Çektiğim âh ocağın sıcak sinesini alazlar
Yürek hasretin ile yaralı, gamlı beden ise lime lime
Bu dertli gönül aşk tekkesini mesken tutalı beri
Bağrı yara, bedeni paramparça bir mihnet abdalı oldu

3

Hayâlün tahtgâhıdur derûn-ı sîne-i rûşen

Ateşli bağrımın içi hayalinin tahtıdır
Dara da, Behmen de o makama yakışmaz
Senden başkası gönül sarayının tahtına yaraşmaz
Gönül başka hayalleri bir an bile hatırına getirmez
Bu gönül yârin tahtıdır, başkasına yol verilmez

4

Egerçi tîg-i bî-dâdı derûnum togradı muhkem

Amansız kılıcı bağrımı adamakıllı doğrasa da
Göz çeşmem gamından nice demler kan akıttı
Yaralı gönle kılıcından başkası merhem olmadı
Ne çare! Çaresiz gönle her dem çare ondandır
Yara açan da, ona merhem ve deva da yine odur

5

Marîz-i illet-i aşka şarâb-ı la'lidür şerbet

Aşk illetinin hastasına dudağının şarabı ilaçtır
Ölümlü hastalar vuslat kadehinden sıhhat bulur
Bâkî! Maksat derman ise yürü, derde himmet et
Murâd'ın sözlerinin her harfi bir hikmet gösterir
Ne hikmeti, belki cümle hastalara ibrettir, devadır

Gazeller

– AĀ –

I

Hurşîd-i ruhun kendüyi kim göstere cânâ
Minnet mi kalur mihr-i ziyâ-güstere cânâ

1 Yanağının güneşi kendini gösterince, ışık saçan güneşe minnet mi kalır ey yâr?

2 Tecelli nurlarının ışık saçtığı bir yerde parlak güneş ile aya hacet mi kalır ey yâr?

3 Devran beni seninle bir yerde haşr eder mi? Yoksa bu hasret mahşer gününe mi kalır ey yâr?

4 İskender Aynası'na yüz vermedin. O bir daha yanağının devrinde suret mi bulur ey yâr?

5 Sen taş kalplinin gönlüne girebilen, âlemde şimdi mermere sikke kazır ey yâr.

6 Akil olan, gonca gibi altın saklamaz. Gül gibi, olan parasını da kadehe bırakır ey yâr.

7 Ben "şah nazarlı yoksul rint" diye ona derim ki, nergis gibi gümüş ve altına göz dikmez ey yâr.

8 Dilin Bâkî gibi bir söz üstadına papağan gibi hoş nükteler öğretti ey yâr.

9 O dudaklardan çıkan geri çevrilmez, cihan sultanı Feridun kudretli şaha durma dua et ey yâr.

II

Ayaklarda kalur sünbül o zülf-i nîm-tâb-âsâ
Saçunla bahs iderse başa çıkmaz müşg-i nâb-âsâ

1 Sümbül o kıvrım kıvrım zülüf gibi ayaklarda kalır. Saçınla bahse girerse saf misk gibi başa çıkamaz.

2 Âhım ezelde aşkın ile feleklere öyle bir vurdu ki, feleğin dolapları o gün bu gündür değirmen gibi döner.

3 Gönlünü marifetle doldur, dostlarını ariflerden seç. Ey gül yüzlü, cahillere kitap gibi açılma.

4 Felek mutribinin elinde kemançe şekline girdim. Artık sinem rebap gibi dertten kurtulmaz.

5 Cömertlik elinle altınlar saç, âlemde güneş gibi dolaşan bir yiğit, bir civanmert ol.

6 Ben bedenimi toprak gibi yoluna serdim de ne oldu? Yüzümün üstüne ayak basmaz, cefa ve cevirden vazgeçmez.

7 A sofu! Kadeh tutarken bir yabancı gelirse, gül renkli şarabı kubbe tacın altında kabarcık gibi sakla.

8 Ey Bâkî! Bu bezm içinde düşmanın dert tortusunu çekme. Nedimin, şarap kadehi gibi hoş meşrepli bir dost olsun.

III

Yâr işiginde dinildi âşık-ı şeydâ sana
Hak dimişler tenzilu'l-esmâu min savbi's-semâ

1 Yâr eşiğinde sana divane âşık denildi. Doğru demişler: "İsimler gökten iner."

2 Felek mezarımı sümbül ve reyhan saksısı yapsın. Dilberin zülfünün kokusunun sevdası baştan gitmesin.

3 İşret ülkesinin İskender'i olsak ne olur? Elde kadehimiz Dünya Gösteren Ayna oldu.

4 Yokluk iksirinin hazine kapısı bana açıldığından beri güneş altınına ve yıldız incisine dönüp bakmam.

5 Bâkî, çaresiz âşıkın şiir ve inşadan muradı yâre dua ile ihlas göstermektir.

IV

Ey bârgâh-ı dil-keş ü eyvân-ı dil-güşâ
Dâmet leke's-saâdetü ve'l-ızz u ve'l-ulâ

1 Ey safa bahşeden ve gönüller açan saray! "Mutluluğun, şerefin ve yüceliğin daim olsun."

2 Doğrusu İskender Aynası ve Dünya Gösteren Kadeh olmadan da şarabının kadehi safa bulur.

3 Eşiğinin toprağını öpme ümidiyle gökyüzü yıllardır boyunu iki büklüm etti.

4 Cihan halkına sığınak olduğundan beri gökte güneş sarayına gölge gibi sığınır.

5 Sarayı yücelikte göklere değer. Ona kıymette yıldız akçeleri erişemez.

6 Sabah meltemi her köşesinde buhurdan dolaştırmakta. Seher yeli her sofasında ıtır saçmakta.

V

Hüsnile sana öykünemez çün gül-i ra'nâ
Hüznile bana benzeyemez bülbül-i şeydâ

1 Gül-i rana nasıl güzellikte sana öykünemezse, divane bülbül de hüzünde bana benzeyemez.

2 Naziklik ile can almada dudağına söz yok, ama benin de fitnede bir tanedir.

3 Ey yâr! Yüzünde kaşın sarı olursa ne olur? Zira beratın tuğrası ekseri altınla yazılır.

4 Saki! Bezmde sürahi gibi kan ağlamam şundan ki kırmızı şarap dudağın ile kan davalı oldu.

5 Ey elma çeneli! Güzellik bağının şeftalisini eller yerken Bâkî ne zamana değin eyva(h) diyecek.

VI

Nedür bu handeler bu işveler bu nâz u istignâ
Nedür bu cilveler bu şîveler bu kâmet-i bâlâ

1 Nedir bu gülüşler, bu işveler, bu naz ve çalım? Nedir bu cilveler, bu edalar, bu endam?

2 Nedir bu büklüm büklüm, kıvrım kıvrım, lüle lüle kâküller? Nedir bu perçemler, miskten halka halka zülüfler?

3 Nedir bu yanak ve ayva tüyü, nedir bu göz ve kaşlar? Nedir bu Hindu benler, nedir bu sevda danesi?

4 Belin can ipliği mi, göğsün gümüş ayna mı? Kulak memen ile küpen sanki gül ile çiy tanesi.

5 Bâkî âşıktır, vefa ummaz, cefadan yüz çevirmez. Ey yâr! Ona yalvarmak, sana naz yaraşır.

VII

Hurşîd kim fezâ-yı felekdür mesîr ana
Degmez gedâlar içre işigünde yir ana

1 Uçsuz bucaksız gökyüzünde gezinen güneşe eşiğinde gedalar arasında yer kalmaz.

2 Gökyüzü hilal halkasını hizmet kulağına takıp ona fermanlı bir köle oldu.

3 Gök tahtlı padişah ona kul olmasaydı, saltanat kapısına yüz sürmezdi.

4 Hakikat gözü boyunun emsalini görmedi. Onun gibisini görenler galiba şaşı bakar.

5 Allah'ın lütfu ona yardım ederse, Bâkî söz ustalığında göğün tepesine ayak basar.

VIII

Gün yüzin arz eyledi nev-rûzda ol meh-likâ
Mihr altun kaplu bir âyîne virdi rû-nümâ

1 O ay yüzlü nevruzda güneş yüzünü gösterdi. Güneş altın kaplı bir aynayı yüz görümlüğü verdi.

2 Güzel edalı gonca hoşça bir hikâye anlattı. Hâl diliyle yârin dudaklarını yâd etti.

3 Gül padişahı kırmızı libas ile çıkıp kulak tutsa, lâl kaftanlı lale güzel kıssaya başlar.

4 Hikâye anlatan bülbül ilkbaharın nakşına bir hoş sada bağlayıp saza söze başladı.

5 Hoş sadalı bülbülün gülbangi göklere erdi. Bağ bahçe bir güzel dilküşa makamı gördü.

6 Sabah rüzgârı gül buhurdanlığında öd yakmakta. Bahar meltemi bahçede ıtır saçmakta.

7 Bâkî'nin gönül kadehini, gonca gibi kanla doldurdular. Senin bezm bahçenden ayrı her dem inler.

IX

Bilini kuçmadadur ol sanemün derd ü belâ
Yogsa âşıklara şîrîn lebi hâzır helvâ

1 Dert ve bela, o güzelin belini sarmadadır. Yoksa tatlı dudağı âşıklara hazır helva.

2 O şuh, zülfünün ucuyla ayva tüyünü örtermiş derler. Badısaba yine bu/rayı kimseye açmadı.

3 O güzelin yüzü, gül harmanını ateşe vermiş. Kadeh devrinde yanağının aksini göstermiş.

4 Şarabın gül renkli ateşinden yanakları kızarmış, şarap kadehinin alevi eline kına yakmış.

5 Şarap kadehi işret meclisinde yârin dudağına sataşır derler. Bir daha elime geçmeyecek mi?

6 Şarap kadehi dudağına öykünürdü ama dönmüş. Zürefa bugün bir yere gelmiş onu ele almışlar.

7 Bâkî, gönül pınarından kaleminin oluğu ile abıhayat kaidesini akıttı.

X

Cevr ü cefâna kâil olurdum velî şehâ
Mahsûs olaydı ol da cihânda hemân bana

1 Ey şah! Cihanda o yalnız bana mahsus olsaydı, cevir ve cefana razı olurdum.

2 O dilberi görünürde insan sanırdım, oysa sabır, karar ve akıl alıcı bir periymiş.

3 Bir kez tavafını bin ömre değişmem. Ey hacı! Sana Kâbe, bana gönül hırsızının yanı.

4 Ey dilber! Önce vefa için sözler vermişken sonra zulmedip ahdine vefa göstermedin.

5 Doğrusu bu ki o servi boylunun övücüsüsün. Ey Bâkî! Emsalsiz tarzına aferin.

XI

Nev-bahâr irişdi vü gitdi şitâ
Keyfe yuhyi'l-arza ba'de mevtihâ

1 Kış gitti ve ilkbahar geldi. "Allah yeryüzünü ölümden sonra nasıl diriltiyor?"

2 Ey ağzı tatlı! Dudaklarında ayva tüyün sanki şerbete düşmüş karıncalar.

3 Yâr hasımlarını sövüp sayarak savar, sanki dua ile bela defolur.

4 İki âlem bir yere gelse de mihnet elinden yakamı kurtaramam.

5 Gözyaşlarımı yâre gösterdim. Ey Bâkî! "Ma/cera malum oldu," dedi.

XII

Gülsitân bezm-i şarâb u câm-ı mey güldür bana
Kulkul-i halk-i surâhî savt-ı bülbüldür bana

1 Şarap bezmi gül bahçesi, şarap kadehi güldür bana. Sürahinin boğazının lıkırtısı bülbül şakımasıdır bana.

2 Yanağında o kıvrım kıvrım iki zülfün senin, suya konmuş iki parlak taze sümbüldür bana.

3 Cefa taşınla başta açılan kanlı yara, sarığın kenarında güzel bir karanfildir bana.

4 Üzüm şarabından hâlâ mest ve sarhoşum. Güzel dudağının hâli şarabın keyfiyetidir bana.

5 Ey Bâkî! Şiir meydanının Haydar-ı Kerrâr'ıyım. Kalemin ucu Zülfikar, şiir Düldül'dür bana.

XIII

Ezelden şâh-ı aşkun bende-i fermânıyuz cânâ
Mahabbet mülkinün sultân-ı âlî-şânıyuz cânâ

1 Ey yâr! Aşk şahının ezelden beri emir kuluyuz. Aşk ülkesinin anlı şanlı sultanıyız.

2 Ey yâr! Lütuf bulutunun yağmurunu susuz gönüllülerden esirgeme. Bu çölün bağrı yanık gelinciğiyiz.

3 Ey yâr! Felek bizde cevher sezdiği için yüreğimizi yaralar. Onun için bağrımız kandır, marifet madeniyiz.

4 Ey yâr! Keder tozu can pınarını bulandırmasın. Bilirsin, Osmanlı ülkesinin yüzsuyuyuz.

5 Ey yâr! Nazım kadehim Bâkî'nin şiiri gibi devreder cihanı. Bu bezmde şimdi biz de zamanın Câmî'siyiz.

XIV

Ârızun âb-ı nâbdur gûyâ
Zekanun bir habâbdur gûyâ

1 Yanağın sanki berrak su, çenen bir kabarcıktır sanki.

2 Gönülde yanak güneşinin parıltıları suda mehtaptır sanki.

3 Gam bezminde ağlayan gözüm iki şişe şaraptır sanki.

4 Gönül sayfası ayva tüyünün güzel nakışıyla resimli kitaptır sanki.

5 O ayın aşkı cihanı tuttu, güneşin ışığıdır sanki.

6 Ey Bâkî! Onun amberden beni, halis misk kesesidir sanki.

XV

Bana çok cevr itdügün'çün ey sipihr-i bî-vefâ
Âhumun dûd-ı kebûdı uydı ulaşdı sana

1 Ey vefasız felek! Bana çok zulmettiğin için âhımın mor dumanı sana yapacağını yaptı.

2 Gözyaşımın incilerini eşiği taşına dizdim. Bed suratlı rakip, yâre gösterir diye silmiş.

3 Âhımın tokadı feleğin suratını mosmor yaptı. Ey ay yüzlü! İnanmazsan eğer gökyüzüne bak.

4 Yüzünü görmesem dünya gözüme görünmez. Dünya Gösteren Ayna yanağının aynasıdır.

5 Gül yüzlü sakinin yanağındaki benin aksi ile gönül açan şarap kadehi taze lale olur.

6 Bâkî yanakların vasfında bir gazel söyledi ki, gönül erleri adını safa aynası koydular.

– B –

XVI

Ayagun topragın özler yürürken gökde her kevkeb
İşigün cânibin gözler zehî âlî-nazar kevkeb

1 Her yıldız gökte yürürken ayağının toprağını özler. Ne güzel! Nice ulu nazarlı yıldız, eşiğinin tarafını gözler.

2 Gökyüzünde kutlu yıldız çok olsa da yanağının beni gibi parlak cevherli yıldız hani?

3 Eller karanlıkta onun göz kırptığını ne bilsinler. Belki de yıldız, gece yanağının beniyle çekişmeye gelmiş.

4 Âhımın mancınığı gök kubbeye ne taşlar fırlattı. Seher vakti düşen yıldız değil, altın kayalardır.

5 Ey Bâkî! Baht açıklığı istersen sinende aşk dâgı yak. Bilirsin, her yıldız saadet getirmez.

XVII

Ey safâ-yı ârızundan çeşme-i hurşîde âb
Şu'le-i şem'-i cemâlün nûr-bahş-ı âfitâb

1 Ey yanağının safasından güneş çeşmesine su akıtan! Yüzünün mumunun alevi, nur saçan güneş.

2 Yıldızlar güzelliğinin parıltısı ile gece gülüp eğlenirken gökyüzü sanki elinde maytapla bir ateşbazdır.

3 Sabah yanağının şevkiyle düşenleri çiy tanesidir sanma. Gök kubbe âhımın ateşiyle gül suyu çıkardı.

4 Dudağının kadehinin hasreti o denli tesir etti ki, şarap kıpkızıl deli, şarap kabarcığı baş açık abdalın.

5 Şarap içerken dudakların kadehin kenarına gelince, sanırsın ki üzüm kızı kulağına saf yakut takar.

6 Ey Bâkî! Nefesin dünyayı güzel esintilere boğdu. O güzel sözler, öyle anlaşılıyor ki gönül hoşluğu verdi.

XVIII

Olsa zülfi o gül-izâra nikab
Olur âşüfte sünbül-i sîr-âb

1 Zülfü o gül yanaklıya nikap olsa, körpe sümbül perişan olur.

2 Âhımın dumanı yanağının aşkıyla bulut olur, cihana gül suyu yağdırır.

3 Âlemi aydınlatan güneş mücevheri, aşk madenindendir.

4 Ey güzellik süvarisi! Ayağını öpmenin hayali boyumu iki büklüm üzengi yaptı.

5 Gözyaşı denizime nispet, lacivert gök kubbe kabarcık oldu.

6 Ey Bâkî! Kahpe dünyanın gamını çekme. Yürü, hep zil-zurna sarhoş ol.

XIX

Şöyle olmış câm-ı aşk-ı yârdan mest ü harâb
Kendüsin dîvârdan dîvâra urmış âfitâb

1 Güneş yârin aşkının kadehinden öyle sarhoş olmuş ki, kendisini duvardan duvara vurmuş.

2 Misk kesesi mis kokulu zülfünü görünce hâk ile yeksan oldu. Halis misk, ayağının toprağına miskinlik etti.

3 Kadeh üstünde yer yer kabarcık peyda olur sanmayın. Gül renkli şaraba rüzgârın gözü değmiştir.

4 Şarap ve kebap bilindik iki kanlıdır. Zamanın zabıtası sık sık onları çekip çevirse şaşılır mı?

5 Mestlik nihayete erince elbette uyku basar. Aşkının derdi de miskin âşıkı sonunda öldürür.

6 Ey kahpe felek! Muzaffer padişahın ulu saltanat kapısı, Bâkî'ye senden kurtulup derin bir oh çektirdi.

– T –

XX

Gül yüzün vasfında bülbül kılsa elhânı dürüst
Bâgda bir goncanun kalmaz girîbânı dürüst

1 Gül yüzün vasfında bülbül güzel nağmeler şakısa, bağda yakası yırtılmamış bir gonca kalmaz.

2 İrfan ehlinin cananının miskten zülfü kırık, ahdi ve sözü sağlam olmalı.

3 Göklerin çelik zırhını paramparça ettiğim hâlde ateş saçan âhımın yalın kılıcı sapasağlam.

4 Hasretinin yakıcı ateşi bir hararet verdi ki, gönül bütün Umman Denizi'ni bir kerede içer.

5 Ey Bâkî! Allah'a hamd olsun. Şiirin ahenkli, akıl terazisi dengede, sanatında kimse senin noksanını bulamaz.

XXI

Lâle-hadler kıldılar gül-geşt-i sahrâ semt semt
Bâg u râgı gezdiler idüp temâşâ semt semt

1 Lale yanaklılar semt semt kırda gül seyrine vardılar. Bağ bahçeyi temaşa edip semt semt gezdiler.

2 Ey servi endamlı! Öyle görünüyor ki ırmaklar senin dupduru yüzünün âşıkıdır. Seni diyar diyar arar sorarlar.

3 Gam askeri gelip gönül şehrine bölük bölük yerleşti. Yer yer fitne, semt semt kavga kargaşa koptu.

4 Gözyaşı ırmağım ağlamaktan her yana aktı. Bu derya yine Kızıldeniz gibi yer yer coştu.

5 Ey servi boylu! Lütuf ile gel bahçeye, bir adımını at. Ulu ulu serviler bir bir boyunun ölçüsünü alsın.

6 Bâkî'nin şiiri yedi iklime aktıkça bu parlak gazel diyar diyar okunsa yeridir.

– Ş –

XXII

La'lünle câm yok yire eyler müdâm bahs
İzhâr-ı hak degülse garaz hod harâm bahs

1 Dudağın ile kadeh yok yere devamlı çekişir. Maksat hakikati koymak değilse münazara haramdır.

2 Saf gümüş usta eline girmedi, henüz hamdır. Nazenin bedeninle boy ölçüşmesin.

3 Dudağından epeyce bahsettiyse de gül goncasının sözleri duyulmadı.

4 Bülbül nalemin nağmesine mukabele etmez. Ey yüzü gül! Zira her makam münakaşa götürmez.

5 Güneş ve ay sabah akşam bahse tutuşurken, güzelliğinin karşısında her biri doğduğuna bin pişman oldu.

6 Aşk ehli züht erbabıyla cenk eder. Hepsinin çekişmelerindeki maksat sensin.

7 Kavgayı bırak, Bâkî söz ilminde yegânedir. Bastırmaya çalışırlar, bahsi kapat.

XXIII

Yaşumuz dökmege ol dürr-i Adendür bâis
Gönlümüz düşmege ol çâh-ı zekandur bâis

1 Gözyaşımızı dökmeye sebep o Aden incisidir. Gönlümüzün düşmesine sebep o çene çukurudur.

2 Talihimin kâkülünün böyle perişanlığına sebep yine o fitne fesat zülüfdür.

3 Başıma sevda getiren sümbülün kokusudur. Çektiğim mihnete sebep gönlümde olup bitenlerdir.

4 Mübarek ruh ol! Yerin Mesih gibi gökler olsun. Bu hakir toprakta kalmaya sebep bu bedendir.

5 Bâkî'nin şairlik papağanı gam kafesinde yatar. Onun çektiği kahra sebep sözünün edasıdır.

XXIV

Gubâr-ı hattun olmaz çünki hayrân olmaga bâis
Nedür la'l-i lebün çak böyle handân olmaga bâis

1 Ayva tüyünün tozu hayran olmaya sebep olmaz. Dudağının lâlinin hep böyle gülmesine sebep nedir?

2 Ey bulut! Seni zülfün aşkı avare etmiştir. Gözyaşının sele dönmesine sebep budur.

3 Gönül cezbeden zülfün o güzel yanağa gece gündüz gölgelik olurken perişan olmaya sebep nedir?

4 Sarık ile kaftanı hep yakarlar, dâg fitili olur. Abdalların aşkından üryan olmasına sebep budur.

5 Ey Bâkî! Kolunda çevgen olmasına sebep, galiba başının onun yanında top olmak hevesidir.

XXV

Şöhret-i hüsnüne erbâb-ı suhandur bâis
Revnak-ı bezm-i güle mürg-i çemendür bâis

1 Güzelliğinin şöhretine sebep söz erbabıdır. Gül bezminin zarafetine sebep çimenin kuşlarıdır.

2 Meyle sebep fidan boyu ile narin bedenidir. Ne servinin boyu, ne yaseminin yüzüdür sebep.

3 Yolunun toprağından uzağım, ağlasam şaşılır mı? Gariplerin hep ağlamasına sebep vatan sevgisidir.

4 İniltilerinin perdesi hüseyniye çıksa ne olur? Gönlü inletmeye sebep o vech-i hasendir.

5 Papağanı tatlı sözleri tutsak eder. Bâkî'nin dert, gam çekmesine sebep bu sanatıdır.

XXVI

Gözüm yaşına ol la'l-i leb-i sîr-âb olur bâis
Dem-â-dem kana ey sâkî şarâb-ı nâb olur bâis

1 Gözyaşıma sebep o terütaze kırmızı dudaktır. Ey saki! Her dem kan dökmeye sebep saf şaraptır.

2 Uyanık zahit şarap kadehinden semaya girse ne olur? Zerrenin raksına sebep âlemi aydınlatan güneştir.

3 Sürahi şarap kadehinden iniltisini artırsa ne olur? Bülbüllerin figanına sebep değil mi ki taze güllerdir.

4 İnci dişlerinin hasretinden gözyaşlarım akmakta! Bu engin denize sebep o eşsiz incidir.

5 Bâkî! Gözyaşım varlık evimi sele verir. Temelsiz evimin yıkımına sebep o sudur.

– C Ç –

XXVII

Gel ey dil halka-i müşgîn-i zülf-i pür-şikenden geç
Düşersin dâm-ı tezvîre reh-i mekr ü fitenden geç

1 Ey gönül! Gel, kıvrım kıvrım miskten zülfün halkasından geç. Yalan dolan tuzağına düşersin, hile ve fitne yolundan vazgeç.

2 Ey fidan boylu! Senin salınacağın yer can bahçesidir. İlkbahar meltemi gibi çimenden esip geç.

3 Ey dilber oku! Bu toprak menzilde durmayı istemek neden? Senin yerin candır, gel bedenden geç.

4 Ey can ipliği! Bir damla gözyaşım gibi bir inci bu pazara düşmez. Bundan böyle Aden İncisi'nden vazgeç.

5 Ey Bâkî! Onun zülfünün kemendi sana çok bend geçmiştir, fakat sen kan döken gamze derdini gör, geçenden geç.

XXVIII

Göstermeseydi bâdesini sâgar-ı zücâc
Zevk itmezidi bezm-i safâdan gönül mizâc

1 Sırça kadeh şarabını göstermeseydi, hasta gönül safa bezminden zevk almazdı.

2 O can tabibi, dertsizlere durmadan şifa dağıtırken hastasına ilaç vermez.

3 Eğer bir parça kuru ekmekle ömrün geçerse, bu sırrı kimseye açma, yardım dileme.

4 Mecnun'u gör ki Leyla'nın aşkını bırakmadı. Ar namusu bıraktı ve terk etti tahtı tacı.

5 Bâkî! Nergisi görünce hayrette kalırım. Bunca altın ile bir ayağı çukurda, gözü aç.

– Ḥ –

XXIX

Pür olup devr idicek meclis-i rindânı kadeh
Çarh olur halka-i rindân meh-i tâbânı kadeh

1 Kadeh dolup rintler meclisini devredince, rintlerin halkası gökyüzü, kadeh parlak ay olur.

2 Kadeh işret göğüne uğurlu bir yıldız iken, yine Merih gibi durmadan kan döker.

3 Bedenlerle hisar olan şarap meclisi bir işret şehri, onun afetidevranı kadehtir.

4 Safa camiinin çemberi meclis halkası, renkli su ile yanan kandili kadehtir.

5 Ey Bâkî! Rintlerin halkasına Cem hatemi, kadehine Bedahşan lâli desem yaraşır.

– Ḫ –

XXX

Bana arz itmesün mihr-i seher ruh
Degül haddün gibi ferhunde ferruh

1 Seher güneşi bana yanak göstermesin. Senin yanağın gibi güzel parlak değil.

2 Gonca, devrinde çok açılmasın. Taze gül yaprağı çok yanak göstermesin.

3 Eğer yanak zülfünün ucu gibi hilekâra yâr olmasaydı gönül sevdalanmazdı.

4 Tazelenip terleyecek olsan, yanak yasemin yaprağından daha taze olur.

5 O fettan gamze yıkar, yanak yakar. Bâkî'nin gönlü nasıl mamur olsun?

– D –

XXXI

İtdi şikâr gönlümi bir şûh-ı şeh-levend
Müjgânı tîr ü kaşı kemân turrası kemend

1 Kirpikleri ok, kaşı yay, lülesi kement, çapkın bir şuh, gönlümü avladı.

2 Nakılbend uzun boyuna gönül bağlayalı, pazarlarda nakıl donatmaya başladı.

3 Bu sapsarı, sıska ve dermansız bedenle, ayrılığının ateşine üzerlik gibi daha ne kadar yanayım?

4 Dostum! Her alçağa gül dalı gibi meyletme. Ulu servinin bir otla kafadarlığı yakışık almaz.

5 Tatlı dudağını şeker gibi ağzıma alsam, feleğin keder veren şarabının acılığını alır.

6 Hasımlar senin yanında şen, güleç, şadan. Bâkî senin gamında mahzun, yaralı, perişan.

XXXII

Feryâduma irmezse nola ol boyı şimşâd
Kûyında feleklerden aşar nâle vü feryâd

1 İnilti feryat yanında göklerden aşar. O boyu şimşir, feryadımı duymazsa şaşılır mı?

2 Menekşe, devrinde güle niçin kul olur. Azatlı süsen, üstüne kılıçlar mı tutar?

3 Ferhad dağlarda başına kazma ile vurduğunda, bir gonca menekşe koparıp sarığına iliştirmiş.

4 Beyim! Kalbin vefa resimlerini gösteren bir aynadır, ama çelik ayna.

5 Ferahşad, devrinde eğer dünyaya bir daha gelirse, sen yüzü Hurşid'e kulluklar etsin.

6 Ey gül yüzlü saki! İnadı bırak gel sen de. O peri çocuğu şuh, olan aklımızı almıştır.

7 Bâkî'nin kalemi yanağının vasıflarını resimler. Ey put! Bihzad nakşına o sureti veremez.

XXXIII

Bulmag isterdi aşk içinde murâd
Yâr-ı Şîrîn degül midür Ferhâd

1 Aşk içinde murad bulmak isterdi. Şirin'in yâri Ferhad değil midir?

2 Âhımın kasırgası ilim irfan defterinin yapraklarını savurdu.

3 Gök kubbe bir çelik miğfer. Âh kıvılcımım elmas bir kılıç.

4 Gönül aşkın altı kapısında zâr kaldı. Vuslatın kapısı açılmadı.

5 Bâkî hasretinin gamıyla can verdi. Medet ey âlemin padişahı medet!

XXXIV

Leb-i handânunıla kıldun yâd
Eyledün mürdelerün rûhını şâd

1 Gülen dudağın ile yâd ettin, ölülerin ruhunu şad ettin.

2 Beni yâd ettin, ihya ettin, ama hasetçiler ölüp gittiler.

3 Gamzelerinin oku, ayrılığının oku ile beraber çok yara açtı.

4 Yürü ey servi boylu güzel yürü! Uzun boyuna şimşir erişmez.

5 Salınıp duran servi, boyunun kulluğuna düşmeyince azat olmadı.

6 Sultanım! Bâkî'ye emir nedir? Senin kulun kölen oldu.

XXXV

Gerdûn-ı dûna âkilisen kılma i'timâd
Dönsün piyâle devr-i Kamerden budur murâd

1 Akil isen kahpe feleğe itimat etme. Kadeh, Kamer devrinde dönsün, murat budur.

2 Saki! Değil mi ki şarap güzelmiş, sabuhi kadehini güldürelim de Cem'in ruhu şad olsun.

3 Sofu! Şarabın safası ile gönülden keder gider. Gönlü saf rintlerle gel, inat etme.

4 O, kurtuluş yoluna giren o fesat kumkuması gibi ölümü düşünmez, ahireti zikretmez.

5 Bâkî! Efendine işaret kifayet eder. Mahlas yerine "kulların en ihlaslısı" yazdırasın.

XXXVI

Kıldı âfâkı münevver tal'at-ı rahşân-ı îd
Halka dîbâlar geyürdi mâh-ı nûr-efşân-ı îd

1 Bayramın parlak yüzü ufukları aydınlattı. Bayramın nur saçan ayı halka dibalar giydirdi.

2 O salınışı ile bayram gezmesine çıkan güzel, diba kaftanı ile altın kanatlı tavustur.

3 Bugün bayram terazisi Yusuf yüzlülerle dopdolu. Nazar ehli birini bile ayağının tozuyla tartmaz.

4 Her gül dalı nazik erguvan fidanı ile salınır. Bayram baharistanı cennet bahçesinden nişan verdi.

5 Ey saki! Battal kadeh ortada eksik olmasın. Hasılı bayram misafiri iyi ağırlanmak ister.

6 Kurban olduğum! Şimdi beni cefa kılıcıyla öldürme. Kurban bayramı geldiğinde kurban edersin.

7 Dostum! Maksadın âşıka ihsan ise senin elinde. Hasılı Bâkî'ye bayram hediyesi elini öpmektir.

XXXVII

Eylesün vuslatı dermân dil-i bîmâra meded
Dostlar işte ben öldüm bana bir çâre meded

1 Vuslatı hasta gönle derman eylesin medet! Dostlar! İşte ben öldüm, bana bir çare medet!

2 Okunun parçalarını sinemdeki yaradan hep alma. Allah'ı seversen hele bir parça dursun medet!

3 Kadehin cevherini yitirdik, bizi gam öldürüyor. Ey saki! Gel nerede ise ara, buluver medet!

4 Saklı tutamadınız, kadehi elden aldılar. Sırlara kimseyi vakıf etmeyin, sakının medet!

5 Gece tenha eşiğinin toprağına yüzler süreyim. Sakının, kimse haber vermesin başkasına medet!

6 Ey biçare Bâkî! Feryat figan etmeye takatin kalmadı. Sana kimden gelir ki medet!

XXXVIII

Kûh-ı aşkunda olursam Ferhâd
Acıyup Şîrîn eyleye lebi dâd

1 Aşkının dağında Ferhad olursam, Şirin dudağı acıyıp esirgesin.

2 Ey ay yüzlü! Üstat, zülfünün vasfındaki şiiri Sünbüle'de besteler.

3 Gönül göç çanı gibi mahallenin Hicaz'ını yâd edip durmadan feryat eder.

4 Ey salınan servi! Göreyim cihan bağında şimşir onmasın, bitmesin.

5 Ey Bâkî! Siyah ben danesi ömür harmanımı yele verdi.

XXXIX

Ne devrân muvâfık ne tâli' müsâid
Kolın boynuma salmaz ol sîm-sâid

1 Ne devran uygun, ne talih müsait. O gümüş kollu, kolunu boynuma dolamaz.

2 Aşk erbabının kalbini kırma. Yine sana dönük, yine sana ait.

3 Aşk mahalleni süpürmek için kirpiğim yeter. Zahidin sakalı artık buradan kesilsin gitsin.

4 Güzel sevmekten feragat, şaraba tövbe. Ne batıl düşünce, ne boş fikir.

5 Ey Bâkî! Âlemde şahit sana mail olunca, rakibin sözünden ne gam.

XL

Ey dil gerekse vâsıta-i devlet-i ebed
Olmaz nigârun işigi taşı gibi sened

1 Ey gönül! Ebedî saadet vasıtası gerekse, güzelin eşiğinin taşı gibi senet olmaz.

2 Saltanat yuvasının şahini eline uğraşmadan geçse bile, cahil elinden onu alma.

3 Kâh zülfünün karasını, kâh kaşını gösterdi. Yârin güzellik deryası med cezir peyda etti.

4 Aşk derdi bedeni sarartsa şaşılır mı? Cesed halis aşk iksiri ile altın olur.

5 Bâkî, gönül safasıyla bir hırka giydi. Ayna gibi halka ikiyüzlülük etmez.

– Ẕ –

XLI

Riyâz-ı hüsnde olmış o la'l-i nâb lezîz
Cihân içinde bilürsin olur şarâb lezîz

1 O lâl dudak güzellik bahçesinde tatlanmış. Bilirsin zaman içinde şarap tatlanır.

2 Vuslat deminde yüzünü görüp ölmek hoştur. Bahar günleri seherde uyku tatlı gelir.

3 Zorluk yârin cefasına alışınca çıkar. Sonunda azap hoşa gider, cefa tat verir.

4 Beyim! Her nimet ne denli şerbet ile yaraşsa da kebap acı şarap ile leziz olur.

5 Ey Bâkî! Gazellerinde onun dudağını anlat. Bilirsin şekerle olursa hoşaf leziz olur.

– R –

XLII

Ruhun ey gonca-dehen berg-i gül-i hod-rûdur
Dir gören zülf-i siyeh-kârun içün şeb-bûdur

1 Ey gonca ağızlı! Yanağın yaban gülünün yaprağıdır. Günahkâr zülfün için şebboy derler.

2 Ey gonca dudaklı! Yanaklarından öpücük istesem şaşılır mı? Yanağın şeftali çiçeğidir.

3 Her ne kadar ben ve ayva tüyünün düşkünü çoktur, ama beni deli eden saçının kıvrımlarıdır.

4 Âşıkın ayrılık derdinin denizinin derinliklerindeki gamlı gözünün sedefi inci doludur.

5 Zalim felek bana o kadar zulmetti ki, sanki hilal kaşlı ay yüzlü bir dilberdir.

6 Safa erbabı şiirlerine meyletse ne olur? Ey Bâkî! Şiir değildir bu, bir akarsudur.

XLIII

Zülfün ki târ-ı eşk-i firâvâne sarmaşur
Sünbüldür ol ki rişte-i bârâne sarmaşur

1 Durmadan akan gözyaşına yapışan zülfün, yağmur sicimine dolaşan o sümbüldür.

2 Yârin saçları, "Hoş geldin ey saba yeli, merhaba!" diye bahar rüzgârına sarılır.

3 Gönlünü o zülfe bağlayan zavallı can, fesleğen demetine sarılan o ipliktir.

4 Salınan serviye sarmaşan şu yasemin, o endam üstünde yasemin kokulu zülfe benzedi.

5 Bâkî, senin kılıcını bağrına saplasa safa bulur. Sanki tüysüz üryan bir dilberi kucaklar.

XLIV

Turmaz yanumda hançerini vasf ider nigâr
Ya'nî bana tokındurur ol şûh-ı şîve-kâr

1 O güzel, yanımda durmadan hançerini metheder. Yani o işveli şuh bana dokundurur.

2 Gönül vuslat suyuna pek susuzdu. O yalın kılıç, susuzluğunu kesti.

3 Yaka ve küpe, bela çeken canı zülfünün elinde almak için boynunu kulağını öptü.

4 Söz söylerken dudakları nice iri iri inci saçıp yakut ve lâli birbirine vurdu.

5 Ey Bâkî! Tatar miski o dilberin benine öyküneli, âlemde hayli baş döndürdü.

XLV

Cûybâr-ı vâdî-i gam eşk-i çeşm-i ter yiter
Rûy-ı zerd ol cûybâra berg-i nîlûfer yiter

1 Gam vadisinin ırmağı ıslak gözyaşı olarak yeter. Sarı beniz o ırmağa nilüfer yaprağı olarak yeter.

2 Ağzı lâlden hokka, dudakları yakut-ı müferrih. Cevheri terkip istersen, o dilberin dudağı yeter.

3 Tüccar mermerşahi sarığı başına takınsın. Hercai âşıkın başında bir kadeh yeter.

4 Aşk padişahına külhan köşesi taht olsa yeter. Maksat sincap döşek ise ateş külü yeter.

5 Ey Bâkî! Gönül dünya süslerine meyletmez. Sarı yüz ve gözyaşı incisi, altın ve süs olarak yeter.

XLVI

Ruhun âteş hat u hâlün bahûr-ı misk ü anberdür
Ham-ı zülf-i siyâhun halka halka dûd-ı micmerdür

1 Yanağın ateş, ayva tüyü ve benin misk ve amber buhurudur. Siyah zülfünün kıvrımı halka halka buhurdanın dumanıdır.

2 Benim âh ateşimin mor dumanı başımdan yükselmiştir. Senin siyah zülfünün ayağınla başı beraberdir.

3 Amberli zülfü sanki servi ve çam gölgesidir. O uzun endamdan düşüp yolunun toprağı üstüne serilmiştir.

4 Ey gözü ahu! Gönül, kirpiğinin kılıcından yüz çevirmez. O, keskin kılıcın üstüne atılan cesur bir aslandır.

5 Ey Bâkî! Şiirlerin halis altın gibi güzelleşip gitmekte. Galiba elindeki kalem kibrit-i ahmerdir.

XLVII

Lâleler bezm-i çemende câm-ı işret gösterür
Devletinde husrev-i gül îşe fursat gösterür

1 Laleler çimen bezminde işret kadehi gösterir. Gül padişahı, saltanatında işrete fırsat gösterir.

2 Gül mevsimi bayram ile yâr ve musahip düştüler. İki dilberdir ki birbirine muhabbet gösterir.

3 Bayram yerinde dilber seyri için dönme dolaba gidelim. Görelim âlem aynası ne suret gösterir.

4 Endamına kul olmaya gelip karşına dizilen serviler, çimende durmuş boy gösterir.

5 Aşkın, âşıkları sabırsız ve dur duraksız yollara düşürüp memleket gezdirir, diyar gösterir.

6 Bâkî, gam Bisütun'unda mihnet taşı kesmekte öyle üstat oldu ki, Ferhad'a hüner gösterir.

XLVIII

Nihâl-i kâmetün hakkâ aceb nahl-i dil-ârâdur
Egerçi kaddün a'lâ kâkülün a'lâdan a'lâdur

1 Endamın güzel, kâkülün güzeller güzeli ise de boyunun fidanı doğrusu çok gönül süsleyici nakıldır.

2 Güzellik çerağının nuru kâfuri mumun alevidir. Amber saçlı güzel, gümüş yüzlü fidandır.

3 Yanağının sayfasının beyazı üstünde kıvrım kıvrım zülfün, kimsenin misalini görmediği parlak bir tuğradır.

4 Zavallı dilencileri naz atına çiğnetme. Güzelliğe çok mağrur olma sultanım, bu dünyadır.

5 Ey Bâkî! Şiir denizinin kenarına yine inciler dizdin. Şiir defterinin satırları galiba denizin dalgalarıdır.

XLIX

Mihr-i ruhunla dilde kimün tâze dâgı var
Tâb-ı çerâg-ı şems u kamerden ferâgı var

1 Yanağının aşkıyla kimin gönlünde taze dâg açılmışsa, güneş ve ay kandilinin ışığına minnet etmez.

2 Zülfünün gecesinde yanağını güneşe değişmem. Şebçerağı olan şu kimse, mumu ne yapsın?

3 Ey gönül! At nalı nişanını görüp âh etme. Belki biri işitir, yerin kulağı var.

4 Lale çimende başı açık kıpkızıl deli. Yârin beninin sevdasıyla aklını bozmuş.

5 Duru şarap kadehi gibi gönül çelen hani? Lâl dudağı, inci dişleri, gül renkli yanağı var.

6 Bâkî, gözünden sakın, dudaklarını öpme. Sakın boş bulunma, şarabın yasağı var.

L

Piyâle husrev-i mülk-i gama tâc-ı Keyânîdür
Hum-ı mey pâdişâh-ı aşka genc-i husrevânîdür

1 Kadeh aşk ülkesinin padişahına hükümdarlık tacıdır. Şarap küpü aşk padişahına hükümdarlık hazinesidir.

2 Meclis, Cemşîd'i dahi yâd edip gözünden kan döker. Gül renkli şarap gözyaşı, kadeh kan döken gözüdür.

3 Gönül kadehi ayrılık bezminde ağzına kadar kan olsa da güzeller aşkına içmek için, "Şerefe!" der.

4 Ey güzel! Düşman bir gün ansızın beni eşiğinde bulur. Beklenmedik kaza, görünmez beladır.

5 Yanağının beni güzellik buhurdanının buhurudur. O halka halka miskten kâkülü onun dumanıdır.

6 O yanak ve gerdan, çerağını parlak aydan yakar. Senin koynun güzellik bezminin şamdanıdır.

7 Bâkî'nin şiirinin safası sevgi ve aşk sebebidir. Bu abıhayat, o ebedî hayattır.

LI

Açıl bâgun gül ü nesrîni ol gülzârı görsünler
Salın serv ü sanavber şîve-i retfârı görsünler

1 Açıl, bağın gül ve nesrini o gül bahçesini görsünler. Salın, servi ve çam edalı yürüyüşü görsünler.

2 Gönlüm bu devasız derdi hep kapında edindi. Ne derde müptela oldu, hasta gönlü görsünler.

3 Sinemde dâglar açılınca, yakamı yırttım. Aşk bahçesinde açılan nar çiçeğini görsünler.

4 Cılız bedenimde kaburga kemikleri bir bir sayılır. Beni görmeyen dostlar, musikarı görsünler.

5 Ey Bâkî! "Güzeller muhabbetli olmaz," demek yanlıştır. Vallahi billahi olur, yeter ki yalvarı görsünler.

LII

Kad-i bâlâna eger öykünürise ar'ar
Sen üşenme görelüm bâd anı silker sarsar

1 Eğer ardıç uzun boyuna öykünürse, sen üşenme görelim rüzgâr onu silker sarsar.

2 Ey yâr! Her gece yer yer görüneni ateş sanma. Dağlar sinesine aşkınla nice nice dâg yakar.

3 Utanmaz sıkılmaz olmasaydı, hamamda ayağını öpmeye cesaret edemezdi mermer.

4 Beni dert ile Merih gibi öldürdü, imdat, keskin usturasıyla başlar işe kesici berber.

5 Bâkî! Emel şiir ve inşa ile ele geçmez. Güzeller vuslatına bir çare dilersen altın ver.

LIII

Zahm-ı sînem ol gözi mekkâre gâyet hoş gelür
Yâreler açsam revâdur yâre gâyet hoş gelür

1 Sinemin yarası o gözü fettana gayet hoş gelir. Yaralar açsam iyidir, yâre gayet hoş gelir.

2 Tutiyanın mihnetini, sürmecinin kahrını çekmeden, kan saçan göze ayağının tozu hoş gelir.

3 Cevir ve cefa etse de gayesi sevgi ve vefadır. Doğrusu budur ki gamlı âşıka gayet hoş gelir.

4 Semti dert ehline bir güzel darüşşifadır. Oraya hep nahoş varan hasta, gayet hoş gelir.

5 Yanı başında âh ettikleri cana safadır. O havalar hasta Bâkî'ye gayet hoş gelir.

LIV

Bak câm-ı îşe âyîne-i pür-safâ budur
Gel gör habâb-ı sâgarı necm-i hüdâ budur

1 Bak işret kadehine, safalı ayna budur. Gel gör şarap kabarcığını, Kutup Yıldızı budur.

2 Güzelin dudağına can desem ispata kadirim. Aşk erbabı önünde bugün iddia budur.

3 Kendine âşık etti, şimdi beni durmaz ağlatır. O gönül fetheden şuh ile hep ma/cera budur.

4 Gönül yârin saçını Çin memleketine benzetir. Eller Huten ülkesinin bağı der, hata budur.

5 Hasımlar bizi perde arkasında dinler oldu. Âlemde aşk ehline görünmez bela budur.

6 Bâkî, sözü herkesten güzel söyler. Efendi! Hasılı söz hakkında eda budur.

LV

Cür'adân abdâla gerçi Mahzenü'l-Esrârdur
Rind-i dürd-âşâma sâgar Matlau'l-Envârdur

1 Cüradan, her ne kadar abdala "Mahzenü'l-Esrâr"sa da kadeh kalender meşrep rinde "Matlau'l-Envâr"dır.

2 Kadeh bezm bahçesinde körpe gonca ise, sakinin ateşli yüzü de bir narçiçeğidir.

3 Şarap bezmi Cem ayinidir, her dilenci tabiatlı anlayamaz. Burada bir şahane tavır ve özge âlem vardır.

4 Her ne kadar gözyaşı damlalarım iri incilerse de o hoş sekişli sülün kucak tuzağına düşmez.

5 Aşk ile iki büklüm olup zamanın Zünnun'u olsan, yine muradına eren o kimse Malik-i Dinar'dır.

6 O ay yüzlü bugün âlemi aydınlatan güneş olmuştur. Parlak ay ona nispet, duvar yüzüdür.

7 Ey Bâkî! O güzelden yürü bir öpücük iste. Söylemezse hemen öp ağzını, sükût ikrardır.

LVI

Câmun etrâfın kaçan kim seyr ider âvâreler
Çarh-ı mînâ-fâmı gûyâ devr ider seyyâreler

1 Her dem kadehin etrafını dolaşan avareler, sanki mavi renkli gökyüzünü dönen gezegenlerdir.

2 Parlak ay bunca yıldır misalini karalar. Kaşlarının râsına benzer bir hilal yazamaz.

3 Ay parçalarının hepsi bir yere toplansalar, sen dolunayın ışığını âleme veremezler.

4 Can ve gönül bir kuloğlu afetin yanında kaldı. Kapıya çıkmaz, görünmez, ne yapsın biçareler.

5 Ey saki! Gel gül renkli şarap iç, o gül renkli allıktır. O iki yanak kızarsın, lale renkli olsun.

6 Gönül yarasının derdine aşkınla derman buldum. Şimdi aşkın derdine düştüm, bulunmaz çareler.

7 Şairlik şahinimin kanadını kimseler kıramaz. Ey Bâkî! Çareler şimdi peşin sıra gelsinler.

LVII

Ârızun hurşîd-i âlem-tâb mâhiyyetlüdür
Anun içün hüsnünün bâzârı germiyyetlüdür

1 Yanağın âlemi aydınlatan güneş mahiyetli olduğu için güzelliğinin pazarı kızışmıştır.

2 Güneş güzel kaftan ile bezenmesin. Şimdi senin güzelliğinin hilati ondan şöhretlidir.

3 Sen tazelik bağının bir gülen goncasısın. Çiy düşmüş taze gül, bir ağlamış suratlıdır.

4 Cananın hançeri ecel kadehine durmaz su katar. Onun yolunda can vermek o kadar lezzetlidir.

5 O gamzeler her ne kadar nazda nazik geçinseler de hilal kaşların onlardan incedir.

6 Gözümün çeşmesinin suyu aksa tadından yenmez. Aşkın tatlı balı o kadar kuvvetlidir.

7 Ey Bâkî! Meyhanecinin eşiğinin toprağı iksirdir. Kapısı hizmetinden kaçma, bir devletlüdür.

LVIII

Harf-i gama devât u kalem şekl-i âhdur
Ana mürekkeb âhda dûd-ı siyâhdur

1 Aşk sözüne divit ve kalem âh şeklidir. Ona mürekkep, âhda siyah dumandır.

2 Gönül sayfası ayva tüyünün nakşıyla yazılıdır. Odlara yakma, yazık efendi günahtır.

3 Nal ve elifler ile gönülde aşk nişanı, cihan padişahının hükmünün tuğrasıdır.

4 Şarap küpü gibi sen de içini arındır yürü. Meyhanecinin kapısı ulu tekkedir.

5 Aşk sultanına şimdi kendini kul diye satar. Doğrusu Bâkî de garip bir padişahtır.

LIX

Gonca lebüne âşık-ı hûnîn-ciger geçer
Nergis gözüne bende-i sâhib-nazar geçer

1 Gonca, dudağına yüreği yaralı âşık geçinir. Nergis, gözüne görüşü kuvvetli kul geçinir.

2 Benim gibisi, gününü âh vah ile geçirir. Kimisi senin gibi vefasızı sever geçinir.

3 Ey kaşı yay! Âh okundan sakın, sakın ki gök demir olsa felekleri deler geçer.

4 Bu göz, kaş, gamze, ben ve ayva tüyü ile yâr, afetidevran ve Kamer devrinin fitnesi geçinir.

5 Ey Bâkî! Dünya kadınına meyleden kimse, sanma ki arifler içinde er geçinir.

LX

Ne câm-ı bâde-i gül-gûna benzer yâr-i hem-dem var
Ne sadr-ı suffa-i mey-hâne gibi cây-ı hurrem var

1 Ne gül renkli şarap kadehine benzer can dostu var. Ne meyhane sofasının başköşesi gibi ferah yer var.

2 Daim körkütük sarhoş olursam beni ayıplamayın. Bende esrik olmasam huzur bırakmaz bir gam var.

3 Dert ehli, "Ayrılık gamında hâlet var," demişler, ama mülayim şuh dilberin vuslat deminde âlem var.

4 Şeytan yüzlü rakip, yanağının bağını her gün seyreder, ama burada yüzünü yıllarca göremeyen bir âdem var

5 Ey Bâkî! Eğlence diye şairlik keyfinin safası yeter. Allah'a hamd olsun. Ne gam çekersin, elinde Cem kadehi var.

LXI

Dem-i vaslun irişse çeşm-i âşıkda bükâ artar
Sular tugyân ider evvel bahâr oldukça mâ artar

1 Vuslatın demi erişse âşıkın gözünde yaş artar. İlkbahar olunca, sular coşar, sel artar.

2 O Yusuf yüzlü, gözyaşımı Mısır'ın Nil'ine kıyas ederse, onun ölçüsü yoktur, o su durmaz daima akar.

3 Bu dokuz dolabı döndüren gözyaşımın selidir. Gözyaşımın pınarından bahsedersem ma/cera artar.

4 Sular çağlar, kuşların avazesinden dağlar inler. Bahar günleridir, bundan böyle ses sada artar.

5 O hilal kaşlı, güzellik burcunda bir hilaldir. Güzellik çerağında günden güne durmaz ışık artar.

6 Dertli dervişin gönülden ettiği seher dualarıyla belalar eksilir, manevi makamlar artar.

7 İhsan sofrasına doyulmaz, insana kanaat gelmez. Ey Bâkî! Kerem gördükçe kullarda rica artar.

LXII

Yüzün şems-i duhâ rûz-ı visâlün îd-i Edhâdur
Cemâlünden müzeyyen her taraf âlem temâşâdur

1 Yüzün kuşluk güneşi, vuslat günün kurban bayramıdır. Her taraf yüzün ile bezeli, âlem bayramdır.

2 Kâbe'den "Lebbeyk, Lebbeyk!" naraları göklere erdi. Sanki senin yanı başında divane âşıkların iniltisidir.

3 Gönül senin kapının mübarek toprağını arzu eder. Gönülde niyet Zemzem suyundan durudur.

4 Ariflerin kıblesi olan yüce huzura yüz tut. Zira senin secdenden maksat yüce Rabb'in rızasıdır.

5 Bâkî'nin gönlü tek senin rıza mahallenin Kâbe'sine erişsin. Hürmet avlusunun yakınında kurban ile mutludur.

6 Ey gönül! Murad Han'ın himmetinden muradını iste! O dünya sultanı, mana ülkesinin padişahıdır.

LXIII

Cennet-i kûyuna meyl eylese Tûbâ yiridür
Âsitânun dilese gökde Mesîhâ yiridür

1 Tuba senin cennet mahallene meyletse yeridir. Mesih gökte eşiğini dilese yeridir.

2 Gönül süsleyen o servinin yeri nasıl gül bahçesi ise, boyunun salındığı yer de dâglı bağrımdır.

3 Baş ve bağır taze dâgımla bezense ne olur? Ey yüzü gül! Dağ ve kır, kırmızı gelincik yeridir.

4 Suyu güzel, toprağı heva ehline gayet hoş! Meyhane semti âlemin bir hoş yeridir.

5 Şan ve şöhret ehli, rintlerin yolunu ne bilsin. Meyhane benim gibi divane âşık yeridir.

6 Yanağının güzellik cilvesi, seyir ve temaşa yeri olan âlem arsasına değer ve parlaklık verdi.

7 Ey güzellik kitabını okuyan! Dudağının vasfını oku. Aman Allah'ı seversen, çok güzel yerdir.

8 Ey Bâkî! İskender'in tacı başında yaraşır. Onun ayağının altı Dara'nın öptüğü yerdir.

LXIV

Mürg-i dil konmaga bir kâmeti Tuba gözedür
Serv ü şimşâdı begenmez katı a'lâ gözedür

1 Gönül kuşu konmak için bir Tuba boylu gözetir. Servi ve şimşiri beğenmez daha ulusunu gözetir.

2 Mekânını cennet bahçesi yapsalar rahat etmez. Gönül ehli cennet mahallen gibi yurt gözetir.

3 Gamzen asla gözüne kimseleri göstermez. Yine gönül hastasını o şehla nergis gözetir.

4 Cihan vuslatın ümidiyle kaşının yayına bakar. Dünya bayram hasretiyle hilali gözetir.

5 O ahu nereye basar, basiretsizler fark edemez. Yine izinin tozunu basiretli göz gözetir.

6 Âşıkın düşmanı çok, gözyaşı denize dönmüştür. İki gözü iki sandaldır, deniz gözetir.

7 Yanağının hasreti Bâkî'ye bir musibettir ki, bağrı yanık hasta yatar, iki gözü su gözetir.

LXV

Dâg-ı gam nakd-i dil ü raht-ı revânum gözedür
Dîdebân oldı meger hâne-i cânum gözedür

1 Aşk dâgı gönül nakdini ve malımı mülkümü gözetir. Galiba gözcü oldu, can evimi gözetir.

2 Gamzeler kılıç eri olmuştur, o kaş da okçu. Aşk yolunu bugün o kaşı kemanım gözetir.

3 Can ve gönül harmanını ateşe verip uzaktan âh kıvılcımına karışmış dumanımı gözetir.

4 Âlemi gözeten kirpiğin ile gamzendir. Deme ey cihan şahı, "Kılıç ve mızrağım gözetir."

5 Ey Bâkî! Feleğin göz değmesi ne yaptı gör. Deme bir daha, "Beni cihan şahım gözetir!"

LXVI

Âb-ı hayât-ı la'lüne ser-çeşme-i cân teşnedür
Sun cür'a-i câm-ı lebün kim âb-ı hayvân teşnedür

1 Dudağının abıhayatına can pınarı teşnedir. Dudak kadehinin cürasını sun ki abıhayat da teşnedir.

2 Can dudağını arzular, yâr kanımı içmek ister. Ya Rab! Bu nasıl vadidir ki can teşne, canan teşnedir.

3 Vuslatının serin suyuna yalnız gönül muhtaç değil, yeryüzünde dudağı kuru Umman Denizi teşnedir.

4 Ey saki! Gam bezminde can ve gönül yandı yakıldı. Çabuk tut elini, sun kadehi, mecliste yâran teşnedir.

5 Ey can! Vuslatının duru suyunu rakipler umar, âşıklar umar. Rahmet bulutunun yağmuruna kâfir, müslüman teşnedir.

6 O Leyla'ya benzeyen güzel, Bâkî'yi ağlatıp çöle salsa ne olur? Mecnun'un gözyaşına çöl toprağı teşnedir.

LXVII

Nîzesi cânuma vü nîzesine cân ditrer
Yâr kim togru ola üstine yârân ditrer

1 Mızrağı canıma geçer ve mızrağına can titrer. Doğru olan yâr üstüne yâran titrer.

2 Âh rüzgârımın sillesi göğü öyle sarsar ki, âlemi titreme alıp Keyvan'ın kubbesi titrer.

3 Akan gözyaşlarım gönülde huzur bırakmadı. Irmak içinde biten ney gibi her an titrer.

4 Şiddetli âhım donuk bedenimi o hâle koydu ki, cananın oku değip saplandığı zaman titrer.

5 Ey Bâkî! Gönül galiba hoş nağmeli bülbülün dilidir. Ne zaman şevk ile inleyip figan etse titrer.

LXVIII

Künc-i ebrûsın hayâl it gûşe-i gülzârı gör
Halka-i zülfin kıyâs it tabla-i attârı gör

1 Kaşının kenarını hayal et, gül bahçenin köşesini gör. Zülfünün halkasını kıyas et, attarın tablasını gör.

2 Saçlarının sırtındaki miskten zırhları seyret. Gamzelerin takındığı mücevherli kılıcı gör.

3 Dikkafalı feleğin o çelik miğferine bakma. Âhımın gönülden çektiği ateş saçan kılıcı gör.

4 Bezm bağını seyre gel, gül renkli kadehe bak. Cennet bahçesinde açılmış dikensiz gülü gör.

5 Şarap içip her dem çakırkeyif olmamı mazur gör. Feleğin peydahladığı uygunsuz vaziyetleri gör.

6 A zahit! Günahlarımın çokluğunu görme. Şu âlemi mağfiret denizine gark eden Gaffar'ı gör.

7 Geceleri çeng ve ney ile işret safası garip kaçmaz. Bâkî, seher vakti canıgönülden tövbeyi gör.

LXIX

Zülf-i pür-ham çün ruhun üzre perîşân-hâl olur
Kendüsin cem' idemez ol nice mâh u sâl olur

1 Kıvrım kıvrım zülüf, yanağının üstüne dökülünce, nice ay yıl geçer, o kendisini toplayamaz.

2 Gönül, zülfünün arzusundan ateşli âhlar çıkardıkça, gönül dumanı altın kanatlı tavus olup gezinir.

3 Başın üstünde kılıç şeklinde bir turna teleği yeter. Elbet o zaman yaramın kanı içinde al olur.

4 Aşk abdalının sırrını sorma, seni helak eder. A zahit! Bunların esrarı çok öldürücü olur.

5 Ey Bâkî! Başta yârin mübarek zülfünün gamı, baht ve saadet gölgesi, ikbal sermayesi olur.

LXX

Hadden efzûn mihrüm ol nâ-mihribân bilmezlenür
Hep bilür çok sevdügüm ammâ hemân bilmezlenür

1 Aşkım nihayetsiz o zalim bilmezlenir. Hep bilir çok sevdiğimi, ama şimdi bilmezlenir.

2 Aşinalık göstermeden tanımazlıktan gelip her gördüğünde naz eder, bir zaman bilmezlenir.

3 Dervişin dünyaya rağbeti itibar bırakmaz. İkbal sahibi şâh, hep bilir ahvali de bilmezlenir.

4 Gamzesi yara açtıkça dudağı şifa verir, gerçi o can afeti gönül derdini bilmezlenir.

5 O salınan servi, Bâkî'ye yolda rast gelse, naz ve işveyle dokunmaz geçer, bilmezlenir.

LXXI

Terk-i dünyî-i denî halka tedennî görinür
Çeşm-i uşşâka ne dünyî vü ne ukbî görinür

1 Kahpe dünyanın terki halka tedenni görünür. Âşıkların gözüne ne dünya ne ahiret görünür.

2 Arif sinesini marifet madeni yapınca, her harfe baksa birçok mana görünür.

3 Kays'ın gözü maşukasının yanağının hayaliyle dolu iken, her nereye baksa Leyla'nın yüzü görünür.

4 Musa'nın gönlü gibi şevk ateşiyle dolsa sine, nâr zannettiğin tecelli nuru görünür.

5 Alçak kimselerin göründüğü bu payede durma. Ulvi âleme yükselince, yüce makam görünür.

6 Derviş! Vuslat haremine mahrem olamazsın, sende gevşeklik ve tembellik görünür.

7 Eşiğin toprağı, Bâkî'nin yanağında iz bırakalı idrak aynasına baksa teselli görünür.

LXXII

Kanumı içmege ol âfet-i cânum özenür
Meyl ider ölmege dil rûh-ı revânum özenür

1 O canımın afeti kanımı içmeye özenir. Gönül ölmeye meyleder, can kuşum özenir.

2 O ay, daha çocuktur, baba nasihati dinlemez. Anne sütü yerine kanımı içmeye özenir.

3 Bela yükü çekmemi arzu edermiş. Çekeyim bari, çünkü o dünya güzelim özenir.

4 İhtiyarlıkta bu iki büklüm boyumu çeng yapmak için, o taze civanım ne yaptığını bilmeyip özenir.

5 Dert ve gam, boyumu bükse gönül elem çekmez. O ince bellim kemer yapmak ister, özenir.

6 Sevgili, seher âhının okunu çekmemi ister. Çekeyim ne olacak, kaşı kemanım özenir.

7 Ey Bâkî! Cihan güzellerinin Hüsrev'i demez ki, "Şirin dudağıma zamanın Ferhad'ı özenir."

LXXIII

Dil ne mihnetden kaçar hergiz ne gamdan incinür
Hecr elinden çekdügi cevr ü sitemden incinür

1 Gönül ne mihnetten kaçar, ne gamdan incinir. Ayrılık elinden çektiği cefa ve sitemden incinir.

2 Katlime yârin parmağı işaret etsin, gam değil. O kalemin hükmünden hangi cahil incinir?

3 Kahrın daim olsa da bu lütuftur, ihsandır. Yâr eğer incinse de yalnız keremden incinir.

4 Gözyaşım servinin boyunu göğe erdirdi. Ne oldu o nazik fidana şimdi, nemden incinir.

5 Sofu gözyaşlarımı deniz yapmamı istemez. Görmedim âlemde bir böyle eşek yemden incinir.

6 Gözyaşı kanım bir zaman eşiğine bulaştı. Ey Bâkî! Dilber bana daha o demden incinir.

LXXIV

Hûnî göz ile ol müje vü ebruvânı gör
Tîr ü kemân elinde iki Türkmânı gör

1 Kan dökücü göz ile o kirpik ve kaşı gör. Ok ve yay elinde iki Türkmen'i gör.

2 Siyah ayva tüyü ve amber kokulu kâküle bak! Önce ahir zaman fitnesinin zuhurunu gör.

3 Saçın nihayet kapı kulluğuna geldi. Uzun ömür ve ebedî saltanat gör.

4 Makam ve bahtına aldanma, bu dünya kalmaz. Hazan rüzgârı, bağ ve baharı ne yaptı gör.

5 Yaşlılıkta elinde asa gibi kadeh tut. Felaket rüzgârı ansızın dokunursa dayanagör.

6 Âh okunun yarası ile yedi gök kubbeyi o denli deldim ki kevgire döndü gör.

7 Devrinde kimse emniyet ve selamet görmedi. O amansız, zamane tavrına uydu gör.

8 Bâkî! Şahın yüzüne bak, aç gözünü. Osmanlı sülalesinin göz nurunu gör.

9 Yüksek yıldızlı şah, gök makamlı ay, sema eşikli Sultan Murad'ı gör.

10 Zalim feleğin cefa okundan inleme. Talihi açık hükümdarın adalet kılıcını gör.

LXXV

Dîvân ider vakt-i seher nev-rûz-ı sultânî meger
Devrân ufukdan gösterür taht-ı zümürrüd tâc-ı zer

1 Gökyüzü ufuktan zümrüt taht ve altın taç gösterir. Galiba nevruz-ı sultani vakti divan eder.

2 Âlem, cihanı aydınlatan güneş ışıkları ile bezeli. Yeryüzüne baştan başa seraser yaygı serdiler.

3 Kış mevsiminde yerküre gümüş yumurtaydı. Altın kanatlı Simurg kanadı altına aldı.

4 Tan yeli esintisi, seher kuşunun avazesi, çiçeklerin gözünü yokluk uykusundan uyandırdı.

5 Bâkî! Gül dalı, şanı yüce sultanın ayağına saçmak için elinde lâlden tabak parlak inci tutar.

6 Taç sahibi Sultan Murad, deniz ve karaların padişahı, adil hükümdar, ulu nazarlı şahlar şahı.

7 Övgü bülbülü neşe dalında şarkılar söylemekte. Saltanat ve baht tavusu gök kubbede gezinmekte.

LXXVI

Kûyûn gubârı minnetin ehl-i nazar çeker
Kühl-i cilâ zarûretini bî-basar çeker

1 Nazar ehli mahallendeki tozların minnetini çeker. Basiretsizler göz sürmesinin sıkıntısını çeker.

2 Nergis, çimende lâl renkli goncanın şerefine zümrüt taht üstüne çıkıp altın kadeh çeker.

3 Gönül ülkesini o salınışlar harap eder. Fidan boyun fetih ve zafer sancağı çeker.

4 Yiyip içmekte kuru ve yaşla kanaat eden! Dünya gamını deniz ve karanın padişahı çeker.

5 Bela kılıcı ve kaza okuna siper gerek, her kim ki fazilet kılıcı ve hüner yayı çeker.

6 O kâkülden elini çekmeyen herkes, sakın gaflete düşmesin, çok zarar çeker.

7 Yüreği yaralı Bâkî'yi gözden ırak etme. Gamzenden özge kimsesi yoktur çevirip çeker.

LXXVII

Dâg-ı aşkıyla sîne yanmışdur
Dûd-ı âhum göğe boyanmışdur

1 Onun aşkının dâgı ile sine yanmıştır. Âhımın dumanı göğe erişmiştir.

2 Mecnun'un ölmesiyle sanmayın dünyada aşk ateşi sönmüştür.

3 Bülbül güllerle dikeni görmeyeyim diye gülistandan uçmuştur.

4 Yâr bana kusurlar bulalı inci gibi bağrımız delinmiştir.

5 Kemeri ince belini kucaklar diye Bâkî gamdan hayale düşmüştür.

LXXVIII

Câm-ı şarâb la'l-i lebün mübtelâsıdur
Şol bûseler ki andan alur kan bahâsıdur

1 Yakut renkli şarap kadehi dudağının müptelasıdır. Şu buseler ondan alınan kan pahasıdır.

2 O şuh, dudağını iple bağlayıp dedi ki, "Bu, vuslat sofranın misafirlerine diş kirasıdır."

3 Efendi! Giz perdesinde olan yanağının ayva tüyü, aşk ehlinin görünmez belasıdır.

4 Aşk şahininin tepedeki yuvası, başımda nal biçimli şahin yuvasıdır.

5 Bâkî! Bugün şiirde sana denk yok. Yüksek şairliğin belagat göğünün Hüma'sıdır.

LXXIX

Dem-i subh irdi getür bâdeyi sohbet demidür
Mey-i nâb ile pür it sâgarı işret demidür

1 Sabah vakti erdi, getir şarabı, sohbet demidir. Halis şarapla doldur kadehi, işret demidir.

2 Zavallı gönül senin gamının çenginden çok bela çekti. Ney gibi inlerse şikâyet demidir.

3 Gönül zavallıların yâreni ve yâr ise başkalarının mahremi. Gözlerim kan akıtırsa ne olur, kıskançlık demidir.

4 Aşkını saklardım sinede, ama âh edersem beni ayıplama, şimdi ayrılık demidir.

5 Ey Bâkî! Gönül, zülfünün ucunda mihnet çeker. Kâfiristana düşen kimse için mihnet demidir.

LXXX

Gönül her nagme kim çeng-i gamundan ihtira' eyler
Koyup elden felekde Zühre sâzın istimâ' eyler

1 Gönlün gam çengi ile bestelediği her nağmeyi, Zühre gökyüzünde sazını elinden bırakıp dinler.

2 Sofu sohbette güzeller aşkına çalgısız oynar. Lâkin onu bilmeyen herkes sema eder sanır.

3 Yola çıkmış o serkeş bana yâ Hû demez. Çekip atının başını, rakiplerle durmuş veda eder.

4 Hey benim ömrüm! Beni öldürmek davasından muradın, yolunda baş ve can ise seninle kim çekişir.

5 Bâkî, can ipini senin saçının teline bağlarsa, dünya bağlarından elini eteğini çeker.

LXXXI

Dil derdini gamunla dil-efgâr olan bilür
Bîmâr hâlini yine bîmâr olan bilür

1 Gönül derdini gönlü yaralı âşık bilir. Hasta hâlini yine hasta olan bilir.

2 Aşkın gamı ile gözyaşımın sırrını yârin talibi ve yüzünün âşıkı olan bilir.

3 Cihan bahçesinde feleğin musibetini sen gül yanaklı serviye tutkun olan bilir.

4 Can acısını ayrılık derdinin hastası olup zalim güzelin âşıkı olan bilir.

5 Yârin zülfünün sevdasıyla Bâkî'nin ne çektiğini, aşk kemendinin halkasına tutsak olan bilir.

LXXXII

Gül-gûn kabâsı ol sanemün sanki lâledür
Cism-i latîfi lâle-i hamrâda jâledür

1 O dilberin gül renkli kaftanı sanki laledir. Narin bedeni kırmızı lalede çiy tanesidir.

2 O lale yanaklı karşımda allar giyip yine gül renkliler ile aklımı alan kadehtir.

3 Cefa sarayında yârin gözünün manzarası, bela semtinde can evine kaledir.

4 O gül yanaklı, alnına sümbül iliştirmiş sanmayın. Onlar fes kenarına çıkmış saç telleridir.

5 Müptela gönül senin mahallenden yola çıksa, ona gam yol azığı, inilti nevaledir.

6 Gönül bir bezmde emîr-i meclis olmuştur. Ona okyanus cüra ve gökyüzü kadehtir.

7 Felek, âhımın okuna siper tutar. Bâkî! Göğün tepesinde görünen sanma ki haledir.

LXXXIII

Hâr-ı gamda andelîb eyler figân u zârlar
Goncalarla salınur sahn-ı çemende hârlar

1 Bülbül aşk dikeninden figanlar edip inler. Dikenler çimende goncalarla salınır.

2 Ey put! Zünnarlar kâfir dinli saçına emir kulu olup hizmete bel bağlamıştır.

3 Hoş edalılar gonca gibi kan ile dolmuş gönülleri açmayı galiba dudaklarından öğrenir.

4 Körpe sümbül, zülfünün Hintli kölesidir. Bahçeler gül yanağının hakir kuludur.

5 Can ve gönül, hasretinden şeftali dilerse şaşılır mı? Hastalar vakitsiz meyve arzu ederler.

6 Attarlar kırmızı ipekliye sarmıştır sanmayın. Kanlı misk, çünkü yârin beninin maktulüdür.

7 Bâkî, sihirbazlar bundan böyle şiire başlasalar, doğrusu bu mucizeli nazmına benzemez.

LXXXIV

Gerçi gâyet mestdür ol nergis-i hûn-rîzler
Katı geçkindür velî ol gamze-i ser-tîzler

1 O kan dökücü nergisler gayet sarhoşsa da sivri gamzeler daha geçkindir.

2 Uykusuz âşıkların inilti ve figanı halkı uyutmazken, sen güzellik döşeğinde naz uykusunda yatarsın.

3 Şuh, afet, fitneci dilberler, gönül ülkesini cevir ile talan ettiler yaktılar.

4 Aşk meclisinde çengi Zühre, defçi güneş. Ne yapsınlar, raks etmesinler mi küçücük zerreler!

5 Bâkî! O gül yanaklı çok açılmasa gam değil. Yeni yetme goncalar ekseri sarhoş olurlar.

LXXXV

Dil derd-i aşk-ı yârile bezm-i belâdadur
Kad çeng ü nâle nây u ciger hûnı bâdedür

1 Gönül yârin aşk derdiyle bela bezmindedir. Boy çeng, inilti ney ve ciğer kanı şaraptır.

2 Beden yolun toprağında, göz vuslatın duru suyunda. Can hasret ateşinde, gönül hevâdadır.

3 Ey yâr! Hicran hançeri arada oldukça belini kemer gibi kucaklamak nasip olur mu?

4 O yanaklarla sen bugün cihanın vezirisin. Güzellik şahları atının önünde piyadedir.

5 Padişahım! Bâkî kulun da bir düşkündür. Bırak gölge gibi yanında sürünsün, dokunma.

LXXXVI

Adlile fasl-ı nev-bahâr Kisrî-i nâm-dârdur
Taht-ı zümürrüd üzre gül Husrev-i kâm-kârdur

1 İlkbahar mevsimi adalet ile namlı Kisra'dır. Gül zümrüt taht üstünde muzaffer Hüsrev'dir.

2 Gurur kadehi sonunda âlemi görmez etti. Bağın nergisi sanki taç sahibi Hürmüz'dür.

3 Güneşin ışıklarını gör yollarına düşüp yatar. Yani yanağının düşkünü, hakir kuldur.

4 Saba yeli, yolunun toprağını âşıka armağan eder. Ayağının tozu, doğrusu rüzgârın hediyesidir.

5 Ey Bâkî! Gül mevsiminde bahçeye varmama sebep, bülbülün âh nağmesinin naleme ahengidir.

LXXXVII

Gönül tekmîl-i fenn-i aşk iden üstâd-ı kâmildür
Anun yanında kimdür Kûh-ken Mecnûn ne câhildür

1 Gönül aşk ilmini talim eden kâmil üstattır. Onun yanında Ferhad kimdir, Mecnun ne cahildir.

2 Hindu zülfü, yârin yanağına hileyle yanaştı. Ancak nice yıldır onun yanından hiç ayrılmadı.

3 Sürahi boynunu kaldırmış sarhoş devedir. Duru şarap kadehi dudağının aşkıyla gök kandildir.

4 Siyah dâglar değil, can muskası için nüshalardır. Kılıcının darbe izi sinede hamayıl bağıdır.

5 Ey Bâkî! Cananın taş kalbi rakibe çok meyillidir. Âşıklara merhamet etmemesine şaşılır mı?

LXXXVIII

Dil beste-i kemend-i ser-i zülf-i yârdur
Cân haste-i girişme-i çeşm-i nigârdur

1 Gönül, yârin zülüf kemendinin bağıdır. Can, dilberin göz işvesinin hastasıdır.

2 Bir gamze ile bir anda bin adam öldürür. Katil gözün insan avlayan bir ahudur.

3 Murad seni kucaklamak değil, cemalindir. Beyim! İştiyak denizi kenarsızdır.

4 Gönül gemisi âh fırtınamla aşk girdabındadır. Elbet rüzgâr olur bir kıyıya çıkar.

5 Gönül belagat çeşmesi, kalem ona lüledir. Berrak su selasetli şiirdir.

6 Bâkî! İnci saçan kalemin cızırtısının sesi, hayal bezminin neşeli şarkısıdır.

LXXXIX

Kûyun yolında nice kez ey mihr-i bî-nazîr
Şeb-rev diyü tutıldı giceyle meh-i münîr

1 Ey eşsiz güneş! Mahallenin yolunda kaç kez gece ile parlak ay hırsız diye tutuldu.

2 Ey güzellik tüccarı! Güzelliğinin zekâtını vermeye bir yaraşan istersen, işte ben fakir!

3 Ok eller kanadı ile uçar olmasaydı, senin gamzen okuna iyiden iyiye öykünürdü.

4 Yârin güzelliğine ayva tüyünden zarar gelmez, çünkü Süleyman ülkesinin nizamı karınca ile bozulmaz.

5 Ey Bâkî! Genç ve yaşlı aşkının esiri olduğumuz bir güzellik padişahına kul olduk.

XC

Tîr-i gam-ı nigârile ten pâre pâredür
Şemşîr-i cevr-i yârile dil yara yaradur

1 Beden dilberin aşk oku ile pare paredir. Gönül yârin cefa kılıcı ile yara yaradır.

2 Ey güzellik güneşi! Gökte ay, yanağına öykünse ne çıkar. O ne eksik, ne yüzü karadır.

3 Beninin hayali rakiplerin gönlünde karanlık gecedeki parlak yıldız gibi yer etti.

4 Şiirlerim içinde yârin dudağının vasfı, sanki duru su içinde yatan lâl parçasıdır.

5 Dostum! Hasta hâlli âşıkları da Allah yaratır, hor gözle bakma.

6 Bâkî! Gök, gönül ateşimin dumanıdır. Gökte güneş, âhımın ateşi ile kıvılcımdır.

XCI

Sohbetün mübtelâya sıhhat olur
Bir selâmun alan selâmet olur

1 Sohbetin müptelaya sıhhat olur. Bir selamını alan selamet bulur.

2 Gönül, derdinin kadehi ile huzur bulur. Ruh, vuslatının yolu ile huzur bulur.

3 Boyunun gölgesini esirgeme. Padişahlar yüce gönüllü olur.

4 Saf şarap gönülde çerçöp bırakmadı. Ne güzel tesirli şerbet olur.

5 Lâl renkli şarap adama zarar vermez. Belki saadet sermayesi olur.

6 An gelir kalender rinde feyiz erişir, şarap kadehi hidayet meşalesi olur.

7 İtaat veya isyankârlık, her ne yapsam, öyle sanmayın ki iradesiz olur.

8 Ey Bâkî! Dosttan bir işaret can için yüz müjdeye alamet olur.

XCII

Nişâne sûz-ı dile âhumun şirâresidür
Belî belâyı iden âşıka sitâresidür

1 Gönül ateşine nişane âhımın kıvılcımıdır. Gerçekte âşıkı belaya salan yıldızıdır.

2 Gökte geceyle belireni şahap sanma. O aşk ehli için âh kılıcının yarasıdır.

3 Riyakâr şeyhin yüz taneli tesbihinin karası, nazar edilse hakikatte yüz karasıdır.

4 Yalın yüzünün üstünde o güzel yanak, sanki aynada görünen yakut küpesidir.

5 Bâkî, yârin vuslatı ile hayat bulsa ne olur? Ağzı canı, lâl dudağı canparesidir.

XCIII

Aks-i izârun dîdede berg-i gül-i ter kendidür
La'lün hayâli sînede rûh-ı musavver kendidür

1 Gözde yanağının aksi, taze gül yaprağıdır. Sinede dudağının hayali, can bulmuş ruh gibidir.

2 Sabahın sabuhi şarabı, gamının akşamında mihnet sarayının sakinine parlak güneş gibidir.

3 Ey saki! Altın imbikten kırmızı şarabı akıt. İşin altın olsun, şimdi kibrit-i ahmer kendidir.

4 Şehir dilberlerinin en güzeli, şirin, nazik her biri. Vuslat sofrasına şekerli taze pelte gibidir.

5 Gönül dertsiz iken sanki bir çelik miğferdi. Şimdi gam oku ile kalender tacı gibidir.

6 Ayyar gamzenin gamı daru-yı hüşberin kendisidir. Kimi sarhoş, kimi mest, kimi hayran eder.

7 Ey Bâkî! Deva zamanın kahır zehrini defetmez. İlla gönüller açan şarap illa tiryak-ı ekber.

XCIV

Şâm-ı firâkun âhırı subh-ı visâldür
Mihr-i münîri pertev-i nûr-ı cemâldür

1 Ayrılık akşamının sonu, vuslat sabahıdır. Parlak güneşi, yüzünün nurunun ışığıdır.

2 Mahallenin köpekleriyle çanak yalayanlar, Cem bezminde şarap içmeye ar etse şaşılır mı?

3 Ey gönül! Aşk gamının yükünü yüklenme. İhtimaldir sonunda tahammül edemeyeceksin.

4 Vuslat bezminin adabını pervaneden görün. Bülbül gibi değildir o, hâl ehlidir.

5 Ey Bâkî! Dünya saltanatının ömrüne gıpta etme. O, gaflet uykusu içinde yalnızca bir rüyadır.

XCV

Kaddün katında kâmet-i şimşâd pest olur
Zülfün yanında revnak-ı anber şikest olur

1 Endamın karşısında şimşirin boyu bodur kalır. Zülfünün yanında amberin rengi sönük kalır.

2 Parlak yanağın ile dudağını anan aklını kaçırır. Aşk ile şarap içse kişi körkütük sarhoş olur.

3 Ardıç edası ile çıksa, yürüyüverse, çimenin servisi yârin endamına kul köle olur.

4 O kâfirin eline sakın ayna vermeyin. Zira yüzünü görünce putperest olur.

5 Bâkî! Elest kadehinin cürasının mesti olan kimse, üzüm şarabının minnetini çeker mi?

XCVI

La'lün katında kıymet-i gevher şikest olur
Zülfün yanında revnak-ı anber şikest olur

1 Dudağının karşısında mücevherin kıymeti düşük kalır. Zülfünün yanında amberin rengi sönük kalır.

2 Mecliste yârin dudağına çok sulanmasın. Vallahi yoksa kelle şeker kırılır.

3 Senin aşk meclisinde başlar gitse ne çıkar! Şarap bezminde nice kadeh kırılır.

4 Vallahi cefa taşı ile değil gönül aynası, İskender'in Dünya Gösteren Ayna'sı bile kırılır.

5 Eğer feleğin eli sapan taşı fırlatsa, parlak güneş kandili kırılır.

6 O servinin hoş salınışlı endamına öykünüp yürüyüverse, çamın ayağı kırılır.

7 Bâkî! Onun zülüf kıvrımının gamını yazmak istesem, elde kalemler dayanmaz kırılır.

XCVII

Dil mergzârı mihr ü vefâ mürgzârıdur
Dîdâr-ı yâr hüsn ü behâ nev-bahârıdur

1 Gönül bahçesi aşk ve vefa aşiyanıdır. Yârin yüzü güzellik ve parıltı ilkbaharıdır.

2 Safa bahçesinin ırmağı olan kılıcın, aktığı yeri lale bahçesine çeviren bir sudur.

3 Zülfün güzellik bezminin meşalesinin dumanıdır. Ağzın lütuf ve güzellik çerağının kıvılcımıdır.

4 Gamın âşıkları toprak altına soksa ne olur? Aşk derdi gönül ehlinin vefalı dostudur.

5 Çimen tahtının sultanı olan nergisin saltanat bezmi, altın kadeh ile safa buldu.

6 Nazar ehlinin kıymetini bildiği cevher, Cem yadigârı olan saf şarap kadehidir.

7 Bâkî! Saltanat göğünün Hüma'sı, bu zamanda şahin bakışlı Şah Selim'in avıdır.

XCVIII

Yıllardurur yolunda senün pây-mâldur
Miskîn zülfün ayaga salma vebâldur

1 Yıllardır senin yolunda ayak altında olan misk kokulu zülfünü ayağa salma günahtır.

2 Mağrur olma padişahım yüz güzelliğine! O doğup batan bir güneştir.

3 Yârin boyu bosu ve ardıç edalı endamı, bahar bahçesinde bitmiş fidandır.

4 Uzun boyu, güzide şiirim misalidir. Nazik beli orada bir ince hayaldir.

5 Ey Bâkî! Aşk belasının yüküne heves etme. Zira ihtimaldir tahammül edemezsin.

XCIX

Dil milketini yakdı hayâl-i dehân-ı yâr
Virdi fenâya gösgötüri şehri bir şirâr

1 Yârin dudağının hayali gönül ülkesini yaktı. Bir kıvılcım bütün şehri kasıp kavurdu.

2 Yârin cefa kılıcı sinemi yaralamasaydı, gönül derdim halka aşikâr olmazdı.

3 O gamzeli, her ne kadar hâlime dönüp bakmazsa da Hüda'nın himayesi onu hep gözetsin.

4 Ey gül yanaklı servi! Boyun gibi bir fidana doğrusu şimdiye dek rast gelmedim.

5 Bu güzel şiir yüreğine su serpmeseydi, Bâkî yârin hasret sıtmasının ateşiyle yanardı.

C

Bâg-ı bahâr-ı gülşen-i âlem hazânludur
Bezm-i safâ hemîşe gül ü ergavânludur

1 Âlem gülşeninin baharının bağı hazanlıdır. Safa bezmi her dem gül ve erguvanlıdır.

2 O gamzeler galiba gam geçidinde ellerinde ok ve yayla bekleyen eşkıyalara benzedi.

3 O katil gamze, bilmez miyim ne kanlıdır. Sine yarasının kanı her dem bulaşıktır.

4 O dudaklar ile belki kanıma aşerer. Aman ağzı imrenmesin iki canlıdır.

5 Dudağının vasfı Bâkî'nin sözünü süzme bal yapar. Tatlı kelamı onun için böyle şanlıdır.

CI

Cünd-i şitâyı taşa tutup yine jâleler
Kasd itdiler ki milket-i gülzârı alalar

1 Çiy taneleri yine kış ordusunu taşa tutup bahar ülkesini almaya kastettiler.

2 Buz camlar çimende böyle kırıldı. Galiba laleler ona sapan taşı fırlattı.

3 Miskten kâküllerin saç tellerini dağıtması gibi, taze sümbül çimende saçlarını çözdü.

4 Kadehi kanlı laleler bahçede çiy tanelerini kara bağrına basıp safaya erdi.

5 Çimende dikenin kucağı goncanın yastığı oldu. Seher kuşu âh edip inlese ne olur?

6 Gül dalı ve yasemin fidanının birbirinin kolunu boynuna doladığı o zaman geldi.

7 Bâkî! Eğer bu zamanda zevk ehli bela kuytusunda, mihnet köşesinde kalırsa yazık olur.

CII

Çekdi zencîre beni aşkun nitekim şîrler
Eşk-i çeşmüm iki yanumdan iki zencîrler

1 Aşkın aslanlar gibi beni zincire çekti. Gözyaşım iki yanımda iki zincir.

2 Oklar kirpiğinin temreninin tutkunudur. Her biri bağrını dâglayıp başına nal kesmiş.

3 Kâfir gözünü gamzen yine yanına almış. Kılıçlar şimdi haç şekline girdiler.

4 Pirler güzellik mumunun alevinin şavkına toplanıp o civanı bir çerağ edindiler.

5 Yârin vuslat sabahına ermeye asla çare yok. Ey Bâkî! Seher kuşlarının feryadı yeri göğü tuttu.

CIII

Âşıklara çün derd ü belâ zevk u safâdur
Yâ zevk u safâ derdine düşmek ne belâdur

1 Âşıklara dert ve bela bir zevküsefa olunca, ya zevküsefa derdine düşmek ne beladır.

2 Abdallarız ne yapalım taç ve kaftanı. Dervişlerin tacı yokluk, başı kabaktır.

3 Aşk erbabı mihneti dünyada çeker. A sofu! Bugün bana ise yarın sanadır.

4 İşret bahçesine halis şarap ve ney nefesi. Doğrusu pek hoş bir su ve havadır.

5 Âşıklar iniler, gök kubbe güm güm öter. Doğrusu güzelim hoş ve safalı sadadır.

6 Bâkî, gazelde yüksekten uçsa ne olur? Safa yâranının himmeti ona kol kanattır.

CIV

Cânâne cefâ kılsa nola câna safâdur
Agyâr elemin çekdügümüz ya ne belâdur

1 Canan cefa etse ne olur, cana safadır. Düşman elemini çektiğimiz ya ne beladır.

2 Her taç yokluk ve hiçlik şahına baş tacı olamaz. Ey efendi! Terk ehlinin biraz başı kabaktır.

3 Gönül ayna gibi izinin tozuna yüzünü sürdü. Maksat benim padişahım safa bulmaktır.

4 Gül yanaklı sakinin aşk ehline sunduğu şu kadeh, akla cila, kalbe safa, ruha gıdadır.

5 Güzelim! Aşk ve muhabbet hep dert ve beladır. Şimdi âlemde hoş eda, aşk ve vefadır.

6 Saki! Bâkî'nin şarabını getir, bezme safa ver. Çünkü dünya işi eninde sonunda geçicidir.

7 Vallahi gazel söylemekten çoktan usandım. Maksat şimdi hasetçilere bir parça ezadır.

CV

Berg-i gülden ruhı ol lâle-izârun terdür
Nükte fehm eyle begüm haylîce rengîn yirdür

1 O lale yanaklının yüzü gül yaprağından tazedir. Beyim! Nükte anla, epeyce güzel yerdir.

2 Gül yanaklarının aşkına, gönül bülbülü nağmeleri ne safalı edalar ne güzel yerlerdir.

3 Nazar erbabı gubarı gözüne çeker sanma. Bizi hayran eden dilberin dudağının esrarıdır.

4 A zahit! Bir boyu uzun güzelin vuslat meyvesine erişen kimse kâmil erdir.

5 Ey Bâkî! Güzellik ırmağının suyu taşıp o servinin beline çıkmış, sanma belinde duran hançerdir.

CVI

Lebüne dirlerise gonca-i gülden terdür
Sakın incinme begüm haylîce rengîn yirdür

1 A beyim! Dudağına "gül goncasından tazedir" derlerse, sakın incinme, hayli güzel yerdir.

2 Ağzın şeker kıran papağan olsa şaşılır mı? Tatlı dudak ve yeşil ayva tüyü ona kol kanattır.

3 Taze sümbül her ne kadar zülfünle başa başsa da siyah kâkülü ikisinden de uzundur.

4 Zülfünün halkasının hayali, hasta göz üstündeki siyah çember gibi gözümüzden gitmez.

5 Ağlayan gözlerinden dökülen kanlara bak. Dostum! Bâkî'ye acınacak demlerdir.

CVII

Bir ân içinde gamzen okı nice kan ider
Dil cân evinde saklayup anı nihân ider

1 Bir an içinde gamzenin oku nice kan döker. Gönül can evinde saklayıp onu gizler.

2 Gözyaşı gam dağındaki otu ve dikeni hasretinden gül ve erguvan dalı yapar.

3 Güzelliğinin hayali vuslatının ümidiyle âşıka cehennem ateşini cennet bahçesi yapar.

4 Aşk sırrı gönülde saklanır sanma. Aşk sırları güneş gibi kendini gösterir.

5 Sen okunu sinemden başka yere vurdukça kıskançlık sitemi dert ile boyumu yay yapar.

6 Aşkın beni vefa yolunda kaybeder diye kanlı gözyaşım yollara yer yer nişan yapar.

7 Ey Bâkî! Vuslatına karşılık canını isterse esirgeme. Sakın gafil olma, seni imtihan eder.

CVIII

Nergis üzre berg-i zerd u jâleler kim vardur
Er çerâgına dizilmiş dirhem ü dînârdur

1 Nergisin üstünde var olan sarı yaprak ve çiy taneleri, er çerağına dizilmiş dirhem ve dinardır.

2 Çimenin kuşu Mantıku't-Tayr okumaya başladı. Bahçe köşesi şimdi Attar'ın dükkânıdır.

3 Şirin'in aşkıyla başını ölüm kazmasına tuttu. Ferhad onun için aşk ehli arasında serdardır.

4 Gözyaşımın incisi eriyip su gibi aksa ne olur? Bir güzele âşık olanın ahvali böyledir.

5 Ey Bâkî! Âlemi aydınlatan o güneş kızıp, "Aydan parlak yerim var," derse yüzü vardır.

CIX

Bir hüsn dahı bagladı hatdan izâr-ı yâr
Etrâf-ı bâg hûb olur olsa benefşezâr

1 Yârin yanağı ayva tüyünden bir güzellik daha bağladı. Bağın etrafı menekşe bahçesi olsa güzel olur.

2 O misk yağdıran zülüf, güzellik baharının bulutudur. Sakın yanağının bağına ayva tüyü yağdı sanma.

3 O gül yanaklı, gözyaşımı çok çok akıtmasaydı, güzellik bahçesi böyle yemyeşil olmazdı.

4 Yârin cefası âh fırtınamı estirmeseydi, güzellik aynası böyle tozlu olmazdı.

5 Bâkî, yârin yanağında görüneni ayva tüyü sanma. Parlak güneşin aşikâr ettiği zerrelerdir.

CX

Ne dem kim gamun câna hem-râz olur
Yaşum âh u nâlemle dem-sâz olur

1 Gamın can ile sırdaş olduğu zaman, gözyaşım âh ve iniltimle dost olur.

2 Mızrağının ucuna başını uzatan, cihan halkı içinde başı dik olur.

3 Gizli sırrımı bir bir aşikâr etti. Ey gönül! Gözyaşım ne gammaz olur.

4 Yârin boyu cefa fidanının dalıdır. Onun meyvesi şive ve naz olur.

5 Ey Bâkî! Bu tarzda gazel çok olmaz. Güzel söz cevherdir, cevher az olur.

CXI

Haremün ravza-i cinâne deger
İşigün tâk-ı âsmâne deger

1 Haremin cennet bahçelerine değer. Eşiğin gök kubbeye değer.

2 Eğer hançerin sinemi delerse, öyle bir hayır eder ki cana değer.

3 Okların sineye nasip olunca, temrenin ucu kemiğe değer.

4 Sarı yüz saf altın olur, ne zaman ki eşiğinin toprağına değer.

5 Gözyaşı sonunda saf lâl oldu. Bu haber o güzelin kulağına değer.

6 Beline bedel yok, lâkin saçının düğümlerini çözsen o bele değer.

7 Ey Bâkî! Hasılı elinin o zülfe değmesi bir ömre değer.

CXII

Sûz-ı aşkunla kaçan kim dilden âh u zâr olur
Âh dûd u dûd ebr ü ebr âteş-bâr olur

1 Ne zaman gönülden aşk ateşiyle bir âh çıksa, âh duman, duman bulut, bulut ateş yağdırıcı olur.

2 O eşsiz inci için gözden yaş aksa, gözyaşı sel, sel deniz, deniz şahane bir inci olur.

3 Yanağının hasretiyle bağrımın dâğında nar yansa, nar nur, nur güneş, güneş pürnur olur.

4 Âhımın fırtınası zülfünün gamıyla dağları aşsa, dağ çöl, çöl bağ, bağ sümbül bahçesi olur.

5 Bâkî'nin gözü dudağınsız goncaya nazar etse, gonca yaprak, yaprak diken, diken hançer olur.

CXIII

Medhûş-ı câm-ı la'lün mestânedür sanurlar
Mest-i şarâb-ı aşkun dîvânedür sanurlar

1 Dudağının şarabının hayranı mestanedir sanırlar. Aşkının şarabının mesti divanedir sanırlar.

2 Meczup ve cinler ile harap bedeni, divaneler yatağı, viranedir sanırlar.

3 Meyhaneci kapısında öyle düşkün mestim, eşiğini görenler meyhanedir sanırlar.

4 Siyah dâglar ile sarı ve sıska bedeni, kanatları yanmış bir pervanedir sanırlar.

5 Bâkî, zülfünden ayrı bir hâl ile yürür ki, zincirden boşanmış delidir sanırlar.

CXIV

Ruhun berg-i gül-i sîr-âba benzer
Leb-i la'lün şarâb-ı nâba benzer

1 Yanağın taze gül yaprağına benzer. Lâl dudağın saf şaraba benzer.

2 Sinem üstünde aşk dâgının ateşi, âlemi aydınlatan güneşin ışığına benzer.

3 Eşiğin Mescid-i Aksa'ya benzer. Yüzün kıble, kaşın mihraba benzer.

4 Günahkâr zülfünün ucu karanlık gece. Yanağın mehtabın ışığına benzer.

5 Bâkî! Cihan efsanedir aldanma! Bir üzgün, bir neşeli uykudaki rüyaya benzer.

CXV

Rindler câmun habâb-âsâ yüzine bakdılar
Mey gibi sâkî-i bezmün ayagına akdılar

1 Rintler kabarcık gibi kadehin yüzüne baktılar. Şarap gibi bezm sakisinin ayağına aktılar.

2 Şarap gemisi keşmekeşten kurtulsun diye, tuttular kanlı gibi sıkı ipler bağladılar.

3 Sandalın eşyalarını gazap ateşiyle yaksın diye, gammazlar vardılar cihan şahına gammazladılar.

4 Zarafet erbabı, galiba bir iki çivisine göz diktin diye, gammazın başına kaktılar.

5 Ey Bâkî! Meltem bezmin ufuklarını güzel kokulara bürüsün, padişahın adalet buhurdanında sandal yaktılar.

CXVI

Sanma iklîm-i tene hâkim olan cânumdur
Sînede tîr-i gam-ı gamze-i cânânumdur

1 Vücut iklimine hâkim olan canımdır sanma. Sinede cananımın gamze gamının okudur.

2 Kara bahtım gaflet uykusuna dalmış, ama geceleri âlemi uyandıran figanlarımdır.

3 Ey ay! Görünen gökte yıldızlar değildir, gönül ve canımın kıvılcımlı âhının dumanıdır.

4 Şeker kamışı, dudağının vasfını yazdığımı işitti. Galiba şeker saçan kaleme kemer bağladı.

5 Bâkî! Her ne kadar görünüşte dilenci kılıklıysam da manalar hazinesinin mahzeni virane gönlümdür.

CXVII

Her kaçan gönlüme fikr-i ârız-ı dil-ber düşer
Gûyiyâ mir'âta aks-i pertev-i hâver düşer

1 Ne zaman gönlüme dilberin yanağı düşse, sanki aynaya güneş ışığının aksi düşer.

2 Eğer o servinin boyunun hasretiyle ölürsem, beni ardıç gölgesi düşen bir yere defnedin.

3 Gam beni melamet meydanında öldürse şaşılır mı? Bu aşk savaşıdır bunca yiğitler düşer.

4 Ey yâr! Korkarım yolunun toprağı gözyaşımdan ıslanır. Ben onun için mahallene ağlayarak gitmem.

5 Ey gül yüzlü! Bâkî, her ne zaman yüzünü yanağını methetse, onun şiiri böyle pek güzel düşer.

CXVIII

Salınan kûyında ol serv-i semen-sîmâ mıdur
Gülşen-i cennetde şâh-ı Sidre vü Tûbâ mıdur

1 Yanında salınan o yasemin yüzlü servi midir? Yoksa cennet bahçesinde Sidre ve Tuba fidanı mıdır?

2 Ey yâr! Bağrımın yarası içinde senin kanlı temrenin goncada gizlenen gül-i rana yaprağı mıdır?

3 Ey saki! Bir yudumu dert ve gam ölüsüne canlar bağışlar. Vallahi kırmızı şarap İsa'nın nefesi midir?

4 Ağzının içinde diş midir ya gonca içinde çiy tanesi mi? Parlak bir yıldız mıdır ya parlak inci midir?

5 Gönlü hasta Bâkî'ye çok cevretmekten kastın öldürmek midir ya naz ve işve midir?

CXIX

Gönlin alup gonca-veş âl ile dil-teng itdiler
Bülbül-i şûrîdeye güller aceb reng itdiler

1 Gonca gibi hileyle gönlünü çelip perişan ettiler. Güller divane bülbüle şaşılası hileler yaptılar.

2 Çimen kuşları servinin fidan boyunu iki büklüm etti. Sanki bahar bezminin mutribini çeng ettiler.

3 Can ve gönül aşk kitabı bahsinde bülbülleri gonca gibi söyletmeyip susturdular.

4 Gönül, sinenin içinde dudağınla aşk bahsine girdi. Sanki iki bülbül birbiriyle cenk ettiler.

5 Bâkî, bağda yanağının methiyesine başladı. Bülbüller hep yanına üşüşüp ahenk ettiler.

CXX

Mir'ât-ı gülde hüsn-i dil-efrûz-ı yâri gör
Ruhsâre-i hakîkate âyîne-dârı gör

1 Gül aynasında yârin gönlü aydınlatan güzelliğini gör. Hakikat yanağına ayinedarı gör.

2 Temaşa ettiğin her nakış, her resimde Hâlik Allah'ın sanat nişanelerini gör.

3 Taze goncanın körpeliğine gönül bağlama. O gömlekte cilvelenen gül yanaklıyı gör.

4 Seher vakti mihnet döşeğinde miskin yatma. Gel bahçeye inleyen bülbülün avazını gör.

5 Divanelik zamanıdır, deli gönlünü zincirlerle zapt edemeyen ırmağı gör.

6 Sinemin içindeki dâg nasıl tazelenmesin. Gül harmanına ateş vuran ilkbaharı gör.

7 Lalenin kanlı, kırık kadehine bak. Cemşid'den nişane kalan yadigârı gör.

8 Bâkî! Seherde meltem gibi elini çabuk tutup gaflet gözünü ağır uykudan uyandıragör.

CXXI

Şâh-ı gülde jâle düşmiş gonca-i ra'nâ mıdur
Şâh elinde yâ murassa' sâgar-ı sahbâ mıdur

1 Gül dalında çiy düşmüş taze gonca mıdır? Veya şah elinde murassa şarap kadehi midir?

2 Bağ ve baharın süsü olan erguvan fidanı, bayram yerinde salınan müstesna bir güzel midir?

3 Seher yeli ile dalgalanan acaba taze çayır mı veya işret bezminin yaygısı olan yeşil hara mıdır?

4 Deli gönlü ırmak gibi zincirler tutmaz. Hasılı avarelik vakti, bahar günleridir.

5 Ey Bâkî! Felek ram olsa da yine dünyaya meftun olma. Vefasız dünya hele benim bildiğim dünya mıdır?

CXXII

Halka halka zülf kim ol hatt u hâl üstindedür
Şekl-i tugrâdur misâl-i bî-misâl üstindedür

1 O ayva tüyü ve ben üstündeki halka halka zülüf, emsalsiz ferman üstünde tuğra şeklidir.

2 Gül renkli yanağının üstünde senin o fettan benin, fitneden geri kalmaz her an al üstündedir.

3 Sakinin kolu ile gül renkli şaraba bak. Sanki fidan üstünde taze bir güldür.

4 O güzel yüzde lale renkli yanağın nakşı, sanırsın ki duru su üstünde gül yaprağıdır.

5 Biçare âşıklar, senin bela yükün altındadır. Dertli düşkünler, görsen ne hâl üstündedir.

6 Ağzın sanki mâh üstünde mimdir. Zülfünün tarağı sâl üstünde sine benzer.

7 Hilal gibi kâmillik yolunda olanların baht yüzü, şeref burcunda nihayet dolunay olur.

8 Ey Bâkî! Talih yüz çevirmeden bahçede işret et. Çayırlar güzel, havalar itidal üstündedir.

CXXIII

Hele ben şöyle kıyâs eylerin ey gayret-i hûr
Kûyuna nisbet ola gülşen-i cennetde kusûr

1 Ey hurilerin imrendiği! Hele ben şöyle kıyas ederim, semtine nispet cennet bahçesinde kusur olur.

2 Hasretinin bezminde kirpiklerinin neşteri mızrabından şah damarı tambur teli gibi inler.

3 Dudakların heveslisi yeni terlemiş ayva tüyünden kaçmaz. Bal isteyene arının iğnesi dert değil.

4 Aşk elemini çekmeyen, seher vakti yanı başında çektiğim âhları ne bilir, o dahi uyur.

5 Bâkî, yanaklarının methini göklere çıkardı. Beytü'l-mâmur bugün şevkten nur ile doldu.

CXXIV

Gönül almaga gelür şîveye âgâz eyler
Dil-i bî-çâreyi ben arz idicek nâz eyler

1 Gönül almaya gelir, işveye başlar. Biçare gönlü ben gösterince naz eder.

2 Zülfünün ucunun aşkında bana Hüma kaydı yok. Gönül o mertebelerden yükseğe kanat çırpar.

3 Nakılın boyuna göre salınıp yürüse de başı göğe değen o servi yine bu işveyi yapar.

4 Yollarda, "Dur, göreyim seni birazcık!" desem o dünya güzeli bana hemen naz eder.

5 Ey Bâkî! Onun zülfünün zincirinden çok elem çekme. Seni başkalarından o zincir ile ayırır.

CXXV

Temâşâgâh-ı uşşâk ol cemâl-i âlem-ârâdur
Ser-i kûyında âlem mest ü şeydâ bir temâşâdur

1 Âşıkların temaşa yeri, âlemi süsleyen o yüzdür. Âlem yanı başında mest ve divane bir temaşadır.

2 Kadeh vefalı bir dosttur, ama şarap da iyi bir yârendir. Bülbül şuh bir nedimdir, ama gül de meclisin süsüdür.

3 Badısaba her gün teklifsizce gelir yağmalar. Sanki çimen bezminde gül sofrası han-ı yağmadır.

4 Menekşe, şarap içen rinde saltanat fermanının hattıdır. Sümbül dalı çimende ona bir güzel tuğradır.

5 Bâkî'nin şiirinin edası hoştur, manası güzel. Şiir erbabını ona gıpta ettiren hep o manadır.

CXXVI

Ruhun aksiyle sahn-ı dîde bâg u gülsitânumdur
Nihâl-i ser-bülendün haylîden hâtır-nişânumdur

1 Gözün üstü yanağının aksiyle bağ ve gülistanımdır. Uzun fidan boyun hayliden beri hatırımdadır.

2 Gönül gamından inler, can kuşu her dem ağlar. Bu bağın çeşmeleri hep benim gözyaşımdır.

3 Canım, gülşenin gülünün temaşasında huzur bulmaz. Maksat cananın yanı başında gönül ferahlığıdır.

4 Âh ateşimin kıvılcımıyla göğün çelik tası, her gece bela bezminde dönen altın kadehimdir.

5 Ey Bâkî! Gözyaşım denizdir, içinde mercan dalı erguvan fidanının ulu nakılının hayalidir.

CXXVII

Kûyun gedâsı oldı dil-i mübtelâyı gör
Sevdâ-yı mülk ü saltanat eyler gedâyı gör

1 Mahallenin dilencisi oldu, müptela gönlü gör. Saltanat ülkesinin sevdasına düşmüş dilenciyi gör.

2 Ey Huten'de onun beni gibi misk olur diyen! Var Çin ovalarını gez dolaş, Hata'yı gör.

3 Zülfünden el alıp sırtına hırka giydi. Efendi! Sonunda göklerde uçan Hüma'yı gör.

4 Aynanın safası nedir, sureti nedir? Yârin yüzünün aynasına bak, safayı gör.

5 Ey yârin endamının işvesine müptela olan! Zülfünün sevdası başına gelsin, belayı gör.

6 Ey gönül! Bir şuhun vefasına mağrurdun. Şimdi âleme rüsva etti, cefayı gör.

7 Bâkî, bu meydanda züht ile göğsünü gererdi. Aşk oku apansız saplandı, kazayı gör.

CXXVIII

İrdi nesîm-i ma'delet-i Kisrî-i bahâr
Zencîr-i Adl çekdi çemenzâra cûybâr

1 Bahar Kisra'sının adalet rüzgârı esti. Irmaklar kırlara Zencîr-i Adl çekti.

2 Tan yeli gönülden gam tozunu sildi. Zamanın pirlerinin himmeti geldi yetişti.

3 Bahar askeri kış ülkesini yağmalayıp güller siperler ile filoriyi üleşti.

4 Gökler, her daim dönerek durmadan yağar. Bağ bahçe terütaze, yemyeşil.

5 Şimşek şimşirbazı aşk ile meydana girdi. İnci saçan bulut çok akçe saçtı.

6 Lale bugün bağ bezminde hokkabaz gibi bir kese içinde çiy tanesi yumurtaları yok etti.

7 Güller safada güler yüzlü, şen şakrak. Bülbül belada benim gibi perişan kararsız.

8 Muzaffer şahın baht gelininin yüzü, gül aynasında aksini göstermişe benzer.

9 Bâkî, bu şiiri sonsuz gökyüzüne yaz. Arsız hasımlar gökte söz nasıl olurmuş görsün.

CXXIX

Bâd şol dem ki gubâr-ı reh-i cânân getürür
Nazar-ı ehl-i dile kühl-i Sıfâhân getürür

1 Rüzgâr şimdi cananın ayak tozunu getirir. Gönül ehlinin gözüne Isfahan sürmesi getirir.

2 Çin nakkaşı güzelliğinin mucizesini görünce, kalem gibi parmağını kaldırıp iman getirir.

3 Gönül güzel yüzünde dudağını hatırına getirir. Sözde şarktan tüccar gelir Bedahşan lâli getirir.

4 Dudağını andıkça hasret gözyaşı yüzümüzü al eder. Gül renkli şarap içeriz benzimize kan getirir.

5 Ey Bâkî! Sakın zülfünün düşüncesine kapılma. Oraya aklı başında giden perişan gelir.

CXXX

Cemâlün âfitâbından alup nûr
Meh-i tâbâna döndi câm-ı billûr

1 Billur kadeh, yüzünün güneşinden nur alıp parlak aya döndü.

2 Sürahi can dostun, kadeh yârenin. Ben niçin cüra gibi uzağa atılayım?

3 Gönüller, yüzünün nuruna dayanamaz. Tûr, tecelli ateşine sabredemez.

4 Âşık kâh vuslatta, kâh hicranda. Bu dünyadır kâh matem, kâh şölen.

5 Bâkî, saçının sevdasında. Beyim! O delidir, deli mazur görülür.

CXXXI

Bin mübtelâyı mihnet ile her dem öldürür
Dil-ber mülâyim olmayıcak âdem öldürür

1 Dilber mülayim olmayınca adam öldürür. Bin müptelayı mihnetle bir demde öldürür.

2 O halka halka kıvrım kıvrım zülüf, ejderha gibi vuslat hazinesinin talibini öldürür.

3 Gözlerin âşıkı gamzenle öyle katleder ki sanki Rüstem kılıçla bir zavallıyı öldürür.

4 Can alan, kan saçan gamze yerinde dursun. Belalı âşıkı yine o perçem öldürür.

5 Bâkî, aşk dağının kaplanının pençesindedir. Medet! Lütfun yetişmezse o an öldürür.

CXXXII

Cûy-ı fenâyı halk birer ikişer geçer
Bahr-i belâdan ehl-i tecerrüd yüzer geçer

1 Fenâ ırmağını halk birer ikişer geçer. Bela denizini gönül ehli yüzer geçer.

2 Hançerinin suyunun haseti halkın belini büker. Gönül şehrine gelince, binlerce kemer geçer.

3 Gönül ehli geçinen bir güngörmüş, devamlı gözünü saf şarap kadehinden ayırmaz.

4 Yollarda ağladığımı görse bana taş atar ki bu gözyaşı döken gözü siler geçer.

5 Zamanın nakkaşı şaşılası hileler geçip cihan halkını nakşı ile kandırır.

6 Âlem bezminin nimetlerinden geçmeyen o kimse, eninde sonunda ölümlülük kadehini içer geçer.

7 Ey Bâkî! Gamze mızrakları yürekten delip geçer de sanki can bahçesine su akıtır.

CXXXIII

Safâ bezminde şol zerrîn-kadeh kim tolu sahbâdur
Kenâr-ı bâg-ı işretde açılmış verd-i ra'nâdur

1 Safa bezminde şu şarap dolu altın kadeh, işret bağının kenarında açılmış gül-i ranadır.

2 Karaağaç fidanı bayram yerindeki servi boylu bir güzel gibi çimende salınır.

3 Gelincik bahçede kurban kanı gibidir. Cihan gürültülü şamatalı bir kurban bayramıdır.

4 Laleler dizilip bahçenin içini bezemiş. Sanki şah sarayında kâse kâse han-ı yağmadır.

5 Gül ve nergis yine altın benekli kaftan giymişler. Lalenin esvabı sırtında bir güzel dibadır.

6 Ey Bâkî! Ne rengine kokusuna, ne hayhuyuna meftun ol. Bu dünyadan bekâ dilemeyenler bilgedir.

7 Eğer dünya ve din işinde faydalı bir amel dersen, sultanın saltanatına dua, din ve dünyanın izzetidir.

CXXXIV

Hûn-ı dil mey kâse-i ser anda bir peymânedür
İşret-âbâd-ı mahabbet bir aceb mey-hânedür

1 Yüreğin kanı şarap, kafatası ona bir kadehtir. Aşk işrethanesi bir garip meyhanedir.

2 Gönül, yanağının mumunun şevkiyle ateşe girer. Yanmaktan pervası yok, her hizmete pervanedir.

3 Ey gönül! Feleğin bu sırça sarayından istikrar umma. Nice mirasa girmiş virane evdir.

4 Cihan, manada bir duman peyda etmiş bir ateştir. Suretçe çini kubbeli bir güzel saraydır.

5 Ey Bâkî! Kahpe feleğe baş eğme. Çünkü niyaz yüzü Sultan Süleyman Han'ın mübarek eşiğinedir.

CXXXV

Gül meclisinde lâle yine kıldı âşikâr
Âyîn-i bezm-i işret-i Cemşîd-i kâm-kâr

1 Lale, gül meclisinde ulu Cemşid'in işret bezmi merasimini yine ele güne ilan etti.

2 Cümle cihandan numune olan has bahçeye gel. Çimenin üstünde her diyarın seyri mümkündür.

3 Bağın üstü yaseminlerle Rum diyarına döndü. Menekşe bahçesi sanki Habeş ülkesinin karalığıdır.

4 Lale, kırları Bedahşan vilayetine çevirdi. Taze çimen, bahçeyi yeşillikler ülkesi yaptı.

5 Gökkuşağı âlem bağına dolap kurdu. Irmak her yandan oluk gibi aktı.

6 Bulut yine gül bahçesine gök oklarını attı. Diken altın göbekli bir lâl kalkan tuttu.

7 Su padişahın kılıcının aynasının fetih yüzü göstermesi gibi bağın gülünün aksini yansıttı.

8 Eşiğinin tozuna kapılanma ile o kimse iftihar tacının mücevheri gibi göklere erdi.

9 Zaman söz ülkesinde nevbetimizi çaldı. Şöhret kösünün velvelesi ufukları kapladı.

10 Nerede senin gibi el pençe divan bir kul? Nerede muzaffer padişahın övgüsünün edası?

11 Yüz sür, Cenabıhak'a yalvarıp yakar. Zamanın hükümdarına Allah ömürler versin.

12 Her gecesi izzet ve şeref ile Berat gecesi. Saltanat ömrünün günleri nevruz ve ilkbahar.

13 Bâkî sözlerin ne denli lirik ise de tövbe yüzü akarsu gibi yerde gerek.

CXXXVI

Haber-i hecrün ile tende dil ü cân ditrer
Esicek bâd-ı hazân berg-i dırahtân ditrer

1 Ayrılığının haberi ile bedende yürek ve can titrer. Hazan rüzgârı esince ağaçların yaprağı titrer.

2 Gözlerimin seyirmesi şundandır ki, hayalini görünce bir titreme tutup yaşlı göz titrer.

3 Kıblenüma mili gibi sokağının karşısında durup gamının temreninin ucundan üryan beden titrer.

4 Müslüman kanına o kadar susamıştır ki, o keskin gamze kâfir kılıcı gibi titrer.

5 Ey gülen gül! Galiba o altın küpe seni öpmeye sarkmak için yanaklarının üstünde durup titrer.

6 İlahi cezbe, şaha ve dervişe beraber erişir. Hasılı sıtma tutunca herkes aynı titrer.

7 Ey Bâkî! O ayın gömleği titrer sanma. Üstünde parlak güneş ışığı titrer.

CXXXVII

Âşık ki sûz-ı aşkile uryân olup gezer
Abdâldur ki âlemi hayrân olup gezer

1 Aşk ateşi ile üryan olup gezen âşık, abdaldır âlemi hayran olup gezer.

2 O ay cevir ile gözyaşımı yıldız gibi döküp, güneş gibi güle oynaya gezer.

3 O ay yüzlü şuh, hilal gibi gece doğdu. Şimdi şehir içinde afetidevran olup gezer.

4 Dilber salınmayı beşikten öğrenir oldu. Her yeni yetme çocuk salınıp gezer.

5 Sultana dünya saltanatının kaygısı bir ayak bağıyken, derviş kendi başına sultan olup gezer.

6 Hazan mevsimini gör ki ayağına altın gelir, bahar bulutu âlemi ağlayarak gezer.

7 Hazan rüzgârı bağda yapraklara ne yaptı gör? Bâkî, senin gamından böyle perişan olup gezer.

CXXXVIII

Eser âhum yili kûyunda cism-i nâ-tevân ditrer
Çemen sahnında gûyâ bâddan berg-i hazân ditrer

1 Çimende hazan yaprağının rüzgârda titremesi gibi yanında âhımın yeli esince sıska beden titrer.

2 Gönül, bir nazik endamlının vuslat sofrasını özler ki bedeni taze pelte gibi değsen titrer.

3 Ay kadehinin bu kubbede her ay kırılması şundandır: Âh topumun gürültüsünden yer gök titrer.

4 Dilberin kılıç suyundan ayrı düşen bedenin canı, sudan çıkmış balık gibi titrer.

5 Bâkî, dün geceki şaraptan yine mahmura benzersin. Erguvan şarabın kadehi elinde durmayıp titrer.

CXXXIX

Sînesin tîrüne tutardı siper
Göbegin kesdüginde âhenger

1 Demirci göbeğini kestiğinde okuna göğsünü siper ederdi.

2 Alın yazımı hep gördüm. Aşk erbabına reis benim.

3 Kaza, sevdanı alnımıza yazdı. Kaderin hükmü kafalara kazındı.

4 Sakinin elindeki kadeh, al fanus olup gece kılavuzluk yaptı.

5 Ey Bâkî! Gül renkli şarap ile kabarcık, dost ve kafadar olarak yeter.

6 Biri güneş gibi aydınlık gönüllü, biri Nahid gibi parlak bakışlı.

CXL

Dil kayd-ı aklı selb ideli şâd olup gider
San tıfldur ki hâceden âzâd olup gider

1 Gönül akıl zincirini kıralı şad olup gider. Sanki hocadan azat olup giden çocuktur.

2 Gam, gönül şehrini harap etti, ancak aşk kentin abad olup gider.

3 Gözyaşı, eşiğinin yolunda döne döne aktı. Gözümün seli Bağdad'ın Dicle'si olup gider.

4 Aşk erbabına sabır ve teselli yolu yok. Yanına varan mahzun olup gider.

5 Biz âlemin ikbaline gönül vermiş talipleriz. Ömür bağının yaprağı ise berbat olup gider.

6 Güzeller boş yere çok cevretmesin. Bâkî, cefa ve mihnete alışıp gider.

CXLI

Hecr-i la'lünle dem-â-dem gözyaşı mey-gûn olur
Dîde dilden dil hadeng-i gussadan pür-hûn olur

1 Gözyaşı, dudağının hasretiyle her dem şarap renkli olur. Göz gönülden, gönül gam okundan kan olur.

2 O güzellik Mısır'ının Yusuf yüzlüsü şevkine gözyaşımın seli Nil gibi günden güne çok olur.

3 Gözyaşım coşsa ovaları deniz yapar. Âh fırtınam dağlara dokunsa ova olur.

4 Hicran potası içinde gümüş bedenliler şevkine âşık her ne kadar yansa da altın olur.

5 Aşk ehlinin iniltisini ney, boyunu çeng ettin. Padişahsın yaptığın bundan böyle kanun olur.

6 Ara sıra göz ucuyla bakmazsan biçare Bâkî'nin ahvali perişan olur.

CXLII

Gönül bir rind-i âlem-sûz şûh-ı şeh-levend ister
Ki aşk odına yakmaga dil ü cânlar sipend ister

1 Gönül, cihanı yakan bir rint, çapkın bir şuh ister. Aşk oduna yanmak için gönül ve canlar üzerlik ister.

2 Miskin canı zülüf bağının prangasından kurtar. Aşk mihnetinin esiri ne bağ ne kement ister.

3 Gönül kuşu bu bağın olur olmaz dalına konmaz. Dilberin fidan boyu gibi ulu bir servi ister.

4 Zaman mihnetinin kahır zehri ağzının tadını kaçırmış. Sabırsız âşık, dudağından bir parça şeker ister.

5 Muradı o gümüş endamlı serviyi bağrına basmaktır. Bâkî'nin şair ruhunun atı gümüşten bir sinebend ister.

CXLIII

İşigün hâkine ser-çeşme-i hayvân dirler
Kapuna matla'-ı hurşîd-i dırahşân dirler

1 Eşiğinin toprağına abıhayat derler. Kapına parlak güneşin ufku derler.

2 Yanaklarına zülfünün el uzattığını duydu galiba. Bağda sümbülün hâli perişan derler.

3 Kan döken gamzenin hançerine Haydar kılıcı, yanağının sayfasına Osman mushafı derler.

4 Kimlerin yolunu aydınlatır bir bilsem? O dolunay geceleri gezintiye çıkar derler.

5 Gözüm lâl renkli yaşlar akıttığı demler, ayağının toprağına Bedahşan ocağı derler.

6 Ey Bâkî! Gözyaşlarım gönlü sele verdi. O coşkun deniz, âlemi gark eder derler.

CXLIV

Oldı bir tıflun kemend-i zülfine cânlar esîr
Gamzesinden kan tamar agzında ammâ bûy-ı şîr

1 Canlar bir yeni yetmenin zülfünün kemendine esir oldu. Ağzında süt kokusu, ama gamzesinden kan damlar.

2 Aşkının mihneti, her gece yaramaz çocuk olan nicelerini civan olmadan evvel pir yaptı.

3 Divit misk saçan zülfünün methini yazdığımı duydu. Kalemimin ayağı altına miskten ipek yaydı.

4 Duru su, yanağının aynasına benzemez. Dostum! Benzerini görmek istersen aynaya bak.

5 Ey padişah! Bâkî kulunun şiirde Selman olmasına hep senin lütuf ve ihsanın yardımcı olmuştur.

CXLV

Yârdan cevr ü cefâ lutf u kerem gibi gelür
Gayrdan mihr ü vefâ derd ü elem gibi gelür

1 Yârdan cevir ve cefa, lütuf ve kerem gibi gelir. Başkasından aşk ve vefa, dert ve elem gibi gelir.

2 Yârin hasreti beni çok perişan etti. Mihnet ve hicrana dayanamayıp öleceğim gibi gelir.

3 O cihan padişahı, âşıklar ordusunu düzüp sancak gibi naz ile salına salına gelir.

4 Kanlı yürek, hasret elemiyle coşalı göz pınarından akan sular kan gibi gelir.

5 Ey Bâkî! Aşk şahı hangi gönül şehrine gelse, yanında gam ve keder maiyeti gibi gelir.

CXLVI

Ruhun gül-berg-i bûstân-ı İremdür
Dehânun gonca-i bâg-ı ademdür

1 Yanağın İrem Bağı'nın gül yaprağıdır. Ağzın yokluk bağının goncasıdır.

2 Kadeh elde güvercin kanı dolu. Allah'a hamd olsun, ne hoş zaman!

3 O lâl dudak için kanlı yaş akıtma. Gül renkli şarabı hoş gördüm, bu demdir.

4 Atının nalı İskender aynası. Mahallenin köpeğinin çanağı Cem kadehidir.

5 Güzelliğinin ayı şehrin şöhreti olmuştur. Boyun bütün âlemde tek alemdir.

6 Neşe veren güzelliğinin bahçesi, öyle görünüyor ki cömert sultanın lütuf rüzgârıdır.

7 O saltanat göğünün güneşi önünde feleklerin boyu iki büklümdür.

8 Âlem lütuflarını yazarken, misk yazılı kaleminin izindedir.

9 Seher alacalığı gümüş bir levha. Güneşin ışığı altın kalemdir.

10 Bırak şiiri Bâkî, daim niyaz et. Sultanın saltanatına dua mühimdir.

CXLVII

İllere mihr ü vefâsı hoş gelür
Bendeye cevr ü cefâsı hoş gelür

1 Ellere aşk ve vefası hoş gelir. Ben kuluna cevir ve cefası hoş gelir.

2 Sürme cilasını gözüme almam. Ayağının toprağının tutiyası hoş gelir.

3 Yârin hanesi şaşılası darüşşifadır. Hasta giden müptelası hoş gelir.

4 Âşıklara huriden, gılmandan söz etmeyin. Kendi vefasız yâri hoş gelir.

5 Gam ülkesinde gözyaşı ve âh beni eğler. O yerin su ve havası hoş gelir.

6 Bâkî kulun gayrı derman istemez. Yarasına derdinin devası hoş gelir.

CXLVIII

Ne la'l-i kâna mâil aşk eri ne tâlib-i zerdür
Sirişk-i âl ü rûy-ı zerd ana hoş zîb ü zîverdür

1 Aşk eri ne lâl madenine mail, ne altın talibidir. Kırmızı gözyaşı ve sarı beniz ona hoş süs ve ziynettir.

2 Gamından âh, figan ve inilti nevbetine kudret yok. Çimende divane bülbül şimdi başlı başına mehterdir.

3 Yârin eşiğinde secde etsem rakip azarlar. Dilberin mahallesinin tozu gibi yüzüme yapışır.

4 Divane âşık sarı yüzünü izinin tozuna sürmüş. Yani fâniler katında toprak ve altın eşittir.

5 Ey Bâkî! Cahiller sözlerini hor görürse gam çekme. Basiret sahipleri yine tutiya yapar, bu cevherdir.

CXLIX

Akar yaşum olıcak dîdeden nihân Ülker
Diler ki göstere çeşm-i güher-feşân Ülker

1 Ülker gözden kaybolunca, gözyaşım akar. İnci saçan göz, Ülker göstermek diler.

2 Ülker sinede mekân tutsun diye, fitili ışık veren taze dâglar yaktım.

3 Yanağı zülfünün halkalarından görününce, güya Ülker karanlık gecede görünür.

4 Ey gönül fetheden şuh Ülker! Eğer sen olmasan güzellik kumaşının kumaş olduğunu ne bilirlerdi.

5 Ey Bâkî! Yârin yanağı terleyince, görenler Ülker ile ay kıran etti sanırlar.

CL

Leşger-i fitne sana hayl-i hat u hâl yiter
Tîg lâzım degül ol gamze-i kattâl yiter

1 Sana fitne askeri olarak ayva tüyü ve ben ordusu yeter. Kılıç lazım değil, o katil gamze yeter.

2 Ey dost! O ayva tüyü ve ben fitneler kaynatsa ne olur? Gönül almak için yanağının yaptığı hile yeter.

3 Ayağının altına bak, ben toprağa nazar et. Şehsüvarım, yeter beni ayaklar altına aldın, yeter.

4 Ey gönül! Emelin o Hüma kanatlıyı avlamak ise, himmet nazarının şahinini sal yeter.

5 Gönül ehli diba kaftan ile süslenmez. Ey Bâkî! Arif olan kimseye bir şal yeter.

CLI

Eyyâm-ı îş ü bezm-i mey-i hoş-güvârdur
Bir kaç piyâle nûş idelüm nev-bahârdur

1 İşret günleri ve hoş içimli şarabın bezmidir. Birkaç kadeh içelim, ilkbahardır.

2 Meltem kokusu, gül rengi ve bahar tazeliği Allah'ın bereket ve rahmetinin izleridir.

3 Âlem bağının fırsatını gafil geçirme, saltanatı gül devri gibi gelip geçicidir.

4 Züht zamanı ve riyakârlık mevsimi değil, yiyip içme ve gezip tozma zamanıdır.

5 Ömrü şimdi gam köşesinde boşa harcama ki mekânın bahçe kenarı ve ırmak kıyısıdır.

6 Aşk hevâsı elbette gönül kayığını gam denizinden bir sahile atan rüzgârdır.

7 Bâkî, marifet fidanının taze meyvesi arifler katında bir güzel gazeldir.

CLII

Kaşun anılsa gurre-i garrâ kulak çeker
Hakkâ budur ki hüsnüne dünyâ kulak çeker

1 Kaşın anılsa hilal kulak kesilir. Doğrusu güzelliğine dünya kulak kesilir.

2 Göklere menzil kuran dünya güzeli yürüyüverse, o uzun servi kulak kesilir.

3 Çimende seher vakti açılan güzelliğinin gülüne o gül-i rana kulak kesilir.

4 Gök kubbede o ay yüzlünün güneş yanağına değil hale, gökler kulak kesilir.

5 Kahır elinin kılıcına Cemşid baş eğer. Azim atının nalına Dara kulak kesilir.

6 Gözyaşı denizimin dalgalarına değil gemi yelkenleri ve su içinde sedef, deniz kulak kesilir.

7 Bâkî! Düşmanlar dil uzatsalar bile duymazdan gel. Adın anılsa bütün dostlar kulak kesilir.

CLIII

Ebrûlarun gamını dil-i nâ-tevân çeker
Şol pehlevâna döndi ki iki kemân çeker

1 Zavallı gönül, kaşlarının gamını çeker, bir pehlivana döndü ki o iki yay çeker.

2 Yârin boyu güzellik saltanatının sancağını çeksin. O endamı ne servi, ne çam, ne söğüt çeker.

3 Vuslatının parasının tasavvuru akılalmaz. Aşkının malının tacirleri çok zarar çeker.

4 Güzellik saltanatının beratına gönül avutan kaşın, doğrusu ne güzel nişan çeker.

5 Kirpiklerin gönlü mızraklarla yanından sürdükçe, amber saçan kâkül çengele çeker.

6 Gamın ağır yükünü çekemeyen şu kimse, çimende gül gibi battal kadeh çeker.

7 Bâkî, aşkından ciğer kanı yutsa, sanki safa bezminde erguvan şarap kadehi çeker.

CLIV

İderken tîr-i müjgânun gibi hükmin revân hançer
Görüp şemşîr-i gamzen kendüden geçdi hemân hançer

1 Hançer, kirpiğinin oku gibi hükmünü yürütürken, gamzenin kılıcını görünce kendinden geçti.

2 Muzaffer padişah beline hançer takındı. Düşmanın endamını kâfir kılıcı gibi titretti.

3 Görünen yerde süsen yaprağı, gökte hilal değil. Yer ve gök din düşmanlarının üstüne hançer çeker.

4 Ey şah! Kadehinin şarabı cihan bezminde bir dem dinlensin. Düşmana ölüm kadehini biraz da hançer içirsin.

5 Hançer düşmanın endamını baştan ayağa kana batırsın. Zafer bahçesinde bir erguvan fidanı bitirsin.

6 Gaza yolunda şahlar şahının kapısına gök murassa kemer, hilal altın hançer saçtı.

7 Ey Bâkî! Cenabıhak'a dua demleri geldi. Hançer, Fetih ayetini ezber edip dilinden düşürmesin.

CLV

Sâkıyâ câm-ı mey ne hoş gül olur
Eline kim alursa bülbül olur

1 Ey saki! Şarap kadehi ne hoş gül olur. Eline kim alırsa bülbül olur.

2 Taze dâgı başımda gören der ki, "Ne güzel kırmızı karanfil olur."

3 Zülfünün gamı ile âhın mor dumanı, lacivert renkli güzel sümbül olur.

4 Dilberin saç teline dolaşan, zülüf ve kâkül bağına tutsak olur.

5 Vuslatının suyu Bâkî'ye yetişmezse, hasret ateşiyle yanar kül olur.

CLVI

Var iken kûyun ki seyr-i bâg-ı ukbâ bundadur
Cennet evsâfın kılur vâiz temâşâ bundadur

1 Cennet bahçesinin manzarası gibi mahallen varken vaiz cennetin vasıflarını anlatır, gariplik bundadır.

2 Eğer huri ve Kevser'den maksat şarap ve dilber ise, işret sebepleri hep hazır nazır buradadır.

3 Dudakların ölüye can, hastaya sıhhat verir. Lokman'ın hikmeti ve Mesih'in mucizesi buradadır.

4 Zülfün ile kâkülün el birliği edip gizlediler. Hasılı gönül yüzüğü ya ondadır ya bundadır.

5 Dilenci veya şah, hangisi sonunda baş eğmeyecek? Aşk sarayında kim soylu, kim soysuz buradadır.

6 Tekkenin hayı huyu ve sarhoşun narasının sebebi hep vuslatının köşesidir, kavga bundandır.

7 Ey Bâkî! Riya ehlinin sohbetinden uzak dur ki yüce Allah'ın rızası bundadır.

CLVII

Kühsârda olsa nola üftâde sanavber
Üftâde geçer sen boyı şimşâde sanavber

1 Çam, dağlarda düşkün olsa şaşılır mı? Sen boyu şimşire kul geçinir.

2 Çam, endamına kul olmadıysa, divaneler gibi niçin dağlara düştü?

3 Irmak, durmadan ayağını almaya kasteder. Galiba çam tenhada dikbaşlılık eder.

4 Ey nakıl salınışlı! Bir edalı yürüyüş göster. Çam, o servi boyunu karşılamaya varsın.

5 Bâkî, o boyu serviyle kafadar geçinirmiş. Çam, Allah var bu zavallı gönle nasıl benzer.

CLVIII

Hecr-i la'lünle dem-â-dem dîde hûn-efşân olur
Gözlerüm sildükçe destüm pençe-i mercân olur

1 Dudağının hasretiyle göz her dem kan döker. Gözlerimi sildikçe elim mercan pençesi olur.

2 Yanağının bağının çevresini dolaşan bu gönül, misk kokulu zülfün gibi yıllarca perişan olur.

3 Ey yüzü gülşen! Lâl dudağın güzel bir nükte ile ağzımızı tatlandırıp ne nazik can olur.

4 Gözyaşı damlalarını hercai dilber yoluna dökme. O yüzü gözü açılmış güzel gül gibi iffetsiz olur.

5 İşret kadehi içen bir damlasını yere dökmez. Gönül ehlinin bir cüraya değmediği çok zaman olur.

6 Ey Bâkî! İhsan güneşi bir gün ışığını salar. Küçücük zerre, nur saçan güneş olur.

CLIX

Zahm-ı dilden kan akar bu çeşm-i giryân bî-haber
Garka virdi âlemi bir katre ummân bî-haber

1 Gönül yarasından kan akar, bu ağlayan göz bihaber. Bir damla, âlemi sele verdi, umman bihaber.

2 Pervasız yâr, celali gibi ayva tüyünden baş kaldırdı. Memlekette fitne peyda oldu, sultan bihaber.

3 Rakip, cananın dudağını mest olup uyuyunca öpmüş. Ehremenler mührü çaldılar, Süleyman bihaber.

4 Kirpik oklarını durmadan art arda gönle atar. Gamze okunun yarası cana geçti, canan bihaber.

5 Bâkî kulun itlerinle her gece kavgada. Cahil rakip gaflet uykusunda yatar bihaber.

CLX

Fark-ı felekde zâhir olup tâc-ı zer-nigâr
Üsküflerin menârelerün kapdı rûzgâr

1 Göğün başında altın nakışlı taç belirince, rüzgâr minarelerin üsküflerini kaptı.

2 İlkbahar, bayram yerinde peri yüzlüler gibi bayramlık elbiselerle salındı.

3 Meyhane rintlerinin her biri saf şarap kadehi ile kendi âleminde taç sahibi bir şahtır.

4 İşret bezmine şarap kadehi gibi elini sun. Diken cefası çekmeden eline bir taze gül geçmez.

5 Devran eline altın bir kadeh sunsaydı, Bâkî'nin yüzü şafak gibi gül renkli olurdu.

CLXI

Dil-i hûnînün o tîr-i müje dem-sâzı geçer
Nîze-i gamzesinün âşıkına nâzı geçer

1 O kirpik oku kanlı gönlün dostu geçinir. Gamzesi mızrağının âşıka nazı geçer.

2 Onun aşkının hevesiyle kimse kanat çırpamaz. Gördüğün cihan şuhu, Rumeli şahini geçinir.

3 Gammaz gamzeleri o düşkünleri gammazlasa da ölüleri dudakları ile nasıl güzel diriltir.

4 İniltilerim başına çimen kuşu gibi üşüşür. Gönül dumanı aşk bağının başı dik servisi geçinir.

5 Rakip gibi çok ağzı kara olsa da av köpeği gibi itlerinin gözdesi geçinir.

6 Yâr Bâkî ile ne komşu, ne yoldaş. Dertlinin bu umutlarla kışı yazı geçer.

CLXII

Âsmân kim libâsı ezrakdur
Delk-pûşân-ı zerka mülhakdur

1 Mavi elbiseli gökyüzü, riyakârlık hırkasını giyenlere tabidir.

2 Asılsız dedikodu çok olur, ona kulak ver ki doğrudur.

3 Babadan daha müşfik olan akl-ı kül, oğul kabiliyetli olmayınca ne yapsın.

4 Hastalık hâline vakıf olan hekim, nüktedanlık hünerini iyi bilir.

5 Hakk'ın kudret kaleminde yanlışlık olmaz. Öyle idrak edenler ahmaktır.

6 Şu kadar var ki alın yazısı kâh kaçınılmaz, kâh askıdadır.

7 İbadet de, isyankârlık da kullara özgüdür. Hak Teala'nın hiçbirine ihtiyacı yoktur.

8 Edanın hakkını manaya verdi. Bâkî'nin sözü hakikatlidir.

CLXIII

Kaşun kemânı kendüyi haylî gerer çeker
Korkum bu sîne tîr-i müjenden zarar çeker

1 Kaşının yayı kendini hayli gerer, çeker. Korkarım sine, kirpiğinin okundan zarar çeker.

2 Güneş, aşkının esiri olmuştur. Boynunda şevk tasmasıyla ışıktan altın zincir çeker.

3 Bu mihnetli dünyaya gelip işret eden, bir gün hoş olsa da birçok gün baş ağrısı çeker.

4 Gül renkli şarap kadehine gonca gibi açılma. Lâl dudağından naziklik ile laf çeker.

5 Bâkî, bu lacivert renkli küpe bak. Bela ve dert tortusunu hüner ehli çeker.

CLXIV

Çarh-ı gaddârda vefâ neyler
Kâse-i ser-nigûnda mâ neyler

1 Gaddar felekte vefa ne arar. Devrik kâsede su ne arar.

2 Belayı açan düşmanın cevridir. Yoksa yârin ettiği cefa ne yapar?

3 Vaiz ve şeyh, işret bezmine gelemez. Edepsiz ve erkânsız burada ne yapar?

4 İşret ve safa yaygısı riyasızdır. Cennet bahçesinde bu/riya ne arar.

5 Seni ayık yazdılar, beni mest. Kudret kaleminde hata ne arar.

6 Bâkî, belalara düştü. Demedin ki, "Acaba o derde müptela ne yapar?"

CLXV

Gönül Yûsuf gibi çâh-ı zenahdânunda kalmışdur
Halâs eyle benüm şâhum ki zindânunda kalmışdur

1 Gönül Yusuf gibi çenenin kuyusunda kalmıştır. Benim şahım! Kurtar ki zindanında kalmıştır.

2 Gönül vuslat malına candan müşteri olmak ister. Ey tüccar! Ancak o şimdi şüphe hicranında kalmıştır.

3 Beyim! İnsanlık et, kendi ciğerparen gibi besle. Gözyaşım eteğine yapışan yetim çocuktur.

4 Kılıcının yarasını görenler, bana acıyıp ağlar. Ey katil! Bana yaptıkların hep yanına kalmıştır.

5 Ey Bâkî! Bugün âlemde şiir denizinin reisi oldun. Gazel söylemek, yalnız inci saçan şairliğine kalmıştır.

CLXVI

Kaçan kim nâz ile reftâr iderler serv-kâmetler
Kopar âşıklarun başına ol demde kıyâmetler

1 Servi boylular ne zaman naz ile salınsalar, o anda âşıkların başında kıyametler kopar.

2 Bedenimde taze taze aşk dâgları yakmasam, asla kimse benim divane âşıklığımı bilmezdi.

3 Melamet erbabı namus ile arı bırakıp harabat semtine düşünce yakasını yırtarak yürür.

4 Felek aynası türlü suretler göstermeseydi, kimi ağlar, kimi yanar, kimi inler miydi?

5 Ey Bâkî! Cihan içinde afetler çoksa da benim sevdiğim gönle hükmeden güzelliği ile kimseye benzemez.

CLXVII

Ne sâkîdür lebün gam bezmine yaşum şarâb eyler
Ne âteşdür mahabbet odı kim bağrum kebâb eyler

1 Gözyaşımı gam bezmine şarap eden dudağın nasıl sakidir? Bağrımı kebap eden aşk odu nasıl ateştir?

2 O âlemi süsleyen nakılın boyu, ne dikbaşlı servidir. Gece rengi zülfünü yüzünün nuruna perde yapar.

3 Vuslatının cennetini ansam, canımı hasret cehennemine salar. O boyu kıyamet bana yerli yersiz çok zulmeder.

4 Benim yolunda canlar verdiğimin hesabı olmaz, ama bana bir öpücük verse kendi yüz kere hesap eder.

5 Ey can tabibi! Ölmeden yetiş, yardım et. Bâkî'nin canı, bedende durmadan çırpınır.

– Z –

CLXVIII

Biz ki tab'-ı pâk ü kalb-i pür-safâya mâlikûz
Gûyiyâ Âyîne-i Âlem-nümâya mâlikûz

1 Pak tabiatlı ve kalbi safa dolu olan biz, sanki Dünya Gösteren Ayna'ya sahibiz.

2 Biz bu gök kubbede evi barkı ne yapalım? Âlemin sultanıyız, billur köşke sahibiz.

3 Bedenimiz baştan başa dâgdan hırkadır. Şimdilik âlemde bir eski kaftana sahibiz.

4 Feleğin cefası gözyaşımızı deryalara döndürdü. Ey ay yüzlü! Şimdi bela denizine sahibiz.

5 Dostum! Düşman beni gamınla yaktı yandırdı. Dedi ki, "Biz bela ve cefa cehennemine sahibiz."

6 Kötü yüreklidir, gelinciği bize göstermeyin. Gül gibi gönüller açan şarap kadehine sahibiz.

7 Ey Bâkî! Bu devirde başımız yükselse şaşılır mı? Biz bugün sürahi gibi güzel edaya sahibiz.

CLXIX

Fermân-ı aşka cânile var inkıyâdumuz
Hükm-i kazâya zerre kadar yok inâdumuz

1 Aşkın fermanına canla rızamız var. Kaderin hükmüne zerre inadımız yok.

2 Kahpe dünya için alçaklara baş eğmeyiz. Tevekkülümüz itimadımız Allah'adır.

3 Biz makam mevkinin altın kakmalı müttekâsına dayanmayız. Dayanağımız Hakk'ın engin lütfunadır.

4 Fesadımız her ne kadar varlık âlemini tutsa da zahitliğe, sofuluğa asla sığınmayız.

5 Şaraptan maksat yalnızca küpün içindeki safadır. Dışa bakanlar muradımızı anlamazlar.

6 Minnet Hüda'ya, dünya saltanatı sona erer. Adımız âlem sayfasında Bâkî kalır.

CLXX

Âlemde zerre denlü degülken vücûdumuz
Müşkil budur ki zerreden artuk hasûdumuz

1 Varlığımız âlemde zerre denli değilken, sorun şu ki düşmanımız karıncadan fazla.

2 Bela köşesinde gözden akan iki deremizi görenler, safa bezmindeki çengin telleri sanır.

3 Başımızın üstündeki mor dumanımız galiba ellere zümrüt taç görünürmüş.

4 Gönül ateşimiz bütün bedenimizi kaplarsa, görenler seraser zerbeft kaftan giymiş sanır.

5 Bâkî! Dünya pazarında nazım malından kârımız, alçakların cevri ve feleğin cefasıdır.

CLXXI

Dehen-i goncada ol la'l-i şeker-bâr olmaz
Bülbül-i bâgda bu lezzet-i güftâr olmaz

1 O inciler saçan dudak, goncanın ağzında olmaz. Bu sözün lezzeti bağın bülbülünde olmaz.

2 Cana gamın gibi münasip bir mahrem bulamadım. Yâr çok olur, ama vefalı yâr olmaz.

3 Aşkının dâglarını sinede nasıl gizleyeyim? Güneş gibi aşikâr olan şey inkâr olmaz.

4 Lütfun varsa deyiver, beni söyler sanma. Vuslatının nakdi hazinedir, ona ikrar olmaz.

5 Ey Bâkî! O yâr öyle bir naz uykusuna dalmış ki, cihan halkı figan etse uyanmaz.

CLXXII

Dilâ bezm-i cihânda kimse âhır pây-dâr olmaz
Müdâm elden koma ayagı fursat ber-karâr olmaz

1 Ey gönül! Cihan bezminde kimse ebedî payidar olmaz. Kadehi hiç elden bırakma, fırsat sürekli olmaz.

2 Mecnun'u sakın aşk ehlinin ihtiyarıdır sanmayın. Zira güzel sevmekte kimsede irade olmaz.

3 O inciyi aşk denizinin derinliklerinden kenar etsem diyen! Kenara çıkmasın asla ki inci kenarda olmaz.

4 Yârin ayrılığında hasret derdinden ne kanlar ağlarım. Acaba kanlı gözyaşı dökmediğim bir zaman var mıdır?

5 Ey Bâkî! Yaralı diye o ahuyu sana av olur sanma. Önünce kaçar, ama yine de av olmaz.

CLXXIII

Gören dil ân-ı hüsnin va'de-i cânâne katlanmaz
Belî âşıkda sabr olmaz gönül ol âne katlanmaz

1 Gönül alımlı güzelliğini görüp cananın vaadini bekleyemez. Evet, âşıkta sabır olmaz, gönül o ana katlanmaz.

2 A zahit! Aşktan meneden nasihatini sağlam sanma. Deli gönül dayanamayıp çelik zincirini kırar.

3 Öğrenci gönül coşkusu galip gelince nasihat dinlemez. Pervane dayanamaz kendini mum ateşine bırakır.

4 Gönül aşk çenginde yine sabretse mümkündür, ancak can damarı hicran tırnağının yarasına sabredemez.

5 Ey Bâkî! Sakinin yanak ve ayva tüyü bu bezme süs olarak yeter. Şarap iç ki gönül gül ve fesleğen vaktine katlanmaz.

CLXXIV

Her nefes dûd-ı âha mensûbuz
Ya'nî dûd-ı siyâha mensûbuz

1 Her nefes âh dumanına mensubuz. Yani siyah dumana mensubuz.

2 Güzellikte göz tutiyası diye yine eşiğinin tozuna mensubuz.

3 Talihimizin yıldızı uğurlu olmaz. Çünkü kara bahta mensubuz.

4 Başkasına baş eğmesek şaşılır mı? Secde edilen eşiğe mensubuz.

5 Bâkî! Ne gam, aşk ordusunun şahısın. Bunca askere mensubuz.

CLXXV

Nev-bahâr irdi yine şeydâlıg ister gönlümüz
Mest ü lâ-ya'kıl olup rüsvâlıg ister gönlümüz

1 İlkbahar geldi, gönlümüz yine çılgınlık ister. Gönlümüz, mest ve gök kandil olup rüsvalık ister.

2 Gönlümüz gülistan içinde bir goncanın karşısına geçip divane bülbül gibi şakımak ister.

3 Gönlümüz kanaat Kaf'ının tepesine konup naçiz bir atmaca iken Ankalık ister.

4 Gönlümüz sabır cebini şevk eli ile çekip boşaltmak, ar namusu terk edip riyasızlık etmek ister.

5 Ey Bâkî! Gönlümüz yârin bahçesinde hoş nağmeler terennüm edip güzel edalı bülbül olmak ister.

CLXXVI

Bisât-ı bâga kadem basdı nâz ile nev-rûz
Şükûfe perde-sarây-ı ademden itdi bürûz

1 Nevruz, bağın kırına naz ile ayak bastı. Çiçek yokluk çadırından göründü.

2 Yıldızlar yere indiğinde, hazineler yeryüzüne çıktığında, bu ne güzel dem ne kıyamet zaman olur.

3 Elinde altın kadeh, her an şen şatır. Gökte güneş gibi dünyayı yakan bir rint yok.

4 O ay yüzlü, safa sabahının ufkunda doğarsa, ne kutlu yıldız, ne uğurlu talih.

5 Gonca henüz murakıp, gül hırkanın içinde. Ümit edilir ki hemen sırları keşfetsinler.

6 Yârin yüzüne nazar et, içini aydınlat. O cihanı aydınlatan yüz nur saçmaktadır.

7 Ey Bâkî! Gönle onun yanağının ateşi düşmeyince, ne şarap kadehinde safa ve ne sazda coşku buldum.

CLXXVII

Eger bin zahm ura gamzen ten-i uryâne incinmez
Ucından tek hemân bir hisse çıksun câne incinmez

1 Gamzen çıplak bedene bin yara açsa incinmez. Yeter ki cana azıcık bir pay çıksın, incinmez.

2 Gam ve keder, âşıkların gönlünde safa yâranındandır. Gönül onlardan hazzeder, kişi yârana incinmez.

3 Yüz parçalı gönül, misk kokulu saçının bendine kalmaz. Gönül asan zülfünün cefasını tarak çeker, incinmez.

4 Âşık senin yolunda tane tane gözyaşı incisi döker. Düşkünlük yerinde yatar, yine de bir parça incinmez.

5 Ey Bâkî! Düşmanın kötü sözlerinden perişan olma. Madene binlerce cefa kazması vururlar, incinmez.

CLXXVIII

Dil teb-i hecr-i yâre katlanmaz
Kimse ihrâk-i nâre katlanmaz

1 Gönül yârin ayrılık ateşine katlanamaz. Kimse diri diri yanmaya katlanamaz.

2 Rint olan her daim eline kadeh alır. Lale gibi ilkbaharı beklemez.

3 Diken yarasının acısına katlanamayan, emel gülünü ele geçiremez.

4 Saki şarap sandalını kullanır, rüzgâra çektirir, beklemez.

5 Tövbe kolaydı, ancak âşık hoş içimli şaraba dayanamaz.

6 Gönül belki sabrederdi, ama ömür yârin vuslat vaadine sabredemez.

7 Gönül, gamında bir çakımlık kav olur. Bir kıvılcımla dayanamaz, tutuşur.

8 Arif! Vaiz sözü uzatır. O, asıl hediyeye dayanamaz.

9 Bâkî neye derlerse katlanır, hasret derdine katlanamaz.

CLXXIX

Feryâduma ol kâmeti şimşâd yitişmez
Benzer ki anun gûşına feryâd yitişmez

1 O boyu şimşir, feryadıma yetişmez. Galiba onun kulağına feryat yetişmez.

2 Âşıklar sermenzile herkesten evvel erişir. Zahitler o mertebeye didinseler yetişemez.

3 Gözyaşım âhımdan önce kapına yetişir. Coşku ile öyle akar, rüzgâr yetişemez.

4 Vuslatının Kâbe'sinin yolcusu yollarda kalır. Ömür biter, ölüm erişir, azık yetişmez.

5 Bu meydanda Bâkî nice üstada yetişti. Âlemde bugün ona bir üstat yetişemez.

CLXXX

Gûş senün haberlerün almaga olsa çâremüz
Kâş kulagumuz kadar eyleyelerdi pâremüz

1 Kulak senin haberlerini almaya çare olsa, keşke kulağımız kadar parçalara bölünseydik.

2 Biz yıldızın gözü gibi alçağa bakmayız. Himmetimiz yücedir, nazarımız endamınadır.

3 Şöhret nevbetimiz gök kubbede çalınır. Nakkaremizin gümbürtüsü âlemi velveleye verdi.

4 Gönülde gam dikeninin yarası, gözde her daim yaş. Huzurunda gizlimiz, aşikârımız arz olunur.

5 Sinemizin siyah dâgı gözyaşı dalgası ile örtülsün. Ey Bâkî! Bir gün olsun kimse karamızı görmesin.

CLXXXI

Ân-ı hüsnün hat elinden yakasın kurtaramaz
Gül-i ruhsâruna bu zülf-i siyeh el karamaz

1 Güzelliğinin alımı, ayva tüyü elinden yakasını kurtaramaz. Bu siyah zülüf, yanağının gülüne el uzatamaz.

2 Ayrılık hâletinde niyaza yönelen âşık sevdiğini görünce mıhlanıp kalır, kıpırdayamaz.

3 O peri, insana mailken âh eylerler. Ne yapsın, bu cihan halkına kimse yaranamaz.

4 Uyumuş fitne baş kaldırır diye sakındığı için her deli gönle acıyıp zülfünü taramaz.

5 Varlık Harem'ine erişip Hak ile bir olmayınca, vuslat Kâbe'sine talip olan her gönül varamaz.

CLXXXII

Gerçi dil turran elinden yakasın kurtaramaz
Ruhuna meyl idene zülf-i siyâh el karamaz

1 Gönül, kâkülünün elinden yakasını kurtaramasa da siyah zülüf yanağına meyledene el uzatamaz.

2 Âşıkı şarap içerse mazur görün. Gözüne görünmeyince, sevdiğine yalvaramaz.

3 Her peri yüzlünün şeytan rakibe meyli olur. İnsan bunlara can ve gönül vermekle yaranamaz.

4 Yaralı gönle taraktan zarar gelir diye divane gönlü düşünür zülfünü taramaz.

5 Vuslatının Harem'ine desturun olmayınca, eşiğinin Kâbe'sine zavallı Bâkî varamaz.

CLXXXIII

Derd u gam bezmine kaddüm gibi bir çeng olmaz
Nâylar nâlelerüm sâzına âheng olmaz

1 Dert ve gam bezmine boyum gibi bir çeng olmaz. Neyler iniltilerimin sazına ahenk olmaz.

2 Bir gün geçmesin ki senin gam taşının yarasından gök kubbe başımıza dar gelmesin.

3 Kadeh gibi gül renkli şarapla aynı renge bürünmeyen şu kimse, rintlerin meşrebine uygun olmaz.

4 İçeyim, âleme rezil rüsva olayım, ne olacak! Âşıkım, adı çıkmış âşıka ar kaygısı olmaz.

5 Yanakların al ile Bâkî'nin gönlünü hemen alsın. Ey cihan şuhu! Ona böyle güzel renk olmaz.

CLXXXIV

Kızarur bâdeden ol nergis-i mestâne biraz
Mey-i nâb içse gözi mâil olur kana biraz

1 O mahmur gözler şaraptan biraz kızarır. Saf şarap içerse, kişi biraz kana meyleder.

2 Ey saki! Kimse ayağımı çekemez diye atıp tutma. Gel beri meydana biraz oynaşalım.

3 Gamının daru-yı kattalı cana işlemesin. Bari rintler gibi biraz gül renkli şarap içelim.

4 Kadeh dönmeyip biraz sözünde dursa, canı dudağının busesinden hissedar ederdi.

5 Ey Bâkî! Kavga dövüş dağdağası nereye kadar? Varalım rintler meclisine biraz işret edelim.

CLXXXV

Var mı bir dîvâne kim geşt-i beyâbân istemez
Uzlet idüp halkdan bir beyt-i ahzân istemez

1 Dağ bayır gezmeyi istemeyen, uzlet edip bir hüzünler evi dilemeyen bir divane var mı?

2 Mumu güneş olsa bakmaz, köşk saray istemez o kimse, kanaat edip yokluk köşesini istedi.

3 Âhının dumanını servi edip kanlı gözyaşını gül bahçesi bilen, serviye nazar etmez, gülistan istemez.

4 Ona rebap sesi hoş gelir, gürültü patırtısı yok. Aşk padişahı olanlar saltanat kösü istemez.

5 Ey Bâkî! Yârin derdiyle başı hoş olan şu kişi, ölmeye canlar verir, derdine derman istemez.

– S –

CLXXXVI

Gel ey sâkî bulınmaz böyle âlî dil-güşâ meclis
Getür câm-ı musaffâyı ki olsun pür-safâ meclis

1 Ey saki! Gel, böyle seçkin, gönül açan meclis bulunmaz. Meclise safa veren saf şarabı getir.

2 Kadehin aksi, gök aynasında güneş olsun. Meclis şarap kadehinin safasından ışıl ışıl olsun.

3 Şarap abıhayat ve altın kadeh güneş olsa, cihan içinde canan olmayan meclis bana gerekmez.

4 Kadeh kan ağlayıp def bağır döver, ney inler. Meclis öyle görünüyor ki aşkın dert ve gamına müptela olmuştur.

5 Kadeh fıskiye, şarap su, rintlerin halkası onun havuzu. Ey Bâkî! Meclis işret sarayına şadırvan olmuştur.

CLXXXVII

Zülf-i nigâre şâne-veş olursa dest-res
Mikrâz gibi rişte-i peyvend-i gayri kes

1 Dilberin zülfüne tarak gibi el uzatırsa, ömür bağının ipini makas gibi kes.

2 Ney âşıkların nalesine yâren olmasaydı, mecliste sözüne kim def gibi kulak verirdi?

3 Çan söz söylemeye kadir olup eğer dili titremese, gönül derdimi anlatırdı.

4 Âlem pazarında yârin yanağının beni gibi amber renkli sinek gözüme ilişmedi.

5 Bâkî, aşk hevesi ne müşkül belaymış. Benden nasihat istersen, heves etme.

CLXXXVIII

Sînene aşk ile elifler kes
Bilsün ol servi sevdügün her kes

1 Sinene aşk ile elifler kes. O servi boyluyu sevdiğini herkes bilsin.

2 Gönülden nale ve figan etsem ne olur? Çan, dili ucundan inlemez mi?

3 Toprağımı yârin yanına ulaştırdın. Ey sabah rüzgârı! Durma, esen ol, es.

4 Kafes güllerle bezendi sanma. Bülbülün âhından ateşe yandı.

5 Bâkî! Aşk yolunda baş gitsin, ama aşk ve heves baştan gitmesin.

CLXXXIX

Pür-hevâdur ney gibi aşkunla tab'-ı pür-heves
Derd-i dilden bâ-haber âlemde yok bir hem-nefes

1 Hevesli tabiatım aşkınla ney gibi hevâ doludur. Âlemde gönül derdinden haberdar bir dost yok.

2 Gamzenin kılıcı beni tarak gibi dilim dilim etsin. Sonunda sadece zülfüne el uzatmak nasip olsun.

3 Aşkının denizine nispet kâinatın varlığı, engin deniz dalgalarının üstünde bir avuç çerçöptür.

4 Dünya malından gurur gelmezse akil odur. Feleğin dönüş müddeti bir demdir, insan bir nefes.

5 Ey Bâkî! Felek elinden gam çekme. Âlem böyledir, gül dikenin nasibi, bülbül kafes tutsağı.

CXC

Hûn-ı kebûter ile pür olup yine küûs
Devr-i piyâle göstere mi dîde-i hurûs

1 Kadehler yine güvercin kanı ile dolup horozgözü kadehin devrini gösterir mi?

2 Mecliste dudağının lâl şarabını methettim. Şarap tortusu toprağı öpüp, "Aferinler!" dedi.

3 Yârin zülfünün kıvrımı ile ak pak yanağı, kabzası ve çerçevesi abanoz olan aynadır.

4 Filip'in oğlu eğer yanağının Dünya Gösteren Kadeh'ini görseydi, ayna yaptırmazdı.

5 Ateşli yanağın o Zerdüşt kıblesi, amberli kaşın dinin mihrabıdır.

6 Sözüm dudağının vasfı ile efsunludur. Okunursa düşmanın yüzünü sarartır.

7 Bâkî, sözde nevbet-i şahi sana geldi, kös sadası Delhi'de Hüsrev'in kulağına vardı.

– Ş –

CXCI

Yazdı nakkâş-ı kazâ levh-i bahâristâne nakş
Bagladı nev-rûzda bülbül bir üstâdâne nakş

1 Kaza nakkaşı bahar bahçesine nakış işledi. Bülbül nevruzda ustaca bir şarkı besteledi.

2 Gülen gülün yaprağına miskten nakış işleseler, o gül yanaklar üstünde ayva tüyünün hâline benzemez.

3 Işık, güneşin aynasına senin yüzsuyuna gelir. Nakış, madenin içine dudağının ateşinden düşer.

4 Kudret nakkaşı bu yüce sarayı nakşetmeden önce eşiğin kanlı gözyaşımla renk renkti.

5 Sarı ve arık yüzüm varken, Mecnun'un resmini nakşeden divane nakkaş akil midir?

6 Ey Bâkî! Yürü, sarı yüz ve kanlı gözyaşınla yüce sultanın eşiğinin toprağını nakşediver.

7 Atının nalının tozlarını nur saçan güneşin yanağı üstüne nakşeden, o Sultan Selim'dir.

CXCII

Sîne-i âşıkda sırr-ı la'l-i cânân gizlemiş
Kân-ı ebdân içre ol kim cevher-i cân gizlemiş

1 İnsanların madeni içinde can cevherini gizleyen, âşıkın sinesinde cananın dudağının sırrını gizlemiş.

2 Gönülde senin aşkının sırrını saklayan âşık, virane köşesinde nice hazine gizlemiş.

3 Rakip, gönülde senin lâl yüzüğünün aşkını gizlemiş. Şeytan, bir zaman işittik mührüsüleymanı gizlemiş.

4 Ey gönül! Çok sine gezdik, galiba o gümüş göğüslü, koynunda sihir ile bir dolunay gizlemiş.

5 Benim divanım güzelliğinin incisiyle bir sedeftir. Arif alıp umman gibi koynuna gizlemiş.

6 Ey Bâkî! Can bağışlayan dudağının nüktesiyle mürekkebinin karası yine abıhayat gizlemiş.

CXCIII

Menem şol la'l-i mey-gûnun gamından eşki âl olmış
Harâbât ehline gönli şikeste bir sifâl olmış

1 Şu şarap renkli dudağının gamından gözyaşı al olan, harabat ehline gönlü kırık bir kadeh olan benim.

2 Yârin güzellik bahçesini minnetsiz seyretmek için Mecnun'un gözünün karası, Leyla'nın yanağında ben olmuş.

3 Maşallah! O güzellik güneşinde o ne kaşlardır. Geceyi aydınlatan ayın boyu, gamından hilal olmuş.

4 Güzellik var bugün, gayet kızarmış al al olmuş. O gonca dudaklı yine bülbüllerin kanına girmiş.

5 Bâkî, sen şahın vuslatını Hak'tan dilesen ne olur? Tutalım ki imkânsız, ne olursa olsun candır bekler.

CXCIV

Pâkîze dil safâdan ruhsâr-ı yâre düşmiş
Bir katre şeb-nem olmış bir lâlezâre düşmiş

1 Pak gönül safadan yârin yanağına düşmüş. Bir damla çiy olmuş, bir lale bahçesine düşmüş.

2 Gözyaşım sarı bedenimi bir ırmağa düşmüş hazan yaprağı gibi yanına götürdü.

3 Gönüller, aşkının gamında öpüp kucaklamayı ister. Bu denizin sandalları hep o kenara düşmüş.

4 Kan ettiğin ciğerler hep pare pare düşmüş. Hanenin eşiğini bir lale bahçesine çevirmiş.

5 Ezel gününde kura o güzelin suretine çıkmış. Âşık bundan ziyade uğurlu olur mu?

6 Kısmette aşkının oku Bâkî'ye nasip oldu. O gün saadet oku bu zavallıya düşmüş.

7 Zamane, Sultan Murad Han'a gıpta etsin. Saadet ışıkları hep o sultana düşmüş.

8 Başında o siyah sorguç Hüma'nın gölgesine benzer. O taç sahibine doğrusu uygun düşmüş.

CXCV

Ârızun firdevs-i a'lâ kâmetün Tuba imiş
Bûse-i la'lün alan hoş mîve-i zîbâ imiş

1 Yanağın güzel Firdevs, boyun Tuba imiş. Dudağının busesi çok hoş güzel meyveymiş.

2 Yanaklarını cennet bahçesine benzetsem ne olur? Yaz kış onun taze şeftalisi eksik olmaz.

3 Bağrı yanıklar hasret vadisinde sensiz yandılar. Ey dudağı abıhayatım! Hızır gibi yetiş.

4 Ardıç sen yasemin yüzlü servi dururken öne geçti. Kuşkusuz badısabadan serzeniş gördü.

5 Müşkül iş olursa meyhane eşiğine git. Rintlerin himmetiyle her müşkül iş kolay olur.

6 Gözyaşını günah ve isyan üstüne çok çok akıt. Sel aktığı yerde çerçöp bırakmaz.

7 Bâkî'nin şairliği varlık madeni içinde sultanın lütuf güneşi ile tavını bulmuş bir mücevherdir.

CXCVI

Zülf-i siyâhı sâye-i perr-i hümâ imiş
İklîm-i hüsne anun içün pâdişâ imiş

1 Siyah zülfü Hüma kanadının gölgesi imiş. Onun için güzellik ülkesine padişah imiş.

2 Güneşin yanağını bir secde ile altın yaptı. Yârin eşiğinin toprağı şaşılası iksir imiş.

3 Avazeyi bu âleme Davud gibi sal. Bu kubbede bakî kalan bir hoş sada imiş.

4 Gözlerimiz yâri görmese, cihanı görmez. Güzellik aynası meğer dünyayı gösterir imiş.

5 Dostum! Zülfünün esiri biçare Bâkî, bir bela kemendinin bağına müptela imiş.

CXCVII

Gönül dâg-ı gamunla sînede bir şem' uyandurmış
Çerâg-ı aşka bir garrâ kızıl altını yandurmış

1 Gönül, gamının dâgı ile sinede mum uyandırmış. Bir parlak kızıl altını aşk çerağına tutuşturmuş.

2 Yâr gönüllerin parasını almış zikir halkasına girmiş. Varmış bir iki dertli avareyi dolandırmış.

3 "Mecnun sonunda Leyla'dan bıktı!" demeyin. O şaşkını aşk belası canından usandırmış.

4 Hasret sakası çölde Mecnun'u bağrı yanık bulup ecel kadehini sunmuş, abıhayata kandırmış.

5 O afet bugün Bâkî'ye vuslat sözleri vermiş. Yalanlar söylemiş, miskini gerçekten inandırmış.

– Ṣ –

CXCVIII

Avâm okur seni teshîr içün hemîşe havâs
Bu muhlisün işi dâim mahabbet ü ihlâs

1 Avam seni efsunlamak için hep havas okur. Bu âşıkın işi daima aşk ve ihlas.

2 Zavallı gönül, gamının halkasından kurtulsaydı, aşkının potasında yanmaya razı olurdu.

3 Gönül aşkına aldandı, tımarını has eden sipahi gibi sabırsız kaldı.

4 Sözümün mücevherlerini hor gören dalgıca karşı, şiirimin denizinde o inciyi methederim.

5 Ey Bâkî! Fazilet ve belagat hatemi elinde. Eğri bakışlı düşmanlar inkâr ederse gözüne bas.

– Ḍ Ż –

CXCIX

Âsitânun hâkidür firdevs-i a'lâdan garaz
Kâmetündür ravza-i cennetde Tûbâdan garaz

1 Güzel Firdevs'ten maksat eşiğinin toprağıdır. Cennet bahçesinde Tuba'dan maksat endamındır.

2 Senin miskten nefesin ölüleri diriltir. Mesîh'in mucizesinden maksat can bağışlayan sözündür.

3 Ey divane âşık! Gözyaşı gümüşünü onun yoluna harcamaktan ağlama, dünyadan maksat başka nedir?

4 Bağda uzun servinin salınışını seyirden maksat senin nakıl fidanı boyunu görme arzusudur.

5 Ey Bâkî! Dilber, gönül ülkesini niçin yağmalar? Padişah olana şehrini yağmalamaktan maksat nedir?

– Ṭ –

CC

Sahn-ı gülşen mülk-i Bagdâd oldı âb-ı cûy Şat
Yâsemenler su yüzinde seyr ider mânend-i bat

1 Gül bahçesi Bağdat ülkesi, ırmak Dicle oldu. Yaseminler su üstünde kaz gibi yüzer.

2 Nergis bahçenin üstünü yıldızlar gibi kapladı. Öyle ki mestaneler yerden göğü ayırt edemeyip yanılır.

3 İlkbahar mevsimi bir ay içinde bir Gülistan yazdı. Lale yer yer kırmızı mürekkep, çimen yazı, çiy tanesi noktalar olmuştur.

4 Düşmanlar bezmi süsleyen o mumu ortaya aldılar. "Hayır ancak orta olandadır!" nüktesi aşikâr oldu.

5 Ey Bâkî! O yeniyetme goncanın dudağının ayva tüyünü seyredenler, "Bu yazı senin gülüşün!" dediler.

– Ẓ –

CCI

Nola gelse dil-i mecrûha derd-i dil-rübâdan haz
İder haste ne denlü nâ-ümîd olsa devâdan haz

1 Ne olur yaralı gönle yârin derdinden haz gelse? Hasta ne denli ümitsiz olsa devadan hazzeder.

2 Aşk gamını cihan mülkünde buldum sevindim. Kişi gurbet diyarında tanışıktan hazzedermiş.

3 Sofu, dudağının şarabının safasından ne keyif alır. Zevksiz tabiatı gönül açan şaraptan hazzetmez.

4 Güzeller tek bir yerde zavallı âşıka meyleder. Tabip olanlar elbette hastadan hazzederler.

5 İlahi! Bâkî'nin yaradılışından dünya izlerini yok et. Asla kalbinde masiva nakşından haz kalmasın.

6 Gözümün nuru! Güzellik ayının çerağını rakiplerin gözüne tutma. Kör ne denli ışıktan hazzeder.

_ ʿ _

CCII

Bahs itmesün izârunile encümende şem'
Kanda çerâg-ı mâh-ı şeb-efrûz kanda şem'

1 Mum mecliste yanağın ile boy ölçüşmesin. Nerede geceyi aydınlatan ayın kandili, nerede çerağ!

2 Ey ay! Mum o güzellik ile çok kızışmasın. Çünkü sabah olunca yüzünün karası belli olur.

3 Bağa hazan rüzgârı esmeden gir ki, nergis çimende bahar bezmine mum olmuştur.

4 Ey put! Güneş ve ay bu köhne manastırda mum yaktıkça yanaklarının çerağı parlak olsun.

5 Bâkî! Aşk erbabı mecliste toplanınca, gönül aydınlatan şiirini mum yapsalar şaşılır mı?

CCIII

Şem'-i hüsnündür viren halvet-serây-ı câna lem'
Olmaz ol meclise hurşîd-i âlem-tâb şem'

1 Can halvethanesine ışık veren, güzelliğinin mumudur. Âlemi aydınlatan güneş, o meclise mum olamaz.

2 Cankulağı, atının ayağının sesini almak için at nalının izi gibi yollara kulak tuttu.

3 Dudağının balının hasret ateşi can ipini yaktı. Geceyi süsleyen mum gibi gözyaşı akıtırsam garip değil.

4 Gözyaşı askerim nihayet âh topumla hicran kalesini yıkıp gam askerini darmadağın eder.

5 Ey Bâkî! Aşk tekkesinde dâğımın fitili gam gecesinde perişan gönüllülere yeten meclis mumudur.

– Ġ –

CCIV

Feryâda geldi bülbül-i destân-serâ-yı bâg
Ya'nî zamân-ı îşdür eyler salâ-yı bâg

1 Bağın destancı bülbülü feryada geldi. Yani işret zamanıdır, bağa davet eder.

2 Sümbüller bağın misk kokulu zinciri oldu. Gönlümüzü durmadan işret ve safaya çeker.

3 Kalp aynası keder tozundan pirüpak. Sanki uçsuz bucaksız bağ safa ehlinin gönlüdür.

4 Nesrin yaprakları çimenin üstüne saçıldı. Bağ sarayının yaygısı gök kubbeye benzedi.

5 Bâkî, işret zamanı ve bezm vaktidir. Bağın icabı ne ise vermek gerek.

CCV

Sînesine yakmadın şem'-i ruhun şevk ile dâg
Mâh-ı enver mihr-i âlem-tâbdan yakar çerâg

1 Yanağının mumu sinesine şevk ile dâg yakmadan önce, parlak ay âlemi aydınlatan güneşten çerağ yakar.

2 Ferhad'ın kanlı gözyaşı, Bîsütun'u abad etmiş. Âşıka yârin vuslat sevdası ile dâg üstü bağ.

3 Seni gül gibi eteği kirliye benzeten kimdir? Cihanda yasemin gibi alnın açık, yüzün ak.

4 Gökte ay üstünde o karalık nedir bilmek istersen, devran yâre sunmak için turunç üstüne dâg yaktı.

5 Bâkî, sana mum gibi gönlünün ateşini gösterir. Biçarenin bağrında yana yana yağ kalmadı.

– F –

CCVI

Ey dürr-i pâk agzuna nisbet senün sadef
Deryâ sevâhilinde yatur pâre-i hazef

1 Ey saf inci! Sedef senin ağzına nispet deniz sahillerinde yatan çömlek parçası.

2 Eğer gözyaşı denizime dil uzatmasa, sabah rüzgârı denizin yüzüne tokat vurmazdı.

3 Seher yeli galiba yârin eşiğinden esmiş. Her tarafı amber abiri kokusu kapladı.

4 Yârin ok yarası saadet nişanıdır. O kaşı yay, keşke sinemi hedef yapsaydı.

5 Çevresini yıldızlar almış bir ay olan def, gece şarap bezmine çok şevk verdi.

6 Gözyaşım gibi aşkınla yuvamı terk edip yolunda varımı gözüm gibi telef ettim.

7 Ey Bâkî! Sofu sırları keşfetmek için kaplumbağa gibi başını hırkasına çeker.

CCVII

Müje haylin dizer ol gamze-i fettân saf saf
Gûyiyâ cenge turur nîze-güzârân saf saf

1 O fettan gamze kirpik askerini saf saf dizer. Sanki mızraklı askerler saf saf cenge girer.

2 Salınan servi seni seyretmek için bahçe yolunun iki yanında saf saf dizilir.

3 Engin deniz binlerce gözyaşı askeriyle cenk etmek için dalgalarını saf saf gönderir.

4 Ağlayan göz cami içinde kimlerle diz dize oturduğunu görmek için saka kılığında saf saf gezer.

5 Gökte çağrışarak geçenleri turna sürüsü sanma. Gönül ve can kuşları saf saf senin semtine çekilir.

6 Dert ehli gamının sofrasının nimetine gark olmuş. Misafirler kereminin sofrasına saf saf dizilirler.

7 Kalem endamının vasfıyla sancak gibi salınsa, divan defteri satır askerini saf saf çeker.

8 Âşıklar Kâbe'nin haremindeki hacılar gibi hanenin etrafına saf saf dizilmişler.

9 Ey Bâkî! Yâran, kadrini musalla taşında bilip karşında saf saf durup el bağlasınlar.

– Ḳ –

CCVIII

Şeb-i târîk görinür gözüme rûz-ı firâk
Dûd-ı âhumla meger toldı ser-â-ser âfâk

1 Ufuklar baştan başa âh dumanı ile dolunca, ayrılık günü gözüme karanlık gece görünür.

2 Yine bir kaşı hilalin sitemi gök gibi boyumu kemer, takatimi kubbe yaptı.

3 Gönül, yanağının güneşi ile yüzünü kaşına tuttu. Sanki kıbleye karşı kuşluk namazı kılar.

4 Adam isen alçak dünyanın hilesine meftun olma. Bu dünya kocakarısını boşayan o kişi erdir.

5 Cihan bugün Bâkî'nin nale ve figanıyla doldu. Galiba düşman yine dostuna nifak soktu.

CCIX

Bakmadı bâga gönül yârile yâr olmayıcak
Akmadı su gibi gülzâre bahâr olmayıcak

1 Gönül yâr ile dost olmayınca bağa bakmadı. Bahar olmayınca su gibi bahçeye akmadı.

2 Ey aşkının gam denizine hiç kenar olmayan! Kucak olmayınca hele bari bir öpücük lütfet.

3 Ayva tüyün âşıka hadsiz hesapsız zulmetti, ama hesap günü olmayınca kimse dava edemez.

4 Gönül! Bülbül, yanağının gülüne meftun olmayınca, yârin gülşenine varmaya yüz gerek.

5 Allah erinin himmeti salike yâr olmayınca, çalışmakla emel sermenziline ulaşamadı.

6 Safa ehlinin sinesi ayinedar olmayınca, ikbal şahidinin yüzü görünmez.

7 Ey gözüpek Bâkî! Sen yine şairlik atına binmeyince, düşmanın başı ayak altına alınamaz.

CCX

Mahabbet husrev-i fermân-dih-i şâh u gedâ ancak
Musahhar cümle âlem aşka bir sırr-ı Hudâ ancak

1 Aşk elbette şah ve dilenciye hükmü geçen bir padişah. Cümle âlem bir Allah sırrı olan aşka tabi.

2 Dilberin cevrinden şikâyet eski âdettir, ama hakikatte cefa, vefa ehline elbette bir safadır.

3 Ey taş kalpli şuh! Görünürde merhametten eser yok. Sert bakışlarından anlaşılır, kalbin ancak kayadır.

4 Sinen, gözüme özge âlemler temaşa ettirir. Bu nasıl sine, elbet Dünya Gösteren Ayna'nın kendisi.

5 Ölüm kazasından sakınmak fayda vermez. Aşkının çaresi rızadır, vallahi görünmez beladır.

6 Âlemin parlak kandili elbette Mustafa'nın mübarek nuru. O Allah vergisi aşk ışığından cihan ışıl ışıl.

7 Ey Bâkî! Düşman zaruri olarak edana boyun eğdi. Senin şairlik kılıcın kuşkusuz Murtazâ'nın Zülfikar'ıdır.

CCXI

Geçdi âlem halkına hükm-i revân-ı tîr-i aşk
Kesdi hep da'vâların şemşîr-i âlem-gîr-i aşk

1 Aşk oku âlem halkının cümlesine hükmünü geçirdi. Aşkın âlemi tutan kılıcı davalarını hep kesti.

2 Aşk delisine nasihat ile zincirler bağlama. Zira bilirsin aşk aslanı bağ ve zincir dinlemez.

3 Âleme aşk tekbirinin sesi erişeli beri, yüzünün Kâbe'si âlem ikbalinin kıblesidir.

4 Gönül kemal madenine ulaşamayıp bakır gibi kalsa, aşk iksiri çerçöpten saf ve pak altın yapar.

5 Ey gönül! Ülkenin şahından sancak minnetini çekme. Zira aşk padişahının sancağı, kendi âhının dumanıdır.

6 "Gönül çelen dilber seviyor!" derler, medet helak oldum. Aşkın tesiri bundan böyle canıma işledi.

7 Bâkî'yi perişan ettin, yiğitlik bu mudur? Sen güçlü civan, ben güçsüz bir aşk piri.

CCXII

Degme nahcîrin şikâr itmez bu deştün şîr-i aşk
Şîr-merdân-ı dil-âverdür yine nahcîr-i aşk

1 Aşk aslanı bu sahranın rastgele her avını avlamaz. Aşk avı yine gözüpek bir yiğittir.

2 Mihnet ateşi yumuşatır, âşık mülayim tabiatlı olur. Aşk iksiri demir ve çeliği altın yapar.

3 Yedi iklimde şahlara yaraşır penç-nevbet çaldı. Aşk padişahı göğün dokuz kubbesini yankılandırdı.

4 Kösün gümbürtüsü âlemi titretti. Aşkın âlemi tutan sadası zemine zelzele saldı.

5 Gümüş bedenliler aşk zincirinin delisi olalı, ışıklar güneşin boynuna altın zincir taktı.

6 Yaramızın kanı her gece gül renkli şarabımızdır. Aşk kılıcının kıvılcımı bezmimizde parlak mumdur.

7 Dergâhtan meyhaneye doğru gitse şaşılır mı? Çünkü aşk piri, Bâkî'yi böyle irşat etmiştir.

CCXIII

Şâm-ı gamda hâsıl olsa gönlüme nâ-gâh şevk
Şu'le-i âhumla tolar nîl-gûn hargâh şevk

1 Gam akşamında gönlüme ansızın aşk düşse, lacivert otağ âhımın ateşiyle ışık dolar.

2 Bu aşk bir garip hâldir, bir kararı olmaz. Kâh mihnet, kâh hasret, kâh ayrılık, kâh şevk.

3 Hoplaya zıplaya, el çırpa çırpa, nara ata ata, haykıra haykıra aşk yoluna koyulup yârin yanına gittim.

4 Taşıdığım buğday danelerini eksem ne olur? Aşk âlem harmanında Kafdağı'nı saman çöpüne saymaz.

5 Bâkî'nin işine safa dostları incinmesin. Aşk zaman zaman onu kendinden geçirir.

CCXIV

Hâl-i âlem ezelî böyle perîşân ancak
Kimi handân kimi giryân kimi nâlân ancak

1 Elbet âlemin hâli ezelden beri böyle perişan, elbet kimi güler, kimi ağlar, kimi inler.

2 Elbet kimi yârin gül yanağının inleyen bülbülü, kimi cananın yanağının mumunun pervanesi.

3 Bu cihan elbet kimine işret ve safa köşkü, kiminin mihnet ile başına zindan.

4 En sonunda felek devesinin ayakları altında ezilmekte padişah ile kulu elbette bir.

5 Ey Bâkî! Hayret âleminin tekkesine her gelen kimse, elbet şimdi bu esrar ile hayran.

CCXV

Zâhidâ ibret göziyle sûret-i zîbâya bak
Bir nazar âyîne-i sun'-ı cihân-ârâya bak

1 A zahit! İbret gözüyle güzel surete bak. Biraz cihanı bezeyen kudret aynasına bak.

2 Hakikat denizinden varlık şehrinin iç âlemine dalga vuran derya ki gönüldür, ona bak.

3 Harap bahtın için dünya isteklerinden vazgeç. Bari birkaç gün kalp huzuru ile dünyaya bak.

4 Bu bezmde kadeh gibi ciğeri kanlı olmayan kimdir? Bahçenin goncasını seyret, kırmızı laleye bak.

5 Zavallı Bâkî'nin hâlinden nişan istersen, çengin iki büklüm boyuna, neyin sarı yüzüne bak.

CCXVI

Seyr-i gülşende ne hâsıl bile yâr olmayıcak
Şâh-ı gülden ne biter tâze bahâr olmayıcak

1 Yâr ile olmayınca bahçe seyrinden ne çıkar? Bahar olmayınca gül dalından ne biter?

2 Ey mutrib! Çimen kuşlarının cıvıltısı âlemi tutsa da yârin nakşı olmayınca ne yapalım?

3 Canda sabır, deli gönülde karar olmayınca, yerini cennet bağı yapsan da huzur olmaz.

4 Gönül her ceylanın ardınca koşturup durmada. Şahlar av olmayınca eğlenemez.

5 Ey Bâkî! Emel şahidi, saf ve pak gönül aynasında toz olmayınca yüz açar.

CCXVII

Kasd eyler agzun öpmek içün dâimâ kabak
Olur bogazı iplü degüldür şehâ kabak

1 Kabak daima dudağını öpmek için yeltenir. Ey şah! O kabak değil, boğazı ipli olur.

2 Gamının bezminde sanma kabak minneti çekeyim. Bana gözyaşım şarap ve kabak gözlerimdir.

3 Ey dilber! Kabak senin bezminde şarap kadehine baş eğse de parlak dolunaya dil uzatır.

4 Âşık, dudağının şarabının sözünü ağzına aldı. Ey saki! Kabak mecliste çok lakırdamasın.

5 Ey Bâkî! Kabak, kadehin yüzüne gülse ne olur? O vesileyle dilberin lâl dudağını öper.

CCXVIII

Yazdı bahâr âyet-i hüsnün varak varak
Gül mushafından okudı bülbül sebak sebak

1 Bahar, güzelliğinin ayetini varak varak yazdı. Bülbül, gül mushafından bölüm bölüm okudu.

2 Gönül, aşkının yolunda güven ve huzur bulmadı. Gamzenin tatarı, konak konak yağmaladı.

3 Allah! Gül renkli şarap, dudağının yâdıyla işret için bostanlara kabak kabak çekildi.

4 Köpek rakip, dün gece o ceylanı kaçırmış; itler gibi buluncaya kadar yatak yatak aradı.

5 Bize boyunun fidanı, yanakların alı gerek. Gül demet demet, taze fidanlar kucak kucak.

6 Yârin gözü, o kaşın yayında mesken tutalı, fitne ve kargaşa bucak bucak gizlenir oldu.

7 Zavallı, miskin, âşık Bâkî, eşiği toprağına düşmüş korka korka niyaz eder.

CCXIX

Nev-bahâr açdı cemâlün mushafından bir varak
Ol varakdan başladı gülşende bülbüller sebak

1 İlkbahar, yüzünün mushafından bir yaprak açtı. Bülbüller gül bahçesinde o sayfadan derse başladı.

2 Bahçenin yüzü aşkının şarabı ile gül gül oldu. Taze goncanın alnındaki ter şarabın ateşindendir.

3 Gök, aşkının bezmi içinde devreden bir kadehtir. Şafak, kadehte aşkının şarabından bir yudumdur.

4 Her taze yaprak, varlık sırrının nüktesini şerh eder. Bilge arife bu bahçede bir yaprak kâfidir.

5 Ey Bâkî! Hayır işi, takva, ibadet iyiyse de Allah'ın takdiri olursa bir şey engel olmaz.

CCXX

Sîne mecrûh-ı gam-ı gurbet ü efgâr-ı firâk
Dil esîr-i elem-i hecr ü giriftâr-ı firâk

1 Sine gurbetin gam ve ayrılığından yaralı. Gönül hicran eleminin esiri ve hicranın tutsağı.

2 Gözden her dem kanlı yaşım aksa şaşılır mı? Ayrılık cefasının hançeri yüreğimi pareledi.

3 Sabır ve sükûn kafilesi yokluk ülkesine gitti. Hasret ateşi, yoluna meşale tuttu.

4 Mihnet çeken âşık öyle kıymetsiz olur ki, hasret pazarının taciri en sonunda hiçe satar.

5 Dudağı kurumuşun iki gözü, vuslatının suyunu gözetir.
Ayrılığının hastası olan Bâkî, gam döşeğinde yatar.

CCXXI

Kemâl-i fazlile âlemde iftihârum yok
Melâmet eylese aşkun cihânda ârum yok

1 Faziletin kemali ile âlemde iftiharım yok. Aşkın dillere düşürse cihanda arım yok.

2 Ey güzel! Aşkında Kays'a bin kat üstünüm. Ancak o denli şöhretim yok.

3 Her fende pirin makamına erişsem de yalnız güzelleri sevmekte iradem yok.

4 Gönül goncası çimende neyle gülsün açılsın. Yanımda senin gibi gül yanaklı şuhum yok.

5 Ey Bâkî! Yokluk diyarına çoktan giderdim de aşk şarabından yürümeye mecalim yok.

– K Ñ –

CCXXII

Hat-ı ruhsâruna teşbîh idüp ey şûh senün
Bâgda gonca biraz rîşine güldi çemenün

1 Ey şuh! Gülen gonca senin yanağının ayva tüyüne benzetip bağda çimenin biraz sakalına güldü.

2 Yanağının üstünde görünen yeni terlemiş ayva tüyü, yaseminin "sin" harfinin dişlerine benzedi.

3 Senin çene kuyunun işvesi, bağda bugün yine yaseminin bağrını Aden incisi gibi deldi.

4 Ey cefa bahçesinin taze lalesi! Senin ağzının beninin hasreti bağrımızı yaktı.

5 Ey Bâkî! O serviye elin erişmedi diye, erişenin kınama ve ayıplama belasını çekeriz.

CCXXIII

Hatt-ı la'liyle kaşı cânânun
Bir rubâîsidür Gülistânun

1 Cananın dudağının ayva tüyü ile kaşı, Gülistan'ın bir rubaisidir.

2 Lâl dudağın halis şaraptır. Çenen gümüş kadehtir.

3 Amber saçan zülfünün tarağını görünce, miskteki "sin" harfine benzettim.

4 Dostum! Salınan boyun âşıklara gönderilen bir beladır.

5 Dağınık saçlarının kıvrımları sümbülün rengini soldurdu.

6 Kapında kapıcı olmak isteyen rakiplere değnek lazım oldu.

7 Eğer lütuf ve ihsanın olursa, Bâkî senden cefa ve cevir beklemez.

CCXXIV

Gönüller aldugın inkâr ider meger zülfün
Elini mushafa urmış yemîn ider zülfün

1 Galiba gönüller aldığını inkâr eder zülfün. Elini mushafa koymuş yemin eder zülfün.

2 Efendi! Ter damlacıkları yanağının bağında gezinirse, buna pek gücenmesin zülfün.

3 Gamzen kanlar döküp yanında muteber oldu. Yollar kesip yanında yer edindi zülfün.

4 Ey boyu şimşir! O başını verir, bu yola baş koymuştur. Ayağını öpmekten vazgeçmez zülfün.

5 Güzellik fermanına tavuskuyruğu çekeli, cihanı baştan başa hükmü altına aldı zülfün.

6 Bâkî, yolunda misk gibi başını ortaya koydu. O miskine kıl kadar merhamet etmedi zülfün.

CCXXV

Görüp tâb-ı izârın hâtırı nerm oldı Nâhîdün
İçüp aşkun şarâbın kellesi germ oldı hurşîdün

1 Yanağının ateşini görüp Nahid'in içi eridi. Aşkının şarabını içip güneşin başı nâra yandı.

2 İşretin parıltısının bitmesine razı değildi. Onun için Cemşid'in elinden bir an olsun kadeh düşmedi.

3 O ayın keskin hançerinin haberi ulaşmıştır. Onun için çimende söğüdün endamı titrer.

4 Dünya işlerinden elini eteğini çek, onun yanı başında mesken tut. Tecrit ehlinin mekânı, Mesih gibi göktür.

5 Ey Bâkî! Cananın semtinin dilencisine çok öykünme. Şahı taklit etmek, bilirsin ahmaklıktır.

CCXXVI

Umaruz câm-ı la'lüni emmek
Çok çekilmişdür ol ümîde emek

1 Dudağının şarabını emmeyi umarız, o ümide çok emek çekilmiştir.

2 Zülfünün ucu gönlü çok savurur. Medet ey işveli şuh medet!

3 Tüfek çok atıp tutmasın. Aşk sarhoşunun narasına benzetemez.

4 Bir dakika güzelliğinden bahsedince ay utandı, hale gökte ona elek astı.

5 Ey Bâkî! Felek değirmeni çok dönse de gözyaşı ırmağım yenilmez.

CCXXVII

Fitneye hem-râz olaldan gamze-i câdûlarun
Geh görinür gâh görinmez hilâl ebrûlarun

1 Cadılarının gamzesi fitneye sırdaş olalı beri, kaşlarının hilali kâh görünür, kâh görünmez.

2 Ay yüzlünün yanağının benini ayda bir kez gören, Nahid'in yüzüne yıllarca bakmasa gam yemez.

3 Ey ay yüzlü! Eğer Hindu kâküllerin güneşe tapmasaydı, yüzleri böyle kararmazdı.

4 Yâr gözyaşlarımı görüp sevinse gam değil. Akarsuların âdeti ruha ferahlık vermektir.

5 Dişlerinin vasfında kusur buldukları için Bâkî'nin kalemi incilerin bağrını delmiştir.

CCXXVIII

Ey sabâ dil rahtın ol gîsû-yı müşgîn-târe çek
Âşık-ı dîvâneyi zencîr-i zülf-i yâre çek

1 Ey saba! Gönül eşyasını amber telli saça çek. Divane âşıkı yârin zülüf zincirine çek.

2 Bir parça yaşını dindirip kanını alsın diye ayağının toprağı tutiyasını kan saçan göze çek.

3 Gül renkli kadeh al ele, çekinmeden iç bugün. Kolunun kuvvetiyle bir ay parçası dilber çek.

4 Ey gönül! İnci dişi vasfında bir inci gerdanlık söyle. Şiirinin parlak incisini fikir ipine çek.

5 Ey Bâkî! Sine bir eğlenceden eksik olmaz. Miskin! Sen yâre layık değilsin, bari yara çek.

CCXXIX

Sâkî elünde bülbüleyi bülbül eylesen
İçsen şarâbı ruhlarını gül gül eylesen

1 Saki! Elinde bülbüleyi bülbül etsen. İçsen şarabı yanağını gül gül etsen.

2 Ey mutrib! Bugün gül devri, işret mevsimidir. Bülbül gibi çimende biraz gulgul etsen.

3 Ey sürahi! Sen meclis erbabını söyletsen. Mutribler çekilince kulkul diye dökülsen.

4 Ey gönül! Yârin beninin sevdası ile karanfile meyledip, karabiberi arzulasan şaşılası değil.

5 Elinde kaleminin ucu Ali'nin Zülfikar'ıdır. Bâkî! Şairlik atını Düldül yapsan yaraşır.

CCXXX

Subh-ı vasl-ı yârdur bezm-i şarâb itmek gerek
Sâgar-ı zerrîni reşk-i âfitâb itmek gerek

1 Yârin vuslat sabahıdır, şarap bezmi yapmak gerek. Güneşi altın kadehe imrendirmek gerek.

2 Bu firuze renkli şişe bizi çok avutmaz. Ey saki! Şarabı sun, eli çabuk tutmak gerek.

3 Dünya saltanatı rüyaya benzer şeydir. Uyanık baht isteyenlerin uykuyu terk etmeleri gerek.

4 Güneş gibi yüksekte olmak isteyenin, gök gibi bir ulu dergâha kapılanması gerek.

5 Ey Bâkî! Vaktidir, bundan böyle gözden akçe döküp ömür mahsulünü bir bir hesap etmek gerek.

CCXXXI

Bahâr u bâgise maksûd hüsn-i yâri görün
Garaz cinânise kûy-ı nigâra varı görün

1 Maksat bahar ve bahçe ise yârin güzelliğini görün. Murat cennetler ise dilberin yanına gidiverin.

2 Züht ve riya malı yağmaya gitmesin mi? Çimen diyarına akın eden baharı görün.

3 Dudağı yâdına şarap içtiğimi benzimden anladı. Ne renk verdi bana, hoş içimli şarabı görün.

4 Bu güzel sözü kulağına küpe edinip güler. Yanağına şavk veren hoş dudağı görün.

5 Bâkî! Kadeh devrini devrandan öğrenir. Gökte dönen altın nakışlı kadehi görün.

CCXXXII

Câm la'lündür senün âyîne rûy-ı enverün
Adı var câm-ı Cem ü âyîne-i İskenderün

1 Kadeh dudağındır senin, ayna nurlu yüzün. İskender Aynası ve Cem Kadehi'nin adı var.

2 Yârin güzellik sarayına bak, kaşının yayını seyret. Kisra'nın kubbesi ile Kayser'in kasrının adını anma.

3 Ey saki! Dudağının şarabını içen ölmekten asla gam yemez. Kevser şarabının mahmurluğu olmaz.

4 Ey kocakarı felek! Âhımın ateşinden kork. Bir gün o gök rengi yemenin tutuşur, sakın.

5 Yüreği yaralı Bâkî, hasretinden bir içim su istedi. Hançerin ona dayandı, asla cevap vermedi.

CCXXXIII

Dilâ cihânı sirişkümle pür-şarâb itdün
Behey harâb olası âlemi harâb itdün

1 Ey gönül! Cihanı gözyaşımla şarap ettin. Be hey harap olası, âlemi harap ettin.

2 Şarap sohbetini gittin ellerle yaptın. Bağrımı hasretinin ateşine kebap ettin.

3 Ne sende sevgi ve vefa var, ne bende sabır ve karar. O yok, bu yok, niçin bizden çekindin?

4 Ey seher yeli! Onun beninin misk kokusundan âlemin dimağını saf miskle doldurdun.

5 Ey Bâkî! Onun saçının kelamını o denli uzattın ki, iki sayfa yeri başlı başına bir kitap yaptın.

CCXXXIV

Âyîne-i cemâl-i hakîkat-nümâ yüzün
Âb-ı zülâl-i çeşme-i sıdk u safâ yüzün

1 Yüzün hakikatleri gösteren güzellik aynası. Yüzün doğruluk ve safa çeşmesinin arı suyu.

2 Sen yüz vereli beri ayna bu rağbeti buldu. Halk o yüzsüzün suratına hasret değildi.

3 Cihanın zuhuruna yüzün sebep oldu. Gündüzün varlığına vesile güneştir.

4 Gönül sülünü şahin eline düşmüşe döndü. İki kara gözün üstüne indi süzüldü.

5 Kimi ayağını kimi elini öpmeye sarkar. Ey gülen gül! Gülen yüzün Bâkî'ye yeter.

CCXXXV

Bir safâ-bahş kanı câm-ı musaffâdan yig
Bir tarab-sâz mı var sâgar-ı sahbâdan yig

1 Saf şaraptan iyi bir kalp safası hani? Şarap kadehinden iyi bir şenlik mi var?

2 Sinesinin üstü cilalı aynadan daha güzel, saf şarap gibi pak meşrepli hani?

3 Şarap kadehi bezmde bir güzel dilberdir ki, narin yüzü taze gül yaprağından güzel.

4 Dünyada bir nefes yârenlik edip hüznü defetmek için kırmızı şarap kadehinden iyisini bulamadım.

5 Ey Bâkî! Harabat ehli için meyhanenin kapı hizmeti Dara'nın saltanatından daha iyi.

CCXXXVI

Gönder efendi sîneme tîr-i belâlarun
Olsun siper belâlaruna mübtelâlarun

1 Efendi! Bela oklarını sineme gönder. Müptelaların belalarına siper olsun.

2 Dostum! Sevgi ve vefalar göstermezsen ne çıkar! Cevir ve cefaların canıma minnet değil mi?

3 Üzüm kızını sineye çeksem şaşılır mı? Dilberlerin cevrinden başka şeyi yok.

4 Ay yüzlülerin kaşını hilale benzeteli, halk şehir içinde beni birbirine gösterir.

5 Dostum! Yüreği yaralı Bâkî'yi inletme. Müptelaların duası makbul olur, sakın.

CCXXXVII

Kaddümi çeng eşkümi rûd eyledün
Cismüm âteş cânumı ûd eyledün

1 Boyumu çeng, gözyaşımı ırmak yaptın. Bedenimi ateş, canımı öd yaptın.

2 Ey gönül! Beninin sevdası ile âh çektin, can genzini amber rayihasıyla doldurdun.

3 Ey gönül! Hanemizi âh ile dumana boğdun. Gözyaşım dinmese şaşılır mı?

4 Ey gönül! Her gece ateşli âhtan merhametsiz feleğin yerini od ettin.

5 Bâkî! Yârin ayağı tozunun sürmesini gözüne sürmekten çok şifa gördün.

CCXXXVIII

Şikâyet cevr-i dil-berden dil-i şeydâyı söyletsen
Günâh andan yine ol şûh-ı bî-pervâyı söyletsen

1 Deli gönlü söyletsen, dilberin cevrinden şikâyet. O pervasız şuhu söyletsen, günah yine ondan.

2 Dudağının şarabı hasreti ile gam kadehinden ne çekti, ne kanlar yuttu? Gülen goncayı söyletsen, görsen.

3 Lâl dudağın ile şarap bahsinde kavga haddini aşmıştır. Şarap şişesini söyletsen, dedikoduyu işitsen.

4 Çeng ve neyi söyletsen, aşk sözünü harf ve kelimesiyle eda etmezler, ama o manayı ne güzel söyler.

5 Şeker çiğneyen papağanı söyletip biraz dinlesen, ayva tüyünün nebatı ve güzel dudağının şekeri ağzından düşmez.

6 Bir gün derya gönlü coşturup söyletsen, deniz gibi ne dillerden ne inciler döküldüğünü bir görsen.

7 Ey Bâkî! Aşk kelamı, baştan başa vahdet sırrıdır. Bütün dünyayı söyletsen, cümlenin muradı birdir.

CCXXXIX

Çerâg-ı hüsni ışıkdur o meh-veşün girçek
Dehân-ı teng-i dil-âvizi bir güzel kûçek

1 Gerçekte o ayın güzellik mumu ışık dilberidir. Gönül çelen küçük ağzı bir güzel köçektir.

2 Ok, âhımın hadengini göklere yükselmesini seyredip öyle utanır ki yerlere geçer.

3 Lale gibi daima elimden kadeh düşmez. Yürek, gamının ateşinin kıvılcımından yandı tutuştu.

4 Rakip o ahunun yanını boş bırakmaz. Âh o köpek, geçer şimdi karşısında oturur.

5 Ey Bâkî! Felek sözünde durup âlemde dönmeseydi, dünyanın sebatına dayanılırdı.

CCXL

Serv-kâmetler iki yanın alurlar yolun
Râh-ı gülzâre döner yolları İstanbulun

1 Servi boylular yolun iki yanını alırlar. İstanbul'un yolları gül bahçesi yoluna döner.

2 Ey zavallı gönül! Dâgların kanarsa ne çıkar? Aşk tavlasında bir iki pulun çürümüş.

3 Ey gönül süsleyen şuh! Kolunu boynuma alalı, senin gamzenin devrinde kimseye hançer çekmez.

4 Ey çam! Bize çokça endamını gösterme. Uzun boya göre işveli salınış gerek.

5 Ey Bâkî! Kahpe felek arif insan kadrini anlamaz. Her ahmağın minnetini çekmeyelim.

CCXLI

Dil-rübâlarla aceb kesreti var her yolun
Geçemez hûblarından gönül İstanbulun

1 Gönül her yolun dilberlerle dolu olduğu İstanbul'un güzellerinden vazgeçemez.

2 Ey abdal! Dâğların işlerse ne olur? Aşk yolunda bir iki pulun çürümüş.

3 Garip âşık ağlar, damlaları dökülür. Padişahım! Gariplerin yıldızı düşkün olur.

4 Efendi! Kulunu ayrılık bendinde bırakma, azat et. Öldürürsen de eğer kulun kaçmaz.

5 Eğer naçiz can armağanını kabul etseydin, yüreği yaralı Bâkî onu yoluna sererdi.

CCXLII

Goncayı dil-teng ider la'l-i dür-efşânun senün
Lâleye hoş reng ider gül-berg-i handânun senün

1 Senin inci saçan dudağın goncanın içini daraltır. Senin güleç gül yaprağın laleye hoş oyun eder.

2 Senin salınan nakılının cilvesini seyredeli, bülbülün serzenişleri servi ve şimşiri yürütmez.

3 Senin keskin kılıcını bağrıma basmayınca, nazik bedenli bir şuh ile sarmaş dolaş olamadım.

4 Ey gül renkli şarap kadehi! Senin devranın geçti. Dilberin can veren lâl dudağının kadehi devridir.

5 Ey Bâkî! Güzel nükte ile sözlerin akıcı. Senin can çeşmen galiba dilberin dudağıdır.

CCXLIII

Devrân ayagın şöyle şikest itdi şarâbun
Gûyâ ki mey-i nâba gözi degdi habâbun

1 Saf şaraba kabarcığın nazarı değmiş olacak ki, devran şarabın kadehini kırdı.

2 Zürefa hep esrar dalgasına döşendi. Yâran saf şarabın kadehini ele almakta hayran.

3 Çalgı aleti saf şarap seliyle akıp gitti. Çeng ve rebabın giderek sesi boğuldu.

4 Kadeh kırıldı, hayli zamandır yatar. Kebabın yaralı yüreği yanar yakılır.

5 Bâkî, yine halis şaraba tuz saçıldı. Acaba bu dargınlığın aslı nedir, bilsek?

CCXLIV

Bir iki gün çekelüm cevr ü cefâsın kadehün
Sürevüz bir dem ola zevk ü safâsın kadehün

1 Kadehin bir iki gün cevrücefasını çekelim. Gün olur kadehin zevküsefasını da süreriz.

2 Lale gibi safa bağında gülüp açıldığı yok. Hayli zamandır kimse kadehin karasını göremez.

3 Şarap kadehinin böyle kırılacağı belliydi. Halk kadehin duasını çoktan okumuştu.

4 Kadehin havasını suyunu ılık görüp kabarcığın işrete otağ kurduğu zaman hani?

5 Ey Bâkî! Dün gece mecliste gülefşanlar ile kadehin ışığını bezme maytap etmiştik.

CCXLV

Şarâb-ı dil-güşâ olmaz o la'l-i cân-fezâdan yig
Müferrih hab bulınmaz hâl-i rûy-ı dil-rübâdan yig

1 O cana can katan dudaktan daha iyi gönül açan şarap olmaz. Dilberin yüzünün beninden daha iyi müferrih hap bulunmaz.

2 O şuhun saf dudağı safada Cem Kadehi'nden hoştur. Parlak sinesi Dünyayı Gösteren Ayna'dan daha iyidir.

3 Aşk lezzetini idrak eden mihnetten incinmez. Derdin âşıkların hasta gönlüne devadan daha iyi gelir.

4 Seni candan seven zavallıların kadrini bil, lütfet. Riyasız âşıktan daha iyi makbul kul bulunmaz.

5 Can gözüne şifa, yolunun tozundan geldi. Kapının eşiğinin safası tutiya cilasından daha iyidir.

6 Ey mutrib! Aşkın sazını sözünü göklere çıkar. Gök kubbede asla o sadadan iyisi kalmaz.

7 Ey Bâkî! İşlerini Hakk'a bırak, tevekkül et. Allah'ın katından daha iyi sığınılacak yer olmaz.

CCXLVI

Âşık-ı bî-dillere cevr-i firâvân eyledün
Müstedâm ol dostum lutf itdün ihsân eyledün

1 Dostum! Zavallı âşıklara çok cevrettin. Eksik olma, lütfettin, ihsan ettin.

2 Fettan gözün gamzenin okunu yine ele geçirmiş. Dostum! Bu kâfiri müslüman yapmaya benzer.

3 Vuslatının gizli sırrı ile ilgili ağzından laf çıkmaz. Âşıkın sırrını gönlün içinde sakladın.

4 Tövbe kılıcın ile bağrımı kan ettin. Hey afetidevran! Ne yaptın, yine kan döktün.

5 Bâkî'yi önce lütuf ile gül gibi güldürdün. Sonra döndün, hicran dikenine müptela ettin.

CCXLVII

Çeşm-i pür-hûnum yolunda eşk-bâr itsem gerek
Ayagun tozına gevherler nisâr itsem gerek

1 Kanlı gözyaşımı yoluna saçacağım. Ayağının tozuna inciler saçacağım.

2 Gül gibi ar gömleğini paramparça edip lale gibi gizli dâgımı aşikâr edeceğim.

3 Kırma yazı ile rakibin dişlerinin vasfını yazıp nazar muskasının mürekkebine kum serpeceğim.

4 Zühdün çürük binasını harap edip aşk hanesinin temelini sağlamlaştıracağım.

5 Bâkî! Gönül kesret bezminden kadeh gibi çekildi. Vahdet tekkesinde uzlete çekileceğim.

CCXLVIII

Devr-i la'lünde ümîdüm bu ki hakkâk-i felek
Gevherün nâmın ide safha-i âlemden hak

1 Ümit ederim felek hakkâki, dudağının devrinde mücevherin adını âlem sayfasından kazısın.

2 "Ağzın varsa bir buse sözü ver!" dedim. O gülen gonca naz ile gülerek, "Yok!" dedi.

3 Dostum! Acı söz ile ağzımın tadını bozma. Dudağını emdirmezsen, bari tatlı dilin olsun.

4 Feleğin sırrının müşkülünü kimse çözemedi. Ülker gerdanlığı galiba ona nokta-i şektir.

5 Ey Bâkî! Sen bu alçaklara iltifat etme. Himmetinin talih kuşu Hüma'dan yüksek.

6 Yardımcın yine zamanın şahlar şahı olsun. Feleğin devreden sakisi kadeh sunarsa el uzatma.

7 İşte yerde meddahı insanlar, gökte duacısı melekler olan civan bahtlı sultan Mehmed Han!

CCXLIX

Elemin Kaysa kıyâs itme dil-i mahzûnun
Aklı yog idi ne derdi var idi Mecnûnun

1 Mahzun gönlün elemini Kays ile kıyas etme. Mecnun'un aklı yoktu, ne derdi vardı?

2 Ey başı gökte olan kimse! Feleğin ne gaddar olduğunu başına dokununca anlarsın.

3 Tutalım, Karun'un malına sahipmişsin. Sonunda menzilin toprağın altı olacak.

4 Huzur şarabı dilersen dünya gamı çekme. Gül renkli şarap olarak kan dolu gönlün yeter.

5 Bâkî, sarı yüzünü yâre göstermez. Gül renkli şarabın ona verdiği rengi görün.

CCL

Giceler kâküli sevdâsı ile dil-dârun
Haddi pâyânı mı var ola dırâz efkârun

1 Her gece yârin kâkülü sevdası ile uzun hayallerin ucu bucağı olmaz.

2 Âşıkın işi âhüzâr olsa garip mi? Hastanın eğlenceleri nale ve inilti olur.

3 İlkbahar oldu, yine divanelik günleri geldi. Bahar rüzgârı ırmakların zincirlerini taktı.

4 Nergis ve gül, gülşene hayli letafet verdi. Gül bahçesinin şimdi yüzü gözü açıldı.

5 Gönül, güzelliğinin bahçesinde boyunu ve yanağını göreli, gül, şimşir ve çimen seyrine meyletmez.

6 Görünen, yârin küpesinin incisi değildir. Çiy taneleri güya taze gülden damlamak ister.

7 Ey Bâkî! Şarabın içme zamanıdır, şiirlerin mevsimidir. Onun dudağı yâdına bu güzel gazeli söyle.

CCLI

Goncalar içre nihân eyleme gül-berg-i terün
Ya'nî seyr eyleyelüm sîneni çöz dügmelerün

1 Taze gül yaprağını goncalar içinde gizleme. Yani düğmelerini çöz, sineni seyredelim.

2 O miskten ayva tüyü, güzelliğin parıltısına halel vermez. Hatta karanlık gece ayın ışıltısını arttırır.

3 Kolyen ve kemerin daha ne kadar öpüp kucaklaşıp söyleşir? Ey afetidevran! Neredesin, bize de gel görelim.

4 Âşıka sürme cilası yârin ayağı tozudur. Hasılı nazar sahibi arifin kuluyuz.

5 A zahit! Zerrece kader sırrından haberin var ise, harabat rindini çok kınama.

6 Bütün tedbir perde arkasındaki ustanındır. Kuklaların hareketlerini iradeleriyle mi sanırsın?

7 Zahit, Bâkî'nin şiirine kulak vermese şaşılır mı? Söz mücevherdir, cahil mücevherin kadrini ne bilir.

CCLII

Görmez işigi Ka'besin ol kıble-i cânun
Çöp düşdi meger kim gözine kıble-nümânun

1 Öyle görünüyor ki kıblenümanın gözüne çöp battı. O can kıblesinin eşiği Kâbe'sini görmez.

2 Ey gonca! İnsaf ağzın çok minnacıkmış. Âşıkların hakkına oradan asla söz çıkmadı.

3 Battal kadehin ağırlığını almadıkları için üzüm kızını kimseye vermediler, evde kaldı.

4 Ey gönül! Sivri süsene düşen şu çiy tanesi gibi, inci dişlerinin dillerden düşmeyecek methi gerek.

5 Belin naziklik ile gönlümüzü almak için hançer gibi gönülden safa gösterdi.

6 O salınan servinin ruh ile bir özge âlemi var. Bâkî, galiba can çimeninde yetiştirmiş.

CCLIII

Reh-i mey-hâneyi kat' itdi tîg-i kahrı sultânun
Su gibi arasın kesdi Sıtanbûl u Kalâtânun

1 Sultanın kahır kılıcı meyhane yolunu kesti. İstanbul ile Galata'nın arasını deniz gibi kesti.

2 Şarap gemisinin yeri su ile ateş arasında kaldı. Zaman rintler bezminin işret ayinini batırdı.

3 Şarap gemisini deniz üstünde yakanı ateş sanmayın. Şah Süleyman'ın kahır kılıcının kıvılcımından tutuştu.

4 Mavi deniz üstünde hilal gibi parladı. Denizin şarapla karışık suyu şafaktan dem vurur.

5 A riyakâr sofu! Sema, çeng ve ney, kadeh devrinin saltanatı bitti. Devranın safasını süregör.

6 Şarap küpleri bomboş, meyhaneler tenha. Riya ehli bu meydanı belli ki boş buldu.

7 Ey Bâkî! Devranın işret zamanı ne kadar olursa olsun, şu mecliste dokuz kadeh devamlı döner.

CCLIV

İhsân u cûd u ma'delet oldıysa âdetün
Hurşîd ü mâha fer vire necm-i saâdetün

1 Âdetin cömertlik ve adalet olduysa, saadet yıldızın güneş ve aya ışık versin.

2 Kâinat, aşkının ses ve sadası ile doldu. Şöhretinin kös gümbürtüsü ufukları tuttu.

3 Zinhar dinar ve dirheme elini uzatma. Himmetinin çevgenini güneş ve ay topuna vur.

4 Bir gönülde sevgi ve aşk meyli vatan tutsa, sabır, sükûn ve selametin huzuru kaçar.

5 Yârin güzelliğinin aşkı ayva tüyü gamını gönülden giderdi. Ateş ve nur, karanlığın perdesini kaldırdı.

6 İnayetinin zamanı geldi, lütuf ve kerem et. Kuluna kimi şive, kimi naz, kimi işve yap.

7 Celal sahibi'nin lütufları kâinatı kaplayınca, izzet, ikbal ve saltanatın Bâkî.

CCLV

Ey reh-revân-ı aşk reh-i râstân tutun
Mürşîd gerekse dâmen-i pîr-i mugân tutun

1 Ey aşk yolcuları! Doğruların yolunu tutun. Mürşit gerekse, pir-i muganın eteğini tutun.

2 Ey meyhane sakinleri! Gönülde gam tutmayın. Safa bezminde erguvan şarap kadehi tutun.

3 Başımın üstünde âh ateşimin dumanını, aşk şahı üstüne bir gölgelik tutun.

4 Ey gam vurgunu âşıklar! İşreti ve safayı bırakın. Bela mahallesinde her biriniz bir mekân tutun.

5 Dünya evinde bir kalp huzuru olmayınca, –tutun ki ebedî– fâni cihanı ne yapalım.

6 Bâkî, aşk şarabıyla rüsva olup gezer. Onu ister iyi, ister kötü tutun.

CCLVI

Hûbda çehre ile sîne gerek
Bana mahbûb böylesine gerek

1 Güzelde çehre ile sine gerek. Bana böylesine sevgili gerek.

2 Ey saki! Gam denizinden geçmeye şarap kadehi gibi gemi gerek.

3 Canan buseyi eksik etmez. Bundan böyle bana daha ne gerek.

4 Ey güzeller şahı! Güzellik Mısır'ı içinde vuslatını almaya hazine gerek.

5 Gam köşesinde bırak ağlasın Bâkî. Güzel sevmek onun nesine gerek.

– L –

CCLVII

Aşkunla kılup kâmetini dâl karanfül
Arz itdi sana mûy-ı sefid âl karanfül

1 Aşkınla boyunu dal edip sana ak saçını gösterdi al karanfil.

2 Yasemini başında dâgına pamuk yapıp aşkından baş açık abdal geçinir karanfil.

3 Boy çimenin servisi, yârin ağzı bahçenin goncası, ayva tüyü Huten miski, yüz yasemin, ben karanfil.

4 Yanağının aşkından lale gibi kanat açtığını göstermek ister karanfil.

5 Kimi şişe, kimi de köhne çanak ile işret eder, Bâkî gibi bir işrete meyyal karanfil.

CCLVIII

Zülfüni görsem izârun üzre ey hûr-i cemîl
Sanuram zencîr şeklin baglamışdur Selsebîl

1 Ey güzel huri! Zülfünü yanağının üstünde görsem, Selsebil zincir şeklini almış sanırım.

2 Dolunay, eşiğinin toprağına secde ile sarı yüzünü toza bulamış bir düşkündür.

3 Gökyüzü yârin aşk camiinde bir kandildir. Âlemi aydınlatan güneş ona parlak bir fitildir.

4 Ağlak göz gözyaşı seli ile solgun çehremde yollar açıp su dağıtan o sakaya benzer.

5 Nergis, ayağının tozunu gözlese şaşılır mı? Ey Bâkî! Göz illeti tutiyaya muhtaç olur.

CCLIX

Yalunuz bülbül degül mest-i şarâb-ı câm-ı gül
Başumuzda hâlet-i câm-ı sürûr-encâm-ı gül

1 Gül kadehinin şarabının mahmuru yalnız bülbül değil. Gülün sonu neşe olan şarap keyfi başımızda.

2 Herkes güzelliğinin vasfı ve yanağının methine aşina. Ama yanaklarının devrinde gülün adı yâd edilmez.

3 O gonca dudaklı, bezme gelse bir dem eğlenmez gider. Gülün dayanma müddeti gülşende gayet az olur.

4 İşretin gül renkli kadehi, diken Keykavus'unun nasibi. Melamet dikeninin hançeri, gül Behram'ının kısmeti.

5 Ey Bâkî! Devran zalim, felek merhametsiz olmasa, nazenin gül fidanı diken döşeği üstünde ne yapar.

CCLX

Devr-i gül irdi gonca-sıfat olma teng-dil
Azm eyle tarf-ı gülşene gül gibi gül açıl

1 Gül mevsimi geldi, gonca gibi yüreğini daraltma. Gül bahçesi tarafa gel, gül gibi gül, açıl.

2 Meltemin eli âleme gümüş saçtı. Gülşende sen de gül dalı gibi dökül saçıl.

3 Çimen yeşil deniz oldu, dalgalanıp yatar. Bahar mevsimi yeryüzünü yemyeşil yaptı.

4 Ey taze gül! Yârin terlemiş yanağı ile bahse tutuşma. Yüzünün akı ile yürü var açıl.

5 Bâkî! Çimenin üstünde, bahar rüzgârının esintisi ile su ve toprak, gül suyu ve galiye-misk oldu.

CCLXI

Kaddün nihâli hem-ser-i serv-i sehî degül
Tûbâyı alma sâyene ol kûtehi degül

1 Boyunun fidanı uzun servinin dengi değil. Değil o cüceyi, Tuba'yı bile gölgene alma.

2 Yanağının parıltısı varlık âlemini öyle kapladı ki, değil ayı, güneşi kimse zerreye saymaz.

3 Gönül cihan ülkesi tahtının sultanına değil sen şahı, aciz kulunu bile benzetemez.

4 Kadeh mecliste busene sataşır. Efendi! Şöyle anlaşılır, bir garazı var, boş değil.

5 Bâkî, gösteriş ve ikiyüzlülük ormanının tilkisi değil, aşk dağının doruğunda kaplandır.

CCLXII

Gülzâra gel nesîm-i sabâ gibi hoş-dem ol
Açıl derûn-ı gonca gibi şâd u hurrem ol

1 Seher yeli gibi bahçeye gel, hoş esintili ol. Goncanın gönlü gibi açıl, sevinçli ve neşeli ol.

2 Vuslat bahçesinin içine düşmek muradın ise önce kalp safasıyla çiy tanesi gibi ol.

3 Seher yeli gibi letafet kesbet. Sonra sırlar perdesinin içine mahrem ol.

4 Akarsu gibi bir kâmilin denizine ermek için yeryüzünde gez, âlemin seyyahı ol.

5 Başın güneş gibi göklere erse de eğer dervişlik dilersen zerreden hakir ol.

6 Yârin mübarek eşiğinin toprağını makam edinip Kâbe ehli gibi muazzez mükerrem ol.

7 Cahil insanın hasletlerini bırak. İnsan-ı kâmil olmaya çalış, adam ol.

CCLXIII

Cânlar fedâ mahabbet-i cânâne ser degül
Erbâb-ı aşka terk-i ser itmek hüner degül

1 Cananın aşkına baş değil, canlar feda. Aşk erbabı için baş vermek hüner değil.

2 Ey gönül! Ümit bağı içinde vuslat meyvesi bir yabani meyvedir, olur biter değil.

3 Göğün tepesinde tutulmuş ay değil, âhımın mumuna kanadını yakmış bir pervanedir.

4 O denli elem veren, kaza yayının okunun yarası değil, hasretinin kılıcının yaralarıdır.

5 Bir akça pakça yâri iki cihana vermedi. Bâkî, nakış ve suret bağının esiri değil.

CCLXIV

Sahrâlara düşerse nola nâfe-i gazâl
Sevdâlara salupdur anı dil-berâ o hâl

1 Ceylanın kesesi, kırlara düşerse ne çıkar? Ey dilber! O ben, onu sevdalara salmıştır.

2 Atının toynağının nalına benzettiler diye hilalin külahının ucu göğün çatısına değdi.

3 Hayal ressamı, gönül sayfasına yârin yanağının şekli gibi gönlü hoş eden nakış çizmedi.

4 Ayva tüyün belirmeden yanağının üstüne yazıldı. Zülfüne, emsalsiz tuğra desem garip mi?

5 Cemal sahibinin, kemal ehlinin muhibbiyiz. Bâkî! O kusursuz güzellik, bizi kendine kul etti.

CCLXV

Gitdi hecr irdi dem-i vasl u telâkî berü gel
Olalum bezm-i mahabbetde mülâkî berü gel

1 Ayrılık bitti, vuslat ve buluşma anı geldi, beri gel. Aşk meclisinde görüşelim, beri gel.

2 Ey saki! Sun kadehi, ayrılık mahmurluğunu dağıtalım. Hasret adını, defterden silelim, beri gel.

3 Zevk ve şevkin yeridir, el çırparak raks edelim. Yeri göğü zelzeleye verelim, beri gel.

4 Şeker saçan dudağını zevksizlere sunma. Zevk ehlinin ağzını tatlandır, beri gel.

5 İkbal fidanının kökü, Anadolu ülkesindedir. Horasan ve Irak toprağını özleme, beri gel.

6 Bu sırça kadeh, biz taraftan çok boş döner. Saki, şişede kalan şarap varken beri gel.

7 Umarız tarikat erenlerinin himmeti yetişsin. Efendim, bir gün ansızın, "Bâkî beri gel!" desin.

CCLXVI

Sana teşbîh itmek olmaz ey meh-i sâhib-cemâl
Âfitâba ger hilâl ebrû vü Nâhîd olsa hâl

1 Ey güzellik sahibi ay! Eğer hilal kaş ve Nahid ben olsa yine seni güneşe benzetmek olmaz.

2 Vefasız dünyada nice ay ve yıl görsem de yârin yüzü ve saçına benzer şey daha görmedim.

3 Belini methetmek için o denli dikkat ettim, ona münasip hiçbir ince hayal bulamadım.

4 O can gözü ve çerağını gördüm, yine pervane gibi aşk mumuna kanatları yakmaya şevkim var.

5 Ey Bâkî! Kâinat, yârin aşkıyla işrettedir. Meze yıldızlar, şarap şafak, saki gök, kadeh hilal.

CCLXVII

Esb-i nâz ile beni yâr kılupdur pâ-mâl
Na'ller şekli ana sînede olmışdur dâl

1 Yâr, naz atı ile beni ayaklar altına almıştır. Nalların şekli ona sinede delil olmuştur.

2 Gözyaşımın seli, bağda boyunun hasreti ile çimenin servisinin ayağına gümüş halhal taktı.

3 Duru su, güzelliğinin aynasında safa nasıl olur görünce, utanıp hayâdan yerlere geçti.

4 Dünya saltanatını arzu etmem. Makam ve mevki olarak yârin eşiğinin hizmeti yeter.

5 Ey Bâkî! Bana izzet ve şeref sermayesi baht ve ikbal payesi, yârin kapı kulu olmaktır.

CCLXVIII

Ebr-i bahâr-ı işvedür ebrû degüldür ol
Bârân-ı hüsn riştesidür mû degüldür ol

1 O kaş değildir, işve baharının bulutudur. O saç değildir, güzellik yağmurunun sicimidir.

2 O, yanağının üstünde yasemin kokulu zülüf değildir. Bahçede gezmeye başlamış tavustur.

3 Ayva tüyünün nakşını aynada pas sandın. Ey yüzü gül! Yanlış gördün, o değildir o.

4 Ey gönül! Dilberin zülüf zincirine divane olmayan, bağlamalıdır akıllı değildir o.

5 Ey Bâkî! Âhın ile hasret çölünde gezme. O, âh kemendi ile avlanacak ahu değildir.

CCLXIX

Yılda bir açılup ancak şen olur bâgda gül
Kanı ol gonca-i handân gibi şûh şengül

1 Gül bağda ancak yılda bir açılıp şen olur. Hani o gülen gonca gibi şuh şengül?

2 Çimen nevruz havasında şarkılar besteledi. Bülbül güzel edalarla terennüm etsin.

3 Taze gül yanaklarındır, gonca şarap renkli dudağın. Gönül sana meyletti, bana artık gül ve şarap gerekmez.

4 Aklı başında değil mi, niçin o ay bilmez kâkülün miskin gönle ne bend geçirdiğini?

5 Bâkî, yine âh dumanını kıvılcıma gark etti. Yâre bir tane zerefşan sümbül gösterdi.

CCLXX

Her cefâ kim eyledün geldi vefâlar bilmiş ol
Rûha râhatlar virür câna safâlar bilmiş ol

1 Her ettiğin cefa bana vefa geldi bilmiş ol. Ruha rahatlık verir, cana safalar, bilmiş ol.

2 Dostum! Padişahsın, ne yapsan yanına kalır. Amma cefalar şanına layık değil, bilmiş ol.

3 Gözyaşımın ırmağı öyle coştu ki bugün, şimdi gökyüzünün taş değirmenini döndürür, bilmiş ol.

4 Perişan gönül miskten saçına çok dolaştı. Bir gün zülfünün kıvrımı bu hataları ipe çeker, bilmiş ol.

5 Zülfün canımın ipine bir düğüm bağladı ki, kördüğümcüler çözmeye kadir değil, bilmiş ol.

6 Hasret döşeğinde daim hasta yatmakta. Müptelalar, ölmeye canlar verirler, bilmiş ol.

7 Başımı döndürüp bela girdabına salsan da kadim dostlar yüz çevirmezler, bilmiş ol.

8 Senin iltifatından dünya Bâkî'ye haset etti. Hep senindir çektiği dert ve belalar, bilmiş ol.

CCLXXI

Her tîr-i belâ kavs-i kazâdan ola nâzil
Sahrâ-yı dil-i ehl-i vefâdur ana menzil

1 Kader yayından inen her bela okunun menzili, vefa ehlinin gönül sahrasıdır.

2 Nalçan boyum gibi ayağının toprağını öptü. Meşhurdur: "Bir hayra sebep olan onu yapmış gibidir."

3 Eğer yaran ile hançeri gönül birliği etmiş olsa, yâre ağız birliği edip söylemek kolay olurdu.

4 Ey canlar canı! Eğer sinem araya girmese, vuslat zamanında can cana olurduk.

5 Aşk kılıcı Bâkî'yi iki parçaya ayırdı. Bir kere elini öpmek nasip olmadı.

CCLXXII

Fitne-i âlemi ol kâmeti bâlâdan bil
Her belâ kim yitişür âlem-i bâlâdan bil

1 Âlemin fitnesini o endamı uzundan bil. Gelen her belayı yüce âlemden bil.

2 İnsanda nuraniyet aşk hâleti iledir. Kadehin yüzünün rengini kırmızı şaraptan bil.

3 Arif gönle şeref, irfan nuru iledir. Aynanın güzelliğini güzel yanağın aksinden bil.

4 Akil olan, dünyanın işvesine gönül vermez. Beyim! Bu dünyadan kimse pay almadı bil.

5 Ey Bâkî! Dünya evinin saltanatının, ikbalin payidar olmadığını Dara'nın kıssasından bil.

CCLXXIII

Gül gibi olmak dilersen şâd u hurrem ey gönül
Lâle-veş elden düşürme câmı bir dem ey gönül

1 Gül gibi şen şatır olmak dilersen, lale gibi kadehi bir dem elden düşürme ey gönül.

2 Her dem gözden katre katre damlayan, felek elinden kâse kâse yuttuğum o kanlardır ey gönül.

3 Dünya saltanatı için asla ne gam çek ne şad ol. Bilirsin, âlemin hâli aynı kararda olmaz ey gönül.

4 Âdem o hurinin semtinin bahçesinde yer bulsa, cennet bağını ister mi ey gönül?

5 Güneş, Bâkî gibi o ayın menzilini dolanır. Allahualem, aşk avaresidir ey gönül.

CCLXXIV

Döndi bezm-i bâgda bir dil-ber-i tannâze gül
Cilve-i hüsn eyledi girdi libâs-ı nâze gül

1 Bağ bezminde bir şakacı dilbere benzedi gül. Güzellik cilvesi yapıp naz elbisesine girdi gül.

2 Bir bir yapraklarını salıp elden göklere uçurdu, güvercinci şuh bir dilbere benzedi gül.

3 Seher vakti bülbülden avaze dinleyip sabuhi sarhoşları gibi bağrını paraladı gül.

4 Yârin güzelliğinin vasfı ile bir taze divan bağlasın, yârin zülüf telinden şiraze taksın gül.

5 Şahın güzellik bağına bak ey Bâkî! Görmek dileğindeysen, baht ve saadet ilkbaharında açılmış taze gül.

CCLXXV

Subh-dem bülbül niyâz itdükçe geldi nâze gül
Râz-ı aşkı der-miyân itdi açıldı tâze gül

1 Bülbül seher vakti niyaz ettikçe naza geldi gül. Açıldı, aşk sırrını ortaya döktü taze gül.

2 Bağın içinde gülefşanlar peyda oldu yine, hasılı çimen bezminde bir ateşbaza döndü gül.

3 Bir gün olsun divane bülbülün arzusuna uymadı. Daima sabah meltemi ile uçmaya meyleder gül.

4 Naz ve işve yapraklarını bir yere toplamış. Bülbülün can ipinden şiraze yapmış gül.

5 Göklere çıkardı Bâkî aşkının velvelesini senin, yeryüzüne güzellik ile avaze salmadan önce gül.

CCLXXVI

Rahm eyle âb-ı dîde-i gevher-nisâre gel
Emvâc-ı bahr-i eşkümi seyr it kenâre gel

1 Merhamet et, inci saçan gözyaşına gel. Gözyaşı denizinin dalgalarını seyret, kenara gel.

2 Zahit! Gönül ehline deve kini ne lazım. Zevk ve işret bezmine gir, sen de katara gel.

3 Meyhane pirinin tecrübe mihengi şaraptır. Kalbinin parasını göstermeye sahib-ayâra gel.

4 Gördün, bu bağda ömür kaftanına beka yok. Gül gibi sen de gömleği pare pare gel.

5 Bâkî, aşk makamlarının seyrinden dem vurma. Geç âh ve inilti nağmelerinden, karara gel.

CCLXXVII

Gül gülse bülbül aglasa dâyim aceb degül
Zîrâ kimine agla dimişler kimine gül

1 Gül gülse bülbül ağlasa daim garip değil. Zira kimine ağla demişler, kimine gül.

2 Mübarek yaradılışlı, saf gönüllü, pak meşrepliyiz. Gönül, güzelliğinin gülüne çiy tanesi gibi düşse ne olur?

3 Bülbülün sadası ve gülün azığı, bilenler için işret ve safa bezmine davettir.

4 Kadeh mücevherinin parıltısı ve şarabın safası, hep yanağının güzelliği ile dudağının letafetinden haber verir.

5 Bâkî, felek kocakarısına yenilen er olmaz. Aşk yolunun erenleri ona adam demezler.

CCLXXVIII

Leb-i la'lin hayâl it gûşe-i uzletde pinhân ol
Dilâ hem kân-ı gevher kıl özün hem gevher-i kân ol

1 Ey gönül! Onun lâlden dudağını hayal et, uzlet köşesinde gizlen. Kendini hem mücevher madeni yap hem madenin mücevheri ol.

2 Eğer dert edindiysen, harabat semtine düş. Çünkü seni hazine yaptılar, virane köşesine yerleş.

3 Soyunup rintler meydanına girdin, o meydanın eri ol. Eğer bela oku isabet ederse, iftihar ile göğsünü ger.

4 Bırak! Bela dalgaları gelsin, felek nasibini alsın. Gönlünün derdini keşfetme, sen Umman Denizi ol.

5 İster parlak ay ol, ister parlak bir güneş ol. Bir derde düşünce bazen bulanır talih.

6 Gerek yüreği yaralı derviş ol, gerek muzaffer hükümdar. Felek hürmet göstermez, fırsata aman vermez.

7 Ey gonca dudaklı! Yüzünü buruşturma, bize cevredip durma. Gül gibi açıl, gülümse, servi gibi salın.

8 Güzellikte güneş gibi başın göğe erdiyse şaşılır mı? Cihanın saadeti ol, âşıklara çare ol.

9 İnci ve mücevher şeref vermez, altın ve süs ile kemal olmaz. Hüner göster hüner, fazilet denizi, irfan madeni ol.

10 Her kaba cahil, makam kaftanı ile adam geçinsin. Cevher göster cevher, meydana gir sen, dalkılıç ol.

11 Ey gönül! Saba yeli yine vuslat gününden dem vurdu. Nice yıldır kul oldun, bugün bayram geldi, kurban ol.

12 Ey gönül! Âhınla Rum ülkesini yaktın, derdin nedir? Yârin semtinin dilencisi olmak dilersen Mısır'a sultan ol.

13 Seher vaktine eriştikçe dergâha niyaz et. Şahın saltanatının devamı için duacı ol.

14 Gerek Rum'da Bâkî, gerekse Acem ülkesinde Selman ol. Ne kadar mahir saysalar methine kadir değilsin.

CCLXXIX

Lü'lü'-i jâleden takınup gûşvâr gül
İtdi çemende nâzile arz-ı izâr gül

1 Çiy incilerinden küpe takınıp çimende naz ile yanağını gösterdi gül.

2 Güneş doğdu sanma, ilkbahar sabah pamuğu ile gök kubbeye nakşetti bir yadigâr gül.

3 Gül bahçesinin üstü bugün bir dilbere döndü. Boy servi, göz şehla nergis, yanak gül.

4 Bana bağ bostan olarak dostun yüzü yeter. Güzelin zülfü sümbül ve yârin yanağı gül.

5 Bana naz edip gonca gibi surat asma. Ey gül yanaklı! Güzellik bağının gülünü aç, gül.

6 Âlem bağının elemini çekmezdi, bülbülünü zâr zâr inletmeseydi gül.

7 Bâkî yanağının letafetini birinde görmedi, dünya bahçesine gelmişse de binlerce gül.

CCLXXX

Reşk-i ruhunla olmasa ger dil-figâr gül
Dâg-ı nihânın itmezidi âşikâr gül

1 Eğer yanağının hasediyle yüreği yaralanmasa, gizli dâgını aşikâr etmezdi gül.

2 Gül bahçesine gel ki ayağına saçmak için eteğini iri incilerle doldurdu gül.

3 Bezminde lale mücevher kadehini sundu. Bağ ve baharın emîr-i meclisi oldu gül.

4 Lütfunun gözüyle bir güle baksan bana yeter. Bak, sine dâgını aşikâr ettim, ey gül yanaklı gül.

5 Seherden gonca doğanının üsküfünü alınca, çimende zavallı bülbülü avladı gül.

6 Vakar sahibi efendinin methini yazmak için eline güzel varaklar aldı gül.

7 Sonunda Bâkî gibi aczini gördü, defterinin yapraklarını tarumar etti gül.

CCLXXXI

Ehl-i dil cânlara meyl it şeref ü izzet bul
Nazarı kânlara kıl gevher-i zî-kıymet bul

1 Gönül ehli canlara meylet, şeref ve izzet bul. Nazarı madenlere çevir, kıymetli mücevher bul.

2 Harabat ehlinin içine adsız sansız gelme. Var yürü melamet şehrinde biraz şöhret bul.

3 Zahit, varalım bezmine, sana uyalım. Bize şarabın keyfiyeti gibi bir hâlet bul.

4 Vaaz meclisine oturmak pek alçaklıktır. Gel beri, meyhane başköşesinde biraz şeref bul.

5 Zahit, bu siklet ile uçmaya hazırlanma. Çıkar o cübbe ve sarığı biraz hafiflik bul.

6 A sofu, biliriz, riyasız Allah adamısın! Maksadın Allah rahmetidir, o kadar rahmet bul.

7 Bâkî, devamlı içip kendinden geçse garip mi? Dert ve gamsız geçen bir saat bul.

CCLXXXII

Gülşende itdi nâz ile arz-ı cemâl gül
Kıldı belâlu bülbüli âşüfte-hâl gül

1 Gülşende naz ile yüzünü gösterdi gül. Gül, belalı bülbülün hâlini perişan etti gül.

2 Yine yokluk kuyusundan gün yüzüne çıkıp Kenanlı Yusuf gibi tartıya girdi gül.

3 Bahçe safada Mustafa'nın meclisine döndü. Çiçekler sahabe zümresi, Ehl-i Beyt de gül.

4 Şarap kadehini içmez, elinde tutar durur. Öyle görünüyor ki aşkının şarabından mecalsiz kaldı gül.

5 Cihan halkının zevkince beğenildi nitekim, kemal sahibi padişahın şiir divanı gibi gül.

6 Şarap gam bezmi içinde gözyaşı, bela bağında elemli gönlün dâgı olmuşken gül...

7 Senin lütfundan Bâkî'ye parlak filoriler geldi, saçılmış gibi meclise bir mendil gül.

8 Gonca, bülbül yavrusu gibi ağzını açtıkça, çiy tanesi yumurtalarını kanadının altına aldıkça gül...

9 Cihan bağında gül gibi gül neşelen. Ey talihi uğurlu şah, safa bezminde gül.

CCLXXXIII

Ehl-i tecrîd ki kûyunda yiri hâk degül
Pâye-i kadri Mesîhâ gibi eflâk degül

1 Semtinde yeri toprak olmayan tecrit ehlinin kadrinin payesi Mesih gibi gökler değil.

2 Güneş, aşkının ışığıyla kemal buldu. Ayı ne yapalım, aynası pak değil.

3 Baş süvarim! Başı önde kulların şimdi yanında salınınca, sana terki kayışı lazım değil.

4 Şarap içip idrak aynasına cila vermedin. Ey riyakâr şeyh! Bırak, bu idrak değil.

5 Ey vaiz! Safa erbabı senin meclisine varmaz. Ağlamış suratına kimse hevesli değil.

6 Aşk kokusundan pay almadı şunlar ki, gonca gibi gönülleri kan, sineleri parçalanmış değil.

7 Ey Bâkî! Hani cihan bağında bir nazik tabiatlı, sinesi gül gibi dikenden incinmiş değil.

CCLXXXIV

Nakş-ı gül seyr it çemende savt-ı bülbül dinle gel
Şimdi savt u nakşdur aşk ehline sâlih amel

1 Gel, çimende gülün nakşını seyret, bülbülün sadasını dinle. Şimdi aşk ehline salih amel, sada ve nakıştır.

2 Hoş nağmeli bülbül, gül bahçesinde nevruzdan başlayıp yanaklarının vasfında bir güzel gazel taksim etti.

3 Dert gamı ile mecalsiz kaldık, uyuşukluk öldürdü. Ey saki! Şarap kadehi sun, bir parça canımız gelsin.

4 Ey saba! Gez dolaş dağı kırı, durma es. Çine var, zülfünün misk kesesinden haber ver.

5 O gümüş endamlı serviye el değsin istemezse, sabanın himmeti üstümüzden yel gibi geçsin.

6 Ezel üstadı güzelliğini tasvir ettiği o zaman, nazenin kaşlarını doğrusu şu ki kıl kalem yapmış.

7 Ey Bâkî! Şiirlerinin serlevhasını tezhip eyle. Şahlar şahının lütfu, müşküllerini altın gibi halletti.

CCLXXXV

Şîrîn lebün yanında olur şermsâr la'l
Rengîn sözün katında bulur inkisâr la'l

1 Tatlı dudağının yanında utanır lâl. Güzel sözün katında gücenir lâl.

2 Yanağının beninin kulu, bir avare Çin miski. Dudağının lâlinin tutkunu, bir hakir lâl.

3 Ağzının kutucuğu galiba billur hokkadır. Ondan görünür iki güzel parlak lâl.

4 Nazik fidanı o dudak ve al yanak ile bir daldır ki ona meyve olmuş lâl.

5 Bir gün kulağıma söylerken dudağı değdi. Sanki kulağıma bir küpe takıldı lâl.

6 Meclis halkasına Cem hatemi dersem garip mi? Elmas berrak kadeh, hoş içimli şarap lâl.

7 Cihan şahının cürasını içmeyince toprak, maden içinde olmadı ayarı tam bir lâl.

8 Saadet göğünün güneşi Selim Han ki, kadehinin feyzi bağışlar madene binlerce lâl.

9 Altın kadehten bağ içine cürasını dökse, altın hokkalarla nar dalı bitirir lâl.

10 Ey Bâkî! Şahlar şahının saltanatı için, güzel sözünden saç bol bol lâl.

– M –

CCLXXXVI

Nola dehr içre nişânum yog ise Ankâyem
Ne aceb seyl gibi çaglamayam deryâyem

1 Anka'yım, dünyada nişanım yoksa ne çıkar? Deryayım, sel gibi çağlamasam ne olur?

2 Bütün alçaklar beni görmezden gelse ne çıkar? Gözün seçebileceği mertebeden yüksekteyim.

3 Cahile zerre kadar iltifat etmem. Marifet göğünde cihanı aydınlatan güneşim.

4 Görünüşte dilenci kılığına bürünsem de marifet memleketinin tahtında Dara'yım.

5 Ey Bâkî! Muhammed dini hakkı için âlemde, can bağışlayan nefes ile şiirde bugün İsa'yım.

CCLXXXVII

İrişdüm bahre cûy-âsâ basît-i hâkden geçdüm
Bisât-ı kurbe irdüm çenber-i eflâkden geçdüm

1 Irmak gibi denize erişip dünyadan geçtim. İlahi makama erdim, feleğin çemberinden geçtim.

2 Lâl renkli şarabı ve altın kadehi terk ettim. Ben o gemi ile o ateşli sudan geçtim.

3 Gamın afyonunu tiryak diye bana gösterme. Yürü, sağ ol benim ömrüm! Ben o tiryakten geçtim.

4 Vaiz! Beni mest gördünse eteği kirli sanma. Senin meclisin gibi nice pak yerden geçtim.

5 Vuslatının Kâbe'sinin yolunu deve dikenleri tutmuş. Efendi! Ben o dikenli yoldan geçtim.

6 Dünya malı bir puldur, akarsu fâni ömür. Ey Bâkî! Onun için maldan mülkten geçtim.

CCLXXXVIII

Mâ-sivâdan tama' u nusreti az eyleyelüm
Lutf u ihsânı çok Allâha niyâz eyleyelüm

1 Masivadan hırs ve tamahı azaltalım. Lütuf ve ihsanı çok Allah'a niyaz edelim.

2 Bir kul bin günah işlese, yine rızkını kesmez. Kullarını seven şahın nimetlerine şükredelim.

3 Her sülünün avı hevesinde daha ne kadar koşup daima hırs ve tamah gözünü açalım.

4 Aydan balığa kadar cefa oltasını attı. Zülfünün gamının hikâyesini ne diye uzatalım.

5 Kanaatkâr rintlerin yolunu tutalım. Her dem lütuf ve ihsan nimetlerini yâd edelim.

6 Vuslat haremine giden yol aşk yoludur. Uşşak yolundan Hicaz makamını tutalım.

7 Ey Bâkî! Esrar dalgasını canıyürekten sakın. Kimseye söyleme, bu sırrı saklayalım.

CCLXXXIX

Âlem hayât-ı nev bulur cânlar bagışlar dem-be-dem
Enfâs-ı Rûhullâhdur gûyâ nesîm-i subh-dem

1 Âlem taze can bulur, her dem canlar bağışlar. Sabah meltemi sanki Ruhullah'ın nefesidir.

2 Gökyüzünde altın kanatlı tavus gezinir. Cihan bağı süslü ve ışıltılı, âlem bir İrem bahçesi.

3 Safa bezmi ve şarap kadehinin biri zemzem olmuş, biri mekân. Meyhaneler Beytü'l-haram, pir-i mugan şeyhü'l-harem.

4 Hava misk esintili oldu, saba amber kokulu oldu. Misk kesesi gül bahçesine gelse, galiba Huten'den dem vurmaz.

5 Yüce padişahın yaradılışı seher yelinden hoş kokulu. Adil Sultan Selim Han, kerem sahibi hükümdar!

6 Cemşid kudretli Keyhüsrev, Keyhüsrev cevherli Cemşid, İskender zaferli Dara, Dara haşmetli İskender!

7 Ey şah! Cem'in ruhunu şad ettiren, mücevher kadeh, gümüş endamlı saki, gül renkli şarap işretidir.

8 İçme ve yeme vaktidir, saz ve söz vaktidir. Bâkî! Şiir söyleme vaktidir, hemen söylemeye başla.

9 Sende suskunluk neden? Acem'in halis şairleri, Arap'ın söz ustaları şairliğini hep üstün tuttu.

CCXC

La'lün göricek kana döner gözden akanum
Oynar yüregüm derd ile dinmez hafekânum

1 Dudağını görünce, gözden akanım kana döner. Dert ile yüreğim oynar, hafakanım dinmez.

2 Dert ile yüzüm sarı oldu, sanki sarılıktır. Beyim! Lütfet, benim kanımı yok yere dökme.

3 Âhım sabaha değin gökleri kat kat dolanır. Gözyaşım döne döne semtini dolaşır.

4 Canana giden mektuptaki mühür değildir. Bakan gözüm kıskançlıkla ardında kalır.

5 Bâkî! Şişede kalmayınca canım çeker. Ben de mecliste görünce, "Canımı al!" dedim.

CCXCI

Cemâl-i âlem-ârâsından ol mâhun nikâb açdum
Aceb ferhunde geldi fâl-i ahvâlüm kitâb açdum

1 O güzelin dünyayı süsleyen yüzünden nikap açtım. Kitap açtım, falım çok uğurlu çıktı.

2 Yakamı parçaladım, aşkın sinemin dâgından bilindi. Virane bir köşe kazdım, içinden hazine çıktı.

3 Latifeler yaptım, dudağının hokkası güldü açıldı. Yine seyretsin yâran, ne saf inci kutucuğunu açtım.

4 Aşkının hevesiyle himmet kanadını kartal gibi açtığım zaman, Simurg'u Kaf'a ben kaçırdım.

5 Ey muzaffer padişah! Keskin nazım kılıcını Bâkî gibi cihana salıp belagat ülkesini fethettim.

CCXCII

Rûşen ola tâ işigüne varmaga râhum
Yil mûmlarını yakdı gice şu'le-i âhum

1 Gece eşiğine varmaya yolumu aydınlatsın diye, âhımın ateşi yel mumlarını yaktı.

2 Kullarına çok lütfet, çok cevretme. Şahım! Kimseye zulmetme, kimse âh etmesin.

3 Kabrimdeki toprak üstünde biten taze otum, sanki sana ahvalimi göstermek için bir dildir.

4 Bedenimde baştan başa görünen siyah dâgım beni bela dağında kaplan ile aynı renge bürüdü.

5 Bâkî! Gönül kahpe dünyanın saltanatını istemez. Saltanat ve makamım yârin eşiğinin hizmetidir.

CCXCIII

Mahabbet bahridür âhum yilinden mevc urur yaşum
Melâmet fülkidür ser ana lengerdür iki kaşum

1 Gözyaşım âhımın yelinden dalgalanan aşk denizidir. Baş ona melamet kayığı, iki kaşım çapadır.

2 Dağınık saçım yârin aşk kaplanının ormanıdır. Benim başım dert ve mihnet diyarının dağıdır.

3 Dudağının yâdıyla hangi mecliste şarap içersem, o bezm ehli içinde cüradan başka ayaktaşım kalmaz.

4 Gözümün nuru! Bilirsin tutiyaya inci katılır. İnciler saçan gözüm eşiğinde ağlarsa şaşılır mı?

5 Yüzü kara rakip sihir yapıp yâri benden ayırdı. Ey Bâkî! Allah için, oynaşım bana ne oyun etti gör.

CCXCIV

Nev-bahâr oldı gelün azm-i gülistân idelüm
Açalum gonca-i kalbi güli handân idelüm

1 İlkbahar oldu, gelin gül bahçesine gidelim. Kalp goncasını açalım, gülü güldürelim.

2 Lale gibi bir dem kadehi elden bırakmayıp, gonca gibi sarhoş olunca yaka yırtalım.

3 Duru şarabı içelim, cüraları saçalım. Gül bahçesinin toprağını bugün Bedahşan madeni yapalım.

4 İşret ve saz âlemi şen ve mamur olsun. Riya ve döneklik manastırını yıkalım, viran edelim.

5 Yârin yanağı vasfında Bâkî'nin şiirini okuması için gül bahçesinin bülbülünü mecliste gazelhan yapalım.

CCXCV

Zevrak-ı sahbâyı sâkî sundı çün nûş eyledüm
İrdi bir hâlet ki deryâlar gibi cûş eyledüm

1 Saki şarap kadehini sununca içtim. Beni deryalar gibi coşturan bir hâlet erişti.

2 Yârin vuslat bezmininin işreti yâdıma düştü. Dünyanın kederini, feleğin derdini unuttum.

3 Güzellik mumunun şevki ile taç ve kaftanı terk edip kendimi pervane gibi bir hırkaya bürüdüm.

4 Ayrılığında endamının hasreti ile bağa vardım. Sabrım kalmadı, serviyi görüp kucakladım.

5 Ey Bâkî! Yârin yanı başında naleler ettim. Cihan bağının bülbüllerini susturdum.

CCXCVI

Kimseye aşkunda izhâr itmedin meftûnlugum
Bildiler hâl-i derûnum gördiler mahzûnlugum

1 Aşkına meftunluğumu kimseye belli etmeden önce mahzunluğumu gördüler, gönlümün hâlini bildiler.

2 Dudağına teslim eder, can borcunu inkâr etmez. Gamzen borcumu ödemesin, ileri geri konuşmasın.

3 İlkbahar günleridir, bir gün mecnunluğum tutar da kara saçının sevdasını âleme gösteririm.

4 Dilber, cana kirpik oku vurmaktan vazgeçti. Galiba o peri yüzlü vurgunluğumu anlamıştır.

5 Bâkî gibi vuslatının sermayesine malik olmadım. Can parası elden gitti, sonunda aldanmışlığımı görün.

CCXCVII

Agyâra kıldı hançerile gamzesi hücûm
Küffâra çekdi tîgini san pâdişâh-ı Rûm

1 Anadolu padişahının kâfirlere kılıcını çekmesi gibi, gamzesi düşmana hançer ile hücum etti.

2 Fetih ve zafer sancağına rehberlik yapan o kimse, gökyüzü meydanında yıldızların komutanı.

3 Parıltılı ve ışıltılı kılıcı, sanki Hazreti Davud'un elinde mum olan demirdir.

4 Kör olasıca hasım seninle meydana gelmez. Uğursuz baykuş saltanat Hüma'sına komşu olmaz.

5 Bâkî! Onun teşrifinin müjdesi erişip geldiği o günde varlığını onun ayağının toprağına saç.

CCXCVIII

Meclis-i aşka girüp ayagı evvel çekdüm
Mâ-sivâdan götüri âhır-ı kâr el çekdüm

1 Önce aşk meclisine girip ayağı çektim. Sonunda masivadan büsbütün el çektim.

2 Sinem üstünde görüneni kanlı elifler sanmayın. Dert ve gam sayfasına kırmızı mürekkep ile cetvel çektim.

3 Göklere çıkan, âhımın ateşinin alevi değil. Bahtımın yıldızına bir parlak kılıç çektim.

4 Şimdi gözyaşı gümüşü ile simkeş oldum. Kirpiğimin aralarından bir iki tel çektim.

5 Dâglar, nal ve eliflerle bitişik değil. Sinemin sayfasına bir müselsel hat çektim.

6 Solgun ve zayıf bedenim ile sarı çehre değil, aşk mektubuna levha yazıp hal çektim.

7 Ey Bâkî! Gönül kanını göz tüketti, gördüm. Saf şarabı, bedel-i mâ-yetehallel çektim.

CCXCIX

Aşkı bülbül gibi beyân idelüm
Hâlümüz gül gibi ayân idelüm

1 Aşkı bülbül gibi beyan edelim. Hâlimizi gül gibi ayan edelim.

2 Çiy tanesi gibi bezme varımızı saçalım. Altını gül gibi ortaya dökelim.

3 Aşk fermanına tuğra çekelim. Aklı nam ve nişansız bırakalım.

4 Gül gibi işret kadehini güldürelim. Cemşid'in ruhunu şad edelim.

5 Kalbi altın gibi saf olan gelsin. Şarap ateşinde imtihan edelim.

6 İşret bezmine yabancı gelmesin. Bağın nergisini gözcü bırakalım.

7 Meclisin gül yanaklı şuhunu gonca gibi sarhoş edelim.

8 Yasemin yüzlülerin yanağı gül gül olsun. Sabah vakti bahçe seyrine çıkalım.

9 Gül şahı, bayram ile yan yana at sürdü. Gül renkli şarabı da atbaşı edelim.

10 Şişenin boğazından saf şarap akıtıp kurban kanı gibi revan edelim.

11 Ey Bâkî! Hiç geciktirmeye yer yok. Hayırlı iştir, şimdi yapalım.

CCC

Ol iki zülf-i müşg-i gâliye-fâm
Olmış ebrûlarun hilâline lâm

1 O iki siyah renkli misk kokulu zülüf, kaşlarının hilaline lâm olmuş.

2 Kaş râ, boy elif, ağız ise mim. Ey ay! Halkı emrine ram ettin.

3 Ey dost! Vücudu gümüşe benzer diyenlerin sözleri her ne ise çok hamdır.

4 Gönülde lâl dudağının hayali daima billur kadeh içinde şarap gibidir.

5 Eğer dünyada bir dane olmasan, zülfün can kuşuna tuzak olmazdı.

6 Eğer vuslatının bayramına erersem, orucu dudağının şarabı ile bozarım.

7 Ey şah! Seni kime anlatsam, "Ey Bâkî, ona ben de kul oldum," der.

CCCI

Haste-i derd-i aşk-ı cânânem
Mübtelâ-yı belâ-yı hicrânem

1 Cananın aşk derdinin hastasıyım. Ayrılık belasının müptelasıyım.

2 Hasta gözü gibi hasta gönüllüyüm. Zülfünün ucu gibi perişanım.

3 Mum gibi sabah oluncaya kadar şavkımdan kâh güler kâh ağlarım.

4 Bana bunca cevir ve cefa daha nice? Hay kâfir! Bil ki müslümanım.

5 Sabrım yakası yırtılsa ne çıkar? Hasret şarabının mahmur ve sarhoşuyum.

6 Ey Bâkî! Vuslat sofrasına erişemezsem, gam fırınında ne zamana dek yanayım?

CCCII

Eyledi müjde-i gül dilleri şâd u hurrem
Goncanun gönli açıldı güle düşdi şeb-nem

1 Gülün müjdesi gönülleri neşe ve sevince boğdu. Goncanın gönlü açıldı, güle çiy tanesi düştü.

2 Âlemin bağ ve baharını sensiz ne yapayım? Âlem bana sen yanağı gül bahçesi ile hoştur.

3 Yanağının cennetinde beninin danesine bak. Allah'ı seversen, Âdem nasıl sabretsin.

4 A nasihatçi sofu! Deli gönle bazı bazı öğüt ve nasihat et. Dem dem nefesin gelsin.

5 Yüce Sultan hazretlerinin kalem damlaları, öyle görünüyor ki emel fidanının bağını tazeledi.

6 Bâkî'nin şiir meyvesi terütaze olsa şaşılır mı? Bu bağ içinde kimse böyle yazmadı daha.

CCCIII

Levh-i hâtırda hatun nakşını yazmak amelüm
Künc-i halvetde senün fikr-i lebündür emelüm

1 Amelim gönül sayfasında ayva tüyünün nakşını yazmak. Emelim halvet köşesinde senin dudağının hayali.

2 Yârin vuslat meyvesine elim erişmez, ne yapayım. Ben hastanın derdine derman şimdi yetişinceye kadardı.

3 Güzelim! Bülbülün methedip o "taze gül dalı" dediği, endamına nispet bir ömür törpüsüdür.

4 Marifet, fazilet ve hüner meyvesinin belimi büktüğü o mihnet bahçesinin fidanının dalı benim.

5 Riya ehlinin sözleri adamın kanını kurutur. Ey saki! Doldur a şu kan olacağı içelim.

6 Ey Bâkî! Gazelim cihan bezminde dönerse ne olur! O aşk ve vefa şarabının kadehidir.

CCCIV

Tapundur Kâbe-i ulyâ-yı ashâb-ı safâ kıblem
Kapundur Mescid-i Aksâ-yı erbâb-ı vefâ kıblem

1 Safa ashabının yüce Kâbe'si makamındır, kıblem! Vefa erbabının Mescid-i Aksâ'sı kapındır, kıblem!

2 Beytü'l-mâmur olan evinden yüksek olamaz Kâbe. Sidre ağacı, boyundan uzun değildir kıblem!

3 Onun gönlünde yanağının beninin hayali yok iken, Kâbe siyah taşı ne diye bağrına bastı ey kıblem!

4 Özlem çeken gönlü vuslatının bayramına yeter ki eriştir. Eğer kurban dilersen, yoluna canlar feda kıblem.

5 Eğer yârin eşiğine secde etmek caiz olmasa, cihanda Mustafa'nın eşiği secdegâh olmazdı kıblem!

6 Bilirsin Kâbe'nin eşiğine yüz sürerler. Ben de senin eşiğine yüz sürsem ne olur a Kâbem, a kıblem?

7 Bâkî, yüzünü görüp vuslatını dilese, "Kâbe görününce edilen dua kabul olur," derler a kıblem!

CCCV

Âşüfte bend-i silsile-i zülfüne nesîm
Mâil nihâl-i kâmetüne tab'-ı müstakîm

1 Meltem zülfünün zincirine bağlı deli. Âşık, boyunun fidanına meyilli.

2 Gönül, sedef gibi sen temiz inciden ayrıldı. Ayrılığının kılıcı biçareyi ikiye ayırdı.

3 Saltanat madeninin cevheri olan sen izzet ve şerefte. Deniz içinde saf inci, gözü yaşlı bir yetim.

4 Sensiz değil dünyaya, cennete de meylim kalmadı. Semtin Huld cenneti, vuslatın Naim yeter.

5 Vuslatının müjdesi, Bâkî'ye yeni hayat verdi. Padişahım! Ömrün uzun, yardımcın Allah.

CCCVI

Safâ gülzârıdur sînem gül-i bî-hârdur dâgum
Mahabbet gülşeninde açılan gül-nârdur dâgum

1 Sinem safa bahçesidir, dikensiz güldür dâgım. Aşk bahçesinde açılan narçiçeğidir dâgım.

2 Güzellerin vefasından ümit kapısını kapattım. Sinemde yer yer görünen çivi başıdır dâgım.

3 Beni sarı yüzümle görenler iflas etmiş sansa da gözyaşım ak akçe, kızıl dinardır dağım.

4 Gam harmanının yakıcı ateşinin kıvılcımından sine yanmıştır. Yârin aşk gamının ateşinin nişanıdır dâgım.

5 Ey Bâkî! Hasret gamının ateşinde köz gibi kızardı, gönlümün hâline kan dökerek ağlayan dâgım.

CCCVII

Beter gördüm dil-i dîvâneyi her çend pend itdüm
Saçunla bend idüp âhır giriftâr-ı kemend itdüm

1 Her ne denli nasihat ettimse de deli gönlü beter gördüm. Saçınla bağlayıp sonunda kemende geçirdim.

2 Zülfünün teli bahsinden fakihe bir sual ettim. Cevaba gücü yetmedi, herifi orada rezil ettim.

3 Dâgımın ateşinin alevi güneşten parlak oldu. Âhımın ateşinin dumanını göklerden yukarı çıkardım.

4 Gece, yanağının mumu şavkında birkaç beyit yaktım. Çok güzel söyledim, gönülleri hoş ettim.

5 Bâkî! Sözüm civanımın methi ile kemalini buldu. Kendimi söz söylemede Hucend pirinin emsali tuttum.

CCCVIII

Çemende servi kad-i dil-sitâna benzetdüm
Nihâli dil-ber-i nâzük-miyâna benzetdüm

1 Bahçede serviyi yârin endamına benzettim. Fidanı ince belli dilbere benzettim.

2 Her yanı söğüt fidanları ile bezenmiş çimen vilayetini Ban kentine benzettim.

3 Yanağını Anadolu diyarına benzettim. Saçını Hindistan'a benzettim.

4 Gül ve gelinciğin yüzündeki o rengi gördüm. İki utangaç dilbere benzettim.

5 Fidanların saba ile salındıklarını görüp tevazu ehli birer civana benzettim.

6 Hazırlıklı ol, bu çağlar geçer gider kalmaz. Fırsat zamanını coşkun sele benzettim.

7 Irmak suyunun aynasının parıltısını seyrettim. Cihan şahının tabiatının safasına benzettim.

8 Gülü bahçede zümrüt taht üstünde gök makamlı Selim Han'a benzettim.

9 Şahın kolunda o doğan güzelini görünce, avına pençe vuran aslana benzettim.

10 Saltanatının yüzü gül gibi gülüp açılmakta. İşret yaygısını gül bahçesine benzettim.

11 Methinde Bâkî'nin edasını Selsebil sanıp, bahtının bağını cennet bahçelerine benzettim.

CCCIX

Şeb-nem gibi saçılsun kon eşk-i firâvânum
Güller gibi açılsun tek gonca-i handânum

1 Bırakın, gözyaşı selim çiy tanesi gibi saçılsın. Güller yeter ki gülen goncam gibi açılsın.

2 Ben gözümün yaşını can üstüne ırmak edeyim. Tek o salınan servi kucağıma meyletsin.

3 Sümbüller gönül ve can bahçesinde zülfünün ucunun yâdıyla aklımı perişan ediyor.

4 Kan dolu gönül aşkın ile işret şarabının kadehidir. Yanık yüreğimin dâgı vuslat gecesinin mumudur.

5 Sen gül gibi gülşende gülmekte açılmakta. Zavallı gönül kuşu beden kafesinde inlemekte.

6 O gözleri mahmurum, şimdi adam mı görür? Dünyadan el etek çekip naz uykusuna varmış.

7 Bâkî, yoluna gözyaşı incilerini döksün. Sultanım! Gönül ve gözün varı yoğu hep yoluna.

CCCX

Dün gice dil hânesin bi'l-cümle tenhâ eyledüm
Kapu yapdum gayra kesretden müberrâ eyledüm

1 Dün gece gönül evini tümden boşalttım. Senden başka her şeye kapı kapattım, kesretten uzaklaştım.

2 Gözlerim bahar bulutu gibi yağmur saçınca, rüzgâr gibi sildim, onu ak pak ettim.

3 İzzet perdesini çekip aşk mumunu yaktım. Can sandalını buhur yapıp amade ettim.

4 Bir ciğer kalmıştı, onu da şimdi pişirdim. Kanlı dâgımdan şarap kadehi yaptım.

5 Ey Bâkî! Yâr ile baş başa sohbet etmeyi istedim. Canı haberdar etmeden önce cananı buldum.

– N –

CCCXI

Ne belâlar çekile zülf-i perîşânundan
Ne fiten kopsa gerek nergis-i fettânundan

1 Perişan zülfünden ne belalar çekilir. Fettan nergisinden ne fitneler kopar.

2 Boyun etrafta nice kıyametler koparır. Servi endamından ne haberler salınır.

3 Yine o yakanın kenarından yüz gösteren sine midir, simden bir ayna mıdır bilmem.

4 Yüreği yanık âşık, çene kuyundan ağzı sulansa da dudağının şerbetini bulamaz.

5 Simden kolunu, gümüşten belini görünce, keskin hançerinden gelen arzu şiddetli olur.

6 Ey gönül! Yârin baş ucunda mum gibi can verince, yanık bağrından âhının kıvılcımı belirir.

7 Kılıcının ucuyla kalem gibi doğrasalar, âşık hatt-ı fermanından baş kaldırmaz.

8 Bâkî, fazilet incisi ile murassa kılıcındır. Benim padişahım! Onu yanından uzak tutma.

CCCXII

Dilâ teng olsan ol şîrîn-dehenden teng-i şekersin
Gam-ı la'lin çeküp kanlar yudarsan kân-ı gevhersin

1 Ey gönül! O tatlı ağızlıdan küçük olsan da dilberdudağısın. Dudağın gamını çekip kanlar yutarsan, mücevher madenisin.

2 Ey papağan! Her ne kadar fesahat kutusunun incisi gibi nüktedansan da dudağının hokkası gör ne şeker saçmıştır.

3 Ey güvercin! Senin işin ancak havailiktir. Dilberin aşk arzusunun ne olduğunu bilmezsin oynarsın.

4 Boyun göğe ağmış, saçların yere dökülmüş. Güzellik bahçesine gölge salan bir fidansın.

5 Ağzın şekerli şerbet dolu murassa kadehtir. Baştan ayağa ıtırlı endamın amberli mumdur.

6 Aşk işi, sapsarı yüzü altına çevirir. Ey Bâkî! Binlerce aferin, bugün sanatında kuyumcusun.

CCCXIII

Şimdi bildürdi cihâna gamzen âfet neydügin
Âleme gösterdi ol kâmet kıyâmet neydügin

1 Gamzen şimdi dünyaya afetin ne olduğunu bildirdi. O boy âleme kıyametin ne olduğunu gösterdi.

2 Derdin evvela bana dünya nedir göstermedi. Gerçi akil, dünyada rahatın ne olduğunu bilmedi.

3 Aşkının bezminde ilk şart can saçmaktır. Sohbet adabının ne olduğunu bilmeyen giremez.

4 Dudağının şarabının hasreti gözümü dolu kan etti. Yâr, kadeh üstünde âdetin ne olduğunu bilmez mi?

5 A zahit! Riya gizli işrete mâni olmaz. Pek ahmaksın, zarafetin ne olduğunu bilmezsin.

6 Bir damla mağfiret suyu âlemleri gark eder. Rahmet denizinin genişliğinin ne olduğunu var kıyas et.

7 Hak'tan ebedî cenneti iste ki, ömür ve saltanatın bekasının ne olduğunu gördün işittin.

8 Katil gamzen öldürür, lâl dudağın diriltir. Hasta âşıkın hikmetinin ne olduğunu kimse bilmez.

9 Sırlar perdesinin ötesine kimse yol bulamaz. Hakikatin ne olduğunu bilen ancak yüce Allah'tır.

10 Ey Bâkî! Şah eşiğinden himmet dile. Felek kahpedir, o mürüvvetin ne olduğunu bilmez.

11 Eşiğinin toprağını mesken tutan aciz kul, Dara'lara heybet ve görkemin ne olduğunu gösterir.

CCCXIV

Olur sebzezâr-ı hüner hâk olan
Nem-i eşk ile hâki nemnâk olan

1 Gözyaşı ile toprağı ıslanıp toprak olan, hüner bahçesi olur.

2 Güneş gibi aynası pak olan, Allah'ın nurunun feyzinden nasiplenir.

3 Gönülde ezelî güzellik aynasının ne olduğunu idrak sahibi olanlar iyi anlar.

4 Bu gözyaşı seli üstündeki çerçöp, vuslatının yolundan ne zaman geçer.

5 Ey Bâkî! Bu tehlikeli yoldan yüreklilerden başka kimse geçemez.

CCCXV

Ele câm-ı musaffâ al derûnun pür-safâ olsun
Harîm-i bezmüne tâb-ı mey-i rûşen ziyâ olsun

1 Ele parlak kadeh al, için safa dolsun. Parlak şarabın ateşi bezminin içine ışık olsun.

2 Ne geçmiş cefayı yâd et, ne asla gözyaşından dem vur. Ne geçen geçmiştir fikri, ne ma/cera zikri olsun.

3 Dilenci sövüp saymanı duysa, dualar edip, "Allah razı olsun!" der. Bir iki sen de söv bari dua olsun, sena olsun.

4 Ey deli gönül! Beden elbisesi senin elinden itiş kakışta. Bir gün çekip paralarım, ne sana ne bana olsun.

5 Ey Bâkî! Eşiğinin toprağından başka yere saçtımsa, cihanda şiirimin saçılmış incisi hep heba olsun.

CCCXVI

Nice bir mübtelâ-yı aşka hicrânı belâ olsun
İlâhî kendü gibi bî-vefâya mübtelâ olsun

1 İlahi! Kendi gibi bir vefasıza müptela olunca, aşk müptelasının hicranı daha nice bela olsun?

2 İkinci Yusuf yine ağır basar, isterse terazinin bir kefesinde iki âlem olsun.

3 Çimende bülbül avazı nasihat dinletir mi gör. Bahar gelsin, yine yer gök sada olsun.

4 Ey fakir rint! Elin boş olsa da gam çekme ki elde kızıl altın olmasın, gül renkli safa şarabı olsun.

5 Bâkî! Gözümün nuru, yine vuslatının günlerini görsün. Eşiğinin tozu can gözüne tutiya olsun.

CCCXVII

Şeb-i zülfün nihân eyle ruhun rûşen bahâr olsun
Gider ebr-i hatun yüzden cemâlün nev-bahâr olsun

1 Zülfünün gecesini gizle, yanağın ışıltılı bahar olsun. Yüzden ayva tüyü bulutunu gider, cemalin ilkbahar olsun.

2 Yüzünün ışığından o ay ve güneşe nur saç. Güneş güzelliğinin aynası, gök ayinedar olsun.

3 Aşk sultanının kapı ve eşiğine baş eğerler, taç sahibi şah olsun, eşiğinin kulu olsun.

4 Ne denli ağzını acıtsa da feleğin zehrini iç. Lâl dudağının hayali gibi hoş içimli şarap olsun.

5 Felek ben zavallı ve mahzunu yok pahasına bıraktı. Bari kimi gelir yoklar, yârin gamı sağ olsun.

6 Şarap gemisini meyhane kıyısına çıkarsın. Ey gönül! Sabret, birkaç gün uygun rüzgâr olsun.

7 Ey Bâkî! Şiirinin incisini şahın huzuruna saç. Bu sedefkâri sandıkta biricik inci olsun.

CCCXVIII

Saçunla bâri bend eyle dil-i âvâre eglensün
Mukayyed kıl biraz ol zülf-i müşgîn-târe eglensün

1 Hiç değilse saçınla bağla, deli gönül eğlensin. O misk telli zülfe bağla, biraz eğlensin.

2 Can ve gönül inim inim inlesin, sinirler ses versin. Yeter ki yâr, sazın nağmesine mail olup eğlensin.

3 Ağzın dilberdudağı, dudağın iki şekerparedir. Ey can! Zavallı âşıka kadeh sun, bari biraz eğlensin.

4 Ey yeryüzünün parlayan ayı! Yanağını göster, yedi yıldız gökten baksın, biraz eğlensin.

5 Tatlı dudağı vasfında çok güzel gazel düştü. Bu şiiri şeker sözlü papağana okuyun, eğlensin.

6 Ey Bâkî! Garip gönlü, gönül açan şarap eğler. O dertliyi meyhaneye gönder, eğlensin.

CCCXIX

Tende bir kühne kabâ elde biraz nân olsun
Âşık-ı bî-ser ü pâ başına sultân olsun

1 Sırtta bir eski kaba, elde biraz ekmek olsun. Garip âşık kendi başına sultan olsun.

2 Ey rüzgâr! Yürü, elini onun zülfünden kendine çek. Âşıkların gönlü daha nice perişan olsun?

3 Yanağının şavkına matla' diyelim. Kafiyeler, parlak ay ile parıltılı güneş olsun.

4 Boyunun yâdına bir âh edeyim ki, dumanı güzelliğinin bahçesinde salınan bir servi olsun.

5 Ey Bâkî! Biraz onun dudaklarının esrarından söyle. Gönül ehli gönül çelen şiirine hayran olsun.

CCCXX

Gün yüzin hem gösterür hem dir göze nem gelmesün
Çeşme-i çeşme nice eşk-i dem-â-dem gelmesün

1 Güneş yüzünü hem gösterir, hem der ki, "Göze nem gelmesin." Göz pınarına nasıl her an gözyaşı gelmesin.

2 Âhımın sazı bana yeter, nefes arkadaşı bülbül gerekmez. Nalemin neyi varken bir ortak daha gelmesin.

3 Didar talibi isen kalbinin aynasını saf tut. Cennet cehennem endişesi hatıra gelmesin.

4 Gümüş gözyaşı ve altın çehre geçinmek için yeter. Âşıka bir yerden dinar ve dirhem gelmesin.

5 Dostlar! Yârin yanında derdimizi yâd edip adımızı anmayın, mübarek gönle gam gelmesin.

6 Mestane naramı işitip demiş ki dilber, "O âlemin kepazesi bir daha yanıma gelmesin."

7 Kadeh zehirli ise yârin elinden gelsin. Ey Bâkî! Rakiplerin elinden Cem Kadehi bile gelmesin.

CCCXXI

Başlar kesilür zülf-i perîşânun ucından
Kanlar dökilür gamze-i bürrânun ucından

1 Dağınık zülfünden sebep başlar kesilir. Keskin gamzenden ötürü kanlar dökülür.

2 Ey kaşları yay! Kirpiğinin oku ucundan bela temreni canıma işleyip geçer oldu.

3 Gönül, hasretinden her dem bağrını döver. Yaram temrenin ucundan kan ağlasa şaşılır mı?

4 Düşkünler ayağına yüz sürmeyi umar, ama eteğinin ucundan kimseye sıra mı gelir.

5 Bâkî'nin gönül kuşunu görün. O salınan servi yüzünden kumru gibi figan eder.

CCCXXII

Ruhuna benzeridi âyîne olsa rengîn
Öykünürdü lebüne la'l olaydı şîrîn

1 Ayna parlak olsa yanağına benzerdi. Lâl tatlı olsaydı, dudağına öykünürdü.

2 Ay, kaşının mihrabını görünce secde etti. Bilmeyen korktuğunu hayal etti.

3 Kaşları çatılmış, yine kime kinlendi? O ceylan gözlerin Çin ahusu olmuş.

4 Perişan gönlü, zulüm ile ayaklar altına alma. O miskin zülüf, kulağı halkalı Hindundur.

5 Kirpiğimde görünenleri gönül kanı sanma. Göz, yanağının bağından gül dermiştir.

CCCXXIII

İrdüm figân u zârile ol âsitâne ben
Çıkdum kemend-i nâle ile âsmâne ben

1 O eşiğe feryat figan ile eriştim ben. Göğe inilti kemendi ile çıktım ben.

2 İnci dişin gamıyla gözyaşı incilerini ümit ipine tane tane dizdim ben.

3 Dudağının yâdı ile lâl renkli şarap kadehi için hane hane meyhanecinin semtini ararım ben.

4 Ömür nihayet buldu, vuslatının sabahı olmadı, gamının akşamında mum gibi yana yana ben.

5 Gönül seni cevir ve cefanı çekmek için sevdi. Efendi! Cihana dert ve bela için geldim ben.

6 Bâkî! Söz ülkesi bana boyun eğdi. Bugün şiir tahtına padişah gibi geçtim ben.

CCCXXIV

Nagamât eylemege başladı sanma anı sen
Ehl-i sûzun sanemâ âteşin üfler ney-zen

1 Ey güzel! Neyzen bağrı yanık âşıkların ateşini üfler. Sen onu nağme geçmeye başladı sanma.

2 Ayrılığının gamıyla ben inlemeye başlayınca, aşk meclisinde neyzen yanımda ne çalar.

3 Ey saki! Mecliste mum lazım değil, geceyi aydınlatan kadehin alevi ile parlak kandil yeter.

4 Gül bahçesinin üstüne çiy tanesi gibi düşersek yeridir. İlkbahar oldu, gül açıldı, bahçe güzellendi.

5 Bahar geldi diye goncalar düğmelerini çözdü. Yasemin sinesini açtı, yakasını yırttı.

6 Bâkî'ye bezminde işret etmek için nale ney, gözyaşı şarap, vuslatının hayali gül bahçesi yeter.

CCCXXV

Çâk oldı yakam cevr-i firâvânun elinden
Sad-pâre iken dâmen-i dil anun elinden

1 Gönül eteği onun elinden paramparçayken, yakam onca cevrin elinden yırtıldı.

2 Dağınık zülfünün ucundaki çengel elinden, boyum bükülüp derdin ile yaya döndü.

3 El senin vefa bezminde safalarda. Ancak ben hicran sakisinin elinden kanlar yutarım.

4 Dilberin lâl dudağına kendini nispet edeli, mercan pençesinin elinden gönlüm incindi.

5 Ey nice asilerin kellesi topu bu meydanda çevgenin elinden yuvarlanır.

6 Eteği Züleyha'nın elinden yırtılmasa, Kenanlı Yusuf gönül sırrını aşikâr etmezdi.

7 Bâkî! Bela bağında o salınan servinin elinden kumru gibi daha nice inleyeyim?

CCCXXVI

Hayâl-i âlem-i vuslat halâs eyler dili gamdan
Ki aşk ehline vasl-ı yârdur maksûd âlemden

1 Vuslat âleminin hayali gönlü gamdan kurtarır ki, aşk ehline âlemden maksat yârin vuslatıdır.

2 İtiraz ehli dudağının ayva tüyünde kusur bulamaz. Ey gonca! Ağzının hatemden farkı çok bellidir.

3 A zahit! Kılık kıyafet gizli işrete mâni değildir. Arifler burada şarabı Edhemî taçdan içerler.

4 Bugün varlık, fâni dünyanın malından kadehtir. Kadehten başka Cem'in saltanatından ne nişane kaldı?

5 Bâkî, gönlü aydınlatan güzellik çerağını güneşten yakan o ay yüzlünün mumuna pervanedir.

CCCXXVII

Tesellî virmez ey dil derdün ol cânâne söylersin
Söz açmaz sana gûyâ gonca-i handâne söylersin

1 Ey gönül! Derdini teselli vermeyen o canana söylersin. Ağzını açmaz, sanki gülen goncaya söylersin.

2 Mecnun gibi varıp âhının kemendini çöle salma. O ahu sana av olmaz, boşuna yabana söylersin.

3 A vaiz! Mercan tesbihi bırakıp seni kim dinler. Uzun kıssa anlatır, garip efsane söylersin.

4 Ey bülbül! Gül goncası sana sırrını açmaz, çünkü binlerce can dostun var, çıkar yârana söylersin.

5 Ey Bâkî! Yanında yanıp yakılmak isteyen kimse yok. Yârin âlemi yakan aşk bahsini ya ne söylersin.

CCCXXVIII

Cânân odur ki meyl ide anı görince cân
Esbâb-ı hüsni hûb ola ammâ be-şart-ı ân

1 Canan odur ki can onu görünce meyletsin. Amma bir şartla, güzellik nişaneleri hoş olsun.

2 Ey can! Gönül vuslatının malına müşteri iken, kervan aşk iline revan olmamıştı.

3 Senin dert ve gamın gönle misafir gelir gelmez kan saçan gözüm iki nar daneledi.

4 Bu kıvılcımlı âhımı bahtımın yıldızı ile cenk etmek için altın nakışlı bir kılıç yaptım.

5 Ey Bâkî! Dil baştan başa kılıç gibi olmayınca, düşmana kimse baş eğdiremez.

CCCXXIX

Ser-i kûyun sanemâ cennet-i a'lâ bilürin
Müntehâ kâmetüni Sidre vü Tûbâ bilürin

1 Ey dilber! Yanı başını yüce cennet bilirim. Uzun boyunu Sidre ve Tuba bilirim.

2 Bana güzellikte Yusuf ile seni sorarlarsa, Yusuf'u görmedim ama seni iyi bilirim.

3 Siyah zülfünün hevesi gönülden gitmez ya, bu sevdanın olmayacağını da bilirim.

4 Cananın dert ve gamı bana ne yapar bilmem. Ne dosttan medet var, ne deva bilirim.

5 Ey Bâkî! Firdevs bahçesini bana gösterme. Ben onun eşiğini Cennet-i Me'va bilirim.

CCCXXX

Nâle-i dil ol ham-ı zülf-i hümâ-pervâzdan
San figân-ı mürgdür ser-pençe-i şeh-bâzdan

1 O Hüma kanatlı zülfünün kıvrımında gönül iniltisi, sanki şahin pençesinde kuş çığlığıdır.

2 Şahım! Gönül vezirini açmazdan almak için, yanağının beninin piyadesini zülfünle örtme.

3 Ağlaya ağlaya en sonunda damla gibi gözden çıktı. Kan saçan gözüm gibi yârdan ayrı düştüm.

4 Bir an hâlime baksan gamzen sürekli geçer. Dostum! Velhasıl o gammazdan aciz kaldık.

5 Ey Bâkî! Bu şiirim nazeninimin nazının vasfıdır. Mecliste mutrib şehnazdan başlasın.

CCCXXXI

Cânâ görinse tarf-ı izârun nikâbdan
Halk âfitâbı togdı sanurlar sehâbdan

1 Ey yâr! Nikaptan yanağının bir kenarı görünse, halk bulutta güneşi doğdu sanır.

2 Kirpiğinin kılıcı ile canı dudağından menetme. Onun şaraptan kesilmesi mümkün değildir.

3 Dudağını arzulayan saf şaraba kanmaz. Kevser teşnesi, serap ile suya kanar mı?

4 Felek sakisi abıhayatı güneşin altın kadehinden sunsa, minnet edip içmem.

5 Ey Bâkî! Bela bezminde nale ve âhın varken, çeng ve rebap teranesine ihtiyaç duymayız.

CCCXXXII

Cilâ vir çeşme ey sâkî mey-i sâf-ı muravvakdan
Kamaşdı gözlerüm câm-ı hilâl-i îde bakmakdan

1 Ey saki! Parlak kadehin şarabından göze cila ver. Bayram hilalinin kadehine bakmaktan gözlerim kamaştı.

2 O kınalı parmak kadehin ayağında ne güzel olur. Ey saki! O altın halhalı ayaktan sakın uzak tutma.

3 Kurtuluş ümidi istersen, bu sandaldan bir iki çek. Şarap kayığı gam dalgasından kenara çıkarsın.

4 Güzeller, şimdi çocukken kucaklanmayı heves eder. Sarılmak âdet ve usulünü daha kundaktan bilirler.

5 Ey Bâkî! Düşmanın hile kemendine bağlanma. İnayet Hazret-i Hak'tan, kerem sonsuz bereket sahibinden.

CCCXXXIII

Garaz yârile işretdür bu nüzhetgâh-ı âlemden
Mey ü mahbûbdan gayrı nedür maksûd bu âlemden

1 Bu âlem mesiresinden maksat yâr ile işrettir. Şarap ve dilberden başka bu âlemden emel nedir?

2 O şeker saçan dudak üstünde kusur bulunmaz. Zevk ehli o dudak ile süzme balın farkını bilir.

3 Aşk usul ve erkânını ben mi belirledim be sofu! Sevmek sevilmek eskiden beri bilindik kıssadır.

4 İşret kadehinin parıltısından can evini aydınlat ki, Cem'in saltanat çerağında saadet nurudur.

5 Ey Bâkî! Sana kader kudretli hüdavendigar ve ulu hükümdar tarafından gelen işaret, ikbal sermayesi olarak kâfidir.

CCCXXXIV

Sana kûyun içre olana karîn
Melek hem-nişîn ü felek şeh-nişîn

1 Sana semtinde yakın olana melek dost, gök şehnişin.

2 Miskten kaşının kıvrımını görüp siyah gözünü Çin ahusu sandım.

3 Ay, kaşının mihrabına secde etti. Bilmeyenler onu korkak sanırlar.

4 Gül ve yasemin, izinin tozuna yüzlerini sürmek için döküldü saçıldı.

5 Ey şah! Bâkî'yi sorarsan kapında hakir kul, zavallı köle.

CCCXXXV

Pervâne gibi şu'le-i şevkunle yanmadan
Âşık mahabbet adın anar mı utanmadan

1 Pervane gibi şavkının ateşine yanmadan, âşık aşk adını anar mı utanmadan?

2 Işık saçardı sinede aşkının dâgı, güneş meşalesi gökyüzünde yanmadan.

3 Ey yâr! Hayalin hasta gönlümü eğlerdi, ezel sabahında yokluk uykusundan uyanmadan.

4 Yine de adildi cihan bezminin sakisi, vuslat şarabının kadehini almasaydı kanmadan.

5 Ey Bâkî! Aşk arzusunu edinegör şimdi, gönül hanesinde göz kapakların kapanmadan.

CCCXXXVI

Dil giriftâr-ı belâ dil-ber hevâyî neylesün
Dâme düşmez yirlere konmaz Hümâyı neylesün

1 Gönül bela tutsağı, dilber hercai, ne yapsın? Tuzağa düşmez yerlere konmaz Hüma'yı ne yapsın?

2 Kâinatın nakşını kadehin safasından seyreden, Dünya Gösteren Ayna'nın yüzünü ne yapsın?

3 Aşkının delisi zincir sesiyle eğlenir. Ud nağmesini, çeng ve ney sadasını ne yapsın?

4 Aşkının müptelası dermana ihtiyaç duymaz. Derdine alışkın olan gönüller devayı ne yapsın?

5 Ey Bâkî! Âlem halkı yârin aşkından perişan. Bir tabip bu kadar müptelayı ne yapsın?

CCCXXXVII

Nâm u nişâne kalmadı fasl-ı bahârdan
Düşdi çemende berg-i dıraht i'tibârdan

1 Nam ve nişane kalmadı geçen bahardan. Ağacın yaprağı düştü çimende itibardan.

2 Bağın ağaçları tecrit hırkasına girdiler. Hazan rüzgârı çimende el aldı çınardan.

3 Ayağına her yandan altın akıp geldiği hâlde, bağda ağaçlar himmet umar ırmaktan.

4 Fidan bugün yaprak ve yemişten arınmıştır. Çimenin üstünde saba ile salınsın durmadan.

5 Bâkî! Yaprak çimende hayli perişanmış. Öyle görünüyor ki bir şikâyeti var rüzgârdan.

CCCXXXVIII

Gam-ı hattıyla yârun nice bir dil pür-melâl olsun
Sür ey sâkî ayagı mûr-ı gussa pây-mâl olsun

1 Gönül yârin ayva tüyünün gamıyla daha nice melal duysun. Ey saki! Sun kadehi, gam karıncaları ayaklar altında kalsın.

2 Vuslatının bezmine yalnız mahzun gönlü kabul et. Harami gözlerin kanımı içerlerse helal olsun.

3 Bu bahçeye inleyen gönlümün sesi ve sadası yeter. Çimen bülbülleri bundan böyle suspus olsun.

4 Eğer yanı başında âşıkların kavgası olmasın dersen, kâfir rakibi öldür, ne gürültü ne patırtı olsun.

5 Kurban olduğum! Bâkî, canı senden esirger mi? Varı yoğu yoluna feda, yeter ki şimdi vuslat bayramı olsun.

CCCXXXIX

Çehresinde görinen sanman o hûnînün dehân
Âşıkın kurbân iderken sıçramış bir katre kan

1 O kanlının çehresinde görüneni ağız sanmayın. Âşıkını kurban ederken bir damla kan sıçramış.

2 Hazan yaprağı sen servi endamlının bahçeye bir adım atması için yoluna hayli döküldü saçıldı.

3 Görünen yıldızlar değildir, sanki hazan yapraklarının gök aynasına düşen aksidir.

4 Eline lale gibi lâl renkli şarap kadehini al. Dert ve haset, düşmanın yüzünü safran yapsın.

5 Sen gül yanaklıyı bülbülcesine Bâkî gibi vasfeden bir nüktedan, âlem gülistanına gelmez.

CCCXL

Yâd ider lebleri yanında nebâtun adın
Varise bilmez o şîrîn-dehen agzı dadın

1 Onun dudakları yanında nebatın adını yâd eder. O tatlı dudaklı galiba ağzının tadını bilmez.

2 Gönül kuşu, yanağının Bağdat'ını görmek için yola koyulmuşken, zülfünün Karabağ'ında kaldı.

3 Beni öldürmemesini merhametinden sanmayın. Hastaların feryadını duydukça hoş olur.

4 Meyhane pirinin irşadını nasıl terk edelim? Eğer kadehin cürasını da sunsa hemen içmeli.

5 Bâkî, riya ehlinin sohbetinden el etek çekip harabat pirinin himmetinden vazgeçmedi.

CCCXLI

Ruhsâruna hatt-ı anber-efşân
Abd-i Habeşîdür adı reyhân

1 Yanağında amber saçan ayva tüyü, Reyhan adlı Habeşli kul.

2 O siyah ben Bilal, dudakların biri yakut, biri mercan.

3 Amber yakalı kaftan sahibi, siyah zülfün mübarek olsun.

4 Zühal eğer o aya kul olsa, şerefe erip mesut olurdu.

5 Varlık madeni büyütürse, Bâkî sözü gibi mücevher etsin.

CCCXLII

Nice tûfân oldı peydâ dîde-i hûn-pâşdan
Nûh çeşmüm yanına gelse dem urmaz yaşdan

1 Kan saçan gözden nice tufan peyda oldu. Nuh, gözümün yanına gelse, dem vurmaz yaştan.

2 Gamzenin oku ne de güzel hedefi bulur, hayretteyim. Bağır kana batmış, görünmez asla yaradan.

3 Can ile gönül aşk dergâhının misafirleridir. Tekkedir, geçilmez avare ve aylaktan.

4 Ey taş kalpli! Murassa hançerin çiy düşmüş süsen yaprağı olsa da serttir demirden, taştan.

5 Bâkî'yi korkarım aşk yolunda gam öldürür. Yolcu şimdi mi bela çekti yoldaştan?

CCCXLIII

Ey sûfi bize pîr-i mugândan nazar olsun
Tek himmetini şeyh sana itsün er olsun

1 A sofu! Bize pir-i mugandan nazar olsun. Şeyh, himmetini tek sana etsin, adam olsun.

2 Kaza yayından atılan ok ona dokunur. Gökler, gerek ayna, gerekse siper olsun.

3 A göz! Beni yaktın, ocağıma su koydun. Ey gönül! Var yürü, ne sen ol, ne gözyaşı olsun.

4 Bela temreni keder kazması ile beraber işler, gönül şişesi isterse şimdi taştan olsun.

5 Dert, elem, ayrılık, gam ve tasada kaldı. Bâkî sana gönül verdiği için baş yiter olsun.

CCCXLIV

Rûşen gerekse hâne-i dil aks-i yârdan
Âyîne gibi sîneni sâf it gubârdan

1 Gönül evi yârin aksinden pürnur olacaksa, kalbini ayna gibi tozdan arındır.

2 Kadehin dönüşü Cem'in saltanatından, her bir kabarcığı remiz ile bir taç sahibinden haber verir.

3 Cem zamanının işret ve safasını, kadehin dönüşünü gör. Rüstem ve İsfendiyar'ın savaşından bahsetme.

4 Yârin vuslat kokusunu eriştiren şu hoş haber, âşıkın dimağına bahar rüzgârından yeğdir.

5 Bâkî, Allah'ın gölgesinin eşiğinin toprağından sabah meltemi esti, gözlerin aydın.

CCCXLV

Aksa gözden kad-i mevzûnı gamından iki ayn
İki mısrâ' döner kaşlarımız zü'l-bahreyn

1 Düzgün boyunun gamından iki gözüm iki çeşme olsa, iki bahirli kaşlarımız iki mısraya döner.

2 Yâr düşkünlere iltifat etse ar değil. Cihanı aydınlatan güneşe topraktan ne zarar gelir?

3 Âhımın mor dumanını alaz alaz görüp, yıldızlar ile bezenmiş gökyüzü sandılar.

4 Şehla gözün öyle bir alımı var ki, gözüne nispet ederlerse, ne gözünden farklı ne gözünle aynı.

5 Ey Bâkî! "Borç iyi güne kalmaz," denildiğine göre, ayrılık günü gelmeden canı revan edelim.

CCCXLVI

Sahrâlara döşendi bisât-ı zümürrüdîn
Devlet anun ki lâle-ruhı oldı hem-nişîn

1 Kırlara zümrüt renkli yaygı döşendi. Mutluluk lale yanaklı ile oturup kalkanındır.

2 Taze sümbül, cennet bahçesinde iri gözlü hurinin miskten zülfü gibi bağa süpürgeci oldu.

3 Çin'de bile saçın gibi bir taze misk yok. Miskten saçında binlerce çîn bulunur.

4 Mübarek padişahın cihanı tutan kılıcı, emniyet ve huzur bahçesinin ırmağı olarak yeter.

5 Bâkî! Kimin yıldız gibi yüce nazarlı basiret gözü varsa, onun eşiği toprağına tutsun.

CCCXLVII

Bir lebi gonca yüzi gülzâr dirsen işte sen
Hâr-ı gamda andelîb-i zâr dirsen işte ben

1 "Bir dudağı gonca, yüzü gül bahçesi," dersen işte sen. "Gam dikeninde inleyen bülbül," dersen işte ben.

2 "Dudakları şarap, saçları sümbül, yanağı gül yaprağı, bir yasemin göğüslü, hoş endamlı servi," dersen işte sen.

3 "Her gönül çelen servinin ayağına yüzler süren ırmak gibi bir dîdâr âşıkı," dersen işte ben.

4 "Zülfü sihirbaz, kâkülü hırsız, şuh ve şivekâr, gözü cadı, gamzesi hilekâr," dersen işte sen.

5 "Hasretinde dudağı kuru, gönlü perişan, hâli hasta, gam köşesinde kimsesiz ve garip," dersen işte ben.

6 "Gözleri sabır ve selamet ülkesini yağma eden bir amansız Tatar gamzeli," dersen işte sen.

7 Ey Bâkî! "Divane Mecnun ve Ferhad'a bedel, sabırsız ve mahzun bir âşık kim var?" dersen işte ben.

CCCXLVIII

Mâh-rûlar bî-aded bir âşık-ı rüsvâyı ben
Yitmeye bin pâre itsem bu dil-i şeydâyı ben

1 Ay yüzlüler binlerce, divane âşık bir ben. Yetmez bu deli gönlü bin parça etsem ben.

2 Aşkının sevdasına düştüm, kendimi yitirdim. Nerede buldum bilmem, o pervasız şuhu ben.

3 Aşkının humması ateşiyle bir hararetlendim ki, susuzluğumu gidermez deryayı içsem ben.

4 Benim dünya cefasını çekişim hep senin içindir. Ömrümün varı! Yoksa sensiz dünyayı ne yaparım ben.

5 Gönlüm şirin dudağının ümidini etse, Ferhad gibi nice kayayı parçalardım ben.

6 Yârin eşiğinde bir yer bulursam, Kaf'ta Anka'ya kanaati gösteririm ben.

CCCXLIX

Bildün mi sen de kendüni ey bî-vefâ nesin
Âşûb-ı dehr ü âfet-i devr-i zamânesin

1 Ey vefasız! Nesin, sen de kendini bildin mi? Âlemin fitnesi ve zamanın afetidevranısın.

2 Cefalar çektirmesen senin kıymetin ne olurdu? Doğrusu bunun için eşsiz ve emsalsizsin.

3 Gözler kandil gibi sulu ve gönlümde ateş. Âh ateşimin kıvılcımını göklere çektim.

4 Vefasız güzel severek tasayla yatıp, dert ve gam ile uyanmak müşkül bela değil mi?

5 İşte Kays, Leyla'sına mektup uçurmak için başına kuş yuvası kondurdu.

6 Ey felek! Cefanın oku canıma geçse de âhımın hadengine sen de nişanesin.

7 Bâkî! Gözüm onun yolunda gözyaşı akçemin hazinesini döke saça harcayıp en sonunda tüketti.

CCCL

Dil çeker ol târ-ı mûy-ı anberînün minnetin
İstemez âlemde zülf-i hûr-ı înün minnetin

1 Gönül o amberli saçın telinin çeker minnetini. Dünyada istemez iri gözlü hurinin zülfünün minnetini.

2 Senin yolunun tozunu seher yeli rakibin suratına kondurmuş. Hep o öküze yükler yeryüzünün minnetini.

3 Dostum! Her taş kalpli ağzının kıymetini bilmez. Cana bas o mücevher kaşlı hatemin minnetini.

4 Katil gözün, gamzenin elmas hançeri varken, âlemde demir kılıcın çekmesin minnetini.

5 Miskten beninin hevesini o nafeden alırdık. Hasılı, gönül Çin ahusunun kaldırmaz minnetini.

6 Dudak kadehinin cürasını rintlere lütfet. Himmet erbabı her alçağın çekmesin minnetini.

7 İnci ipi, zarif hayal ve güzel şiir yeter. Ey Bâkî! Gönül iri incinin çekmez minnetini.

CCCLI

Seyre çıksun ne temâşâ ola peydâ göresin
Bir iki gün hele sabr eyle temâşâ göresin

1 Bir salınsın, ne temaşa peyda olur görürsün. Hele bir iki gün sabret, temaşa görürsün.

2 Can veren dudağı ile ölüleri canlandırsın. Hazreti İsa'nın mucizesi nasıl olur görürsün.

3 Gönül günahkâr zülfünün zincirinden çekinir. Bir gün o sevda beni deli eder görürsün.

4 O ayın şavkına bir bir fitiller yakayım. Sinemin dâğlarını Süreyya şekli görürsün.

5 Ey gönül! Aşkının suretine çok mağrur olma. Ayna yüzlü feleğin vefasız olduğunu görürsün.

6 Seni bir güzel yüz ile aldatır, ama en sonunda dünya ne yüz gösterir görürsün.

7 Ey Bâkî! İkbal yüzü görünür, ne zaman ki gönül aynasını pak ve parlak görürsün.

CCCLII

Bâg pür-nakş u nigâr oldı bahârı severin
Mâilem nakşına gâyetde nigârı severin

1 Bahçeler nakış ve dilberle doldu, baharı severim. Nakşına pek mailim dilberi severim.

2 Bedenim dağlarla nakş-ı peleng olsa ne çıkar? Ben o aslan avlayan ceylan yavrusunu severim.

3 A sofu! Dâgımı görünce, sen de beni yakma. Severim ne yapayım, o lale yanaklıyı severim.

4 Ben safa veren duru şaraba hayranım. Ne bulanıklık kaldırır gönül, ne tozu severim.

5 Ey Bâkî! Âşıkın raksta el çırpmaları ayaktaşlarıdır, onun için servi ve çınarı severim.

CCCLIII

Hergiz ne kadr u câh u ne sîm ü zer isterin
Bir serv boylu dil-ber-i sîmîn-ber isterin

1 Asla ne makam ve mevki, ne gümüş ve altın isterim. Bir servi boylu, gümüş göğüslü dilber isterim.

2 Yârin semtinin cennet bağına ulaşayım diye, Allah'tan hep uçmak için kanat isterim.

3 Dağ bayır gezip tozmamın nedeni, deli gönlümü eğleyecek bir yer istememdir.

4 Gözyaşı gümüşünü, eşiğinin toprağına harcarım. Aşk iksirinin talibiyim, cevher isterim.

5 Gam gününde gamzene meyletmemin nedeni, kendimi öldürmeye yeltenip hançer istememdir.

6 Dünyada benim meylim gül renkli şarabadır. Macun olursa bari dilberdudağı isterim.

7 Bâkî! Yine aşk meyhanesinin dilencisi olup o güzelin gam bezminde kadeh isterim.

CCCLIV

Gülşende kurdılar yine taht-ı zümürrüdîn
Sultân-ı îd güller ile oldı hem-nişîn

1 Gülşende yine zümrütten taht kurdular. Bayram sultanı güllerle birlikte oturdu.

2 İlahî nakkaş âlemi bir süsledi ki, Çin ressamı nakşına hayretler içinde kaldı.

3 İki renkli dünyanın sayfasına bir şiir yazdı ki, zaman zemin Cem'in eşkâliyle nakış göründü.

4 Çimenin lalesi Hüda'ya şükredip başını açar. Yaseminin yaprağı niyaz yüzünü toprağa sürer.

5 Gözüne uyku girmeyen bülbül, seher vaktinde dert ateşiyle hazin hazin inler.

6 Nazenin ömür bir gaflet uykusu içinde, imkânsız hayalle sabah meltemi gibi geçti.

7 Bülbül gül ve gülistanın methini, Bâkî mübarek sultanın saltanatının duasını eda eder.

CCCLV

Cân olmasa dehânun eyâ şûh-ı dil-sitân
Niçün olaydı cân gibi yâ dîdeden nihân

1 Ey gönüller fetheden güzel! Ağzın can olmasa, ya niçin can gibi gözden gizlenirdi?

2 Kaşlarını nezaket sahipleri hayal eder. Dişlerini nükte-dan tabiatlılar tasavvur eder.

3 Saçların yanağının üstünde lüle lüle olmuş. Sanki Şamlılar Hicaz'a hücum etmeye hazırlanır.

4 Bahçıvan, ardıç salınışlı servi fidanını görsün de artık çimende sorgun beslemesin.

5 Dudağının hayali gönül hokkasındayken, maden saf yakuta mekân olmamıştı.

6 Mesken, gönül ülkesi aşk şahına. Konak, can sarayı dudağının hayaline.

7 Secde etti yanağına karşı gül ve yasemin. Kıyama kalktı endamına bağda servi.

8 Ne Bâkî gibi hoş edalı bülbül gelir. Ne yüzün gibi mübarek gül bahçesi olur.

CCCLVI

Geh cefâ kılsun niyâz ehline geh nâz eylesün
Nâz iderse âşıka ol şûh-ı tannâz eylesün

1 Niyaz ehline kâh cefa etsin, kâh naz etsin. Âşıka naz ederse de o alaycı şuh etsin.

2 Bülbüller endamının yâdına inlesin. Rasttan bir gönül dilkeş nağmeye başlasın.

3 O İsa nefesli mutribin dudağını öpmek isteyen, ney gibi kendini bela bezminde yoldaş etsin.

4 O gül yüzlü sakinin ayağını öpmek isteyen, kendini nergis gibi pervasızca sarhoş etsin.

5 Bâkî gibi daima Hümalar avına meylet. Himmetinin şahini göklerde kanat açsın.

CCCLVII

Reşk-i firdevs-i berîn oldı yine rûy-ı zemîn
Âb-ı cû Kevser ana nergis ü gül hûr-ı în

1 Cennet bahçesi yine yeryüzüne gıpta etti. Ona ırmak Kevser, nergis ve gül iri gözlü ahular.

2 Safa bezminde gül sofrası açılmasının zamanıdır. Nergisin eline altın kadeh almasının yeridir.

3 Laleler mücevher dolu kâselere döndü. Gül çiy taneleriyle iri inci sedefi görünür.

4 Gülün yüzü dışarıdan asık görünür, ama görenlerin Çin aynası sanacağı bir duruluğu var.

5 Çimen çocukları bayram günü olduğunu duydular. Sabah vakti rengârenk güzel elbise giydiler.

6 Adaleti zamanı, cihanı bayram ve nevruz gibi bezeyen adil sultan Mehmed Han!

7 Ey Bâkî! Âleme mübarek bayram, o yeter. O şahlar şahı ebedî saadette olsun.

– U Ū V –

CCCLVIII

Kıyâm itdi çemende yâre karşu
Çenâr u ar'ar u şimşâd kamu

1 Çınar, ardıç ve şimşir hepsi çimende yâre karşı ayağa kalktı.

2 Zülfünü yanağının üstünde görünce, "cadı suya batmazmış" anladım.

3 Yârin vuslat bezmi cennet, rakibin sohbet belası cehennem değil mi?

4 Kanadını zülfüne benzetirmiş. Kırlangıç hep çok alçak uçar.

5 Eğri, sana hançer gibi takılır. Doğru, ok gibi yabana atılır.

6 Eğer o göz, o kaş güneşte olsa, yanağının ateşi cihanı yakardı.

7 Ahunun misk kesesi Hata'dan gelip, yârin benine miskinlik yaptı.

8 Siyah satırlar içinde güzel şiirim, çimenlik içinde akarsu olmuştur...

9 Yahut bıyığı terlemiş güzel dilberdir. İki mısra ona kaş olmuştur.

10 Cihan miskten nefesinle doldu. Ey Bâkî! Bu sana Allah'tan armağandır.

CCCLIX

İtdürür zühhâda ol mihrâb-ı ebrû ser-fürû
Kıldurur uşşâka ol hâk-i ser-i kû ser-fürû

1 O kaşın mihrabı zahitlere secde ettirir. Eşiğinin toprağı âşıklara yüz sürdürür.

2 O yasemin kokulu zülüf gül renkli yanağının hatt-ı fermanına ister istemez boyun eğer.

3 Çin kırları zülfünün kokusundan ıtırlanmasa, ahu misk kokulu sümbüle minnet etmezdi.

4 Bağa gel, ara sıra su aynası içinde görün. O endama her gönül çelen servi baş eğsin.

5 Ey Bâkî! Şiir incilerin her talibe baş eğdirir. İnci dalgıca zaruri minnet ettirir.

CCCLX

Cânâ şafakda sanma tulû' itdi mâh-ı nev
Yakdı cihânı aşkun odı çıkdı bir alev

1 Ey yâr! Şafakta hilal doğdu sanma. Aşkın ateşi cihanı yaktı, bir alev çıktı.

2 Hocanın sarığı, dervişin hırkası, şeyhin şalı, dudağının devrinde meyhanelerde rehin yatıyor.

3 Ne çare! Gülde söz duyan kulak olmasa da çimende bülbülün nalesi cihanı tuttu.

4 Ey cihan şahı! Hilal, eşiğine öykündüğü için gökte daha ne kulplar takar.

5 Bâkî! Şimdi hasret bezminin gam kadehini çek. Kim dedi sana yâr gibi vefasızı sev?

CCCLXI

Ol âfitâb-tal'ata kim dirse mâh-rû
Olsun cihânda meh gibi dâim siyâh-rû

1 O güneş yüzlüye kim ay yüzlü derse, cihanda ay gibi her daim yüzü kara olsun.

2 Güneş sabah vakti ufukta yüz gösterince, ufuk çizgisinde o mehtaptır sandım.

3 Sarı yüzü benim gibi toprağa bulaşmış. Ay, ayağının toprağına yüz sürmüşe benzer.

4 Yâr pencereden ara ara yüz gösterse, bahtımın yıldızı şeref burcunda doğar.

5 Yazık! Semtinin yolunda biçare Bâkî varken, o ayağının tabanına yolun toprağı yüz sürer.

CCCLXII

Cihânun gönlin aldı evc-i istignâda ol meh-rû
Aceb mi çıksa ol yirden sipihre na're-i yâ Hû

1 O ay yüzlü kanaat göğünde cihanın gönlünü aldı. Göğe o yerden "Yâ Hû" narası çıksa garip mi?

2 Ey gözü ahu! Itırlı zülüf ve benini seyredenler, gerçek misk odur, amber bu demişlerdir.

3 Garip, akşama karşı gayet efkârlı olur. Gönlün zülfüne karşı hep perişan olması bundandır.

4 Gözyaşım kapında çok aktı, daha çok sel olur. Atasözüdür: "Su aktığı yere yine akar," demişler.

5 Ey Bâkî! Yârin hayali her dem nice baş, bağır gezer. Bir ahu bir anda binlerce dağ, kır gezer.

– A E H –

CCCLXIII

İrdi nesîm nefha-i anber-şemîmile
Etrâf-ı bâg u râg pür oldı nesîmile

1 Meltem amber kokulu nefesiyle esti. Bağ bahçenin etrafı meltemle doldu.

2 İsa'nın nefesi olan o rüzgâr yaklaştı. Gül dalı Diraht-ı Kelîm ile konuşur.

3 Nasihin öğütlerini bırakan o akil, şimdi arifin sözüyle zevküsefa sürüyor.

4 Harabat semtinin dilencisine kınama taşı atmayın. Onu rahîm olan Rabb'iyle kendi hâline bırakın.

5 Devran, servi fidanını sana benzeteyim diye, ırmak kenarında onu özene bezene besler.

6 Ayva tüyün, güzelliğinin kemale erdiğini Allah kelamının açık ayetleri ile ispat eder.

7 Felek her ne kadar kerem ve cömertlik gösterip vadileri kırları gümüşle doldursa da...

8 Bâkî! Ancak biz cömert şahın himmeti ile alçak dostu feleğe minnet etmeyiz.

9 Minnet Allah'a! Nedimi saadet olan Murad Han'ın ikbaliyle baht müsait, yıldız yâr.

CCCLXIV

Müşkil imiş ki dil-rübâ tıfl ola dil-sitân ola
Âşık-ı zâr u mübtelâ pîr ola nâ-tevân ola

1 Dilberin çocuk olup afet olması, zavallı âşıkın pir olup güçsüz olması müşkülmüş.

2 O peri gözyaşımı döktü, incimin kadrini bilmedi. Bir zaman sonra istese de bu demleri bulamaz.

3 Münafığa kulak verip sadık âşıka zulmü bırak. Dilber dediğin âşıka müşfik ve sevecen olur.

4 Gönül ateşinin kıvılcım ordusu yıldız askerlerine bitişik. Böyle kalırsa bil ki gökte nice kıran olur.

5 Ey saki! Bâkî'ye ferah ver ki keder son bulsun. Şu şarabı sun ki pir bir kadeh içsin, civan olsun.

CCCLXV

Sabr eyle dilâ derdüni cânâne tuyurma
Cân içre nihân eyle velî câna tuyurma

1 Ey gönül! Sabret, derdini canana duyurma. Can içinde gizle, sakın cana duyurma.

2 Hâlini sakın o gözleri mahmura duyurma, şarap yerine kanını içerler.

3 Sırlarını açma, keyfine bak. Saf şarabı iç, hakimlere duyurma.

4 Sofu gelince sakın aşk bahsini açma. Arif isen sırrını cahillere duyurma.

5 O ikinci Yusuf, Bâkî'yi Yakup gibi hüzün içinde bırakmaz, kıssayı kardeşlere duyurma.

CCCLXVI

Cihân cevr ider derd-i aşkunla câne
Seni sevmek oldı bahâne cihâne

1 Cihan aşkının derdi ile cana cevreder. Seni sevmek cihana bahane oldu.

2 Cihanın geçiciliğini bilen arif rint bahar ve hazana gönül bağlamaz.

3 Lale renkli şarap elde, meclis hazır. Gül ve gülistan zamanına ne hacet.

4 Dilberin yanağı ve sakinin kadehi gözümde. Bahar, gül ve erguvana ne minnet.

5 Bâkî! Zamanını işrete, niyazını civan bahtlı, kıran sahibi sultana sarf et.

CCCLXVII

Âferîn ol rûzgârun Hayder-i Kerrârına
Zü'l-fekar olmaz muâdil tîg-i cevher-dârına

1 Aferin bu âlemin Haydar-ı Kerrâr'ına! Zülfikar, mücevherli kılıcına denk olamaz.

2 O, elmas kılıcından lâl ve yakut akıttı. Halk mücevher saçan kılıcına aferin dedi.

3 O yalın kılıç düşman kanından mı boyandı? Yahut yanağının aynasına ateşin aksi düştü...

4 Yahut savaş ateşi içinde al renk olmuş demirdir. Cenkte zafer kazanmak elbette hile ister...

5 Yahut savaş meydanının kâfirlerine korku salmak için cenk meydanında kırmızı diba giyer.

6 Gönül ehli, kılıcının resmini Zülfikar'ın şekli gibi âlem sarayının duvarına nakşetsin.

7 Ey Bâkî! Şahın her daim yüzü ak olması şundandır. Güzel yüzü cihan bağına ak güldür.

CCCLXVIII

Hûblar mâildür elbet âşık-ı şeydâsına
Dil-ber-i âlî-cenâbun bakma istignâsına

1 Güzeller elbette divane âşıkına maildir. Alicenap dilberin gönül tokluğuna bakma.

2 Gören gözüne tövbe sürmesi çekilmiş. Bakmaz ama gül gibi kulağı sendedir, ne yapsın.

3 Ezel sabahı ay yüzlü yanağının aynasının üstüne güzellik güneşinin ışığını saldılar.

4 Kapındaki dilencinin, eşiğinin taşıyla başı hoş. Göğün mavi kubbesine minnet etmez.

5 Vaktin sultanı vaktine malik olan derviştir. Saltanatın değeri de, itibarı da dünya kavgasına değmez.

6 Geç otur İskender seddi gibi inziva köşesine. Başını eğme kahpe feleğin Dara tacına.

7 Ey Bâkî! Kul olursan, dinine dünyasına izzet ve ikbal verilmiş o şanı yüce şaha ol.

8 Saltanat, suret ve mana padişahı o Murad Han'ın boyuna biçilmiş bir kaftandır.

9 Saadetin biricik incisi, tacına süs ve ziynet. Zaferin yüce mücevheri, elmastan hançeri.

CCCLXIX

Gör ne hil'atdur nazar kıl sünbül-i ra'nâsına
Âlem-i bâlâdan inmiş kâmet-i bâlâsına

1 İlahi âlemden uzun endamına inmiş. Gör ne hilattır, güzel sümbülüne nazar et.

2 İnsanlara meleklerin hasleti, huyu yaraşır. O peri, rakip şeytanın ayartmasına uymasın.

3 Emsalsiz güzelliğiyle âleme metelik vermese de onun gönül tokluğuna yüz bin aferin.

4 Yanağının mumu, göğün dünyayı aydınlatan güneşine, cihanı süsleyen ayına zerrece rağbet bırakmaz.

5 Ey Bâkî! Sine cefa kılıcından pare pare olunca, aşk eri gönül derdini saklamayı başaramadı.

CCCLXX

Meded öldürdi beni derd ü gam-ı cânâne
Kâbil olmaz dil-i dîvâne ise dermâne

1 Medet! Cananın dert ve gamı beni öldürdü. Deli gönül ise dermana razı olmaz.

2 Perişan zülfünün ucu gibi ayakta kaldım. Şanı yüce dilbere gönül veren böyle mi olur?

3 Feleğin sitemini gör, gönül sandalını yine senin zülfüne düşürüp Frengistan'a saldı.

4 Gönül, perişan zülfünün zincirine düşmesin. O deli, aklını başına toplasın.

5 Bayram yaklaştı, salıncağa binip salınır mı? O ikinci Yusuf yine tartıya biner mi?

6 Divane Mecnun'u defterine yazmadı. Hasılı bir divane bir deftere sığmadı.

7 Ey Bâkî! Ezelde alın yazın bu olunca, kalem gibi hatt-ı fermanına razı ol.

CCCLXXI

Nice demler sabr idüp ol tîg-i bürrân zahmına
Şimdi katlanmaz gönül şemşîr-i hicrân zahmına

1 Gönül nice zaman o keskin kılıcın yarasına sabrederken, şimdi hasret kılıcının yarasına katlanamaz.

2 Gamzen günahsız öldürmekte ne kâfir şeydir. Nice mazlum o kâfirin hışmına uğradı.

3 Hasretinin gamlı sinesinin yarası onulmaz. Yarana derman olursa, vuslatının merhemi olur.

4 Yârin oku temren yarasına öyle battı ki, boyum goncalarla bezenmiş nakıla benzer.

5 Dudağını ağzına alınca Bâkî'yi söyletmez oldun. O nazik dudağın, sanırım dişin açtığı yaraya dayanamaz.

CCCLXXII

Şebângeh mâh-ı nev gösterdi câm-ı zer-nigâr elde
Ki ya'nî subh-dem hoşdur şarâb-ı hoş-güvâr elde

1 Gece hilal elde altın nakışlı kadeh gösterdi ki sabah elde hoş içimli şarap güzeldir.

2 Nazdan mest olmuş servi boylular bayramda salındı. Yârin eli elde olsa biz de ayak seyri yapardık.

3 Gönül kuşunun vuslat havasında uçması ne mümkün? Gamzenin avcısı, elde can avlayan şahin tutar.

4 Gönül o kara yağız zülfü bırakıp vazgeçmek istese de görünce yine irade dizgini elde kalmaz.

5 Bâkî! Bu pak inciyi bezmine saç. O taç sahibi şah elde murassa kadehi tuttukça seyretsin.

CCCLXXIII

Cây itmişidi Leylîye Mecnûn dil içinde
Bir sûretidi cilve kılan mahmil içinde

1 Mecnun Leyla'ya gönül içinde bir yer açmış. Mahmil içinde görünen bir hayaldi.

2 Bu dünya içinde huzur bulan varsa, senin derdinle ölüp yokluk uykusuna yatandır.

3 Bu kadar akil içinde Mecnun ile beraber aşk meydanına çıkmaya bir adam bulunmaz.

4 Bu iki büklüm beden içinde can damarımın figanı, şu çengin telinden çıkan nağmeye benzer.

5 Bâkî, gözyaşını o denli akıttı ki, senin aşkının yolunda ayağı çamur içinde kaldı.

CCCLXXIV

Tagıdup her yana zülfin anber-efşân itmede
Âh kim bî-dillerin hâtır-perîşân itmede

1 Zülfünü her yana dağıtıp amber saçmada. Âh ki âşıkların gönlünü perişan etmede.

2 Kâküller boynunu büküp güzelliğini temaşa etmede. Zülfünün tavusu İrem bağında gezinmede.

3 Kendi güller gibi güleç, lakin âşıkın gözü her dem bahar bulutu gibi yaş dökmede.

4 Tatar gamzen durmaksızın ok yağmuruna tutmada. Kan seli aşk meydanına her yandan cesetler getirdi.

5 Gözyaşımın seli Nil gibi durmadan taşmada. O güzellik Mısır'ının sultanı ömrübillah hâlime bakmaz.

6 Bâkî! Aşk derdinin ilaç yaptıkça arttığını iyi bil. Hekimler ona derman bulmakta aciz kalmıştır.

CCCLXXV

Fürkatünde gönlüm eglerdüm gül-i gülzârile
Gül de gitdi yalunuz kaldum gamunda zârile

1 Ayrılığında bahçenin gülü ile gönlümü eğlerdim. Gül de gitti, senin aşkında figan ile yalnız kaldım.

2 Eğlencesi yârin hayali olan talihlidir. Yârin hayali ile zaman geçiren neşelidir.

3 Tatlı sözlerin, o şeker saçan dudak ile Nimetullahîlere bol ihsan sofrası donattı.

4 Yüzünün güzel nakışları, Nurbahşîlerin çerağını güneş gibi nurlarının ışığı ile aydınlattı.

5 Ey Bâkî! Gönlü yârin hayali ile cennet bahçesi olan, bağa heveslenmez bostana meyletmez.

CCCLXXVI

İrdi bahâr müjde-i vasl-ı nigârile
Âlem muattar oldı nesîm-i bahârile

1 Bahar yârin vuslat müjdesi ile geldi. Âlem bahar meltemi ile mis koktu.

2 Sabah meltemi Allah'ın gölgesinin eşiği toprağı ile ümit gözünü açtı.

3 Mübarek mektupları sonunda vuslat müjdesi olarak taze gül yaprağı gibi rüzgâr ile erişti.

4 Gülün bülbüllerle ettiği muamele gibi, senin aşkın da bin müptelanın her birini inletir.

5 İzinin tozunu göreli beri ayağını öpmeyi özledi. Bâkî, gubar ile garip hayale döşendi.

CCCLXXVII

Ne îde benzedür rûz-ı visâlün dil ne nev-rûze
Şeb-i Kadre irişenler irer ol rûz-ı fîrûze

1 Gönül, vuslatının gününü ne bayrama, ne nevruza benzetir. O kutlu güne Kadir Gecesi'ne erişenler kavuşur.

2 Bahar mevsimi bayram günleri oldu. Gariplik şu ki, gönül ehli daha riyazat köşesinde oruç tutar.

3 Yüzün ebedî cennettir, o ağız sanki ağzına kadar Kevser suyu ile dolu bir lâl testidir.

4 Yaram o yürek paralayan oka gözünü dikti kaldı. Ne hâlet edinmiştir ki böyle kan hayranı oldu.

5 Cihanda ikbal ve baht meydanının baş süvarisisin. Atının nalı âlemi aydınlatan güneşe ışık verir.

6 Ey padişah! Üç günlük dünyanın makam ve saltanatı Bâkî'nin yolunda saçtığı bu cevhere bedel olur mu?

7 Ey İskender gönüllü şah! Değil dilencilerin mahrum olması, Dara kapına gelip dilense yaraşır.

8 Gökyüzü, atının önü sıra cihanı dolaşan peyk. Güneş ona altın taç, göğün hilali kalçın.

9 Yüce sarayında altın şemse güneştir. Murassa tahtında gök bir tane firuze.

CCCLXXVIII

Sâkî-i pâk-meşreb ü pâkîze-zâtile
Sa'y it safâya bâde-i sâfî-sıfatile

1 Temiz yürekli, temiz meşrepli saki ve dupduru şarap ile zevküsefa sür.

2 Kışın kar bağa kand-i mükerrer dökerdi. Bahar bulutu geldi, nebat ile doldurdu.

3 Âleme alaka duyma, derviş kul ol. Yani dünya meşgalelerine bağlanma.

4 Cihan bezmine iltifat ile nazar etme, çünkü zamanın şeşhanesi ahenk tutmaz.

5 Denizin acı tuzu dudağından lezzeti alsa, Fırat'ın tatlı suyundan bahsederdi.

6 Bâkî, güzel bir eda ile dudaklarını methetse, abıhayat ile kand-i nebatı eritir.

CCCLXXIX

Dökilmiş zülf-i müşg-âsâ o kadd-i dil-sitân üzre
Döşenmiş sâye-i Tûbâ bihişt-i câvidân üzre

1 Misk kokulu zülüf, o dilberin boyuna dökülmüş. Tuba'nın gölgesi, ebedî cennet üstüne düşmüş.

2 Bu zayıf bedenin üstünü baştan ayağa taze dâgım ile gören, aşk meclisinde vücudumu gül nakılı sandı.

3 "Sevdalı âşık derdimin dâgını hamayıl gibi daima baş üstüne koysun," derse ne olur, vallahi canım başım üstüne.

4 O gül endamlı servinin apak vücudu terlemiş. Çiy damlası erguvan fidanının üstüne dökülmüş.

5 Muzaffer padişahın ayağının toprağı üstüne yüz sürüp nazenin yanağını Çin miskine bulamış.

6 Varlığı cihan üstünde ilahi lütfun gölgesi olan o Murad Han, adalet ocağı, cömertlik madenidir.

7 Gönlü marifet incisi ile, eli cömertlik ihsanı ile deniz ve maden üstünde her dem fazilet gösterir.

8 Memleketler ulu gölgesinde, kullar rahat uykusunda. Cihan adaleti ile asude, zaman emniyet ve huzur üstünde.

9 Onun kılıcının kıvılcımı Azerbaycan üstüne düşeli beri, zamane düşmanın ömür harmanına ateş vurdu.

10 Saba, siyah tozunu Isfahan üstüne sürmesiyle Horasan âyanı korkudan gözlerini açtı.

11 Ey Bâkî! Onun saltanatına duadan sonra sana lazım olan, yerin ve göğün sahibine tevekküldür.

CCCLXXX

Nevâ-yı dil hevâ-yı vasl-ı yâr-i dil-sitân üzre
Sadâ-yı savt-ı bülbül nakş-ı bâg u bûstân üzre

1 Gönül nağmesi gönül alıcı yârin vuslatının havasında. Bülbülün sesinin sadası bağ bostan nakşında.

2 Divane bülbül Azerbaycan'ın fethi üstüne bir ses peyda edip nevruz-ı acemden başladı.

3 Gül bahçesi Çin Nigaristanı'nı kendine gıpta ettirdi. Zeminin nakşını gören, şimdi zaman üstüne de ister.

4 Ateş toprağın üstüne bir güzel yeni yaygı serip, badısaba ırmak üstünde düğümler bağladı.

5 Gül ve gonca yine Rumî Hatayî nakşedip, süsen Gülistan sayfasının yaprağına baştan ayağa hançer çekti.

6 Nisan bulutunun murassa otağından erguvan fidanı üstüne inci ve rümmani yakut döküldü.

7 Bahar oldu, gül ve lale yine muzaffer padişahın eşiğinin tozu üstünde yüzlerini sürüyerek geldi.

8 Ey Bâkî! Bizden adaletli sultanın saltanatına dua, o yerin ve göğün muhafızını himaye üstüne.

9 Dilerse ırmağı Tebriz toprağına akıtır. Dilerse Tebriz toprağını ırmağın üstüne döker.

CCCLXXXI

Göster rûhun ki nûr-ı tecellî zuhûr ide
Hurşîd gibi âyîneler feyz-i nûr ide

1 Tecelli nuru beliren yanağını göster. Aynalar güneş gibi nurunla feyizlensin.

2 Vuslat sabahı erişip başıma o güneş doğar mı? Güzelliğinin ışığı hicran karanlığını uzaklaştırsın.

3 İşret bağımız tavus gibi görünüp Rıdvan ve hurilerin imrendiği cennet bahçesi olsun.

4 Dünya konağının huzuruna meyleden şu kimse, rüyada bile rahat yüzü görmez.

5 Zamanın devrinin cümbüşü cahillik üstünedir. Cahil bırakmaz ki gönül eri bir huzur bulsun.

6 Batıl hep içi boş bir şeydir, ama müşkül budur ki Hak suretinde zuhur eder.

7 Hilalin altın kayığı gökyüzünün mavi denizinden her geçtiğinde...

8 Şahın inci saçan mübarek tabiatının denizinden fazilet ve keramet incileri çıksın.

9 Bâkî! Bu fenâ yolundaki kimselerin ayağına bela taşı erişse garip mi?

CCCLXXXII

Ol şeh-i hüsnün gözi üzre bakanlar kaşına
Sâye-i perr-i hümâ düşmiş sanurlar başına

1 O güzellik şahının gözü üstünde kaşı var diyenler, başına Hüma kanadının gölgesi düşmüş sanırlar.

2 Senin aşk gamının eşyaları yerleşebilsin diye gönül evindeki başka her şeyi çıkardım.

3 Güzel surete meyledersem beni kınama. Var onu böyle hoş nakşeden nakkaşına sor.

4 Kays aşk şarabı için varlık elbisesini rehin bıraktı. Aferinler o melamet bezminin rindine.

5 Kendini gark eden göz bebeğim öyle ağlar ki, o şimdi sanki yaşına girmiş bir çocuktur.

6 Saki cananın meclisine şarabı çok alsın. Zira rakibin başına başka bir testi gerek.

7 Şiir sayfalarında onca kalemler aşınsa da güzelliğinin nakşını kimse Bâkî gibi tasvir edemez.

CCCLXXXIII

Tutalum servi görem kâmet-i dil-ber yirine
Kime dil baglayam ol zülf-i muanber yirine

1 Tutalım dilberin boyu yerine serviyi göreyim. O amberli zülüf yerine kime gönül bağlayayım?

2 Geceleri gökyüzünde görünen aydır sanma. Canımızın aksi, nurlu güneşin yerine geçer.

3 Yâr öfkelendiğinde rakibi görmese, hışımla itler yerine âşıkını azarlar.

4 Sofu! Yâr eşiğinde rakibin yerini umma. Kimse seni o kapıda eşek yerine bağlamaz.

5 Eğer ateşte semender yerine ben olaydım, hasret ateşine nispet yerime ısınırdım.

6 Gam kafesinde papağan gibi kaldımsa ne çıkar? Öyle olsun şeker yerine dudağının vasfı ağzımda ya!

7 Zavallı Bâkî'ye yastık ve döşek yerine eşiğinin taşı ile hareminin toprağı kâfidir.

CCCLXXXIV

Elüm irmez nideyin âh o boyı şimşâde
İdeyin minneti yirden göke dek feryâde

1 Âh ne yapayım o boyu şimşire elim erişmez. Yerden göğe dek feryata minnet edeyim.

2 Kanlı kirpik, yanağını nakşetmek için Bihzad'ın kalemine pek çok renk vermiştir.

3 Bedenimin kamışa benzer tasvirini gören, "Aferin onu kalemden çıkaran üstada!" dedi.

4 Ey saki! Şarap kadehi ve sonsuz gökyüzü, biri hava, biri şarap dolu şişelerdir.

5 Dudağına "bâde" sözüyle bir gazel söyleyeyim. İki kafiyesi "mey-i nâb" ile "şarâb" olsun.

6 Yine oruç ayı geldi, Ramazan yaklaştı. Seccade şaraptan renklenecek gibi.

7 Ey Bâkî! Şarap içip daim sarhoş olmayınca, insan bu harabeye ne diye gönül bağlasın?

CCCLXXXV

Tıfliken dâyesi kucagında
Gülidi kopmaduk budagında

1 Dadısının kucağında çocukken, budağında koparılmamış bir güldü.

2 Taze gonca, cananın dudağı gibi dünya bağında daha kopmadı.

3 Lale, yanağının baş açık delisi. Dimağında beninin sevdası var.

4 Gümüş ve altın, nergisin çerağında gözünün sadaka ve zekâtıdır.

5 Kadehi dudağından öptüler, şarap mecliste hayli gücendi.

6 Saki! O parmak, üzüm kızının ayağındaki gümüş halhalıdır.

7 Ey Bâkî! Mahmur gözü, sağında solunda iki hançer takınmış.

CCCLXXXVI

Bî-tekellüf yüz sürer her şeb ruh-ı rengînüne
Böyle niçün yüz virürsin dostum bâlînüne

1 Her gece güzel yanağına teklifsiz yüz sürer. Dostum! Yastığına niçin böyle yüz veriyorsun?

2 Sadık âşık sarı yüz ile koluna yaslansın. Gümüş koluna altın hamayıl yaraşır.

3 Yüzü kara zülüf, yanağını göz göre göre durmadan öper, ama miskin âşıkına hiç yüz vermezsin.

4 Ey güzellik bağının fidanı! Saf lâli tatlı dudağına benzetirlermiş, onun ne tadı ne tuzu var.

5 Ey felek! O gözleri şehlanın gamından toprak olan, kabir nergisini Pervin başağına değişmez.

6 Ey Bâkî! Mana şahidi görüleli beri, aynalar safalı tabiatına gıpta eder.

CCCLXXXVII

Gelünüz yüz sürelüm bârgeh-i Gaffâre
Cân u dilden gelelüm tevbe vü istigfâre

1 Geliniz Gaffar'ın huzuruna yüz sürelim. Canıyürekten tövbe ve istiğfara gelelim.

2 İlahi lütuf Kâbe'sinin yolunu tutalım. Bu yabanda boşuna avare gezmeyelim.

3 Mühendis akıl, dümeni eğri feleğe hayran kalır. Bir yerini cetvele ve pergele uyduramaz.

4 Âdem ebedî mülk derken, İrem Bağı'ndan kovuldu. Yine bu fâni gül bahçesi ile gururlanır.

5 O taat ve takva diye zannettiğimiz, Cebbar'ın huzuruna varınca acaba ne olacaktır?

6 Cehalet karanlığında mücevher diye topladığımız, korkarım o günde çakıl taşı çıkacak.

7 Bu hayaller eğer batıl çıkarsa ne olacak? Zavallı! Çok ibretlik yerdir, bir gözünü aç.

8 Bâkî'yi vuslat lezzetinin arzusu söyletti. Papağanı konuşturan şeker sevdasıdır.

CCCLXXXVIII

Âyîne-sıfat sâf gerek safha-i sîne
Gün gibi ziyâ-güster ola rûy-ı zemîne

1 Sinenin üstü ayna gibi saf olmalı ki, güneş gibi yeryüzüne ışık saçsın.

2 Çadır gibi nice hazineler açılmayınca, âşıklar o düzgün boyu kucaklayamaz.

3 Edebe yaraşan, ahunun miskinin çıkarılıp, izinin tozunu Çin ceylanının kesesine doldurulmasıdır.

4 O şah ayna gibi herkese yüz vermesin. Bir bağrı yanık âşıkın nefesine uğrar.

5 Bâkî'nin mecmuası şiir incisi ile doludur. Deniz bilge gönüldür, sine ona gemi.

CCCLXXXIX

Mestâne düşmişin bu gice sâgar üstine
Sâkî-i bezm didi yüzün güller üstine

1 Bu gece mestane kadeh üstüne düşmüşüm. Bezmin sakisi, "Yüzünüze güller!" dedi.

2 Dostun temreni sinenin yarasında kalsın diye, ok fidanı görsen nasıl üstüne titrer.

3 Gönül cambazı yine perçeminden gamzene indi. Kendisini çemberden hançer üstüne attı.

4 Layığı budur ki gökte güneş, altın kalemle parlak ay üstüne yanağının vasfını yazsın.

5 Ey Bâkî! Onun tatlı dudağında ayva tüyünü kim görse, şeker üstüne şirinlik yazıldı sanır.

CCCXC

Peykânun açdı zahmumı cism-i harâbda
Güller bitürdi katre-i bârân türâbda

1 Temrenin yaramı harap bedende açtı. Yağmur damlası toprakta güller bitirdi.

2 Gül işret yaygısını dürüp, rengini saf şaraba, kokusunu gül suyuna yadigâr bıraktı.

3 Kan içilsin, gül renkli şarap içilmesin. Asrın mollası kitapta böyle mi buyurmuş?

4 Hakir beden, ayaklar altında çiğnenmekte. Gönül alicenap dilberin sevdasında.

5 O gök makamlı şah, "Bâkî kim olur?" derse, yüce sultanın kapısında aciz kul.

CCCXCI

Câme-hâb ol âfeti aldukça tenhâ koynına
Sanuram ebrün girür mâh-ı şeb-ârâ koynına

1 Yatak o afeti yalnız koynuna aldıkça, geceyi aydınlatan ay bulutun koynuna girer sanırım.

2 Ey kumru! Seher vakti beyhude figan etme. Çünkü her gece bir ulu servi koynuna girersin.

3 Ey çiy tanesi! Felekten niçin ağlarsın bilsem seni. Çünkü her zaman bir gül-i rana koynuna düşersin.

4 Deniz galiba inci dişlerinin vasfında şiirimin defterini gördü ki, sedef mecmuasını koynuna aldı.

5 Bâkî, yanaklarının şevkiyle sinesini dâg dâg etti. Sanki koynuna bir avuç taze gül yaprağı koydu.

CCCXCII

Ârızun kılmış kazâ hem-reng o hadd-i mehveşe
Gör ne yüzden imtizâc itdürmiş âb u âteşe

1 Kader, yanağını o mehtabın yüzünün rengine bürümüş. Gör, su ve ateş ne yüzden uyuşmuş.

2 Dudakları kulaklarına iki saf lâl takmış. Duru şarap kadehine parlaklık veren hep budur.

3 Sen güzellik tahtının şanı yüce sultanısın. Güneş ve ay, altın nakışlı kaftana girmiş iki kulun.

4 Gök kandil âşıka böyle gönül tokluğu verilmiş. A zahit! Ne denli sarhoş olursa olsun üstüne düşmez.

5 Ey Bâkî! Hoş eda ile güzel anlam, elbisesi yaraşmış gümüş bedenli dilbere benzer.

CCCXCIII

Kalupdur eşk-i çeşmüm gerçi kim hâk-i mezelletde
Bi-hamdillâh hele âh u figânum evc-i rif'atde

1 Gözyaşım hakir toprakta kalmışsa da Allah'a şükür şimdi âh ve figanım yüce gökte.

2 Mihnet şişinden el çektim, işret kadehinden çekildim. İnziva köşesinde kebabım gönül, şarabım gözyaşım.

3 Yârin kapısından uzağım, gam diyarında garibim. Müslümanlar! Acıyın gurbet kapısında hasta kaldım.

4 Ben ve ayva tüyünün hayalinden beni uzaklaşır sanma. O düşünceler vahdette kesrette gönülden çıkmaz.

5 Eğer Bâkî'nin ahvalinden sorarlarsa, yârin gamı ile hemhâl, vakti hoş, devlette, izzette.

CCCXCIV

Dili al ey büt-i Çîn hayruna bir deyr eyle
Sana bir bûseye satduk yüri var hayr eyle

1 Ey Çin putu! Şu gönlü al, hayrına bir manastır yap. Sana bir buseye sattık, yürü var hayrını gör.

2 Gümüş deniz gözyaşım, yakut kayık gözüm. Gel, deniz yüzlerini o kayık ile gezin.

3 Ey Mesih nefesli! Nefesin ruh verip senin damının kuşu olsun diye ölürsem toprağımı uçur.

4 Ey gönül! Cananın hayali gelince canı defet. Baş başa sohbet edelim evi boşalt.

5 Bâkî'nin sözünü dinle, hayra gir, gönülde yer et. Ey Çin putu! Gönlü al, hayrına bir manastır yap.

CCCXCV

Korkum oldur göz dege hâk-i der-i cânânuma
Yogsa kühl-âsâ çekerdüm çeşm-i hûn-efşânuma

1 Cananın kapısının toprağına göz değmesi korkumdur. Yoksa kan saçan gözüme sürme gibi çekerdim.

2 Bahçıvan, gamının inilti ve figanlarına öykünür diye, bağda dolabı çok çekip çevirdi.

3 O tatlı ağızlının dudakları ağzımdan düşmese de dudağının vasfını durmadan yâranıma anlatsam.

4 Eğer güneş, gözlerini, kaşlarını, Hindu benini, cadı zülüflerini bulsa, o afetidevranıma öykünürdü.

5 Yâr yine, "Bâkî defterden silinmek var," demiş. Düşmanlar ben kulunu sultanıma yanlış anlatmış.

CCCXCVI

Sîneye çekmege bir serv-i dil-ârâm olsa
Ser-keş olmasa inen âşıkına râm olsa

1 Sineye çekmeye bir gönül süsleyen servi olsa. Çok dikbaşlı olmasa, âşıkına ram olsa.

2 Ey gönül! Biz de itidale razıyız, öpücük ve kucak her gün olmasa, yalnız bari her akşam olsa.

3 Gül mevsiminde medrese ve mescitten ne olur? Irmak kıyısı, cananın dudağı ve kadehin kenarı olsa.

4 Lale yanaklı saki ve gül renkli şarap olsa meyhane bucağı ile külhan köşesi birdir.

5 Canda sabır, deli gönülde huzur olsa, Bâkî şarap ve dilber hevesini terk ederdi.

CCCXCVII

Mübtelâ oldı gönül câm-ı şarâb-ı nâba
Âh kim zevrak-ı dil düşdi yine gird-âba

1 Gönül saf şarap kadehine müptela oldu. Âh! Gönül kayığı yine girdaba düştü.

2 Gönül zülfünün ucunda iken gözüne meyletse, akşamdan uykuya varan çocuğa benzer.

3 Yâr zülfünün ucu ile dikbaşlıları kendine çeker. Yay ne kadar gerginse kullaba vurur.

4 Eşek tabiatlı rakip mahallene başkalarını çekse, gözyaşımın seliyle iki büklüm boyum dolaba döner.

5 Ey Bâkî! Aşk ehli yârin kaşının kemerini göreli beri, bir daha mihraba baş eğmedi.

CCCXCVIII

Lebüni âlile öpmiş ola mı peymâne
İçeyin ölmezisem kanını kana kana

1 Kadeh dudağını hileyle öpmüş olabilir mi? Ölmezsem kanını kana kana içeyim.

2 Mestler meclisinde şarap içerken dudağının o hâl ile kana girmemesi olmaz.

3 Gamzelerin, hançerini mestane çekmesin. Güzelim! Şarap bezmidir, yoksa arada kan olur.

4 Gönül, sırrımı inilti ile âleme aşikâr etti. O divane bizi âleme rezil etti.

5 İşret demidir, dünyanın gamını çekme. Ey Bâkî! Gel beri, rintçe kadeh çekelim.

CCCXCIX

Düşse zülfinden arak ruhsâr-ı cânân üstine
Gûyiyâ şeb-nem düşer gül-berg-i handân üstine

1 Zülfünden cananın yanağı üstüne ter damlasa, sanki gülen gül yaprağının üstüne çiy tanesi düşer.

2 Görüneni onun kâkülü sanmayın. Talih kuşu Hüma, o güzeller sultanı üstüne gölge salmıştır.

3 Hilal o âlemi aydınlatan güzele niçin öykündün diye, parlak güneşin üstüne hançer çeker.

4 Zülfünün altında yanağını görenler, bahar bulutu gül bahçesi üstüne gölge salmış sandılar.

5 Bâkî! Gönle peşi sıra dert ve keder gelse gam değil. Tekkedir, misafir üstüne misafir eksik olmaz.

CD

Düşse gönlüm nola ol hançer-i hûn-efşâne
Müjen oklarınun eylükleri batdı câne

1 Gönlüm o kan saçan hançere düşse şaşılır mı? Kirpiğinin oklarının temrenleri cana battı.

2 Deli gönül zülfünün zincirine kul geçinir. O divane kendisini hizmete layık sanır.

3 Gönül bir kuloğlunun kapısında esir oldu. Kul sultanın eşiğine kapılandı.

4 Güneş seherde altın divitini takınıp evinden çıksa, onunla beraber meydana gelemez.

5 Bâkî, belini kucaklamak için can saçardı. Bugün varını yoğunu dervişane ortaya döktü.

CDI

Karşu tutdum sîne-i sad-çâki senden cânibe
Gönder ey kaşı kemânum tîri benden cânibe

1 Paramparça sineyi senden tarafa tuttum. Ey kaşı kemanım! Gönder oku benden tarafa.

2 Badısaba, dişlerinin methini Aden'den tarafa gönderse, parlak incinin defterini dürer.

3 O şeker çiğneyen güzelden yana baktığımda, sakın kimse görmesin diye bana dudağını dişler.

4 Güzelliğinin bahçesinde boyunu ve yanağını seyredeli beri, servi ve çimenden tarafı canım çekmez oldu.

5 Ey Hüsrev! Ferhad'ın yıllardır senin yolundan geçer. Gel, şirin sözlü Bâkî'den tarafa mail ol.

CDII

Ten pây-mâl ü serde gam-ı aşk-ı yârise
Ayakda kaldum elde degül ihtiyârise

1 Beden ayaklar altında, başta ise yârin aşk sevdası. Orta-
da kalakaldım, irade ise elde değil.

2 Gönül mahbup ve şaraba devamdan kaçardı. Bir yan-
dan ise ilkbahar geldi yetişti.

3 Gönül aşk denizinde kenara yönelmişken, rüzgâr ise gö-
nül sandalını girdaba saldı.

4 Felek cevir ve cefalar etmekte artık haddi aştı. O işveli
ise durmadan azarlayıp naz eder.

5 Bâkî! Cihanda vefa belirtisinden nişane yok. Eğer aklın
sana yâr ise yâr adını anma.

CDIII

Dâne dâne ol araklar turra-i pür-tâbda
Katre katre jâlelerdür sünbül-i sîr-âbda

1 Kıvrımlı perçemde o damla damla terler, taze sümbülde
tane tane çiylerdir.

2 Gözyaşı sarı yüzü riya tozundan arıtır. Altın, bilirsin
kezzap ile kin ve fesattan pak olur.

3 Vuslatının gecesi âşıkın gönlünün şavkını gör. Ey can!
Denizin seyri mehtaplı gecede iyi olur.

4 Kanlı gözde inci dişlerinin hayali, sanki taze laleye düş-
müş çiy taneleridir.

5 Ey Bâkî! Yârin aşk sıtmasıyla yanıyor değilse, âlemi ay-
dınlatan güneşte bu hararetler nedir?

CDIV

Nergis-i mest bezm-i gülşende
Çeşmüne bende-i ser-efgende

1 Mahmur nergis, gülşen bezminde senin gözüne başı önde kul.

2 Zülfünün boynu bağlı kulları çok. Bende geçmedik kimse kalmadı.

3 Hüner ehli bu dünyada gülmez. Akil boş yere gülmez.

4 Aşk pirinden hırka giyeli, asa ile tacı terk ettim.

5 Ey Bâkî! Şimdi değme şair bu bahire erişemez.

CDV

Metâ'-ı bâde-i gül-reng şimdi ayakda
Kumâş-ı zühd ü riyâ turmayup satılmakda

1 Gül renkli şarap metaı şimdi ayakta. Züht ve riya kumaşı durmadan satılmakta.

2 İşret ve safa kıyısına dolmuş ile geçilse. Yine sandalda hoş içimli şarap dolu olsa.

3 Şarabı sandal ile içmenin zamanı değil. Efendi! "Gemiyi kâğıtta, suyu bardakta gör," demişler.

4 Vaiz cennet aşkıyla şebeklik yapıp bir taklada meclisin ortasına atıldı.

5 Bâkî, şairliğinin atına bindi gider. Belagat ehline alçak gönüllülükle, "Yâ Hû!"

CDVI

Nesîm-i subh eser cân-bahş olup âheste âheste
Cihânda böyle cân virmiş degüldür dahı bir haste

1 Sabah meltemi cana can katıp aheste aheste eser. Cihanda bir hasta daha böyle can vermiş değildir.

2 Mahmur nergise işret kadehi ezelde sunulmuş. Elde kadeh, bahçede başını kaldırmadan zevküsefa sürer.

3 Kâkül kemendi daima dolaşmaktan el çekmez. Keman kaşı sürekli çatmaktan vazgeçmez.

4 Güzelliğinin panayırında cihanı hayret almıştır. Zenginin gözleri hayran, fakirin gözü mahmur.

5 Ey Bâkî! Bir elde gül gibi kadeh varken, miskten kâkülün hayali gelip bir deste sümbül sundu.

CDVII

Dergâh-ı Hakka derd ile âşık niyâzda
Bâtıl tasavvur itmede sûfî namâzda

1 Âşık Hakk'ın dergâhına dert ile niyazda. Sofu namazda boş hayal kurmakta.

2 Hacılar Hicaz'da âh ve nalelerimin ahenginden âşıklar gibi şevk ile raksta.

3 Zühre aşkınla dönmekte, felek sema yapmakta. Güneş ve ay aşk ile yanıp tutuşmakta.

4 Âşıklar mahzun, kederli ve ayak altında. Güzeller naz atına binip koşuşturmakta.

5 Bâkî! Akran içinde böyle imtiyazda iken, ayrılığının yakını olmak reva mıdır?

CDVIII

Yazmış debîr-i hikmet ezel safha-i güle
Bülbül dem-â-dem aglaya her bâr gül güle

1 Hikmet kâtibi ezelde gül sayfasına, "Bülbül her dem ağlasın, gül her an gülsün," yazmış.

2 Bülbül güllere o denli maskaralık yaptı ki, çiy tanesi bahçede güle güle düştü.

3 Ey gül yüzlü! Miskten saçlarındaki sıska can, bir deste sümbüle bağlanan o iptir.

4 Sinemde dâgın içinde olan fitil pamuk, karanfile konan o yasemine döndü.

5 Bâkî! Şarap şişesi çimende kulkul etse. Bülbül nağmeye başlayınca, bülbüleye uysa.

CDIX

Gümişden pâleheng ol nahl-i bâlânun miyânında
Görinür mâh-ı tâbândur nihâl-i serv yanında

1 O uzun nakılın belinde gümüşten paleheng, servi fidanının yanında görünen parlak aydır.

2 Baş süvarim palehengini takınıp atını gezdirsin. Güzellik göğünde cihana nur ve ışık versin.

3 Galiba o güzellik sofrasında gümüşten bir tabaktır. Yahut güzellik bahçesinde açılmış ak güldür.

4 Aşk ehli güzellik denizinin ortasında girdaba kapılmış gönül sandalına düşer, oradan kurtulamaz.

5 Ey Bâkî! O güzellik kubbesinde kemeri görenler, "Güzellik sarayında yazılmış şemsedir," derler.

CDX

Dilâ bülbül sanurdum ben hemân gülşende dil-dâde
Belâ bu güllerün ruhsârına şeb-nem de üftâde

1 Ey gönül! Ben gülşende bir o bülbülü âşık sanırdım. Evet çiy tanesi de bu güllerin yanaklarına tutkun.

2 Bağın goncası, Şirin'in güzel dudağına numune. Kırın lalesi Ferhad'ın kanlı yüreğine nişane.

3 "Ey yâr! Bir buse ver," desem "Leyla güzellik bağının şeftalisinden zavallı Kays'a tattırdı mı?" der.

4 A sofu! Ahirette huri ve Kevser varmış, işittim ama, dünyada şarap ve dilbere denk olur mu?

5 Ey Bâkî! Sözümü dinle, hanende nağmesine kulak ver. Maksat sana nasihattir, üstadın sözüne kulak ver.

CDXI

Sâkıyâ şevk-i ruhun câm-ı şarâb-ı nâbda
Aks-i mâh-ı âlem-ârâdur miyân-ı âbda

1 Ey saki! Saf şarap kadehinde yanağının şavkı, denizin ortasında âlemi süsleyen ayın aksidir.

2 Ey güzellik bahçesi! Ağzının içindeki o dil, körpe goncada kırmızı gül yaprağıdır.

3 Kaşının üstünde saçının teli ile alnını gördüler. Mihrapta nurdan kandil asılmış sandılar.

4 Yakıcı âh şimşeği içinde gönül ateşinin kıvılcımı, alev saçan kılıçta altın nakışlı hattır.

5 Padişahım! Kapında âh ve figan etmeye mecali yok. Bâkî'yi bu bapta mazur tut.

CDXII

Eltâf u hüsn ü hulk u melâhat kemâlde
Endâm u şekl ü kâmet ü kadd i'tidâlde

1 Letafet ve güzellik, şirinlik ve zarafet kemalde. Endam ve şekil, boy ve bos yerinde.

2 Hilal gökyüzü üstünde binlerce meşk etse, misalde yârin kaşına öykünemez.

3 Gönül şimdi ayrılığının gamının köşesinin müptelası. Hatır, vuslat bezminin işretinin hayalinde.

4 Züht erbabı büyü ve masal bezminde. Aşk erleri cenk ve cidal meydanında.

5 Bâkî! Taptaze gazelinin güzelliğini doğrusu berrak suda bile görmedik.

CDXIII

Açılsa gonca mânend-i leb-i la'l-i nigâr olsa
Saçılsa hurde-i pîrûze sahrâ sebzezâr olsa

1 Gonca açılsa, dilberin lâl dudağı gibi olsa. Firuze kırıntısı saçılsa, kır yemyeşil olsa.

2 Bahar olsa, dilber olsa, hoş içimli şarap olsa. Şehrin vaizinin nasihatini bir bir yerine getirsem.

3 Gizli dâgım lale gibi aşikâr olsa, açılsa. Felek sakisinin elinden ne kanlar yuttuğumu görsen.

4 Merhametsiz, taş yürekli, cefacı, haşin dikbaşlıdan ne çıkar. Dilber şuh olsa, işveli olsa, gönüller inlese.

5 Ey Bâkî! Kadeh dönse, yine gül devrini görsek. Irmak kenarında işret ettikçe dilber kucakta olsa.

CDXIV

Geçüp güller serîr-i izz u nâza
Seherden geldi bülbüller niyâza

1 Güller izzet ve naz tahtına geçip, bülbüller seherde niyaza geldi.

2 Makamını yârin eşiği tutanlar, bırakıp Isfahan ve Hicaz'a gitmez.

3 Serviler çimende mahallenin Kıble'sine karşı saf saf namaza dururlar.

4 Mecazî aşka alakan varsa, hakikat sırrına vakıf değilsin.

5 Bâkî'yi yakarlar, inletirler. Güzeller ateş ve saza mail olur.

CDXV

Nem-i eşkümle gönül dâgı dem-â-dem tâze
Gül-i ruhsârunile gülşen-i âlem tâze

1 Gönül dâgı gözyaşımla her dem taze. Âlem bahçesi gül yanağının gülü ile terütaze.

2 Gönül derdi ayrılık günlerinin acısını tazeler. Muharrem ayı abdalın dâgını tazeler.

3 Ayrılık günü gözyaşımın damlasını güler görünce, gül yaprağı çiy tanesini taze tutar.

4 Dâgımın pamuğu kopunca, sinede kan bulaşığı yeni bitmiş taptaze güzel güle döner.

5 İrfan ehli güzele gönül verecek olunca, Bâkî'nin şiiri gibi hem şuh, hem taze gerek.

CDXVI

Devr-i gül eyyâm-ı îş u nûş-ı sahbâdur yine
Mevsim-i gül-geşt-i bâg u seyr-i sahrâdur yine

1 Yine gül devri, işret günleri ve şarap içme demidir. Yine bahçede dolaşma, kırda gezinme mevsimidir.

2 Miskten saçı sümbül, güzel yanağı gül. Sabah vakti âlemin yanağı yine böyle rengârenktir.

3 Bahçenin kuşlarının cıvıltısı gök kubbeye çıktı. Servinin başında her dem yine kızılca kıyamet.

4 Şarap kadehinden iç, dünya kaydından kurtul. Niceleri ölür gider, dünya bu dünyadır yine.

5 Tatlı sözlü Bâkî, yine konuşan papağandır. Dudakların vasfında şeker saçıp söz söyler.

CDXVII

Giyer gülşende la'lîn tâc lâle
Elinde nergisün altun piyâle

1 Lale bahçede lâlden taç giyer. Nergisin elinde altın kadeh.

2 Taze gonca bir mendile biraz altın koyup çimene işrete gelmiş.

3 Felek haleye tavuskuyruğu şeklini verip cihan bağında gezinir.

4 Güneş koç burcunda gezinir. Cihan Çin ahusunun misk kokusu dolu.

5 Çimen dalgalı bir deniz, gül sedef. İçinde iri inci çiy tanesi.

6 Ey Bâkî! Çimen bülbülleriyle o yüce Allah'a canıyürekten binlerce şükür.

CDXVIII

Sancagın dikmezden evvel mâh çarhun bâmına
Sikke-i şâhî yürür sultân-ı aşkun nâmına

1 Ay gök kubbeye sancağını dikmezden evvel, aşk sultanı adına sikke-i şahi yürür.

2 Kâinat aşk sultanının emrine ram oldu. Kaşların onun hükümlerine tevki ve tuğra çektiler.

3 Bağın servisi, sen gümüş endamlı serviye öykünmüşe benzer. Yaseminler endamınla aşık atmaya çalıştılar.

4 İnsan felek sakisinin zümrüt renkli dokuz kadehine dayanamayıp en sonunda kendinden geçer.

5 Ey Bâkî! Şaraptan tövbe kolaydır, ama korkarım gümüş kollu sakinin ısrarına dayanamam.

CDXIX

Gönül akdı gözüm yaşı gibi ol kadd-i dil-cûya
Niçün meyl itmez ol serv-i hırâmânum akarsuya

1 Gönül, gönlün aradığı o endama gözyaşım gibi aktı. O salınan servim niçin akarsuya meyletmez?

2 O güzel yanağa perde çeken kara zülfün bana gün yüzü göstermeyen kara bahtımdır.

3 Senin aşkının belasından helak olan şu âşık, sanki sıhhat bulan o hastadır, uykuya vardı.

4 Ay ve güneş, gökte sen şahın aşk şehrinde kale burçlarına dikilmiş kesik başlardır.

5 Bâkî, yine bedeninde hançerinle yaralar çizdi. Sanki akça pakça bir dilberi koynuna çekti.

CDXX

Dilâ meyl itme vasl-ı dil-rübâya
Hevâ-yı saltanat düşmez gedâya

1 Ey gönül! Dilberin vuslatına meyletme. Kula saltanat hevesi düşmez.

2 O ay, kanaat göğünün Hüma'sıdır. Onun için böyle hevese maildir.

3 Yanağının yâdı bir güzel latife. Dudağının zikri bir şirin hikâye.

4 Saf lâl gönül çeker, ama gönül açan şaraba benzemez.

5 Bâkî, yarın kaygısını unut. Minnet Hüda'ya, bugün sıhhatteyiz.

CDXXI

Devlet el virse yüzin gördügüm eyyâm olsa
Merhabâ eylesem ol şûhile bayram olsa

1 Şans yaver gitse, yüzünü gördüğüm günler olsa. Bayram olsa, o şuh ile merhabalaşsam.

2 Şirin edalı dilber gibi yâr olunca, bedeni taze pelte, gözleri badem olsa.

3 Gül gibi gül renkli şaraba ısrara ne hacet. Eğer fırsat olsa zahidin kanını içerdim.

4 Boyunun hasreti ile kanlı elifler çeksem. Sinede her biri bir gül endamlı servi olsa.

5 Ey Bâkî! Lale yanaklı saki ve gül renkli şarap olsa, mecliste bahar işreti yapardık.

CDXXII

Şu'le-i tîg-i cihân-tâbun kaçan kim berk ide
Âlemi bir lahzada bârân-ı eşküm gark ide

1 Cihanı aydınlatan kılıcının şulesi çaktığında gözyaşı yağmurum âlemi bir anda gark eder.

2 Güzellik güneşi, ne vakit gömleğinin yakasını yırtsa, sabah ufukta güneş doğdu sanırlar.

3 A zahit! Gönül tespih tanelerine aldanmaz. Uyanık kuş ömrübillah riya tuzağına düşer sanma.

4 Gözyaşı dalgalarım bir an her yana erişmese, âhımın alevi yeri göğü yakar.

5 Ey Bâkî! Nazar ehli, cılız bedenimi yârin mahallesindeki duvarın yüzünden fark eder.

CDXXIII

Hâk-i kademün kühli gelürse gözüm üzre
Kûyun yolının hidmeti başum yüzüm üzre

1 Ayağının tozunun sürmesi gözüm üstüne gelirse, semtinin yolunun hizmeti başım yüzüm üstüne.

2 Gönül âhımın meşalesi ışık vereli beri, gündüzüm gecelerim üstüne galip görünür.

3 Eğer temrenin tozumun üstüne su sepelerse, mezarımın toprağı gül bahçesi olup güller bitirir.

4 Âhımın dumanı yıldızım üstüne perde çeker. Sanki o güzelin eşiğinin toprağını gözden sakınır.

5 Bâkî gibi inci dişinin vasfını nazmederken, kirpiğimin eteği sözümün üstüne inciler döktü.

CDXXIV

Ol perî-rû güzelün oldı mukâbil yüzine
Yine âyînenün ey dil görinür var gözine

1 Ey gönül! Yine aynanın gözüne görünecek var. O peri yüzlü güzelin karşısına geçti.

2 Yanağının suyunda görünen ayva tüyü değildir. Vefasızlık o ayın yüzüne kir getirmiştir.

3 Ey mutrib! Eğer ud eller sözüne uymasa, benim inilti nağmeme dost geçinmezdi.

4 Servinin kendine himmeti hayli yüce olmasa, salınan nakıl boyuna öykünmezdi.

5 Ey Bâkî! Eğer ateş mangalının gözüne girsem, sinemin külhanında olan ateşimi göremez.

CDXXV

Çıkar eflâke derûnum şereri döne döne
Dökilür hâke yaşum katreleri döne döne

1 Gönlümün kıvılcımı göklere çıkar döne döne. Gözyaşımın damlaları toprağa dökülür döne döne.

2 Gönlü kırık âşıkın yüreği, aşkının ateşiyle hayal feneri gibi yanmıştır döne döne.

3 Gam döşeğinde geceleri gözüm uyku görmez. Sabaha değin inlerim döne döne.

4 Ey güzel! Aşkının gamıyla gözyaşımın girdabı, yaşlı gözümü kayık gibi batırmıştır döne döne.

5 Bayram yerinin o dolabı inlesin göreyim. O gümüş göğüslüyü ele seyrettirir döne döne.

6 Kapının toprağı yıldızların gözüne sürme olmak için hortumla göklere çıkar döne döne.

7 Şaşkın gönül, yanağının mumuna dolaşalı beri, pervane gibi kanatlarını yaktı döne döne.

8 Bâkî'nin gözyaşı damlasına öykündü diye, zaman hakkâki inciyi delmiştir döne döne.

CDXXVI

Diller revâne oldılar ol meh-likâyile
Etfâl-i şehr sanki segirdürler ayile

1 Gönüller o ay yüzlü ile yola revan oldular. Sanki şehir çocukları ay ile yarışırlar.

2 Ey güzelin Kâbe'sinin tavafı için varlık toprağım keşke saba ile yoldaş olsaydı.

3 Ayrılık gecesinde hasretinin gamıyla gözün nasıl zamanlar geçirdiğini bir Allah ile ben bilirim.

4 A felek! Ellerin yüzüne gülücü bir vefasız ile daha nice cevredip beni ağlatacaksın.

5 Yolda ansızın kazara rast gelirsem, o servi bana düşman yanında cefalar eder.

6 Ey yâr! Levhimahfuzda iki kaş ile o iki gözü yazan, ağzının şeklini mim yaptı.

7 Ayva tüyün çıkmadan bir kere buseni alamadık. Şükür sonunda bin bela ile nasip oldu.

8 Felek yârin aşkıyla dâg üstüne dâg vurdu. Gökte güneşe ay ile küsuf erişti sanma.

9 Ey Bâkî! Yârin vuslat ümidinden vazgeçme. Bir bakarsın merhaba ile himmet buyurur.

CDXXVII

Jâlelerden takınur tâcına gevher lâle
Şâh olupdur çemen iklîmine benzer lâle

1 Tacına çiy tanelerinden mücevher takınır lale. Çimen ülkesine padişah olmuşa benzer lale.

2 Bahar mevsimi saltanat otağını kurdu. Cemşid'in tahtı çimen, İskender'in tacı lale.

3 Dünyanın dimağına baharın misk kokusu erişti, dağ eteğinde buhurdan yakalı beri lale.

4 Geceden al fanus ile gül bahçesine geldi, çimenin yollarına ışık verdi lale.

5 Erguvanları tutuşturup gül harmanının yanması için gülistan ülkesine yer yer ateş bıraktı lale.

6 Ayrılık dâğının elemini gönülden atmak için gül bahçesinde gül gibi kadeh tutar lale.

7 Çimen bezminde çiy tanesi parasını kadehe koydu. Gonca gibi altın biriktirip saklamadı lale.

8 Ayrılığının kılıcı öyle bir doğradı ki, kan dolu gönlü gören sandı katmerli lale.

9 Ey Bâkî! Saltanat bağını bezemek için muzaffer padişahın talihli çehresi olarak yeter lale.

CDXXVIII

Kâmeti vasfını arz eylediler Tûbâya
Ser-fürû eyledi ol serv-i sehî-bâlâya

1 Tuba'ya boyunun vasfını gösterdiler, o endamı uzun serviye boyun eğdi.

2 Huten ahusu kırlara sebepsiz düşmedi. Galiba miskten kâkülünün meftunudur.

3 O amber kokulu kâküle kim gönül bağlamaz? Amberli ayva tüyün, yanağında onun gölgesidir.

4 Ey nazenin! Sen daha bebekken Allah bilir dadın seni emzirmeğe ne canlar eritti.

5 O ay, güzelliğiyle güneşin kolunu burarsa, parmağı hilale, elinin avcu aya benzer.

6 Ey badısaba! Ayağının tozunu nergisten sakın. O kör göze cila sürmesi yazıktır.

7 Bâkî, kan saçan hançerin eğer araya girmese, kolunu ince beline kemer yapardı.

CDXXIX

Kanâat kıl gönül pâ-bûs-ı yâre
Elinden bûse alınmaz ne çâre

1 Gönül! Yârin ayağını öpmeye kanaat et. Elinden buse alınmaz ne çare.

2 Ayın tasvirini sana benzetince, yıldız ne çok göz nuru döktü.

3 Sonunda kanaat denizinin ortasından rüzgâr ile kenara gelirsin.

4 Âh rüzgârım feleğin binasını yıkar. Efendi! Bu rüzgâra bir şey dayanmaz.

5 Ey gönül! Beladır, gel bu sevdadan vazgeç. Dilberin zülfünün halkasına dolaşma.

6 Minare uzun boyuna kıyam ettiği için mescide girmez.

7 Efendi! Bâkî, sırrını sana açmasa da gamından göğsünü pare pare etti.

CDXXX

Yokdur sebât çünki cihân-ı harâbda
Birdür hezâr sâl ile yek-dem hisâbda

1 Harap cihanda bir karar olmadığı için bin yıl ile bir nefes hesapta birdir.

2 Gül devri geldi, cihan yine taze civandır. Gençlik zamanında işret ve safaya çalış.

3 A sofu! Şarabın faydalarını inkâr etme. Hikmet üstadı kitapta öyle buyurmuş.

4 Yüzünde dudak üzerinde yârin misk saçan ayva tüyü, eşref saatinde şirinlik yazar.

5 Kapında inlememek elde değil. Efendi! Bu bapta vallahi günahsızım.

6 Bâkî! Şarap kadehinde sakinin yanağının aksini görenler, onu şafakta parlak güneş sanır.

CDXXXI

Açdı gülün nikabın bâd irdi gülsitâne
Gösterdi rûy-ı bahtı âyîne-i zamâne

1 Gül bahçesine yel değdi, gülün nikabını açtı. Zaman aynası baht yüzünü gösterdi.

2 Çiçek dalı gümüş bedenli bir dilbere döndü. Her bir uzun fidan bir servi boylu civan.

3 Bülbülde hoş nağme, güllerde Suret-i Çin. Bahar mevsimi Mani, gül bahçesi Nigarhane.

4 Bağın ağaçlarını süslü giysiye bürüdü devran. Erguvana badem nakışlı kemha giydirdi.

5 Zambak çimenin yolunda hâlini mübarek sultana arz etmek için mektubunu elde tutmuş.

6 Yani o gönüllerin şahı, o kâmil nüktedan, o adil hükümdar Sultan Selim Han'a...

7 Bâkî, yüce zatının vasfını nasıl methetsin? Elde olan meani, beyana kâfi değil.

CDXXXII

Gülşen istersen işte mey-hâne
Gül-i handân gerekse peymâne

1 Gül bahçesi istersen işte meyhane. Gülen gül gerekse kadeh.

2 Kişi vuslat mumunun talibi olunca, ateşe yanmaktan korkar mı?

3 Ey kaşı keman! Kişten çok çıkardın. Bari ok gibi yabana atma.

4 Canan, yolunun toprağı olduğumu görüp yerlere basmaz oldu.

5 O şahın atının toynağına yüz süren dünya arsasında vezir oldu.

6 Aşkının ateşiyle her gece âh edince, korkarım ev bark ateş alır.

7 Ey Bâkî! Şiir dediğin böyle olur. Hem zarifane, hem levendane.

CDXXXIII

Varise geldi şarâb-ı la'l-i nâbun aynına
Kim görinmez bâde-i gül-gûn habâbun aynına

1 Gül renkli şarap, kabarcığın gözüne görünmez. Galiba dudağının saf şarabının nazarına geldi.

2 Kanlı yaşlar dökmesi şaraptan ayrılık derdidir. Yoksa kor ateş kebabın gözüne batmaz.

3 Şahap, her gök makamlı yıldızın gözüne sürme için yârin yolunun toprağına altından mil tutmuş.

4 Bulutun gözüne ayağının toprağı tutiyasından çekseler, yağmur damlası değil, inciler dökerdi.

5 Dudağının devrinde şekerde ne zevk buldu bilsem. Galiba sineğin gözüne tatlı görünmüştür.

6 Ey Bâkî! Bahar günleridir, nergis yaz uykusundan kalkmış uyku mahmuru insanın gözüne döndü.

CDXXXIV

Lebünden lezzet-i şekker şikeste
Sözünden kıymet-i gevher şikeste

1 Şekerin lezzeti dudağından buruk. Mücevherin kıymeti sözünden düşük.

2 O dermansız göz ve zülüf elinden gönüller hasta, hatırlar kırık.

3 Güzel yanağı bir açık hazine. Zülfünün kemendi başı kıvrık yılan.

4 Erjeng'in resmi, aşkından divane. Âzer'in putu, hasretinden mahzun.

5 İşrette gözyaşı dökülür deme. Gamlı âşıkların gönlü kırık.

6 Bâkî! Bezm ehli kendinden geçse ne olur? Şarap dökülür, kadeh kırılır.

CDXXXV

Bend-i kabâ çözilmeye tâ câme çıkmaya
Nakd-i visâl âşık-ı nâ-kâme çıkmaya

1 Kuşak çözülmeyince kaftan çıkmaz. Bahtsız âşıka vuslat akçesi çıkışmaz.

2 Rüzgâr Hicaz diyarına zülfünün rayihasını götürse, hacılar çölde kalır, Şam'a çıkamaz.

3 Vaiz her cuma kürsüye çıkarsa gam değil. Ama umulur ki lütfedip bayrama çıkmasın.

4 Damında bekçiliğini yapmazsa hilal, akşama erişmesin, dilerim sabaha çıkmasın.

5 Hançerin hayali pare pare sinede kaldı. Oltaya takılıp çıkmayan o balığa benzer.

6 Kılıç ve hançerin hep başkalarına çıkar, reva mı? Eli boş âşıka bir hisse bile çıkmaz.

7 Bâkî! Şöyle anlarım, zülfünün ipeğinden başka kumaş, o gül endamlı serviye çıkmaz.

CDXXXVI

Bana cevr ile cefâ eyleme ihsân eyle
Gayrıya mihr ü vefâ eyleme ihsân eyle

1 Lütfen bana cevir ile cefa etme. Lütfen başkasına sevgi ve vefa gösterme.

2 Rakibe vuslatının sofrasını her dem sunup, lütfen gamını bana gıda etme.

3 Sultanım! Ellere lütuf ve kerem gösterirken, lütfen bana cevir ile kahretme.

4 Ey şah! Ok gibi doğruyum, beni yabana atma. Lütfen boyumu hasret ile yay etme.

5 Yüreği yaralı Bâkî'yi dert ile dermansız bırakıp, lütfen başkasının derdine deva olma.

– I İ Ī –

CDXXXVII

Müstedâm ola fenâ kûyının evbâşları
Ki olur bir biri yolında fedâ başları

1 Fenâ semtinin avareleri hep sağ olsun ki başları birbirinin yolunda feda olur.

2 Yüce Mevlana'yı aşk meydanında gör. Yoldaşları durmadan üstüne döner.

3 Seher vaktinde âhları dünyayı yakar. Gözlerinin yaşları âlemi sele verir.

4 Seher vakti âhları Şebdiz ile bir sanma. Yoldaşları olsa olsa Gülgûn şaraptır.

5 İnci saçan gözleri ne zaman toprağa yaş dökse, inci ve mücevher gözüme hâk ile yeksan görünür.

6 Cüra saçtıkları yer Bedahşan madenine değer. Meyhane haramzadeleri lâl ve yakutu ne yapsın.

7 Fânilik meyhanesine ferraş olup kirpiklerini süpürge yapmak Bâkî'nin tek arzusudur.

CDXXXVIII

Belürmez hüsnüne karşu çerâg-ı subh-dem nûrı
Ne denlü fer vire hurşîd öninde şem-i kâfûri

1 Güzelliğine karşı sabah çerağının nuru belirmez. Güneşin önünde kâfur mum ne denli ışık verir.

2 Cemşid'i dudağının kadehinin şarabından bir yudum alır. Fağfur'u aşkının bezminin şarabından bir kâse tutar.

3 Gece mecliste bu bulundu diye kan döküldü. Mutrib bir iki mızrapla bugün tamburu söyletti.

4 Eğer gamzenin Tatarı Timur'u cenge davet etse, hep topallığını mazeret gösterip kaçar, meydana gelmezdi.

5 Kement atıcı feleğin ipinden, bendinden kimse kurtulamaz. Behram bile olsan zamane sonunda çukuru gösterir.

6 Ey Bâkî! Cihan şahının saltanatında namını anarlar. Süleyman yâd olundukça karınca bile zikredilir.

7 Cömert ve lütufkâr hükümdar! Senin devrinde zavallı dilenciler kürk ve samur giyer.

CDXXXIX

Kanı bir şîrîn-suhan la'l-i şeker-bârun gibi
Kanda gördi tûtî bir âyîne ruhsârun gibi

1 Şeker saçan dudağın gibi bir tatlı sözlü hani? Papağan senin yanağın gibi bir ayna nerede gördü?

2 Gönül asan zülüf sonunda gönlümüzü yakalar. Günahkâr ayva tüyün gibi yüzden hariç değil.

3 Gümüş simalı, servi boylu, ay yüzlüler çok, ama senin işven edan gibisi kimsede yoktur.

4 Sen yasemin göğüslü, gümüş endamlı serviye bir kez sarılan, destarın gibi dünyada işini bitirdi.

5 Vaiz, âşıklara cennet bahçelerini övmesin. Aşk ehline yüzün gibi neşe bağı olmaz.

6 Yanağının mumunu, Allah için ben yüreği yaralıya tut. Hasta gözün gibi karanlık köşelerde kaldım.

7 Ey Bâkî! Aşk ehli, baştan başa aşk nükteleri ile bezeli şiirlerin gibi bir eğlence bulamaz.

CDXL

Cism-i zaîf ü zârı görüp yâr bilmedi
Geçdi handeng-i gamze-i dil-dûzı ilmedi

1 Yâr zayıf cılız bedeni görüp bilmedi. Yüreğe saplanan gamze oku geçti, tesir etmedi.

2 Gönül zülfün gibi yanında salınmak diler. Cefa ve cevir kılıcıyla senden kesilmedi.

3 O ayyar, geçer akçeleri almakta gönülsüzken, gözyaşımın incilerini silmedi.

4 Gönül dert ile hasmane aşk meydanına girdi. Hasılı ne denli uğraştıysam da pes etmedi.

5 Bâkî, cefa ve cevrin elinden kurtulamadı. Kaşlarının sevdasıyla boyu yay oldu.

CDXLI

Berfün eritdi bâd-ı sabâ bagrı yagını
Yakdı çemende nergisün altun çerâgını

1 Badısaba karın yüreğinin yağını eritti. Çimende nergisin altın çerağını yaktı.

2 Lale gül bahçesinde terleyince, çimen bir al mendil ile yanağını sildi.

3 Çiy tanesi seherden kulağına su dökmeseydi, gül çimende bülbülün başına odlar yakardı.

4 Yanağının bahçesinde ayva tüyün belirse, âlemde kimse menekşenin bağını bir mangıra almazdı.

5 Meltem, beninin haberleriyle Huten kırlarında misk kesesinin dimağını kokulandırır.

6 Üzüm kızının adı çıksa şaşılır mı? El âleme karşı ayağını kınalar oldu.

7 Bâkî, geçen gece o güzeli mestane soydu. Önce naziklik ile kuşağını çözdü.

CDXLII

Bana ebrû-yı rûy-ı cânânî
Bülbüle gonca-i gülistânî

1 Bana cananın yüzünün kaşı. Bülbüle gül bahçesinin goncası.

2 Zülfünün büklümü ayın menzilidir. Koynu güneşin ufkudur.

3 Çenesi elmadır, yanağı turunç. Güzel dudağı rummani lâl.

4 Eğer Isfahan sürmesi yolunun toprağını görse, gözü kararıp düşerdi.

5 O çene kuyusunu görünce, âh ki gönlüm apansız düştü.

6 Yâr semtinin sakinleri cennet bahçelerini istemezler.

7 Ey Bâkî! İşret ve safaya mail ol. Fâni âlem çünkü vefasızdır.

CDXLIII

Bu gice leşger-i hâbile haylî ceng oldı
Fezâ-yı dîde sipâh-ı sirişke teng oldı

1 Bu gece uyku askeri ile hayli cenk oldu. Göz meydanı gözyaşı ordusuna dar geldi.

2 Gamınla başıma bir taze nal kesmiştim. Başımda ala boyanmış bir turna teleği oldu.

3 Dâg boncuğum kararıp şerhalarım kızardı. Bu sararmış beden bana üç renkli bir esvap oldu.

4 Benimle yâri görüp hasetten benzi sarardı. Yüzü kara rakibe bir garip renk oldu.

5 Sofu yüzünü eline alıp meclise geldi. Bu gece tesbihinin ipi çeng teli oldu.

6 Aşk içinde ayrılığa tutulan âşık, denizlere düşüp timsahın lokması oldu.

7 Ey Bâkî! Figanım ile gök çın çın öttü. Gök topu âhımın ulağına çıngırak oldu.

CDXLIV

Zülfüne dil virmeyen hâtır-perîşân olmadı
Pâyüne yüz sürmeyen hâk ile yeksân olmadı

1 Zülfüne gönül vermeyen, gönlü perişan olmadı. Ayağına yüz sürmeyen, hâk ile yeksan olmadı.

2 Bahar bulutu gibi ağlamayan göz, ömür bağının ümit goncasını gülerken görmedi.

3 Dilber vuslat âleminde üryan olmayınca, âşıka âlemi aydınlatan ikbal güneşi doğmadı.

4 O minnacık ağızdan bir cevap diledim. Hasılı söz geçmedi, söze imkân olmadı.

5 "Lütfet de gönül yarasının derdine derman ol," dedim. Yâre o kadar minnetler ettim, derman olmadı.

6 Ey Bâkî! Aşkın âlemi yakan güneşi her ne kadar sıcak olsa da cananın vuslat ümidinin meyvesi olmadı.

CDXLV

Aklumı gamze-i câdûları meftûn itdi
Gönlümi silsile-i mûları mecnûn itdi

1 Cadı gamzeleri aklımı meftun etti. Saçlarının zinciri gönlümü mecnun etti.

2 Ey saki! Cana can katan şarabı ölmeden yetiştir. Aşkın dert ve gamı hâlimi perişan etti.

3 Pare pare bedende yara eksik olmayıp işler. Bana bu işleri hep kör talih yaptı.

4 Gül renkli gözyaşı ayrılık gününde hücum edip, sabır ve sükûnet askeri üstüne gece baskını yaptı.

5 Cefa taşının yarasından bedenimi Nil'e gark etti. Gözyaşımı cefa seliyle Ceyhun etti.

6 Gönül, yüzüne mail iken yanağını sevdi. Âh ki derdimi günden güne artırdı.

7 Ey Bâkî! Hasımlar şaklabanlık yaparsa şaşılır mı? Felek onun talihini gör nasıl maymun etti.

CDXLVI

Halk-ı âlem gül seveydi kâşkî bülbül gibi
Ol lebi gonca bana tenhâ kalaydı gül gibi

1 Âlem halkı, keşke bülbül gibi gül sevseydi. O dudağı gonca, gül gibi yalnız bana kalsaydı.

2 Dostum! Âşıkların hâlini sümbül gibi perişan eden, amber kokulu zülfünün sevdalarıdır.

3 Sineden gül gibi taze dâglar eksik olmaz. Gönül kuşu bülbül gibi naleler etse garip mi?

4 Gönlüm kâkülün sevdalarından zülfüne düştü. Başıma bir bela da kâkül gibi o oldu.

5 Ey Bâkî! Gözümün üstünde görüneni kanlı gözyaşı sanma. Dilberin aşkının şarabı saç gibi gözüme geldi.

CDXLVII

Çeng çün nâleme dem-sâz oldı
Sâzlar içre ser-efrâz oldı

1 Çeng naleme uyunca, sazlar içinde baş tacı oldu.

2 Dilberin güzel yüzü, gözü ve kaşı ile aydan mümtaz oldu.

3 Gönlümün sırrını kimse bilmezdi. Âh ki gözyaşı gammaz oldu.

4 Gönül, zülfünün ucuna yakalanıp şahin pençesinin avı oldu.

5 Ey Bâkî! O ayın aşk ve vefasını çok isterdik, az oldu.

CDXLVIII

Bahâr-ı âlem-i vuslatda ol sultân-ı hûbânı
Temâşâ itdügüm gündür bana nev-rûz-ı sultânî

1 Nevruz-ı sultani, vuslat âleminin baharında o güzeller sultanını temaşa ettiğim gündür bana.

2 Ey şah! Bahar oldu, seyir ve temaşa demidir. Gayret atın âlem meydanında gezsin.

3 Uzun boylu, eteği temiz güzelin yanı sıra sancak gibi salın, yürü Rum illerini gez.

4 Mızrağın, bağın servi fidanı gibi fetih ve zafer rüzgârından naz ile salına salına salınsın.

5 Kılıcının suyu cihanın çerçöpünü götürsün. Düşmanın kanı yeryüzünü gül bahçesi yapsın.

6 Savaşçı Behram gökten kahramanlığını seyredip, "Ey savaş gününün bahadırı, binlerce aferin!" desin.

7 Ey Bâkî! Duamız şudur: "Cihan hükümdarı, adil sultan Şah Süleyman'ı Allah kazadan beladan saklasın."

CDXLIX

Variken hançerinün âşıka dil-dârlıgı
Gam degül eylese peykânı dil-âzârlıgı

1 Hançeri âşıka meftun iken, temreni cefakârlık etse gam değil.

2 Gönlü dilber yapar, rakip yıkılsın gitsin. Gelmesin, kendini mimardan sanmasın.

3 Mansur eğer aşka boyun eğmese, kendine darağacını yeğlemezdi.

4 Ben ve ayva tüyü Rum ülkesi üstüne asker çekti. Miskten kâkülüne serdarlık verdiler.

5 Ey gönül! Yârin ağzını öpmek için canı verelim. En sonunda varlığı yokluğa tebdil edelim.

6 Ey saki! Mecliste bize kâseler sun, kadehler kesmedi. El darlığı yüreğimizi daralttı.

7 Bâkî, şiir sanatının usta kuyumcusudur. Gel beri, kalemkârlık nasıl olur seyret.

CDL

Olmayaydum âleme aşkunla rüsvâ kâşkî
Gülmeyeydi hâlüme hecründe a'dâ kâşkî

1 Aşkınla âleme rezil olmasaydım keşke. Hasımlar ayrılığında hâlime gülmeseydi keşke.

2 Hâlden anlar sanıp zahide aşk gamını söyledim. Derdimi bu dertsize ifşa etmeseydim keşke.

3 Zülfünün büklümünden gönlün ne minnetler çektiğini bir bilsen de bu sevda başına kâkül gibi düşse keşke.

4 Harap dünyanın malı mülkü için gam çekenler, dünya hâlinin içyüzünü bilse keşke.

5 İki dünyadan haberi olmayan sarhoş âşıka dünya ve ahiret hiç olmasa keşke.

6 Mana sırlarının mahremi bir hâl ehli yok. Bâkî! Aşk sırrını açığa vurmasan keşke.

CDLI

Esirgemek gerege âşık-ı dil-efgârı
Ale'l-husûs ki bir bî-vefâ ola yârı

1 Yüreği yaralı âşıkı üzmemek gerek. Galiba yâri vefasızın biri.

2 Senin aşkın cihan halkının gönül nehirlerini deniz gibi kendine akıttı.

3 Ne aşk derdini bilirsin, ne ayrılık mihnetini. Hey gönül ve can afeti, bari güzelliğin kadrini bil.

4 Gül bahçesi sarayını gözyaşı ile sulayan, çimende çiy tanesi değil, divane bülbüldür.

5 Bâkî, hep uzun boyunu vasfeder. Şiirleri yüce mertebeli olsa şaşılır mı?

CDLII

Tutsa câm-ı bâde-i gül-gûnı verd-i ter gibi
Sâid-i sâkî olur şâh-ı gül-i ahmer gibi

1 Gül renkli şarap kadehini taze gül gibi tutsa, sakinin bileği kırmızı gül dalı gibi olur.

2 Ey saki! Yanağının aksinden şarap kadehinin ışığı bezmi ışık saçan güneş gibi aydınlatır.

3 O kara gözler iki şahin gibi süzüldü. Galiba can kuşunu avlamak isterler.

4 Gözyaşımın ırmağı içinde benim sarı yüzüm, akarsu içinde nilüfer gibi görünür.

5 Ey Bâkî! Bu fâni bağda yüz binlerce ilkbahar olsa da kadeh gibi dikensiz bir gül açılmaz.

CDLIII

Gönül şevk-i ruhunla yana geldi
Cemâlün şem'ine pervâne geldi

1 Gönül, yanağının ateşiyle yanageldi. Cemalinin mumuna pervane geldi.

2 Yanağında kıvrılan zülfünün büklümü İrem tavusudur, gezinmeye geldi.

3 Kâfir saçın yanağının üstüne gelince, yüzünün nurunu görüp imana geldi.

4 Kan dolu gönül, bana ezel bezminde ağzına kadar dolu kadeh geldi.

5 Bâkî, dünya acuzesine kendini kaptırmaz. Beyim! Bu meydana merdane geldi.

CDLIV

Sitem ol husrev-i hûbâne geldi
Kerem sultân-ı âlî-şâne geldi

1 Sitem o güzeller şahına geldi. Kerem şanı yüce sultana geldi.

2 Gönül sitem güneşinin sıcağından kaçıp Allah'ın gölgesinin sığınağına geldi.

3 Ey adil şah! Kapından medet umar, deli gönlü gör, divana geldi.

4 Cihanda adalet ve ihsan, adil şah Süleyman Han'a geldi.

5 Bâkî, yüce sultanın huzuruna geldi. Felekten armağan almayı diler.

CDLV

Sîne gencînesini hançer-i cânân deldi
Bugün ol şûh-ı dil-ârâ yine bir kân deldi

1 Cananın hançeri sine hazinesini deldi. O gönül süsleyen şuh bugün yine bir maden deldi.

2 Yaşlı gözün kirpiği gibi hünerlisi olmaz. Yine bir anda nice Bedahşan lâli deldi.

3 Can, gamzenin gamı ile beden hapishanesinden çıktı. Sanki bir mahkûmdu da zindanı deldi.

4 Ey kaşı yay! Okunun çabası bir mangır etmez. Sinemin dâğını o keskin hançer deldi.

5 Ey Bâkî! Bela bezminde neye döndük görsen. Feryat ve figan, ney gibi bağrımızı deldi.

CDLVI

Aşkunun zahmeti hod cânuma rahmetleridi
Dostum cevr ü cefâlar da ne zahmetleridi

1 Aşkının zahmeti kendi canıma çok rahmet idi. Dostum! Cevir ve cefalar da ne zahmetler idi.

2 Keşke canı saçının darağacına çeksen. Zavallıya yerden yükselmek bir övünçtü.

3 Rakiple yüz göz olmasan derdim ki oldun. Çektiğim dert ve belalar hep o çabalar içindi.

4 O cefacı şuh gelse, virane gönlü cevir kazmasıyla bir parça da olsa imar ederdi.

5 Beyim! Kılıcın Bâkî'nin bedenini boydan boya paralasa, vallahi öyle canına minnet idi.

CDLVII

Aşkun hevâsı esdi nesîm-i seher gibi
Eşküm dökildi pâyüne gül-berg-i ter gibi

1 Aşk hevesi esti seher yeli gibi. Gözyaşım ayağına döküldü taze gül yaprağı gibi.

2 Gam köşesinde zülfünün bela bağı ile gönül, yatar zincirlerle bağlı erkek aslan gibi.

3 Yanağının ayva tüyü kâh görünür, kâh kaybolur. Beyaza çıkmaz kaza ve kader bahsi gibi.

4 Vuslat ipucu daha ele geçmeden, bağrım hasret ile delindi inci ve mücevher gibi.

5 Bâkî! Dünya kocakarısına gel aldanma sakın. Merdane bas ayağını meydana er gibi.

CDLVIII

Benzetdiler o mâha diyü mihr-i enveri
Biri birine koydı figânum felekleri

1 Parlak güneşi o aya benzettiler diye, figanım felekleri birbirine kattı.

2 Meclisin sakisi, dilberin lâl dudağını hileyle öptü diye, kadehi çekti çevirdi.

3 Âşık, şarap kadehi gibi açık meşrepli olur. Kadehi kendisine dost edinse şaşılır mı?

4 Gözyaşım gibi gözü kara olmasa da yârin rakibi gibi bir iti daha görmedim.

5 Bâkî! Tefekkür elinin şahininin kanat çırpışı, güzellikler nakşeden kalemimin cızırtısıdır.

CDLIX

Çerâg-ı bezm-i vasl olmaga bir şeb ârızı nûrı
Kefîli boynıdur ol meh-likânun şem-i kâfûrî

1 Yanağının nurunun bir gece vuslat bezminin kandili olması için o ay yüzlünün kefili kâfurlu mumun boynudur.

2 Yanına takılıp beraber salındığı yetmezmiş gibi, şah desturu ile o güzelin ayağını öpmeye sarkar.

3 Ferhad aşkı için kuvvetli pazılarını şahit getirmiş, ama bu devirde yalancı şahidi kabul etmezler.

4 Dünyanın fâniliğini bildi, ahiret darağacına çekildi. Allah Mansur'u saadet ülkesine muzaffer etti.

5 Ey Bâkî! Güzelin aşk makamı cana verildi. Fermanın tuğrası sinede elifler, nallardır.

CDLX

Getürür başuma ferdâları dünyâ gamını
Nice âkildür o kim çekmeye ferdâ gamını

1 Yarınlar getirir başıma dünya gamını. Nasıl akildir ki o çekmez geleceğin gamını.

2 Ey saki! Can bağışlayan dudak kadehinin cürasını sun. Safa ehli çekmesin kırmızı şarap gamını.

3 O miskten kâkülün elemini başıma alayım. Her ne bela ise çekeyim o âfetin gamını.

4 Gönlümün derdi dil olup sana anlatsa, hançerin söylese, görsen deli gönlün gamını.

5 Kâkülün bela bağından beni azat etsin. Boynuma alayım o yasemin yanaklının zülüf gamını.

6 Ey Bâkî! Bu şikâyet nedir, insaf edelim. Sen safasını sür de el mi çeksin gamını?

CDLXI

Aglayup inlemeden derd ile dolâb gibi
Oldı çehremde yaşum yolları mîzâb gibi

1 Dert ile dolap gibi ağlayıp inlemekten gözyaşımın yolları yüzümde oluk gibi oldu.

2 Hasret gamı ile ağlamaktan kendimden geçtim. Kanlı gözyaşım saf şarap gibi aklımı aldı.

3 Aşkının dâgının alevi, dünyaya ışık veren güneş meşalesinin ışığı gibi gönlümü aydınlatır.

4 Rüzgâr saçlarını açtıkça, yârin yanağı cennet bağında açılmış taze gül gibi görünür.

5 Ey Bâkî! O serviyi kenara getirmek için su gibi varayım, ayağına yüz süreyim.

CDLXII

Hoş geldi bana meygedenün âb u hevâsı
Vallâhi aceb yirde yapılmış yıkılası

1 Bana meyhanenin havası ve suyu hoş geldi. Vallahi güzel yerde yapılmış yıkılası.

2 Müderris aşk meselesini menedermiş. Ey efendi! Galiba onun eceli yaklaştı.

3 O ayın ra harfine benzer hançeri kemerinden gitmez. Âh! Âşıklarını işte bu/rası öldürür.

4 Naz kaftanı o boyu serviye güzel yaraşır. İki kolumu ona bel dolaması yapsam.

5 Yâri baştan ayağa dikkatler ile seyrederiz. Eğer vefası olsa biz de görmez miydik?

6 O ay yüzlü, o güzel dilber dünyaya bedel. Onun güzellik ve pahası Yusuf'ta dahi yoktur.

7 Bâkî, ceylan gözlerine meddah olalı beri, Anadolu şairleri gazel tarzını öğrendi.

CDLXIII

Ârzû eyler kemend-i kâkül-i cânâneyi
Baglasan zencîrler tutmaz dil-i dîvâneyi

1 Cananın kâkülünün kemendini arzu eder, deli gönlü bağlasan zincirler tutmaz.

2 Pervaneyi bezmin mumunu dönerken görmeyen, sürahi üstünde şarap kadehinin dönüşünü görsün.

3 Ey pir-i mugan! Dudakları devrinde methederken sonunda kadehi imanına döndürdüler.

4 Yasemin gümüş dişli bir tarak peyda etmiş, o miskten sümbülü tazeler derler.

5 Ey kahpe dünyanın talibi! Gaflet uykusu ne zamana dek? Galiba bu mihnet evini huzur yeri sandın.

6 A zahit! Bâkî'ye aşk içinde nasihat tesir etmez. Bilirsin zilzurna sarhoş masal dinlemez.

CDLXIV

Mestâne çıkup nâzile cânâne salındı
Âyâ ne belâdur ki yine câne salındı

1 Mestane çıkıp naz ile canana salındı. Hey ne beladır ki yine cana saldırdı.

2 Gönül kuşu salınan serviye konup oynadı. Boyu hevesiyle çimende biraz eğlendi.

3 Yürek sinemde dermansızlıkla çarpınca, kulağındaki o biricik inci sallandı.

4 Bu dâğlı sineye salladığı kılıcı, gül bahçesine salınan bir ırmaktır.

5 Yolunda akıttığım aşk gözyaşı cennet bahçesine salınan Kevser suyudur.

6 Gönül kayığı senin aşkınla denize salınınca, Allah kurtarsın bela girdabına düşmesin.

7 Gönül şahini o salınan kekliğe saldırdı. Bâkî! Görelim kazanın elinden ne olacak?

CDLXV

Riyâz-ı cennetün ey reşk-i hûrî
Bulınur kûyuna nisbet kusûrı

1 Ey hurilerin imrendiği! Mahallene nispet cennet bahçelerinin bile kusuru bulunur.

2 O ayın bir kez yüzünü görmek, güneş kursu gibi yüz bin filoriye değer.

3 Gurur kadehini içip sarhoş olan, ikbal tacını başından düşürdü.

4 Cihanda bir nefes kalbin huzuru binlerce mal mülk ve makamdan iyi.

5 Ey Bâkî! Cihan mülkünden ne çıkar! Behram-ı Gûr'un payını bilirsin.

CDLXVI

Çıksa eflâke nola âteş-i âhum şereri
Çarhdur encüm-i seyyârenün ey mâh yiri

1 Âhımın ateşinin kıvılcımı göklere çıksa şaşılır mı? Ey ay! Gezegen yıldızlarının yeri gökyüzüdür.

2 Ay kandilini aşk meclisine bıraktılar. Görünen hale değil, şamdan sofrasıdır.

3 Şevk ehli her ne kadar geceyi aydınlatan mum geçinse de kanatlarını ateşe yakan aşk pervanededir.

4 Gül bahçesinde elime altın kadehi alsaydım, nergis gibi âlem gözümde olmazdı.

5 O şirin ağızlı şahın dudağına öykünürmüş. Ey Bâkî! Halk, şekeri meze yapsa şaşılır mı?

CDLXVII

Âşık öldürmekdür ol mâhun tamâm endîşesi
Yolına cân virmedür eksüklünün kem pîşesi

1 O ayın bütün endişesi âşık öldürmektir. Eksiklinin işi gücü yoluna can vermektir.

2 Gönül şişesi, dudağının fikriyle dolalı ben şarabın incesini, kadehin dolusunu gözlerim.

3 Kazması kayanın bağrından ateşler çıkarsa, Ferhad her kıvılcımını talih yıldızı bilirdi.

4 Aşk ormanı aşk erinin dâglı bedeni ve sarı vücudu ile baştan başa kaplan ve aslan olmuş.

5 Bâkî, taze dilber sevdi şimdi vuslatı düşünür. Bir güzel eğlencesi, bir hoş hayali var.

CDLXVIII

Çemende lâle geydi efser-i Key
Elinde tâc u taht-ı Behmen-i dey

1 Lale çimende padişah tacı giydi. Elinde kış Behmen'inin taç ve tahtı.

2 Gonca tomar şeklini alsa şaşılır mı? Yanağının güzelliği gül defterini dürer.

3 Lalenin bağrında hararetten dâg. Güllerin yanağında utançtan allık.

4 Sinenin üstü senin aşkında gül bahçesidir. Dâgın pamuğu, açılmış ak güldür.

5 Bâkî! Bu fâni mülke gönül verdik. Hey medet hey! Çok gaflette kaldık.

CDLXIX

Yâr olup agyâra âdemler begenmez ol perî
Kendüye hem-râz idindi yani bizden yigleri

1 O peri, rakiplere yâr olup adamlar beğenmez. Demek ki bizden iyileri kendine dost edindi.

2 Rakibin gözleri itlerinden başkasını görmez. Ey peri! Onu böyle böbürlendiren hep sensin.

3 Gam akşamında meskenim karanlık bir köşedir, ama âhımın alevi her sabah güneş mumunu yakar.

4 Sürahi, hançerini kadehin göğsüne vursa şaşılır mı? Şarap bezminde güzelin dudağını öpmeye kasteder.

5 Ey Bâkî! Dilberin ayağı tozunu gözüme tutiya yapalı, cila sürmesini gözüme almaz oldum.

CDLXX

Görinmez dâgdan cismüm ser-â-pây
Beni yakmaga cânâ kalmadı cây

1 Bedenim baştan ayağa dâgdan görünmez. Ey yâr! Beni yakmaya yer kalmadı.

2 Gönül, dudağından şifalı cevap ister. O şeker yiyen papağan, dilini çiğner.

3 Benzim hazan, şiddetli âhım kış. Yüzün ilkbahar, kaşın yaz olmuş.

4 Ney işret gecesinde bir yel mumudur. Aşk ehline her dem şavk verir.

5 Gamzen Bâkî'nin gönlüne nişan alsın. Kirpik oklarını hep önüne yay.

CDLXXI

Cevrile terk ider mi kişi şehr-i yârını
Lâyık mıdur ki terk ide kul şehriyârını

1 Kişi güzel yârini cevrinden terk eder mi? Kulun şahını terk etmesi yaraşır mı?

2 Eşiğindeki âşıka şayet acıyacak olsa, ömür boyunca yolunu bekleyeyim.

3 Göz gözyaşı akçesini vefan için harcadı. Bilmeden, yok yere varını yoğunu tüketti.

4 Ey güzel put! Güzellik kitabının derkenarını yazmışsa da ayva tüyün yüzden hariç.

5 Yüreği yaralı Bâkî, güzelliğinin şevkine can verdi. Allah Teala mezarını pürnur etsin.

CDLXXII

Sîne dâgın görüp ol gonca-dehen lâle gibi
Bir avuç kanuma girmek diledi jâle gibi

1 O gonca ağızlı, sine dâgını görüp lale gibi, bir avuç kanıma girmek istedi çiy tanesi gibi.

2 Aşk gamıyla zayıflıktan öyle görünmezim ki, yalnız sesim ve soluğum işitilir inilti gibi.

3 Köpek rakibe nasıl olur göstereceğim ölmezsem, yârin ağzına uyuzlanmak uçuk gibi.

4 Umarım talih yıldızım şeref burcuna erer. O parlak ayı sineye çekeyim hale gibi.

5 Ey can! Kara gözün, Bâkî'nin gönlünü zülfünün ucu elinden hışımla çekip alacak gibi.

CDLXXIII

Komaz ser-keşligin bu nefs-i hod-rây
Müdârâ eylesen vay itmesen vay

1 Bu başına buyruk nefis dikkafalılığı bırakmaz. Yüzüne gülsen vay, gülmesen vay!

2 Felek dünya hazinesini çepeçevre dolanmış yedi başlı bir ejderhadır.

3 Yeri ejderha halkası olan o kimse canı kurtarabilir mi?

4 Ezel gününün kısmetinden bu kula düşen pay melamet harabesidir.

5 İlahî! Lütfunu Bâkî'ye bağışla. Yoksul da zengin de sana muhtaç.

CDLXXIV

Oldı dil bir büt-i şîrîn-dehenün Ferhâdı
Ana lâlâ geçinür Husrev ü Şîrîn dadı

1 Gönül şirin ağızlı bir güzelin Ferhad'ı oldu. Hüsrev ona lala, Şirin dadı geçinir.

2 Ey taze nakıl! Allah için o işveli salınış nedir? Şimşiri servi endamına kul köle ettin.

3 Ey saba! Onun gönül asan zülfünü tahrik ettin. Bu kadar fitne ve kargaşaya sen sebep oldun.

4 Hasta gönül ayrılık gecesinde dostumdur diye överek bu gece feryadı göğe çıkardı.

5 Ey Bâkî! Cevre katlanmak gerek ne yapalım? Güzellerin sözü gibi sabrımızın temeli yok.

CDLXXV

Gülşende boyun işideli serv oturmadı
Zencîrlerle bagladılar âb turmadı

1 Servi, boyunu işiteli gül bahçesinde oturmadı. Irmağı zincirlerle bağladılar, durmadı.

2 Çeşme lülesi gözüme çok öykünse de eller onun kulağını az burmadı.

3 Bir gün eşek rakip ile eşkıya bir araya geldi. Eşkıyadan kimse üstüne oturmadı.

4 Aşk darüşşifasında zülfüne deli olmayıp, zincire vurulmadık bir zaman mı var?

5 Bâkî, o zalimin dudağı bize kısmet olmadı. Amma ne çare, ne yapalım kimse sormadı.

CDLXXVI

Kıymet gerekse kavlüne dürr-i Necef gibi
Bîhûde yire açma dehânun sadef gibi

1 Sözüne Necef incisi gibi bir kıymet gerekse, ağzını boş yere sedef gibi açma.

2 Sırrı saz ve terane perdesinden dinle. Mecliste def gibi her yere kulağını tut.

3 Cem'in kadeh gibi el üstünde tuttuğu şu gönlü zamane eli çömlek gibi yollara çaldı.

4 Ayva tüyü sevdası pek olmasa da gönülde yârin yanağının beninin hayali meydanda.

5 Bâkî! Dilberler yârin güzelliğini metheden gazellerini birbirine hediye gibi sundu.

CDLXXVII

Şarâb-ı bezm-i gam zevkın ne mîr ü ne vezîr itdi
Anun keyfiyyetin benden süâl eylen fakîr itdi

1 Gam bezminin şarabının zevkini ne bey, ne vezir etti. Onun keyfiyetini benden sorun, fakir etti.

2 Aşk kadehinin cürası cennet bahçesine saçıldı. Suyunu Kevser, otunu şeker kamışı, toprağını abire çevirdi.

3 Ya Rab! Gençlik zamanı geçti, ne vakit doğrulayım? Eğildim, yârin aşk yükü boyumu büküp pir etti.

4 Aşk binasına bela tufanı işlemez. Sanırsın ki temelini kudret mimarı attı.

5 Ey Bâkî! Bu dünyada zillet endişesinden gam çekme. Hidayet rehberi lütfunu ona koruyucu yaptı.

CDLXXVIII

Etrâf-ı çemenzârı yine âb tolandı
Gülzâra gelüp her yana salındı bulandı

1 Irmak yine çimenin etrafını dolandı. Bahçeye gelip her yana salınıp aktı.

2 Ağzında olanı kand-i nebata benzetti. Gonca çiy tanesini görünce hemen ağzı sulandı.

3 Can ipi kâkülünün teline dolanınca fesleğen demetiyle de bağlarsan durmaz.

4 Mecnun'un başı kuş yuvası derlerdi. Aşk meydanında ne başlar yuvarlandı.

5 Bâkî'yi saf şaraba yemin etti demişler. Gül gibi ele kadeh alıp o andı içmez.

CDLXXIX

Sâkıyâ kalmazimiş kimseye sohbet bâkî
Mey-i gül-gûn içelüm bâde-i cennet bâkî

1 Ey saki! Sohbet kimseye kalmazmış baki. Gül renkli şarap içelim, cennet badesi baki.

2 Rüyada cananın dudağından buse almıştım. Can damağında o lezzet şimdi bile baki.

3 Ey dost! Beni özlemin öldürdü medet yetiş. Bedende hele bir parça daha hararet baki.

4 Bu kadar inleyip sızladığıma ağlamazdım, gamını çekmeye bir parça daha takat kalsaydı baki.

5 Padişahım! Bâkî yolunda ölsün, sen sağ ol. Baht ebedî, Hüda yâr, saadet baki.

CDLXXX

Her kimün meclisine şem' ola bir şeb şâmî
Leyletü'l-kadr ola ol gice anun ahşâmı

1 Mum her kimin meclisine bir gece akşamcı olursa, o gece ona Kadir Gecesi olur.

2 Ey gönül! Kimse Kadir Gecesi'ni bilemez. O mübarek akşam hangi akşam gelir bilmem.

3 Ey gönül! Güneşin gecesi gündüzü belliyken, o şahın adının Şâmî olması acaba niye?

4 Anadolu ülkesini, Arap diyarını harap etti. Şimdi namı Şâmî olan bir güzel zuhur etti.

5 O dikbaşlıyı ram etmemiz hiç mümkün mü? Ey Bâkî! Gel, yok yere zorlamayalım.

CDLXXXI

Terk itdi ben zaîfini gitdi revân gibi
Gelmek müyesser olmadı bir dahı cân gibi

1 Terk etti ben kulunu, gitti can gibi. Gelmek nasip olmadı bir daha can gibi.

2 Dikbaşlılık etmezse o servinin ayağına yüzler sürüyerek varayım ırmak gibi.

3 Ey güneş! Sen de her ne kadar bu devirde saygınsan da olamazsın o afetidevran gibi.

4 Ey âh! O ayın kulağına erişemezsin, başın göklere erişse de figan gibi.

5 Gam okunun nişanesidir diye Bâkî'yi, Allah! Halk çekti çevirdi yay gibi.

CDLXXXII

Dil-i pâk ol izâr-ı âle düşdi
Gül-i rengîne gûyâ jâle düşdi

1 Mübarek gönül o al yanağa düştü. Sanki güzel güle çiy tanesi düştü.

2 Güzel yüzünde yanağının suyunu gören der ki, "Suya lalenin aksi düştü."

3 Siyah atlas gibi zülfüne yaraştı, o misk benli al yanağa düştü.

4 Zülfünün şahini kutlu kanatlarını açınca, akıl sülünü ansızın tuzağa düştü.

5 Ezelde sevgi ve aşk kurası, falı uğurlu mutlu gönle düştü.

6 Saçın halkasında gönül derdini sorarsan, garip âşık müşkül hâle düştü.

7 Bâkî'nin şairliği kemalini buldu. Aşk halk içinde ayağa düştü.

CDLXXXIII

Çeşmümden akan hûnile sâgar tola yazdı
Meclisde geçen gice yine kan ola yazdı

1 Gözümden akan kan ile kadeh dolayazdı. Mecliste geçen gece yine kan olayazdı.

2 Cahil zahit, o akça pakça yanaklıya nasihat etmiş. Aşk ehli hücum etti, sakalını yolayazdı.

3 Gözyaşım dert vadisini biraz olsun tazeledi. Mecnun gideli, mihnet lalesi solayazdı.

4 Atının toynağının nalı gibi yola yazılan her "dâl", boyumu iki büklüm etmeye delil olayazdı.

5 Özellikle yâre yakın olmak için, Bâkî koluna birkaç kanlı elif yazdı.

CDLXXXIV

Muattar kıldı âfâkı nesîm-i bâd-ı nev-rûzî
Fürûzân oldı hurşîdün çerâg-ı âlem-efrûzı

1 Nevruz rüzgârının esintisi ufukları güzel kokulara bürüdü. Güneşin âlemi aydınlatan kandili ışık saçtı.

2 Eşiğini öpmek karanlık gecede kısmet olunca, Mecnun'un gönlüne şimdi gecesi gündüzünden yeğ gelir.

3 Aşkının mektebinin yeni yetme çocuğu filozof hekim oldu, ancak bilge pir olamaz.

4 Bize sırlarını açmaz, şaraba laf dokundurmadan geçmez. Ey saki! Gel, bu ukala aklı buradan geçir.

5 Yürek delen okunu aşk kubbesine dikince, gözümün damlasından gönlümde şişeler doldu.

6 Vuslat meyvesini arzu eden şu âşık, zihninde mızrak boyunun fidanını dikmeli.

7 Ey âşık! Saba, yolunun toprağını öpünce gücendin. Miskten ayva tüyünün gubarı belirsin, görürsün tozu.

8 Cihan sultanının dünyayı yakan kılıcının şimşeği, ateş saçan kılıç gibi yüreğe ateş saldı.

9 Bâkî, Hüda'dan o cihan sultanı için mübarek tahtının bekasını, kutlu fetihlerinin devamını diler.

10 Bu yüce altın işlemeli otağ cihana gölge saldıkça, saltanatının nizamı daim, yüce sarayın kaim.

CDLXXXV

Hattum hisâbın bil didün gavgâlara saldun beni
Zülfüm hayâlin kıl didün sevdâlara saldun beni

1 "Ayva tüyümün hesabını bil," deyip beni kavgalara saldın. "Zülfümü hayal et," deyip beni sevdalara saldın.

2 Kâh su gibi ağlayıp, kâh rüzgâr gibi yelip, beni avare Mecnun edip sahralara saldın.

3 "Madem vuslatımı dilersin," dedin, lütfedip "olsun," dedin. "Yarın," dedin, "bir gün," dedin, beni yarınlara saldın.

4 Sen Yusuf gibi tahtında, ben Yakup gibi mihnette. Gönül Hüzünler Evi'nin sakini, beni tenhalara saldın.

5 Bâkî gibi elem verdin, gözyaşımı deniz ettin. Gam denizine gark ettin, beni deryalara saldın.

Kıt'alar

I

Ey şehenşâh-ı kerem-güster ü dâniş-perver
Sâye-i lutf-i Hudâ pertev-i envâr-ı ezel

1 Ey âlim dostu cömert şahlar şahı, ilahi lütufların gölgesi, ebediyet nurlarının ışığı!

2 Yeryüzünün efendisi, zamanın padişahı, Cem heybetli şah, Cemşid makamlı sultan.

3 Cömertlik elinin avcu ihsan baharının bulutu. Emel bahçesi cömertliğinin suyu ile terütaze.

4 Ayağının toprağıyla cihanın gözleri aydın. Yolunun tozuyla can aynası ışıl ışıl.

5 Cömertliğin "Keşf" ile kerametini gösterdi. İhsanının efendisi müşküllerimizi halletti.

6 Lütuf kılavuzun kime rehber olsa, "Hidâyet" mumu yoluna meşale tutar.

7 Âlemde kâmillere nihayet olmasa da Allah'a şükür seni herkesten "Ekmel" kılmış.

8 Göğün altın nakışlı sayfasına sabah güneş ışıklarından altın cetvel çekilmesi gibi...

9 Zaman sayfaları vasfınla bezensin. Din ve millet kütüphanesi methinle dolsun.

11 Mülklerin sahibi, cihanın efendisinin izzeti ve şanı yüce olsun, memleketini, saltanatını ve ikbalini korusun.

II

Kalmayup ferri düşdi destinden
Hançer-i âb-gûnı Behrâmun

1 Behram'ın takati kalmayıp yalın hançeri elinden düştü.

2 Bilmeyen onu saçağın kenarına ilişmiş buz sandı.

III

Âfâkı şehâ ma'deletün nûrı pür itsün
Hurşîd gibi encümen-i dehre çerâg ol

1 Ey şah! Adaletinin nuru ufukları doldursun. Güneş gibi dünya meclisine çerağ ol.

2 Kâh misk gibi kır bayırı kokulandır. Kâh gonca gibi bahçeye gel, bağın süsü ol.

3 Cihanın efendisi âlemi sensiz bırakmasın. Padişahım! Her nerede isen dünyada sağ ol.

IV

Ne yana azm-i hümâyûn idersen ola şehâ
Nesîm-i subh-ı saâdet yolunda ferrâşun

1 Ey şâh! Ne yana gidersen, saadet sabahının rüzgârı yolunda ferraşın olsun.

2 Önünde hidayet habercisi rehberin olsun. Yanında Hızır Aleyhisselam yoldaşın.

V

Kühsâra irse şu'le-i şemşîr-i heybeti
Deryâlara atardı özin havfdan peleng

1 Heybet kılıcının alevi dağlara erişse, kaplan korkudan kendini deryalara atardı.

2 Haşmet kılıcının gölgesi deryaya düşse, timsah kendini çöllere vururdu.

VI

Gamzelerden tîg u hançer çekse kasd-ı âşıka
Rüstem irmez Kahramân-ı çeşmüne rûz-ı mesâf

1 Âşıkın yüreğine gamzelerden kılıç ve hançer çekse, savaş günü Rüstem senin gözünün Kahraman'ına eremez.

2 Ey gümüş bedenli! Deli gönül, okuna hedef olsun. Altın kılıflı hançer o bele hoş yaraşır.

VII

Tab'un ki genc-i gevher-i nazm oldı Bâkıyâ
İrmez senün hayâlüne bir iki bengiler

1 Ey Bâkî! Şairliğin şiir incisinin hazinesi oldu. Bir iki esrarkeş senin hayaline eremez.

2 Cihan şahı senin şiirine güzel firengilerden kaftan giydirdi. Başta bu fahr sana yeter.

VIII

Tab'-ı sâhir-pîşene Bâkî gönüller meyl ider
Şekker-i şi'r-i dil-âvîzün meger efsûnludur

1 Bâkî! Sihirbaz tabiatına gönüller meyleder. Gönül çelen şiir şekerin galiba efsunludur.

2 Eller elbiseyi şiirine derme çatma giydirir. Senin cihangir nazmının kaftanı altınlıdır.

IX

Söz degül dürr ü güher nazm itsem
Kadr ü kıymet bilenün bendesiyüz

1 Söz değil, inci ve mücevher dizsem de kadir ve kıymet bilenin kuluyuz.

2 Kadirşinas nazar ehli yâranın ayağı tozuna yüz süreriz.

X

Şîr-dilsin Bâkıyâ âzürde-hâtır olma sen
Ta'n u teşnî itseler bir nice âk-ı bî-hüner

1 Ey Bâkî! Birkaç hünersiz serkeş dil uzatsalar da sen aslan yüreklisin, gücenme.

2 Pazarda itlerin kavgasını görmez misin? Aslan ise iltifat etmeden yürür geçer.

XI

Şâir olup kişi söz söylemege ey Emrî
Bizdeki tab' gerek sencileyin gûl olmaz

1 Ey Emrî! Kişinin şair olup söz söylemesi için bizdeki şairlik gerek, senin gibi ahmak olmaz.

2 Bu söz Allah vergisidir. Her kişinin şiir edası Bâkî gibi beğenilip takdir edilmez.

3 Yürü git, bulduğun ağaca kaşınma miskin. Sen onun için götünü yırtsan da o olmaz.

XII

Geydügün eski püski şol kapaman
Kotan mı bilmezin yâ hod bogası

1 Giydiğin eski püskü şu hırka kotan mı, yahut boğası mı bilmem.

2 A Emrî! Onu giyince olursun boynuzu eğri bir geyik boğası.

XIII

Emrînün inen avreti hîç evde oturmaz
Ol bilüp ider hidmetini kendü eliyle

1 Emrî'nin avradı çokluk hiç evde oturmaz. O bilip kendi eliyle hizmetini yapar.

2 Oğlancığı sıçınca kalkar o miskin. Kendi siler bokunu saçı sakalıyla.

XIV

Tutdı gülşende yine bülbül-i hoş-hân menzil
Başlasun devre kadeh oldı müzeyyen mahfil

1 Hoş nağmeli bülbül gül bahçesinde yine yerini aldı. Kadeh dönmeye başlasın, meclis bezendi.

2 Şarap içen âşık gibi meşrebi saf değil. Hakikat davası sofuya layık değil.

3 Gül mevsimi daim olmaz, devran ise baki değil! Gel beyim! Dönsün kadeh, gül devri bundan iyi olmaz.

XV

Şuarâ haylini defter idicek dest-i kazâ
Mahv ü isbâtile pür itdi nice evrâkı

1 Kaderin eli şairler topluluğunu defter edince, kimini çıkarıp, kimini bırakarak nice yaprakları doldurdu.

2 Nicesini yanlış diye bu defterden kazıdı. Bâkî'ye işaret edip, "Sahhe'l-Bâkî" dedi.

Matla'lar

I

Gerdûn-ı dûna âkilisen kılma i'timâd
Dönsün piyâle devr-i Kamerden budur murâd

Akil isen kahpe feleğe itimat etme. Kadeh, Kamer devrinde dönsün, murat budur.

II

Dâim olmaz devr-i gül devrânise bâkî degül
Gel begüm dönsün kadeh bundan yig olmaz devr-i gül

Gül mevsimi daim olmaz, devran ise baki değil. Gel beyim! Dönsün kadeh, gül devri bundan iyi olmaz.

III

Gül gibi işret olmazise berg ü sâzile
Nergis gibi geçinmek olur bir piyâzile

Gül gibi bir varlıkla işret olmazsa, nergis gibi bir soğan ile geçinmek gerekir.

IV

Kaysı cennet mîvesi la'l-i şeker-bârıca bar
Yâ gülistân sebzesi ol hatt-ı jengârıca bar

Hangi cennet meyvesi şeker saçan dudağınca var? Ya hangi bahçenin çimeni o yeşil ayva tüyünce var?

V

Bûseyle mürde dilleri ihyâya başladun
İhyâ-yı mu'cizât-ı Mesîhâya başladun

Buseyle ölü gönülleri ihyaya başladın. Mesih'in mucizelerini ihyaya başladın.

VI

Zahm-ı şemşîrün vefâ resmin gidermez sîneden
Âb nakş-ı sûreti mahv eylemez âyîneden

Kılıç yaran, vefa izini sineden gidermez. Su, resim nakışlarını aynadan yok etmez.

VII

Nola mûdan eser olmasa hîç ol serv-kâmetde
Şeb olmaz hep ser-â-ser rûz olur dirler kıyâmetde

O servi boyluda hiç tüyden eser olmasa ne olur? Kıyamette gece olmaz, hep gündüz olur derler.

VIII

Kesb ider derd ü gamun dil çeşm-i giryân harcanur
Cem' ider deryâ-yı ummân ebr-i bârân harcanur

Gönül dert ve gamını biriktirince, gözyaşları harcanır. Derya umman toplayınca, yağmur bulutu harcanır.

IX

Sahn-ı bâgun havzınun her cânibi serv-i sehî
Yâri girmiş suya sandum göricek aks-i mehi

Bahçedeki havuzun her tarafı ulu servi. Ayın aksini görünce, yâri suya girmiş sandım.

X

Ne gam azl-i ebed nefy-i beled oldunsa ey Bâkî
Cihânun mansıb u câhı degüldür kimseye bâkî

Ey Bâkî! Azledilip sürüldünse ne gam. Cihanın mevki ve makamı kimseye baki değildir.

Farsça Şiirler

I

1

Tuyî ki vasf-ı tû cuz sâye-i İlâhî nist

Sen vasfı ilahi gölgeden başka bir şey olmayan kişisin
Adalette sana denk bir padişah yok
Kendisinden daha doğru şahit bulunmayan Allah'a yemin olsun
Senin eşiğinden başka bana sığınacak yer yok
Bu kapıdan başka bana dönüp varacak yer yok

2

Çu men zi dûd-ı dil-i hod alem berefrâzem

Ben gönül dumanımdan bir sancak yükseltince
Bin eziyet ve zulüm ülkesini ortadan kaldırırım.
Kılıcımın kabzasına el atmam
Düşman kılıç çekince, ben kalkanı atarım
Çünkü inleyişle âhtan başka kılıcımız yok

3

Reh-i diger be-cuz ez-râh-ı mey-furûş mepûy

1 Mey satan kişinin yolundan başka bir yola gitme
2 Çünkü o taraftan hayır ve saadet rayihası gelmez
3 Ben her mekâna yüzümü döndürüp bakan biri değilim
4 *Harabat diyarından niçin yüz çevirecekmişim*
5 *Bana dünyada bundan güzel yol yordam yok*

4

Menem be-pâ-yi vey uftâde hemçu hâk-ı kadem

1 Ayağının toprağı gibi onun ayağına düşen benim
2 Öyle ki varlığımla yokluğum arasında bir fark yok
3 İnsanların ayıbına bakmak kerem ehlinin şanı değildir
4 *O servi boylunun işveli nergisine köleyim*
5 *Gurur şarabından sarhoş, kimseye baktığı yok*

5

Be-hâl-i âşık-ı dil-rîş-i hod nigâhî kun

1 Gönlü yaralı âşıkının hâline bir bak
2 Onun adalet isteğine karşı adaletini göster
3 Fakirin gönül mülküne padişahlık et
4 *Zulüm peşinde olma da ne yaparsan yap*
5 *Çünkü bizim şeriatta bundan başka günah yok*

6

Futâde der-ham-ı gîsû-yı ân but-i Çînem

O Çinli güzelin saç kıvrımlarına düşmüşüm
Misk kokulu saçlarının büklümüne esirim
Hep bela içindeyim, bazen ondan, bazen bundan dolayı
Yolun her yanında tuzaklar görüyorum
Bana zülfünün himayesinden daha iyi sığınak yok

7

Tu gûş u hûş çu Bâkî be-kîl u kâl me-dih

Sen de Bâkî gibi kulağını ve aklını dedikoduya verme
Vuslatı arama, gönlünü ve dinini böyle bir hayale verme
Gönül vereceksen de o ceylanın gözünden gayrıya verme
Hâfız'ın gönül hazinesini zülfe, bene teslim etme
Çünkü böyle işler her siyahînin haddi değil

II

1

Be-câh u rif'at-i hod ser der-âsmân dârî

1 Makam ve yücelikçe başın göğe ermiştir
2 Gökteki güneş gibi altın yaldızlı taca sahipsin
3 Serverlik, ihtişam ve dünya saltanatı bakımından
4 *Dünyada ne muradın varsa sahipsin*
5 *Düşkün zavallılar umurunda mı*

2

Be-tîğ-i gamze-i hod kişver-i cihân besitân

1 Gamze kılıcınla cihan mülkünü al
2 Tatlı gülüşünle âşıkların canını al
3 Bir tatlı cilveyle bin cihanı al
4 *Can iste de, kulundan kalbi de al, ruhu da*
5 *Zira senin hükmün azadelere geçer*

3

Muattar ez mey-i gul-bûy kun çu gonce meşâm

1 Gonca gibi damağını gül kokulu meyle tatlandır
2 Başını gül renkli şarap kadehinden başkasına eğme
3 Sakinin yüzündeki mutluluk ve kadehin dudağındaki gülümseme ile
4 *Şarap iç, çünkü daima hafif ruhlu ve latifsin*
5 *Özellikle mahmur olduğun şu zamanda*

4

Sirişteend be-mihr u vefâ-yı tu gil-i men

1 Vefa ve şefkatinle balçığım yoğrulmuştur
2 Meyilli tabiatım başkasına meyletmiyor
3 Ancak senden bana cefadan gayrı bir şey gelmiyor
4 *Bundan fazla eziyet etme gönlümüze*
5 *Ne yapsan hakkındır, ama yine de yapma*

5

Besî futâde zi-zahm-i hadeng-i derd u belâst

1 Niceleri dert ve bela okuyla vurulup
2 Ama aşk toprağından ben düşkün gibisi çıkmamıştır
3 Sanırım senden bana gelen cefa kaza gereğidir
4 *Elinde yüz bin tane cefa oku olsa*
5 *Ben yaralının canına kastederek atarsın*

6

Mekon be-merdum-i bîgâne râz-i dilrâ fâş

1 Gönlün sırlarını yabancılara faş etme
2 Zira dert ehli kişiler ciğer kanıyla yaşar
3 Sabır kadehinde dert ve gam tortusunu çeksen keşke
4 *Rakiplerin cefasını da, gönlün hoş olsun*
5 *Şefkatli yârin varsa, bunlar kolaydır çünkü*

7

Eger belâgat-i Bâkî fesâhat-i Hâfız

Eğer Bâkî'nin belagatini ve Hâfız'ın fesahatini
Şeyhin sözünde, vaizin ifadesinde bulursan
Benim gibi onlardan tarafa bir dem yönelme
Hâfız bu bahçeden eteğinle gül götürürken
Bahçıvanın inleyip feryat edişini ne dert edersin

III

1

Ey ki der-çenber-i în dâire dâhil bâşî

Ey bu daireye dâhil olan kişi
Sen hadisenin tehlikesinden neden gafilsin
Geçici mutluluğun gam bendinde ne kadar kalacaksın
İlkbahardır, hoş etmeye çalış gönlünü
Daha nice gül açar da sen toprakta olursun

2

Nîst ez-kârgeh-i kevn u mekân mâ hasalî

Bu varlık iş yerinde bir netice yok
İlahi yardım dışında her amel yok hükmünde
Eğlence mürüvvet kanununa bir halel veremez
Perdede aynı öğüdü veriyor çeng sana
Öğüt sana ancak kabiliyetin olunca fayda verir

3

Tâ der-endûh-i cihânî zi-hired hîç melâf

Dünyayı dert ettiğin müddetçe aklınla hiç böbürlenme
Sinenin saf aynasını toz topraktan arıtmak hoştur
Her ne kadar sarraf olsan da bu meşgale içinde
Dünya tasası alıp gider boşuna ömür akçeni
Sen bu yanlış fikirde oldukça gece gündüz

4

Lâle ez-dâg-i dil-i hîş be-hûn-i cigerest

1 Lale gönül yarasıyla özünü ciğer kanına bulamıştır
2 Sümbül onun dağınık saçlarından perişan olmuştur
3 Goncanın seherdeki baş ağrısı gecenin şarabındandır
4 *Bahçede her bir yaprak bir başka hâl defteri*
5 *Hepsinin durumundan gafil olursan yazıktır*

5

Gul be-âvâze-i murg-i seherî dâşte gûş

1 Gül seher kuşuna kulak vermiş
2 Mey köpürmüş, sabuhi tiryakileri coşmuş
3 Şarap satan mugbeçe işreti ilan etmiş
4 *Şunla otur, şunu iç diye şimdi sana ben söylemem*
5 *Akıllı ve zekiysen kendin bilirsin bunu*

6

Nîst in menzil-i vîrâne turâ cây-i karâr

1 Bu virane menzil sana karargâh değil
2 Himmet ayağını bu vahşet vadisinden çek
3 Yüzünü yârin vuslat haremine giden yola çevir
4 *Bizden sevgiliye dek korku dolu yol varsa da*
5 *Menzile vâkıf olursan kolaydır gitmek*

7

An ki der bend-i gam u der gam-ı bendet baş ed

Gam kaydına düşüp sana bağlanma derdinde olan
Bâkî gibi başını kemendine teslim etme fikrine düşer
En sonunda atının terkisine bağlanır
Hâfız yüksek bahttan sana yardım olursa
O makbul hasletli güzele av olursun

Farsça Gazeller

IV

Kıssa-i aşk dîger gûne zebânî dâred
An ne sırrîst ki takrîr u beyânî dâred

1 Aşk kıssası bambaşka bir dile sahiptir. O kolayca ifade edilecek bir sır değildir.

2 Aşkınla gönlü dumanlı, gözü yaşlı olan, söğüt gölgesinde ve ırmak kenarındadır.

3 Ağzının ve dudak şarabının hayaliyle gönül otağında gönlümün gizli bir eğlencesi vardır.

4 Güneş dergâhına ikbal yüzünü gösterir, çünkü bu kasırda gönül açıcı bir mekân vardır.

5 Bâkî, gönlünde aşkının hevesini sakladığı içindir ki, ne can derdi ne de dünya tasası vardır.

V

Nuvîd-i vuslatem ez-kûy-ı yâr-i mihribân âmed
Nesîm-i nevbahârî ez-harîm-i gulsitân âmed

1 Şefkatli yârimin diyarından bana vuslat müjdesi geldi. Bahar meltemi gül bahçesinin ta içinden geldi.

2 Gönlüm o yanağın hasretiyle bağ bahçeye meyletti. Lale kadehinin etkisiyle gonca gibi başı ağırlaşmış bir sarhoş olarak geldi.

3 Ağzın Hızır pınarıdır. Öyle olmasaydı, niçin her dem abıhayat gibi halkın gözünden gizlenip gelir?

4 Gonca sabah vakti güzelliğinin methini rüzgârdan duyunca, şirin dudaklarının yâdıyla ağzının suyu aktı.

5 Ben huzurunda el pençe divan durma hayalindeyken, hicranının kan dökücü hançerinden söz açıldı.

6 Ey Bâkî! Şahlar şahının dergâhına gel ki saadet, baht ve mutluluk daima onun yanı başında gelir.

7 O, Hüma himmetli padişah ve kader kudretli cihan efendisidir ki, atının toynağındaki nal padişahların başında taç olur.

VI

Şem'-i kadd-i tu ez-an kâkul-i muşkîn ber-ser
Hâne-i akl u dilem sûhte vu dîn ber-ser

1 Senin boyunun mumu, üzerindeki misk kokulu kâkül yüzünden aklımı, gönlümü ve dinimi baştan başa yaktı.

2 Servi boyun sümbülün başını ayağında tutar. Güzel fidan boyun gül ve nesrini üzerinde taşır.

3 Başımı ayağının altına atıyorum, gözün onda olması şu yüzdendir. Âlemi gören gözün şereflenmesi bu yüzdendir.

4 Kapındaki köleliği satacak olursan, sabah padişahı karşılığında gümüş tahtını verir ve altın tacını başına koyar.

5 Hakan senin saç kıvrımlarının karalığını görecek olsa, Hıta mülkünü verir, Çin'i elde eder.

6 Akıl piri nezdinde bu katmanlı felek bir çocuktur. Uzanıp Pervin yıldızını toplamaya çalışır.

7 Bâkî'nin gönlü şuh kaşlarının gamında bir kuş misalidir ki, başına şahinin yüce kanadı gölge yapar.

8 Senin aşkın yüzünden kimin gönlünde bu eski dertten bir iz varsa, bu güzel şiiri başı üstünde bir muska yapar.

VII

Hayme zed ez gulbun-i ser-sebz ber gulzâr gul
Best muşgîn sâyebân ez ebr-i gevher-bâr gul

1 Yeşillenen gül dalı bahçe üzerine çadır kurdu. İnci yağdıran buluttan misk kokulu bir gölgelik yaptı.

2 Gamından bağrında yüzlerce gizli dâgı vardı. Gül şimdi her birini tek tek göstermeye başladı.

3 Kadeh hâl ve rengini lâl renkli dudağından edindi. Gülün yanağı için bundan âlâ renge ihtiyaç var mı?

4 Irmak rüzgârla pûlâd-ı Hindî gibi nakış bağladı. Gülün aksi gül cevherli kılıç üstünde hoş durdu.

5 Goncanın anbean gülmesi, attar olan gülün tablasında safran getirmesinden dolayıdır.

6 Gül, Cem kadehindeki akis gibi, gül bahçesinin yüzüne şevk sırrıyla bir başka güzellik verdi.

7 Bâkî'nin kalemi ziynet verecek olsa inci damlatır. Goncanın lâl tacını kıymetli incilerle süsler.

VIII

Be-çeşm-i mâ ki ebr-i nev-bahârân mîtevan guften
Ruhet râ hurrem ez-bâg u gulistân mîtevan guften

1 Gözlerimize bahar bulutu denebilir. Yüzünün bağ ve bahçeden şen olduğu söylenebilir.

2 Ağlama vakti lâl renkli kanlı gözyaşımdan, sokağının başının Bedahşan madeni olduğu söylenebilir.

3 O yüz, âlemi kaplayan güneş gibi dünyayı yakar. Bu güzellikle ona devran fitnecisi denebilir.

4 O iki siyah kaşına, bakılması zevk veren bir kitabe, alnına eyvan kemer üzerindeki şemse denebilir.

5 Ey Bâkî! Gönül alıcı nazmın öyle bir sada taşıyor ki, ona irfan ehlinin can gıdası denebilir.

6 Sözünün Selman'dan daha nazik olduğu söylenebilirse de bu müddette kimseyi kendine yoldaş olarak bulamadı.

IX

Tâ zi-hayâl-ı men guzeşt tal'at-ı meh-likâ-yı men
Matla'-ı âfitâb şud hâtır-ı bâ-safâ-yı men

1 Ay yüzlü sevgilimin hayali gözlerimin önünden geçince, safa dolu yüreğime güneş doğdu.

2 Yüzünün güzelliği mutluluk baharı ve bahçesidir. Onun hoş sesli bülbülü de benim şairliğimdir.

3 Senin aşkının bereketiyle söz ülkesini kuşattım. Cihanı fetheden söz kılıcım nükte dolu dilimdir.

4 Boyunun yüce gölgesi başımın üzerine eriştiği müddetçe ulu sancağım feleğin üzerine gölge salar.

5 İskender aynası mey küpümün üzerindeki kerpiçtir. Meyhanedeki köhne çanak ise Dünya Gösteren Kadeh'imdir.

6 Eğer kaza kalemi hatalarıma çizgi çekmezse, hesap günü günahım sayılamayacak kadar çoktur.

7 Ey Bâkî, af ve mağfiret perdesini çekmezlerse, onun huzurunda hâlim işte budur.

X

Muşk-i Huten be-bâd dehed hâk-i kûy-i tu
Âteş zened be-hirmen-i gul âb-i rûy-i tu

1 Senin diyarının toprağı Huten miskini yele verir. Yüzünün suyu gül harmanına ateş düşürür.

2 Benim canımın arzusundasın, bense özlem çekmekteyim. Sonunda senin arzun beni helak edecektir.

3 Gül bahçesinin rüzgârı her sabah senin semtinin haremi etrafında âşıklar gibi dolaşır.

4 Hiç kimse senin tarafına ulaşamasın diye, gözlerimizin yaşı semtinin yolunu tutmuştur.

5 Ey saçının kıvrımlarına esir olduğum! Bâkî senin siyah saçının bendine müptela olmuştur.

Farsça Kıt'alar

XI

Şehenşâh-ı deryâ-dil u kân-i yesâr
Süleymân-ı sânî şeh-i Cem-vakâr

1 Kudret madeni ve derya gönüllü padişah, ikinci Süleyman, Cem vakarlı şah.

2 Fermanı tüm cihana yeten padişah, Osmanlıların övüncü, taç sahibi şah.

3 Mutluluğa erişen sultanların en üstünü, temiz inançlı padişah, adalet sahibi şah.

XII

Cihân-i saltanat hâkân-i a'zam
Selîmu'l-kalb-i sultân-i musellem

1 Saltanat sahibi yüce hakan. Fermanına boyun eğilmiş temiz kalpli sultan.

2 Padişahlık vakarının gözeticisi, âlemin sığınağı ve âlemin hamisi.

XIII

Selâmî çu bârân-ı fasl-ı bahâr
Ki ber-fark-ı gul guşte gevher nisâr

1 Bahar mevsiminde güller üzerine inciler saçan yağmur gibi bir selam.

2 Çiy tanesi gül çehreye damlayınca, sümbül zülfünün ucuna gül dökülür.

3 Güneş o yerden yukarı yükselince, meltem dokuz feleği rayihasıyla donatır.

Farsça Beyitler

XIV

Nâlerâ der-çeng-i gam peyveste ber-gerdûn kunem
Yâ Rab ez-dest-i gam-i hicrân çe sâzem çun kunem

Gam çenginde inilti nağmesini hep göklere yükseltirim. Ya Rabbi, ayrılık gamı yüzünden ne yapayım, nasıl edeyim?

XV

Der-zîr-i tâk-i gunbed-i în çarh-i zûd-seyr
Nâyed be-kâr âkıbet illâ duâ-yi hayr

Bu hızlı dönen gök kubbenin altında sonunda hayır duadan başka bir şey işe yaramaz.

EKLER

Kısaltmalar

a.g.e.	adı geçen eser
a.g.m.	adı geçen makale
bas.	baskı
bkz.	bakınız
c.	cilt
çev.	çeviren
F	Farsça şiir
G	gazel
haz.	hazırlayan
K	kaside
krş.	karşılaştırınız
Kt	kıta
M	musamat
md.	maddesi / maddeleri
Mtl	matla
öl.	ölüm tarihi
S.	sayı
s.	sayfa
süt.	sütun
Yay.	yayınları
yay.	yayımlayan
yön.	yöneten

Bibliyografik Kısaltmalar

AHMED BADÎ Edirneli Ahmed Bâdî Efendi. *Armağan (Divan Şiirinde Atasözleri ve Deyimler)*, haz. Süreyya Ali Beyzadeoğlu, Müberra Gürgendereli, Fatih Günay, Harvard Üniversitesi Yakındoğu Dilleri ve Medeniyetleri Bölümü, 2004.

AHMET VEFİK Ahmet Vefik Paşa. *Lehçe-i Osmânî*, haz. Recep Toparlı, TDK Yay., Ankara 2000.

AHTERÎ Ahterî Mustafa bin Şemseddin. *Ahterî-i Kebîr*, İstanbul, 2 c., 1310 (1892).

AKBAYAR Akbayar, Nuri. *Osmanlı Yer Adları Sözlüğü*, Tarih Vakfı Yurt Yay., İstanbul 2001.

ALPARSLAN Alparslan, Ali. *Osmanlı Hat Sanatı Tarihi*, YKY, İstanbul 1999.

AND[1] And, Metin. *Minyatürlerle Osmanlı-İslam Mitologyası*, Akbank Yay., İstanbul 1998.

AND[2] And, Metin. *40 Gün 40 Gece, Osmanlı Düğünleri, Şenlikleri, Geçit Alayları*, Toprakbank Yay., İstanbul 2000.

ATASOY[1] Atasoy, Nurhan. *15. Yüzyıldan 20. Yüzyıla Osmanlı Bahçeleri ve Hasbahçeler*, Kültür Bakanlığı Yay., İstanbul 2005.

ATASOY[2] Atasoy, Nurhan. *Derviş Çeyizi, Türkiye'de Tarikat Giyim-Kuşam Tarihi*, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara 2000.

CENGİZ Cengiz, Halil Erdoğan. *Açıklamalı, Notlu Divan Şiiri Antolojisi*, Turhan Kitabevi, Ankara 1967.

CEYLAN Ceylan, Ömür. *Kuşlar Dîvânı, Osmanlı Şiir Kuşları*, Kapı Yay., İstanbul 2007.

ÇAVUŞOĞLU Çavuşoğlu, Mehmed. *Bâkî ve Divânından Örnekler*, Kitabevi Yay., İstanbul 2001.

DANKOFF Dankoff, Robert. *Evliya Çelebi Seyahatnamesi Okuma Sözlüğü* (Katkılarıyla İngilizceden çev. Semih Tezcan), TDAD Yay., İstanbul 2004.

DLT *Divanü Lugati't-Türk*, çev. Besim Atalay, 4 c., TDK, 3. Bsk. Ankara 1992.

DOĞAN Doğan, Muhammed Nur. *Bâkî*, Şûle Yay., İstanbul 1998.

DİLÇİN Dilçin, Cem. *Studies on Fuzulî's Divan*, Harvard Üniversitesi Yakındoğu Dilleri ve Medeniyetleri Bölümü Yay., 2001.

DS *Türkiye'de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü*, 12 c, TDK Yay., Ankara 1963-1982.

ERGUN Ergun, Sadeddin Nüzhet. *Bakî Divanı, Hayatı ve Şiirleri*, c. I, Semih Lütfi Bitik ve Basım Evi, İstanbul 1935.

GÖLPINARLI[1] Gölpınarlı, Abdülbâki. *Baki*, Türk Neşriyat Yurdu Yay., 1932.

GÖLPINARLI[2] Gölpınarlı, Abdülbâki. *Tasavvuftan Dilimize Geçen Deyimler ve Atasözleri*, İnkilap Kitabevi, İstanbul 2004.

GÖLPINARLI[3] Gölpınarlı, Abdülbâki. *Hafız Dîvânı*, Şark İslam Klasikleri, MEB Yay., İstanbul 1992.

HACI PAŞA Celâlüddin Hızır (Hacı Paşa), *Müntehab-ı Şifâ I, Giriş-Metin*, haz. Zafer Önler, TDK Yay., Ankara 1990.

HÜSEYİN KÂZIM Hüseyin Kâzım Kadri. *Türk Lugatı, Türk Dillerinin İştikakı ve Edebi Lugatları*, 4 c., İstanbul 1928-1945.

İPEKTEN İpekten, Hâluk. *Bâkî Hayatı, Sanatı, Eserleri*, Akçağ Yay., Ankara 1993.

İNALCIK İnalcık, Halil. *Has-bâğçede ayş u tarab (Nedimler, Şâirler, Mutribler)*, İş Bankası Kültür Yay., İstanbul 2011.

İÜ *Bakî Divanı*, İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi, T 5571.

KANAR Kanar, Mehmet. *Hafız Divanı*, Ayrıntı Yay., İstanbul 2011.

KARTAL Kartal, Ahmet. *Klâsik Türk Şiirinde Lâle*, Akçağ Yay., Ankara 1998.

KIRLANGIÇ Kırlangıç, Hicabi. *Hâfız Divanı*, Kapı Yay., İstanbul 2013.

KOÇU Koçu, Reşat Ekrem. *Türk Giyim Kuşam ve Süslenme Sözlüğü*, Sümerbank Kültür Yay., Ankara 1967.

KUDRET Kudret, Cevdet. *Baki (Divan Şiirinde Üç Büyükler 2)*, İnkilap Yay., İstanbul 2003.

KUR'AN *Kur'ân-ı Kerîm ve Açıklamalı Meâli*, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., Ankara 1993.

KUŞOĞLU[1] Kuşoğlu, Mehmet Zeki. *Resimli Ansiklopedik Kuyumculuk ve Maden Terimleri Sözlükleri*, Ötüken Yay., İstanbul 2006.

KUŞOĞLU[2] Kuşoğlu, Mehmet Zeki. *Türk Okçuluğu ve Sultan Mahmut'un Ok Günlüğü*, Ötüken Yay., İstanbul 2006.

KÜÇÜK[1] Küçük, Sabahattin. *Bâkî Dîvânı (Tenkitli Basım)*, TDK Yay., Ankara 1994.

KÜÇÜK[2] Küçük, Sabahattin. *Bâkî ve Dîvânından Seçmeler*, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara 1998.

LEVEND Levend, Agâh Sırrı. *Divan Edebiyatı, Kelimeler ve Remizler, Mazmunlar ve Mefhumlar*, 4.bas., İstanbul 1984.

MEHMET ESAT Mehmet Esat Efendi. *Lehçetü'l-Lugat*, haz. Ahmet Kırkkılıç, TDK Yay., Ankara 1999.

MEHMED TAHİR Bursalı Mehmed Tâhir. *Osmanlı Müellifleri I-II-III*, Bizim Büro Yay., Ankara 2000.

MENINSKI Meninski, Franciscus a Mesgnien. *Thesaurus Linguarum Orientalium Turcicae-Arabicae-Persicae, Lexicon Turcico-Arabico-Persicum*, 6 c., yay. Mehmet Ölmez, Simurg Yay., İstanbul 2000.

MÜTERCİM ÂSIM[1] Ahmed Âsım. *Burhân-ı Kâtı'*, haz. Mürsel Öztürk-Derya Örs, TDK Yay., Ankara 2000.

MÜTERCİM ÂSIM[2] Ahmed Âsım. *Okyânûsü'l-Basît fî-Tercemeti'l-Kâmûsi'l- Muhît*, 3 c., İstanbul 1268.

OLGUN[1] Olgun, Tâhir. *Bâkî'ye Dâir (Edebiyat Târihimizde Araştırmalar:3)*, Aydınlık Basımevi, İstanbul 1938.

OLGUN[2] Olgun, Tâhir. *Târihü'l-Mevlevî (Olgun)'den Metin Örnekleri*, haz. Şener Demirel, Araştırma Yay., Ankara 2005.

OLGUN[3] Olgun, Tahir. *Divan Edebiyatının Bazı Beyitlerine Dair Edebî Mektuplar*, haz. Cemal Kurnaz, Akçağ Yay., Ankara 1995.

ONAN Onan, Necmettin Halil. *İzahlı Divân Şiiri Antolojisi*, MEB Yay., İstanbul 1997.

ONAY Onay, Ahmet Talay. *Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar ve İzahı*, haz. Cemal Kurnaz, Akçağ Kitabevi, Ankara 2000.

ÖZEN Özen, Mine Esiner. *Yazma Kitap Sanatları Sözlüğü*, İÜ Fen Fakültesi Basım Atölyesi, İstanbul 1985.

ÖZTUNA Öztuna, Yılmaz. *Türk Musikisi Kavram ve Terimleri Ansiklopedisi*, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yay., Ankara 2000.

PAKALIN Pakalın, Mehmet Zeki. *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, 3 c., MEB Yay., İstanbul 2004.

PALA[1] Pala, İskender. *Bakî (Şahane Gazeller 2)*, Kapı Yay., İstanbul 2004.

PALA[2] Pala, İskender. *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*, Akçağ Yay., Ankara 1995.

REDHOUSE Redhouse, James W. *Türkish and English Lexicon* (2.bas.) Çağrı Yay., İstanbul 1992.

REMZÎ, Hüseyin Remzî. *Lugat-i Remzî*, 2 c., Matbaa-i Hüseyin Remzî, İstanbul 1305.

SALÂHÎ Mehmed Salâhî. *Kâmûs-ı Osmânî*, İstanbul 1329.

STEINGASS Steingass, F. *A Comprehensive Persian-English Dictionary*, Beirut 1998.

ŞENTÜRK Şentürk, Ahmet Atilla. *Osmanlı Şiiri Antolojisi*, YKY, İstanbul 1999.

ŞAHİDÎ Verburg, Antoinette C. "The Tuhfe-i Şâhidî: Sixteenth Century Persian-Ottoman Dictionary in Rhyme", *Archivum Ottomanicum*, nr.15, s. 5-87, 1997.

ŞİRVANÎ Muhammed b. Mahmûd-ı Şirvânî. *Tuhfe-i Muradî, İnceleme, Metin, Dizin*, haz. Mustafa Argunşah, Ankara 1999.

ŞUURÎ Şuurî Hasan Çelebi. *Ferheng-i Şu'ûrî*, İstanbul 1314.

ŞÜKÜN Ziya Şükün. *Farsça-Türkçe Lugat, Gencîne-i Güftâr Ferheng-i Ziyâ*, MEB Yay., İstanbul 1996.

TARLAN Tarlan, Ali Nihat. *Bâkî Dîvanı Şerhi Notları*, haz. Necip Fazıl Duru, Sait Okumuş, Meneviş Yay., Ankara 2003.

TIETZE Tietze, Andreas. *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugatı (A-E), (F-J)* Simurg Yay., ÖAW, 2 c., İstanbul 2002, 2009.

TİMURTAŞ Timurtaş, Faruk Kadri. *Bakî Divanından Seçmeler*, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara 1987.

TÖKEL Tökel, Dursun Ali. *Divan Şiirinde Mitolojik Unsurlar (Şahıslar Mitolojisi)*, Akçağ Yay., Ankara 2000.

TS *Tarama Sözlüğü (XIII. Yüzyıldan Beri Türkiye Türkçesi ile Yazılmış Kitaplardan Toplanan Tanıklarıyla)*, 3. bas., 8 c., Ankara 1995.

TULUM Tulum, Mertol. *17. Yüzyıl Türkçesi ve Söz Varlığı*, TDK Yay., Ankara 2011.

ULUDAĞ Uludağ, Süleyman. *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, Marifet Yay., İstanbul 1995.

YILMAZ Yılmaz, Mehmet. *Edebiyatımızda İslami Kaynaklı Sözler [Ansiklopedik Sözlük]*, Enderun Kitabevi, İstanbul 1992.

YYOA *Yaşamları ve Yapıtlarıyla Osmanlılar Ansiklopedisi*, 2 c, YKY, İstanbul 2008.

Bâkî'nin Şiirleri, Dil İçi Çeviriler ve Notlar

Kasideler

I Sultan Süleyman Han (Rahmet ve Mağfiret Üzerine Olsun) İçin Kaside. Bu kaside için bkz. İÜ, 1b-3a; KÜÇÜK[1], s. 3-6 (K1). Dil içi çevirileri için krş. ÇAVUŞOĞLU, s. 16-25; İPEKTEN, s. 43-52; KÜÇÜK[2], s. 46-73.

II Sultan Selim Han'ın Cülusu Hakkında. Bu kaside için bkz. İÜ, 3a-4a; KÜÇÜK[1], s. 16-19 (K5). Dil içi çevirisi için krş. TİMURTAŞ, s. 2-9.

III Sultan Süleyman Han'ın Kutlu Seferinden Dönüşünü Tebrik İçin Kaside. Bu kaside için bkz. İÜ, 4b-5b; KÜÇÜK[1], s. 7-11 (K2). 40. ve 59. beyitler arası, esas aldığımız yazmanın (T 5571) 149a-149b varağındadır.

IV Sultan Süleyman Han'ın Belagat Unvanlı Dîvânı'nın Övgüsü Hakkında. Bu kaside için bkz. İÜ, 5b-7a; KÜÇÜK[1], s. 12-14 (K3).

V Sultan Süleyman Han Dîvânının İmzası Hakkında. Bu kaside için bkz. İÜ, 7a-7b; KÜÇÜK[1], s. 14-16 (K4).

VI Şeyhülislam Ebussuud Övgüsünde Kış Kasidesi. Bu kaside için bkz. İÜ, 9a-10b; KÜÇÜK[1], s. 53-55 (K21). Dil içi çevirisi için krş. DOĞAN, s. 30-49.

VII Sadrazam Ali Paşa'nın Övgüsünde Bahar Kasidesi. Bu kaside için bkz. İÜ, 10b-12b; KÜÇÜK[1], s. 39-43 (K18).

Dil içi çevirileri için krş. ÇAVUŞOĞLU, s. 26-39; GÖLPINARLI[1], s. 41-48; İPEKTEN, s. 53-68; KOCATÜRK, s. 36-39; KUDRET, s. 24-27; KÜÇÜK[2], s. 74-109; TİMURTAŞ, s. 18-27.

VIII Sadrazam Ali Paşa İçin Bâkî'nin Kasidesi. Bu kaside için bkz. İÜ, 12b-14a; KÜÇÜK[1], s. 44-48 (K19).

IX Kubad Paşa'nın Övgüsü Hakkında. Bu kaside için bkz. İÜ, 14b-16a; KÜÇÜK[1], s. 49-52 (K20). Dil içi çevirisi için krş. OLGUN, s. 68-72 (ilk 15 beyit).

X Kadızade Övgüsünde Bahar Kasidesi. Bu kaside için bkz. İÜ, 16a-17b; KÜÇÜK[1], s. 66-69 (K25). Dil içi çevirisi için krş. OLGUN[1], s. 63-68. (ilk 16 beyit).

XI Sultan Selim Han'ın Hocası Övgüsünde Diğer Bir Kaside. Filipeli Mahmud Efendi'ye (Baba Efendi) sunulmuştur. Bu kaside için bkz. İÜ, 17b-18b; KÜÇÜK[1], s. 59-62 (K23). Dil içi çevirisi için krş. OLGUN[1], s. 60-63 (ilk 12 beyit).

XII Sultan Selim'in Hocası İçin Bâkî'nin Kasidesi. Filipeli Mahmud Efendi'ye (Baba Efendi) sunulmuştur. Bu kaside için bkz. İÜ, 18b-20a; KÜÇÜK[1], s. 55-58 (K22). Dil içi çevirisi için krş. ÇAVUŞOĞLU, s. 40-47.

XIII Sultan Mehmed Han'ın Tahta Çıkışını Tebrik İçin. Bu kaside için bkz. İÜ, 20a-20b; KÜÇÜK[1], s. 25-27 (K9).

XIV Sultan Mehmed Han'ın Emsalsiz Kapısına Arzuhal. Bu kaside için bkz. İÜ, 21a-21b; KÜÇÜK[1], s. 31-33 (K13). Dil içi çevirisi için krş. TİMURTAŞ, s. 14-17.

XV Gazi Sultan Mehmed'in Övgüsü Hakkında. Bu kaside için bkz. İÜ, 21b-22a; KÜÇÜK[1], s. 37-38 (K16).

XVI Gazi Sultan Mehmed Han'ın Vasfında Bahar Kasidesi. Bu kaside için bkz. İÜ, 22a; KÜÇÜK[1], s. 36 (K15).

XVII Gaddar Felekten Şikâyet Hakkında. Bu kaside için bkz. İÜ, 22a (derkenarda), 161a; KÜÇÜK[1], s. 28-29 (K10).

XVIII Gazi Sultan Mehmed Han'ın Kutlu Seferinden Dönüşünü Tebrik. Bu kaside için bkz. İÜ, 22b-23b; KÜÇÜK[1], s. 33-35 (K14).

XIX Sabahattin Küçük, *Bâkî Dîvânı (Tenkitli Basım)*'nda verdiği dipnotta Nevizade Atayî'nin *Zeyl-i Şakayık*'ındaki bilgilerden hareketle, bu kasidenin III. Mehmed'e sunulduğu bilgisini aktarmaktadır. Bu kaside için bkz. İÜ, 23b-24a; KÜÇÜK[1], s. 30-31 (K12).

XX Sultan Murat Han'ın (Rahmet ve Mağfiret Üzerine Olsun) Övgüsünde Bahar Kasidesi. Bu kaside için bkz. İÜ, 24a-25a; KÜÇÜK[1], s. 21-24 (K7).

XXI Mehmed Çelebi İçin Bâkî'nin Kasidesi. Bu kaside için bkz. İÜ, 25b-27a; KÜÇÜK[1], s. 62-66 (K24). Dil içi çevirileri için krş. ÇAVUŞOĞLU, s. 48-57; KÜÇÜK[2], s. 110-127; OLGUN[2], s. 33-51; TİMURTAŞ, s. 28-35.

XXII Şam Kadısı Haşmetli Müftîzade'nin Övgüsü Hakkında. Bu kaside için bkz. İÜ, 27a-28a; KÜÇÜK[1], s. 70-72 (K26).

XXIII Feridun Bey'in Sarayının Övgüsü Hakkında. Bu kaside için bkz. İÜ, 32a-32b; KÜÇÜK[1], s. 73-74 (K27).

XXIV Acem Şahının Oğlunun Gelişini Tebrik İçin Sultan Murad Han'a Övgü. Bu kaside için bkz. İÜ, 54a-54b; KÜÇÜK[1], s. 19-21 (K6).

Musammatlar

I Sultan Süleyman Han'ın (Rahmet ve Mağfiret Üzerine Olsun) Mersiyesi. Bu musammat için bkz. İÜ, 28b-30b, 149b-151b (Veziriazam Mehmed Paşa'nın methi hakkında 8. bendi de içerir); KÜÇÜK[1], s. 75-81 (M1). Dil içi çevirileri için krş. CENGİZ, s. 234-243 (V. ve VI. bentler); ÇAVUŞOĞLU, s. 58-75; DOĞAN, s. 50-71; GÖLPINARLI[1], s. 51-60; İPEKTEN, s. 139-149; KOCATÜRK, s. 40-49; KUDRET, s. 28-33; KÜÇÜK[2], s. 130-157; OLGUN[2], s. 53-81; ONAN, s. 190-206 (I. V. ve VI. bentler); ŞENTÜRK, s. 440-463; TİMURTAŞ, s. 38-47.

II Mihrümah Sultan'a Mersiye. Bu musammat için bkz. İÜ, 30b-32a, 151b-152b; KÜÇÜK[1], s. 82-85 (M2).

III Selim Han oğlu Sultan Murad Han'ın Tahta Çıkışı İçin Terci'-i Bend. Bu musammat için bkz. İÜ, 7b-9a; KÜÇÜK[1], s. 86-89 (M3).

IV Sultan Süleyman Han'ın Gazelini Tahmis. Bu musammat için bkz. İÜ, 32b-33a; KÜÇÜK[1], s. 90-91 (M4). Dil içi çevirileri için krş. ÇAVUŞOĞLU, s. 76-77; DOĞAN, s. 72-72; KÜÇÜK[2], s. 158-161; TİMURTAŞ, s. 50-53.

V Sultan Selim Han'ın Gazelini Tahmis. Bu musammat için bkz. İÜ, 33a-34a; KÜÇÜK[1], s. 94-95 (M6). Dil içi çevirisi için krş. ÇAVUŞOĞLU, s. 80-83.

VI Sultan Selim Han'ın Gazelini Tahmis. Bu musammat için bkz. İÜ, 34a-34b; KÜÇÜK[1], s. 92-93 (M5).

VII Muhammes. Bu musammat için bkz. İÜ, 34b-35a; KÜÇÜK[1], s. 100-101 (M9).

VIII Necatî'nin Gazelini Tahmis. Bu musammat için bkz. İÜ, 35b-36a; KÜÇÜK[1], s. 98-99 (M8).

IX Sultan Murad Han'ın Gazelini Tahmis. Bu musammat için bkz. İÜ, 36a; KÜÇÜK[1], s. 96-97 (M7).

Gazeller

I Bu gazel için bkz. İÜ, 36b; KÜÇÜK[1], s. 102 (G1). Dil içi çevirisi için krş. DOĞAN, s. 76-77.

II Bu gazel için bkz. İÜ, 37a; KÜÇÜK[1], s. 103 (G2).

III Bu gazel için bkz. İÜ, 37a; KÜÇÜK[1], s. 103-104 (G3).

IV Bu gazel için bkz. İÜ, 37b; KÜÇÜK[1], s. 104 (G4).

V Bu gazel için bkz. İÜ, 37b; KÜÇÜK[1], s. 104 (G5). Dil içi çevirileri için krş. DOĞAN, s. 80-81; KÜÇÜK[2], s. 164-165; PALA[1], s. 8-9.

VI Bu gazel için bkz. İÜ, 37b-38a; KÜÇÜK[1], s. 105 (G6). Dil içi çevirileri için krş. DOĞAN, s. 82-83; KUDRET, 34-35; KÜÇÜK[2], s. 166-167; PALA[1], s. 12-13.

VII Bu gazel için bkz. İÜ, 38a; KÜÇÜK[1], s. 105-106 (G7).

VIII Bu gazel için bkz. İÜ, 38a-38b; KÜÇÜK[1], s. 106 (G8).

IX Bu gazel için bkz. İÜ, 38b; KÜÇÜK[1], s. 107 (G9).

X Bu gazel için bkz. İÜ, 38b-39a; KÜÇÜK[1], s. 107-108 (G10).

XI Bu gazel için bkz. İÜ, 39a; KÜÇÜK[1], s. 108 (G11).

XII Bu gazel için bkz. İÜ, 39a; KÜÇÜK[1], s. 108-109 (G12). Dil içi çevirisi için krş. KÜÇÜK[2], s. 168-171.

XIII Bu gazel için bkz. İÜ, 39b; KÜÇÜK[1], s. 109 (G13). Dil içi çevirileri için krş. ÇAVUŞOĞLU, s. 88-89; DOĞAN, s. 84-85; GÖLPINARLI[1], s. 64-65; İPEKTEN, s. 73-76; KUDRET, s. 40-41; ONAN, s. 160-165; PALA[1], s. 10-11; TİMURTAŞ, 60-61.

XIV Bu gazel için bkz. İÜ, 39b; KÜÇÜK[1], s. 109-110 (G14). Dil içi çevirisi için krş. KÜÇÜK[2], s. 172-173.

XV Bu gazel için bkz. İÜ, 39b-40a; KÜÇÜK[1], s. 110-111 (G15).

XVI Bu gazel için bkz. İÜ, 40a; KÜÇÜK[1], s. 111-112 (G17). Dil içi çevirileri için krş. PALA[1], s. 14-15; TİMURTAŞ, s. 64-65.

XVII Bu gazel için bkz. İÜ, 40a-40b; KÜÇÜK[1], s. 112 (G18).

XVIII Bu gazel için bkz. İÜ, 40b; KÜÇÜK[1], s. 112-113 (G19). Dil içi çevirisi için krş. KÜÇÜK[2], s. 174-177.

XIX Bu gazel için bkz. İÜ, 40b-41a; KÜÇÜK[1], s. 114-115 (G20). Dil içi çevirileri için krş. İPEKTEN, s. 77-79; TİMURTAŞ, s. 62-63.

XX Bu gazel için bkz. İÜ, 41a; KÜÇÜK[1], s. 113 (G22). Dil içi çevirisi için krş. DOĞAN, 86-87.

XXI Bu gazel için bkz. İÜ, 41a; KÜÇÜK[1], s. 115 (G23). Dil içi çevirileri için krş. İPEKTEN, s. 80-83; KUDRET, s. 146-147; ONAN, s. 176-178; PALA[1]; 16-17; TİMURTAŞ, s. 66-67.

XXII Bu gazel için bkz. İÜ, 41b; KÜÇÜK[1], s. 116 (G25).

XXIII Bu gazel için bkz. İÜ, 41b; KÜÇÜK[1], s. 117 (G26).

XXIV Bu gazel için bkz. İÜ, 42a; KÜÇÜK[1], s. 117 (G27).

XXV Bu gazel için bkz. İÜ, 42a; KÜÇÜK[1], s. 118 (G28). Dil içi çevirisi için krş. KÜÇÜK[2], s. 178-179.

XXVI Bu gazel için bkz. İÜ, 42a-42b; KÜÇÜK[1], s. 118 (G29). Dil içi çevirisi için krş. GÖLPINARLI[1], s. 66-67.

XXVII Bu gazel için bkz. İÜ, 42b; KÜÇÜK[1], s. 119 (G30). Dil içi çevirileri için krş. GÖLPINARLI[1], s. 68-69; KÜÇÜK[2], s. 180-183.

XXVIII Bu gazel için bkz. İÜ, 42b; KÜÇÜK[1], s. 119-120 (G31).

XXIX Bu gazel için bkz. İÜ, 43a; KÜÇÜK[1], s. 120 (G32). Dil içi çevirileri için krş. KÜÇÜK[2], s. 184-187; ŞENTÜRK, s. 472-475.

XXX Bu gazel için bkz. İÜ, 43a; KÜÇÜK[1], s. 120-121 (G33).

XXXI Bu gazel için bkz. İÜ, 43b; KÜÇÜK[1], s. 121 (G34). Dil içi çevirileri için krş. KÜÇÜK[2], s. 188-191; TİMURTAŞ, s. 70-71.

XXXII Bu gazel için bkz. İÜ, 43b-44a; KÜÇÜK[1], s. 121-122 (G35).

XXXIII Bu gazel için bkz. İÜ, 44a; KÜÇÜK[1], s. 122-123 (G36).

XXXIV Bu gazel için bkz. İÜ, 44a-44b; KÜÇÜK[1], s. 123 (G37). Dil içi çevirisi için krş. KÜÇÜK[2], s. 192-193.

XXXV Bu gazel için bkz. İÜ, 44b; KÜÇÜK[1], s. 123-124 (G38).

XXXVI Bu gazel için bkz. İÜ, 44b; KÜÇÜK[1], s. 124-125 (G39). Dil içi çevirileri için krş. İPEKTEN, s. 84-87; KOCATÜRK, s. 48-51; TİMURTAŞ, s. 68-69.

XXXVII Bu gazel için bkz. İÜ, 45a; KÜÇÜK[1], s. 125 (G40). Dil içi çevirileri için krş. ÇAVUŞOĞLU, s. 90-91; GÖLPINARLI[1], s. 70-71; KUDRET; s. 46-47; PALA[1], 20-21; TİMURTAŞ, s. 72-73.

XXXVIII Bu gazel için bkz. İÜ, 45a; KÜÇÜK[1], s. 125-126 (G41).

XXXIX Bu gazel için bkz. İÜ, 45a-45b; KÜÇÜK[1], s. 126 (G42).

XL Bu gazel için bkz. İÜ, 45b; KÜÇÜK[1], s. 126-127 (G43). Dil içi çevirisi için krş. KÜÇÜK[2], s. 194-197.

XLI Bu gazel için bkz. İÜ, 45b-46a; KÜÇÜK[1], s. 128 (G45).

XLII Bu gazel için bkz. İÜ, 46a; KÜÇÜK[1], s. 128-129 (G46).

XLIII Bu gazel için bkz. İÜ, 46a; KÜÇÜK[1], s. 129 (G47). Dil içi çevirisi için krş. ÇAVUŞOĞLU, s. 120-121.

XLIV Bu gazel için bkz. İÜ, 46b; KÜÇÜK[1], s. 130 (G48).

XLV Bu gazel için bkz. İÜ, 46b; KÜÇÜK[1], s. 130 (G49).

XLVI Bu gazel için bkz. İÜ, 46b-47a; KÜÇÜK[1], s. 131 (G50). Dil içi çevirisi için krş. KÜÇÜK[2], s. 198-199.

XLVII Bu gazel için bkz. İÜ, 47a; KÜÇÜK[1], s. 131-132 (G51). Dil içi çevirileri için krş. ÇAVUŞOĞLU, s. 116-117; KÜÇÜK[2], s. 200-201; PALA[1], s. 22-23.

XLVIII Bu gazel için bkz. İÜ, 47a-47b; KÜÇÜK[1], s. 132 (G52).

XLIX Bu gazel için bkz. İÜ, 47b; KÜÇÜK[1], s. 132-133 (G53). Dil içi çevirisi için krş. ÇAVUŞOĞLU, s. 152-153.

L Bu gazel için bkz. İÜ, 47b-48a; KÜÇÜK[1], s. 133 (G54).

LI Bu gazel için bkz. İÜ, 48a; KÜÇÜK[1], s. 134 (G55). Dil içi çevirileri için krş. ÇAVUŞOĞLU, s. 110-111; İPEKTEN, s. 88-91; KUDRET, s. 122-123; KÜÇÜK[2], s. 208-209; PALA[1], 22-23; TİMURTAŞ, s. 74-75.

LII Bu gazel için bkz. İÜ, 48a.

LIII Bu gazel için bkz. İÜ, 48a-48b; KÜÇÜK[1], s. 134-135 (G56).

LIV Bu gazel için bkz. İÜ, 48b; KÜÇÜK[1], s. 135 (G57).

LV Bu gazel için bkz. İÜ, 48b-49a; KÜÇÜK[1], s. 135-136 (G58).

LVI Bu gazel için bkz. İÜ, 49a; KÜÇÜK[1], s. 136-137 (G59).

LVII Bu gazel için bkz. İÜ, 49a-49b; KÜÇÜK[1], s. 137 (G60).

LVIII Bu gazel için bkz. İÜ, 49b; KÜÇÜK[1], s. 138 (G61).

LIX Bu gazel için bkz. İÜ, 49b-50a; KÜÇÜK[1], s. 138-139 (G62).

LX Bu gazel için bkz. İÜ, 50a; KÜÇÜK[1], s. 139 (G63). Dil içi çevirisi için krş. KÜÇÜK[2], s. 210-211.

LXI Bu gazel için bkz. İÜ, 50a-50b; KÜÇÜK[1], s. 139-140 (G64). Dil içi çevirisi için krş. KÜÇÜK[2], s. 212-213.

LXII Bu gazel için bkz. İÜ, 50b; KÜÇÜK[1], s. 140 (G65).

LXIII Bu gazel için bkz. İÜ, 50b-51a; KÜÇÜK[1], s. 140-141 (G66).

LXIV Bu gazel için bkz. İÜ, 51a; KÜÇÜK[1], s. 141-142 (G67).

LXV Bu gazel için bkz. İÜ, 51a-51b; KÜÇÜK[1], s. 142 (G68).

LXVI Bu gazel için bkz. İÜ, 51b; KÜÇÜK[1], s. 142-143 (G69). Dil içi çevirileri için krş. ÇAVUŞOĞLU, s. 114-115; GÖLPINARLI[1], s. 80-81; İPEKTEN, s. 92-96; KÜÇÜK[2], s. 216-219; ONAN, s. 180-183; PALA[1], s. 28-29; TİMURTAŞ, s. 78-79.

LXVII Bu gazel için bkz. İÜ, 51b; KÜÇÜK[1], s. 143 (G70).

LXVIII Bu gazel için bkz. İÜ, 52a; KÜÇÜK[1], s. 144 (G71).

LXIX Bu gazel için bkz. İÜ, 52a; KÜÇÜK[1], s. 144-145 (G72).

LXX Bu gazel için bkz. İÜ, 52b; KÜÇÜK[1], s. 145 (G73). Dil içi çevirisi için krş. KUDRET, s. 138-139.

LXXI Bu gazel için bkz. İÜ, 52b; KÜÇÜK[1], s. 146 (G74).

LXXII Bu gazel için bkz. İÜ, 53a; KÜÇÜK[1], s. 146-147 (G75).

LXXIII Bu gazel için bkz. İÜ, 53a; KÜÇÜK[1], s. 147 (G76). Dil içi çevirisi için krş. KÜÇÜK[2], s. 220-221.

LXXIV Bu gazel için bkz. İÜ, 53b; KÜÇÜK[1], s. 147-148 (G77). Dil içi çevirisi için krş. TİMURTAŞ, s. 10-13.

LXXV Bu gazel için bkz. İÜ, 53b-54a; KÜÇÜK[1], s. 148-149 (G78). Dil içi çevirisi için krş. KÜÇÜK[2], s. 222-225.

LXXVI Bu gazel için bkz. İÜ, 55a; KÜÇÜK[1], s. 149-150 (G79).

LXXVII Bu gazel için bkz. İÜ, 55a.

LXXVIII Bu gazel için bkz. İÜ, 55b; KÜÇÜK[1], s. 150 (G80).

LXXIX Bu gazel için bkz. İÜ, 55b; KÜÇÜK[1], s. 150-151 (G81).

LXXX Bu gazel için bkz. İÜ, 55b-56a; KÜÇÜK[1], s. 151 (G82). Dil içi çevirisi için krş. KÜÇÜK[2], s. 226-227.

LXXXI Bu gazel için bkz. İÜ, 56a; KÜÇÜK[1], s. 151-152 (G83). Dil içi çevirileri için krş. PALA[1], s. 30-31; TİMURTAŞ, s. 82-83.

LXXXII Bu gazel için bkz. İÜ, 56a-56b; KÜÇÜK[1], s. 152 (G84). Dil içi çevirisi için krş. KÜÇÜK[2], s. 228-231.

LXXXIII Bu gazel için bkz. İÜ, 56b; KÜÇÜK[1], s. 153 (G85). Dil içi çevirisi için krş. KÜÇÜK[2], s. 232-237.

LXXXIV Bu gazel için bkz. İÜ, 56b-57a; KÜÇÜK[1], s. 153-154 (G86).

LXXXV Bu gazel için bkz. İÜ, 57a; KÜÇÜK[1], s. 154 (G87). Dil içi çevirileri için krş. GÖLPINARLI[1], s. 76-77; KÜÇÜK[2], s. 240-243.

LXXXVI Bu gazel için bkz. İÜ, 57a; KÜÇÜK[1], s. 155 (G88). Dil içi çevirisi için krş. GÖLPINARLI[1], s. 74-75.

LXXXVII Bu gazel için bkz. İÜ, 57a-57b; KÜÇÜK[1], s. 155 (G89).

LXXXVIII Bu gazel için bkz. İÜ, 57b; KÜÇÜK[1], s. 156 (G90). Dil içi çevirisi için krş. DOĞAN, s. 88-89.

LXXXIX Bu gazel için bkz. İÜ, 57b-58a; KÜÇÜK[1], s. 156-157 (G91).

XC Bu gazel için bkz. İÜ, 58a; KÜÇÜK[1], s. 157 (G92). Dil içi çevirisi için krş. DOĞAN, s. 90-93.

XCI Bu gazel için bkz. İÜ, 58a-58b; KÜÇÜK[1], s. 157-158 (G93).

XCII Bu gazel için bkz. İÜ, 58b; KÜÇÜK[1], s. 158-159 (G94).

XCIII Bu gazel için bkz. İÜ, 58b-59a; KÜÇÜK[1], s. 159 (G95).

XCIV Bu gazel için bkz. İÜ, 59a; KÜÇÜK[1], s. 160 (G96). Dil içi çevirisi için krş. KÜÇÜK[2], s. 238-239.

XCV Bu gazel için bkz. İÜ, 59a; KÜÇÜK[1], s. 160 (G97). Dil içi çevirisi için krş. KÜÇÜK[2], s. 244-245.

XCVI Bu gazel için bkz. İÜ, 59b; KÜÇÜK[1], s. 161 (G98).

XCVII Bu gazel için bkz. İÜ, 59b-60a; KÜÇÜK[1], s. 161-162 (G99).

XCVIII Bu gazel için bkz. İÜ, 60a; KÜÇÜK[1], s. 162 (G100). Dil içi çevirileri için krş. KUDRET, s. 132-133; TİMURTAŞ, s. 90-91.

XCIX Bu gazel için bkz. İÜ, 60a; KÜÇÜK[1], s. 163 (G101). Dil içi çevirisi için krş. KÜÇÜK[2], s. 246-247.

C Bu gazel için bkz. İÜ, 60a-60b; KÜÇÜK[1], s. 163-164 (G102).

CI Bu gazel için bkz. İÜ, 60b; KÜÇÜK[1], s. 164 (G103). Dil içi çevirisi için krş. KÜÇÜK[2], s. 248-251.

CII Bu gazel için bkz. İÜ, 60b-61a; KÜÇÜK[1], s. 165 (G104).

CIII Bu gazel için bkz. İÜ, 61a; KÜÇÜK[1], s. 165-166 (G105). Dil içi çevirileri için krş. KUDRET, s. 130-131; KÜÇÜK[2], s. 252-255.

CIV Bu gazel için bkz. İÜ, 61a-61b; KÜÇÜK[1], s. 166-167 (G106). Dil içi çevirileri için krş. KUDRET, s. 128-129; TİMURTAŞ, s. 94-95.

CV Bu gazel için bkz. İÜ, 61b; KÜÇÜK[1], s. 167 (G107).

CVI Bu gazel için bkz. İÜ, 61b; KÜÇÜK[1], s. 168 (G108).

CVII Bu gazel için bkz. İÜ, 62a; KÜÇÜK[1], s. 168-169 (G109). Dil içi çevirisi için krş. GÖLPINARLI[1], s. 78-79.

CVIII Bu gazel için bkz. İÜ, 62a; KÜÇÜK[1], s. 169 (G110).

CIX Bu gazel için bkz. İÜ, 62a-62b; KÜÇÜK[1], s. 169-170 (G111).

CX Bu gazel için bkz. İÜ, 62b; KÜÇÜK[1], s. 170 (G112).

CXI Bu gazel için bkz. İÜ, 62b-63a; KÜÇÜK[1], s. 171 (G113).

CXII Bu gazel için bkz. İÜ, 63a; KÜÇÜK[1], s. 171-172 (G114). Dil içi çevirisi için krş. TİMURTAŞ, s. 80-81.

CXIII Bu gazel için bkz. İÜ, 63a; KÜÇÜK[1], s. 172 (G115).

CXIV Bu gazel için bkz. İÜ, 63b; KÜÇÜK[1], s. 172-173 (G116). Dil içi çevirisi için krş. KÜÇÜK[2], s. 256-257.

CXV Bu gazel için bkz. İÜ, 63b; KÜÇÜK[1], s. 173 (G117). Dil içi çevirisi için krş. ÇAVUŞOĞLU, s. 148-149.

CXVI Bu gazel için bkz. İÜ, 63b-64a; KÜÇÜK[1], s. 174 (G118). Dil içi çevirisi için krş. DOĞAN, s. 94-95.

CXVII Bu gazel için bkz. İÜ, 64a; KÜÇÜK[1], s. 174-175 (G119). Dil içi çevirisi için krş. TİMURTAŞ, s. 86-87.

CXVIII Bu gazel için bkz. İÜ, 64a; KÜÇÜK[1], s. 175 (G120).

CXIX Bu gazel için bkz. İÜ, 64a; KÜÇÜK[1], s. 175-176 (G121).

CXX Bu gazel için bkz. İÜ, 64b; KÜÇÜK[1], s. 176-177 (G122).

CXXI Bu gazel için bkz. İÜ, 65a; KÜÇÜK[1], s. 177 (G123).

CXXII Bu gazel için bkz. İÜ, 65a; KÜÇÜK[1], s. 177-178 (G124). Dil içi çevirisi için krş. ÇAVUŞOĞLU, s. 112-113.

CXXIII Bu gazel için bkz. İÜ, 65b; KÜÇÜK[1], s. 178-179 (G125).

CXXIV Bu gazel için bkz. İÜ, 65b; KÜÇÜK[1], s. 179 (G126).

CXXV Bu gazel için bkz. İÜ, 65b-66a; KÜÇÜK[1], s. 180 (G127).

CXXVI Bu gazel için bkz. İÜ, 66a; KÜÇÜK[1], s. 180-181 (G128).

CXXVII Bu gazel için bkz. İÜ, 66a-66b; KÜÇÜK[1], s. 181 (G129).

CXXVIII Bu gazel için bkz. İÜ, 66b; KÜÇÜK[1], s. 182 (G130).

CXXIX Bu gazel için bkz. İÜ, 66b-67a; KÜÇÜK[1], s. 182-183 (G131).

CXXX Bu gazel için bkz. İÜ, 67a; KÜÇÜK[1], s. 183 (G132).

CXXX I Bu gazel için bkz. İÜ, 67a; KÜÇÜK[1], s. 184 (G133). Dil içi çevirisi için krş. KÜÇÜK[2], s. 260-261.

CXXXII Bu gazel için bkz. İÜ, 67b; KÜÇÜK[1], s. 184-185 (G134).

CXXXIII Bu gazel için bkz. İÜ, 67b-68a; KÜÇÜK[1], s. 185 (G135).

CXXXIV Bu gazel için bkz. İÜ, 68a; KÜÇÜK[1], s. 186 (G136).

CXXXV Bu gazel için bkz. İÜ, 68a-68b; KÜÇÜK[1], s. 38-39 (K17).

CXXXVI Bu gazel için bkz. İÜ, 68b; KÜÇÜK[1], s. 186-187 (G137).

CXXXVII Bu gazel için bkz. İÜ, 69a; KÜÇÜK[1], s. 187 (G138). Dil içi çevirisi için krş. KUDRET, s. 126-127.

CXXXVIII Bu gazel için bkz. İÜ, 69a; KÜÇÜK[1], s. 188 (G139). Dil içi çevirisi için krş. KÜÇÜK[2], s. 262-263.

CXXXIX Bu gazel için bkz. İÜ, 69a-69b; KÜÇÜK[1], s. 188-189 (G140).

CXL Bu gazel için bkz. İÜ, 69b; KÜÇÜK[1], s. 189 (G141). Dil içi çevirileri için krş. ÇAVUŞOĞLU, s. 150-151; KUDRET, s. 120-121.

CXLI Bu gazel için bkz. İÜ, 69b-70a; KÜÇÜK[1], s. 189-190 (G142).

CXLII Bu gazel için bkz. İÜ, 70a; KÜÇÜK[1], s. 190-191 (G143).

CXLIII Bu gazel için bkz. İÜ, 70a-70b; KÜÇÜK[1], s. 191 (G144). Dil içi çevirisi için krş. KÜÇÜK[2], s. 264-267.

CXLIV Bu gazel için bkz. İÜ, 70b; KÜÇÜK[1], s. 191-192 (G145).

CXLV Bu gazel için bkz. İÜ, 70b; KÜÇÜK[1], s. 192 (G146). Dil içi çevirileri için krş. KUDRET, s. 134-135; PALA[1], s. 32-33; TİMURTAŞ, s. 84-85.

CXLVI Bu gazel için bkz. İÜ, 70b-71a; KÜÇÜK[1], s. 193 (G147).

CXLVII Bu gazel için bkz. İÜ, 71a-71b; KÜÇÜK[1], s. 194 (G148). Dil içi çevirisi için krş. KUDRET, s. 136-137.

CXLVIII Bu gazel için bkz. İÜ, 71b; KÜÇÜK[1], s. 194-195 (G149).

CXLIX Bu gazel için bkz. İÜ, 71b; KÜÇÜK[1], s. 195 (G150).

CL Bu gazel için bkz. İÜ, 71b-72a; KÜÇÜK[1], s. 195-196 (G151).

CLI Bu gazel için bkz. İÜ, 72a; KÜÇÜK[1], s. 196 (G152). Dil içi çevirileri için krş. CENGİZ, s. 230-233; İPEKTEN, s. 97-101; KOCATÜRK, s. 50-51; TİMURTAŞ, s. 88-89.

CLII Bu gazel için bkz. İÜ, 72a-72b; KÜÇÜK[1], s. 197 (G153).

CLIII Bu gazel için bkz. İÜ, 72b; KÜÇÜK[1], s. 197-198 (G154).

CLIV Bu gazel için bkz. İÜ, 72b-73a; KÜÇÜK[1], s. 198-199 (G155). Dil içi çevirisi için krş. DOĞAN, s. 96-97.

CLV Bu gazel için bkz. İÜ, 73a; KÜÇÜK[1], s. 199 (G156). Dil içi çevirileri için krş. KOCATÜRK, s. 52-53; KÜÇÜK[2], s. 268-269.

CLVI Bu gazel için bkz. İÜ, 73a-73b; KÜÇÜK[1], s. 199-200 (G157). Dil içi çevirisi için krş. ÇAVUŞOĞLU, s. 118-119.

CLVII Bu gazel için bkz. İÜ, 73b; KÜÇÜK[1], s. 200 (G158).

CLVIII Bu gazel için bkz. İÜ, 73b-74a; KÜÇÜK[1], s. 200-201 (G159).

CLIX Bu gazel için bkz. İÜ, 74a.

CLX Bu gazel için bkz. İÜ, 74a; KÜÇÜK[1], s. 201 (G160). Dil içi çevirisi için krş. GÖLPINARLI[1], s. 72-73.

CLXI Bu gazel için bkz. İÜ, 157a-157b; KÜÇÜK[1], s. 201-202 (G161).

CLXII Bu gazel için bkz. İÜ, 157b; KÜÇÜK[1], s. 202-203 (G162).

CLXIII Bu gazel için bkz. İÜ, 157b-158a; KÜÇÜK[1], s. 203 (G163).

CLXIV Bu gazel için bkz. İÜ, 158a; KÜÇÜK[1], s. 203-204 (G164). Dil içi çevirileri için krş. KUDRET, s. 124-125; KÜÇÜK[2], s. 270-271.

CLXV Bu gazel için bkz. İÜ, 161b; KÜÇÜK[1], s. 204 (G165).

CLXVI Bu gazel için bkz. İÜ, 161b; KÜÇÜK[1], s. 205 (G166).

CLXVII Bu gazel için bkz. İÜ, 162b; KÜÇÜK[1], s. 205-206 (G167).

CLXVIII Bu gazel için bkz. İÜ, 74b; KÜÇÜK[1], s. 217 (G191). Dil içi çevirileri için krş. GÖLPINARLI[1], s. 82-83; KÜÇÜK[2], s. 272-275.

CLXIX Bu gazel için bkz. İÜ, 74b; KÜÇÜK[1], s. 218 (G192). Dil içi çevirileri için krş. CENGİZ, s. 226-229; ÇAVUŞOĞLU, s. 124-125; DOĞAN, s. 100-101; GÖLPINARLI[1], s. 110-111; İPEKTEN, s. 102-105; KUDRET, s. 152-153; KÜÇÜK[2], s. 276-279; ONAN, s. 170-175; PALA[1], s. 38-39; TİMURTAŞ, s. 98-99.

CLXX Bu gazel için bkz. İÜ, 75a; KÜÇÜK[1], s. 219 (G193). Dil içi çevirisi için krş. KÜÇÜK[2], s. 280-281.

CLXXI Bu gazel için bkz. İÜ, 75a; KÜÇÜK[1], s. 219-220 (G194).

CLXXII Bu gazel için bkz. İÜ, 75a-75b; KÜÇÜK[1], s. 220 (G195). Dil içi çevirisi için krş. GÖLPINARLI[1], s. 108-109.

CLXXIII Bu gazel için bkz. İÜ, 75b; KÜÇÜK[1], s. 220-221 (G196).

CLXXIV Bu gazel için bkz. İÜ, 75b; KÜÇÜK[1], s. 221 (G197).

CLXXV Bu gazel için bkz. İÜ, 76a.

CLXXVI Bu gazel için bkz. İÜ, 76a; KÜÇÜK[1], s. 222 (G198).

CLXXVII Bu gazel için bkz. İÜ, 76b; KÜÇÜK[1], s. 222-223 (G199).

CLXXVIII Bu gazel için bkz. İÜ, 76b-77a; KÜÇÜK[1], s. 223 (G200).

CLXXIX Bu gazel için bkz. İÜ, 77a; KÜÇÜK[1], s. 224 (G201). Dil içi çevirileri için krş. İPEKTEN, s. 106-109; KÜÇÜK[2], s. 282-283; ONAN, s. 166-169.

CLXXX Bu gazel için bkz. İÜ, 77a; KÜÇÜK[1], s. 224-225 (G202).

CLXXXI Bu gazel için bkz. İÜ, 77a-77b.

CLXXXII Bu gazel için bkz. İÜ, 77b; KÜÇÜK[1], s. 225 (G203).

CLXXXIII Bu gazel için bkz. İÜ, 77b-78a; KÜÇÜK[1], s. 225-226 (G204).

CLXXXIV Bu gazel için bkz. İÜ, 78a; KÜÇÜK[1], s. 226 (G205).

CLXXXV Bu gazel için bkz. İÜ, 164a; KÜÇÜK[1], s. 226-227 (G206). Dil içi çevirisi için krş. PALA[1], s. 36-37.

CLXXXVI Bu gazel için bkz. İÜ, 78a; KÜÇÜK[1], s. 227-228 (G208). Dil içi çevirileri için krş. KOCATÜRK, s. 54-55; KÜÇÜK[2], s. 286-287; PALA[1], s. 40-41.

CLXXXVII Bu gazel için bkz. İÜ, 78a-78b; KÜÇÜK[1], s. 228 (G209).

CLXXXVIII Bu gazel için bkz. İÜ, 78b; KÜÇÜK[1], s. 229 (G210).

CLXXXIX Bu gazel için bkz. İÜ, 78b-79a; KÜÇÜK[1], s. 229 (G211). Dil içi çevirileri için krş. ÇAVUŞOĞLU, s. 134-135; TİMURTAŞ, s. 100-101.

CXC Bu gazel için bkz. İÜ, 79a; KÜÇÜK[1], s. 230 (G212).

CXCI Bu gazel için bkz. İÜ, 79a-79b; KÜÇÜK[1], s. 230-231 (G213).

CXCII Bu gazel için bkz. İÜ, 79b; KÜÇÜK[1], s. 231-232 (G214). Dil içi çevirisi için krş. ŞENTÜRK, 464-467.

CXCIII Bu gazel için bkz. İÜ, 79b; KÜÇÜK[1], s. 232 (G215).

CXCIV Bu gazel için bkz. İÜ, 80a; KÜÇÜK[1], s. 232-233 (G216). Dil içi çevirisi için krş. KÜÇÜK[2], s. 288-291.

CXCV Bu gazel için bkz. İÜ, 80a-80b; KÜÇÜK[1], s. 233-234 (G217).

CXCVI Bu gazel için bkz. İÜ, 80b; KÜÇÜK[1], s. 234 (G218). Dil içi çevirileri için krş. TİMURTAŞ, s. 102-103; ÇAVUŞOĞLU, s. 126-127; KÜÇÜK[2], s. 292-295; PALA[1], s. 42-43.

CXCVII Bu gazel için bkz. İÜ, 80b; KÜÇÜK[1], s. 234-235 (G219).

CXCVIII Bu gazel için bkz. İÜ, 81a; KÜÇÜK[1], s. 235 (G220).

CXCIX Bu gazel için bkz. İÜ, 81a; KÜÇÜK[1], s. 236 (G221). Dil içi çevirisi için krş. ÇAVUŞOĞLU, s. 122-123.

CC Bu gazel için bkz. İÜ, 81a-81b; KÜÇÜK[1], s. 236-237 (G222).

CCI Bu gazel için bkz. İÜ, 81b; KÜÇÜK[1], s. 237 (G223).

CCII Bu gazel için bkz. İÜ, 81b-82a; KÜÇÜK[1], s. 238 (G224).

CCIII Bu gazel için bkz. İÜ, 82a; KÜÇÜK[1], s. 238-239 (G225).

CCIV Bu gazel için bkz. İÜ, 82a; KÜÇÜK[1], s. 239 (G226). Dil içi çevirisi için krş. KÜÇÜK[2], s. 296-297.

CCV Bu gazel için bkz. İÜ, 82a-82b; KÜÇÜK[1], s. 239-240 (G227).

CCVI Bu gazel için bkz. İÜ, 82b; KÜÇÜK[1], s. 240-241 (G228).

CCVII Bu gazel için bkz. İÜ, 82b-83a; KÜÇÜK[1], s. 241-242 (G229). Dil içi çevirileri için krş. ÇAVUŞOĞLU, s. 96-97; GÖLPINARLI[1], s. 84-85; İPEKTEN, s. 110-115; KUDRET, s. 58-59; KÜÇÜK[2], s. 298-303; PALA[1], s. 44-47; TİMURTAŞ, s. 104-105.

CCVIII Bu gazel için bkz. İÜ, 83a; KÜÇÜK[1], s. 243 (G232).

CCIX Bu gazel için bkz. İÜ, 83a-83b; KÜÇÜK[1], s. 243-244 (G233).

CCX Bu gazel için bkz. İÜ, 83b; KÜÇÜK[1], s. 244-245 (G234).

CCXI Bu gazel için bkz. İÜ, 84a; KÜÇÜK[1], s. 245-246 (G235). Dil içi çevirisi için krş. GÖLPINARLI[1], s. 86-87.

CCXII Bu gazel için bkz. İÜ, 84a; KÜÇÜK[1], s. 246 (G236).

CCXIII Bu gazel için bkz. İÜ, 84b; KÜÇÜK[1], s. 247 (G237).

CCXIV Bu gazel için bkz. İÜ, 84b; KÜÇÜK[1], s. 247 (G238). Dil içi çevirileri için krş. TİMURTAŞ, s. 106-107; KUDRET, s. 78-79; KÜÇÜK[2], s. 304-307.

CCXV Bu gazel için bkz. İÜ, 84b-85a; KÜÇÜK[1], s. 248 (G239). Dil içi çevirisi için krş. PALA[1], s. 48-49.

CCXVI Bu gazel için bkz. İÜ, 85a; KÜÇÜK[1], s. 248-249 (G240). Dil içi çevirisi için krş. KUDRET, s. 76-77.

CCXVII Bu gazel için bkz. İÜ, 85a; KÜÇÜK[1], s. 249 (G241).

CCXVIII Bu gazel için bkz. İÜ, 85b; KÜÇÜK[1], s. 250 (G242). Dil içi çevirisi için krş. KÜÇÜK[2], s. 308-309.

CCXIX Bu gazel için bkz. İÜ, 85b; KÜÇÜK[1], s. 250-251 (G243).

CCXX Bu gazel için bkz. İÜ, 85b-86a; KÜÇÜK[1], s. 251 (G244).

CCXXI Bu gazel için bkz. İÜ, 86a; KÜÇÜK[1], s. 252 (G245). Dil içi çevirileri için krş. KUDRET, s. 80-81; KÜÇÜK[2], s. 312-313.

CCXXII Bu gazel için bkz. İÜ, 86a-86b; KÜÇÜK[1], s. 253 (G248).

CCXXIII Bu gazel için bkz. İÜ, 86b; KÜÇÜK[1], s. 254 (G249). Dil içi çevirisi için krş. KÜÇÜK[2], s. 314-315.

CCXXIV Bu gazel için bkz. İÜ, 86b-87a; KÜÇÜK[1], s. 254-255 (G250). Dil içi çevirisi için krş. ÇAVUŞOĞLU, s. 142-143.

CCXXV Bu gazel için bkz. İÜ, 87a; KÜÇÜK[1], s. 255 (G251).

CCXXVI Bu gazel için bkz. İÜ, 87a; KÜÇÜK[1], s. 256 (G252).

CCXXVII Bu gazel için bkz. İÜ, 87a-87b; KÜÇÜK[1], s. 256-257 (G253).

CCXXVIII Bu gazel için bkz. İÜ, 87b; KÜÇÜK[1], s. 257 (G254).

CCXXIX Bu gazel için bkz. İÜ, 87b-88a; KÜÇÜK[1], s. 257-258 (G255). Dil içi çevirisi için krş. KUDRET, s. 98-99.

CCXXX Bu gazel için bkz. İÜ, 88a; KÜÇÜK[1], s. 258 (G256).

CCXXXI Bu gazel için bkz. İÜ, 88a; KÜÇÜK[1], s. 259 (G257).

CCXXXII Bu gazel için bkz. İÜ, 88a-88b; KÜÇÜK[1], s. 259-260 (G258). Dil içi çevirisi için krş. KÜÇÜK[2], s. 316-319.

CCXXXIII Bu gazel için bkz. İÜ, 88b; KÜÇÜK[1], s. 260 (G259). Dil içi çevirileri için krş. KUDRET, s. 116; KÜÇÜK[2], s. 320-321.

CCXXXIV Bu gazel için bkz. İÜ, 88b-89a; KÜÇÜK[1], s. 260-261 (G260).

CCXXXV Bu gazel için bkz. İÜ, 89a; KÜÇÜK[1], s. 261 (G261).

CCXXXVI Bu gazel için bkz. İÜ, 89a; KÜÇÜK[1], s. 261-262 (G262). Dil içi çevirileri için krş. KUDRET, s. 102-103; TİMURTAŞ, s. 108-109.

CCXXXVII Bu gazel için bkz. İÜ, 89a-89b; KÜÇÜK[1], s. 262 (G263). Dil içi çevirisi için krş. KÜÇÜK[2], s. 322-325.

CCXXXVIII Bu gazel için bkz. İÜ, 89b; KÜÇÜK[1], s. 263 (G264). Dil içi çevirileri için krş. GÖLPINARLI[1], s. 88-89; TİMURTAŞ, s. 112-113.

CCXXXIX Bu gazel için bkz. İÜ, 89b-90a, 158a; KÜÇÜK[1], s. 263-264 (G265).

CCXL Bu gazel için bkz. İÜ, 90a; KÜÇÜK[1], s. 264 (G266).

CCXLI Bu gazel için bkz. İÜ, 90a; KÜÇÜK[1], s. 265 (G267).

CCXLII Bu gazel için bkz. İÜ, 90b; KÜÇÜK[1], s. 265 (G268).

CCXLIII Bu gazel için bkz. İÜ, 90b; KÜÇÜK[1], s. 266 (G269).

CCXLIV Bu gazel için bkz. İÜ, 90b-91a; KÜÇÜK[1], s. 266-267 (G270).

CCXLV Bu gazel için bkz. İÜ, 91a; KÜÇÜK[1], s. 267 (G271).

CCXLVI Bu gazel için bkz. İÜ, 91a-91b; KÜÇÜK[1], s. 267-268 (G272).

CCXLVII Bu gazel için bkz. İÜ, 91b; KÜÇÜK[1], s. 268 (G273).

CCXLVIII Bu gazel için bkz. İÜ, 91b; KÜÇÜK[1], s. 269 (G274).

CCXLIX Bu gazel için bkz. İÜ, 92a; KÜÇÜK[1], s. 269-270 (G275). Dil içi çevirisi için krş. PALA[1], s. 52-53.

CCL Bu gazel için bkz. İÜ, 92a; KÜÇÜK[1], s. 270 (G276). Dil içi çevirileri için krş. ÇAVUŞOĞLU, s. 142-143; KUDRET, s. 100-101; KÜÇÜK[2], s. 326-329.

CCLI Bu gazel için bkz. İÜ, 92a-92b; KÜÇÜK[1], s. 271 (G277). Dil içi çevirisi için krş. KÜÇÜK[2], s. 330-333.

CCLII Bu gazel için bkz. İÜ, 92b; KÜÇÜK[1], s. 271-272 (G278).

CCLIII Bu gazel için bkz. İÜ, 92b-93a; KÜÇÜK[1], s. 272-273 (G279). Dil içi çevirileri için krş. KÜÇÜK[2], s. 334-337; PALA[1], s. 54-55.

CCLIV Bu gazel için bkz. İÜ, 93a; KÜÇÜK[1], s. 273 (G280).

CCLV Bu gazel için bkz. İÜ, 93b; KÜÇÜK[1], s. 274 (G281). Dil içi çevirisi için krş. TİMURTAŞ, s. 110-111.

CCLVI Bu gazel için bkz. İÜ, 162a; KÜÇÜK[1], s. 274-275 (G282).

CCLVII Bu gazel için bkz. İÜ, 93b; KÜÇÜK[1], s. 276 (G284). Dil içi çevirisi için krş. KÜÇÜK[2], s. 340-343.

CCLVIII Bu gazel için bkz. İÜ, 93b-94a; KÜÇÜK[1], s. 276-277 (G285).

CCLIX Bu gazel için bkz. İÜ, 94a, 96b; KÜÇÜK[1], s. 277 (G286).

CCLX Bu gazel için bkz. İÜ, 94a; KÜÇÜK[1], s. 277-278 (G287). Dil içi çevirisi için krş. KÜÇÜK[2], s. 344-347.

CCLXI Bu gazel için bkz. İÜ, 94b; KÜÇÜK[1], s. 278 (G288).

CCLXII Bu gazel için bkz. İÜ, 94b; KÜÇÜK[1], s. 279 (G289).

CCLXIII Bu gazel için bkz. İÜ, 94b-95a; KÜÇÜK[1], s. 279-280 (G290).

CCLXIV Bu gazel için bkz. İÜ, 95a; KÜÇÜK[1], s. 280 (G291).

CCLXV Bu gazel için bkz. İÜ, 95a-95b; KÜÇÜK[1], s. 280-281 (G292).

CCLXVI Bu gazel için bkz. İÜ, 95b; KÜÇÜK[1], s. 281 (G293). Dil içi çevirisi için krş. KÜÇÜK[2], s. 348-349.

CCLXVII Bu gazel için bkz. İÜ, 95b; KÜÇÜK[1], s. 282 (G294).

CCLXVIII Bu gazel için bkz. İÜ, 96a; KÜÇÜK[1], s. 282 (G295). Dil içi çevirisi için krş. DOĞAN, s. 102-103.

CCLXIX Bu gazel için bkz. İÜ, 96a; KÜÇÜK[1], s. 283 (G296). Dil içi çevirisi için krş. GÖLPINARLI[1], s. 90-91.

CCLXX Bu gazel için bkz. İÜ, 96a-96b; KÜÇÜK[1], s. 283-284 (G297). Dil içi çevirisi için krş. PALA[1], s. 56-57.

CCLXXI Bu gazel için bkz. İÜ, 96b-97a; KÜÇÜK[1], s. 284-285 (G298).

CCLXXII Bu gazel için bkz. İÜ, 97a; KÜÇÜK[1], s. 285 (G299).

CCLXXIII Bu gazel için bkz. İÜ, 97a-97b; KÜÇÜK[1], s. 285 (G300). Dil içi çevirileri için krş. KUDRET, s. 84-85; PALA[1], s. 116-117.

CCLXXIV Bu gazel için bkz. İÜ, 97b; KÜÇÜK[1], s. 286 (G301). Dil içi çevirisi için krş. DOĞAN, s. 104-105.

CCLXXV Bu gazel için bkz. İÜ, 97b; KÜÇÜK[1], s. 286 (G302).

CCLXXVI Bu gazel için bkz. İÜ, 97b-98a; KÜÇÜK[1], s. 287 (G303).

CCLXXVII Bu gazel için bkz. İÜ, 98a; KÜÇÜK[1], s. 287 (G304). Dil içi çevirisi için krş. TİMURTAŞ s. 114-115.

CCLXXVIII Bu gazel için bkz. İÜ, 98a-98b; KÜÇÜK[1], s. 29-30 (K11).

CCLXXIX Bu gazel için bkz. İÜ, 98b-99a; KÜÇÜK[1], s. 288 (G305).

CCLXXX Bu gazel için bkz. İÜ, 99a; KÜÇÜK[1], s. 288-289 (G306).

CCLXXXI Bu gazel için bkz. İÜ, 99a-99b; KÜÇÜK[1], s. 289 (G307). Dil içi çevirileri için krş. KUDRET, s. 82-83; TİMURTAŞ, s. 118-119.

CCLXXXII Bu gazel için bkz. İÜ, 99b; KÜÇÜK[1], s. 290 (G308).

CCLXXXIII Bu gazel için bkz. İÜ, 100a; KÜÇÜK[1], s. 290-291 (G309).

CCLXXXIV Bu gazel için bkz. İÜ, 100a; KÜÇÜK[1], s. 291-292 (G310).

CCLXXXV Bu gazel için bkz. İÜ, 100b; KÜÇÜK[1], s. 292-293 (G311).

CCLXXXVI Bu gazel için bkz. İÜ, 100b-101a; KÜÇÜK[1], s. 294-295 (G315). Dil içi çevirisi için krş. DOĞAN, s. 106-107.

CCLXXXVII Bu gazel için bkz. İÜ, 101a; KÜÇÜK[1], s. 295 (G316).

CCLXXXVIII Bu gazel için bkz. İÜ, 101a-101b; KÜÇÜK[1], s. 296 (G317).

CCLXXXIX Bu gazel için bkz. İÜ, 101b; KÜÇÜK[1], s. 296-297 (G318).

CCXC Bu gazel için bkz. İÜ, 101b-102a; KÜÇÜK[1], s. 297-298 (G319).

CCXCI Bu gazel için bkz. İÜ, 102a; KÜÇÜK[1], s. 298 (G320). Dil içi çevirisi için krş. KÜÇÜK[2], s. 354-355.

CCXCII Bu gazel için bkz. İÜ, 102a; KÜÇÜK[1], s. 298-299 (G321).

CCXCIII Bu gazel için bkz. İÜ, 102b; KÜÇÜK[1], s. 299 (G322).

CCXCIV Bu gazel için bkz. İÜ, 102b; KÜÇÜK[1], s. 299-300 (G323). Dil içi çevirileri için krş. CENGİZ, s. 218-221; ÇAVUŞOĞLU, s. 130-131; GÖLPINARLI[1], s. 94-95; KUDRET, s. 86-87; PALA[1], s. 58-59; TİMURTAŞ, s. 122-123.

CCXCV Bu gazel için bkz. İÜ, 102b-103a; KÜÇÜK[1], s. 300 (G324). Dil içi çevirileri için krş. ÇAVUŞOĞLU, s. 128-129; GÖLPINARLI[1], s. 92-93; TİMURTAŞ, s. 120-121.

CCXCVI Bu gazel için bkz. İÜ, 103a; KÜÇÜK[1], s. 300-301 (G325).

CCXCVII Bu gazel için bkz. İÜ, 103a; KÜÇÜK[1], s. 301 (G326).

CCXCVIII Bu gazel için bkz. İÜ, 103b; KÜÇÜK[1], s. 302 (G327).

CCXCIX Bu gazel için bkz. İÜ, 103b-104a; KÜÇÜK[1], s. 302-303 (G328).

CCC Bu gazel için bkz. İÜ, 104a; KÜÇÜK[1], s. 303-304 (G329). Dil içi çevirisi için krş. KÜÇÜK[2], s. 356-359.

CCCI Bu gazel için bkz. İÜ, 104a-104b; KÜÇÜK[1], s. 304 (G330).

CCCII Bu gazel için bkz. İÜ, 104b; KÜÇÜK[1], s. 304-305 (G331).

CCCIII Bu gazel için bkz. İÜ, 104b-105a; KÜÇÜK[1], s. 305-306 (G332). Dil içi çevirisi için krş. KUDRET, s. 88-89.

CCCIV Bu gazel için bkz. İÜ, 105a; KÜÇÜK[1], s. 306 (G333).

CCCV Bu gazel için bkz. İÜ, 105a-105b; KÜÇÜK[1], s. 306-307 (G334).

CCCVI Bu gazel için bkz. İÜ, 105b; KÜÇÜK[1], s. 307 (G335).

CCCVII Bu gazel için bkz. İÜ, 105b; KÜÇÜK[1], s. 308 (G336).

CCCVIII Bu gazel için bkz. İÜ, 158a-158b; KÜÇÜK[1], s. 308-309 (G337).

CCCIX Bu gazel için bkz. İÜ, 158b-159a; KÜÇÜK[1], s. 309-310 (G338).

CCCX Bu gazel için bkz. İÜ, 163b; KÜÇÜK[1], s. 310 (G339).

CCCXI Bu gazel için bkz. İÜ, 106a; KÜÇÜK[1], s. 313-314 (G346).

CCCXII Bu gazel için bkz. İÜ, 106a; KÜÇÜK[1], s. 314-315 (G347).

CCCXIII Bu gazel için bkz. İÜ, 106b; KÜÇÜK[1], s. 315-316 (G348).

CCCXIV Bu gazel için bkz. İÜ, 106b-107a; KÜÇÜK[1], s. 316 (G349).

CCCXV Bu gazel için bkz. İÜ, 107a; KÜÇÜK[1], s. 316-317 (G350).

CCCXVI Bu gazel için bkz. İÜ, 107a; KÜÇÜK[1], s. 317 (G351).

CCCXVII Bu gazel için bkz. İÜ, 107b; KÜÇÜK[1], s. 318 (G352).

CCCXVIII Bu gazel için bkz. İÜ, 107b; KÜÇÜK[1], s. 318-319 (G353).

CCCXIX Bu gazel için bkz. İÜ, 108a; KÜÇÜK[1], s. 319 (G354).

CCCXX Bu gazel için bkz. İÜ, 108a; KÜÇÜK[1], s. 319-320 (G355). Dil içi çevirisi için krş. ÇAVUŞOĞLU, s. 146-147.

CCCXXI Bu gazel için bkz. İÜ, 108a-108b; KÜÇÜK[1], s. 320 (G356). Dil içi çevirileri için krş. KUDRET, s. 90-91; KÜÇÜK[2], s. 360-363.

CCCXXII Bu gazel için bkz. İÜ, 108b; KÜÇÜK[1], s. 71-72 (K26, *tegazzül* bölümü 21-25 beyitler arası).

CCCXXIII Bu gazel için bkz. İÜ, 108b-109a; KÜÇÜK[1], s. 321 (G357). Dil içi çevirileri için krş. DOĞAN, s. 108-109; KUDRET, s. 94-95; KÜÇÜK[2], s. 364-365; TİMURTAŞ, s. 124-125.

CCCXXIV Bu gazel için bkz. İÜ, 109a; KÜÇÜK[1], s. 321-322 (G358). Dil içi çevirisi için krş. TİMURTAŞ, s. 132-133.

CCCXXV Bu gazel için bkz. İÜ, 109a-109b; KÜÇÜK[1], s. 322 (G359).

CCCXXVI Bu gazel için bkz. İÜ, 109b; KÜÇÜK[1], s. 323 (G360).

CCCXXVII Bu gazel için bkz. İÜ, 109b; KÜÇÜK[1], s. 323-324 (G361).

CCCXXVIII Bu gazel için bkz. İÜ, 110a; KÜÇÜK[1], s. 324 (G362).

CCCXXIX Bu gazel için bkz. İÜ, 110a; KÜÇÜK[1], s. 324-325 (G363).

CCCXXX Bu gazel için bkz. İÜ, 110a-110b; KÜÇÜK[1], s. 325 (G364).

CCCXXXI Bu gazel için bkz. İÜ, 110b; KÜÇÜK[1], s. 326 (G365).

CCCXXXI I Bu gazel için bkz. İÜ, 110b; KÜÇÜK[1], s. 326-327 (G366).

CCCXXXI II Bu gazel için bkz. İÜ, 111a; KÜÇÜK[1], s. 327 (G367).

CCCXXXI V Bu gazel için bkz. İÜ, 111a; KÜÇÜK[1], s. 327-328 (G368).

CCCXXXV Bu gazel için bkz. İÜ, 111a-111b; KÜÇÜK[1], s. 328 (G369). Dil içi çevirisi için krş. KÜÇÜK[2], s. 370-371.

CCCXXXVI Bu gazel için bkz. İÜ, 111b; KÜÇÜK[1], s. 328-329 (G370). Dil içi çevirisi için krş. KUDRET, s. 108-109.

CCCXXXVII Bu gazel için bkz. İÜ, 111b; KÜÇÜK[1], s. 329 (G371). Dil içi çevirileri için krş. CENGİZ, s. 222-225; ÇAVUŞOĞLU, s. 132-133; DOĞAN, s. 110-113; İPEKTEN, s. 116-118; KUDRET, s. 92-93; KÜÇÜK[2], s. 372-375; ONAN, s. 184-188; PALA[1], s. 60-6; TİMURTAŞ, s. 126-127.

CCCXXXVIII Bu gazel için bkz. İÜ, 112a; KÜÇÜK[1], s. 329-330 (G372). Dil içi çevirisi için krş. TİMURTAŞ, s. 128-129.

CCCXXXIX Bu gazel için bkz. İÜ, 112a; KÜÇÜK[1], s. 330 (G373). Dil içi çevirisi için krş. GÖLPINARLI[1], s. 96-97.

CCCXL Bu gazel için bkz. İÜ, 112a-112b; KÜÇÜK[1], s. 331 (G374).

CCCXLI Bu gazel için bkz. İÜ, 112b; KÜÇÜK[1], s. 331-332 (G375).

CCCXLII Bu gazel için bkz. İÜ, 112b; KÜÇÜK[1], s. 332 (G376).

CCCXLIII Bu gazel için bkz. İÜ, 113a.

CCCXLIV Bu gazel için bkz. İÜ, 113a; KÜÇÜK[1], s. 332-333 (G377).

CCCXLV Bu gazel için bkz. İÜ, 113a-113b; KÜÇÜK[1], s. 333 (G378).

CCCXLVI Bu gazel için bkz. İÜ, 113b; KÜÇÜK[1], s. 333-334 (G379). Dil içi çevirisi için krş. DOĞAN, s. 118-119.

CCCXLVII Bu gazel için bkz. İÜ, 113b-114a; KÜÇÜK[1], s. 334 (G380). Dil içi çevirileri için krş. DOĞAN, s. 114-115; KUDRET, s. 96-97; TİMURTAŞ, s. 134-135.

CCCXLVIII Bu gazel için bkz. İÜ, 114a; KÜÇÜK[1], s. 335 (G381). Dil içi çevirisi için krş. DOĞAN, s. 116-117.

CCCXLIX Bu gazel için bkz. İÜ, 114a-114b; KÜÇÜK[1], s. 335-336 (G382). Dil içi çevirisi için krş. KUDRET, s. 112-113.

CCCL Bu gazel için bkz. İÜ, 114b; KÜÇÜK[1], s. 336-337 (G383).

CCCLI Bu gazel için bkz. İÜ, 114b-115a; KÜÇÜK[1], s. 337 (G384).

CCCLI I Bu gazel için bkz. İÜ, 115a; KÜÇÜK[1], s. 338 (G385).

CCCLI II Bu gazel için bkz. İÜ, 115a-115b; KÜÇÜK[1], s. 338-339 (G386). Dil içi çevirisi için krş. KUDRET, s. 104-105.

CCCLIV Bu gazel için bkz. İÜ, 115b; KÜÇÜK[1], s. 339 (G387). Dil içi çevirisi için krş. DOĞAN, s. 118-119.

CCCLV Bu gazel için bkz. İÜ, 115b-116a; KÜÇÜK[1], s. 5-6 (K1, *tegazzül* 28-35 beyitler arası).

CCCLVI Bu gazel için bkz. İÜ, 116a; KÜÇÜK[1], s. 340 (G388).

CCCLVII Bu gazel için bkz. İÜ, 163a-163b; KÜÇÜK[1], s. 342 (G392).

CCCLVIII Bu gazel için bkz. İÜ, 116a-116b; KÜÇÜK[1], s. 345-346 (G398) Dil içi çevirisi için krş. KÜÇÜK[2], s. 378-381.

CCCLIX Bu gazel için bkz. İÜ, 116b; KÜÇÜK[1], s. 346 (G399).

CCCLX Bu gazel için bkz. İÜ, 116b-117a; KÜÇÜK[1], s. 346-347 (G400).

CCCLXI Bu gazel için bkz. İÜ, 117a; KÜÇÜK[1], s. 347 (G401).

CCCLXII Bu gazel için bkz. İÜ, 117a; KÜÇÜK[1], s. 348 (G402).

CCCLXIII Bu gazel için bkz. İÜ, 117b; KÜÇÜK[1], s. 348-349 (G403).

CCCLXIV Bu gazel için bkz. İÜ, 118a; KÜÇÜK[1], s. 349 (G404). Dil içi çevirisi için krş. KÜÇÜK[2], s. 382-383.

CCCLXV Bu gazel için bkz. İÜ, 118a; KÜÇÜK[1], s. 350 (G405). Dil içi çevirileri için krş. ÇAVUŞOĞLU, s. 86-87; KUDRET, s. 38-39.

CCCLXVI Bu gazel için bkz. İÜ, 118a-118b; KÜÇÜK[1], s. 350-351 (G406).

CCCLXVII Bu gazel için bkz. İÜ, 118b, 161a-161b; KÜÇÜK[1], s. 351 (G407). Dil içi çevirisi için krş. DOĞAN, s. 128-129.

CCCLXVIII Bu gazel için bkz. İÜ, 118b-119a; KÜÇÜK[1], s. 351-352 (G408).

CCCLXIX Bu gazel için bkz. İÜ, 119a; KÜÇÜK[1], s. 352-353 (G409). Dil içi çevirisi için krş. DOĞAN, s. 132-133.

CCCLXX Bu gazel için bkz. İÜ, 119a-119b; KÜÇÜK[1], s. 353 (G410).

CCCLXXI Bu gazel için bkz. İÜ, 119b; KÜÇÜK[1], s. 354 (G411).

CCCLXXII Bu gazel için bkz. İÜ, 119b-120a; KÜÇÜK[1], s. 354-355 (G412).

CCCLXXIII Bu gazel için bkz. İÜ, 120a, 129a; KÜÇÜK[1], s. 355 (G413).

CCCLXXIV Bu gazel için bkz. İÜ, 120a; KÜÇÜK[1], s. 355-356 (G414).

CCCLXXV Bu gazel için bkz. İÜ, 120b; KÜÇÜK[1], s. 356 (G415).

CCCLXXVI Bu gazel için bkz. İÜ, 120b; KÜÇÜK[1], s. 357 (G416).

CCCLXXVII Bu gazel için bkz. İÜ, 120b-121a; KÜÇÜK[1], s. 357-358 (G417).

CCCLXXVIII Bu gazel için bkz. İÜ, 121a; KÜÇÜK[1], s. 358-359 (G418).

CCCLXXIX Bu gazel için bkz. İÜ, 121a-121b; KÜÇÜK[1], s. 24-25 (K8).

CCCLXXX Bu gazel için bkz. İÜ, 121b-122a; KÜÇÜK[1], s. 359 (G419).

CCCLXXXI Bu gazel için bkz. İÜ, 122a; KÜÇÜK[1], s. 360 (G420). Dil içi çevirisi için krş. DOĞAN, s. 134-135.

CCCLXXXII Bu gazel için bkz. İÜ, 122b; KÜÇÜK[1], s. 360-361 (G421).

CCCLXXXIII Bu gazel için bkz. İÜ, 122b; KÜÇÜK[1], s. 361-362 (G422). Dil içi çevirisi için krş. ÇAVUŞOĞLU, s. 92-93.

CCCLXXXIV Bu gazel için bkz. İÜ, 123a; KÜÇÜK[1], s. 362 (G423).

CCCLXXXV Bu gazel için bkz. İÜ, 123a; KÜÇÜK[1], s. 363 (G424).

CCCLXXXVI Bu gazel için bkz. İÜ, 123b; KÜÇÜK[1], s. 363-364 (G425).

CCCLXXXVII Bu gazel için bkz. İÜ, 123b; KÜÇÜK[1], s. 364-365 (G426). Dil içi çevirisi için krş. DOĞAN, s. 136-137.

CCCLXXXVII I Bu gazel için bkz. İÜ, 124a; KÜÇÜK[1], s. 365 (G427).

CCCLXXXIX Bu gazel için bkz. İÜ, 124a; KÜÇÜK[1], s. 366 (G428).

CCCXC Bu gazel için bkz. İÜ, 124a-124b; KÜÇÜK[1], s. 366 (G429).

CCCXCI Bu gazel için bkz. İÜ, 124b; KÜÇÜK[1], s. 367 (G430). Dil içi çevirileri için krş. GÖLPINARLI[1], s. 100-101; TİMURTAŞ, s. 156-157; ÇAVUŞOĞLU, s. 138-139; PALA[1], s. 70-71.

CCCXCII Bu gazel için bkz. İÜ, 124b; KÜÇÜK[1], s. 367-368 (G431).

CCCXCIII Bu gazel için bkz. İÜ, 125a; KÜÇÜK[1], s. 368 (G432).

CCCXCIV Bu gazel için bkz. İÜ, 125a; KÜÇÜK[1], s. 368-369 (G433). Dil içi çevirisi için krş. DOĞAN, s. 138-139.

CCCXCV Bu gazel için bkz. İÜ, 125a-125b; KÜÇÜK[1], s. 369 (G434). Dil içi çevirisi için krş. TİMURTAŞ, s. 152-153.

CCCXCVI Bu gazel için bkz. İÜ, 125b; KÜÇÜK[1], s. 369-370 (G435). Dil içi çevirileri için krş. KUDRET, s. 44-45; TİMURTAŞ, s. 148-149.

CCCXCVII Bu gazel için bkz. İÜ, 125b; KÜÇÜK[1], s. 370 (G436). Dil içi çevirisi için krş. TİMURTAŞ, s. 140-141.

CCCXCVIII Bu gazel için bkz. İÜ, 126a; KÜÇÜK[1], s. 371 (G437). Dil içi çevirileri için krş. GÖLPINARLI[1], s. 98-99; KUDRET, s. 52-53.

CCCXCIX Bu gazel için bkz. İÜ, 126a; KÜÇÜK[1], s. 371-372 (G438). Dil içi çevirileri için krş. TİMURTAŞ, s. 154-155; ÇAVUŞOĞLU, s. 94-95; PALA[1], s. 66-67.

CD Bu gazel için bkz. İÜ, 126a-126b; KÜÇÜK[1], s. 372 (G439).

CDI Bu gazel için bkz. İÜ, 126b; KÜÇÜK[1], s. 372-373 (G440).

CDII Bu gazel için bkz. İÜ, 126b; KÜÇÜK[1], s. 373 (G441). Dil içi çevirisi için krş. KUDRET, s. 56-57.

CDIII Bu gazel için bkz. İÜ, 127a; KÜÇÜK[1], s. 374 (G442). Dil içi çevirisi için krş. KÜÇÜK[2], s. 384-385.

CDIV Bu gazel için bkz. İÜ, 127a; KÜÇÜK[1], s. 374-375 (G443).

CDV Bu gazel için bkz. İÜ, 127a-127b; KÜÇÜK[1], s. 375 (G444).

CDVI Bu gazel için bkz. İÜ, 127b; KÜÇÜK[1], s. 375-376 (G445).

CDVII Bu gazel için bkz. İÜ, 127b; KÜÇÜK[1], s. 376 (G446). Dil içi çevirisi için krş. TİMURTAŞ, s. 144-145.

CDVIII Bu gazel için bkz. İÜ, 128a; KÜÇÜK[1], s. 377 (G447). Dil içi çevirisi için krş. TİMURTAŞ, s. 150-151.

CDIX Bu gazel için bkz. İÜ, 128a-128b; KÜÇÜK[1], s. 377-378 (G448).

CDX Bu gazel için bkz. İÜ, 128b; KÜÇÜK[1], s. 378 (G449).

CDXI Bu gazel için bkz. İÜ, 128b; KÜÇÜK[1], s. 378-379 (G450). Dil içi çevirisi için krş. KÜÇÜK[2], s. 386-389.

CDXII Bu gazel için bkz. İÜ, 129a; KÜÇÜK[1], s. 379 (G451).

CDXIII Bu gazel için bkz. İÜ, 129a-129b; KÜÇÜK[1], s. 380 (G452).

CDXIII Bu gazel için bkz. İÜ, 129a-129b; KÜÇÜK[1], s. 380 (G452).

CDXIV Bu gazel için bkz. İÜ, 129b; KÜÇÜK[1], s. 380-381 (G453). Dil içi çevirisi için krş. TİMURTAŞ, s. 146-147.

CDXV Bu gazel için bkz. İÜ, 129b; KÜÇÜK[1], s. 381 (G454).

CDXVI Bu gazel için bkz. İÜ, 130a; KÜÇÜK[1], s. 381-382 (G455).

CDXVII Bu gazel için bkz. İÜ, 130a; KÜÇÜK[1], s. 382 (G456). Dil içi çevirileri için krş. DOĞAN, s. 140-143.

CDXVIII Bu gazel için bkz. İÜ, 130a-130b; KÜÇÜK[1], s. 383 (G457).

CDXIX Bu gazel için bkz. İÜ, 130b; KÜÇÜK[1], s. 383-384 (G458).

CDXX Bu gazel için bkz. İÜ, 130b; KÜÇÜK[1], s. 384 (G459). Dil içi çevirisi için krş. DOĞAN, s. 144-145.

CDXXI Bu gazel için bkz. İÜ, 131a; KÜÇÜK[1], s. 384-385 (G460).

CDXXII Bu gazel için bkz. İÜ, 131a; KÜÇÜK[1], s. 385 (G461).

CDXXIII Bu gazel için bkz. İÜ, 131a-131b; KÜÇÜK[1], s. 385-386 (G462).

CDXXIV Bu gazel için bkz. İÜ, 131b; KÜÇÜK[1], s. 386 (G463).

CDXXV Bu gazel için bkz. İÜ, 131b-132a; KÜÇÜK[1], s. 387 (G464). Dil içi çevirileri için krş. ÇAVUŞOĞLU,

s. 140-141; DOĞAN, s. 146-147; İPEKTEN, s. 127-132; KUDRET, s. 54-55; TİMURTAŞ, s. 158-159.

CDXXVI Bu gazel için bkz. İÜ, 132a; KÜÇÜK[1], s. 387-388 (G465).

CDXXVII Bu gazel için bkz. İÜ, 132a-132b; KÜÇÜK[1], s. 388-389 (G466). Dil içi çevirileri için krş. DOĞAN, s. 150-151; PALA[1], s. 68-69.

CDXXVIII Bu gazel için bkz. İÜ, 132b; KÜÇÜK[1], s. 389-390 (G467).

CDXXIX Bu gazel için bkz. İÜ, 133a; KÜÇÜK[1], s. 390 (G468).

CDXXX Bu gazel için bkz. İÜ, 133a; KÜÇÜK[1], s. 391 (G469). Dil içi çevirileri için krş. TİMURTAŞ, s. 142-143; ÇAVUŞOĞLU, s. 136-137; KUDRET, s. 36-37.

CDXXXI Bu gazel için bkz. İÜ, 133b; KÜÇÜK[1], s. 391-392 (G470).

CDXXXII Bu gazel için bkz. İÜ, 133b; KÜÇÜK[1], s. 392-393 (G471). Dil içi çevirisi için krş. KUDRET, s. 50-51.

CDXXXIII Bu gazel için bkz. İÜ, 134a; KÜÇÜK[1], s. 393 (G472).

CDXXXIV Bu gazel için bkz. İÜ, 134a, 159a; KÜÇÜK[1], s. 394 (G473).

CDXXXV Bu gazel için bkz. İÜ, 134a-134b; KÜÇÜK[1], s. 394 (G474). Dil içi çevirisi için krş. KUDRET, s. 48-49.

CDXXXVI Bu gazel için bkz. İÜ, 163b; KÜÇÜK[1], s. 395 (G475).

CDXXXVII Bu gazel için bkz. İÜ, 134b; KÜÇÜK[1], s. 399-400 (G483).

CDXXXVIII Bu gazel için bkz. İÜ, 135a; KÜÇÜK[1], s. 400 (G484).

CDXXXIX Bu gazel için bkz. İÜ, 135a; KÜÇÜK[1], s. 401 (G485). Dil içi çevirisi için krş. KÜÇÜK[2], s. 390-393.

CDXL Bu gazel için bkz. İÜ, 135b; KÜÇÜK[1], s. 402 (G486).

CDXLI Bu gazel için bkz. İÜ, 135b; KÜÇÜK[1], s. 402-403 (G487).

CDXLII Bu gazel için bkz. İÜ, 135b-136a; KÜÇÜK[1], s. 403-404 (G488). Dil içi çevirisi için krş. TİMURTAŞ, s. 396-399.

CDXLIII Bu gazel için bkz. İÜ, 136a; KÜÇÜK[1], s. 404 (G489).

CDXLIV Bu gazel için bkz. İÜ, 136b; KÜÇÜK[1], s. 405 (G490). Dil içi çevirisi için krş. GÖLPINARLI[1], s. 104-105.

CDXLV Bu gazel için bkz. İÜ, 136b; KÜÇÜK[1], s. 405-406 (G491).

CDXLVI Bu gazel için bkz. İÜ, 137a; KÜÇÜK[1], s. 406 (G492). Dil içi çevirisi için krş. ÇAVUŞOĞLU, s. 98-99.

CDXLVII Bu gazel için bkz. İÜ, 137a; KÜÇÜK[1], s. 407 (G493). Dil içi çevirisi için krş. KÜÇÜK[2], s. 394-395.

CDXLVIII Bu gazel için bkz. İÜ, 137a-137b; KÜÇÜK[1], s. 407-408 (G494).

CDXLIX Bu gazel için bkz. İÜ, 137b; KÜÇÜK[1], s. 408 (G495).

CDL Bu gazel için bkz. İÜ, 137b-138a; KÜÇÜK[1], s. 409 (G496). Dil içi çevirileri için krş. ÇAVUŞOĞLU, s. 100-101; TİMURTAŞ, s. 168-169.

CDLI Bu gazel için bkz. İÜ, 138a; KÜÇÜK[1], s. 409-410 (G497).

CDLII Bu gazel için bkz. İÜ, 138a; KÜÇÜK[1], s. 410-411 (G499). Dil içi çevirisi için krş. TİMURTAŞ, s. 400-401.

CDLIII Bu gazel için bkz. İÜ, 138b; KÜÇÜK[1], s. 410 (G498). Dil içi çevirisi için krş. KUDRET, s. 70-71.

CDLIV Bu gazel için bkz. İÜ, 138b; KÜÇÜK[1], s. 411 (G500).

CDLV Bu gazel için bkz. İÜ, 138b-139a; KÜÇÜK[1], s. 412 (G501).

CDLVI Bu gazel için bkz. İÜ, 139a; KÜÇÜK[1], s. 412-413 (G502).

CDLVII Bu gazel için bkz. İÜ, 139a-139b; KÜÇÜK[1], s. 413 (G503). Dil içi çevirisi için krş. KUDRET, s. 68-69.

CDLVIII Bu gazel için bkz. İÜ, 139b; KÜÇÜK[1], s. 413-414 (G504).

CDLIX Bu gazel için bkz. İÜ, 139b; KÜÇÜK[1], s. 414 (G505).

CDLX Bu gazel için bkz. İÜ, 139b-140a; KÜÇÜK[1], s. 414-415 (G506).

CDLXI Bu gazel için bkz. İÜ, 140a; KÜÇÜK[1], s. 415-416 (G507).

CDLXII Bu gazel için bkz. İÜ, 140a-140b; KÜÇÜK[1], s. 416 (G508). Dil içi çevirileri için krş. İPEKTEN, s. 133-138; DOĞAN, s. 152-155; KUDRET, s. 66-67; PALA[1], s. 74-75.

CDLXIII Bu gazel için bkz. İÜ, 140b; KÜÇÜK[1], s. 417 (G509).

CDLXIV Bu gazel için bkz. İÜ, 140b-141a; KÜÇÜK[1], s. 417-418 (G510).

CDLXV Bu gazel için bkz. İÜ, 141a; KÜÇÜK[1], s. 418-419 (G511). Dil içi çevirisi için krş. KÜÇÜK[2], s. 402-403.

CDLXVI Bu gazel için bkz. İÜ, 141a-141b; KÜÇÜK[1], s. 419 (G512).

CDLXVII Bu gazel için bkz. İÜ, 141b; KÜÇÜK[1], s. 419-420 (G513).

CDLXVIII Bu gazel için bkz. İÜ, 141b; KÜÇÜK[1], s. 420 (G514).

CDLXIX Bu gazel için bkz. İÜ, 141b-142a; KÜÇÜK[1], s. 420-421 (G515).

CDLXX Bu gazel için bkz. İÜ, 142a; KÜÇÜK[1], s. 421 (G516).

CDLXXI Bu gazel için bkz. İÜ, 142a-142b; KÜÇÜK[1], s. 421-422 (G517).

CDLXXII Bu gazel için bkz. İÜ, 142b, 159b; KÜÇÜK[1], s. 422 (G518).

CDLXXIII Bu gazel için bkz. İÜ, 142b; KÜÇÜK[1], s. 423 (G519).

CDLXXIV Bu gazel için bkz. İÜ, 142b-143a, 159b; KÜÇÜK[1], s. 423 (G520). Dil içi çevirisi için krş. DOĞAN, s. 156-157.

CDLXXV Bu gazel için bkz. İÜ, 143a; KÜÇÜK[1], s. 424 (G521). Dil içi çevirisi için krş. KUDRET, s. 60-61.

CDLXXVI Bu gazel için bkz. İÜ, 143a-143b; KÜÇÜK[1], s. 424 (G522).

CDLXXVII Bu gazel için bkz. İÜ, 143b; KÜÇÜK[1], s. 425 (G523). Dil içi çevirisi için krş. TİMURTAŞ, s. 164-165.

CDLXXVIII Bu gazel için bkz. İÜ, 143b; KÜÇÜK[1], s. 425-426 (G524).

CDLXXIX Bu gazel için bkz. İÜ, 143b-144a; KÜÇÜK[1], s. 426 (G525). Dil içi çevirileri için krş. GÖLPINARLI[1], s. 106-107; KUDRET, s. 72-73; TİMURTAŞ, s. 166-167.

CDLXXX Bu gazel için bkz. İÜ, 144a.

CDLXXXI Bu gazel için bkz. İÜ, 159a-159b; KÜÇÜK[1], s. 426-427 (G526). Dil içi çevirisi için krş. TİMURTAŞ, s. 162-163.

CDLXXXII Bu gazel için bkz. İÜ, 159b-160a; KÜÇÜK[1], s. 427 (G527). Dil içi çevirisi için krş. KÜÇÜK[2], s. 404-407.

CDLXXXIII Bu gazel için bkz. İÜ, 160a-160b; KÜÇÜK[1], s. 428 (G529). Dil içi çevirisi için krş. ÇAVUŞOĞLU, s. 102-103.

CDLXXXIV Bu gazel için bkz. İÜ, 160b; KÜÇÜK[1], s. 429 (G530).

CDLXXXV Bu gazel için bkz. İÜ, 162a-162b; KÜÇÜK[1], s. 430 (G531). Dil içi çevirisi için krş. KUDRET, s. 74-75.

Kıtalar

I Bu kıta için bkz. İÜ, 144a-144b, 152b-153a; KÜÇÜK[1], s. 440-441 (Kt 1).

II Bu kıta için bkz. İÜ, 144b; KÜÇÜK[1], s. 441 (Kt 2). Dil içi çevirisi için krş. KÜÇÜK[2], s. 414-415.
III Bu kıta için bkz. İÜ, 144b; KÜÇÜK[1], s. 441 (Kt 3). Dil içi çevirisi için krş. KÜÇÜK[2], s. 414-415.
IV Bu kıta için bkz. İÜ, 145a; KÜÇÜK[1], s. 442 (Kt 4).
V Bu kıta için bkz. İÜ, 145a; KÜÇÜK[1], s. 442 (Kt 5). Dil içi çevirisi için krş. KÜÇÜK[2], s. 414-415.
VI Bu kıta için bkz. İÜ, 145a; KÜÇÜK[1], s. 442 (Kt 6).
VII Bu kıta için bkz. İÜ, 145b; KÜÇÜK[1], s. 443 (Kt 7).
VIII Bu kıta için bkz. İÜ, 145b; KÜÇÜK[1], s. 443 (Kt 8). Dil içi çevirisi için krş. KÜÇÜK[2], s. 418-419.
IX Bu kıta için bkz. İÜ, 145b; KÜÇÜK[1], s. 443 (Kt 9). Dil içi çevirisi için krş. KÜÇÜK[2], s. 418-419.
X Bu kıta için bkz. İÜ, 145b; KÜÇÜK[1], s. 444 (Kt 10). Dil içi çevirisi için krş. KÜÇÜK[2], s. 416-417.
XI Bu kıta için bkz. İÜ, 145b; KÜÇÜK[1], s. 444 (Kt 11).
XII Bu kıta için bkz. İÜ, 146a; KÜÇÜK[1], s. 444 (Kt 12).
XIII Bu kıta için bkz. İÜ, 146a; KÜÇÜK[1], s. 444 (Kt 13).
XIV Bu kıta için bkz. İÜ, 163a.
XV Bu kıta için bkz. İÜ, 163a.

Matla'lar

I Bu matla' için bkz. İÜ, 146a.
II Bu matla' için bkz. İÜ, 146a; KÜÇÜK[1], s. 450 (Mtl 10).
III Bu matla' için bkz. İÜ, 146a.
IV Bu matla' için bkz. İÜ, 146a; KÜÇÜK[1], s. 448 (Mtl 1).
V Bu matla' için bkz. İÜ, 146a; KÜÇÜK[1], s. 449 (Mtl 6).
VI Bu matla' için bkz. İÜ, 146b; KÜÇÜK[1], s. 450 (Mtl 14).
VII Bu matla' için bkz. İÜ, 146b; KÜÇÜK[1], s. 451 (Mtl 19).
VIII Bu matla' için bkz. İÜ, 146b; KÜÇÜK[1], s. 448 (Mtl 2).
IX Bu matla' için bkz. İÜ, 146b; KÜÇÜK[1], s. 452 (Mtl 24).
X Bu matla' için bkz. İÜ, 146b (derkenarda); KÜÇÜK[1], s. 452 (Mtl 23).

Farsça Şiirler

I Bu Farsça musammat için bkz. İÜ, 153a-153b; KÜÇÜK[1], 455-457 (F1). Söz konusu tahmiste zemin şiiri oluşturan Hafız gazelinin çevirisi için bkz. GÖLPINARLI[3], s. 26-27; KANAR, s. 214-215; KIRLANGIÇ, s. 81-82. Tahmisteki zemin beyitlerin çevirisinde Hicabi Kırlangıç'ın *Hafız Divanı* esas alınmıştır.

II Bu Farsça musammat için bkz. İÜ, 154a-154b; KÜÇÜK[1], 458-460 (F2). Söz konusu tahmiste zemin şiiri oluşturan Hafız gazelinin çevirisi için bkz. GÖLPINARLI[3], s. 486-487; KANAR, s. 1014-1015; KIRLANGIÇ, s. 441-442. Tahmisteki zemin beyitlerin çevirisinde Hicabi Kırlangıç'ın *Hafız Divanı* esas alınmıştır.

III Bu Farsça musammat için bkz. İÜ, 154b-155a; KÜÇÜK[1], 460-462 (F3). Söz konusu tahmiste zemin şiiri oluşturan Hafız gazelinin çevirisi için bkz. GÖLPINARLI[3], s. 463-464; KANAR, s. 1040-1041; KIRLANGIÇ, s. 452-453. Tahmisteki zemin beyitlerin çevirisinde Hicabi Kırlangıç'ın *Hafız Divanı* esas alınmıştır.

IV Bu Farsça gazel için bkz. İÜ, 155a-155b; KÜÇÜK[1], 462-463 (F4). Söz konusu Farsça gazelin çevriyazısı için bkz. ERGUN, s. 496-497.

V Bu Farsça gazel için bkz. İÜ, 155b; KÜÇÜK[1], 463-464 (F5). Söz konusu Farsça gazelin çevriyazısı için bkz. ERGUN, s. 496.

VI Bu Farsça gazel için bkz. İÜ, 43a-43b, 155b-156a; KÜÇÜK[1], 464-465 (F6). Söz konusu Farsça gazelin çevriyazısı için bkz. ERGUN, s. 497.

VII Bu Farsça gazel için bkz. İÜ, 156a; KÜÇÜK[1], 465-466 (F7). Söz konusu gazelin çevriyazısı için bkz. ERGUN, s. 499-500.

VIII Bu Farsça gazel için bkz. İÜ, 156a-156b; KÜÇÜK[1], 466-467 (F8). Söz konusu Farsça gazelin çevriyazısı için bkz. ERGUN, s. 498.

IX Bu Farsça gazel için bkz. İÜ, 156b; KÜÇÜK[1], 467 (F9). Söz konusu Farsça gazelin çevriyazısı için bkz. ERGUN, s. 499.

X Bu Farsça gazel için bkz. İÜ, 156b-157a; KÜÇÜK[1], 468 (F10). Söz konusu Farsça gazelin çevriyazısı için bkz. ERGUN, s. 498-499.

XI Bu Farsça gazel için bkz. İÜ, 117a, 157a; KÜÇÜK[1], 469 (F11). Söz konusu Farsça gazelin çevriyazısı için bkz. ERGUN, s. 500.

XII Bu Farsça kıta için bkz. İÜ, 145a; KÜÇÜK[1], 469-470 (F12). Söz konusu kıtanın çevriyazısı için bkz. ERGUN, s. 501.

XIII Bu Farsça kıta için bkz. İÜ, 162b; KÜÇÜK[1], 470 (F14).

XIV Bu Farsça kıta için bkz. İÜ, 163a; KÜÇÜK[1], 471 (F15). Söz konusu Farsça kıtanın çevriyazısı için bkz. ERGUN, s. 501.

XV Bu Farsça matla' için bkz. İÜ, 146b; KÜÇÜK[1], 471 (F16). Söz konusu Farsça beytin çevriyazısı için bkz. ERGUN, s. 502.

XVI Bu Farsça matla' için bkz. İÜ, 146b; KÜÇÜK[1], 472 (F18). Bu Farsça beytin çevriyazısı için bkz. ERGUN, s. 502.

İşlevsel Sözlük ve Açılamalar

A

abıhayat "âb-ı hayât", "âb-ı hayvân", "çeşme-i Hızr", ölümsüzlük verdiğine inanılan efsanevi kutsal su. Ölümsüzlük, Gılgamış'tan Lokman Hekim'e dünya edebiyatı anlatılarında önemli bir metafor. Abıhayat anlatısı, Hızır, İlyas, İskender ve karanlıklar ülkesi ile birlikte Osmanlı şiirinde çeşitli bağlamlarda en çok kullanılan izleklerdendir. *Bâkî Dîvânı*'nda canlılık, susuzluğu giderme, şiirin niteliği ve etkileyiciliği bağlamlarında geçmektedir. Hüseyin Kâzım Kadri, şiirin bir niteleyicisi olarak, "nâzik ve rûh-bahş söz" mecazlık anlamını vermektedir, krş. HÜSEYİN KÂZIM, c. I, s. 2. "âb-ı hayât" için daha geniş bilgi için bkz. ONAY, s. 55; AND[1], s. 36. (konu ile ilgili minyatürler bakımından çok önemli); bkz. PALA[2], s. 15; ULUDAĞ, s. 16.

abdal kökleri melameti düşünceye uzanan, geleneksel simgeleri (hükümdarlık tacı, iktidar tahtı) terk ve reddeden, boyun ve bileklerine halkalar takarak "yalın ayak başı kabak" gezen kalenderi dervişlerin adı, bkz. ULUDAĞ, s. 14. Bu dervişlerin diğer aksesuarları ise teber, keşkül ve nefirdir. *Bâkî Dîvânı*'nda, vücutlarını dağlamaları, esrar kullanmaları ve çıplak gezmeleri (çıplaklıklarını koyun postuyla gizlerler) bağlamlarında geçmektedir.

abdal sırrı "Bazı bâtınî tarikat mensupları sırr dedikleri tarikat hususiyetlerini kendilerinden olmayanlardan saklamak hususunda ifrat derecede taassub gösterirler. Başkalarının kendi sırlarına aşina olmalarına tahammül edemezler. Hatta o sırrın ifşa edilmemesi için ölmekten, intihar etmekten, ifşa edeni öldürmekten çekinmezler." Bkz. ONAY, s. 60.

abir misk, amber; çeşitli ot, kök ve maddelerin özel karışımıyla elde edilen güzel koku; Mütercim Âsım bu kokunun terkibini *Tuhfe-i Tıbbiyye*'den alıntılayarak şöyle açıklar: "...sıfatı sandal-ı ebyaz, üç cüz mû didükleri kök ve sünbül kökü ve gül-i ahmer ve sünbül-i hindî ve îrsâ ve turunc çiçegi ve igde çiçegi ve topalak ve nârenc her birinden bir cüz ve mikdâr-ı kalîl misk be-gâyet ince sahk idüp terkîb iderler." Bkz. MÜTERCİM ÂSIM², c. 2, s. 19; "gökçek kokulu otlardan yapılan tîb", krş. AHTERÎ, s. 276.

açık ayetler "âyât-ı beyyinât", açık ayetler; delillendirilmiş, ispatlanmış ayetler.

açmaz satrançta karşıdakini içinden çıkılması zor bir oyuna düşürme; şahı koruyan taşın yerinden oynatılamaması durumu ("beydak", "şâh", "ferzâne" ile birlikte), bkz. TIETZE, c. I, s. 94; gizlice, asıl niyetini belli etmeden; bkz. MENINSKI, süt. 65.

adam insan; Âdem.

Âdem Hz. Âdem (cennet, dâne); insan.

Aden "dürr-i Aden", Kızıldeniz ile Hint Okyanusu'nu bağlayan körfez; Osmanlı edebiyatında değerli inci ve mercanlarıyla ünlü bir deniz.

afet musibet, bela, felaket; insanın aklını başından alacak kadar şuh dilber; "âfet-i cân", "âfet-i devrân".

afyon esrar, bkz. TULUM, s. 251; ak haşhaştan çıkarılan sütün pıhtılaşmasıyla elde edilen madde. *Bâkî Dîvânı*'nda, keyif verici niteliği ve her derde deva bir ilaç olarak gö-

rülen tiryakın içeriğinde afyon bulunması yönüyle yer almaktadır. Kaynaklar, Osmanlı toplumunda esrar kullanımının hoş görülmezken, afyonun üst sınıflarca kullanılan itibarlı bir keyif verici olduğunu belirtmektedir. Şeyhülislam Esat Efendi, "Azacığı devâdır. Çoğu zehr-i kâtildir. Kaçan gül yağı ile hall edip sürseler, mücâftan olan baş ağrısını defeder," demektedir, bkz. MEHMET ESAT, s. 15.

ağırlık çeyiz, bkz. TULUM, s. 254; itibar, kıymet, değer, bkz. TS., c. I, s. 40; sert, keskinlik.

âh âşıkın içindeki ateşin ve elemin sesle ifadesi; "Âh mine'l-aşk ve ahvâlihî / Ahreke kalbî ve harâretihî", bkz. ULUDAĞ, s. 26-27.

ahenk "sâzkâr", sazende; uygun; Türk musikisinde bir makam, bkz. ÖZTUNA, s. 404.

Ahmed Paşa (Semiz) (öl. 1580) sadrazam, Rüstem Paşa ile Mihrümah Sultan'ın kızı Ayşe Hanım Sultan'la evlendi. Sokullu Mehmed Paşa'nın ölümünden sonra sadrazamlığa getirildi. Geniş bilgi için bkz. YYOA, c. I, s. 151.

ahu ceylan, gazal; dilber, güzel; güzel ve iri göz; âh / o; "Çin ahusu", "Huten ahusu".

ak akçe "ag akça", halk ağzında ufak gümüş para yerine kullanılan bir deyiş; Osmanlı devletinin ilk gümüş para birimi, bkz. PAKALIN, c. I, s. 32-34; KUŞOĞLU[1], s. 17.

akçe beyaz pul, dirhem, bkz. TULUM, s. 265; Osmanlılarda kullanılan para, gümüş sikke; daha geniş bilgi için bkz. PAKALIN, s. 32-34; KUŞOĞLU[1], s. 17.

Ahmed-i Muhtar Hz. Peygamber'in diğer bir adı; KUR'AN, Saff 6.

akl-ı kül ilk akıl (akl-ı evvel), en yüce ruh (rûh-ı a'zam), hakîkat-i Muhammediye, Cebrail; hüner, marifet, sanat (akl-ı maâş paralelliğinde).

al vâlâ kırmızı ipek kumaş; "kırmızı valalar yüzyıllar boyunca gelinlere duvak olarak da kullanılmıştır. Köylerimizde

gelin duvağı hâla al valadan olur." Bkz. KOÇU, s. 237; TS, c. VI, s. 4142-43. (amber veya miskin sarıldığı saklandığı kırmızı bez bağlamında).

alem sancak, bayrak; minare, kubbe, sancak direği vb. yüksek şeylerin tepesinde bulunan, madenden yapılmış süs; alemin Osmanlı kültür tarihindeki yeri ve önemi için bkz. PAKALIN, c. I, s. 47-49.

Allah'ın Aslanı "şîr-i Yezdân", Hz. Ali; Hz. Peygamber'in amcası Ebu Talib'in oğlu; Haydar [Aslan]; gösterdiği cesaret ve kahramanlıklar üzerine takılan lakap.

Allah'ın gölgesi İslam inanışına göre Zıllullâh (Allah'ın gölgesi) olan padişah.

Ali Paşa (Semiz) Sadrazam (ölümü İstanbul, 1565); Bâkî, "bahariyye" ve "hatem" kasidesini sözü edilen sadrazam için sunmuştur; geniş bilgi için bkz. YYOA, c. I, s. 229-230.

altın benekli kaftan "altun beneklü came", bkz. TS., c. I, s. 507. "benek altunlu" md.

altın kadeh "cam-ı zerrîn", nergisin diğer ismi "zerrin kadeh", bkz. TARLAN, s. 127.

altın kanatlı Simurg "simürg-i zerrîn-bâl ü per", güneş.

altın telli sorguç "altun tellü per", "altun tel ile dikilen", "altun tellü" tanıkları için bkz. TULUM, s. 276.

altınlı çember "altunlu çenber", altın veya sırma işlemeli yemeni. Ayrıca bu çemberler üç köşe hâline getirilip uçları altınla bağlanırmış, bkz. "çenber" md., ONAY, s. 150-151.

amac "âmâc", nişan tahtası, hedef; bkz. KUŞOĞLU[2], s. 59; ayrıca bkz. "hedef itmek", "hedef olmak" md.; TULUM, s. 277.

amber okyanusların bazı kesimlerinden toplanarak parfüm, merhem, krem vb. yapımında kullanılan güzel kokulu madde, bkz. "abîr ü anber", "ûd u anber", "misk ü anber", "müşg ü anber", amberin kültür tarihi yönüyle taşıdığı önem ve gündelik yaşamdaki karşılığı için bkz. PAKALIN, c. I, s. 61-62.

Anka Doğu mitolojisinde Kafdağı'nda yaşadığına inanılan önemli mitologya kuşlarından biri. Simurg ve Zümrüdüanka adlarıyla da bilinir. *Şehname* ve *Falname*'den seçilmiş minyatürler ve bunların yorumları için bkz. AND[1], s. 295-302; CEYLAN, 38; zengin, varlıklı anlamları için bkz. DANKOFF, s. 74.

arar ardıç ağaçı, dağ selvisi.

arif bilgiye sezgi yoluyla ulaşmış, gördüğünü fazla düşünmeye gerek kalmadan hemen kavrayabilecek nitelikteki kişi; zahit tipi karşıtlığında mükemmel insan (insan-ı kâmil).

Aristo Osmanlı edebiyatı metinlerinde daha çok müslüman bir bilge olarak kabul gören eski Yunan filozofu. Bâkî'nin *Dîvân*'ında Aristo ve öğrencisi İskender, padişahın kalemi ve silahını taşıyan kişilerdir, bkz. ONAY, s. 91-92.

arş dokuzuncu felek; İslam kozmolojisine (evren tasarımı) göre, kürsinin üzerinde bulunan bütün kâinatı çevreleyen gök; "âlem-i ceberût".

asa Hz. Musa'nın elinde mucize olarak yılana dönüşen değnek; yaşlılık günlerinde kullanılan değnek; yaşlıların asa kullanma kültürünün arkasında asaya dayanmanın Hz. Peygamber âdeti veya sünneti olarak görülmesi hakkında bkz. PAKALIN, c. I, s. 91-92.

asa ile taç Osmanlı kültüründe hırka ile birlikte derviş çeyizini oluşturan en önemli mistik nesnelerdendir. Asanın Osmanlı mistik kültüründe taşıdığı sembolik anlam alanları ve görsel belgeler için bkz. ATASOY[2], s. 254-257. Ayrıca asa ve taç tarikat sembolleri olduğu kadar üstünlük ve kuvvet göstergesi olarak da geçmektedir. Şiirde yırtık bir hırka (jende) üstünlük ve kuvvet sembollerine yeğlenmiştir.

Asaf Hz. Süleyman'ın Âsaf bin Berhiyâ adlı meşhur veziri. Zamanla kelime yaygınlık kazanarak vezir kavramına ad olmuştur.

asitan kapı, eşik; saray; "âsitânı hâki". Kapı veya kapı eşiğini imleyen bu söz, Osmanlı yüksek kültüründe çok önemli bir simgedir. Özellikle saray kapısı ve eşiği, ulaşılması veya yaklaşılması arzulanan, yüz sürülen bir otorite mekânı olarak görülür, bkz. "hâk-i âsitân", "âsitânı toprağı".

asumani "asmânî", havai fişek, bkz. ONAY, s. 175; AND[2], s. 117. (Vehbî'nin *Surname*'sinden alıntı).

âşıklar yolu "râh-ı uşşâk", âşıklar yolu; uşşâk makamı; "râh"ın usûl, makam, perde anlamlar için bkz. MÜTERCİM ÂSIM[1], s. 615; ÖZTUNA, s. 538.

ateşbaz şenlik fişekleri yapan, Osmanlı düğün ve sünnet gösterilerinde kullanan sanatkâr, bkz. ONAY, s. 175; AND[2], s. 107-111, (görsel malzeme açısından çok önemli).

atlas ibrişim, ipekli; "ipekten dokunmuş esvaplık bir kumaş olup daima düz renklidir ve üzerinde hiçbir tezyini motif bulunmaz... El ile dokunulduğu zaman kendine has tatlı bir hışırtı çıkarır." Bkz. KOÇU, s. 17-18.

atlas ve diba atlas ve diba; "diba: ...çiçek nakışları dokunmuş lüks bir ipekli kumaşın adı, bazen türlü renklerdeki çiçeklerin ipekleri arasına altın teller de atılırdı." bkz. KOÇU, s. 89-90.

Attar'ın kulübesi "külbe-i Attâr", (Feridüddin Attar); attar dükkânı ("Mantıku't-tayr" paralelliğinde).

ayak ayak; şarap kadehi; "ayag: bezm-i meyde devr olunan kadeh ma'nâsına Çagatay lugatıdır ammâ Farisîde isti'mâli gâyet şâyi'dir. Çagatayîde sâkîye ayagçı dirler." Bkz. ŞUURÎ, s. 334.

ayağı tozu / toprağı "hâk-i kadem", "hâk-i pây", "izi tozı", geçtiği bağlama göre hükümdarın / sevgilinin ayağı tozu. Osmanlı şiirinde çok önemli bir simgedir. Bu simge diğer bir yönüyle hükümdarın / sevgilinin geçtiği yolun önemini ve değerini de göstermektedir. Çünkü geçilen yerin tozu ve toprağı göze sürme yapılacak kadar, ona

yüz sürülecek kadar değerli ve kutsal bir nesne olarak alımlanmaktadır.

âyan eşraf, bir yerin ileri gelenleri; çok zengin kimseler için kullanılması ve Osmanlı toplumu içindeki yeri ve siyasi işlevleri için bkz. PAKALIN, c. I, s. 120-123.

ayinedar Osmanlı toplumunda özellikle varlıklı kimseler giyinirken onlara ayna tutanlar hakkında kullanılır. Hamam ve berber kültüründe "âyîne-dâr"ın işlevi için bkz. PAKALIN, c. I, s. 125.

ayva tüyü "hat(t)", yeni beliren sakal ve bıyık.

ayyar "ayyâr-ı gamze", "dârû-yı hüş-ber". Ahmet Talat Onay, Kemal Üçok'tan aktararak ayyarların sırtında bir dağarcık (içinde bir sapan ve kaya, dârû-yı huşber, hançer ve elbise) taşıdıklarını, çıplak denecek şekilde gezdiklerini, gece düşman ordularına yaklaşınca dârû-yı huşberi saçıp düşmanları uyuttuklarını ve böylelikle casusluk yaptıklarını kaydeder. Güzelin davetkâr göz süzmeleri veya göz kırpmaları ile ilintili olarak âşıkın gönlünü çalması, aklını alması bağlamında gamze ile birlikte kullanılmaktadır. "Ayyâr"ın tarihsel anlam açımlamaları ve bununla ilgili tanıklar için bkz. ONAY, s. 109; GÖLPINARLI[2], s. 38.

Âzer *Kur'an-ı Kerim*'e göre Hz. İbrahim'in babasının adı, İslami kaynaklara göre Nemrud'un himayesinde bir put ustası. Hz. İbrahim, kimsenin bulunmadığı bir sırada babasının ve kavminin taptığı putları kırmıştır, bkz. KUR'AN, Enbiya, 57-68; Saffat, 89-96.

B

baca "Buhârî", baca; "El-Câmiu's-sahîh" (halk arasında "Sahih-i Buhârî" diye şöhret bulan) adlı eseriyle tanınmış büyük hadisçi.

badısaba "bâd-ı sabâ", nesim, yumuşak yel; lodos, kıble yeli, bkz. TULUM, s. 352; Mütercim Asım, "kuzeydoğudan

esen poyraz yeli" açıklamasını yapar, bkz. MÜTERCİM ÂSIM[1], s. 41, bkz. "nesîm" md.

badem "bâdâm", uçları çekik iri gözler, "badem gözlü", ayrıca peltenin üzerine badem konması yönüyle.

badem nakışlı kemha "bâdâm-nakşî kemhâ", badem nakışlı kaftan; "kemhâ" için bkz. KOÇU, s. 153.

badya "bâdiye", ağzı geniş yayvan şarap kabı, krş "badya", HÜSEYİN KÂZIM, c. I, s. 576; TS, c. I, s. 362.

bagî isyan eden; bağa mensup (çemen), bkz. TARLAN, s. 119.

Bağdad yanak (Bağdâd-ı behişt-âbâd), bkz. TARLAN, s. 16.

bahçe "bâg", "ravza", "hadîka", "gülşen", "gülzâr", Osmanlı bahçe ve hasbahçeleri için bkz. ATASOY[1], s. 19-33.

bahir Türk aruzunda on temel tefilenin değişik biçimlerde yan yana gelmesiyle oluşmuş yapılar; deniz.

baht talih, kısmet; mutluluk, bkz. "ahter-i baht", "câh u baht", "kevkeb-i baht", "rûy-ı bahtı göstermek", "sitâre-i baht".

Ban Macaristan, Romanya gibi ülkelerde küçük prenslere verilen ad; "kral" (Polonezce) krş. DANKOFF, s. 82. Ayrıca "ileri gelen, bey" anlamları için krş. TS, c. I, s. 396; TULUM, s. 364; söğüt, sorgun.

Ban kenti "şehr-i bân", Bân şehri. Ahmet Talat Onay, *Nuhbe-i Vehbî Şerhi* ve *Nâimâ Tarihi*'nden delillendirerek buranın nimeti bol, bereketli bir İran kenti olduğunu açıklamaktadır, krş. ONAY, s. 423.

bap konu; kapı (bâb).

bargâh izinle ve saygıyla girilen yer; "hayme-i selâtin ki otağ tabir olunur izin ve ruhsatla duhul olunacak mahal olmak münasebetiyle onda alem-i has oldu." Bkz. MÜTERCİM ÂSIM[1], s. 50.

bari / barı bari; ağız barı ve yarı; "hararetten, mide fesadından dil üzre husule gelen pas manasına..." Bkz. ONAY, s. 74.

battal kadeh "rıtl-ı girân", ağır ve dolu kadeh. Ahmet Talat Onay, bir rıtlın 480 dirhem, yani bir buçuk litre olduğu açıklamasını yapıyor, bkz. ONAY, s. 378.

bayram gezmesi "cevlân-ı îd", güzellerin bayramda gezmeye çıkması.

bayram hilali "hilâl-i îd", bayramın geldiğini anlamak ve müjdelemek bağlamında, bkz. PAKALIN, c. I, s. 831, "hilâl-i ramazan" md.

bayram tahterevallisi "dolâb", bayram yeri dönme dolabı, atlı karınca, bkz. TIETZE, c. I, s. 639; AND[2], s. 58. (Metin And, bunları "büyük oyuncaklar" alt başlığıyla incelemiştir.)

Bedahşan Afganistan'da "lâl-i Bedahşân" adı verilen bir çeşit yakutu ve başka kıymetli taşlarıyla ünlenmiş bir yer. Bazı kaynaklar, buranın çok meşhur olmasının sebebini, maden kaynaklarından çok madenlerin burada çok güzel işlenmesine bağlamaktadırlar, bkz. ONAY, s. 119; MÜTERCİM ÂSIM[1], s. 55; "Bedahşân vilâyeti kılmak", "kân-ı Bedahşân", "la'l-i Bedahşân".

Bedahşân lâli "la'l-i Bedahşân", Bedahşan dağlarından çıkarılan maden. Ahmet Talat Onay, *Cevâhirname*'den alıntılayarak, lâlin Bedahşan'a nisbetinin madeninden dolayı değil, madenden çıktıktan sonra orada işlenmesinden kaynaklandığı bilgisini vermektedir, krş. ONAY, s. 119, 311-312; "Bedahşân vilâyeti", "kân-ı Bedahşân".

bedava "bâd-ı hevâ", bedava, masrafsız, beleş; ayrıca şiirde "rüzgâr".

Behmen ululuk ve görkem sembolü İran hükümdarı; geniş bilgi için bkz. TÖKEL, s. 114-117.

Behram Arapların Merih (Mirrîh) dediği yedi gezegenden biri. Ares, Mars; "cellad-ı felek" adı da verilmiştir. Bir elde kılıç veya hançer, diğer elde kesik baş tutarak minyatürleştirilmiştir. Daha geniş bilgi ve minyatürler için bkz. AND[1], s. 342; İran mitolojisinin önde gelen kahramanlarından biri olup adalet ve cesareti ile tanınmış ideal hükümdar tipi; "şimşirbaz".

Behrâm-ı Gûr devamlı yaban eşeği avladığı veya kızgın davranışlarından dolayı "Behrâm-ı Gûr" adıyla anılan kahraman. Bir gün yaban eşeğinin arkasından bir mağaraya girmiş ve bir daha çıkmamıştır. Bu anlatıdan ötürü, "behre" kelimesiyle birlikte "gûr" kelimesinin mezar anlamından da yararlanarak dünyanın geçiciliği ve ölümün gerçekliği vurgulanmıştır, bkz. ONAY, s. 62; LEVEND, s. 162.

bel dolaması "bil dolaması", kuşak; güzelin beline sarılma; "dolama: entari gibi önü açık, üstüne kuşak bağlanan çuha elbise." Bkz. TIETZE, c. I, s. 640.

bend bukağı, eskiden tutsakların ayaklarına takılan ve ucuna pranga bağlanan demir halka; bende çekmek (zincire vurmak), bkz. MENINSKI, c. I, süt. 896-897; kılıç bağı; "sağ omuzdan geçirilerek bele doğru takılan ipek kurdele anlamı" için bkz. ONAY, s. 231; bağ (saç kıvrımı bağlamında); kuşak.

bende kul, köle, hizmetkâr; imparatorluk kul sisteminde padişahın saraya bağlı hizmetkâr ve askerleri.

bengi esrarkeş; "bir iki bengiler" Bâkî'nin şairlik yeteneğini çekemeyen kimseler.

berat Osmanlı bürokrasisinde bazı görev ve memuriyetlere başlama yetkisini vermek için üstüne padişah tuğrası basılarak verilen izin ve atama emrini barındıran belge. Beratlar divanî ile yazılmış olup bunlara "menşûr" da denmektedir. Daha geniş bilgi için bkz. PAKALIN, c. I, s. 205.

Berat gecesi "leyletü'l-berât", Şaban ayının on beşinci gecesi.

berbat olmak "berbâd olmak" yel üstünde götürmek, uçuşmak; yok olmak, perişan olmak.

berş afyonlu şurup; "eski zamanlarda kahvehanelerde tiryaki müşterilere kahveden evvel bir fincan berş şurubundan vermek âdetmiş", daha geniş bilgi ve tanıklar için bkz. ONAY, s. 124; LEVEND, s. 343. (kahve ile birlikte).

beyan (ilm-i beyan'dan kısaltma ile) etkili ve güzel söz söyleme, bir fikri göstergeleri birbirinden daha açık, türlü biçimler ve üsluplarda anlatma yeteneği kazandıran yollar ve şartlardan söz eden edebiyat bilimi.

beyaz boş kâğıt (üstüne çekilen tuğra); "beyâz üzerine hatt-ı hümâyûn", padişahların doğrudan doğruya kendileri yazmak veya yazdırmak suretiyle verdikleri emir; "Sefîd ve ak olan ve ziyânın elvân-ı seb'asının ittihâdından hâsıl olan renk ve tebyîz olunmuş yazı." Bkz. REMZÎ, c. I, s. 192.

beylerbeyi "mîr-i mîrân", paşa, ("şâh-ı şâhân" paralelliğinde), bkz. PAKALIN, c. II, s. 545.

Beytü'l-mâmur "Beyt-i Ma'mûr", "Beytü'l-Ma'mûr", Hz. Âdem ile yeryüzüne indirilip Tufan'dan sonra tekrar Kâbe'nin hizasında yedinci kat göğe çıkarıldığına inanılan köşk, tapınak; bkz. KUR'AN, Tûr 4; geniş bilgi ve tanıklar için bkz. ONAY, s. 125.

Beytü'l-haram Kâbe.

bezm işret, sohbet, yâran sohbeti; ziyafet, yiyip içilerek sohbet edilen, belli başlı ritüelleri olan bezmin zamanı, kuralları, sakinin işlevi, oturuş düzeni, müzik ve şiir, kadehin sunulma ritüelleri için bkz. LEVEND, s. 307-322.

bezm ehli belli bir kent kültürü ve görgüsüne sahip olup bezmin kural ve teşrifatını iyi bilen kişiler; âşıklar.

Bihzad meşhur nakkaş ve minyatürcü, *Ferhad u Şirin* mesnevilerinde Ferhad'ın babası.

Bilal Bilâl-i Habeşî, Hz. Peygamberin azatlı kölesi (Osmanlılarda köle ve hizmetçilere genellikle Mercan, Yakut, Bilal gibi isimler verilmekteydi. Bilâl, siyahi olması nedeniyle dudak üzerindeki beni göstermektedir.) bkz. TARLAN, s. 29.

bina hizmeti bina eminliği; mimardan farklı olarak padişahlara ait kasır, külliye ve benzeri yapıların yapımında veya onarımında malzeme ve işçi sağlayan, harcamaları takip ederek hesapları tutmakla sorumlu kişi, daha geniş

bilgi için bkz. PAKALIN, c. I, s. 234. Ayrıca Sabahattin Küçük şu bilgileri aktarır: "Adı geçen beyitlerde H. 960 / M. 1553'te tamamlanarak öğrenime açılmış olan Süleymaniye medreselerinden birisine tayin edilen hocası Kadızade Şemseddin Ahmed'in ve kendisinin içinde bulunduğu sıkıntılı durumu Kanûni Sultan Süleyman'a arz eder." Bkz. KÜÇÜK[1], s. 10; geniş bilgi için bkz. Mehmet Çavuşoğlu, "Bâkî", DİA, c. 4, s. 537.

Bircis Müşteri, Jüpiter gezegeni. Gök mitologyasında Hürmüz, Erendiz, Sakıt adlarıyla da bilinir. Çok uğurlu bir gezegen kabul edildiğinden, sa'd-ı ekber (büyük kutluluk) diye nitelenir. Mutluluk, kutluluk ve uğur getirici özelliklere sahip "Bircîs", minyatürlerde elinde kitap tutan bir bilge olarak betimlenir. Bilginler ve vezirlerin bu gezegenin etkisindeki kişiler olduklarına inanılır. Daha geniş bilgi için bkz. AND[1], s. 342. Öyle ki Sultan Selim'in hocası olan Filipeli Mahmud Efendi (Baba Efendi) ve devrinin büyük bir bilgini olan Kadızade için yazılmış kasidelerde, bu iki büyük alim farklı biçimlerde Bircis ile karşılaştırılmaktadırlar.

Bîsütun efsaneye göre Ferhad'ın Şirin'e kavuşmak ve su getirmek için deldiği dağın adı, bkz. ONAY, s. 210.

boğası astarlık ince bez, çulha, bkz. TS., c. I, s. 627; DS., c. II, s. 726; *Türk Giyim, Kuşam ve Süslenme Sözlüğü*'nde "astarlık bir bez" olan boğası; yanaşmayı betimleyen bir örnekte bu yönüyle tanıklanmaktadır, bkz. KOÇU, s. 41; "Musul bezi" anlamı için bkz. TULUM, s. 447. Ayrıca bkz. "geyik boğası" md.

bozdoğan gürz, topuz, şeşper; demir, bakır veya ağaçtan yapılan, sapından tutulup düşmana vurularak kullanılan, baş tarafı doğan kuşu biçiminde olan silah; daha geniş bilgi için bkz. PAKALIN, c. I, s. 241; TS., c. I, s. 659; bkz. TIETZE, c. I, s. 378; Aydın'da armudu ile ünlü bir belde, bkz. AKBAYAR, s. 26.

bû koku; bu.

Buhari *El-Câmiu's-Sahîh* (halk arasında *Sahih-i Buhârî* diye şöhret bulan) adlı eseriyle tanınmış büyük hadisçi; "ocak başı, baca", bkz. TIETZE, c. I, s. 389.

buhur "bahûr", tütsü; çeşitli tören ve toplantılarda kötü kokuları gidermek için buhurdanlık içinde yakılarak güzel kokulu dumanından yararlanılan madde; günlük ağacının çeşitli işlemlerden geçirilerek kurutulmuş kabukları. Salahi, "aselbend, ud ağacı, misk, ladin gibi mevâd-ı ıtriyyeden mürekkeb bir şeydir, ateşde yakılırsa etrafa güzel koku yayar," açıklamasını yapmaktadır, krş. SALÂHÎ, s. 105; MÜTERCİM ÂSIM², c. I, s. 759. Şeyhülislam Esad Efendi, bunun mübarek gecelerde yakmak için misk ve aselbend ile karıştırılıp satıldığı bilgisini aktarır, krş MEHMET ESAT, s. 138.

buhurdan "micmer", buhurdanlık (altın gümüş veya bakırdan), bkz. PAKALIN, c. II, s. 532.

buhurumeryem "bahûr-ı Meryem", Türkçede "Meryem ana eli" de denilen, köküne "tomuz ağırşağı" adı verilen bir bitki, krş. MÜTERCİM ÂSIM², c. I, s. 759; "siklamen (çiçek ismi)", bkz. TIETZE, c. I, s. 390. Çoğu sözlük ve kaynaklar, halk arasında tavşankulağı da denilen bu bitkinin eski tıpta ilaç olarak kullanıldığını belirtmektedir. Bu bitkinin oluşumu ile ilgili anlatı için bkz. PALA², s. 89; Hz. Meryem'in doğum sırasında yapıştığı çiçek.

bukağı "bend", eskiden tutsakların ayaklarına takılan ve ucuna pranga bağlanan demir halka; bende çekmek (zincire vurmak), bkz. MENINSKI, c. I, süt. 896-897.

bulanıklık zamanı perişanlık, divanelik zamanı, bkz. TULUM, s. 459; suların bulanık aktığı zaman (bahar mevsimi); bahar günlerinde salınıp gezme, dolaşma zamanı ("âşıklık zamânı" paralelliğinde).

bu/rası burası / bu râsı (bu râ harfi, bu hançeri, bu kaşı).

bu/rayı burayı / bu re'yi (bu fikri).

bu/riya "bûriyâ", hasır; buriya / bu riya.

bülbüle sürahi, kabalak şişe, bkz. TULUM, s. 467; emzikli su kabı anlamındaki "kilindir" karşılığı için bkz. ŞAHİDÎ, s. 62.

bûse-i Dârâ Büyük İskender'in Pers kralı Dara'yı yenip İran'ı fethetmesini anıştırma.

C

cadı "câdû", büyücü; gamze, göz, saç; Osmanlı şiirinde bir görüşte insanı allak bullak eden, efsunlayan iri gözlü büyüleyici güzeller.

caize "ma'rûf", mükâfat, bkz. TULUM, s. 1199.

cambaz "cân-bâz", gerilen ipler üzerinde bedeni çeşitli şekillere sokarak oyun sergileyen kişi. Kaynaklar Osmanlı şenliklerinde cambazların ipler üzerinde sergiledikleri oyunlardan ve bu konuda Türklerin ne kadar ileri olduklarından övgüyle bahsetmektedir, bkz. AND², s. 142-147.

came elbise; kaftan, bkz. TULUM, s. 477; ayrıca bkz. "altun beneklü câme", "ergavânî câme", "kebûd câme", "mâî câme", "zer-beft câme" md.

Cami Molla Cami (1414-1492) ünlü şair ve mutasavvıf.

cariye "şâhid-i kâşâne", bkz. ONAY, s. 413, bkz. "şâhid" md.

Cebbâr dilediğini dilediğinde zorla yaptırma gücüne sahip olan; doksan dokuz güzel addan biri.

Cebrail'in kanadı "şeh-per-i Cibrîl-i emîn". Minyatürlerde Cebrail'in kanatlı olarak resmedildiği görülür. Bâkî Cebrail'in kanatındaki en uzun tüyü, övdüğü Şam kadısının okuna yakıştırıyor, bkz. AND¹, s. 53 (Cennet tahtına oturan Hz. Muhammed, Cebrail ve öteki meleklerle olan minyatür), 136. (Hz. Muhammed'in hasta yatağında Cebrail ile konuşmasını resimleyen minyatür).

cetvel "cedvel", tezhip terimi. Yazma kitapların kenarına altın suyu ile çekilmiş çizgiler; "liste, fihrist (kitaplarda) yazıyı çevreleyen çerçeve", bkz. TIETZE, c. I, s. 423.

celali asi, azgın, tagî, zorba, ehl-i tugyân, fitneli, fitne-engîz, bkz. TULUM, s. 486-487.

Cem "Cemşîd", "hâtem-i Cem", "sâgar-ı Cem / Cemşîd", Cem ile ilgili anlatılar ve bunların Osmanlı şiirindeki yansımaları, "Cem kadehi", "Cem hatemi" için bkz. TÖKEL, s. 125-142 ile s. 408-409; ONAY, s. 136-137; PALA[2], s. 108-109; ayrıca bkz. "Cemşid" md.

Cem bezmi "bezm-i Cem". Geleneğe göre ilk olarak içki meclisini kuran Cem olduğundan, her türlü içki ve sohbet meclisine "bezm-i Cem" veya genellemeyle "bezm" denmiştir. Cem İran'ın mitolojik tarihinde bir padişah olduğu için "hükümdar meclisi", "sultan meclisi" anlamına da gelmektedir. Geniş bilgi için bkz. GÖLPINARLI[2], s. 408.

Cem Kadehi "câm-ı Cem", tılsımlı ve üzerinde yedi yazı olduğuna inanılan efsanevi kadeh.

Cemşîd "İran mitolojisine göre yedi yüz, yahut bin yıl yaşamış. Halkı âlim ve zahitler, askerler, çiftçiler ve sanatkârlardan ibaret olmak üzere dört kısma ayırmıştır, insanlara faydalı olan birçok sanatı icat etmiş, güneşin hareketini esas tutarak güneş yılını kabul eylemiştir. Şarap yapmak ve içmek, güneşin koyun burcuna girişini yılbaşı ve bayram tanıyıp bu güne 'Nevruz-Yeni gün' adını vermek de onun zamanından kalmıştır. Cemşid, nihayet ululuğuna güvenip tanrılık davasına kalkışmış, halk bundan bıkmış, yüz çevirmiş, bir rivayette Şeddad soyundan gelmiş olan Dahhak onun yerine hükümdar olmuştur. Cemşid, Hint ülkesine, oradan da Çin'e kaçmış ve orada ölmüştür. Bazılarına göre Cemşid, Süleyman Peygamber'dir. Cemşid'in camı, yani kadehi de meşhurdur. Buna dünyayı gösteren kadeh mânasına 'Camı cihannüma-Camı gîtînüma' derler. Bu kadeh yedi kat göğe benzer bir tarzda yedi madenden yapılmış, üstünde de yedi yazı varmış, Cemşid'e 'Cem' de denir. Yü-

zük yahut rüzgârla anılırsa, Süleyman Peygamber; cam, yani kadehle anılırsa, Cemşid; aynayla anılırsa, İskender kastedilir. Şiirde şarap meclisi, hemen daima Cem meclisi, Cemşid meclisi diye geçer. Gerek Cemşid, gerek Dahhak, tarihî bir şahsiyet olmayıp iki Hint mabududur. Sonradan bu mabutlar, İran'ın mitoloji tarihine iki hükümdar olarak geçmiştir." bkz. GÖLPINARLI[3], s. 670-671, bkz. "Cem" md.

cennet bahçesi "bâg-ı İrem", bâg-ı Rıdvân", "bâg-ı bihişt", "bâg-ı cennet", bâg-ı huld", "bâg-ı kuds", "bûstân-ı İrem", "cennet bâgı", "çemenzâr-ı cennet", "gülistân-ı İrem", "gülşen-i İrem", "gülzâr-ı cennet", "gülzâr-ı cinân", "ravza-i cennet", "ravza-i firdevs", "ravza-i Rıdvan", "riyâz-ı bihişt", "riyâz-ı cennet".

cesed üzerine iksir ilavesiyle kıymetli maden elde edilen madde (kimya terimi), ilm-i kimya ve terimleri için bkz. LEVEND, s. 189-194; cisim; "Cesed ile cism ma'nâca farksız gibi ise de mevki'-i isti'mâlce çok farklıdır. Cism cesedin yerine kullanabilir fakat cesed cismin makâmında isti'mâl olunsa –merhûm Nâcî Efendi'nin lugat kitabında yazdığı vech ile– gülünc olur" Krş. SALAHÎ, s. 208, bkz. "cism" md.

cevher mücevher (elmas, yakut, zümrüt gibi taşlar için); kabiliyet, inci (tutiyaya katılması yönüyle); hüner, ustalık; "Zî-kıymet olan taş ve içinden maden çıkan taş ve bir nesnenin mâdde-i müessire-i hâlisesi ve bir şeyin hasılı olan madde ve kâim bi-nefsih olan madde ve Horasan ve Şam kılıçlarında olan siyâh ve beyâz dalga gibi benekler ve noktalı olan harf ve hurûfât noktası." Bkz. REMZÎ, c. I, s. 403.

cevherî terkip tedavi için içinde çeşitli bitki, amber ve yakut, lâl vb. cevherlerin bulunduğu karışım; geniş bilgi için bkz. HACI PAŞA, s. 195-197. ("altmış birinci bâb: cevârişler ve müferrihleri bildürür").

ciger bağır, yürek, bkz. TULUM, s. 498-499.

cism beden, vücut.

cömertlik "cûd", el, bulut, çiy bağlamlarında; ideal hükümdarın en önemli niteliği.

cübbe ve sarık "cübbe vü destâr". *Türk Giyim Kuşam ve Süslenme Sözlüğü*'nde cübbe ve beyaz tülbent sarığın ilmiye sınıfına, yani medrese softalarına, cami ve mescitlerdeki imam, müezzin ve kayyum efendilere ait ayırt edici bir özellik, bir nişan olduğu yazılıdır, bkz. KOÇU, s. 57-58.

cüra "cür'a", tortu, şarap posası (çokluk toprağa dökme yönüyle); kadehin sonundaki damla, öpücük.

cüradan abdalların kemerlerine astıkları çakı, çakmak ve esrar mahfazası, daha geniş bilgi ve tanıklar için bkz. ONAY, s. 143-144; GÖLPINARLI², s. 70-71.

Ç

çam "sanavber", çam fıstığı ağacı

çanak yağması "hân-ı yağmâ", bu gelenek ile ilgili bilgi ve minyatürler için bkz. AND², s. 56, bkz. "han-ı yagmâ" md.

çark "çarh", yay; "ayak yardımıyla kurulan, kolları çelikten yapılmış harp yayı, arbalet. Gövdesi tüfenk biçimindedir", krş KUŞOĞLU², s. 63; çıkrık; felek.

çekirge ayağı "pây-i melah", bkz. TARLAN, s. 102; karıncanın hediye olarak Hz. Süleyman'a çekirge ayağı götürmesi.

çelik miğfer "migfer-i pûlâd", demir başlık, tulga, demir külah, zirh külah, bkz. TULUM, s. 1251.

çember "çenber", cambazların gösteri yaptığı halka, güzelin saç kıvrımı; kandillerin asıldığı yuvarlak halka; gök, felek.

çene gamzesi "çâh-ı zekan", "çâh-ı zenahdân", çene çukuru / kuyusu.

çeng yay şeklinde eğri biçimli, dikine tutulan, yirmi dört telli, Türk musikisinde vaktiyle kullanılmış bir çalgı, ÖZTUNA, s. 66.

çengel kullâb; "İstanbul'da şimdiki Eminönü civarında bulunan çengel, eski bir gravürden ve karşı sayfada yer alan minyatürden anlaşıldığına göre, iki direk arasında yere paralel ve birbirinden 70-80 santim mesafede iki kalas geçirilmesiyle oluşan bir çeşit iskele imiş. Alttaki kalasa bir adam karnından sığacak genişlikte 4-5 çengel tespit edilip her çengelin üzerine isabet eden hizasında bir makara sistemi bulunurmuş. Çengele geçecek mahkum, kolları ve bacakları arkadan bir araya getirilip bağlandıktan sonra makara ile yukarıya çekilerek, daha önce yukarıda yer alan cellât tarafından karın boşluğundan kancaya geçirilirmiş. İbret için daima kurulu bekletilen 'çengel'den pek çok seyahatnamede aşağı yukarı aynı ifadelerle bahsedilmektedir.." Bkz. ŞENTÜRK, s. 229; ONAY, s. 244; TIETZE, c. I, s. 496.

çerağ ışık dilberi, bkz. "ışık" md; kandil, mum; çırak.

çevgen "gûy u çevgân", ucu eğri cirit sopası.

çimen "çemen", ağaçlı, çiçekli yeşil alan, çayırlık, kır; bahçe; "bâğ, bostan, gülistan ve mevzi-i hürrem manasınadır", bkz. MÜTERCİM ÂSIM[1], s. 135; "bostan, bahçe, çayır, mera", bkz. TIETZE, c. I, s. 494; "düz ve hemvâr olan çayır ve bağ ve bahçe ve gülistan mahalli ve ağaçlık ve gölgelik mahal", bkz. REMZÎ, c. I, s. 416. ("Çemen" bugün anladığımız ince yeşil ot, çimen, yeşillik, çimenlik anlamlarından daha çok bütün ögeleri ve teşrifatıyla oturmuş bir klasik Osmanlı bahçesini göstermektedir.); "çemenzâr", "çemenzâr-ı cennet", "çemen bezmi", "çemen bülbülleri", "çemen etfâli", "çemen mülki", "çemen sahnı", "çemen iklîmi", "çemen diyârı", "çemen vilâyeti".

çimen bezmi "çemen bezmi", baharda bahçede / hasbahçede yapılan meclis.

çimen çocukları çiçekler; "çemen etfâli", "etfâl-i çemen", "etfâl-i bâg: *Şerefname*'de sebze vü nebât ve nihâl-i nevreste ve şâh-ı tâze ma'nâlarına mestûrdur." Bkz. ŞUURÎ, s. 333.

çin kıvrım; öfke, kırgınlık, kaş çatma; Çin.

Çin ü Maçin Çin, Orta Asya ve Uzak Doğu'nun efsanevi adı.

Çin aynası "âyîne-i Çîn", tunçtan yapılmış ayna. Ahmet Talat Onay, *Burhân-ı Kâtı' Tercümesi*'nden alıntılayarak "tunç madeninden düzülmüş bir nevi hassalu âyînedür" açıklamasını verip Bâkî'nin bu beytini tanık olarak göstermektedir, krş. ONAY, s. 104.

çini kabâ sırlı kaftan; "çîn-i kabâ: izâfetle kaftan yeninde olan büklüm", bkz. ŞUURÎ, s. 92.

çini kubbeli "kâşî kubbelü", nakıştan kubbeli; ilk olarak İran'ın Kâşan kentinde yapılması nedeniyle bu adla anılan pişmiş kilden sırlanmış duvar kaplaması, bkz. STEINGASS, s. 1005; ŞÜKÜN, s. 1486.

çiy tanesi "jale", "şebnem", sabah vakti yaprak ve çimenlerde oluşan su damlacıkları.

çörek otu "habbetü's-sevdâ", ben.

D

dâg abdâl / dervişlerin baş ve göğüslerine dâg vurmaları; dâgın tedavide kullanımı; meczupları hem zayıf düşürmek hem de cinlerini yakmak için başlarına dâg vurma ve üzerine de pamuk yapıştırma âdetleri ile ilgili inanış ve ritüeller hakkında geniş bilgi ve tanıklar için bkz. ONAY, s. 159-160; ayrıca bkz. "penbe-i dâg", "tâze dâg", "tâze tâze dâg" md.

dâg fitili derin yaralara sokulan gaz bezi, bkz. TIETZE, c. II, s. 71.

daire tef, bkz. ÖZTUNA, s. 72; aruz bahri; "Hanendelerin zilli defi demekse de maksat mazhar denilen dergâhlarda,

âyinlerde çalınan zilsiz büyük bir deftir." Bkz. ONAY, s. 60.

dâl işaret, gösterge, delil, numune; (د) harfi; ayrıca "dâl-nal" bağlamında.

dal taç sarıksız başlık. Ahmet Talat Onay, "...eski zamanlarda da ağır ve büyük bir yük olan kavukların secdede düşmesi ihtimalinden dolayı namazda çıkarıldığı, sarıksız taç giyildiği anlaşılıyor," demekte ve bayram merasimleri veya diğer törenlerde bu taçların sorguçlu, mücevherli olduğunu, ayrıca görkemli görünmek için de her zamankinden büyük sarıldığını eklemektedir, krş. ONAY, s. 161; "dervişlerin bir çeşit başlığı", bkz. TIETZE, c. I, s. 553; ayrıca bkz. KOÇU, s. 85.

Dara Osmanlı şiirinde "İskender" ile yaptıkları savaş ve bu savaştaki yenilgisiyle geçer. Verilen tanıklarda İskender'e karşın olumsuz bir hükümdar imajı vardır. "rikâb-dâr", "bûse-i Dârâ", "deryûze eylemek" deyişleri İskender'e karşı Dârâ'yı konumlandırmaktadır, bkz. TÖKEL, 150-156; ayrıca bkz. "tâc-ı Dârâ", "efser-i Dârâ" md. Bu bağlamlarda Dara, Osmanlı padişahı karşıtlığında ele alınarak yine olumsuz bir hükümdar imajı çizilir.

daru-yı hüşber "dârû-yı hüşber", uyuşturucu özelliği olan, içeni veya koklayanı uyutan afyon terkibi, bkz. ONAY, s. 162; STEINGASS, s. 497.

daru-yı kattal "dârû-yı kattâl", sert ve etkili bir keyif verici.

dava iddia, taslama; tasavvuftaki dava-mana karşıtlığı için bkz. GÖLPINARLI[2], s. 81; ULUDAĞ, s. 136.

Davud Calud ile savaşı bağlamında iyi bir savaşçı olması, zırh yapmak için demiri yumuşatmasının yanı sıra sesinin güzelliğiyle ünlü peygamber, bkz. KUR'AN, Neml 15, Enbiya 79, Sâd 18, 19; AND[1], s. 163; ONAY, s. 163; PALA[2], s. 133.

dedikodu "kîl ü kâl", söz, şiir; kîl (kıl / bel / nazik), kâl (leb / söz / hayal), bkz. TARLAN, s. 72.

def tef; Türk musikisinde bir usul vurma aleti, bkz. ÖZTUNA, s. 78-79.

defter ve divan "defter-i dîvân", (divan ve defter) şiir kitabı; bir savaş için sancak-ı şerif çıkarıldığında divan tertiplenip askerlerin bir bir bu deftere kaydolunması.

değnek sopa, asa, baston (rakibe vurmak için), bkz. TIETZE, c. I, s. 576-577.

Dehlu Hindistan'da tarihî Delhi şehri; Hüsrev-i Dehlevî. Ayrıca "Dihlîde" ve "Dihlûda" varyantları tespit edildiği görülmektedir.

deli meczup; "dîvâne", "kıpkızıl dîvâne", "zencîrden boşanmış dîvâne", "zencîrini sürer dîvâne".

denizin acı tuzu "milh-i ücâc", tuzlu ve acı ("azb-i furât" karşıtlığında); "O, birinin suyu lezzetli ve tatlı, diğerininki tuzlu ve acı olan iki denizi salıverip aralarına da görünmez bir perde ve karışmalarını önleyici bir engel koyandır." Bkz. KUR'AN, Furkan 53; "İki deniz aynı olmaz. Şu tatlıdır, susuzluğu giderir, içimi kolaydır. Şu ise tuzludur, acıdır. Bununla beraber her birinden taze et yersiniz ve takınacağınız süs eşyası çıkarırsınız. Allah'ın lütfundan istemeniz ve şükretmeniz için gemilerin orada suyu yara yara gittiğini görürsün." Bkz. KUR'AN, Fâtır 12, bkz. YILMAZ, s. 126; ayrıca bkz. "azb-i furât" md.

dergâh kapı, eşik (saray kapısı); huzur, makam; meyhane; tekke; "dergâh-ı Hakk", "dergâh-ı muallâ".

destar katlanıp şerit hâline getirilerek taçların üzerine sarılan ince kumaş ve tülbent, bkz. KOÇU, s. 87, 203; ATASOY², s. 204-208.

deve kini "kîne-i şütür", deve kini; devenin kendisine fenalık yapana kin beslemesi, bu kinini yıllarca saklaması, fırsat bulduğunda intikam alması, bkz. ONAY, s. 168.

devlet Osmanlı şiirinde en işlevsel kavramlardan biri; kutluluk, bereket, ikbal; mutluluk, talih; makam, haşmet, şan; hükümet, mülk, saltanat, bkz. TULUM, s. 582.

devletlü kutlu, mübarek, izzetli; bey, efendi, çelebi, bkz. TULUM, s. 582.

devr-i Kamer halk arasında "ahir zaman". İslam kozmolojisine göre bütün gezegenlerin devirleri bitmiş, en son olarak Kamer gezegeni devretmektedir. Bu devirde çok fitneler çıkmakla birlikte sonunda kıyametin kopacağına inanılır. Osmanlı şiirindeki anlam ve tanıklar için bkz. ONAY, s. 169.

devr-i meclis mecliste kadehin dönüşü. Abdülbâki Gölpınarlı bu ritüeli şöyle anlatır: "Eskiden şarap veya rakı içenler yer sofrasının çevresine otururlar, meclisin en güzel ve genci sakilik eder ve herkes bir kadehten içerdi. Saki önce meclisin en büyüğüne sunar, sonra sırasıyla herkese verirdi. Kadehi sağ eliyle tutar, şişe de sol elinde dururdu. Herkese kaldıracağı derecede sunar ve hiç kimse kadehte bir parçacık içki bile bırakamazdı. Meclisin en büyüğünden başlayıp yine ona kadar herkese sırasıyla şarap veya rakı sunması mecliste bir devir yapar, en son kendisi de içip kadehi doldurarak önüne koyardı ki buna 'devr-i meclis' denirdi." Bkz. GÖLPINARLI[2], s. 410; ONAY, s. 169.

devr usulü Türk musikisinde bir usul. *Bâkî Dîvânı*'nda güneş defi, devr usulünü tutarak çehresini gizlemekte ve böylelikle gece olmaktadır.

diba seraser, dibac; "çiçek nakışları dokunmuş kıymetli bir ipekli kumaşın adı, bazen türlü renklerdeki çiçeklerin ipekleri arasına altın teller de atılırdı." Bkz. KOÇU, s. 89-90; "câme-i dîbâ", "kırmızı dîbâ".

dilber "büt", "nigâr", "sanem", bkz. TULUM, s. 1548.

dilberdudağı "teng-i sükker / şekker", bkz. MÜTERCİM ÂSIM[1], s. 763.

dilkeş gönül çekici, gönül cezbedici; Türk musikisinde birleşik bir makam, bkz. ÖZTUNA, s. 95.

dilküşa makamı "makâm-ı dil-güşâ", Türk musikisinde mürekkep bir makam, bkz. ÖZTUNA, s. 96; iç açıcı, gönle ferahlık veren.

dimağ burun; akıl; şuur, hatır.

dinar mangır, altın; filori, bkz. PAKALIN, s. 451-452; ayrıca bkz. "kızıl dinar", "dînâr u dirhem".

Diraht-ı Kelîm Hz. Musa'nın Tur Dağı'nda Allah'la konuşması yönüyle; "enfâs-ı Îsevî" paralelliğinde.

dirhem gümüş (para); "dirhem ü dînâr".

diri diri yanma "ihrâk-i nâr", "ihrâk bi'n-nâr" (diri diri yakma cezası).

diş kirası eski Ramazanlarda, iftara gelen konuklara "dişleriniz aşındı, teşekkür ediyoruz" anlamında verilen hediye; daha geniş bilgi için bkz. PAKALIN, c. I, s. 455; "kiraz" (güzelin dudağını iple sıkarak kiraz şekline sokması bağlamında); ayrıca "şiir ve kaside caizesi" anlamı için bkz. ONAY, s. 172.

dîv cin (Süleyman-yüzük anlatılarında "dîv", bazen dev, bazen de cin veya şeytan olarak geçmektedir, bkz. ONAY, s. 172. (Onay, Süleyman bağlamında "div"i dev olarak anlamlandırmıştır.) Ayrıca bkz. AND[1], s. 166. (Taberî'ye göre Sahr adındaki şeytandır.)

divan defteri "defter ü dîvân", "defter-i dîvân", (divan ve defter) şiir kitabı; bir savaş için sancak-ı şerif çıkarıldığında divan tertiplenip askerlerin bir bir bu deftere kaydolunması.

divit "devât", kalemleri koyacak bir kutu ve yanında kapaklı hokkasıyla beldeki kuşağa çaprazlamasına sokularak taşınan ufak bir yazı takımı, bkz. ÖZEN, s. 16.

divit ve kalem şekil olarak "âh" (ﺎﻫ).

dizgin "inân", bkz. LEVEND, s. 374.

doğru âşık; eğri (rakip) karşıtlığında, bkz. Cemal Kurnaz, "Ok Doğru, Yay Eğri", *Divan Dünyası*, s. 51-57.

dokuz dolaplı değirmen "nüh dolâb", dokuz dolap (su değirmeni); dokuz felek; dokuz kat gök.

dolap çark (gökkuşağı ve gökyüzünü şekil olarak niteleme bağlamında) bkz. ONAY, s. 178; su dolabı (gözleri bağlı bir beygir tarafından kuyudan su çıkarmaya yarayan çark); bayram yeri dönme dolabı, atlı karınca, bkz. TIETZE, c. I, s. 639; AND², s. 58.

dolmuş sandal; şarap, bkz. TS., c. II, s. 1205; ONAY, s. 174.

dostkânî Ahmet Talat Onay, *Burhân-ı Kâtı'* ve *Ferheng-i Şuurî*'den alıntılayarak mecliste dostlar arasında "filânın aşkına" (şerefe) diye içilen veya ikram edilen içki kadehi anlamını vermektedir, bkz. ONAY, s. 175; "... içki meclisinde kendi içeceği içkiyi başkasına içirmek, yahut birinin aşkına içmek mânalarına gelir." Bkz. LEVEND, s. 339.

dönme dolap bayramlarda binilen salıncak, dönme dolap, atlıkarınca, bkz. AND², s. 58. (Metin And, bunları "büyük oyuncaklar" alt başlığıyla incelemiştir.)

dört unsur "çâr erkân", dört unsur (hava, su, ateş, toprak).

duacı "duâ-gûy", "senâ-hân", Osmanlı'da törenlerde veya resmî toplantılarda dua eden kimse, bkz. PAKALIN, c. I, s. 479.

dünya malı "metâ'-ı dehr", dünya kumaşı ("esbâb" paralelliğinde), krş TULUM, s. 1243; "dünyâ metâı".

Dünya Gösteren Ayna "âyîne-i âlem-nümâ", "âyîne-i İskender", "mir'ât-ı İskender", Büyük İskender'in hocası Aristo tarafından İskenderiye'de yaptırılmış olduğuna inanılan, uzaktaki düşmanı gösteren ayna.

Düldül Hz. Muhammed'in Hz. Ali'ye hediye ettiği at; "Peygamber'in katırının adı, bir rivayete göre Hazreti Ali de ona binmiş (kelimenin asıl mânası uzun oklu kirpi)" bkz. TIETZE, c. I, 670.

düzgüncü "meşşâta",Tahir Olgun şu açıklamayı yapar: "Eskiden gelinlerin yüzlerine düzgün süren, kaşlarına rastık,

gözlerine sürme çeken, alınlarına, yanaklarına ve çenelerine yapıştırma denilen mücevherleri yapıştıran kadın ki buna Türkçede 'yüz yazıcı' derlerdi." Bkz. OLGUN[2], s. 37.

E

Ebu Cehil Hz. Muhammed'in ve İslam'ın düşmanlarından biri.

Ebussuud Efendi Bâkî'nin "şitaiyye" sunduğu ünlü şeyhülislam (1490-1574), bkz. YYOA, c. I, s. 388-390.

eda hoş ifade, albenilik, zarafet, şirinlik, bkz. TIETZE, c. I, s. 687.

Edhemî taç "tâc-ı Edhem", Edhemî taç; dört dilimli bu taç İbrahim Edhem'in taç ve tahtını terk etmesine gönderme yapılarak aza kanaat etmenin sembolü olup Bektaşilerce kullanıldığına dair ve resimler için bkz. ATASOY[2], s. 181; PAKALIN, c. I, s. 504.

efşanper efşancı, kâğıtları ve kitap sayfalarını nakışlarla süsleyen usta; bkz. TIETZE, c. I, s. 692.

eğri rakip; doğru (âşık) karşıtlığında; Kurnaz, Cemal, "Ok Doğru, Yay Eğri", *Divan Dünyası*, s. 51-57.

ehl-i beyt "Âl", Hz. Peygamberin ailesi.

ejder çekme kasırgalar ve tayfunlar döne döne havaya yükselirken meleklerin göğe bir ejder çektiği inancı, meleklerin gökten zincir indirip çekmesi ve Kafdağı'nın arkasına atması, bkz. ONAY, s. 185.

ejderha "ejdehâ", kanatlı, dört ayaklı, yedi başlı olarak hayal edilen mitolojik yaratık, bkz. AND[1], s. 302. Ancak *Bâkî Dîvânı*'nda definelerin koruyucusu yılan bağlamında geçmektedir, bkz. ONAY, s. 165. ("define"); Hz. Musa'nın mucizesi; Metin And, Hz. Musa'nın Firavun'un önünde asasını yılana dönüştürdüğünde minyatürde yılan yerine ejderha görülmekte olduğunu söylemektedir, bkz. AND[1], s. 303.

Ehremen Zerdüştlere göre kötülük ve şer tanrısı (Hürmüz'ün karşıtı), bkz. ONAY, s. 139.

eksikli âciz, kemter (âşık); fakir, eli boş, züğürt, bkz. TS., c. III, s. 1412-13; TULUM, s. 656.

Elest "bezm-i elest", "câm-ı Elest", "mest-i Elest", "Hani Rabbin (ezelde) Âdemoğullarının sulplerinden zürriyetlerini almış, onları kendilerine karşı şahit tutarak, 'Ben sizin Rabbiniz değil miyim?' demişti. Onlar da, 'Evet, şahit olduk (ki Rabbimizsin)' demişlerdi. Böyle yapmamız kıyamet günü, 'Biz bundan habersizdik' dememeniz içindir." Bkz. KUR'AN, A'râf 172; Allah'ın elest meclisi veya bezminde kulları arasında bir sözleşme yapması, kulların bu sarhoşluğu, manevi zevki dünyada tekrar özlemesi bkz. ULUDAĞ, s. 99.

Elest kadehi "câm-ı Elest", tasavvufta sözü edilen ilahi sözleşmede kulların belâ / belî (evet) diyerek tasdikleri.

elmas "pâre-i elmâs", yalın; tanıklarda hançer ve kılıcın niteleyicisi bağlamında sert ve keskin kılıç / hançer anlamlarında; "keskin kılıç, bıçak ve hançer makulesi âlâta... ıtlâk olunur' krş. MÜTERCİM ASIM[1], s. 209; "Yunanî'den aslı azamas olup sert çelik manasınadır..." krş. SALAHÎ, s. 171; ayrıca bkz. ONAY, s. 189-190.

emîr-i meclis "mîr-i meclis", meclise kimlerin davet edileceğini tayin eden enderun ağası, bkz. İNALCIK, s. 180.

Emrî (öl. 1575) Edirneli Osmanlı şairi (Bâkî ile tartışmaları ve atışmaları yönüyle).

er çerağı seyyah dervişlerin, abdalların bir tepsi içine mum dikip yakarak para toplamaları geleneği; daha geniş açıklama ve tanıklar için bkz. ONAY, s. 192-193.

Erdeşir "Şâh Erdşîr", Erdşir eski İran hükümdarlarına verilen ad olup öfkeli, gazaplı; yiğit, kahraman anlamlarına gelir. Verilen tanıkta, kahraman padişah anlamında olup Kanunî'den sonra tahta geçen Sultan II. Selim'i niteleme bağlamında kullanılmıştır, bkz. TÖKEL, s. 165.

erenler "merdân", Allah erleri (gönül adamları bağlamında), bkz. "şâh-ı merdân", yiğitler.

erguvan "ergavân", İstanbul'un büyük bahçeleri ve hasbahçelerindeki erguvan çiçeğinin yeri için bkz. ATASOY[1], s. 139-140; "nihâl-i ergavân", "nahl-i ergavân", "şarâb-ı ergavân", "mey-i ergavân".

erguvan şarabı "mey-i ergavân", Onay, erguvan şarabının humârı gidermekte eşsiz olduğunu *Burhân*'dan aktararak belirtmektedir, bkz. ONAY, s. 418, "şarabın çeşitleri" md.

Erjeng Mani'nin ünlü resimlerinin bulunduğu kitap; geniş bilgi için bkz. TÖKEL, s. 232-239.

erimiş lâl "la'l-i müzâb" (erimiş lâl); şarap.

esrar esrar (uyuşturucu anlamında); "Hâlis Hint keneviri yaprağı üstündeki yağlı sakızdan bir takım ameliyelerden sonra isti'mal olunan maddedir. Yenilir; kabak, nargile ve sair sûretle içilir", bkz. "keyfiyyet-i esrâr", sır, giz.

esrar dalgası "keyfiyyet-i esrâr", "esrâr-ı gam", esrar âlemi, bkz. ONAY, s. 196-197.

eşik "işig", "dergâh", "hâk-i der", "hâk-i kadem", "hâk-i pây"; "kapının dip basamağı", bkz. TIETZE, c. I, s. 747. Osmanlı şiirinin en önemli kavramlarından biri. "âsitânı hâki", "âsitânı toprağı", kapı veya kapı eşiğini imleyen bu söz kalıbı, Osmanlı kültüründe çok önemli bir simgedir. Özellikle saray kapısı ve eşiği, ulaşılması veya yaklaşılması arzulanan, yüz sürülen bir otorite mekânı olarak görülür. "Tasavvufta ve genellikle doğulu kavimlerde eşiğin bir kudsiyeti vardır. Ulu kişilerin ululuğunu anlatmak için oturdukları evlerin eşiklerin ululuğundan söz edilir... Müridin şeyhin eşiğini öpmesine *eşiğe baş koymak* denir... Eşiğe basılmaz, eşik öpülür." Bkz. ULUDAĞ, s. 178.

eşref saati "şeref-i âfitâb", tılsım ve muskanın yazıldığı zaman; daha geniş bilgi ve tanık beyitler için bkz. ONAY, s. 425.

evbâş "sükûn-ı vâv ve feth-i bâ-i muvahhide ile âlüfte ve âlûde ve levend-i bî-kâr" ŞUURÎ, 32; aylak, avare; "ayak takımı," TIETZE, c. I, s. 752.

eyer örtüsü "gâşiye ber-dûş", Sultan III. Mehmed'in atının haşası; at eyerinin altına örtülen sırmalı veya şerit süslemeli, sahibinin servetine göre kıymetli taşlarla bezenmiş örtü.

eylük okun ucundaki sivri kemik veya demir kısmı, temren.

eyvân-ı Keyvân Zühal'in (Satürn) katı / göğü, yedinci kat gök. Zühal gezegeni; gök mitolojisine göre en uzak gezegen. Zühal'in yedinci gökte oturup oradan dünyaya bakması yönüyle yüce makam bağlamında kullanılmıştır, bkz. AND[1], s. 341; ONAY, s. 471.

ezel bezmi "bezm-i ezel", "bezm-i elest". Doğu edebiyatlarındaki geleneğe göre, "elest meclisi"nde aşk şarabı sunulmuş ve âşıklar sevgililerine o zaman tutulmuşlardır.

F

Fağfur Çin imparatoru.

fahir libas gösterişli, kıymetli şık elbise; güzel, şaşaalı, şanlı, ihtişamlı; padişahlar tarafından yüksek bürokratlara mükâfat olarak giydirilen süslü, kıymetli kaftan; "libâs-ı fâhir", "hil'at-ı fâhire" bkz. SALAHÎ, s. 176; "şerefli, ihtişamlı. *Andan gözsüz fâhir donları geydi.* (Ferec v. 217a). *Fâhir taâmlar yaraklasun* (a.e.v. 246b)", bkz. TIETZE, c. II, s. 28.

fahr üzeri dilimlere bölünmüş taç; "yokluk benim övüncümdür" mealindeki hadise dayanarak tasavvuf erbabı, yokluk yolunun yolcuları olduklarını gösteren serpuşlarına, taç ve sikkelerine bu adı verirler." bkz. GÖLPINARLI[2], s. 119; ayrıca "fahr", "fahr-i Edhemî", "fahr-i Hüseynî" için bkz. PAKALIN, c. I, s. 583; bkz. ATASOY[2], s. 196, (görsel malzeme açısından önemli); övgü, iftihar.

farkadan Küçükayı takımyıldızındaki iki parlak yıldız.

fen sanat, şiir; hüner, marifet, ilim; tanıklar için bkz. TIETZE, c. II, s. 43; "fenn-i belâgat", "fenn-i sühan".

fenâ yokluk, ölümlülük, hiçlik, fanilik, geçiçi hâl, bakî olmayış; "bekâ"nın zıddı. İslam mistisizminde yol erinin kendi iş ve davranışlarını görmekten geçip gerçek kul olma noktasına varışı (fenâfillâh).

Ferhad Fars ve Osmanlı edebiyatlarının en ünlü aşk kahramanı; *Şehname*'de ele alınışı ile İran ve Osmanlı şairlerince işleniş biçimleri hakkında bkz. TÖKEL, s. 433-441; ayrıca bkz. ONAY, s. 210.

Feridun *Şehname*'de yeryüzü padişahı olması, adaleti, doğruluğu, iyilikseverliği ile anılan Pers kralı; verilen tanıkta Feridun'un makamı ile sevilen (padişah / sevgili) kişinin eşiği, yöresi arasındaki karşıtlık vurgulanmaktadır. Feridun ile ilgili söylenceler ve Hint mitolojisi ile bağıntıları için bkz. TÖKEL, s. 166-173.

Feridun Bey nişancı, tarihçi, Feridun Ahmed Bey (öl. 1583); Ahırkapı'da yaptırdığı konak için Bâkî tarih kasidesi sunmuştur; geniş bilgi için bkz. YYOA, c. I, s. 453-454.

ferman emir, buyruk; berat, buyrultu.

fermanlı köle "bende-i fermân", emir kulu, elinde azat belgesi olan köle.

ferraş kilim vb. yaygıları seren, yayan kimse, yaygıcı; geniş bilgi için bkz. PAKALIN, c. I, s. 608-609. yayan, seren; süpürücü; hizmetkâr; cami, mescit ve imarethane gibi yerleri süpürüp temizleyen kimse, bkz. TIETZE, c. II, s. 48.

Ferverdin Celali takviminde baharın ilk ayı; "fer virdi".

Fetih ayeti "İnnâ fetahnâ leke fethan mübînâ" (Şüphesiz biz sana apaçık bir fetih verdik), bkz. KUR'AN, Fetih 1; Osmanlı şiirindeki tanıklardan kılıç ve hançerlerin üzerinde bu ayetin yazılı olduğu anlaşılmaktadır.

Fırat'ın tatlı suyu "azb-i furât", Fırat'ın tadı (çok tatlı ve susuzluğu kesen), "milh-i ücâc" karşıtlığında; "hâzâ azâbün furâtun ve hâzâ milhun ücâcun" (O, birinin suyu lezzetli ve tatlı, diğerininki tuzlu ve acı olan iki denizi salıverip aralarına da görünmez bir perde ve karışmalarını önleyici bir engel koyandır), bkz. KUR'AN, Furkan 53; ayrıca bkz. YILMAZ, s. 26.

Filibeli Mahmud Efendi Baba Efendi; Bâkî'nin iki kaside sunduğu şeyh.

Filip'in oğlu "ferzend-i Fîlekûs", İskender.

filori üzeri zambak desenli, ilkin Floransa'da basılan, sonraları Avrupa'da ve Osmanlı ülkesinde kullanılan altın para; daha geniş bilgi için bkz. PAKALIN, c. I, s. 629-630.

Firavun ile Haman Firavun ve veziri; Musa Peygamber zamanında yaşayan Mısır hükümdarı; ordusu ve Kızıldeniz'de boğulmaları bağlamında, bkz. ONAY, s. 213.

firengi kırmızı al (kumaş), bkz. STEINGASS, s. 922; "ruddy of pleasing aspect" (görünümü hoş kırmızı); Frenk.

Firengistân Frenk ülkeleri (Osmanlıların Batı Avrupa için kullandıkları terim); zülüf, saç; karanlık.

firuze "pîrûze", "fîrûze", mavi renkli kıymetli bir taş, *Tuhfe-i Murâdî*'ye göre en değerlisi Nişabur'da çıkartılanı, firuzenin etkileri ve Aristo'nun bu taş hakkında İskender'e söyledikleri hakkında bkz. ŞİRVANÎ, s. 157-161.

fişek "hâven" (şenlik ve festivalleri betimleme bağlamında), bkz. ONAY, s. 174-175; "tüfek mermisi, kurşun; şenliklerde kullanılan patlayıcı ve yanıcı maddeler", bkz. TIETZE, c. II, s. 70.

fitil mumları yakmak için kullanılan alet; eskiden topları ve lağımları ateşlemekte kullanılan şerit, bkz. TIETZE, c. II, s. 71.

fitne isyan ve fesat; meftun etme, bkz. TARLAN, s. 82.

G

Gaffar kullarının günahlarını çok bağışlayıp esirgeyen; doksan dokuz güzel addan biri.

galiye-misk misk, amber, kâfur ve karanfil yağından yapılan kalemisk de denen güzel koku; "kalle-misk", DANKOFF, s. 159-160.

gamze süzerek göz ucu ile yan bakış; gözle işaret etmek; "El-gamz... ve göz ile yahud göz kapağını kapamak ile ya da kaş ile işaret eylemek ma'nâsınadır..." krş. MÜTERCİM ÂSIM², c. II, s. 191; "tâtâr-ı gamze".

gamze gamı "gam-ı gamze", "Esrarın cinsi iyi olur ve hamur yapılırken suyu karar gelirse iki avuç arasında yuvarlandığı zaman fitil olur. Buna zurefa gamze, avam kalem derler. Cinsi iyi olmazsa fitil olmaz ki bir adı da kabzadır. Edebiyatımızda gamze-i gam ve gamze gamı tâbiri de geçmektedir. Gamze sözü aslında gonca olmak mümkündür." Bkz. ONAY, s. 199, bkz. "ayyar" md.

gaşiye at örtüsü, haşa; at eyerinin altına örtülen sırmalı veya şerit süslemeli, sahibinin servetine göre kıymetli taşlarla bezenmiş örtü; "gâşiye ber-dûş" (Sultan III. Mehmed'in atının gaşiyesi), bkz. LEVEND, s. 373.

gazale ceylan yavrusu; güneş; "el-gızâle, sihâbe vezninde güneşe ıtlâk olunur." Bkz. MÜTERCİM ÂSIM², c. III, s. 302-303.

gelincik "lâle-i Nu'mân", Hire padişahı Nu'man bin Münzir'in çok sevdiği bir tür dağ lalesi.

Genc-i bâd-âver rüzgârın taşıdığı hazine; geniş bilgi için bkz. "Hüsrev-i Perviz'in Hazinesi" md.

geyik boğası geyik, sığır vesaire erkeği, bkz. AHMET VEFİK, s. 58; geyik ağası; "geyik sığını" dana, ahu dişisi karşılıkları için bkz. TULUM, s. 753.

gizli işret şürb-i yehûd (Yahudi içişi), gizli şarap içme, bkz. GÖLPINARLI³, s. 697.

gök aslanı "şîr-i gerdûn", güneş, bkz. "sherigardûn" STEINGASS, s. 772.

gök çalgıcısı Zühre, Nâhîd; Afrodit, Venüs.

gök kâtibi "debîr-i çarh", "debîr-i felek", Utarit, Merkür; minyatürlerde rahle başında yazı yazarken görülen, şiir ve inşanın, şairlik ve kâtipliğin sembolü gezegen, bkz. AND[1], s. 347; ONAY, s. 449.

göç çanı "ceres", çan; "evvel zamanda seferlerde göçmek vaktinde ceres çaldırırlarmış. Herkes uyansın diye." Bkz. ONAY, 145-146.

gönül ehli "ehl-i dil", "ehl-i fazîlet", "ehl-i hâl", "ehl-i irfân", "ehl-i kemâl", "ehl-i nazar", "ehl-i safâ", "Sofiler, gönle çok ehemmiyet verirler. Onlarca insan, bütün âlemin hülâsası olduğu gibi insanın maneviyeti ve hakikati de gönüldür. Gönlün hakikatini bilenlere 'gönül ehli, gönül sahipleri, ehl-i dil' denir." Bkz. GÖLPINARLI[3], s. 667-668.

göz nuru "çeşm ü çerâg", göz nuru; seçkin, güzide evlat.

gubar toz, toprak; (tanıklarda sevgili / padişahın kapısı veya eşiğinde bulunan ve gönülden temizlenmesi gereken toz bağlamlarında); toz, sürme; gubârî yazı ile ("gubâr ile"); hat sanatında gözle görülemeyecek kadar küçük yazı stili, bkz. ÖZEN, s. 22; toz hâlindeki esrar, gubâr-ı gam, bkz. ONAY, s. 198; LEVEND, s. 344.

gulgule çığlık, feryat, bkz. ONAY, s. 301; ötüşme, cıvıltı; kû kû (kumru sesi) bkz. ONAY, s. 206, "fâhte-serv" md.; velvele, gürültü; avaze.

güher mücevher; elmas, yakut, zeberced, lâl, firuze vb., bkz. MÜTERCİM ÂSIM[1], s. 282; inci.

gül altın (mendile altın koyma); "Çemende îşe gelmiş gonca-i ter / Biraz gül bağlamış bir dest-mâle"

gül yaprağı "berg-i gül", gülün pürüzsüz, kadife gibi olan kırmızı yaprağı; tanıkların çoğunda yanak / kırmızılık bağlamında; "mevsiminde birkaç defa açılan ufak, kokulu bir çeşit gül" anlamı için bkz. SALAHÎ, s. 132.

gül-i rana "verd-i ra'nâ", "gül-i ra'nâ", bir tarafı sarı, diğer tarafı kırmızı gül, bkz. ONAY, s. 221.

gülbank bülbül şakıması, cıvıltısı; "gulbâng, bu dahi o manayadır, bülbül avâzına da denir." Bkz. MÜTERCİM ÂSIM[1], s. 296; STEINGASS, s. 1093; "askerin davul çalınırken, Kalenderlerin, kudümlerini çalıp bir yere gidecekleri vakit, içlerinden birinin pek yüce sesle okuduğu kısa cümleli dualara denir..." bkz. GÖLPINARLI[2], s. 133; ONAY, s. 222; PAKALIN, c. I, s. 683-685.

gülbeşeker balgamı kesen, mideyi ve ciğerleri kuvvetlendiren, bal ve gül yapraklarının karıştırılması ve bekletilmesi ile yapılan bir macun türü, bkz. ONAY, s. 223; HACI PAŞA, s. 184; "gül tatlısı" krş. TIETZE, c. II, s. 201.

gülefşan "gül-efşân", patlayınca gül renkli ve gül şekilli alevler saçan fişek, bkz. ONAY, s. 175; "a kind of firework", STEINGASS, s. 1093.

Gülgûn "Gülgûn", Şirin'in atı; gül renkli.

Gülistan Şirazlı Sadî'nin ölümsüz eseri (Gülistan'ın bir rübaisi).

gümüş kıyafetli fidan "nihâl-i sîm-sîmâ", sîmâ'nın "kıyafet, kispet, tarz" anlamları için bkz. TULUM, s. 1596.

gümüş tel gümüşçülük terimi; haddelerden geçirilerek inceltilmiş iplik kalınlığına getirilmiş gümüş, bkz. KUŞOĞLU[1], s. 220.

güvercin kanı "hûn-ı kebûter", şarap, bkz. ONAY, s. 249.

H

habb-i nebât nebat şekeri, bkz. STEINGASS, s. 1384; "şekerin hası" bkz. MENINSKI, c. III, süt. 5125; "kand, mukanned şeker, yani otluklarla terbiye ve tasfiye olmuş ve dondurulmuş şeker", bkz. AHMET VEFİK, s. 769; ayrıca bkz. "nebat" md.

habl-i metîn sağlam ip; *Kur'an-ı Kerim*, İslam Dini.

hâce tüccar, tacir; hoca (müderris, mektep hocası, sufi, vaiz vb. bağlamında); bey, sultan, efendi, bkz. TULUM, s. 903.

Hacerü'l-esved siyah taş, "seng-i siyâh".

haç "çelîpâ", bkz. ONAY, s. 148.

hadem hizmetkârlar, oğlanlar, maiyet (padişahın önünde ve yanında bulunan "rikâb-dâr" gibi teşrifat görevlileri), bkz. TULUM, s. 872.

hadeng tîrkeş oku, harp oku; tîrkeş yayı ile atılan, demir temrenli harp oku.

Hafız Hâfız-ı Şîrâzî, klasik Farsça gazelin zirvesi, *Dîvân*'ına şerhler yazılmış olup Osmanlı döneminin en çok okunan İranlı şairi. Bâkî, üç gazeline tahmis yazmıştır.

hakkâk sarraf (maden, taş, tahta vb. üzerine şekiller kazıyan sanatkâr), bkz. KUŞOĞLU[1], s. 100.

Hala Sultan bkz. "Mihrümah Sultan" md.

halhal ayak bileziği, güvercin gerdanlığı.

Halil İbrahim sofrası "hân-ı Halîlü'r-Rahmân", cömertlik timsali Hazreti İbrahim'in sofrası (Hatem-i Tayy gibi tek başına sofraya oturmaması, cömertliği yönüyle). *Kur'an*'da "Allah, İbrahim'i dost edindi" diye geçer, bkz. KUR'AN, Nisa 125.

halka çevre, yan; yüzük halkası; yaran meclisi, rint halkası; "halka-i rindân", küpe; kıvrım; ip, zülüf, kemend halkası bkz. ONAY, s. 230; TULUM, s. 819, MÜTERCİM ÂSIM[1], s. 727.

hamayıl gümüşten dört köşe, kabartmalı veya telkârî tarzda yapılan, içine ayetler ve küçük din kitapları konan kap, muska, bkz. ÖZEN, s. 24; KOÇU, s. 126-127; kılıç kayışı, nişan hamayili (sağ omuzdan geçirilerek bele doğru ipek kurdele ile takılır).

han-ı yağma yağma ziyafeti; "Hân-ı yağmâ, yağma yemeği, yağma ziyafeti demektir. Çok eski zamanlardan beri, bayramlarda ve düğünlerde ziyafet verilir, gayet değerli kaplar ve kacaklarda yemekler dağıtılır, ziyafetin sonun-

da yaygılarla kapları, kacakları, ziyafette bulunanlar kapışırlardı. Sudî 'Bayramlarda ve düğünlerde yağma için dizilen çanaklar' diyor ve padişahın düğününde bu hanıyağmayı gördüğünü kaydediyor. ", bkz. GÖLPINARLI[3], s. 670, bkz. "çanak yağması" md.

hançer hançer; kılıç, bkz. STEINGASS, s. 476. (sevgili / güzelin keskin bakışı kirpiği, kaşı bağlamlarında); *Türk Giyim Kuşam ve Süslenme Sözlüğü*'nde şu bilgiler kayıtlıdır: "Tanzimattan önceki toplum hayatımızda hançer, erkek tuvaletinin, aynı zamanda mertlik nişanı olan en önemli süslerinden biriydi. Erkek çocuğun delikanlılık çağı, belindeki kuşağın kıvrımına sokulmuş bir hançer taşıması ile başlardı. Hançerin kını ve kabzası, memleketimizde yüzyıllar boyunca... irili ufaklı zümrütler, elmaslar, pırlantalar ile süslenmiş, ...kadifeden ipekten altın sırma ile, incilerle işlenmiş kıymetli kumaşlardan esvapların, kaftanların arasında murassa bir hançer kabzası, göz kamaştıran şahane tuvalete ayrı bir revnak vermiştir." Bkz. KOÇU, s. 127; ayrıca bkz. "zernişân hançer", "murassa' hançer", "hançer-i âteş-tâb", "hançer-i bürrân", "hançer-i zerrîn-gılâf", "hançer çekmek", "hançer üstine atılmak", "hançere düşmek", "hançer-dâr".

hara düz renkli, üstünde mermer damarlarına benzeyen dalgalar bulunan menevişli bir kumaş, bkz. KOÇU, s. 128; sert taş, kaya.

has meclis özel meclis; "Saraylarda *halvet-i hâs* veya *meclis-i hâs*, harem gibi, davetlilerin izinsiz giremeyeceği özel yerdir. Meclis-i işret, *halvet-i hâs* sayılır." bkz. İNALCIK, s. 180.

Hassan "Hassân bin Sabit", "Peygamberi öven, düşmanlarını hicveden şiirleriyle tanınmıştır. Peygamber ona Mescid-i Şerif içinde şiir inşadı için bir minber yaptırmıştır... Edebiyatımızda belagat timsalidir." Farklı tanıklar için bkz. ONAY, s. 236-237.

hat yazı; şiirde ayrıca Sultan Süleyman'ın yazısı (*Dîvân*'ı içindeki yazı formu).

Hata hata, yalnış; misk ahularıyla ünlü Hatâ kenti, bkz. PALA², s. 218.

hatayi merkezinde lotusu andıran stilize edilmiş bir çiçek motifi ve etrafındaki dallarla stilize çiçek ve yapraklar bulunan süsleme biçimi, bkz. ÖZEN, s. 25 "hıtâyî", bkz. DANKOFF, s. 146, PAKALIN, c. I, s. 765.

hatem yüzük; mühür.

Hâtem-i Tay edebiyatta kerem ve cömertlik sembolü. Yollarını şaşıranlar gelip kendisine konuk olsun diye civardaki tepelere ateşler yaktırdığı söylenir. (Arapların Tay kabilesinden Abdullah bin Mesud'un oğlu), bkz. ONAY, s. 237.

hatem ve kadeh maliki "mâlik-i câm u hâtem", Sadrazam Semiz Ali Paşa.

havai fişek "asmânî", bkz. ONAY, s. 175; AND², s. 117; "bayramlarda ve başka eğlencelerde havaya atılan renkli ışık oyunları", s. 276.

havas bazı hastalıkları iyileştirmek veya manevi bir etki yapmak için okunan dualar; bu duaları içeren kitap.

haven fişek (şenlik ve festivalleri betimleme bağlamında) bkz. ONAY, s. 174-175.

hayal feneri "fânûs-ı hayâl", içinde yanan mum veya kandilin ışığıyla üzerindeki şekil ve resimleri yansıtan döner fener (fânûs-ı gerdân), bkz. STEINGASS, s. 905; ONAY, s. 208; "saklı bir ışığın renkli camlardan duvara yansıttığı ışık oyunları", bkz. TIETZE, c. II, s. 279.

Haydar-ı Kerrâr Hz. Ali; savaşan aslan (döne döne, tekrar tekrar savaşması bağlamında).

hayran şaşkın, büyülenmiş; kendinden geçmiş; esrar esrikliği; "esrarı çekerek veya esrarlı macun yutarak bir köşede her şeyden bî-haber, mestane hayat geçiren kimse" bkz. ONAY, s. 199; "hayranlık: esrar, haşiş", bkz. TIETZE, c. II, s. 284.

hayret esrar içmekten doğan neşe, halk tarafından "dalga", seçkinlerce "hayret" denilen durum, bkz. ONAY, s. 199.

hengâme cümbüş; kavga (na're-i mestân), bkz. TARLAN, s. 118.

hevâ aşk; arzu, heves; hava; makam, perde; rüzgâr; "Hevâ, kalp mütelezziz olduğu nesneye meyletmek ve muhabbet eylemek ve meftûn ve düşkün olmak ve düşmek, sukut etmek ve arzu, meyil, istek, cem'i ehvâ gelir." Bkz. REMZÎ, c. II, s. 1015.

hırka derviş hırkası, bkz. ATASOY[2], s. 220-225; "hırka-i Hindû".

hırsız "şeb-rev", gece yolcusu, hovarda gibi anlamlar için bkz. MÜTERCİM ÂSIM[1], s. 715; "tarrâr", "ayyâr", "düzd".

Hızır "Hızr aleyhi's-selâm", darda kalınınca yardım etmesi yönüyle.

Hızır pınarı "çeşme-i Hızr", abıhayat.

Hicaz Hicaz; Hicaz makamı, bkz. ÖZTUNA, s. 148-153.

Hidaye Osmanlı medreselerinde yıllarca ders kitabı olarak okutulan, Burhaneddin Merginani'nin (1117-1197) Hanefi fıkhı üzerine yazdığı *Bidayetü'l-Mübtedî* adlı eserine kendi yazdığı haşiye, bkz. ONAY, s. 296.

hilal hilal, hocaların ders verirken satırları takip etmek için kullandıkları kemik veya özel olarak yapılmış gümüş ve tunç alet (hocalar bunları sarıkları arasında muhafaza ederler); daha geniş bilgi ve tanıklar için bkz. ONAY, s. 245; PAKALIN, c. I, s. 831; "hilâl-i îd", "hilâl ebrû".

hilat "hil'at", kaftan (padişah ve vezirler tarafından birine mükâfat olarak giydirilen kıymetli kaftan) "hilat giydirmek" için bkz. KOÇU, s. 130; PAKALIN, c. I, s. 834.

hile "reng" boya, renk; hile.

hileci "kec-bâz", hileci; çapraz gitme (satranç terimi).

Hindu Osmanlı edebiyatında "gece", "siyah", "karanlık" kavramlarıyla ilişkilendirilerek kullanılan kelime. Eski

imparatorluklarda olduğu gibi Osmanlılarda da bekçi gözcü, koruyucu hizmetinde kullanılmışlardır.

Hintli fil sürücüsü Zühal gezegeni. *Bâkî Dîvânı*'nda Hintli fil sürücüsüne benzetilip gözcülük yapmaktadır.

hokka maden, billur, topraktan yapılan kutu (ağız bağlamında) bkz. "zer hokka", hokkabaz hokkası, ilaç konan kap; "dürc".

hokkabaz "şu'bede-bâz", el çabukluğuyla hüner gösteren sanatkâr; "...tersine çevrilmiş üç kap ve küçük yuvarlaklar kullanılır. Nitekim dilimizde bir deyim vardır: 'Hokka da üç, yuvarlak da.' Oyunda tekrarlanan iki hareket vardır. Ya altı boş gösterilen hokkanın içinden topun çıkması ya da içine seyircilerin top konulduğu sandığı tersine çevrilmiş hokkanın açılınca boş gösterilmesi." Bkz. AND², s. 163-165.

horasan harç (tuğla tozu ve süzme kireçten yapılan sıva harcı); (anıştırma yoluyla) Horasan kenti; "bir çeşit beton", bkz. TIETZE, c. II, s. 325.

horoz gözü "dîde-i hurûs", şarap.

Hucend piri "pîr-i Hocend", Şeyh Kemaleddin Hucendî (öl. 1401); mutasavvıf, şair.

Huld cenneti "riyaz-ı Huld", cennet bahçesi, bkz. "Naîm" md.

Huten misk ahularıyla ünlü Hıta memleketi, bkz. "deşt-i Huten".

Huten ahusu Hıta memleketinin ünlü misk ahusu, bkz. "müşg-i Huten", "âhû-yı Huten".

hüccet "kabâle", hüccet (bir iş veya yere ait iltizamın bir kimseye verildiğini gösteren belge); Ebussuud Efendi'nin "şerîf" adının bulunduğu hücceti.

hücre medrese öğrencilerinin kaldığı oda; tekke odası.

Hüma Osmanlı şiirinde gölgesinin uğurluluğu, kanatları, çok yükseklerde uçması, Kafdağı'nda yaşaması gibi yönleriyle ele alınan masal kuşu; daha geniş bilgi için bkz. PALA², s. 238; CEYLAN, s. 118, 120.

Hürmüz Behmen'in oğlu, Nuşirevan'ın torunu (tahttan indirilerek gözüne mil çekilmesi); Ahmet Talat Onay, *Gülistan Şerhi*'nden alıntılayarak "murassa altın tacı evvel o giydi" bilgisini aktarıp Hürmüz'e Doğu edebiyatlarında "Hürmüz-i tâc-dâr" denildiğini söylemektedir, bkz. ONAY, s. 64.

hüseyni makamı Türk musikisinin basit makamlarından biri; ÖZTUNA, s. 157-158.

Hüsrev Hüsrev-i Pervîz (*Hüsrev ü Şirin*'in kahramanı); Hüsrev-i Dehlevî, bkz. ONAY, s. 250; hükümdar.

Hüsrev'in hazinesi "Hüsrev-i Perviz'in hazinesi", "genc-i bâd-âverd" (rüzgârın taşıdığı hazine). Ahmet Talat Onay, Osmanlı şiirinde sıkça kullanılan bu anlatıyı şöyle açıklar: "İran hükümdarlarından Husrev, Rum kayseri üzerine harp açıp yürüyünce Kayser hazineleri gemilere yükletip sarp adalara göndermiştir. Fakat rüzgâr gemileri Hüsrev'in sahillerine attığından hazineler ele geçirilmiş ve adına 'genc-i bâd-âverde', 'genc-i bâd-âverd' denilmiştir." Bkz. ONAY, s. 217; "husrevânî".

hüsrev-i sâhib-kırân talihi mesut padişah; ulu, heybetli padişah, muzaffer hükümdar; "sâhib-kırân, sa'deyn denilen Zühre ve Müşteri yıldızlarının bir burçta, bir derece ve bir dakikada birleşmesi esnasında dünyaya gelen talihi mesut kimse. Şiirimizde şevket ve satvet sahibi hükümdar manasında kullanılmıştır." Bkz. ONAY, s. 390. Ayrıca bkz. "sultân-ı sâhib-kırân", "Mehdî-i sâhib-kırân".

hüsrevânî şahane, nefis; "genc-i husrevânî", padişah hazinesi; Hüsrev-i Pervîz'in hazinesi, bkz. MÜTERCİM ÂSIM[1], s. 375.

Hüzünler Evi "Beyt-i Ahzân" (Beytü'l-Ahzân), yas ve matem evi, hüzünler evi; Hz. Yakup'un oğlu Yusuf'u kaybettikten sonra çekildiği ev.

I

Isfahan İran'ın sürmesiyle ünlü bir şehri, bkz. ONAY, s. 253; Türk musikisinde bir mürekkep makam, bkz. ÖZTUNA, s. 165.

Isfahan sürmesi "kühl-i Sıfâhân", "sürme: Isfahan'da bir köydür ki, sürme madeni oradadır. Meşhur olan sürme-i safâhây o madendir, bkz. ONAY, s. 301; "kühl-i cevâhir", "kühl-i cilâ", "kühl çekmek / çekilmek", "kühl idinmek", "kühl itmek".

ışık dilberi derviş; bkz. DANKOFF, s. 151; "derviş, dilenmekle geçinen derviş, Şiiliğe meyli olan bir tarikata mensup derviş", bkz. TIETZE, c. II, s. 358.

İ

İbn-i Sina hikmetli Kadızade'nin övgüsü yönüyle. "Bû Alî-hikmet", Doğu edebiyatlarında bilim, hikmet ve felsefenin sembolü olan İbn-i Sina, şiirlerde daha çok "Bû Alî" kısaltmasıyla kullanılagelmiştir. Daha geniş bilgi ve tanıklar için bkz. ONAY, s. 254; LEVEND, s. 151-152.

ikinci Ebu Hanife "Ebû Hanîfe-i sânî", Ebussuud Efendi.

ikinci İskender "İskender-i sânî", Sultan Selim ve Sultan Mehmet'i niteleme bağlamında.

ikinci Keyhüsrev "Keyhüsrev-i sânî", Sultan III. Mehmed; "Keyhusrev-i Cemşîd-fer", Sultan Selim.

ikinci Yusuf "Yûsuf-ı sânî", Osmanlı şiirinde bir güzeli Hz. Yusuf'un güzelliği çerçevesinde ele alan kalıplaşmış söz

iksir "kîmyâ", bütün madenleri altına çevirdiğine inanılan cevher, bkz. ONAY, s. 256-257; LEVEND, s. 189-194.

inci gözyaşı, tutiyaya katılan inci tozu, bkz. "cevher", "dür(r)", "dürr-i Aden", "dürr-i bünâgûş", "dürr-i galtân", "dürr-i girân-mâye", "dürr-i nâb", "dür-i nâ-

yâb", "dürr-i Necef", "dürr-i pâk", "dürr-i semîn", "dür-i sîr-âb", "dürr-i şeh-vâr", "dürr-i yek-tâ", "dür diş", "dür ü gevher", "dürre", çeşitleri, değeri, tıpta kullanımına dair geniş bilgi için bkz. ŞİRVANÎ, s. 77-99.

inci gerdanlık "ıkd-ı gevher / güher", "ıkd-ı leâl", inci gerdanlık; "ıkd kılâdeye dinür ki gerdânlıkdur" krş. MÜTERCİM ÂSIM², c. I, s. 648; "ıkd" hakkında *Tuhfe-i Murâdî* "Ikd bir inci dizisine dirler ki otuz altı dâneden dizilmiş ola" bilgisini verir, bkz. ŞİRVANÎ, s. 89; şiir, gazel.

insan "Âdem", cennet, dane.

insan-ı kâmil kâmil insan, arif; Allah'ın yeryüzündeki halifesi, ruhu, sureti olması, Hz. Muhammed'in nuru (hakikat-ı Muhammediye) olarak algılanması gibi konular için bkz. ULUDAĞ, s. 269-270; PAKALIN, c. II, s. 68-73.

İrem Bağı Âd'ın oğlu Şeddad'ın yaptırdığı yalancı cennet; Osmanlı şiirinde güzel ve bakımlı bahçeler için kullanımı ile ilgili bkz. ONAY, s. 258; bkz. KUR'AN, Fecr 7; "gülşen-i İrem", "gülistân-ı İrem", "bâg-ı İrem", ayrıca "ereyim", "vasıl olayım", bkz. TARLAN, s. 88.

İskender Makedonyalı Philip'in oğlu, Aristo'nun öğrencisi; Osmanlı şiirinde ideal hükümdar ve kahraman tipi; "İskender-i Dârâ-haşem", "İskender-i pâkîze-meşreb" (Sultan Mehmed); "İskender-i sânî" (Sultan Selim / Sultan Mehmed); "İskender-i zamân" (Kanuni Sultan Süleyman).

İskender Aynası "âyîne-i İskender", "âyîne-i âlem-nümâ", "mir'ât-ı İskender", Büyük İskender'in hocası Aristo tarafından İskenderiye'de yaptırılmış olduğuna inanılan, uzaktaki düşmanı gösteren ayna. Bununla ilgili anlatılar için bkz. ONAY, s. 107-108; LEVEND, s. 177-178.

İskender seddi "sedd-i Sikender", ("efser-i Dârâ" karşıtlığında).

işret meclisi meclis-i işret, bezm, zurefâ (zarifler) meclisi; "Yüksek saray kültürünün, hükümdarlık *âyîn* ve *âdâb*ının simgesi olan *işret meclisi* geleneği, bu kültürü paylaşan büyük İslam imparatorluklarında, en eski devirlerden başlayarak İran, Hindistan ve Türkiye'de ortak çizgileriyle yüzyıllarca vazgeçilmez bir gelenek olarak sürüp gelmiştir. Havuzlar, şelâleler, nadîde çiçek tarhları, nahiller, buhurdanlar ve *çerâgân* (kandiller) ile bir cennet köşesi haline getirilen, *sâde-rû* gençlerin hizmet ettiği hâs-bahçede, devrin ünlü musikî heyetleri, seçkin şair, edip ve sanatkârları buluşurlar... İşret meclislerinin seçkin mekânı, saray bahçeleri ve kasrlardır. Saray hâs bahçelerinde ve *kasr*larda (köşk), özel *halvet*de düzenlenen geleneksel işret meclisleri; şair, mutrib, hânende, gûyende, rakkâs gibi sanatçıların hükümdar önünde kendilerini göstermek fırsatını elde ettikleri bir yarışma meydanı oluşturuyordu." Bkz. İNALCIK, s. 196; ayrıca bkz. "câm-ı işret", "sâgar-ı işret", "meclis-i işret", "işret demi", "işret eyyâmı", "işret ü îş itmek", "işret-hâne", "işret-sarây".

izi tozu sevgilinin, güzelin yürüdüğü yol; eşiğinin tozu.

K

kaba önü açık kaftan; Onay, Sudî'nin Hafız şerhinden yola çıkarak şu açıklamayı yapıyor: "meydanî denilen beyaz çizgili bir ipekli dokumadan yapılan yan etekleri çift yırtmaçlı, göğüs kısmı açık ve yakası topuğa kadar kesik ve bütün yakası sırma ve ipek gaytanla işlenmiş bir entari," bkz. ONAY, s. 264; KOÇU, s. 136; ayrıca bkz. "kühne kabâ", "tâc u kabâ" md.

kabak su kabağı; şarap kabı. "Eskiden şişe bol olmadığı, cam ve billurdan yapılmış eşyayı zenginler kullandığı ve ağırlığından cübbe altında taşınamadığı için şarap

bu kabakların büyüklerine konurdu. Biraz küçüğü kadeh yerine kullanılırdı." Bkz. ONAY, s. 264; "bogazı iplü" deyişi, "kabak asmak" ritüeli bağlamında geçer ve kabak (şarap kadehi / tası) boğazı ipli olmadığı için sevgilinin dudaklarını öpmeye yeltenir; "meyhanelerde kabak asmak âdeta oturduğu köşeyi benimsemek, bir nevi balta asmak sayılırmış." Bkz. ONAY, s. 265, "kabak asmak" md.; esrar.

kabza usta, ehliyetli kemankeşlik; pençe; okçuluk terimi; yayın sol elle kavranan orta kısmı.

kadeh devri bkz. devr-i meclis.

kadeh duası "kadeh duası okumak", yok etmek; Ahmet Talat Onay, harabat âlemlerinde kadehler doldurulurken çıkan kulkul sesi ve böylelikle rintlerin duydukları haz yönüyle açıklamıştır, bkz. ONAY, s. 182; geniş bilgi için ayrıca bkz. Ömür Ceylan, "Kadeh Duası ve Şerhine Dair", *Böyle Buyurdu Sûfî, Tasavvuf ve Şerh Edebiyatı Araştırmaları*, İstanbul 2005, s. 182-193; Suat Donuk, "Şerh-i Duâ-yı Kadeh ve Kadeh Duası Mazmunu", *Turkish Studies*, vol. 7/4, Fall 2012, s. 1605.

Kadızade Şeyhülislam Şemseddin Ahmed Efendi (1512-1580); Bâkî'nin kaside sunduğu hocası, bkz. MEHMED TAHİR, c. I, s. 401.

kafatası kadeh eski hükümdarların savaşta esir ettikleri düşman padişahlarının kafatasını kadeh olarak kullanmaları; geniş bilgi ve tanıklar için bkz. ONAY, s. 271.

Kafdağı "kûh-ı Kâf", Kafdağı; İslam kültürünün en önemli mitologya dağı (dünyayı çevrelemesi ve Anka kuşunun yaşadığı mekân olması yönüyle).

kafuri mum "şem'-i kâfûrî", içine kâfur karıştırılmış musaffa, berrak mum, bkz. ONAY, s. 273.

Kahraman çocukken devlerin onu çalması ve büyütmesi, on dört yaşında suda kendi aksini görüp insan olduğunu anlaması ve devlerle savaşmasıyla ünlü Şehname kahra-

manı; geniş bilgi için bkz. TÖKEL, s. 208-209; ONAY, s. 273-274.

kalçın "ser-mûze", üstüne başka bir şey giyilmek için abadan veya meşinden yapılan çizme biçiminde ayak giysisi; "cermuk manasınadır ki çizme üzerinden giyilir. Türkî'de sokman derler. Hala bu diyarlarda mütearif kalçın gibi Maveraünnehir halkı çizmeyi muhafaza için üzerinden giyerler" bkz. MÜTERCİM ÂSIM[1], s. 671.

kalem yazı yazmakta kullanılan kamış; bkz. ÖZEN, s. 32-33, bkz. "altun kalem", "devât u kalem", "kıl kalem" md.; kıl kalem, bkz. MENINSKI, süt. 3751.

kalemkârlık kalemle süs ve nakış yapma işi.

kalender tacı "tâc-ı kalender", tepesinde düğme olmayan ve dilimleri dıştan dikişli bulunmayan, kubbesi on iki, lengeri dört dilimli taç, bkz. GÖLPINARLI[2], s. 298.

Kamer devri bkz. devr-i Kamer.

kamerî yaka şekli hilale benzeyen yaka; zülüflü baltacıların yalnız önlerini görebilecek şekilde taktıkları enli, atlastan lacivert yaka, bkz. PAKALIN, c. III, s. 601, "yakalı baltacılar" md. Geniş bilgi için bkz. Esma Şahin, "Kumru Yaka mı yoksa Kamerî Yaka mı?", *Ahmet Atillâ Şentürk Armağanı*, ed. Ahmet Kartal-Mehmet Mahur Tulum, Akademik Kitaplar, İstanbul 2013, s. 597-604.

kamu hepsi; "kâmû" kıyam ettiler, bkz. TARLAN, s. 80.

kan pahası diyet, kan akçesi, bkz. TS., c. IV, s. 2203.

kand-i mükerrer şeker kamışının suyunun üç defa kaynatılarak alınan şekeri; beyaz şeker; Onay, *Burhân-ı Kâtı*'dan "kand-i sefîd ismidir ki, hala nebât-ı şekerî muharrefi nöbet şekeri (löbet şekeri) dedikleri şekerdir," alıntısını yapar, bkz. ONAY, s. 278. Buradan anlaşılacağı üzere "kand-i nebât", kand-i mükerrer denen suyu üç defa kaynatılarak alınan beyaz şekerdir. Ayrıca bkz. "mükerrer şekker" md.

kand-i nebat bkz. "kand-i mükerrer" md.

kandil çerağ, meşale; "altun kandîl".

kanlı kanlı katil, bkz. TS., c. IV, s. 2237-38; "iki kanlu".

kanun emir, hüküm; töre, düzen; şeriat; kanun enstrümanı, bkz. ÖZTUNA, s. 181.

kapama elbise; astarlı kaftan, pamuklu hırka, bkz. TS., c. IV, s. 2245; KOÇU, s. 144; PAKALIN, c. II, s. 164; DANKOFF, s. 162.

kapı "der". Kapı kavramı, özel olarak saray ve harem halkını göstermesi nedeniyle Osmanlı kültüründe çok önemli bir sembol olarak görülmektedir. "Kapı"nın tarihsel anlam değerleri için bkz. PAKALIN, c. II, s. 166; padişah / sevgili kapısı; makam, huzur; eşik; "kapu gedâlığı", "kapusına ilticâ kılmak" md.

kapı dibi "saff-ı niâl", meclisin en aşağı, en önemsiz yeri; ayakkabıların bırakıldığı kapı dibi.

kapı halkası "halka-i der", eskiden büyüklerin kapı halkasını tutarak yardım bekleme âdeti, bkz. ONAY, s. 267, "kâbe halkası" md.

Karabağ Kafkasya'da bir kent; Bağdat karşıtlığında.

Karamanlı Mehmed Efendi Bâkî'nin "sümbül" kasidesini sunduğu hocası.

Kargazade Kaynaklar bu lakabın Bâkî'ye müezzin babasının kötü sesli olması nedeniyle verildiğini, hasımlarının onu bu lakapla hicvettiklerini söylemektedir.

Karun'un malı toprağı altın yapma sanatını öğrendiği için büyük hazinelere sahip kimse, bkz. ONAY, s. 283; "mâl-i Kârûn".

karınca ve çekirge askerleri Hz. Süleyman'ın cinlerden, insanlardan ve kuşlardan oluşan ordusuna gönderme, bkz. KUR'AN, Neml 17.

kaşi kubbe "kâşî kubbe", nakışlı kubbe; ilk olarak İran'ın Kâşan kentinde yapılması nedeniyle bu adla anılan pişmiş kilden sırlanmış duvar kaplaması, bkz. STEINGASS, s. 1005; ŞÜKÜN, s. 1486; çinili kubbe.

katar "kıtâr", saf, sıra; "Bazı yerlerde dört, bazı yerlerde altı deve bir katar olur... İnci ve altın dizilerine de katar derler..." Bkz. ONAY, s. 168.

Kâvûs Keykâvus, bkz. TÖKEL, s. 221-227. ("Behrâm" paralelliğinde).

Kays Mecnun; kayısı.

kaza-yı asumani "kazâ-yı âsmânî", kaderin cilvesi olarak, bkz. "ka's", "kazâ-i âsümânî", bkz. TULUM, s. 1118.

kelle şeker "kelle-i şeker", şekerin kellesi; minare külahı şeklinde, üzerine vurularak kırılan iki üç kiloluk eski bir şeker çeşidi; "Eskiden şeker kamışının birinci kaynamış ve posası alınmışı süleymanî, bu da tekrar kaynadılıp şekerci külâhı mahrutî şeklinde bir kapa dökülünce kâniz yahut kelle şekeri adını alırdı." krş. ONAY, s. 288, "kelle şeker" md.; PAKALIN, c. II, s. 239.

kemend saçın kıvrımı; kement (ucu ilmekli uzun ip); yağlı ip (idam bağlamında); "kemend salmak".

kemer "pâleheng", kemer tokası; dervişlerin bellerine bağladıkları ipten kuşak, bkz. ONAN, s. 59-60; ATASOY[2], s. 250-251. (palheng ve taşlı toka alt başlığı); GÖLPINARLI[2], s. 252; dizgin.

kemer-beste şeker kamışının kemerli gibi boğum boğum olması; hizmetkâr, bkz. TARLAN, s. 49.

Kenan Filistin (Yusuf bağlamında), bkz. "pîr-i Ken'ân", "Yûsuf-ı Ken'ân" md.

Kenan ayı "mâh-ı Ken'ân", Kenan (Filistin) ülkesinin ayı; Yusuf Peygamber.

Kenan piri "pîr-i Ken'ân", Kenan ülkesinin ihtiyarı; Yakup Peygamber.

kenar sahil, kıyı; kucak, bkz. MENINSKI, c. II, süt. 4027; derkenar, bkz. "bûs u kenâr", "bî-kenâr", "zîb-i kenâr", "meyl-i kenâr itmek".

kesret kalabalık; dünya (vahdet karşıtlığında); çokluk, bereket; "bezm-i kesret".

Keşf Keşşâf; *El-Keşşâf an Hakâiki't-Tenzîl* adını taşıyan bu eser genel olarak Zemahşerî diye anılmaktadır. Zemahşerî'nin 1133 / 1134'te tamamladığı büyük ve ünlü tefsirdir; bu tanık, Kanunî Süleyman'ın Bâkî'ye *Keşşâf* hediye etmesi bağlamındadır.

Kevser çeşmesi "çeşme-i Kevser", kimi hadislere göre cennette bir ırmak, kimine göre de Hz. Muhammed'in göğe çıkışında ona gösterilen bir havuz; bazı kaynaklarda baldan tatlı, sütten ak, kaymaktan yumuşak, kardan soğuk su, bkz. AND[1], s. 39; ONAY, s. 291-292.

keyfiyet "keyfiyyet" keyif, zevk, neşe (esrar ve şarap bağlamında); "Avâm esrarkeşlerce keyif esrâr demekse de asıl manası esrâr ve müskirat tesirinden neş'et eden sarhoşluk, baygınlık. Zürefa arasında adı keyfiyetdir. Şarapta olan müsekkirlik hassasına da keyfiyet derler." Bkz. ONAY, s. 196.

Keyhüsrev Keykâvus'tan sonra tahta geçen eski Fars hükümdarı; yaşamı hakkındaki efsaneler ve Osmanlı şiirine yansıyış biçimi ile ilgili olarak bkz. TÖKEL, s. 221-229.

Keykubad *Şehname*'de adaleti ile övülen İran hükümdarı, bkz. TÖKEL, s. 227.

Keyvan yedinci gökteki Zühal (Satürn) gezegeni. Fil üzerine oturmuş bir Hintli şeklinde minyatürleştirilmiştir.

kıblenüma (mili) kıbleyi gösteren alet; halk arasında kıblename. Yuvarlak bir kutu içinde olup yelkovana benzeyen ibre (mil) kıbleyi gösterir, bkz. PAKALIN, c. II, s. 256.

kıl tel, saz kirişi, bkz. TS., c. IV, s. 2479; TULUM, s. 1121; çengin dokuz kılının işlevleri için bkz. ÖZTUNA, s. 66, "çeng" md.

kıl kalem eski nakkaş ve minyatür sanatçılarının kullandıkları ince samur fırça; farklı tanıklar için bkz. ONAY, s. 292-293; PAKALIN, c. II, s. 266; ÖZEN, s. 39.

kıran sahibi bkz. hüsrev-i sâhib-kırân.

kırma yazı farklı hat çeşitlerinin daha süratli ve kolay yazılabilecek tarzda basitleştirilmiş biçimi; "Dîvânî kırması", "Nesih kırması" gibi.

kırk sekiz gün Kanunî'nin öldüğünün gizlendiği zaman dilimi.

kızıl dinar altın, sarı altın, filori, bkz. TULUM, s. 1132; DANKOFF, s. 176.

Kızılelma Osmanlı Türkleri tarafından Roma'ya verilen ad; PAKALIN, c. II, s. 278.

kızıl altun çil para, bkz. PAKALIN, c. II, s. 277.

kızıl dinar altın, sarı altın, filori, bkz. TULUM, s. 1132; sürh-ser.

kızıl elma Osmanlı Türkleri tarafından Roma'ya verilen ad, bkz. PAKALIN, c. II, s. 278; kırmızı elma (ayva, Bozdoğan armudu bağlamında).

Kızılbaş Acem, Fars, Parsî, bkz. TULUM, s. 1132.

kibrit kükürt; Saadettin Nüzhet Ergun, *Bâkî Dîvânı*'nda; Tahir Olgun, *Bakî'ye Dâir* adlı eserinde "kibrîtini dökerdi" olarak tespit etmişlerdir.

kibrit-i ahmer eski "ilm-i kimya" terimi; toprağı altın yaptığına inanılan iksir.

Kirmani Şemseddin Kirmanî (öl. 1384); Buharî şarihi olmasıyla ünlü hadisci.

Kisra Acem hükümdarına verilen lakap; Nuşirevân (Kisrâ lakabının ilk defa verilmesi ve adaletiyle ünlü olması yönüyle), bkz. TÖKEL, s. 242-247; "tâc-ı Kisrâ", "tâk-ı Kisrâ".

Koç burcu "Hamel burcı", Koç burcu; güneşin koç burcuna girmesiyle nevruz başlar ve bu tarihler baharın başlangıcı kabul edilir, bkz. AND[1], s. 314.

konak mekân, misafirhane, menzil; makam, bkz. TS., c. IV, s. 2626; TULUM, s. 1136.

kös "kûs", özel günler ile savaş meydanlarında çalınan davulun sekiz on misli büyüklüğünde mehter çalgısı.

kûçek Mevlevi ve Bektaşilerde sema eden genç derviş; Mevlevîlerde şeyhin hizmetindeki genç derviş ("ışık" paralelliğinde), bkz. GÖLPINARLI[2], s. 193.

Kubad Paşa Bâkî'nin "hilal" kasidesi sunduğu Halep ve Basra beylerbeyi (öl. 1551); "mürebbî-i fuzalâ dest-gîr-i ehl-i kemâl" (kâmil insanların hocası, ilim irfan sahiplerinin yardımcısı).

kul kul-Allah / sultan / sevgili; reaya (devletin vergi ödeyen kesimi); hükümdarın saraya bağlı hizmetkârları; "kul eylemek", "kul olmak", "kullıklar itmek" md.

kulkul ağzı dar sürahi veya kabaktan sıvı dökülürken çıkan ses, lıkırtı, bkz. ONAY, s. 301-302, "kulkul", "gulgul" md.

kullab kukuleta, külah; hedef; "the hood put on a hawk" bkz. STEINGASS, s. 982; çengel, kanca.

kuloğlu asker olarak yetiştirilen yeniçeri çocukları, bkz. ONAY, s. 302; PAKALIN, c. II, s. 320-321.

Kulzüm Kızıldeniz; "bilhassa Süveyş yahud Şab denizi", bkz. SALAHÎ, s. 232.

kumru "fâhte", üveyik; daha geniş bilgi ve Osmanlı şiirindeki kullanımları için bkz. ONAY, s. 206; CEYLAN, s. 174.

kûs-ı hâkân(î): büyük kös, at veya deve sırtında taşınan saltanat davulu, "kûs-ı şâhî".

kusur eksik, noksan; kasırlar.

kuşak bele sarılan kumaş, şal; Osmanlı kadın ve erkek giyiminde kuşağın önemi için bkz. KOÇU, s. 160-161; ayrıca bkz. "demür kuşaklu cihân pehlevânları" md.

kutup yıldızı "necm-i hidâyet", kuzey yıldızı; tarih boyunca yol bulma ve seyir amaçlı kullanılan yıldız.

külah "küleh", "Türlü çeşitleri ile yüzyıllar boyunca yalnız erkekler ve askerler ile her tabakadan halk tarafından giyilmiş bir serpuş... Mevlevî külahı müstesna külahın tepesi sivri idi." Külah çizimleri ve farklı tanıklar için krş. KOÇU, s. 162-163, bkz. "külâh-gûşe" md.

külhan ocak (hamamların içini ve suyunu ısıtmak için ateş yakılan yer), bkz. ONAY, s. 307-308.

küngüre tacın üzerindeki ziynet / sorguç; "plumes upon helmets, ornaments upon crowns" (miğferin üzerindeki sorguç, tacın üzerindeki süs / ziynet) bkz. STEINGASS, s. 1056; kubbe; hisar bedeni, burç, bkz. TULUM, s. 1062.

kürsi-yi hümayun "kürsî-yi hümâyûn", padişahların ata binerken üzerine bastıkları kadife ve kırmızı çuha kaplı iskemle.

küsuf ay tutulması.

L

lâl "la'l", yakut gibi kırmızı ve değerli bir mücevher; istiare yoluyla dudak; yakut ile ilintisi, çeşitleri ve yararları hakkında geniş bilgi için bkz. ŞİRVANÎ, s. 132-139; "la'l-i rummânî" için ayrıca bkz. ONAY, s. 311-312.

lale Çemen ülkesinin hükümdarı olması, kırmızı rengi, kadeh şeklinde olması, etrafı aydnlatması, ebced değeri olarak altmış altıyı vermesi vb. bağlamlarda geçer. Nurhan Atasoy, Batılı gözlemci ve elçilerin tanıklıklarına dayanarak XVI. yüzyılda lalenin Osmanlılarca bilindiğini, onun Osmanlı çiçek kültürü içinde gülden sonra çok önemli bir yeri olduğunu belirtir, bkz. ATASOY[1], s. 56-60.

lale-i çemen "lâle-i çemen", Bu lale çeşidinin Muhammed Moin'in *An Intermediate Persian Dictionary* adlı sözlüğünde "lâle-i çemenî " olarak geçtiği, diğer adının da "lâle-i ser-nigûn" olduğu aktarılır, bkz. KARTAL, s. 18.

lale-i hamra "lale-i hamra", Bu lale çeşidi Muhammed Moin'in *An Intermediate Persian Dictionary* ve Ali Ekber'in *Dehhudâ* adlı sözlüklerinden tanıklanarak şakayık-ı Numâniye denilen gelincik olduğu bilgisi aktarılır. Geniş bilgi için bkz. KARTAL, s. 19.

lale-i Numan "lâle-i Nu'man", gelincik; Hire padişahı Nu'man bin Mün-zir'in çok sevdiği bir tür dağ lalesi; geniş bilgi için bkz. KARTAL, s. 20-21. Ayrıca bkz. "gelincik" md.

lale-i sahra "lâle-i sahrâ", lale çeşidinin Muhammed Moin'in *An Intermediate Persian Dictionary* ve Ali Ekber'in *Dehhudâ* adlı sözlüklerinden (lâle-i sahrâî) tanıklanarak şakayık-ı Numâniye denilen gelincik olduğu bilgisi için bkz. KARTAL, s. 22.

lale-i sir "lâle-i sî-âb", kırmızı lale, taze lale; geniş bilgi için bkz. KARTAL, s. 22.

lebaleb "leb-â-leb", ağız ağıza dolu; iki leb (birisi şeker, biri şerbet), bkz. TARLAN, s. 57.

leb-i dilber hakanî, sabunî, âsûde gibi bir helva çeşidi.

levend fedai, bkz. TULUM, s. 1168; hizmetkâr, seyis, harabat dalkavuğu; Osmanlı kültüründe asi yaramaz, hırsız (Farsçadan geçtiği anlamlarla) ve donanma askeri anlamları olmasına karşın, *Bâkî Dîvânı*'nda sipahizadenin ayak işlerine bakan fedaisi, hizmetkârı, dalkavuğu anlamı bağlamla ilintili görünüyor, bkz. PAKALIN, c. II, s. 358-359; MÜTERCİM ÂSIM[1], s. 488; ONAY, s. 313. Ayrıca Ahmet Talat Onay, "levend" maddesinde Bâkî'nin bu beytini "sipahî; süvari, yeniçeri demek olduğuna göre bu beyitteki levend; hizmetkâr, seyis gibi bir manâ da ifade etmektedir." diye bir yorum getirmektedir.

levendane edâlı, gösterişli, çekici (levendlerin boyu bosu yerinde ve yakışıklı delikanlılar olması yönüyle); bu terimin Osmanlı şiir eleştirisinde kullanımı için bkz. TOLASA, s. 347.

lıkırtı "kulkul", sürahi veya kabaktan sıvı dökülürken çıkan ses, bkz. ONAY, s. 301-302, "kulkul, gulgul" md.

Levhimahfuz "levh-i kalem", Allah kudretiyle olacak şeylerin yazılı bulunduğu levha, bkz. PALA[2], s. 346.

Lokman hikmetli sözleri ve hikâyeleri ile efsaneleşip her derdin devasını bilen hekim, bkz. ONAY, s. 314.

M

mâ mezâ fikri "fikr-i mâ-mezâ", geçen geçti düşüncesi, bkz. "geçenden geç" md.

macun şekerleme, şeker işi; deva, ecza, bkz. TULUM, s. 1176; "Afyon, beng, haşhaş gibi müskir mevâd veyahut eczâyı devâiye baharat ile tertip olunarak kaynatılan kıvamlı tatlı" krş. SALAHÎ, s. ayrıca Ahmet Talat Onay, "leb-i dil-ber" (dilberdudağı) macunu olabileceğini belirtir, bkz. ONAY, s. 315; "gubâr" (esrar anlamı çağrışımı) ve "bâde-i gül-gûn" paralelliğinde; macunlar hakkında geniş bilgi için bkz. HACI PAŞA, s. 182-185.

mahabbet aşk, sevda, bkz. "mihr ü mahabbet", "ehl-i mahabbet", "erbâb-ı mahabbet", "aşk u mahabbet", "derd-i mahabbet", "derd ü mahabbet ehli", "bezm-i mahabbet" md.

mahabbet dâgı aşk yarası, bkz. "dâg-ı mahabbet" md.

mahabbet ehli aşk erleri, aşk ehli.

mahmil "Mahfe gibi deve üstüne çatılıp her birine bir adam oturmak için iki taraflı, tepesi mahrutî nakil vasıtasının adıdır. İnsan omuzunda da götürülürdü." Bkz. PAKALIN, c. II, s. 384.

mahmur göz "nergis-i mest", mestane nergis; baygın göz; "nergis-i mest" denilmesinin sebebi, Ahmet Talat Onay'ın Sudî'den aktardığı bilgilere göre nergisin başını önüne düşürmesi sebebiyledir, bkz. ONAY, s. 350.

Mahzenü'l-Esrâr Nizamî'nin eseri; esrar kesesi veya kabağı; sırlar hazinesi ("Matlau'l-Envâr" paralelliğinde), bkz. ONAY, s. 297, "kitaplar" md.

Malik-i Dinar "Mâlik-i Dînâr", altın sahibi; Zünnûn Ebu'l-fazl ("Zü'n-Nûn-ı vakt" paralelliğinde), bkz. ONAY, s. 473.

Mani Osmanlı şiirinde bir din kurucusu ve resimdeki ustalığı ile bilinen Çinli nakkaş, bkz. TÖKEL, s. 232-239.

mangır "mankır", kızıl akça (bakır para), bkz. PAKALIN, c. II, s. 405; TULUM, s. 1196.

Mansur Hallac-ı Mansur. Annemarie Schimmel'in tanımıyla İslam tasavvufunda "Bir Aşk Şehidi" olarak bilinen meşhur mutasavvıf. *Ene'l-Hak* sözüyle tanınmış ve bunun için darağacına çekilmiştir.

Mantıku't-Tayr Feridüddin Attar'ın ünlü mesnevisi ("külbe-i Attâr" paralelliğinde).

maytap "mâh-tâb", havai fişek, maytap, bkz. ONAY, s. 174-175, "donanma fişeği" md.

masiva her şey; insanı Allah'tan uzaklaştıran dünya sevgisi.

maşıta bezeyici, düzgüncü kadın, bkz. TULUM, s. 1202. (gelin süsleyicisi).

matla matla' beyti ("makta" karşıtlığında); ufuk, gün doğusu, bkz. TULUM, s. 1203, "matla'-i şems" md.

Matlau'l-Envâr Hüsrev-i Dihlevî'nin manzum eseri; nurlar şafağı, şarap kadehi ("Mahzenü'l-Esrâr" paralelliğinde), bkz. ONAY, s. 297.

meani gramer ve anlam bilgisine dayanan, sözün yerindeliğini, anlatılmak istenene uygunluğunu konu edinen bilim dalı.

meclis bkz. "bezm", ayrıca "devr-i meclis", "emîr-i meclis", "erbâb-ı meclis", "mîr-i meclis", "mutrıb-ı meclis", "meclis-i aşk", "meclis-i hâs", "meclis-i işret", "meclis-i mey", "meclis-i mestân", "meclis-i rindân".

meclis halkası bezmde zurefanın oturuş düzeni, bkz. "devr-i meclis" md.

Mehmed Çelebi Bâkî'nin İstanbul'a dönerken Konya'da tanıştığı, bir kaside sunduğu Ebussuud Efendi'nin oğlu.

meddah övücü, övgücü; Osmanlı'da saray ve zürefa konaklarında musahiplik, nedimlik yapan meddahlar ve meddahlık sanatı için bkz. PAKALIN, c. II, s. 432-434.

medhûş "medhûş", divanelik, hayranlık; "ed-dehş, ...sergeşte ve hayrân olmak... gafletden, talgınlıkdan yahud hayretten akl gidüp öylece denk ü bî-hûş olmak

ma'nâsınadır" krş. MÜTERCİM ÂSIM², c. II, s. 329; TULUM, s. 1214; ayrıca bkz. "mest ü medhûş" md.

mehçe bayrak ve sancak direklerinin başındaki hilal şeklindeki alem.

melamet bkz. GÖLPINARLI², s. 213-214.

menşur "menşûr", padişah fermanı (vezirlik, müşirlik, beylerbeyi vb. rütbelerin atamalarında), bkz. PAKALIN, c. II, s. 478-479; ayrıca bkz. "hat-ı menşûr", "tuğrâ-yı menşûr" md.

menzil menzil taşı; mesafe (okçulukta), bkz. PAKALIN, c. II, s. 479; TULUM, s. 1230; KUŞOĞLU², s. 76, "menzil", "menzil dikmek" md.

mercan pençesi "pençe-i mercân", bir el şeklini andıran girintili çıkıntılı kırmızı deniz hayvanı, bkz. ONAY, s. 365.

mercan tesbih "tesbîh-i mercân", mercan tespih; şarap damlaları.

Merih "Mirrîh", Mars; bu gezegene "cellâd-ı felek" de denir. Bir elinde kılıç, diğer elinde kesik baş tutar. Minyatürlerde aslan üzerinde kılıç çekmiş biçimde resimlenmektedir, bkz. AND¹, s. 343.

mermerşahi sarık "destâr-ı mermerşâhî", çok ince bezden dokunmuş bir sarık çeşidi; "ince tülbendden daha sık dokunmuş bir çeşit kumaştır ki, çocuklara iç gömleği yapılır. Büyüklerini hocalar sarık sararlardı..." bkz. ONAY, s. 325.

Mescid-i Aksa Kudüs'te bulunan kutsal mabet; Hz. Peygamber'in miraca çıktığı mekân.

mestane nergis "nergis-i mest", baygın göz, Ahmet Talat Onay'ın Sudî'den aktardığı bilgilere göre nergisin mest olması, başını önüne düşürmesi sebebiyledir, bkz. ONAY, s. 350.

mest-i Elest Elest bezminin sarhoşu.

mest-i sabuhi "mest-i sabûhî", mahmurluk söken sarhoş (neşe tazelemek için sabahleyin içilen şarap yönüyle), bkz. ONAY, s. 385-386.

meşşata bkz. düzgüncü.

Mevâ Cenneti "cennet-i Me'vâ", sekiz cennetten biri, bkz. KUR'AN, Necm 15.

mıstar satır çizmeye yarayan alet, bkz. PAKALIN, c. II, s. 531.

micmer buhurdanlık (içinde tütsü yakılan altın, gümüş veya bakırdan alet), bkz. PAKALIN, c. II, s. 532.

Mihrümah Sultan Kanunî Süleyman ve Hürrem Sultan'ın kızı (1522-1578). Bâkî, Mihrümah Sultan'ın ölümü üzerine bir mersiye yazmıştır, bkz. YYOA, c. II, s. 213-214.

mil göze sürme çekmek için kemik, fildişi vb. nesnelerden yapılan alet. Mil, süs ve tedavi için sürmeyi göz kapaklarına çekmekte kullanıldığı gibi, bir takım acayip şeyler görmek için göze hassalı eczalar çekmekte kullanılır.

Mir Haydar Acem Şahı. Bâkî sözü edilen Acem şahının gelişini kutlamak için Sultan Murad'a kaside yazmıştır.

mir-i meclis "mîr-i meclis", meclisin beyi, sahibi; "master of the ceremonies", bkz. STEINGASS, s. 1360.

misal ferman; hocanın yeni hat talebesine örnek almasını istediği harf, karalama; benzer, gibi.

misk torbacığı "nâfe-i misk", "nâfe-i Çîn", "nâfe-i misk", "nâfe-i müşgîn", bkz. "Tatar miski" md.

misk'in sin'i tarak; misk kelimesi içindeki (س) harfi.

mizac "Bedenin sıhhat bakımından salim olması, ahlat-ı erbaanın kafi miktarda mütevazin bir halde bulunması demektir." Bkz. ONAY, s. 78.

mugbeçe mug-beçe (mecusi çocuğu); meyhaneci çırağı; içki dağıtan genç saki

Muharrem ayı "mâh-ı Muharrem", Kerbela'da Hz. Hüseyin'in Muharrem'in onunda şehit edilmesi; o günün anısına yapılan yas törenleri ve ritüelleri, bkz. AND[1], s. 374. ("On iki imam ve Şia mitologyası")

mukbil âşık, seven, yar, krş "mihrübân" TULUM, s. 1281, bkz. "cihân-dâr-ı mukbil", "şâh-ı mukbil" md.

mum boyun eğmiş, râm, bkz. "yil mûmı" md.

mum olmak yumuşamak, erimek.

mumlamak mühürlemek (eritilmiş mum üstüne mühür basmak).

murakıp murakabe hâlinde; dervişlerin dizüstü oturup ellerini böğürlerine yahut dizlerine koyarak, gözlerini kapatarak vecd hâline geçmesi, bkz. GÖLPINARLI[2], s. 223.

murakka yamalı hırka; "Eskiden sufiler, hırkaların helal maldan olmasını sağlamak için gerçekliğine inandıkları kişilerden kumaş alırlar, bunları birbirine dikerek kendilerine hırka yaparlarmış. Bu yüzden hırkalarına, yamalı anlamına 'murakka' denmiş, sonradan bu söz derviş hırkası adı olmuştur." Bkz. GÖLPINARLI[2], s. 223; ayrıca bkz. "başını murakka'ına çekmek" md.

murassa taht mücevherlerle süslenmiş taht.

murassa nakıl mücevherlerle süslenmiş nakıl; murassa nakıllar için bkz. AND[2], s. 236-254, bkz. "nahl-i murassa", "murassa' sâgar-ı sahbâ", "murassa' piyâle", "murassa' câm", "murassa' kılıc", "murassa' hançer", "murassa' pây-i taht", "murassa' sâye-bân", "murassa' kemer".

Musa'nın eli "kef-i Mûsâ", Hz. Musa'nın eli; elini koynuna sokup çıkardığında güneş gibi parlaması mucizesi ("bahûr-ı Meryem" paralelliğinde).

musahip nedim, musahibin gözü kulağı padişah üstünde olması, canını feda etmeye hazır olması, güzel görünüşlü, yazıcılıkta hünerli olması, şairler arasından seçilmesi, Farsça-Arapça pek çok şiir ezberinde olması, tıp ve yıldız ilminde bilgi sahibi olması, hikâye, gülünç ve şaşırtıcı anlatılar, garip fıkralar bilmesi, tavla ve satranç bilmesi, her konuda bilgi sahibi olması ve konuşabilmesi yönüyle, bkz. İNALCIK, s. 26.

musanna beyit "beyt-i musanna'", sanatlı, sanatkâr elinden çıkmış beyit; mükemmel ev (Feridun Bey'in kasrı).

mushaf kitap, cüz, bkz. TULUM, s. 1285.

musikâr birkaç neyin bir araya getirilmesiyle oluşan nefesli saz, mıskal, bkz. ÖZTUNA, s. 273.

mücerredlik "tecerrüd", yalnızlık, halvet; bekârlık, bkz. TULUM, s. 1721.

müdam "müdâm", sürekli, daima; şarap.

müddei düşman, rakip; herif, bkz. TULUM, s. 1299.

müferrih hap tedavi için içine belli ölçülerde bitki, öz, bal vb. şeylerin eklenmesi suretiyle yapılan karışım; geniş bilgi için bkz. HACI PAŞA, s. 185-188; ("elli yedinci bâb: hablar ve kurslar beyanındadır" bölümü); *Dîvân*'da hab-hâl (ben) paralelliği; ayrıca bkz. LEVEND, s. 344.

müftî-i âlem âlemin şeyhülislamı; Ebussuud Efendi.

mührüsüleyman "mühr-i Süleymân", Süleyman'ın mührü, Süleyman Peygamber'e atfedilen altı köşeli yıldız, tılsım gücüne inanılmıştır, bkz. KUŞOĞLU[1], s. 160; altı köşeli yıldız biçimindeki mühüre benzeyen fişek.

mül saç; şarap.

müselles üç köşeli, üç bucaklı; üzüm şırasının üçte biri kalacak şekilde kaynatılan ve haram sayılmayan bir çeşit şarap; ayrıca bkz. "behârlü şarâb", TULUM, s. 1323.

müselsel hat "hatt-ı müselsel", zincirleme kompozisyonlu hat, yazı formu; yara, dâg.

Müşteri "Bircîs", altıncı kat gökte bulunan Yunanlıların Zeus, Romalıların Jüpiter adını verdikleri gezegen. Gök mitologyasında Hürmüz, Erendiz, Sakıt adlarıyla da bilinir. Çok uğurlu bir gezegen kabul edildiğinden, uğur getirici özelliklere sahip Müşteri, minyatürlerde elinde kitap tutan bir bilge olarak betimlenir. Bilginler ve vezirlerin bu gezegenin etkisindeki kişiler olduklarına inanılır. Daha geniş bilgi için bkz. AND[1], s. 342, bkz. "Bircîs" md.

müttekâ dayanak; koltuk altına alınıp üzerine dayanılan derviş asası, bkz. ATASOY[2], s. 254-257.

N

Nahid sabahyıldızı, tanyıldızı, Zühre, Venüs, bkz. ONAY, s. 471; AND[1], s. 345-346; ayrıca bkz. "mutrıb-ı çarh", "Zühre" md.

nahl-i ergavân erguvan fidanı; bir lale adı, geniş bilgi için bkz. KARTAL, s. 23.

nakıl "nahl", renkli kâğıt ve mumlar ile çeşitli çiçek ve süslerden yapılmış fidan, bkz. TS., c. IV, s. 2824-25; Osmanlı şenliklerindeki nakıllar için bkz. ATASOY[1], s. 24, 36; PAKALIN, c. II, s. 642-644; ayrıca bkz. ONAY, s. 343; ayrıca bkz. "murassa nahl" md.

nakılbend "nahl-bend", nakıl ustası; bkz. PAKALIN, c. II, s. 644.

nakil-i ahbâr nakledenler, masal hikâye anlatanlar; "nâkilân-ı âsâr", "râviyân-ı ahbâr".

nakkaş nakış ustası; Osmanlı'daki nakış esnafları ve nakkaşların görevleri için bkz. PAKALIN, c. II, s. 649-650.

nakş-ı peleng kaplan benekleri gibi yapılan nakış; çintemani.

Naim sekiz cennetten biri, bkz. "Huld bahçesi".

nal ve elifler nal ve elif şekilli dâglar.

name mektup; berat, ferman; kitap.

nazar muskası "nusha-i çeşm", bkz. "badem üstüne muska yazdırmak" md.

naziklik "Lisanımızda kaideye uygun olmadığı halde ifade ettiği mânâ itibariyle kullanmak mecburiyetinde kaldığımız nezâket sözü nâzik sözünden uydurulmuş bir kelimedir. Bugün dilimizde incelik, zarâfet gibi mânâlarda kullandığımız bu sözü eskiler kaideye muhalif buldukları, fesâhata itina ettikleri için bunun yerine nâziklik kullanmışlardır." Bkz. ONAY, s. 348; *Divân*'da beş tanığı bulunmaktadır.

nebat sebze; şeker ("şeker" paralelliğinde); nebat şekeri, bkz. STEINGASS, s. 1384; "şekerin hası", bkz. MENINSKI,

c. III, süt. 5125; "kand, mukanned şeker yani otluklarla terbiye ve tasfiye olmuş ve dondurulmuş şeker", bkz. AHMET VEFİK, s. 769, bkz. "kand-i nebât" md.

Necatî on beşinci yüzyıl Osmanlı şiirinin doruğu, Bâkî'nin müjdecisi. Bâkî, bir gazeline tahmis yazmıştır.

nedim bkz. "musahip" md.

nekâre eyere bağlanan, biri büyük biri küçük kazanı andıran davul, bkz. "tabl u nekâre" md.

nemed keçe; "Bektaşi fukarâsıyla çobanların giydikleri kolsuz, keçe palto", bkz. ONAY, s. 57.

Neriman *Şehname*'de kahramanlık ve yiğitlik sembolü; Sam'ın babası, Zal'ın dedesi, bkz. TÖKEL, s. 240-241; ayrıca bkz. "Sâm u Nerîmân" md.

nesim meltem, esinti; tan yeli, seher yeli, bkz. "bâd-ı sabâ", "bâd-ı nesîm", "nesîm-i sabâ", "nesîm-i seher", "nesîm-i subh".

nevbet-i sultani bkz. "nevbet-i şahî" md.

nevbet-i şahi "nevbet-i şâhî", eskiden belirli zamanlarda muhtelif yerlerde davul çalınması; bu geleneğin gelişimi için bkz. PAKALIN, c. II, s. 635. "nevbet-i sultani" md.

nevruz baharın ilk günü; İran mitolojisinde nevruz algılamaları için bkz. ONAY, s. 351. (âmme / hassa nevruz); ayrıca bkz. MÜTERCİM ÂSIM[1], s. 558, bkz. "îd u nev-rûz" md.; musiki makamı, bkz. ÖZTUNA, s. 296.

nevruz havası bkz. "nevruz-ı acem" md.

nevruz-ı acem musiki makamı, bkz. "nevruz havası", ayrıca bkz. ÖZTUNA, s. 297.

nevruz-ı sultani "nev-rûz-ı sultânî", bahar ekinoksu (21 Mart); "naû rozî sultânî: the true asronomical vernal equinox", bkz. STEINGASS, s. 1433.

Nigarhane Çin'de olduğu farz edilen, duvarları nakışlı, resim ve heykellerle dolu atölye, bkz. ONAY, s. 352-353.

nikap "nikâb", yüz örtüsü; "hatunların yüz örtülerine dinür... anda iki göz yeri olmagla yüzünün mecmû'ını

ihâta idüp ol iki delikden gözleri hârice nazar iderler vâkıa bilâd-ı Arab'da meşhûdumuz olmuşdur anunla yüzleri ve çeneleri mestûr olup fakat ol iki delikden gözlük gibi gözleri lemeân ider." Bkz. MÜTERCİM ÂSIM², c. I, s. 273.

Nimetullahi Nimetullâhî tarikatı mensubu kişiler; "hân-ı ihsân-ı firâvân".

nişan / nişane iz, işaret, belirti; ferman; nişangâh, hedef, bkz. "bî-nâm u nişân", "nâm u nişân" md.

nokta-i şek şek noktası, eski yazma metinlerin üzerinde veya kenarlarında şüphe veya soruyu göstermek için konulan (√) işareti, bkz. ONAY, s. 355.

Nuh Nuh Peygamber; çok ağlayan ("Nûh çeşmüm").

Numan mezhepli "Nu'mân-mezheb", Hanefî mezhebinden (Kadızade için).

Nûn ve'l-Kalem ayeti "Nûn. (Ey Muhammed) Andolsun kaleme ve satır satır yazdıklarına ki, sen Rabbinin nimeti sayesinde, bir deli değilsin." Bkz. KUR'AN, Kalem 1-2.

Nurbahşiler kurucusu Muhammed Nûr-bahşü'n-Neccâr olan Kübrevîlik tarikatının bir kolu.

O

Osman mushafı Osman-ı Zi'n-nûreyn (iki yanak / iki nur); Hz. Osman'ın mushafı.

ova "deşt", ova, ŞAHİDÎ, s. 66; çöl; "deşt ü sahrâ", "deşt-i Huten", "deşt-i fenâ".

Ö

öd "ûd", öd ağacından yapılan tütsü.

öküz "gâv", "gâv-ı zemîn" (eskiden dünyayı boynuzunda taşıdığına inanılan öküz).

P

padişah otağı "çetr-i zer-dûzî", "çetr-i hümâyûn", "otağ-ı hümâyûn", "padişahlar seferde iken altında oturdukları açık çadır veya gölgeliktir. Bu gölgelikler altın sırma işlemeli atlas kadifeden yapılırmış." Bkz. ONAY, s. 153.

pây-kûbân yere ayak vurup oynayarak, hoplaya zıplaya; dans ederek, bkz. TULUM, s. 1446.

pây-mâl pây (ayak / kadeh), mâl (sür); ayak sürmek, bkz. TARLAN, s. 23.

paleheng kemer tokası; dervişlerin bellerine bağladıkları ipten kuşak, bkz. ONAN, s. 59-60; ATASOY[2], s. 250-251. (palheng ve taşlı toka alt başlığı), bkz. GÖLPINARLI[2], s. 252; dizgin.

papağan "tûtî", bkz. CEYLAN, 198-201.

pazubend "zerrîn hamâil", altın pazubend; "kola bağlanan ta'viz, muska ki halk pazvend derler. Bazubendler gümüşten saat büyüklüğünde zarif bir kutu veyahut sırma işlenmiş sathiyandan kese içinde olup..." Bkz. ONAY, s. 118.

pehlivan "pehlevan" (güreşçi bağlamında) bkz. TULUM, s. 1447; en cesur, en yiğit (şairlikte); kemankeş, bkz. KUŞOĞLU[2], s. 85.

penbe-i dâg dağlanan yerin üstündeki pamuk; Ahmet Talat Onay, dâg-penbe arasındaki ilişkiyi şöyle açıklıyor: "Dâg aleti olan çivi, şiş gibi bir demir parçası beyaz derece-i hararete yaklaştığı sırada dağlanacak yere bir parça pamuk konup kızgın şiş o pamuğa bastırılıp kaldırılır" Krş. ONAY, s. 160.

penbe-i key dağlanan yerin üstündeki pamuk; "keyy"in dâg, yara anlamı için bkz. MÜTERCİM ÂSIM[1], s. 440.

penc-nevbet günde beş kez çalınan mehter; "nevbet-i Husrevânî" bkz. PAKALIN, c. II, s. 683-685; ONAY, s. 250; ŞÜKÜN, c. I, s. 498.

pençe-i mercân bkz. mercan pençesi.

pence-i hurşîd "Güneş alınlı demekse de daha çok dilber anlamında kullanılmıştır. Evliya Çelebi, gittiği yerlerin güzellerinden söz ederken 'pençe-i âfitâb gibi dilberleri vardır' demeksizin geçmez... Pençe: Nâsiye, cebîn, alın (Ferheng-i Şuurî)", bkz. ONAY, s. 364; ayrıca "güneşin pençe şeklinde aydınlığı" anlamı için bkz. ŞÜKÜN, c. I, s. 499.

perçem kâkül; tuğun ucundaki püskül; "mızrak ve bayrak zülfelerine denir başlarında zülüf gibi top nesnedir tozak tabir olunur." krş. MÜTERCİM ÂSIM[1], s. 590.

pervane kelebek, bkz. TULUM, s. 1457; geceleri mum, kandil gibi ışık kaynağına yaklaşarak çevresinde uçuşan küçük bir böcek, güve kelebeği, gece kelebeği; âşık.

pervaz kenar, lalenin bir parçası (bitki terimi), bkz. "lâle-i pervâzî", "pervâzî lâle" için bkz. KARTAL, s. 21; "Uçmak, tayarân etmek ve kuş gibi havadan geçmek ve bir nevi zih ve kenar ve uçucu, tayyâr olan ve pertev ve nur ve nisâr, saçmak ve karargâh." Bkz. REMZÎ, c. I, s. 207.

pervâze zevküsefa; "îş ve neşât manasınadır" krş. MÜTERCİM ÂSIM[1], s. 595; "tefferrüc âlâtı ve taamı ve sair bezm âlâtı", bkz. REMZÎ, c. I, s. 207; esme, uçma.

Pervin başağı "hûşe-i Pervîn", Ülker yıldızları, bkz. "ıkd-ı Pervîn / Süreyyâ" md.

Pervin gerdanlığı "ıkd-ı Pervîn", "ıkd-i Süreyya", Ülker takımyıldızı.

peyk haberci; Osmanlı devletinde, ulaklık ve padişahlara muhafızlık yapan, padişah tören ve alaylarda dışarı çıktığı zaman atları yanında koşan, devrine göre sayıları otuz kırk arasında değişen muhafız alayı. Peyklerin giysileri ve daha sonraki devirlerdeki görkemleri için bkz. PAKALIN, c. II, s. 774-776.

pir yaşlı, ihtiyar; şeyh, mürşid.

Piran Keyhüsrev'in veziri (değerli öğütleriyle onu çok kez ölümden kurtaran bilge) bkz. TÖKEL, s. 209-211; ulular, erenler, bilgeler.

pir-i mugan "pîr-i mugân", meyhaneci, meyhane piri.

piyade "beydak" satrançta piyade (piyon) denilen taş; yüzdeki ben; yaya.

pota "pûte", (kuyumcuların içinde maden erittikleri kap), bkz. KUŞOĞLU[1], s. 187-188.

pûlâd-ı Hindî "Seyf-i mühenned denilen kılıç ki a'lâ taban demirden ma'mûldür." Bkz. SALAHÎ, s. 368. Eski dünyanın en ünlü kılıç yapım atölyelerine sahip Hintliler, demir ve çelik üretiminde büyük başarı göstermişlerdi, Hint çeliği çok meşhurdu.

pul def pulu (defin etrafındaki pullar); taş (tavla pulu), bkz. TULUM, s. 1471.

put "sanem", "büt", "dilber, nigâr, ma'şûka, dilrübâ, dildâr", bkz. TULUM, s. 471.

R

rahmani arş "arş-ı Rahmânî". "Allah'ın dokuzuncu kat gökte tasavvur olunan tahtı manasına olarak kullanılır bir tabirdi. Bu tasavvur, Allah'ın kudret ve azametinin tecellisinden kinayeydi. Yoksa hakikatte böyle bir yer mevcut değildir... Bu makamda Arşü'r-Rahman, Arş-ı Âlâ tabirleri kullanılırdı." Bkz. PAKALIN, c. I, s. 87.

rakip "agyâr", "a'dâ", "adû", sevgilin dost edindiği kimseler; Osmanlı edebiyatında "rakib", "agyâr" hakkında ufuk açıcı bir yazı için bkz. Ahmet Atillâ Şentürk, "Klâsik Osmanlı Edebiyatında Tipler", Osmanlı Araştırmaları XV, İstanbul 1995, s. 1-91.

rast Türk musikisinde bir makam.

rebab telli ve yaylı saz, bkz. ÖZTUNA, s. 381; ayrıca bkz. "çeng ü rebâb" md.

remilci tahtası "tahta-i remmâl".

reng renk; hile.

re'y-i cemîl güzel fikirler; ileri görüşlülük, bkz. "hüsn-i re'y".

re'y-i resîd defterde yazılı bir borcun ödendiği ve hesabın kapatıldığı yerlerde kullanılan bir terim, bkz. PAKALIN, c. III, s. 28.

reyahin "reyâhîn", reyhanlar, fesleğenler; "reyhânî" kitap sanatlarında kullanılan sülüs kalınlığında, gözü kapalı harfi olmayan bir hat çeşidi; ÖZEN, s. 57.

Reyhan Habeşli köle; fesleğen.

Rıdvan cennet kapıcısı melek, bkz. "ravza-i Rıdvân", "riyâz-ı Rıdvân", "bâğ-ı Rıdvân" md.

rıtl-ı girân bkz. battal kadeh.

rida dervişlerin sırtlarına attıkları, gereğinde katlanarak kullanılabilen örtü, bkz. ATASOY[2], s. 239-240.

rintler halkası "halka-i rindân", mecliste daire şeklinde diziliş / oturuş.

rikab-ı hümayun "rikâb-ı hümâyûn", padişah bir yere giderken yanındaki maiyeti, bkz. PAKALIN, c. III, s. 44-45; "gardûn-janâb, the imperial sturrup", bkz. STEINGASS, s. 584.

rikabdar "rikâbdâr", padişah bir yere giderken ata inip binmesine yardım eden ve atının yanında yaya olarak giden teşrifatçı, bkz. PAKALIN, c. III, s. 44-45; STEINGASS, s. 584.

riyazat "az yemek, az uyumak, daimi ibadete koyulmak suretiyle nefsi terbiye etmek", bkz. GÖLPINARLI[2], s. 259.

rûh-ı mücerred derviş, sâlik (dünyaya ait zevk ve ihtiraslardan alakasını kesme yönüyle).

Ruhullah'ın nefesi Allah'ın ruhu, Hz. İsa'nın can veren nefesi.

Rum (ülkesi) Anadolu; Roma ve Bizans'ı imlerken sonraları Anadolu'nun kimi bölgeleri bu adı almış ve bütün Anadolu bu isimle anılmıştır.

Rumeli şahbazı Rumeli şahini; Rumeli güzeli.

rumi hayvanların kanat, bacak ve bedenlerinin stilize edilmiş şekillerinden oluşan çok yaygın bir Türk süsleme biçimi, bkz. ÖZEN, s. 59.

Rumi siper Roma kalkanı.

rûz-ı ezel ezel günü, Allah'ın ruhları yaratıp bir araya topladığı gün; "bezm-i elest" (düşen kısmet bağlamlarında).

rûz-ı şekk Ramazan'ın ilk günü; bu gün ile ilgili kuşkular nedeniyle eğer hava hilalin görünmesine uygun değilse Şaban ayını otuza tamamlayıp oruç tutma.

rümmani yakut "yâkût-ı rummânî", kırmızı yakut (nar tanesi gibi çok makbul yakut), bkz. ONAY, s. 458; ŞİRVANÎ, s. 106-107.

Rüstem-i Destân "Destan oğlu Rüstem", *Şehname*'de Zâl'ın dillere destan kahramanlıklarıyla anılan oğlu; Zaloğlu Rüstem; geniş bilgi için bkz. TÖKEL, s. 247-258; ("dâstân"ın hile anlamı da göz önünde bulundurulmalı).

Rüstem ile İsfendiyar "rezm-i Rüstem ü İsfendiyâr", Rüstem'in esrarengiz bir okla İsfendiyar'ı öldürdüğü meşhur savaş, bkz. TÖKEL, s. 182-187.

rüzgâr zaman; felek; yel.

rüus rüûs defteri, Osmanlı'da memurların tayin işlemlerini gösteren defter; daha geniş bilgi için bkz. PAKALIN, c. III, s. 71.

S

sabuhi şarabı "câm-ı sabûh(î)", sabahleyin mahmurluk gidermek için içilen şarap; "sabûh: erkenden sağılan süt ve sabah vakti içilen bade manasına istimai bu sebebe mebnidir ve geceden sabaha kalan şarap", bkz. REMZÎ, c. I, s. 750.

saçı "nisâr", padişahlar taç giydiklerinde başlarına, bir şehre geldiklerinde atlarının ayaklarına saçı saçma; bu gelenek için bkz. ONAY, s. 387, "nisâr" md.

sağlam ip "habl-i metîn", "Hep birlikte Allah'ın ipine (Kur'an'a) sımsıkı sarılın." Bkz. KUR'AN, Âl-i İmrân 103.

sahh "sahhe'l-Bâkî", "Fermanlarla beratların ve bazı evrak ve resmî kayıtların sıhhatini temin için kullanılır bir tabirdir. Bu işaretin yazılmasına sahh çekmek denirdi.... Kayıtların doğruluğunu tasdik yerine son zamanlarda 'aslına uygundur' demek olan 'aslına mutabıktır' işareti konulur ve dairenin resmî mührüyle mühürlenirdi." Bkz. PAKALIN, c. III, s. 91.

sahib-ayâr eskiden darphanede kesilen paraların ayarını kontrol eden kimse, bkz. PAKALIN, c. III, s. 93; TULUM, s. 1532; meyhaneci.

sâl yıl; "sâl üstünde sin (س)"; mâh (ay) paralelliğinde; tarağın "sin" harfinin dişlerine benzerliği yönüyle; "Sîne benzer şâne-i zülfün ki sâl üstindedür".

saltanat kösü "kûs-ı hâkân", deve sırtında taşınan davul (kûs-ı hâkânî).

samanyolu "râh-ı keh-keşân", "saman çekenler yoludur ki sıraverdi dökülen samandan apak olur. Teşbih tarikiyle asumandan ince yol gibi görünen şekl-i beyaz-ı mustakile ıtlak olundu... Türkî'de hacılar yolu ve saman uğrusu derler" krş. MÜTERCİM ÂSIM[1], s. 615.

Sam u Neriman *Şehname*'de kahramanlıklarıyla meşhur baba oğul.

sancak beyi "mîr-i livâ", bkz. PAKALIN, c. II, s. 545.

sandal sandal ağacı (güzel koku yayması yönüyle); dolmuş sandalı, nevbet kayığı (İstanbul'da Boğaziçi'ne vapur çalışmadığı dönemde); şarap, bkz. TS., c. II, s. 1205; TIETZE, c. I, s. 642; ONAY, s. 174.

sarık "destâr", katlanıp şerit hâline getirilerek taçların üzerine sarılan ince kumaş ve tülbent, bkz. KOÇU, s. 87, 203; ATASOY[2], s. 204-208.

sarılık "yerekan", bkz. HACI PAŞA, s. 92.

seher kuşu "mürg-i seher", bülbül.

selaset sözde akıcılık niteliği, sözün kulağa hoş ve ezgili biçimde gelme özelliği.

Selim Şah cülusu için Bâkî'nin bir kaside sunduğu, iki gazeline de tahmis yaptığı padişah; II. Selim, Sarı Selim, Selim-i Sanî (1524-1574), bkz. YYOA, s. 513-516.

Selmân ünlü Fars şairi Selmân-ı Savecî (1309-1376).

Selsebil cennette bir pınar; "Orada bir pınar ki ona 'selsebil' adı verilir." Bkz. KUR'AN, İnsan 18.

semender bir kertenkele şeklinde hayal edilip ateşte yanmadığına inanılan masal hayvanı; çeşitli sözlüklerdeki tanımlar ve farklı tanıklar için bkz. ONAY, s. 399-400.

seraser "ser-â-ser", baştan başa, boydan boya; ipek, altın ve gümüşle dokunan çok kıymetli bir kumaş; "Bilhassa ağır ve kıymetli kürk kabı olarak kullanılmış, en pahalı samur fervelere seraser kaplanmıştır. Topkapı sarayında Arz odasında bulunan gayet geniş ve büyük tahtın şiltesi ile yastıklarına kaplanmış ipekli ve incili bir seraser." Bkz. KOÇU, s. 204; PAKALIN, c. III, s. 175.

ser-i kûy yanı başı, gözünün önü, yanında, elinde, eşik, mahalle, bkz. TULUM, s. 1058.

sermenzil gaye, amaç; ok nişanı, nişangâh; bkz. TULUM, s. 1578.

ser-mûze bkz. kalçın.

Settâr kullarının günahlarını, kötü işlerini gizleyen ve bağışlayan; doksan dokuz güzel addan biri.

sevda danesi "habbetü's-sevdâ", çörekotu; yârin beni.

Seyf ayeti "Haram aylar çıkınca bu Allah'a ortak koşanları artık bulduğunuz yerde öldürün, onları yakalayıp hapsedin ve her gözetleme yerine oturup onları gözetleyin. Eğer tövbe ederler, namazı kılıp zekâtı da verirlerse, kendilerini serbest bırakın. Şüphesiz Allah çok bağışlayıcıdır, çok merhamet edicidir." Bkz. KUR'AN, Tevbe 5.

Seyyid Gazi hikâyesi Battal Gazi hikâyesi.

sırça saray "sırca vurulmuş tuğladan, yani çiniden yapılıp süslenmiş saray", bkz. ONAY, s. 402; dünya.

Sidre-i müntehâ varılabilecek son nokta, son makam; Hz. Muhammed'in miraç gecesinde Cebrail ile yükseldiği yedinci kat gökte bir makam, bkz. YILMAZ, s. 145.

sihr-i mübîn apaçık bir büyü; "14. Bir mucize gördükleri zaman onu alaya alıyorlar. 15. (Dediler ki:) Bu bir büyüden başka bir şey değildir." Bkz. KUR'AN, Saffât 14, 15, bkz. YILMAZ, s. 146.

Sidre fidanı Sidre ağacı (Miraçta Cebrail'in gidebildiği son uçtaki ağaç / makam).

sikke-i şahî "sikke-i şâhî", Yavuz Sultan Selim dönemi altın parası.

simkeş haddeden gümüş tel çeken sanatkâr, krş KUŞOĞLU[1], s. 203.

sincap döşek "bister-i sincâb", sincap kürkünden yapılmış yatak, bkz. ONAY, s. 404, "sincap yatak" md.

sinebend atın göğsüne bağlanan işlemeli, gümüşlü enli kayış.

sipahi tımar sipahisi; TULUM, s. 1598.

sipahizade sipahi oğlu bir güzel.

sitam altın veya gümüş işlemeli at başlığı; "At rahtı ve altın yahut gümüş başlığı", bkz. REMZÎ, c. I, s. 649.

sofu kaba ve kuru sofu, mürayi adam, edebiyatta âşıklara karşı çıkan tipin (rint karşıtlığında) adı, bkz. "zahit" md.

sorguç "per(r)", kalemli tüy, yelek; kanat; okun tüyleri; "per"in bu anlamı için bkz. TS., c. VI, s. 4495-96; "yelek" için bkz. TS., c. VI, s. 4493, bkz. "altun telli sorguç" md.

sorgun "bân", sultani söğüt, krş. MÜTERCİM ÂSIM[1], s. 49.

su ve hava "âb u hevâ", iklim, serinlik; hoş yer (şarap-âb; ney-hevâ paralelliğinde).

sultani (altın) "Sultan Beyazid altınları, çinçinler, dümriler", bkz. TULUM, s. 1617.

sultani nevbet bkz. nevbet-i şâhî.

Sultan Mehmed Eğri Fatihi, Adnî (1566-1603); Bâkî, sözü edilen padişah için beş kaside (biri cülusiyye) sunmuştur, bkz. YYOA, c. II, s. 86-89.

Sultan Murad III. Murad (1546-1595) tahta çıkışı üzerine Bâkî terci-i bend biçiminde bir cülusiyye ve bir kaside sunmuş, bir gazelini de tahmis etmiştir, bkz. YYOA, c. II, s. 239-243.

Suret-i Çîn Çin diyarında bir puthane adı, bkz. TARLAN, s. 111.

Süleyman "mühr-i Süleymân", "taht-ı Süleymân", "mülk-i Süleymân" Süleyman Peygamber, bkz. KUR'AN, Enbiya 81, Sâd 32, 33-35; Kanunî Sultan Süleyman.

Süleyman Han I. Süleyman (Kanunî, 1494-1566); Bâkî, Kanunî için dört kaside sunmuş, bir mersiye yazmış ve bir gazelini de tahmis etmiştir, bkz. YYOA, c. II, s. 551-556.

Süleyman'ın tahtı Süleyman Peygamber'in rüzgârlara hükmederek Saba kraliçesi Belkıs'ın tahtını huzuruna getirmesi. Aynı imge Kanuni Mersiyesi'nde de görülmektedir: "Ber-bâd kıldı taht-ı Süleymânı rûzgâr / Sultân Selîm Hân-ı Sikender-serîri gör".

sülün "tezerv", kuyrukları göz alıcı renkte kuş; bkz. CEYLAN, s. 221-222.

sümbül "sünbül", zülüf.

Sünbüle başak burcu, bkz. AND[1]; s. 324-325; Sünbüle musiki makamı, bkz. ÖZTUNA, s. 437; "Buğday ve arpa ve bunlar misilli nebâtın başak tabir olunan tohum yatağı ve nücûm olup felek-i bürûcda esed burcuyla mîzân burcu beyninde vâki' burcun ismidir ki şemsin mezkûr burca duhûlü ağustosun dokuzuna tesadüf edip orak vakti tamam olur. Cem'i senâbil gelir", REMZÎ, c. I, s. 681.

sürahi içine şarap konan uzun boyunlu kap.

Süreyya Ülker, Pervin (yedi yıldızdan oluşan bir takımyıldız); "ıkd-ı Süreyyâ", "ıkd-ı Pervîn".

süsen "sûsen", susam çiçeği.

süsen yaprağı "berg-i sûsen", sivri ve uzun yapraklarından dolayı kılıç, mızrak ve hançere benzetilmesi yönüyle.

Ş

Şaban Ramazan'dan önceki ay (Arabî ayların sekizincisi); "Şa'bân" kelimesinin sonundaki (ن) harfi (hilale benzeme yönüyle).

şafi cevap "şâfî cevâb", kesin cevap; kabul işareti, bkz. MENINSKI, c. II, süt. 2751.

şahap "şihâb", akan yıldız.

şahbaz şahin; "ekseriyâ selâtin şikâr ederler. Gayette güzel olur. Türkî'de toygun derler." Bkz. MÜTERCİM ÂSIM[1], s. 705; CEYLAN, 92.

şahi sikke bkz. sikke-i şâhî.

şahid güzel, dilber, şuh, sâde-rû, bkz. TULUM, s. 1633; "Bazı tarikatlarda sesi güzel, parlak ve yakışıklı oğlanlara âyinlerde ilahiler okutur ve süsledikleri 'bu oğlan ilahi güzelliğin timsalidir' diye onu seyrederler ve şahsında ilahi güzellikleri görürler", "şâhid-bâzî", "cemal-perestlik", bkz. ULUDAĞ, s. 484; mahkeme tanığı.

şahne kadı, subaşı. Ahmet Talat Onay, *Salâhî Lugatı* ve *Bostan Şerhi*'ne dayanarak; "Bugünkü polis âmiri. Bunlar devriye gezerler, meyhane ve işret meclislerini basarlar, suçluları, sulu sarhoşları yakalarlar, kollukta (karakolda) cezaya uğratırlardı," açıklamasını yapar. Geniş bilgi ve tanıklar için bkz. ONAY, s. 413; TULUM, s. 1634.

Şam-Hicaz zülüf-yanak.

Şamî ben; Şam; akşam; Şamlı; akşamcı, her akşam işret eden, Şamiyan, bkz. ONAY, s. 414-415.

Şamiyan Şamlılar veya Şam askerleri (siyahi renkte olmaları ve Yezid üzerine Medine / Kâbe'ye saldırmaları bağlamında); akşamcılar; çalgıcılar, sazendeler; Tahir Olgun'un görüşleri ve daha geniş bilgi için bkz. ONAY, s. 415.

şaraba rehin verme şarap karşılığında değerli bir şeyi rehin bırakma; *Bâkî Divanı*'ndan iki tanık: "Destâr-ı hâce hırka-ı sofî ridâ-yı şeyh / Devr-i lebünde meygedeler-

de yatur girev", "Bâde-i aşka vücûdı câmesin rehn itdi Kays / Âferînler ol melâmet bezminün kallâşına". Geniş bilgi için bkz. Esma Şahin, "Osmanlı Şiirinde 'Şaraba Rehin Verme' Metaforu", *Yücel Dağlı Anısına*, Turkuaz Yay., İstanbul 2010, s. 494-521.

şebçerağ geceleyin parlayan bir çeşit taş; şimşirek taşı; hurafeler ve tanıklarla ilgili olarak bkz. ONAY, s. 422; "Bir nev' cevher ki güyâ gece vakti çerâg gibi ziyâ verir imiş ve âteş böceği", bkz. REMZÎ, c. I, s. 706.

Şebdiz karayağız at; Hüsrev'in meşhur atı.

şehla göz "nergis-i şehlâ", koyu ve ela gözlü, şaşı, bkz. ONAY, s. 350.

şehlevend çapkın, bkz. KOÇU, s. 35-36, "bıçkın kıyafeti" md.; ONAY, s. 313, "levend" md.; Tahir Olgun, "Sümbül Kasidesi" şerhinde; "Levent kelimesi eskiden bahriye askeri ve gemici manasında kullanılırdı. Leventler, çakalı bir tavır ile dolaştıklarından onlar gibi kabadayı mizaçlı olanlara şeh-levent denilmiştir..." açıklamasını yapar. Geniş bilgi için bkz. OLGUN[2], s. 33; ayrıca "şehlevendâne".

şehnaz Şehnaz makamı, bkz. ÖZTUNA, s. 451; nazlı, şuh güzeli anlatma.

şeker-âb şerbet; dargınlık; "İki dost arasında hafif dargınlıktan kinayedir" bkz. ONAY, s. 124.

şems-i duhâ "kuşluk vaktinin güneşi", güneşin en parlak ve dünyayı en iyi aydınlattığı zaman olması yönüyle aşağıdaki tanıkta yüzün niteleyicisi bağlamında; ayrıca bkz. YILMAZ, s. 149; "şemsü'd-duhâ".

şemse nakkaşların kitaplarda, duvarlarda çizdikleri güneş motifi, bkz. ONAY, s. 424.

şerbet ilaç; "şerbet-i müshil" bkz. MENINSKI, c. II, süt. 2794; ONAY, s. 424, "şerbet" md.; şerbet.

şeref Her burcun vebali, şerefi ve hubutu vardır. "Burc-i şeref" mutluluk zamanının, baht açıklığının sembolüdür, bkz. AND[1], s. 313.

şeref burcu "burc-i şeref". Gezegenlerle burçlar arasında vebal (düşüş), şeref (yükselme) ve hubût (güçten düşme) ilişkileri vardır. Her burcun vebali, şerefi ve hubutu vardır. "Burc-i şeref" mutluluk zamanının, baht açıklığının sembolüdür, bkz. AND[1], s. 313.

şerefe kadehi bkz. dostkânî.

şerha ince ve uzun kesik / yarık, uzunlamasına kesip açma ve dilimleme; "tûlânî [uzunlamasına / boyuna] kesilip dilinmiş et dilimine denir" bkz. MÜTERCİM ÂSIM[2], c. I, s. 484; ayrıca Fuzulî'de bu kelimenin kullanış biçimi için bkz. DİLÇİN, s. 57.

şeş-der altı kapı (tavlada) bkz. ONAY, s. 425-426, "şeşder" md.; dünya.

şeşhane 17. yüzyıl Türk musikisinde kullanılan bir saz; mızrablı, altı kıl telli, uda benzer, fakat sapı ondan uzun ve perdesiz saz, bkz. ÖZTUNA, s. 454.

şeşper gürz, topuz, bozdoğan (altı dilimli olması nedeniyle), bkz. "bozdoğan" md.

şeyhülharem Harem-i şerif'te (Mekke'de) halife tarafından görevlendirilen kişiye denir, bkz. PAKALIN, c. III, s. 347.

şeyhülislâm Osmanlı'da ilmiye sınıfının başı (Şeyhülislam Ebussuud Efendi bağlamında); geniş bilgi için bkz. PAKALIN, c. III, s. 347-351.

şifahane "dârü'ş-şifâ", hastane; tımarhane, bimarhane.

Şîr-i Yezdân Allah'ın aslanı; Hz. Ali.

şimşirbaz "şemşîr-bâz", Osmanlı şenliklerinde kılıçla gösteri yapan sanatkâr (üzerine para saçma âdeti); "Mirrîh", Merih, Mars, Behram; "feleğin celladı" da denilen bir elinde kılıç, diğer elinde kesik baş tutan gezegen. Minyatürlerde aslan üzerinde kılıç çekmiş biçimde resimlenmektedir, bkz. AND[1], s. 343, bkz. "Behram" md.; "şemşîr-bâz", kılıç cambazı, kılıçla gösteri yapan sanatkâr, bkz. STEINGASS, s. 760.

şiraze kitap cildini tutan ibrişim.

şişebaz şişelerle gösteri yapan sanatkar; "...başlarının üzerinde dizi dizi şişe biçimlerini dengede tutuyorlar, bunlarla dans ediyorlardı. Tahtadan kolları olan bir haçın üzerine bir testi koyuyorlar, haçın dört kolu üzerine yirmi kadar çiçeklik diziyorlar, şişelerin üzerine bir tepsi, tepsiye de üç büyük şişe, sonra testiyi başının üzerine koyup bununla dans ediyorlar." Bkz. AND², s. 149-150.

şubedebaz bkz. hokkabaz.

T

tabl ve nakkare savaş meydanlarında çalınan mehter mızıkasının küçük davulları.

taç sahibi Hürmüz bkz. Hürmüz.

taç ve günbed sarık; "tacın üst kısmına 'kubbe', başa geçen kısmına 'lenger' derler." GÖLPINARLI², s. 297; tacın (derviş serpuşu) altına şarap kadehini saklama düşüncesi.

taç ve taht "tâc u taht", (en önemli iki saltanat sembolü), bkz. "taht u tâc" md.; İbrahim Edhem.

taht "mesned", serir, bkz. TULUM, s. 1238; makam.

talih yıldızı "kevkeb-i baht", "ahter-i baht", "ahter-i devlet", "sitâre-i baht", "talihi (nahs-ı sa'd) yıldıza isnad etmek eski bir telakkidir. Bizim şiirimize de geçmiştir." Farklı tanıklar için bkz. ONAY, s. 463. Türkçede "yıldızı düşmek", "yıldızı parlamak" deyimleri de bu mecazlık anlamı içermektedir.

tapu zât, zât-ı âlî; huzur, makam; kapı, bkz. TULUM, s. 1698; TS., c. V, s. 3748-54.

tarikat erenleri "merdân-ı tarîkat".

tatar akıncı, savaşçı; zalim; Tatar ahusu, bkz. "nâfe-i Tatâr" md., bkz. ONAY, s. 434; ayrıca bkz. "yagı Tâtâr" md.

Tatar miski "nâfe-i müşg-i Tâtâr", "nâfe-i Tâtâr", Doğu Asya'da Tatar bölgelerinden çıkarılan misk, bkz. "misk torbacığı" md.

tavus cennette gezindiğine inanılan renkli tüyleri ve kuyruğuyla gösterişli bir kuş, gelin kuşu; bkz. CEYLAN, s. 228.

terazi "terâzû", denge değneği (cambazların ipte yürürken denge sağlamak için kullandıkları uzun sırık), bkz. AND², s. 144; terazi (Hz. Yusuf'un Mısır başveziri Katifer'e altınla tartılarak satılması), bkz. ONAY, s. 466.

terk ehli tasavvuf ehli, hâl ehli, gönül ehli, dervişler.

terki "fitrâk" at eyerinin ardındaki tasma, bkz. LEVEND, s. 373.

terlik güzellik, tazelik; kadınların giydiği yenleri kısa, önleri açık bir çeşit yeldirme, mintan ("pîrehen" paralelliğinde) bkz. ONAY, s. 438.

teshîr bağlama, etkisi altına alma; "bir daire içinde tütsüler yakıp efsun ve dualar okuyarak matlûbu elde etmeye derler" bkz. ONAY, s. 439.

tiryak-ı ekber "tiryâk-ı ekber", panzehir; afyonlu macun, bkz. ONAY, s. 442; "Afyon ve baharatı hâvî macuna müşâbih bir nevi ilâç ki te'sîr-i zehri ta'dîl eder ve uyku getirir ve hüzn ü gussayı def' ettiğinden nâşî Araplar şaraba dahi bu vechile tesmiye ederler." Bkz. REMZÎ, c. I, s. 267.

tolu içi şarapla dolu kadeh; dolu, krş "büyük kadah ki şerâb meclisinde içilir", "mahbûba içilen piyâle", "dostkâm" bkz. TS., c. II, s. 1205; TULUM, s. 608.

toprak menzil "menzil-i hâkî", ok meydanlarında belli bir rüzgârda 900 gezden aşırı ok atılıp rekor kırıldıkça taş dikilen sabit atış yeri, bkz. KUŞOĞLU², s. 76.

tortu bkz. cüra

Tuba "kâmeti Tûbâ", "Sidre vü Tûbâ", bütün cennete gölge saldığına inanılan, kökü yukarıda dalları aşağıda bulunan ağaç; güzelin boyu; ne güzel.

tuğ hükümdarlara ve rütbelerine göre vezirlere verilen saltanat simgesi. Ahmet Talat Onay, *Tuhfe-i Vehbî* şerhinden alıntılayarak sadrazamın beş tuğu olduğunu, vezirlerin

üçünü, beylerbeyinin ikisini, mir-i livanın ise birini taşıdığını, tuğ sayısınca itibar gördüklerini yazmaktadır, bkz. ONAY, s. 443; PAKALIN, c. III, s. 522-524.

tuğra Fermanlarda imza yerine kullanılan işaret; bkz. PAKALIN, c. III, s. 525-527; ayrıca bkz. "tevkî' u tugrâ çekmek" md.

Tunç Vücutlu "Rûyîn-ten", İsfendiyar; İran mitolojisinde vücuduna ok işlemeyen bir kahraman, bkz. TÖKEL, s. 182-187.

turna "küleng", turna sürüsü; "turna teleği", "perr-i küleng", turna teleği / tüyü (savaşlarda kırmızı renge boyanıp başa takılması yönüyle); bkz. CEYLAN, s. 239-240.

turunç üstüne dâg "Eskiden sevgililerine aşklarını duyurmak için mektup kenarını yakmak gibi, meyvenin bir tarafını kızgın bir şişle dağlayıp göndermek de âdetmiş. Sevgili bu dağdan kendisinin sevildiğini anlarmış... Muhterem fâzıl Ferit Kam, sevgiliye dağlı turunç göndermek âdetinin gençliği çağına kadar carî olduğunu beyan buyurdular." Bkz. ONAY, s. 444, "turunca dağ" md.

tutiya göze parlaklık ve kuvvet veren sürme taşı tozu (inci "cevher" karıştırılması); güzelin ayağı tozu, bkz. ONAY, s. 445; ayrıca bkz. "cilâ-yı tûtiyâ" md.

tütsü bkz. buhur.

türkmen "türkmân", misyâh, mesûh bkz. TULUM, s. 1789; REDHOUSE, 536; ONAY, s. 446.

U

ud öd ağacı; ut (Türk musikisinde mızraplı bir çalgı), bkz. ÖZTUNA, s. 537-538.

ulak bkz. peyk.

unvan elkab; fermanların (misal) başına yazılması yönüyle; "Emîrü'l-ümerâi'l-kirâm kebîrü'l-küberâi'l-fihâm zü'l-

kadr-i ve'l-ihtirâm sahibü'l-izz-i ve'l-ihtişâm..." (Erzurum Beylerbeyi Ayas Paşa'ya gönderilmiş ferman taslağından bir parça); daha geniş bilgi için bkz. PAKALIN, c. I, s. 608. *Bâkî Dîvânı*'nda "debîr-i felek"in (Utarit) yazdığı unvan, "mürebbî-i fuzalâ dest-gîr-i ehl-i kemâl" ibaresidir.

uşşak Türk musikisinin 5 numaralı makamı; "râh-ı "uşşâk", âşıklar yolu; Uşşâk makamı; "râh"ın usûl, makam, perde anlamlar için bkz. MÜTERCİM ÂSIM1, s. 615; ÖZTUNA, 538.

uzlet yalnızlık, inziva; görünürde halkın içinde olup kalben onlardan ayrı olma, bkz. ULUDAĞ, s. 543; ayrıca bkz. "künc-i uzlet".

uzlet köşesi "gûşe-i uzlet", tasavvuf terminolojisinde görünürde insanların içinde olduğu hâlde kalben yalnız kalma hâli.

Ü

Ülker Süreyya, Pervin, Öküz (Boğa) burcunda bulunan yedi yıldız; sevgili.

Ülker gerdanlığı "ıkd-ı Pervîn", "ıkd-ı Süreyyâ", Ülker yıldız kümesi; yedi yıldızdan oluşan bir takımyıldızı.

üsküf "Şahin ve doğanların avda asabiyet göstermesi ve ava süratla saldırması için gözleri kapalı tutmak maksadıyla başlarına geçirilen meşin başlığa denir." Daha farklı anlam ve tanıklar için bkz. ONAY, s. 452; külah, kalpak, börk, alem (minare bağlamında), bkz. TULUM, s. 1818.

üzengi "rikâb", eyerin iki yanında asılı bulunan ve ata binildiğinde ayakların basılmasına yarayan, altı düz demir halka.

üzüm kızı "duhter-i rez", şarap; tanıklar ve ilgili anlatılar için bkz. ONAY, s. 177-178, ayrıca bkz. "rez duhteri" md.

V

vefalı dost "yâr-ı gâr", mağara dostu (Hicret sırasında mağarada Peygamber ile bulunan Hz. Ebubekir hakkında).

vech-i hasen / hüseyni güzel yüz, musikide güzel ahenk; Türk musikisinde bazı eski eserlerde Hüseynî-Aşiran makamına verilen ad, bkz. ÖZTUNA, s. 550.

vezir "ferzâne", satrançta bir taş.

Y

yağı Tatar Yağma Tatarı, bkz. ONAY, s. 434, "Tatar" md.; düşman Tatar; yağının düşman anlamı için bkz. TS., c. VI, s. 4194-95.

Yağma güzellikleri ile nam salmış bir Türk boyu. Güzeller âşıkların sabır ve kararını yağmaladıkları için Osmanlı edebiyatında her iki anlamda imlenerek kullanılır.

yağma bazı savaşlardan sonra askerlerin bir şehri talan etmesi, mallardan istediklerini alması; ayrıca bkz. "hân-ı yağmâ" md.

Yakup Yakup Peygamber; ("Yûsuf", "Beytü'l-hazen" paralelliğinde).

yaka yırtma "çâk-ı girîbân", yakanın kesilip açılmış olan yeri; bu bağlamda "çâk-ı girîbân itmek" veya "yakasın çâk eylemek"te olduğu gibi üzüntü ve kendini kaybetme anlamı değil, gömleğin yırtmaçlarından güzelin vücudunun görünmesi imgesi vardır; yaka paça yırtmak; "çâk-ı pîrehen" gömlek yırtmacı; Mütercim Asım, kaftan ve çadır yırtmacına da bu adın verildiğini söylemektedir, bkz. MÜTERCİM ÂSIM[1], s. 127.

yakut-ı müferrih gönül ferahlatıcı yakut macunu, bkz. GÖLPINARLI[3], s. 680; "yakut-ı müferrih", "cevâriş-i yâkûtî", tedavi için farklı farklı bitkilere ve özlere yakut, lâl gibi mücevherlerin eklenmesiyle yapılan karı-

şım; geniş bilgi için bkz. HACI PAŞA, s. 195-196, ("altmış birinci bâb: cevârişler ve müferrihleri bildürür" bölümü)

yalın kılıç kınından sıyrılmış kılıç; alev saçan kılıç, bkz. TS., c. VI, s. 4248-49.

yan "kûy", hane, konak, menzil, mahalle; kat, taraf, krş TULUM, s. 1058; "kûyında", "ser-i kûy", "ser-i kûyında".

yanı başında "ser-i kûyında", gözünün önünde, yanında, elinde, bkz. TULUM, s. 1058.

yarasa "huffâş", farklı tanıklar ve daha geniş açıklama için bkz. ONAY, s. 248; CEYLAN, 244-245.

yasemin "semen", "yasemen". *Bâkî Dîvânı*'nda tarak, göğüs ve dâgın üstüne konan pamuğa, Farsça "penbe"ye benzetmelik olarak kullanılmıştır.

yaseminin sîn'i dişler; yasemin kelimesindeki (س) harfi.

yay "kavs", "kemân", yas; yaz.

yaygı "bisât", "nat", yere serilen kilim, keçe, halı; oyun tahtası.

yazı/u alın yazısı; kader; bkz. TS., c. VI, s. 4454; ayrıca bkz. "baş yazusı", "kırma yazı" md.

Yecüc Mecüc ile birlikte Nuh Peygamber'in oğlu Yafes'in soyundan gelen iki kabileden biri (set bağlamında), bkz. KUR'AN, Kehf 94, Enbiya 96; ayrıca bkz. PALA[2], s. 522-523; ONAY, s. 460.

yedi yıldız İslam evren anlayışına göre dünyanın çevresinde dizilmiş gök katlarında (eflâk) dönen yedi gezegen; Ay, Utarid, Zühre, Güneş, Merih, Müşteri ve Zühal.

yed-i beyza "yed-i beyzâ", bembeyaz el, Hz. Musa'nın Firavun'a gösterdiği mucizelerinden biri, elini koynuna sokup çıkarınca pırıl pırıl ışıması; bkz. KUR'AN, A'râf 108, Kasas 32, Neml 12, Şuarâ 33, Tâ Hâ 22, 23; bir lale türü, bkz. KARTAL, s. 26.

yedinci kat gök bkz. eyvân-ı Keyvân.

yel mumu rüzgârda sönmeyen meşale gibi kullanılan kalın fitilli mum, bkz. ONAY, s. 461.

yelek "per", okun yay girişine takılan ve gidiş yönünü düzenleyen tüylü bölümü, bkz. TS. VI, s. 4495.

yelkenliler yelken takye giymiş askerler, yelkenli gemiler; ayrıca bkz. PAKALIN, c. III, s. 616.

yem deniz; yem.

yengeç burcu "burc-i hilâl", seretân burcu; Kamer gezegenine bağlı olduğu için, "burc-ı hilâl" ismi de verilmiştir, bkz. AND[1], s. 320.

yeryüzü "nat'-ı zemîn", yeryüzü; satranç örtüsü.

yiğitler şahı "şâh-ı Merdân", Hz. Ali'nin lakabı, bkz. "Allah'ın aslanı" md.

yokluk kuyusu "çâh-ı adem", Hz. Yusuf'un atıldığı kuyu; ölüm.

yokluk ülkesi "adem diyârı", "adem mülki", "adem iklîmi", ölüm ülkesi.

Yusuf Yusuf Peygamber, "Yûsuf-ı Ken'ân", "Yûsuf-cemâl", "Yûsuf-dîdâr", "Yûsuf-likâ", "Yûsuf-nazîr".

Yusufî sarık "Yûsufî destâr", "Padişahlarla vezirlerin ve diğer bir kısım büyük memurların giydikleri bu kavuğun başa geçecek tarafı dar, tepeye doğru genişleyen üstü dilimli idi. Dilimli tepe kısmı hariç olarak diğer kısımları tülbent ile örtülü, ön kısmına da iki sorguç takılırdı." Bkz. PAKALIN, c. III, s. 639; ayrıca bkz. "yûsufî: padişahlık, saltanat", REMZÎ, c. II, s. 1039.

Z

zaferan safran; ferahlatıcı, güldürücü nitelikli sarı renkli bir bitki; "Edebiyatımızda güzel koku mânâsına değil, nebat mânâsına kullanılmıştır. Eczâlardan mürekkeb terkîb olduğuna göre bunun kokulu, afyon ve esrar karıştırılmış mâcun olması mümkündür. O hâlde bu nev'i mâcunları esrarlı mâcunla izah etmek lâzımdır." Bkz. ONAY, s. 468.

zahit kaba sofu; divan şiirinde bir tip (rint karşıtlığında).

Zahir Zahîr-i Faryâbî; kaside ve gazelde Selman-ı Savecî ile birlikte en büyük kabul edilen iki şairden biri.

Zaloğlu Rüstem *Şehname*'de Zâl'in dillere destan kahramanlıklarıyla anılan oğlu; geniş bilgi için bkz. TÖKEL, s. 247-258. Ayrıca bkz. "rezm-i Rüstem ü İsfendiyâr" md.

zambak *Bâkî Dîvânı*'nda ordu kumandanı, Yed-i Beyza, elinde mektup tutup sultana arzetmek isteyen biri, gümüş pazubent benzetmelikleri çerçevesinde yer alır.

zavallı dilenciler zavallı âşıklar, "gedâ-yı bî-ser ü pâ".

zemzem suyu "âb-ı zemzem", Kâbe yakınlarında meşhur kuyunun kutsal suyu.

zencîr zincir; pranga (eskiden katil ve delilerin eline ve ayağına vurulan bağ).

Zencîr-i Adl Nuşirevan'ın (Kisra) sarayında bulunan zincir, adalet zinciri, bkz. TARLAN, s. 131; "Nûşirevân, sarayının kubbesine bir altın çan astırmıştı. Buna ucu sarayının haricinde duran bir zincir bağlattı. Sallanınca çan çalardı. Nûşirevân da şikâyetçi geldiğini anlardı. Buna zencîr-i adl denirdi." Bkz. ONAY, s. 64.

zerbeft kaftan "zer-beft câme" seraser, zerdûzî, dîbâ, bkz. TULUM, s. 1943; altın tel ve sırma işli elbise, bkz. KOÇU, s. 249; PAKALIN, c. III, s. 653.

zerefşan / zerefşan kâğıt üstüne altın tozu serpiştirilmiş kâğıt, bkz. PAKALIN, s. 654. (tezhip terimi).

zerefşan sümbül serpme altınlı kâğıt üstüne yapılan sümbül motifi (tezhip terimi).

zer-endûd ezilmiş varak altının zer mürekkeple sürülmesiyle oluşturulan tezyinat; bkz. PAKALIN, c. III, s. 654. (tezhip terimi).

zerre zerre (güneş-zerre karşıtlığı); karınca.

zerrîn hamâil kola bağlanan altın pazubend, muska, nişan. "Kola bağlanan ta'viz, muska ki halk pazvend derler. Bazubendler gümüşten saat büyüklüğünde zarif bir kutu

veyahut sırma işlenmiş sathiyandan kese içinde olup..." Bkz. ONAY, s. 118.

zerrîn-kadeh Bir lale türü, "verd-i ra'nâ" paralelliğinde, bkz. KARTAL, s. 26.

zerrîn-külâh "Osmanlı sarayının 1828'den önceki teşkilatında Zülüflü Ağalar diye anılan saray iç oğlanlarının görev başında ve törenlerde giydikleri külahın adı; şekli mevlevî sikkesini andırır ve en âlâ keçeden yapılır, dışının her tarafı som altın sırma işlemeli idi; ve önünün iki yanından saç örgüsü taklidi sırmadan iki zülüf sarkardı." Bkz. KOÇU, s. 250.

zevküsefa ehli "mezâk ehli", ağzının tadını bilenler.

zevrak kayık; kadeh.

Zühal yedinci gökteki Satürn gezegeni; fil üzerine oturmuş bir Hintli şeklinde minyatürleri için bkz. AND[1], s. 341; ayrıca bkz. "eyvân-ı Keyvân".

Zühre Eski Yunanlıların Afrodit, Romalıların Venüs adını verdikleri göğün üçüncü katındaki gezegen; Farsça Nâhid; çoban yıldızı, kervankıran (halk arasında); gökyüzünde görevi çalgıcılık olan gezegen; geniş açıklama ve minyatürler için bkz. AND[1], s. 345-346; ONAY, s. 471; ayrıca bkz. "mutrıb-ı çarh", "Nâhid" md.

zülüf yüzün iki tarafından sarkan saç lülesi; saç. "Osmanlı Sarayının 'Zülüflü Ağalar' denilen iç oğlanları ile 'Zülüflü Baltacılar' denilen ve kaba temizlik işlerinde kullanılan uşak delikanlılarının günlük görevleri işleri sırasında takıp taşımaya mecbur oldukları örülmüş kız saçı taklidi iki kolan takma saçın adıdır. 'Ağa' unvanı taşıyan iç oğlanların zülüfleri sırmadan, 'Baltacı' denilen uşak oğlanların zülüfleri de klabdandan (ipekten) örülmüşdü; bu kız saçı taklidi örgü kolanları Zülüflü Ağalar, mevlevî sikkesine benzeyen ve som sırma işlemeli külahlarının, Zülüflü Baltacılar da armudî şekilli keçe külahlarının alt kenarına takarlar ve şakakları üs-

tünden göğüslerine sarkıtırlardı." Bkz. KOÇU, s. 254-255; PAKALIN, c. III, s. 668-670.

Zülfikar "Zü'l-fekar", Hz. Ali'nin ucu çatallı, ortası yivli meşhur kılıcı.

zümrüt taht zümrüt işlemeli taht, bkz. "serîr-i zümürridîn", "taht-ı zümürrüd", "taht-ı zümürrüd-fâm", "zümürrüd taht".

zünnar keşişlerin bellerine bağladıkları kuşak.

Zünnun "Zü'n-Nûn", Hz. Peygamber'e Mısır meliki Mukavkıs tarafından verilen köle; Zünnûn-ı Mısrî; anlatılar ve tanıklar için bkz. ONAY, s. 473.

Atasözleri, Deyimler ve Kalıplaşmış Sözler

A

a be, bre; buyruk bildiren eylemlerden sonra anlamı pekiştirmek ve yapılan işin doğallığını belirtmek için, bkz. TULUM, s. 243; vah, vay, meded; kutsal nesnelere karşı gösterilen saygı pekiştirmesi.

adı var (kendi yok) kıymetinin olmayıp sadece adının anılması.

acı söz üzücü, kırıcı söz, krş TULUM, s. 246 "acı sözler söylemek", "telh-kâm itmek".

ad çekmek yermek, ayıplamak, gıybet etmek, bkz. TULUM, s. 249. Ayrıca bkz. "ad çekici", "ad çekmeklik", "adı çekilmiş", "dil uzatmak".

ad komak tesmiye etmek, ad vermek.

adı anılmak namı anılmak.

adı kalmak yalnız ismi, namı kalmak.

adı sanı kalmamak "nâm u nişâne kalmamak".

adını anmak bahsetmek, söz etmek.

adını anmamak adını ağzına almamak, bir şey hakkında bilerek söz etmemek, bahsetmemek.

adını duyurmak nam salmak.

adını yad etmek adını anmak, bahsetmek, söz etmek.

adam geçinmek "er geçmek".

âdem mi görür kimseyi beğenmemek.

âdemler beğenmemek kimseyi beğenmemek, herkeste bir kusur bulmak.

âdem geçinmek adamdan sayılmak.

âdem olmak iyi, şahsiyet sahibi, ideal bir insan (şiir bağlamında "insân-ı kâmil") olmak.

âdem oğlanı insanoğlu "...nât ve nâs gibi benî Âdem ma'nâsınadur", bkz. MEHMET ESAT, s. 14; TULUM, s. 250.

afakı tutmak şöhret bulmak, herkesçe tanınmak; her tarafa yayılmak, etrafı kaplamak.

aferinler, tebrikler (beğenme ve takdirin yoğunluğu ve coşkunluğu yönüyle).

aferinler demek "tahsîn itmek", takdir etmek, beğenmek.

ağaca kaşınmak "agaca kaşınmak", "götünü yırtmak" paralelliğinde; "ağaç III erkeklik uzvu, phallus; değnek, sopa. Hocam da, evvelden agacı kıvama gelüp hazır edüp dururmış, hemân avrata karşu açar. (P. N. Boratav 1995 s. 98", bkz. TIETZE, c. I, s. 109.

ağız bir itmek ağız birliği etmek, söz birliği yapmak, birlikte hareket etmek.

ağzı sulanmak imrenmek, elde etmeyi istemek.

ağzı dadın bilmemek her şeyin güzelini, iyisini seçmeyi bilememek, bkz. AHMED BADÎ, s. 9.

ağzı kara boşboğaz, yalancı ve münafık, bkz. ONAY, s. 75.

ağzı süt kokmak yaşı küçük olmak.

ağzına almak anmak, sözünü etmek, bahsetmek; öpmek.

ağzına virmek dudağını ağzına vermek; öpüşmek.

ağzını açmak ağzını açıp beklemek.

ağzını aramak yoklamak; ağız aramak, öğrenmeye çalışmak; ağız gizli olduğundan aramak, bkz. TARLAN, s. 62; AHMED BADÎ, s. 7.

ağzını yakmak ağzı yanmak, dili yakmak.

ağzından düşmemek dilinden düşmemek, her zaman sözünü etmek, devamlı bahsetmek.

ağzından haber çıkmamak ağzını sıkı tutmak; sırrını paylamamak.

ağzını tatlandırmak "ağzı şîrîn itmek", bkz. "deheni şîrîn eylemek" md.

âh çekmek âh etmek, hasret çekmek, inlemek, bkz. TULUM, s. 258.

âh etmek inlemek, feryat etmek, şikâyet etmek.

âh eylemek beddua etmek, ilenmek.

âh u efgan etmek ağlamak, sızlanmak; feryat etmek, inlemek.

ahd etmek yemin etmek, kendi kendine söz vermek.

ahdine durmak sözünde durmak.

akçe saçmak gösteri yapan bir kişi üzerine para saçmak.

akın salmak düşmanı yıldırma amacıyla akarcasına hızlı süvari saldırısı yapmak, talan etmek, baskın yapmak, bkz. TS, c. I, s. 72.

akil olan abes yere gülmez. Akıllı adam boş yere gülmez. *Dîvân*'da "Âkil itmez abes yire hande", bkz. AHMED BADÎ, s. 11.

aklını aldırmak delirmek, meftun olmak, hayrete düşmek, bkz. TULUM, s. 324.

aklını almak divane etmek, aklı şaşmak, hayrete düşürmek, bkz. TULUM, s. 324.

aklı başına gelmemek aklı başından gitmek, kendini kaybetmek.

aklını başına toplamak "aklını başına cem' eylemek", "kendüsini cem' itmek".

aklı başına yar olmak biraz aklın varsa, aklın başındaysa.

aklını meftun itmek bağlamak, sihir etmek, aklını başından almak.

akşama çıkmasın "şâma irişmeye" (ilenç sözü).

al al olmak kızarmak, kıpkırmızı olmak.

alçak gönüllü *Dîvân*'da "Belâgat ehline yâ Hû gönüller alçakta", bkz. AHMED BADÎ, s. 13.

aldanmak "alınmak", satrançta taş almak.

alınmak incinmek, gücenmek; elde edilmek; aldanmak, sevdaya düşmek, tutulmak, kapılmak; diğer şairlerden üç farklı tanık için bkz. TS., c. I, s. 104; ONAY, s. 86, "alınmak" md.; aldanmak, satrançta taş almak.

allar giymek kırmızı giysiler giymek.

âlemi tutmak dünyayı kaplamak; "cihânı tutmak", "dehri tutmak".

alnı açık yüzü ak utanılacak bir şeyi olmayan; namuslu.

Allah eyâ, acabâ, habbezâ, zihî, krş TULUM, s. 274. (şaşkınlık, hayranlık, coşkunluk gibi duyguların yoğunluğunu anlatmak için).

Allah bilir bana öyle geliyor ki.

Allah göstermesin "Allah hatadan saklasın", "Bârî hatâdan saklasun".

Allah korusun "Bârî vücûdun hıfz ide", "Allâh nigeh-dâr olsun", "hatâlardan nigeh-dâr olsun".

Allah nasip etsin "Allah müyesser eylesin".

Allah onara Allah kurtarsın.

Allah Nuh ömrü versin Allah ömürler versin.

Allah'ı seversen kerem eyle, başın için, ihsan eyle, bkz. TULUM, s. 274.

Allahualem Allah en iyisini bilir.

alsa yürüyüverse kalkıp yürüyüverse.

altı kapıyı kapatmak "beste-i şeş-der itmek", altı kapıyı kapatmak (tavla terimi).

altılı kapı "şeş-der", altı kapı (tavlada); dünya.

altın cetvel çekmek "cedvel-i zer çekmek", yazma kitaplarda varakların (sayfa) kenarlarına altın suyuyla çizgi çekmek, bkz. "cedvel çekmek" md.

aman vermemek fırsat vermemek, göz açtırmamak.

ant içmek yemin etmek.

arada kan olmak araları bozuk olmak; kan davası olmak.

araya girmek arasına girmek; barış sağlamaya çalışmak.

arif-i âgâha bu gülşende besdir bir varak Bilge ârife bu bahçede bir yaprak yeter, bkz. AHMED BADÎ, s. 20.

arife bir gül yeter *Dîvân*'da "Bu gülistânda yeter ârife bir gül çün kim", bkz. AHMED BADÎ, s. 20.

arife bir şal yeter *Dîvân*'da "Bâkıyâ ârif olan kimseye bir şâl yiter", bkz. AHMED BADÎ, s. 20.

asker salmak "leşger getürmek", akın etmek, bkz. TS., c. II, s. 876, "çeri çekmek" md.; "leşger çekmek", asker toplamak, akın etmek; Farsçadan deyim aktarması yolu ile "leşker keşîden", krş. "lashkar kashîdan", STEINGASS, s. 1122.

aşk yolunda baş gitmek her şeyi göze almak.

aşık atmak "diküp tolaşmak" sözü edilen güzelin boyuyla aşık atmaya çalışmak, ona erişmeye çabalamak. Bu birleşik yapının "degüp tolaşmak" olabileceği düşünülmektedir. "tegmek"in "ermek", "erişmek", "yakalamak", "tolgaşmak"ın "dolamakta ve bükmekte yarış etmek", "burmak" anlamları için bkz. DLT, c. IV, s. 592, 636.

at salmak at sürerek düşmana hücum etmek; altı tanık için krş. TS., c. I, s. 279.

ateş almak "çerâg yakmak", ateş almak, bkz. "çerağ uyandırmak, çerağ uyarmak" ONAY, s. 155; GÖLPINARLI[2], s. 74-75. Ayrıca, "çerâg yakmak" (çerâğ efruhten) için krş. MENINSKI, c. I, süt. 1595; AHMED BADÎ, s. 23.

ateş komak ateş bırakmak.

ateş vurmak yakmak, yok etmek, bkz. "hırmen" md.; ateşlemek; çiçekler açmak, rengârenk olmak.

ateşler çıkarmak ateşler saçmak.

atı başın çekmek atını durdurmak; atın dizgininden tutmak.

atıp tutmak "laf çatlatmak", yüksekten atmak, bkz. TS., c. IV, s. 2785.

avare düşmek şaşkına dönmek, derbeder olmak.

avare gezmek aylak aylak dolaşmak, şurada burada gezmek, bkz. TULUM, s. 302.

avare kılmak başıboş dolaştırmak.
avazı boğulmak sesi kısılmak.
avaz(e) salmak (çıkan gürültüyle) düşmanı dehşete düşürmek; nam ve şöhret bulmak; haykırmak.
avaze vermek ses vermek (telli çalgılar gibi).
ay ile seğirtmek ay ile yarışmak. Çocukların göz yanılmasıyla ayı hareket hâlinde görerek onunla yarışmak için koşması bağlamında kullanılmaktadır.
aya ne beladur ya ne demeli; "ne belâdur", "ya ne söylersin".
ayağa salmak hor görmek, küçük düşürmek.
ayağı elden komamak kadehi (bir an olsun) elden bırakmamak; devamlı içmek.
ayağı gil içinde kalmak ayağı çamura saplanmak; yarı yolda kalmak, âciz kalmak.
ayağı merdane basmak mertçe dik durmak, dimdik ayakta kalmak.
ayağı yere basmamak sevinçten yerinde duramamak (âşıkın düştüğü durum bağlamında), bkz. AHMED BADÎ, s. 26.
ayağına akmak gitmek; meyletmek.
ayağına gelmek zahmetsizce elde etmek, ulaşmak.
ayağına saçmak "ayağına nisâr itmek".
ayağına yüz sürmek saygı göstergesi olarak ayağına yüzünü sürmek.
ayağını durmak (saygı ifadesi olarak) ayakta durmak, dikilmek; ayak divanı, bkz. PAKALIN, c. I, s. 117-118.
ayağını kesmek "ayağın şikest etmek", engellemek; kadehin kırılması, bkz. AHMED BADÎ, s. 28.
ayak almak kadehi ele almak, içmek; alt etmek (güreş terimi); çelme takmak; itibardan düşürmek.
ayak basmak bkz. "kadem basmak" md.; girmek; geçip gitmek; çiğnemek.
ayak çekmek güreşte yenmek, alt etmek; ayağını kaydırmak; terk etmek; içki içmek.
ayak götürmek ayak çekmek, çekilip gitmek.

ayak(lar)da kalmak şaşkınlıktan ne yapacağını bilemez olmak.

ayakda kalmak çaresizlikten ne yapacağını bilemez olmak, ayaklar altında kalmak (değersizlik anlamında).

ayakda komak kadehte bırakmak; ayaklar altında bırakmak; ayaklar altında bırakmamak; değer vermek.

ayak öpmek ayağını öpmek, bkz. "ayağına yüz sürmek" md.

ayak seyri etmek gezinmek; içki içmeye gitmek, bkz. AHMED BADÎ, s. 28.

ayak sürmek kadeh sunmak, şarap ikram etmek.

ayakla baş beraber "layık olmayan kimseler baş oldu, değerli kimseler onların idaresine girdi" anlamında kalıplaşmış bir söz; deyim günümüzde "ayaklar baş, başlar ayak oldu" biçimindedir.

ayaklamak ayak altına almak, çiğnemek; zulmetmek; adam yerine koymamak, bkz. TULUM, s. 304.

aydan balığa kadar yukarıdan aşağıya her şey; Abdülbâki Gölpınarlı bu deyim için şu açıklamayı yapar: "Eski ve uydurma bir kanaate göre dünya bir öküzün boynuzunun üstünde durmaktadır. Öküz bir balık üstündedir, balık denizdedir, deniz rüzgâr üstündedir, rüzgârı da Tanrı kudreti tutmaktadır. Bu bakımdan en altında balık, en üstünde ay bulunuyor ki bu yüzden 'aydan balığa kadar' sözü meydana gelmiştir. Balık zaten de denizin içinde bulunduğundan bu söz, bir bakıma ön ve sonu, hülâsa geniş bir hududu gösterir." GÖLPINARLI[3], s. 709.

Âyîneye bakar kendini görür. *Dîvân*'da "Zîrâ görince sûretini büt-perest olur", "Dostum âyîneye bak görmek istersen nazîr", bkz. AHMED BADÎ, s. 29.

aynına almamak / almaz olmak gözüne sürmemek, sürme çekmemek; itibar etmemek, önemsememek, adam yerine tutmamak, bkz. TULUM, s. 345.

aynına çekmek gözüne sürme çekmek.

aynına gelmek göz değmek, nazara uğramak.
aynına görünmemek kaçmak, yakınında bulunmamak; değeri olmamak.
aynına şirin görünmek gözüne güzel görünmek.

B

babak babak korka korka, çekine çekine, bkz. TS, c. I, s. 357; DS., c. I, s. 450; TS, c. I, s. 450; bu söz kalıbını Sadettin Nüzhet Ergun "bibak" şeklinde tespit etmiştir, bkz. ERGUN, s. 228; korkak, ödlek anlamları için bkz. DANKOFF, s. 81. Fatih Köksal çeşitli tanıklar yardımıyla bu söz kalıbının yazım biçiminin "be bak, be bak" (hele bir bak / bak bak) olması gerektiğini ileri sürmektedir, bkz. Fatih Köksal "Edebiyatımızda Kalıp Sözler ve Divan Şiirinden Dört Örnek" *Klasik Türk Şiiri Araştırmaları*, Akçağ Yay, Ankara 2005, s. 372-375.
badem üstüne muska yazdırmak "bâdâm üzre nusha yazdurmak", Ahmet Talat Onay, Ferid Kam ve Tahir Olgun'un görüşlerini de aktararak "sıtmayı defetmek için okurlar, sıtma bağlarlar, kâğıda muska yazarak sıtmalının boynuna asarlardı. Bu muska badem üzerine de yazılırmış" demekte ve Bâkî'nin bir beytini tanık olarak göstermektedir. Daha geniş bilgi ve "hâtem" ile ilgisi için bkz. ONAY, s. 112; OLGUN[3], 26.
bağlamalı zincirlik deli, bende, bkz. TULUM, s. 355, "bağlanmış", "bağlu" md.
bağrı kan etmek "bağrı pür-hûn etmek", içi kanla dolmak; perişan etmek.
bağrına basmak kucaklamak, sarılmak; "kara bağrına basmak", "girîbâne çekmek", sahiplenmek.
bağrı kebap etmek bağrını yakmak; mustarip olmak.
bağrı yanmak içi yanmak; üzüntü çekmek.
bağrı yanık dertli, kederli, bağrı kara.

bağrını delmek dizmek için oymak; içine işlemek, ıstırap duymak; çok dokunmak, müteessir etmek.

bağrı yağı erimek mustarip ve perişan olmak; içinin yağı erimek.

bağrında yağ kalmamak içinin yağı erimek.

bahtın gözü daim açık "bahtın gözü dâim bî-dâr", bahtın açık olsun.

bâmdan düşmek leğeni damdan düşmek; ayıp bir şeyin ortaya çıkması, bkz. ONAY, s. 312-313, "leğen" md.

baş açuk korkusuz pervasız, bkz. TS., c. I, s. 417.

baş açuk abdâl Kökleri melametî düşünceye uzanan, geleneksel simgeleri (hükümdarlık tacı, iktidar tahtı) terk ve reddeden, boyun ve bileklerine halkalar takarak "başı kabak yalın ayak" gezen kalenderi dervişlerin adı. Bu dervişlerin diğer aksesuarları ise teber, keşkül ve nefirdir. Bâkî'de vücutlarını dağlamaları, esrar kullanmaları ve çıplak gezmeleri (çıplaklıklarını koyun postuyla gizlerler) bağlamlarında geçmektedir.

baş açuk delü zırdeli.

baş egmek yüz sürmek; boyun eğmek.

baş gitmek kelle uçmak; ölmek.

baş kaldurmak bkz. TULUM, s. 374; ayakta durmak, kalkıp yürümek; isyan etmek.

baş kesmek boyun vurmak.

baş kesilmek başlar gitmek, başlar kesilmek.

Baş üstünde yeri var. *Dîvân*'da "Başlar üzre n'ola ger eyler ise yir sünbül", bkz. AHMED BADÎ, s. 34.

baş üstüne komak başı üstünde taşımak; değer vermek.

baş vermek "baş irgürmek", başını uzatmak.

baş yazısı alın yazısı; kader.

başa çıkmak iddia etmek, aşık atmak, bkz. TS., c. I, s. 417.

başa ferdaları getirmek başa gam getirmek; başa sevda getirmek.

başa sevda düşmek sevdalanmak.

başa sevda getirmek sevdalanmak.
başdan aşmak baştan yükselmek; haddini aşmak; aşırı geçmek.
başdan gitmemek sevda baştan gitmemek.
başı göğe ermek "başı göklere irmek".
başı hoş arası iyi, bkz. TS., c. I, s. 431.
başı kaba başı kabak, başı kazınmış; ayrıca "kabâ"nın "kaftan" anlamı için bkz. TULUM, s. 1069; "tâcı fenâ başı kabâ" (tacı yokluk, başı kabak).
başı sonu mu var haddi pâyânı mı var
başım yüzüm üzre başım gözüm üstüne.
başın ucı yanı başı, baş ucu.
başına buyruk *Dîvân*'da "Dervîş kendi başına sultân olup gezer", bkz. AHMED BADÎ, s. 36.
başına akçe dizmek küçük çocukların alınlarına nazar boncuğuyla birlikte altın veya gümüş para bağlamak; konuyla ilgili bkz. ONAY, s. 82.
başına almak üstlenmek; arzulamak.
başına dar gelmek "başına teng olmak", bkz. MENINSKI, c. I, süt. 1435.
başına giymek "başına urmak", "başına urınmak", bkz. TS., c. I, s. 437.
başına gün toğınak talih yüze gülmek, bkz. "rûy-ı bahtı göstermek" md.; güneş doğmak.
başına hâl getirmek başına bela açmak.
başına kakmak yüzüne vurmak.
başına kıyametler kopmak başında kıyametler kopmak.
başına odlar yakmak başını belaya sokmak.
başına sevda düşmek âşık olmak.
başına sultan olmak kendi âleminde sultan olmak; İbrahim Edhem gibi tasavvuf yoluna girmek.
başına tokunmak başına gelmek.
başına üşüşmek "başına üşmek".
başına zindan (olmak) dünya başına zindan olmak.

başını açmak başlığı çıkarmak (yağmur duasına çıkanlar, bir ölünün yasını tutanlar ve savaşan insanlar dışında başın açıkta olmasının uygun görülmemesi).

başını alıp gitmek çekip gitmek.

başını hırkasına çekmek "başın murakka'ına çekmek".

başını ortaya koymak "ser koymak", "terk-i ser itmek / kılmak", ölümü göze almak, başından vazgeçmek, bkz. "ser terkini urmak".

başını taştan taşa vurmak "başını taşdan taşa dögmek",bkz. AHMED BADÎ, s. 39.

başını tutmak başını külünge karşı koymak; Ferhad'ın kendini öldürmesi.

başını vermek ölümü göze almak; "ser komak, ser fedâ kılmak" parelelliğinde.

başka başına başlı başına, tek başına, ayrı, bkz. TS., c. I, s. 442.

başlar kesilmek "başlar yitürmek".

başlar üstünde yer edinmek "baş(lar) üzre yer eylemek".

başlar yuvalanmak başlar yuvarlanmak, başlar gitmek; yuva yapmak, bkz. TS., c. VI, s. 4736-38.

başları feda olmak ölümü göze almak.

baştan yine, yeniden, bkz. TULUM, s. 375.

baştan candan geçmek canından vazgeçmek.

battâl etmek hükümsüz kılmak, batıl etmek, koparmak, bkz. TULUM, s. 377.

bayrama çıkmaya "bayram namazına çıkmasın", "bayrama kadar ölsün" anlamında ilenç sözü.

bedel-i mâ-yetehallel vücudun tükettiği sıvıyı tamamlayan yiyecek veya içeçekler; şarap, bkz. ONAY, s. 119.

begüm efendim, canım; melike, kraliçe, hassaki sultan karşılıkları için bkz. TULUM, s. 388.

behey ya, ey, bre; teklifsiz konuşmalarda; kızgınlık, öfke ve azarlama bağlamında.

belalardan emin olsun kalıplaşmış dua sözü.

belalara düşmek belalara uğramak.
bela çekmek bir belaya uğramak, sıkıntı / eziyet çekmek.
benzine kan gelmek kanlanıp canlanmak, sağlık kazanmak.
benzi sararmak beti benzi atmak, yüzünün rengi sararmak.
ber-mezîd ola "artarak devam etsin, çoğalsın" anlamında dua sözü.
berü gel yaklaş, beriye gel, bu tarafa gel.
beyaz düştü "beyaz düşdü", reml terimlerinden olup "uğurlu geldi" anlamındadır. (•|), reml ilmindeki özel işaretidir. Daha geniş bilgi için bkz. LEVEND, s. 220-221; ONAY, s. 375-376.
beyaza çıkmak yazmak, beyaza çekmek (yazıyı temize çekmek), bkz. TULUM, s. 413; ÖZEN, s. 7.
beyit yandırmak beyit düzmek, beyit söylemek.
bel bağlamak hazırlanmak, başlamak; (hizmete) âmâde olmak; "kemer besten", "emre muntazır olmak" anlamı için bkz. ŞÜKÜN, c. III, s. 1577; STEINGASS, s. 1049.
bel tolaması bel dolaması, kuşak; güzelin beline sarılma.
beline sarılmak "belini kuçmak", kucaklamak.
belini bükmek kamburlaştırmak; olgunluk vermek; çaresiz bırakmak, hakkından gelmek.
bilmiş ol haberin olsun, iyi bil, bkz. TS, c. I, s. 569.
binlerce aferin "hezâr ahsent"
bir Allah bir ben bilirim "bir Hudayile ben bilürin".
bir ayağı çukurda "ayağı gûr içre".
bir çare meded bir çare yetiştir, bir çare ile yetiş (günlük konuşma kalıbı).
bir demde bir nefeste; bi anda; bir kılıç ucuyla.
bir gözün aç uyanık ol.
bir içim su bir içimlik, birazcık; ölmeden önce hastaya verilen su; "bir içim su", çok güzel, çok hoş.
bir iki çekmek birkaç yudum içmek; kürek çekmek.
bir iki pul tavladaki birkaç taş.
bir kılca kalmak zerre kadar, incecik kalmak.

bir kılına asmamak önem vermemek; kılını kıpırdatmamak.

birbirine düşürmek "biri birine koymak".

birbirine katmak "bir birine urmak".

bir miskal pek az, çok az; 1,3-1,5 dirhem; 20-24 kırat; 4,009 veya 4,80 gr. değerinde ağırlık ölçüsü. Ayrıca "miktar" anlamını da taşımaktadır. Geniş bilgi için bkz. PAKALIN, c. II, s. 546.

boğazı ipli boğazından ip geçirilmiş olan, asılacak, hırsız veya suçluların boyunlarına ip bağlanması, bkz. TULUM, s. 447. (su kabaklarına ip bağlanması yönüyle).

bokunu saçı sakalıyla silmek Bâkî'nin şair Emrî'ye söylediği kaba deyiş.

Borç iyi güne kalmaz. Borcu ilk fırsatta ödemek gerekir.

boynuna bağlamak boynuna geçirmek.

boynu bağlı kullar hizmetli köleler, bkz. HÜSEYİN KÂZIM, c. I, s. 808.

boynu bağlı bir esir boynu bağlı köle, bkz. HÜSEYİN KÂZIM, c. I, s. 808.

boynunu bükmek "boynunu burmak", bkz. TS., c. I, s. 651.

boynuna almak kabul etmek, üzerine almak, makbul tutmak; TS, c. I, s. 649; TULUM, s. 451.

boynunu kulağını öpmek çok yalvarıp yakarmak.

boyuna ip bağlamak sıtma tedavisi için, bir ipe bazı dualar okuyarak yedi düğüm atma ve hastanın boynuna takma âdeti, bkz. ÇAVUŞOĞLU, s. 21.

bölük bölük "cavk cavk", kısım kısım, bkz. "cavk cavk sipâh sevk itmekle", bkz. MENINSKI, c. I, süt. 1680.

börk almak tahttan indirmek; Osmanlı ordusunda uzun zaman resmî kıyafet olarak kullanılan kadife, çuha ve hayvan postundan yapılmış başlık; verilen tanıktan börkün yeniçeri askerlerinin yanı sıra padişahlar tarafından da giyildiği anlaşılmaktadır. *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*'nde "Fatih Sultan Mehmet zamanına gelinceye kadar padişahlarla umera başlarına yayabaşı

börkü giyerlerdi" diye açıklama vardır, krş. PAKALIN, c. I, s. 244; PALA², s. 95; aynı kullanım Naima'da "nice sultanların başı börksüz" (XVII. yy.) krş. TS., c. I, s. 669.

bugün bana ise yarın sana "bu gün bana ise irte sana".

bucak bucak gizlenür olmak köşe bucak kaçmak, saklanmak.

bucakda kalmak köşe bucakta kalmak.

C

cadı suya batmaz imiş cadıların suya batmayacağı inancı, bkz. AHMED BADÎ, s. 53.

can acısı aşk acısı, gönül yarası; gönül derdi, bkz. TULUM, s. 478.

can almak gönlü esir etmek; öldürmek.

can atmak şiddetle arzulamak, çok heveslenmek.

can bağışlamak "can-bahş olmak", gönlü ferahlatmak.

can baş üstüne memnuniyetle, seve seve, canıyürekten, bkz. TULUM, s. 478; AHMED BADÎ, s. 54; ayrıca bkz. "cânına minnet/ler" md.

can bulmak canlanmak, yenilenmek.

can cana olmak baş başa kalmak, sarılmak; "cân câna gömlek yabâna" bkz. MENINSKI, c. I, süt. 1564; "can cana baş başa", AHMED BADÎ, s. 54.

can evi bağır, derun, kalp, bkz. TULUM, s. 479.

can gelmek canlanmak, güçlenmek.

can ipliği "can riştesi", "rişte-i cân".

cankulağı "gûş-ı cân".

cankulağıyla dinlemek "gûş-i cân almak", "gûş-ı cân ile dinlemek".

can(ını) kurtarmak ölümden kurtulmak.

can saçmak "can nisâr itmek", canını ortaya koymak, ölümü göze almak; her şeyden vazgeçmek.

can vermek ölmeyi göze almak, canını ortaya koymak; ölmek; hayatını vermek, canlandırmak, ihya etmek.

cana canlar katmak çok neşelenmek, yaşama sevinci artmak, bkz. AHMED BADÎ, s. 55.

cana değmek kalbe işlemek.

candan başdan geçmek varlık kaygısını bırakmak, uğruna ölümü göze almak.

candan sevmek tüm kalbiyle sevmek.

canı özenmek canı istemek.

canı mı var ne kadarcık canı var, canı yok.

canı pâresi canının içi, cancağızı.

canıyürekten "can u dilden".

canına geçmek canına değmek, çok fazla tesir etmek; "câna kâr eylemek".

canına işlemek "cana hurde geçmek", kalbi paramparça etmek, bkz. "cânına geçmek", "cânına işleyip geçmek", "câna kâr eylemek".

canına işleyip geçmek "cânına geçmek", "câna hurde geçmek".

canına kast etmek öldürmeye niyetlenmek.

canına minnet bilmek memnun olmak, seve seve kabullenmek, razı olmak.

canına minnet/ler memnuniyetle, seve seve, hay hay.

canından usandırmak bezdirmek.

canını bağışlamak "can u dil virmek".

canını vermek "can yidürmek".

canla başla çalışmak "can ile çalışmak", çok gayret etmek.

canlar bağışlamak canlar vermek.

canlar eritmek çok uğraşmak; canına dişine takmak.

canlar vermek "cânlar revân eylemek", "cânlar bağışlamak", canını ortaya koymak; hayat vermek.

canlar feda "canlar fedâ".

cedvel çekmek yazma kitaplarda levhaların sayfa kenarlarına çizgi çekmek (kırmızı veya başka renkli cedvel de olabilir), bkz. ÖZEN, s. 9.

ciğerini delmek çok acıtmak, çok üzmek; içine işlemek.

ciğerini parelemek bağrını parçalamak; çok acı çekmek.
ciğeri yanmak yüreği yanmak.
cihan kavgası yaşam meşgalesi, hayat kavgası.
cihana gelmek dünyaya gelmek, doğmak.
cümlenin muradı birdir "Murâdı cümlenün birdür bütün dünyâyı söyletsen", bkz. AHMED BADÎ, s. 58.
cüra saçmak bezmin önemli ritüellerinden biri olarak kadehin dibindeki tortuyu Cem'in ruhuna değsin diye toprağa dökmek.

Ç

çalıp çağırmak çalıp söylemek; eğlenmek, âlem yapmak.
çam sakızı, çoban armağanı "pây-ı melah", (armagân-ı mûr pây-ı melah); küçük hediye.
çare günlük konuşma kalıbı.
çarha girmek tavaf etmek, dolaşmak; derviş sema etmeye başlamak.
çâr-pâre olmak paramparça olmak; "Türk musikisinde bir usul vurma aleti", bkz. ÖZTUNA, s. 64; ATASOY[2], s. 252-253.
çeke görmek içivermek.
çekip çak eylemek çekip yırtmak / parçalamak.
çekip gitmek çekip durmak.
çekip çevirmek çekip çevirmek; dövmek, tartaklamak; çekti (içti), çevirdi (kadehi devrettirdi, herkese verdi), bkz. TARLAN, s. 42.
çemberden geçmek kurtulmak, başarmak; (cambazlar) gösteri çemberinden geçmek; geniş bilgi için bkz. ONAY, s. 151.
çerağ yakmak ateş almak, bkz. "çerağ uyandırmak / çerağ uyarmak" ONAY, s. 155; GÖLPINARLI[2], s. 74-75. Ayrıca, "çerâğ yakmak" (çerâğ efruhten) deyişi için krş. MENINSKI, c. I, süt. 1595.

çevresini almak kuşatmak, dolamak, çevirmek, kaplamak, bkz. TULUM, s. 526.

çıkar gider, tutar.

çın çın ötmek çın çın çınlamak, güm güm ötmek.

çiy düşmek "jale düşmek", çiy düşmek; çiyin (şebnem) sabahleyin yaprak ve çiçeklerde görülmesi.

D

dâd-ı Hak Allah vergisi, ilahi takdir; bkz. AHMED BADÎ, s. 63.

dadı dalı (olmamak) tadı tuzu olmamak; "ne dadı var, ne dalı", bkz. AHMED BADÎ, s.174; "talığ / talı" için bkz. DLT, c. IV, s. 564.

dâg vurmak dağlamak, yara açmak.

dağ üstü bağ "tağ üsti bâğ", "Çalılık, taşlık, ormanlık ve dağlık yerler sökülüp temizlendikten sonra asma çubukları, meyve fidanları dikilmek suretiyle bağ yapılır; ihmal edilirse bağ iken dağ olur... İşte dağ hâlinde iken bağ hâline konan yerler için dağ üstü bağ derler." Bkz. ONAY, s; 160, AHMED BADÎ, s. 63.

dâg üstüne dâg vurmak "dâg üzre dâg urınmak", yara üstüne yara açmak.

dâg yakmak dağlamak, ateşle yara açmak, bkz. MENINSKI, c. II, süt. 2005.

dağlara düşmek yerini yurdunu terk etmek.

defter yazmak şiir yazmak.

defterden kazınmak terk etmek, dostluğu kesmek; "defterden silmek".

defterden silmek "nâmeden hakk itmek".

deftere geçmek kaydedilmek, hak kazanmak.

deftere sığmamak anlatmakla yazmakla ifade edilememek.

defterini dürmek "defterini tay(y) itmek", geçersiz kılmak, ortadan kaldırmak.

dem vurmak -den bahsetmek, söz etmek (âşık için imkânsız olan bir şeyden).

demür kuşaklu cihan pehlivanları savaşçı askerler, bkz. MENINSKI, c. I, süt. 960.

derdin ne daha ne istiyorsun.

devr usulünü tutmak Bir musiki deyimi olmakla beraber "raks etmek" anlamı da göz önünde bulundurulmalıdır.

diküp tolaşmak sözü edilen güzelin boyuyla aşık atmaya çalışmak, ona erişmeye çabalamak; bu birleşik yapının "degüp tolaşmak" olabileceği düşünülmektedir. "tegmek"in "ermek", "erişmek", "yakalamak", "tolgaşmak"ın "dolamakta ve bükmekte yarış etmek", "burmak" anlamları için bkz. DLT, c. IV, s. 592, 636.

dil uzatmak "ta'ne taşı kondurmak", bkz. TULUM, 1696; dedikodu yapmak, gıybet etmek, yermek, ayıplamak, bkz. "ad çekmek".

dile gelmek "güftâre gelmek", konuşmaya başlamak, bkz. TS., c. V, s. 3552.

dilinden düşürmemek "dilin revân kılmak", dilinden düşürmemek.

dilber seyri güzel seyretme, gözetleme.

dirilmek taslamak, davasında bulunmak, bkz. TS., c. II, s. 1173; TULUM, s. 599. (Hz. İsa bağlamında canlanmak); geçinmek, anlaşmak, uyuşmak, bkz. TS., c. II, s. 1174.

dişletmek ısırtmak, öptürmek.

divan bağlamak divan tertip etmek; kul olmak, bkz. TARLAN, s. 99.

dizginleri gevşetmek "irhâ-yı inân eylemek", bkz. MENINSKI, c. I, süt. 137; TIETZE, c. II, s. 406.

dizginleri kaptırmak "inân-ı ihtiyâr elde kalmamak", kendi iradesiyle davranamamak; Cem Dilçin, benzer bağlamda "ihtiyâr"ın kökü olan "hayr"ın bir anlamının da Mütercim Asım'ın *Kamus*'undan hareketle "at" ol-

duğunu söyler. "El-hayr... ve at kısmına ıtlak olunur..." Bkz. DİLÇİN, s. 325; MENINSKI, c. I, süt. 368, "inân-ı ihtiyârı elden itmek" md.

doğmadığa dönmek varlıklarının hiçbir ehemmiyeti ve kıymeti kalmamak; ay ve güneşin hareketlerinden dolayı dönmek, bkz. TARLAN, s. 95; doğduğuna bin pişman, doğduğuna pişman olmak.

dostum dostum; sevgilim.

döke saça döke döke.

döküp saçmak harcamak.

dökülüp saçılmak harcanmak, çalışıp çabalamak; açılmak, soyunmak, bkz. AHMED BADÎ, s. 77.

duaya başla kalıplaşmış duaya başlama sözü.

dudağını ısırmak "lebin dişlemek" (korku ve şaşkınlıktan dolayı).

dudağını ısırtmak "lebin dişletmek", öptürmek.

duvar arkasından dinlemek "pes-i dîvârdan istimâ' eylemek", gizliden gizliye dinlemek.

duvardan duvara vurmak kendini kaybetmek.

düğün bayram sevinçli, neşeli (bir iş); "düğün bayram etmek".

dünya gözünde olmamak "gözüne âlem görünmemek", "gözüne âlemi göstermemek".

dünyalara değmek çok değerli olmak

E

efendi günlük konuşma kalıbı.

ehl-i hünerin kadri öldükten sonra belli olur. *Dîvân*'da "Kadrini seng-i musallâda bilüp ey Bâkî", bkz. AHMED BADÎ, s. 82.

el açmak "dest açmak", dilenmek; elini kaldırmak (dua için); başlamak.

el almak bir dervişe intisap etmek; bkz. GÖLPINARLI[2], s. 107; ULUDAĞ, s. 166; TS., c. III, s. 1419.

el arkası yerde pes diyerek, aczini kabul ederek; bkz. TS., c. III, s. 1420; "Pehlivanlar güreşirken yenileceğini anlayan, elinin arkasını yere vurarak pes derse güreş sona erer. Pes diyen yarı mağlup sayılır." Bkz. ONAY, s. 367, "pes" md.

el arkası (yere) komak pes etmek, aczini itiraf etmek; bkz. TS., c. III, s. 1420, bkz. ONAY, s. 367, "pes" md.

el bağlamak elleri kavuşmuş olarak durmak (büyük bir kimsenin huzurunda saygıdan); namazda elleri kavuşturmak.

el bir etmek el birliği yapmak, birleşmek, anlaşmak, bkz. TULUM, s. 658.

el çekmek ilgisini kesmek, dünyadan el etek çekmek; vazgeçmek, bkz. TULUM, s. 658.

el darlığı fakirlik, parasızlık.

el elden üstündür "dest ber-bâlâ-yı dest".

el karmak el uzatmak; engellemek, bkz. TS., c. IV, s. 2318-19.

el sunmak el uzatmak; cüret etmek, yeltenmek; bkz. TS., c. III, s. 1445.

el sürmek "dest urmak", dokunmak, el atmak.

el süvâr olmak meleke kazanmak, işleklik kazanmak, meşkli olmak; bkz. TS., c. III, s. 1447.

el uzatmak "dest sunmak", "el sunmak", uzanmak, cüret etmek, yeltenmek, teşebbüs etmek; "dest uzatmak", yardım etmek.

el üstünde tutmak "el üzre tutmak", büyük bir saygı ve sevgi göstermek, incitmemek.

el vermek izin vermek.

elde bulmak hazır bulmak.

elde degül elinde olmamak.

elden bırakmamak "elden ko(ma)mak", hiç terk etmemek.

elden gitmek yok olmak, elden kaçmak.

elden salmak bırakmak.

ele almak elde tutmak; tartaklamak.

ele geçirmek "ele getürmek", yakalamak; bkz. TS., c. III, s. 1425.

ele girmek ele geçirmek, yakalanmak; bkz. TS., c. III, s. 1428-29; elde etmek.

elek asmak "Kalburdan geçen şey ince olur. (Utanıyorsan yüzüne kalbur tut, darb-ı meseli)"; sevgilinin güzelliğinden bahsedilirken ayın utanması, halenin de onun yüzüne kalbur asması, bkz. TARLAN, s. 97.

elden düş(ür)memek devamlı elde tutmak, düşkün olmak.

elden bırakmamak "elden komamak".

el(i) ermek gücü yetmek, ulaşmak.

eli kolu bağlı olmak "dest ü pâ beste olmak", çaresiz kalmak, bkz. MENINSKI, c. II, süt. 2074.

elinden almak elinden kurtarmak.

elinden çekmek elinden kurtarmak.

elinden geldiğince gücü yettiğince, elinden geldiği kadar.

eline düşmek buyruğu altına girmek.

elini çabuk tutmak "elün depretmek".

elini çekmek "destin keşîde tutmak".

ellerinde isteseler.

ellerini yüzüne tutmak yüzünü elleriyle kapatmak.

elem çekmek üzülmek, tasalanmak; sabretmek, tahammül etmek; zahmetine katlanmak, çilesini çekmek, emek çekmek.

elem vermek acı vermek, ıstırap vermek.

elif(ler) çekmek (göğüse) elif biçimli dikine yaralar açmak, bkz. TS., c. III, s. 1433. "elif kesmek", "nal kesmek" md., bkz. "kanlu elifler çekmek", "sîneye elif çekmek".

endamı titremek "endamını lerzân itmek", sallanmak; içi (yüreği) titremek, korkmak.

end bend etmek şaşırtmak, utandırmak, bkz. TS., c. III, s. 1446, "endikmek" md.; "end bend olmak", DANKOFF, s. 126.

er oğlu er yiğit oğlu yiğit; cesur, kahraman.

erken kalkan yol alır "sa'y iden menâzile irdi".

esen olmak sağ salim, afiyette, selamette olmak, bkz. TS., c. III, s. 1529.
eser almamak nasiplenmemek, tesir etmemek.
eski püski yırtık pırtık.
eşiğine yüz sürmek lütuf dilemek, saygı ve bağlılık göstermek, ayrıca geniş bilgi için bkz. ONAY, s. 331-332.
eteği yırtılmak "dâmânı çâk olmak", Hz. Yusuf'un elbisesinin eteğinin Züleyha'nın çekmesi nedeniyle yırtılması.
evde kalmak "hânede kalmak", evlenememek.
evi barkı terk etmek "terk-i hânümân kılmak".
eyva kopmak feryatlar kopmak, çığlıklar yükselmek; ayva (bozdoğan armudu ve kızılelma paralelliğinde).
ezanlar okutmak fetihten sonra kiliseleri camiye çevirip buralarda ezan okutmak.

F

fal açmak "fâl eylemek", fal bakmak; kitap açmak.
feleğin çemberinden geçmek "çenber-i eflâkden geçmek", çok uğraşmak, sıkıntı çekmek; görmüş geçirmiş olmak, tecrübe kazanmış olmak.
ferağa varmak dinlenmeye çekilmek, uykuya varmak.
ferdalara salmak ertelemek, avutmak, bkz. TULUM, s. 716.
ferri kalmamak takati kalmamak.
fitne fesat çıkarmak "fitne vü âşûb u gavgâ kopmak", kargaşa, fesat çıkmak.
fitne koparmak "fitne kopmak", kargaşa çıkarmak, ortalık birbirine girmek.
fitneler kaynatmak ortalığı birbirine katmak, fitneler koparmak.
fırsatı kaçırmamak "fursatı gâfil geçürmemek".

G

gam degil ne çıkar, zararı yok, aldırma.
gam çekmek üzülmek, tasalanmak, kaygılanmak.

gam yemek dertlenmek, kederlenmek; korkmak, endişelenmek, üzülmek bkz. TS, c. III, s. 1610-1611.

garazı bu ki arzusu bu ki, maksadı bu ki.

gavgalara salmak kavgalara atmak / bırakmak.

geç otur günlük konuşma kalıbı.

geçenden geç geçen geçti, geçmişi unut, geçmiş geçmiştir; "mazâ mâ mezâ", bkz. TULUM, s. 740, bkz. AHMED BADÎ, s. 97, bkz. "mâ mezâ fikri" md.

geçip oturmak (karşısına) kurulmak.

geçip gitmek gelip geçmek.

gel gel hele, hadi.

gel beri yaklaş, bu tarafa gel.

gel bu sevdadan geç günlük konuşma kalıbı.

gel gör günlük konuşma kalıbı.

gel inat etme inadı bırak.

gelmiş tutmuş.

gelip geçmek esip geçmek.

gelip yetişmek yaklaşmak.

gelin / geliniz gelin hele, hadi.

gelip yoklamak gelip ilişmek / dokunmak.

gemiyi kâğıtta suyu bardakta"keştîyi kâğıdda suyı bardakda (gör)".

gen yerden yaklaşmadan, uzaktan, acele etmeden, "gen yakadan", DANKOFF, s. 135; TS, c. 3, 1650-51; ayrıca bkz. Mehmed Çavuşoğlu, "Gen Yakadan", *Divanlar Arasında*, Akçağ Yay., Ankara 1998.

gizli aşikâr gizli açık; her şey.

göbegini kesmek göbeği kesilmek.

göç çanı / davulu çalınmak "kûs-ı rahîl çalınmak", ölüm / ecel davulu; "eskiden bir ordunun veya yazlık yahut kışlakta bulunan bir kabilenin bulunduğu yerden kalkılacağı davulla haber verildiği için bu tabir meydana gelmiştir." Bkz. PAKALIN, c. II, s. 329.

göğe çıkarmak göklere yükseltmek; aşırı şekilde övmek.

göğe ejder çekmek kasırgalar ve tayfunlar döne döne havaya yükselirken meleklerin göge bir ejder çektiği inancı, bkz. ONAY, s. 185.

göğe yükselmek "göge boyanmak", göğe çıkmak; siyaha boyanmak, bkz. TULUM, s. 763.

gök gök itmek morartmak, gögertmek, bkz. TS., c. III, s. 1727, 1738, "gögertmek" ve "gök urmak" md.

gök kandil "mest-i lâ-ya'kil", zilzurna sarhoş; "mest", "hayran", DANKOFF, 162.

göklere çıkarmak "eflâke çıkarmak", "göge çıkarmak".

göklere çıkartmak "göklere irgürmek", yükseltmek; "irgürmek" için bkz. TS., c. III, s. 1521-1528, "erürmek" md.

göklere çıkmak "eflâke çıkmak", yükselmek, göklere yükselmek.

göklere ermek "eflâke irişmek", "göklere irmek", "eflâka irmek" göklere çıkmak / yükselmek.

göğsünü germek gururlanmak, övünmek; TS., c. III, s. 1729.

göğsünü parçalamak "göğsünü pâre pâre itmek", çok üzülmek, gamlanmak.

gölge düşmek "sâye düşmek", "sâye salmak".

gömgök aşırı derecede; bkz. TS. C. III, s. 1745; "sarı", "bozarmış", "kararmış" anlamları için bkz. TULUM, s. 765.

gömgök itmek morartmak, sarartmak.

gönlü açılmak gönlü ferahlamak, içi açılmak.

gönlü düşmek âşık olmak, tutulmak; bkz. TS., c. III, s. 1768.

gönlü kırık "gönlü şikeste", mahzun, kırgın.

gönlü kırılmak "zamîrin şikest itmek".

gönlünü açmak gönlünü ferahlandırmak, içini açmak, bkz. TS., c. III, s. 1761.

gönlünü akıtmak gönlünü çelmek, gönlünü meylettirmek, bkz. TS., c. III, s. 1763.

gönlünü almak hayranlık içinde bırakmak; sevindirmek, memnun etmek; gönlünü çelmek / kapmak; ilgilenmek; kandırmak.

gönlünü avlamak "gönlini şikâr itmek", kendisine âşık etmek.

gönlünü eğlendirmek "gönlünü eglemek", avutmak.

gönlünü yıkmak "gönlünü harâb kılmak", gönlünü kırmak.

gönül hoşlukları müyesser kılsun (Allah) gönül hoşlukları nasip etsin (dua sözü).

gönül bağlamak "dil-beste olmak", gönül bağlamak, gönül vermek, bkz. TS., c. III, s. 1764.

gönül dili "lisân-ı hâl", sözle değil hâl ve davranışla anlatma.

gönül vermek "dil virmek", "dil bağlamak", gönül vermek, bağlanmak; âşık olmak, gönül bağlamak.

gönülden çıkmamak unutulmamak.

gönülden gidermek gönlünden atmak, gönülden çıkarmak, bkz. "dilden gidermek" md.

gönüller açmak gönül eğlendirmek, safa vermek, sevindirmek, bkz. TULUM, s. 766.

gör günlük konuşma kalıbı.

görelüm âyîne-i devrân ne sûret gösterür görelim dünya aynası ne şekil gösterir.

görünmez bela *Dîvân*'da "Âlemde ehl-i aşka görünmez belâ budur", bkz. AHMED BADÎ, s. 102.

götünü silsin Bâkî'nin şair Emrî'ye ilişkin kaba söz kalıbı

götünü yırtmak kıçını yırtmak; çok uğraşmak, didinmek.

göz dikmek göz koymak; bakakalmak.

göz göre göz göre göre.

göz kapakları kapanmak "revzen-i dîde kapanmak", ölmek.

göz karartmak kendini kaybetmek, bkz. TS., c. III, s. 1824, "göz karartmak" md.

göz kırpmak "göz kıpmak", göz işareti yapmak; bkz. TS., c. III, s. 1824.

göz seyirmek yerine ve zamanına göre iyiye veya kötüye işaret etmek; tanıklar için bkz. ONAY, s. 219.

göz kulak olmak göz kulak kesilmek; ihtiyatla dört bir tarafı gözlemek; kollamak, ilgilenmek, bkz. AHMED BADÎ, s. 103.

göz nuru dökmek emek harcamak.
göz ucuyla bakmak "gûşe-i çeşm ile nigâh kılmak", krş. "göz kuyruğı ile bakmak" TULUM, s. 773.
gözden perdeyi kaldırmak "gözden perdeyi götürmek".
gözden çıkmak gözden akmak; gözünden düşmek; gözden olmak, bkz. TS., c. III, s. 1811.
gözden geçirmek incelemek, gözlemlemek, temaşa etmek.
gözden kaybolmak "gözden nihân olmak", "dîdeden nihân olmak".
gözden sakınmak gözünden esirgemek.
göze göstermemek görmezlikten gelmek.
göze nem gelmek göz kamaşmak; yaş gelmek.
gözü aç açgözlü, haris.
gözü değmek "çeşmi tokınmak", nazar değmek.
gözü mail olmak gözü kaymak; arzulamak.
gözü mekkâr gözü hilekâr.
gözü uyku görmemek gözü uyku tutmamak.
gözü üstünde kaşı var dememek *Dîvân*'da "Gözün üstünde kaşun var dimedi kimse dahi", bkz. AHMED BADÎ, s. 105.
gözünde olmamak "gözüme hâk ile yeksân görinmek".
gözünden gitmemek gözünde tütmek.
gözünden sakınmak "gözünden hazer eylemek".
gözüne kimseyi iliştirmemek "gözüne kimseyi ildürmemek", "ildürmek" bkz. TS, c. III, s. 2035; TULUM, s. 961.
gözüne basmak gözüne sokmak; mühür basmak.
gözüne gelmek gözünün önünden geçmek; canına tak etmek.
gözüne görünecek var "gözüne görinür var".
gözüne çöp batmak gözüne çöp düşmek.
gözüne girmek sevgi ve ilgisini kazanmak.
gözüne ilişmek "gözüne tokunmak".
gözüne uyku girmemek uyuyamamak.
gözüne görünmek "gözüne zahir olmak", ortaya çıkmak.

gözünü ayırmamak "gözünü ırmamak".
gözünü kan bürümek "gözüni hûnî bağlamak".
gözünü yaşartmak "gözünü nemnâk itmek", kamaştırmak.
gözlerden gizlemek gözlerden saklanmak.
gözleri aydın gözü aydın.
gözleri dolmak "gözleri tola gelmek".
gözleri kamaşmak hayranlık içinde olmak; bakamaz olmak, bkz. ONAY, s. 219.
gözleri mestan gözleri mahmur, gözleri baygın.
gözleri yollarda kalmak hasretle beklemek.
gözüm nuru sevgiliye söylenen kalıplaşmış hitap sözü (nûr-ı aynım).
gözünü boyamak gözünü boyamak; aldatmak, kandırmak.
gözünün üstünde kaşın var demek kusur bulmak.
gulgul etmek ötmek, şakımak; şarkı söylemek.
gulgule salmak gürültüye boğmak, velveleye vermek.
güher göster güher cevher göster cevher (meydan okuma).
gül eylemek aşikâr etmek, göstermek; "gul-kardan", bkz. STEINGASS, s. 1093.
güldürmek içmek, doldurmak; gül rengine çevirmek (Cem'in ruhunu şad etmek bağlamında).
gülşen etmek mamur etmek, ihya etmek, abad etmek, bkz. TULUM, s. 779.
gülüp açılmak gülüp eğlenmek, neşelenmek; gülerken dişler görünmek.
gülüp oynama gülüp eğlenme.
güm eylemek kaybetmek, yok etmek (hokkabazlık bağlamında).
güm güm ötmek gök kubbede yankılanmak.
güvleye düşmek bir şeyin üzerine aşırı bir istekle atılmak; bkz. TS., c. III, s. 1885.
güzelüm günlük konuşma kalıbı.
güzellenmek güzelleşmek, bkz. TS., c. III, s. 1890.
güzellik ve parlaklık vermek "zînet ü fer virmek", "zînet ü zîver virmek".

H

haber almak bkz. "haber bilmek", TS., c. III, s. 1892.
haber çekmek ağzından laf almak.
haber vermek söylemek, bildirmek; hatırlatmak; müjde vermek.
hafekanı dinmemek kalp çarpıntısı dinmemek; sıkıntısı bitmemek.
hak budur ki doğrusu, gerçekte, aslında.
Hak kullarını saklasın Allah kullarını korusun (dua sözü).
hakkını vermek hakkını teslim etmek; (sözü) güzel söylemek.
hakkıçün hakkı için.
halâsa mecâl yok selamete takat yok, kurtulmaya güç yok.
halka takınıp kaşını kazıtmak kalenderilerin kulağına halka takıp kaşlarını kazıtması.
halka-i teslîme geçmek idam ipinin düğümü başına geçmek.
hal çekmek açık renk kâğıda yapılan halkârlarda desenlerin dış kenarına koyu altından tahrir çekmek, bkz. ÖZEN, s. 23, "halkâr" md.
hançer çekmek hançerle saldırmak.
hançer üstüne atılmak bkz. "hançere düşmek" md.
hançere düşmek "...hançer veya kılıcı kalp üzerine dayayıp hızla yere atılmağa ve bu suretle hançer göğüsten girip arkadan çıkarak intihar etmeye vaktiyle 'hançere düşmek' derlermiş." Daha geniş bilgi ve tanıklar için bkz. ONAY, s. 232.
hararet bağlamak susuzluktan yanmak, hararet çekmek.
hararet vermek susatmak.
hastanın hâlini yine hasta bilir. *Dîvân*'da "Dil derdini gamunla dil-efgâr olan bilür", bkz. AHMED BADÎ, s. 115.
hat ermek / gelmek sakal belirmek.
hayâle döşenmek hayallere dalmak; esrar içmek.
hayf / hayfâ yazık, yazıklar olsun, eyvahlar olsun.
hayli demdir hayli zamandır, çok zamandır, epeydir.

hayırlı işi ertelemeyin "hayr işi te'hîr itmeyin".
hayrını gör "hayr eyle".
hayr etmek hayra girmek.
hayr olsun hayırlı uğurlu olsun.
hayra girmek sevaba girmek, iyilik yapmak.
hayran etmek kendinden geçirmek; âşık etmek; esrar içmek.
hayran olmak kendinden geçmek; esrar içmek; hayran kalmak, çok beğenmek.
hayrette kalmak şaşakalmak, çok şaşırmak.
hazır helva emek verilmeden erişilen şey bağlamında.
hedef etmek nişangâh yapmak, bkz. "âmâc" md.; "yüksekde olan nişângâha bürcâs, zemînde bulunana hedef ıtlâk olunur." Bkz. SALAHÎ, s. 239.
helal olsun helal hoş olsun, buna layıktır.
hele bari hiç olmazsa.
her ne bela ise günlük konuşma kalıbı.
hey seslenme sözü.
hey benim ömrüm günlük konuşma kalıbı.
hey meded hey yardım et, el uzat (günlük konuşma kalıbı).
hırka giymek "jende geymek", dervişliğe soyunmak, ikrar vermek, bkz. GÖLPINARLI[2], s. 149; ATASOY[2], s. 220-225. Ayrıca "peşmîne geymek", "nemed giymek".
hırkaya girmek hırkaya bürünmek; derviş olmak, bkz. GÖLPINARLI[2], s. 149.
Hızır gibi yetişmek "Hızr-veş yetişmek".
hiçe satmak yok pahasına vermek, bkz. TS., c. III, s. 1919.
hiçe saymamak hiç yerine bile koymamak, kâle almamak, önem vermemek; bkz. TS., c. V, s. 2301, "pula almamak / saymamak" md.
hile yapmak "reng itmek", oyun etmek, bkz. TS., c. V, s. 3211; TULUM, s. 1496.
himmet etmek çaba göstermek, gayret etmek; yardım etmek.
hoş bulunmak hoş gelmek, hoşuna gitmek.
hoş gelmek hoşa gitmek; hoş görünmek, güzel gelmek.

hoş geldün günlük konuşma kalıbı.
hoş görmek hoşgörüyle karşılamak; müsamaha etmek, affetmek.
hoş olmak keyiflenmek; hoşuna gitmek.
hurdeler geçmek kusurlar bulmak, bkz. STEINGASS, s. 454. (khurda-gîr).
huzur bırakmamak "karâr komamak".
huzur bulmak "cem'iyyet-i hâtır bulmak".
huzuru kaçmak "karârı kalmamak", "karâr olmamak", rahatı kaçmak.
hükmü geçmek hükmetmek.
hüner ehli zamânede gülmez hüner ehli bu dünyada gülmez, bkz. AHMED BADÎ, s. 124.
hüner göstermek "san'at göstermek", bkz. 1547.
hüner kesbet hüner hüner öğren hüner; ilim öğren ilim.
hüseynîye çıkmak Hüseynî makamına geçmek, bkz. ÖZTUNA, s. 157-160.

I

ırkını kesmek kökünü kurutmak; yok etmek, bkz. AHMED BADÎ, s. 125.

İ

ibret gözünü açmak gönül gözünü açmak.
ibret gözüyle bakmak ibret göziyle nâzır (olmak); gönül gözüyle bakmak.
icra etmek hüküm sürmek; akıtmak.
içi çekmek "hâtırı çekmek", içi gitmek.
içine işlemek "cana kâr eylemek", yer etmek.
ihsan eyle lütfet, büyüklük göster, kerem et.
ihtimaldir büyük olasalıkla, büyük ihtimalle.
ihtiyar yok elimde değil.

iki canlı gebe, hamile.
imanımsın dostumsun.
iman getirmek şehadet getirmek, bkz. TULUM, s. 967.
imana gelmek müslüman olmak; yola gelmek.
imanı gevremek içi içini yemek, sıkıntı gelmek.
imanına (kadar doldurmak) ağzına kadar, tıka basa.
imanına döndürmek yok etmek; imanın şerefine kadehi mecliste döndürmek, bkz. TARLAN, s. 41.
intikal etmek ahirete göçmek, ölmek (Kanunî Süleyman bağlamında); "intikâl-i dâr-ı bekâ itmek".
intizar çekmek beklemek, hasret çekmek, bkz. TULUM, s. 980.
istikrara kavuşturmak "karâr virmek".
işi Allah'a kalmak "işi kemâl-i kerem-i Settâre kalmak".
işi altın etmek işini yoluna koymak, işler yolunda gitmek, bkz. TS., c. III, s. 2116; ilm-i kimyada cisimlerin altına dönüştürülmesi.
işini bitirmek "işini başa iletmek", işi sonlandırmak, bkz. TS., c. III, s. 2115.
işlemek (yara için) kanamak, akmak, sızmak, çıkmak, reşh etmek, bkz. TULUM, s. 1002.
itibardan düşmek eskisi kadar kıymet verilmemek, itibarını kaybetmek.

K

kaburgaları sayılmak "pehlû üstühânı sayılmak" ("mûsîkâr" paralelliğinde); çok zayıflamak.
kaç başı var Ne kadarcık canı var.
kadrini bilmek kıymetini bilmek.
Kâfdan Kâfa dünyanın bir ucundan diğer ucuna; bütün dünya; "tundan tuna" bkz. GÖLPINARLI[2], s. 169-170.
kahr çekmek eziyet çekmek.
kalem eylemek "qalam kardan", ikiye bölmek, kesmek; "to cut in two at a single blow", bkz. STEINGASS, s. 986.

kalem vurmak "kalem vurmak", yazmak; "qalam zadan", bkz. STEINGASS, s. 985; kalem aşısı yapmak, bkz. ONAY, s. 276, "kalem aşısı" md.

kan(lar) ağlamak kanlı gözyaşı dökmek; çok üzülmek.

kan bahası diyet, kan akçesi, bkz. TS., c. IV, s. 2203.

kan(lar) dökmek kanlı gözyaşları dökmek; çok üzülmek (yas bağlamında); öldürmek.

kan eylemek bkz. TS., c. IV, s. 2220; öldürmek, kan dökmek; kanla doldurmak.

kan hayran olmak şaşkına dönmek; "kan hayrân olmak" ile ilgili anlamlandırmalar ve "hıyrân"ın etimolojisi için bkz. ONAY, s. 277; aşırı sarhoş olmak, esrarla kendinden geçmek.

kan(lar) etmek kan dökmek, öldürmek.

kan içmek canilik etmek, adam öldürmek, bkz. "ciger kanı nûş itmek" md.

kan olmak kan dökülmek, kan çıkmak, bkz. TS., c. IV, s. 2239.

kan ola yazmak az daha kan dökülmek.

kan davası "kan yagı".

kan davası gütmek "kan yagı olmak".

kan(lar) yutmak pek çok sıkıntı, azap, ıstırap çekmek, bkz. TS., c. IV, s. 2240.

kana boyamak kana bulamak.

kana aş yermek cana kastetmek; "kanına etmek doğramak" bkz. TS., c. IV, s. 2232, bkz. AHMED BADÎ, s. 139.

kana boyamak "kana yumak", bkz. TS., c. IV, s. 2202.

kana bulamak "kana müstağrak kılmak", kana boyamak.

kanatları altına almak "zîr-i bâl almak".

kanına girmek günaha girmek; kandırmak; kan dökmek; öldürmek.

kanını içmek öldürmeye kastetmek.

kanını kurutmak bitkin bırakmak, cansız bırakmak, bkz. TS., c. IV, s. 2231-32.

kanları sebil itmek kanlar saçmak; kelleler uçurmak.

kanlı elifler çekmek (göğüse) elif biçimli dikine kanlı yaralar açmak, bkz. "elif(ler) çekmek" md.

kanadı altına almak kanatları altında saklamak; korumaya almak.

kandil olmak körkütük sarhoş olmak; "gök kandil", "gök zurna", bkz. ONAY, s. 278-279; TS., c. IV, s. 2241-42.

kapı açmak tavla terimi.

kapı yapmak kapı kapatmak; ilişkilerini kesmek, bkz. TS., c. IV, s. 2251.

kapıya çıkmamak kimseye görünmemek; "Kapı, saray harici demektir. Kuloğulları bulundukları yerden harice gidemedikleri için şair tevriye yapmıştır." Bkz. ONAY, s. 281.

karasını görememek kusurunu bulamamak, ayıbını yakalayamamak.

kara bağrına basmak dertli yüreğine gömmek (lalenin içinin siyah olması yönüyle).

kara çullara girmek karalar bağlamak, karalar giymek, bkz. "çullara komak: çul giydirmek, perişan hâle sokmak", bkz. TS., c. II, s. 960.

karanuda göz kıpmak yıldızların karanlıkta ışıması; "kalbinde layık-ı vechile izhar etmediği bir arzu taşıyor fakat onu izhar ettim zannediyor, manasınadır." Bkz. TARLAN, s. 34, bkz. AHMED BADÎ, s. 142.

karara gelmek Türk musikisinde bir makamın seyrinin bitişi, bkz. ÖZTUNA, s. 185; huzura / rahata kavuşmak.

karşı durmak karşılamak; karşısında durmak, bkz. TS., c. IV, s. 2322.

karşı tutmak karşısında tutmak; yoluna tutmak (mum ve meşale bağlamında).

karşı varmak karşı koymak, karşısında durmak, bkz. TS., c. IV, s. 2322.

kâse döndürmek "kâse-gerdân olmak", dilencilik yapmak; "kâse-gerdân; kapılarda ve kapı önlerinde dilencilik

eden adamdır..." Bkz. MÜTERCİM ÂSIM[1], s. 403; ŞÜKÜN, s. 1483.

kaş kazıtmak "kalenderiler; saç, sakal, bıyık ve kaşlarını ustura ile tıraş ettirirler, böylece kendilerini harici zinetten arındırmış sayarlardı." Bkz. GÖLPINARLI[2], s. 173, "kalender" md.

kaşlarını çatmak "ebrûları çîn eylemek", kızmak.

kayırmaz ehemmiyeti yok; ayrıca "duymazdan gelmek, aldırış etmemek, üzülmemek, tasalanmamak" anlamları için bkz. TS., c. IV, s. 2375-81, "kayırmak" ve "kayırmaz" md.

kef urmak tokat vurmak; dalgalandırmak.

kelleleri top etmek kelleleri uçurmak; başları yuvarlamak.

kellesi topunu yuvarlamak "kellesi (topı) galtân olmak", başını yuvarlanmak.

kemend salmak kement atmak / fırlatmak.

kemer bağlamak hizmete âmade beklemek (derviş ritüeli), bkz. ATASOY[2], s. 231.

kemer etmek / eylemek dolamak, sarmak.

kemer kılmak eğmek, iki büklüm yapmak.

kemer-beste kuşak bağlamış, hizmete hazır (derviş ritüeli), bkz. GÖLPINARLI[2], s. 181; ayrıca bkz. "kemer bağlamak" md.

kenar eylemek kıyıya çekmek, çıkartmak; kucaklamak.

kendi başına sultan olup gezmek İbrahim Edhem gibi tacı tahtı bırakıp derviş olmak

kendi başında degil mi? aklı başında değil mi?

kendi eliyle kendisi, bizzat.

kendin gibi adam ararsan aynaya bak *Dîvân*'da "Dostum âyîneye bak görmek istersen nazîr", bkz. AHMED BADÎ, s. 147.

kendinden geçmek "kendüden geçmek", kendini kaybetmek.

kendini ateşe atmak "kendini od içre atmak", kendini tehlikeye atmak.

kendini göstermek "kendini ayân itmek", kendini göstermek, belirmek, ortaya çıkmak, ben buradayım demek.

kendini yitirmek kendini kaybetmek, aklı başından gitmek, bkz. TS., c. IV, s. 2436.

kendine gelmek ayılmak; aklı başına gelmek, bkz. TS., c. IV, s. 2432.

kendini göstermek varlığını belli etmek, ben buradayım demek.

kendi hâline bırakmak "kendü hâline komak".

kesilmek ayrılmak, uzaklaşmak, vazgeçmek, el çekmek, bkz. TS., c. IV, s. 2446-47, bkz. TULUM, 1038.

kesilmiş başlar dikmek düşmanın kesilen kellelerini kalenin burçlarına dikerek teşhir etmek, bkz. ONAY, s. 288, "kelle" md.; TARLAN, s. 96.

kevgire dönmek "kef-gîre dönmek", delik deşik olmak.

kılıçdan geçirmek öldürmek.

kılıçlar tutmak kılıç çekmek.

kıpkızıl deli / kıpkızıl divane azgın deli, bkz. AHMET VEFİK, s. 238.

kırân etmek yakınlaşmak; iki yıldızın (ay ve ülker) bir araya gelmesi yönüyle.

kıya bakış hiddetli, sert, öldürücü bakış, bkz. TS., c. IV, s. 2526-27.

kıyamete dek kıyamete kadar; sonsuza kadar.

kıyamet koparmak ortalığı birbirine katmak.

kıyametler kopmak felaketler gelmek, yaygaralar kopmak.

kıymetini bilmemek değerini bilmemek.

kirpiğine salındırmamak itibar etmemek, değer vermemek, bkz. TS., c. III, s. 1834, "gözüne salındırmamak" md.

kişden çıkarmak dinden çıkarmak; kuburdan ok çıkarmak.

kitap açmak fal bakmak için *Kur'an-ı Kerim*, *Mesnevi*, *Hafız Dîvânı*'nı rastgele açarak çıkan şiiri yorumlamak, bkz. ONAY, s. 207-208.

kola kanlı elifler yazmak "kola kanlu elifler çekmek"; "ince ve uzun kesik / yarık, uzunlamasına kesip açma ve dilim-

leme; "tûlânî [uzunlamasına / boyuna] kesilip dilinmiş et dilimine denir." Bkz. MÜTERCİM ÂSIM², c. I, s. 484.

kolunu boynuna salmak kolunu boynuna dolamak; sarılmak, kucaklaşmak, bkz. TS., c. I, s. 650; "boynuna el / kol bırakmak".

koluna kuvvet günlük konuşma kalıbı.

konak edinmek "konak kılmak", mekân tutmak, bkz. TS., c. IV, s. 2629, "konak idinmek" md.

konuşturmak "güftâre getürmek", söz söyletmek, bkz. TS., c. V, s. 3553.

korkum bu korkarım (endişe, şüphe, ihtimal bağlamlarında).

koynuna almak "pehlûya çekmek", sıkıca sarmak, bağrına basmak, kucaklamak; hançerle göğse yaralar açmak.

koynuna girmek içine girmek; sevişmek için yatağına girmek.

kökünü kurutmak "ırkını kat' eylemek", yok etmek.

köre mum bahaya çıkmış demişler, bana göre değil demiş *Dîvân*'da " Çerâg-ı mâh-ı hüsnün karşu tutma çeşm-i agyâra / Gözüm nûrı ne denlü eyleye a'mâ ziyâdan haz", bkz. AHMED BADÎ, s. 158.

kös çalınmak "kûsın urmak", "kûslar çalmak" (hükümdarlık geleneği bağlamında).

kulağı halkalı "halka-be-gûş", azatlı köle, bkz. ONAY, s. 230.

kulağına küpe yapmak "gûş-ı hûşa mengûş eylemek", akıl kulağına küpe yapmak.

kulağını yollara tutmak beklemek.

kulağına çalınmak "gûşına degmek".

kulağına gelmek "gûşına irişmek", "gûşına irmek".

kulak burmak kulağını bükmek; uyarmak, ikaz etmek, bkz. TS., c. IV, s. 2716.

kulak çekmek kulak vermek, dikkatle dinlemek, bkz. TS., c. IV, s. 2717.

kulak tutmak "gûş tutmak", bkz. TS., c. IV, s. 2718; kulak vermek, dikkatle dinlemek, bkz. TS., c. IV, s. 2718-19.

kulak vermek "gûş urmak", kulak urmak, dinlemek, bkz. TS., c. IV, 2719-20; ehemmiyet vermek, itibar etmek.

kulkul eylemek söylemek; dökülmek.

kurban olduğum kurban olduğum dilber (yalvarma yakarma sözü).

kurunun yanında yaş da yanar "Huşkün yanınca ter bile yanar."

kûs-ı rahîl çalınmak bkz. göç çanı / davulu çalınmak.

kûsın urmak kös çalınmak (hükümdarlık geleneği bağlamında).

kûslar çalmak / çalınmak kös çalmak / çalınmak.

kusur bulmak "cây-ı engüşt bulmak", "kulplar takmak".

külahı yana yatırmak Tahir Olgun, fesin veya külahın bir tarafını bastırıp kırmanın yiğitlik göstergesi olduğu bilgisini verir, bkz. OLGUN, s. 33; "külah" için *Türk Giyim Kuşam ve Süslenme Sözlüğü*'nde şu açıklama yer alır: "Türlü çeşitleri ile yüzyıllar boyunca yalnız erkekler ve askerler ile her tabakadan halk tarafından giyilmiş bir serpuş... Mevlevî külahı müstesna külahın tepesi sivri idi." Külah çizimleri ve farklı tanıklar için krş. KOÇU, s. 162-163; "külâh-gûşe".

L

laf vurmak yüksekten atmak, atıp tutmak, böbürlenmek, bkz. TS., c. IV, s. 2785; MENINSKI, c. II, süt. 4132-4133. (MENINSKI, Farsça "lâf zeden" karşılığını da vermiştir.)

lakırdamak lak lak ses çıkarmak, laklaka yapmak; boş gevezelik etmek, çene çalmak, bkz. TS., c. IV, s. 2787.

lerze vermek titretmek; içine korku düşürmek.

limoni olmak "leymûnî olmak", sararmak, limon rengine dönmek (turunç, portakal, ayva, limon bağlamlarında).

lisanları kesilmek dilleri tutulmak.

M

mağrur olma padişahım padişahlar, bayramlaşma ve diğer törenlerde tahta oturduklarında "Aleyke Avnullah!", "Uğurun açık olsun, ikbalin füzun; padişahım devletinle bin yaşa!", "Maşallah, mağrur olma padişahım, senden büyük Allah var!" diye tezahürat yapılırdı. Bu bağırma işine "alkış" denirdi, bkz. PAKALIN, c. I, s. 52-53, "alkış" md.

mâ-fi'l-bâl yürekte yatan şey, gönüldeki şey, gönül dileği, bkz. TULUM, s. 1177.

mala düşmek ayaklar altına düşmek, değerini kaybetmek.

mâ-lâ-kelâm bir nice, pek çok, ne kadar, sık sık, bkz. TULUM, s. 1191.

malı mülkü terk etmek "esbâbdan emlâkden geçmek", dünya nimetlerine sırt çevirmek.

mankıra geçmemek değeri olmamak; para etmemek.

mâ-tekaddemden eskiden beri, eski zamanlardan, bkz. TULUM, s. 1203.

matem tutmak yas tutmak.

mazur tutmak hoş görmek, affetmek.

mecnunluğu tutmak deliliği tutmak, çıldırmak; "cin tutmak".

med çekmek med işareti (˜) koymak (kaşa benzerliği yönüyle).

meded Allah meded İmdat ya Rabbi, Allahım yardım et (günlük konuşma kalıbı).

mededi kalmamak takati kalmamak, dermanı olmamak.

mehabet göstermek azametiyle, heybetiyle korku salmak.

mekân tutmak "karâr itmek", "karâr tutmak", yerleşmek, yer tutmak, yurt edinmek.

mektup uçurmak "evrâk uçurmak", güvercinle mektup göndermek.

melamet eylemek dile düşürmek, yermek, ayıplanmak; yüze vurmak, başa kakmak, bkz. TULUM, s. 1222.

mendile gül bağlamak mendile gül nakşetmek, mendile altın koymak.

menzil tutmak yerini almak.

mesken tutmak mekân edinmek, yerleşmek.

meşk etmek karalamak (hat sanatında alıştırma yapmak bağlamında).

meydan almak meydana hâkim olmak; fethetmek, bkz. TS., c. IV, s. 2806.

meydane girmek ileriye doğru atılmak (savaşmak veya kendini göstermek), bkz. "azm-i rezmgâh itmek", TULUM, s. 1248.

meydanı boş bulmak "meydânı hâlî bulmak".

mezar olacak "zîr-i hâk olsa gerek".

mezara sokmak "zîr-i hâk eylemek", toprağa karmak.

mezara yollamak "zîr-i hâke iletmek", öldürmek.

mezelenmek meze yapmak; kendine çekmek, bkz. MENINSKI, c. III, süt. 4602; alay etmek, bkz. TARLAN, s. 50.

mıstar çekmek yazma kitapların satırlarını çizmek.

minnet Allah'a Allah'a şükür.

minnet Cenabıhak'a Allah'a şükür.

minnet Hudaya Allah'a şükür.

minnet çekmek eziyet çekmek, altında ezilmek.

minnet eylemek minnet etmek, boyun eğmek.

minnet(ler) etmek yalvarıp yakarmak.

misal karalamak yazmak; meşk etmek, bkz. ONAY, s. 282, "karalama" md.; ÖZEN, s. 36.

miyan bağlamak meyanını bestelemek; savaşa hazırlanmak; bu yorumlar için bkz. ONAY, s. 414-415.

mizane girmek tartılmak (Hz. Yusuf'un tüccarlara tartılarak satılması).

mum olmak yumuşamak, erimek.

mum yakmak "şem' uyandurmak", ışık yakmak; "çerâg uyandırmak", "uyandırmak"ın bu anlamı için bkz. TS., c. VI. s. 4028-29.

Muhammed dini hakkı için "dîn-i Muhammed hak içün" (yemin sözü).
mushafa elini basmak "mushafa elini urmak", *Kur'an*'a el basmak, yemin etmek.
mübarek olsun hayırlı olsun.
müjdeler beşâretler.
müstedam ol eksik olma, çok yaşa.

N

nakış bağlamak nakış bestelemek, bkz. ONAY, s. 344.
nakış yazmak nakşetmek, süsleyip bezemek, bkz. TS., c. VI, s. 4457-58, "yazmak" md.
nakl etmek anlatmak, rivayet etmek, hikâyet etmek, bkz. TULUM, s. 1352.
nakş yazmak nakşetmek, süsleyip bezemek, bkz. TS., c. VI, s. 4457-58, "yazmak" md.
nal kesmek vücudunu damga ile dağlamak, bkz. TS., c. IV, s. 2826.
namerde muhtaç olmamak günlük konuşma kalıbı.
nazı geçmek hatırı sayılmak; delip geçmek.
naz uykusuna varmak naz uykusu uyumak; "hâb-ı nâz" (naz uykusu).
nazardan düşmek gözden düşmek, itibarını kaybetmek.
ne beladır ne demeli, "yâ ne belâdur", "âyâ ne belâdur", "ya ne söylersin" md.
ne canlar eritmek çok didinmek, çok uğraşmak.
nefesine uğramak nazar değmek; birinin saadetini veya bir şeyi çekemeyen kimsenin sözlerinin ardından bir bela gelmesi; nefes değenin elbisesinden, hatta ayakkabısından bir parçayı keserek yakıp çocuğa teneffüs ettirme âdeti, bkz. ONAY, s. 348.
nefse nefsî olmak ben ben demek, kendine müslüman olmak.
nevbet çalmak mehterhane adlı mızıka takımının belirli zamanlarda çalması, bkz. PAKALIN, c. II, s. 635.

nişan çekmek tuğra çekmek, bkz. TS., c. IV, s. 2879.
nişan etmek işaret koymak; nişan dikmek, işaret bırakmak; hedef yapmak; nişanlamak bkz. TULUM, s. 1393.
nişan vermek haber vermek, hatırlatmak; müjdelemek.
noksan tutmamak kusur bulamamak.
noksan gelmemek eksilmemek, (değerinden) bir şey kaybetmemek.

O

o yok bu yok o yok, bu yok; yok yere, boş yere, krş "o yok bu yok yere", bkz. TULUM, s. 1421; AHMED BADÎ, s. 176.
oda yanmak ateşe yanmak.
odlara yanmak ateşlere yanmak, ateşler içinde yanmak.
ok yağmuruna tutmak "tîr-bârân eylemek".
olta atmak "kullâb salmak".
onmasın bitmesin "iflah olmasın" anlamında kalıplaşmış beddua sözü, bkz. TS., c. V., s. 2994-98.
ortada var yok varlığı belli belirsiz.

Ö

ölmeden önce ölmek "ölmezden evvel hâk itmek", dervişin maddi manevi dileklerinden tümden vazgeçmesi, bkz. GÖLPINARLI[2], s. 250.
ölüme gitmek "hâb-ı râhata varmak".
ömür törpüsü sıkıcı bir iş veya kişi (gülün dalının dikenli olması bağlamında).
ömrünü ziyade etmek "Allah ömrüne bereket versin" anlamında dua sözü.
ömrüm varı "sevgilim", "canım" anlamında sevgi sözü.
ömrüm geçince ömrüm boyunca, ölene kadar.
ömrüm oldukça yaşadıkça; bundan sonra.
ömrün uzun olsun ömrü(n) mezîd (olsun) (dua sözü).

önüne düşmek önde yürümek, önden gitmek; yol göstermek.
önüne yaymak önüne dizmek; "yaymak"; "yay" çağrışımı.
özr-i leng etmek topallığını mazeret göstermek (Timur-leng), bkz. AHMED BADÎ, s. 182.

P

pazara düşmek kötü yola düşmek, değerinden kaybetmek.
pençe burmak kolunu bükmek; yenmek, bkz. TS., c. V, s. 3186.
pençe salmak pençe atmak, saldırmak, bkz. TULUM, s. 1451.
pençe vurmak pençelemek.
perde ardından dinlemek "pes-i perdeden dinler olmak", gizliden gizliye dinlemek.
pertev salmak ışık saçmak / yaymak; "salmak"ın yaymak, saçmak anlamı için bkz. TS., c. V, s. 3281.
pervaz vurmak uçmak; aşık atmak, yarışmak.
peşkeş çekmek bağışlamak, hediye vermek, armağan etmek, krş TULUM, s. 1467, bkz. "tuhfe çekmek" md.

R

rahat yüzü görmemek huzura kavuşamamak, rahat yüzüne hasret kalmak.
rahmet-i Rahmân'a yetişmek Hakk'ın rahmetine kavuşmak; ölmek.
renk vermek boyamak, renklendirmek; aldatmak, oyun etmek, krş TS., c. V, s. 3211; TULUM, s. 1496, bkz. "rengler geçmek" md.
renkten renge girmek "reng olmak".
renkler geçmek renkler göstermek; hile yapmak, kandırmak, krş TULUM, s. 1496, bkz. "reng itmek" md.
resm etmek nakşetmek, resmetmek, şekiller çizmek, bkz. TS., c. V, s. 3211, "resim urmak" md.
re'y ile tedbîr itmek müşavere etmek, istişare etmek.

risman bağlamak sıtma tedavisi için bir ipe bazı dualar okuyarak yedi düğüm atma ve hastanın boynuna takma âdeti, bkz. ÇAVUŞOĞLU, s. 21.

ruhu şad olsun "ruhu memnun olsun" anlamında kalıplaşmış dua sözü, bkz. GÖLPINARLI[2], s. 260.

ruhunu şad etmek / şadman etmek ölmüş kimseleri hayırla anmak, yâd etmek.

S

sabaha çıkmasın "bâme çıkmaya", "sabaha varmasın, sabaha çıkmadan ölsün" anlamında ilenç sözü.

saf bağlamak namaza durmak.

safa vermek güzelleştirmek; neşe vermek, neşelendirmek.

safa sürmek zevkini çıkarmak.

safa bulmak neşe bulmak.

safaya ermek neşelenmek; huzur bulmak.

sağ ol çok yaşa; afiyetle / sağlıkla kal,

sağ olsun günlük konuşma kalıbı.

sahralara düşmek / salmak dağlara bayırlara düşmek.

sakalına gülmek "rîşine gülmek", yüzüne gülmek; alay etmek, bkz. "rîş-handelik etmek", TULUM, s. 1508, bkz. AHMED BADÎ, s. 189.

sakallarını yolmak "rîşin yola yazmak", "rîş kenden".

salınmak naz ve eda ile yürümek, hıraman olmak, gezmek, gezinmek; gönderilmek, yollanmak; sallanmak; hafifçe sallanmak (küpe, hançer, zülf vb. bğlamlarda); hücum etmek, saldırmak; akmak; çarpmak, heyecanlanmak; oynamak, bkz. TS., c. V, s. 3270; TULUM, s. 1543.

salın(up) bulanmak salınarak akmak; "bulanmak"ın "salınmak" anlamı için bkz. TS., c. I, s. 688.

sakın günlük konuşma dili.

sancak dikmek bayrak (liva) dikmek.

sancak çekmek bayrak (liva) çekmek.

serden düşmek (tacı) baştan düşmek; saltanatı sona ermek.

sevdalara salmak kendisine âşık etmek.
sevdalara uğramak âşık olmak.
sevdaya düşmek âşık olmak.
seyre çıkmak gezintiye çıkmak.
sıtma tutmak "teb tutmak", titreme gelmek.
sille tokunmak kötek gelmek, değnek vurulmak; bela / musibet dokunmak, bkz. "sille urmak" TULUM, s. 1595.
silip geçmek sıyırıp geçmek (taş için).
silip süpürmek yok etmek; temizlemek.
sine dövmek bağrını dövmek.
sinesini tutmak göğsünü germek.
sineye elif(ler) çekmek göğse dikine elif şeklinde yaralar açmak.
sineye çekmek kucağına almak, kucaklamak; bağrına basmak.
siper tutmak siper etmek.
son bulmak "pâyâne yitmek", bitmek.
son demi imanından ayrılasın ilenç sözü.
sormak sormak; emmek, öpmek, bkz. TS., c. V, s. 3514; TULUM, s. 1607.
söz **hatm oldu** kasidelerde kalıplaşmış duaya başlama ifadesi.
söz **gayete erdi** kasidelerde kalıplaşmış duaya başlama ifadesi.
söz söylemek şiir söylemek.
söz **tamam oldu** kasidelerde kalıplaşmış duaya başlama ifadesi.
söz **yok** kusur yok, laf yok.
sözü **ağızda gevelemek** "dil çeynemek", bkz. TS., c. II, s. 1147.
su aktığı yere yine akar. *Dîvân*'da "Meseldür akdugu yire dimişler yine akar su", bkz. AHMED BADÎ, s. 199.
su katmak su vermek (bıçak vb. şeyleri bilerken su eklemek yönüyle).
su sepelemek su serpmek.
suyu bardakta, gemiyi duvarda *Dîvân*'da "Efendi keştîyi kâgıtda suyu bardakda", bkz. AHMED BADÎ, s. 201.

sükût ikrardan gelir "sükût ikrârdur", susmak kabul etmek demektir anlamında, bkz. AHMED BADÎ, s. 202.

sürgüne gitmek "nefy-i beled olmak", şehirden sürülmek, bkz. TULUM, 1373.

sürme çekmek "gubâr çekmek".

Ş

şâdîlik etmek "şâdîliğ/k eylemek"; şebeklik, şaklabanlık yapmak; sevinmek, neşelenmek; şâdînin maymun / şebek anlamı için bkz. MÜTERCİM ÂSIM[1], s. 703; TS., c. V, s. 3643.

şanına düşer mi? büyüklüğüne yaraşır mı / şanına yakışır mı?

şanına lâyık degil büyüklüğüne yaraşmamak.

şan şöhretten vazgeçmek "terk-i nâm u neng itmek".

şansı dönmek "devleti dönmek".

şaşakalmak "deng ü hayrân olmak", afallamak.

şebeklik yapmak bkz. şâdîlik etmek.

şekil bağlamak suret bulmak, şeklini almak, bkz. TS., c. V, s. 3653; TULUM, s. 1647.

şekline girmek şeklini almak.

şeref bulmak şerefe ermek, şeref kazanmak.

şeref vermek "şeref itmek", "şerefe irmek", şereflendirmek, yüceltmek, onurlandırmak.

şirinlik yazmak şirinlik muskası yazmak; bir kimsenin şirin görünmek için yazdırıp üzerinde taşıdığı muska, bkz. ONAY, s. 429, "şirinlik muskası" md.

şöhret bulmak şöhret salmak, meşhur olmak.

şule salmak / vermek ateş / alev çıkarmak, ateş saçmak; aydınlatmak.

şulelenmek parlamak, ışık saçmak; "to flame; to blaze", bkz. REDHOUSE, s. 1127.

şükürler olsun "bi-hamdillâh", "Allah'a şükürler olsun" anlamında kalıplaşmış dua sözü.

T

tabîb olanlar elbette ederler mübteladan haz Hekimler elbette hastadan hazzederler, bkz. AHMED BADÎ, s. 205.

taksim etmek gazel okumak; "Hanendenin yaptığı taksime –daha çok halk dilinde– gazel denir. Umumiyetle usulsüzdür, yer yer usule girebilir." Bkz. ÖZTUNA, s. 463.

talih yüzüne gülmek "rûy-ı bahtun hurrem ü handân olmak".

talih yüzünü göstermek "rûy-ı bahtı bedr olmak", "rûy-ı bahtı göstermek", talih yüzüne gülmek.

talihi yaver gitmemek "devlet yüzin göstermemek".

taş atmak taş atmak; söz dokundurmak.

taş fırlatmak "taş kondurmak", söz dokundurmak.

taşa tutmak taşlamak; hücum etmek.

taşlar basmak taş yağdırmak, taş savurmak; "basmak"ın atmak, savurmak, yağdırmak anlamları için bkz. TS, c. I, s. 413.

ter olmak ter içinde kalmak; gücenmek, rahatsız olmak.

ter tutmak ıslamak, bkz. "tâze tutmak" md.

teraziye vurmak "terâzûya urmak"; akıl terazisine vurmak, ölçmek, değerlendirmek.

terk ehli tasavvuf ehli; dervişler.

tevki ve tuğra çekmek tuğra çekmek, imza atmak; padişah fermanlarına, menşur ve mektuplara konulan ve imza yerine geçen tuğra, nişan, bkz. PAKALIN, c. III, s. 484.

tezhip eylemek tezhip yapmak, yaldızlamak; "eski hattatlar bir ayet veya hadisi, Arapça bir vecizeyi, bir beyit veya mısraı levha hâlinde yazarlar, sonra yazının kenarlarını, satır aralarını boya ya da yaldızla süsletirlerdi." Bkz. ONAY, s. 441.

toz koparmak toz kaldırmak; nam salmak; sürmeyle gözlerin açılması, bkz. TS., c. V, s. 3841.

tuğ dikmek savaş zamanında tuğlar en önde giderek yol açar ve savaş meydanının en tepesine dikilirdi. Savaş zaman-

larında padişahın karargâhında yedi tuğ bulunurdu, bkz. ONAY, s. 443.

tuğra çekmek tuğralamak, mühürlemek, bkz. TULUM, s. 1782; (berat, ferman gibi belgelere tuğra koyulması), bkz. PAKALIN, c. III, s. 529.

tuhfe çekmek armağan vermek, bkz. "pîş-keş çekmek" md.

tut tut ki, farz et ki.

tutalım Farz edelim (ki), var sayalım.

U

uyup ulaşmak ilişip çatmak.

uğrun uğrun bakış gizli gizli bakma; çapkın çapkın bakma, bkz. TS., c. VI, s. 3924.

uyanıklık zamanı seher vakti, bkz. TULUM, s. 1802.

uyku yüzü görmek uyuma fırsatı bulmak.

uykularını uçurmak uykularını dağıtmak, uykularını kaçırmak, bkz. TS., c. VI, s. 4042; ONAY, s. 450, "uyku uçurmak" md.

uykuya varmak "hâba varmak", uykuya dalmak, uyumaya başlamak, bkz. TS., c. VI, s. 4041.

uyup ulaşmak peşini bırakmamak; ilişip çatmak.

uzaktan merhaba "uzaktan merhaba ey ayı kardaş", bkz. AHMED BADÎ, s. 217.

Ü

ümit ederim "ümmîd o kim", "ümid bu ki", inşallah.

üstüne kılıçlar tutmak üstüne kılıçlar çekmek.

üstüne düşmemek çok uğraşmamak.

üstüne titremek titizlenmek.

üstünkörü geçmek "ter geçmek", gelip geçmek, bkz. TS., c. V, s. 3794.

üstad eline girmek usta tarafından işlenmek (ham gümüşü işleme bağlamında).

üzülüp kesilmek alakayı kesmek, terk etmek (sevgilinin mahallesini), bkz. TS., c. VI, s. 4141, bkz. AHMED BADÎ, s. 218.

V

va'deye vefâ eylememek verilen sözü tutmamak, bkz. "vefâya va'deler itmek" md.

va'deler kılmak sözler vermek.

var ise ihtimal ki, galiba, olsa olsa, zannımca, bkz. TS., c. V, s. 4153; küçüklüğü vurgulama yönüyle (dudak vb.), TARLAN, s. 49.

var haydi, durma (pekiştirme sözü), bkz. TS., c. VI, s. 4146-47.

var açıl uzaklaş, var git, defol, bkz. TIETZE, c. I, s. 93, "açılmak" md.

var olsun çok yaşasın, sağ olsun,

vatan tutmak vatan edinmek; yerleşmek.

vay... vay günlük konuşma kalıbı.

vazgeçmek "terkin urmak", bırakmak, bkz. TS., c. V, s. 3794-95.

Y

ya andadur ya bundadur ya ondadır ya bundadır; yüzük oyunu, bkz. ONAY, s. 467, "yüzük oyunu" md.

ya ne beladır bkz. "ne belâdur", "âyâ ne belâdur", "ya ne söylersin" md.

ya ne söylersin günlük konuşma kalıbı.

ya eylemek yaya çevirmek; iki büklüm etmek.

yasını tutmak "yasını çekmek", yayını çekmek.

yâ Hû Elveda, Allah'a ısmarladık, bkz. TULUM, s. 1856; çekilmek; "Yâ hû" demek bir şeyin sona erdiğine de işaret sayılır ve "Artık bu işe yâ hû dedik" denir, bkz.

GÖLPINARLI², s. 153-154; yâ hû! (ay yüzlü güzele duyulan hayranlıktan dolayı).

yabana atmak karavana atmak (okçuluk terimi); dışarı atmak (merkez karşıtlığında); dikkate almamak, itibar etmemek, hiçe saymak, bkz. TS., c. VI, s. 4179; KUŞOĞLU², s. 94.

yabane söylemek saçma şeyler söylemek, sayıklayıp durmak, bkz. TS., c. VI, s. 4180.

yağmalamak "gâret itmek", akın etmek, talan etmek, bkz. TULUM, s. 794.

yağmurlu havanın uykusu *Dîvân*'da "Belî uyku getürür tab'a hevâ-yı bârân", bkz. AHMED BADÎ, s. 221.

yakasını / yakayı yırtmak "yakası çâk eylemek", üzüntüyle gömleğin yakasını parçalamak: "girîbânı çâk itmek", "yakasın şakk itmek" (üzüntüden, gamdan), bkz. ONAY, s. 458.

yakası yırtılmak "yakası çâk olmak".

yakasını kurtaramamak sıyrılamamak, kurtulamamak.

yalan itmek yalancı çıkarmak; kandırmak.

yalvarı görmek yalvarıvermek; "yalvarı" para, filori; bu beyitle ilgili latife için bkz. ONAY, s. 459.

yandırmak yakmak, tutuşturmak, verivermek; eline para tutuşturmak, bkz. TS, c. VI, s. 4277.

yanıp tutışmak yanıp kavrulmak; arzulamak, büyük bir aşk duymak.

yanıp yakılmak için için yanmak; sevdalanmak.

yara çekmek bkz. "elif çekmek" md.

yara işlemek yarası kapanmamak.

yara sarmak yara sarmak; derdine derman olmak.

yâra sarılmak sevgiliye sarılmak.

yaralar çizmek yaralar çekmek.

yarın dedün bir gün dedin günlük konuşma kalıbı.

yaş dökmek gözyaşı dökmek; ağlamak, bkz. TULUM, s. 1874.

yavuz nazar kem göz, kötü nazar, bkz. TS., c. VI, s. 4425, "yavuz göz" md.

yay asmak "Bin defa okunu hedefe isabet ettiren, bin kere av avlayan kahraman, yayını duvara asıp artık nişan atmaz, ava gitmezmiş." Bkz. ONAY, s. 460.

yeden bi-yed doğrudan doğruya, vasıtasız; maliyeye ait belgelerde geçmesi bağlamında bkz. PAKALIN, c. III, s. 613, "yed-beyed" md.

yedi takla atmak "yidi muallak dönmek", yedi takla atmak (güvercin bağlamında).

yelip yopurmak telaşlı telaşlı koşuşturmak ("silmek süpürmek" paralelliğinde), bkz. TS., c. VI, s. 4511.

yer bulmak yer edinmek, makam edinmek.

yer etmek yer tutmak, mekân tutmak, yerleşmek, bkz. TS., c. VI, s. 4536.

yer edinmek mevki tutmak, bkz. TS., c. VI, s. 4536.

yer öpmek "zemîn-bûs itmek" (saygı ifadesi olarak).

yer yok gerek yok, mahal yok.

yerden göğe dek çok fazla, pek çok.

yerden göğü fark edememek körkütük sarhoş olmak.

yere geçmek çok utanmak.

yerine getirmek gereğini yapmak.

yerine ısınmak uzun süre kalmak, alışmak.

yerini tutmak yerini doldurmak, yerini aratmamak.

yerlere çalmak yere fırlatmak; perişan etmek.

yerlere girmek mezara girmek (beddua sözü).

yerin kulağı var gizli konuşulan bir şeyin umulmadık bir yoldan başkalarınca duyulabileceğini anlatan bir söz, bkz. AHMED BADÎ, s. 229.

yetiş yardım et, yardıma koş.

yıkılsın gitsin defolsun gitsin.

yıldız kaymak "şihâb atılmak".

yıldızı düşkün olmak gözden düşmüş, talihsiz, bedbaht olmak, bkz. TS., c. VI, s. 4580, bkz. AHMED BADÎ, s. 231, "yıldızı düşmek" md.

yıldızı yüksek "bülend-kevkebe", saadetli, devletli; yüksek yıldızlı, talihli.
yok hesabına yok pahasına.
yok yere boş yere, boşu boşuna.
yol vermemek izin vermemek, bkz. TS., c. VI, s. 4663.
yola koyulmak "yola azm etmek", yola çıkmak.
yollar açmak "yollar itmek", bkz. TS., c. VI, s. 4655.
yollara düşmek yollara koyulmak.
yolları kesmek "yollara inmek".
yolum açık olsun "râhum rûşen ola".
yolunda can vermek "yoluna (cân) revân eylemek", "yolında cânlar virmek", "yolına harc eylemek".
yoluna saçmak "yolına nisâr itmek".
yoluna ölmek uğrunda ölmek.
yoluna canını vermek "yoluna varı fedâ".
yüreği oynamak kalbi çarpmak, heyecanlanmak, bkz. TS., c. VI, s. 4767.
yüreği titremek "lerze düşmek", "lerze tutmak", içine korku düşmek.
yüreği yanmak içi yanmak.
yüreğine su sepmek içini rahatlatmak, ferahlatmak.
yürü haydi, durma, bkz. TS., c. VI, s. 4773.
yürü durma haydi durma.
yürü var haydi git.
yüz çevirmek vazgeçmek, geri dönmek.
yüz döndürmek yüz çevirmek, terk etmek, bkz. TS., c. VI, s. 4780.
yüz görümlüğü vermek "rû-nümâ virmek".
yüz göstermek "rû göstermek" belirmek, görünmek, kendini göstermek; nasip olmak, kısmet etmek; yüz vermek, iltifat etmek.
yüz suyu "âb-ı rûy", şan, şeref, yüzsuyu; yüz aklığı, parlaklık, değer, itibar, şeref; yüz akı; yüzü suyu hürmetine şan, şeref; yüz aklığı, itibar, bkz. TS., c. VI, s. 4789-90; TULUM, s. 1917.

yüz sürmek "rû sürmek", baş eğmek, (huzurunda) yere kapanmak, ayaklara kapanmak (saygı bağlamında), bkz. "çehre-sây olmak" md.

yüz süre gelmek yüz sürmeye gelmek, bkz. TS., c. VI, s. 4788.

yüz tutmak yönelmek, meyletmek, bkz. TS., c. VI, s. 4789-92.

yüz vermek yakınlık göstermek, şımartmak.

yüz yerde yüz sürmek yüzü koyun yere kapanmak, bkz. TS., c. VI, s. 4801, "yüz yerde baş komak" md.

yüz yere koymak yüz sürmek, yere kapanmak, bkz. TS., c. VI, s. 4792.

yüz vurmak yüz sürmek.

yüze gülmek iltifat etmek; kandırmak, riyakârca davranmak.

yüzü açılmak güzelleşmek.

yüzü ak alnı açık, bkz. "alnun açuk yüzün ağ" md.

yüzü gözü açılmak utanmayı bırakmak; yüz (gül), göz (nergis) açılmak, bkz. TARLAN, s. 113.

yüzü kara utanmaz; ayıplı, kusurlu; kusur, ayıp.

(yüzüm) gözüm üzre "başum yüzüm üzre".

yüzüne gülmek dalga geçmek, alay etmek; yalandan dost görünmek.

yüzüne kir getirmek yüzünü karartmak.

yüzünü buruşturmak "yüzünü dürmek", surat asmak.

yüzünü eline almak utancını yenmeye çalışmak, bkz. TS., c. VI, s. 4799.

yüzünü göremek uzun süre görmemek, hiç görmemiş olmak.

yüzünü göstermek "yüzünü nümâyende olmak", yüzünü göstermek; müjdelemek.

yüzünü tutmak yüzünü kaplamak (sakal bağlamında).

yüzünüze güller *Dîvân*'da "Sakî-i bezm didi yüzün güller üstüne", bkz. AHMED BADÎ, s. 237; ayrıca yüzün güller üstüne gelsin, yüzünde güller açsın (şarap kadehi üstüne düşmek bağlamında).

Z

zaferan etmek yüzünü sarartmak.
zahm urmak yara açmak.
zahmet çekmek sıkıntı çekmek, güçlükle karşılaşmak.
zannum bu kim zannımca, öyle sanıyorum ki.
zelzele salmak titretmek; her yeri sarsmak.
zelzeleye vermek titretmek; zelzele koparmak.
zincirden boşanmış deli "zencîrden boşanmış divâne".
zincire vurmak "bende çekmek", "selâsil bağlamak", "zincirler(le) bağlamak", zincirlemek, prangaya vurmak, bağlamak, bkz. TULUM, s. 397, 1950.
zincirlerini sürüyen deli "zencîrini sürer dîvâne".
zincirler(le) bağlamak zincirlemek, prangaya vurmak, bkz. "selâsil bağlamak", "zencîrlerle bağlı yatmak".
zerreye saymamak itibara almamak, önemsememek.
zevküsefa sürmek "zevk u safâ sürmek", keyfini sürmek, tadını çıkarmak.
zikir halkasına girmek "halka-i zikre girmek", dervişlerin zikir topluluğuna katılmak.
ziynet bulmak güzelleşmek.
ziynet etmek bezemek, süslemek.
ziynet vermek güzellik vermek.
ziyafet çekmek "simât çekmek", bkz. "summât-ı muhammedî", DANKOFF, s. 246; sofra kurmak.
ziyafet vermek "hân-ı ihsân çekmek", "hân-ı ihsân-ı firâvân çekmek", kerem sofrasını yaymak, bkz. TS., c. V, s. 3493. "sofra salmak" md.

Ayetler, Hadisler ve Arapça Sözler

ahlasu'l-ibâd kulların en ihlaslısı.

apaçık bir sihir bkz. "sihr-i mübîn".

bârekallâh Beğeni ve övgüyü dile getirmek için "Allah mübarek etsin, hayırlı uğurlu olsun, maşallah" anlamında bir dua sözü. Bu sözden sonra genellikle "zehî" kelimesi kullanılır. *Kur'an*'da "tebârekallâh" (Allah'ın şanı yücedir) şeklinde geçmektedir, bkz. KUR'AN, Araf 54, Mü'minûn 14, Gâfir 64; YILMAZ, s. 27.

bi-hamdillâh "Allah'a şükürler olsun" anlamında kalıp dua sözü, bkz. "hamdülillâh" md. (fâilâtün tefilesinde "hamdülillâh", mefâîlün tefilesinde "bi-hamdillâh" olarak geçer.); bir yerin fethi, tahta geçiş, içinde bulunulan duruma şükretme bağlamlarında kullanılmıştır.

dâmet leke's-saâdetu ve'l-ızz u ve'l-ulâ "Mutluluğun, şerefin ve yüceliğin daim olsun" (dua sözü).

e'd-dâlu ale'l-hayri ke-fâil "Bir hayra vesile olan onu yapan gibidir." Bkz. Tirmizî, İlm, 14.

e's-sa'yü ileyk niyet ederek, yönelerek.

hayru'l-kelâmi muhtasarun "Sözün hayırlısı kısa olanıdır."

hazineler yeryüzüne çıktığında "Yeryüzü kendine has bir sarsıntıya uğratıldığı, içindekileri dışarıya çıkarıp attığı ve insan, 'Ona ne oluyor?' dediği zaman." Bkz. KUR'AN, Zilzal 1-3.

keyfe yuhyi'l-arza ba'de mevtihâ "Allah'ın rahmetinin eserlerine bak! Yeryüzünü ölümünden sonra nasıl diriltiyor. Şüphe yok ki O, ölüleri de elbette diriltecektir. O, her şeye hakkıyla gücü yetendir." Bkz. KUR'AN, Rûm 50.

kun fe-kân "O, bir şeyin olmasını dilediğinde ona sadece 'ol' der, o da hemen oluverir." Bkz. KUR'AN, Âl-i İmran 47; "Allah'ın 'ol' deyip de her şeyin oluvereceği günü hatırla." Bkz. KUR'AN, En'âm 73; "Biz bir şeyin olmasını istediğimiz zaman sözümüz sadece, ona, 'ol' dememizdir. O da hemen oluverir." Bkz. KUR'AN, Nahl 40; "Bir işe hükmettiği zaman ona sadece 'ol!' der ve o da oluverir." Bkz. KUR'AN, Meryem 35; "Bir şeyi dilediği zaman, O'nun emri o şeye ancak 'Ol!' demektir. O da hemen oluverir." Bkz. KUR'AN, Yasin 82; "Bir şeye karar verdiğinde, ona sadece 'ol' der, o da oluverir." Bkz. KUR'AN, Mümin 68.

lâ hayre illâ fi'l-vasat "Hayır ancak ortadır", bkz. YILMAZ, s. 101.

Lebbeyke Lebbeyk Benden ne istersin, ne buyurursun, ne buyurdun, bkz. TULUM, s. 1164.

levhaşallâh mâşallah, bârekallah; "lâ-evhaşallâh" (Allah uzaklaştırmasın) anlamından gelen takdir ve beğenme sözü).

mûtû "mûtû kable en-temûtû", "Ölmeden önce ölünüz, Keşfü'l-Hafâ, 2/291", bkz. YILMAZ, s. 128.

şey lillâh "Allah rızası için bir şey ver" anlamında dilenme sözü; "...selmana çıkan derviş, keşkülünü (derviş çanağı) uzattığı kişiye bu sözü söyler, keşküle bir şey konunca, derviş 'Eyvallah' deyip çeker..." Bkz. GÖLPINARLI[2], s. 293-294.

teâlallâh maşallah, ne güzel.

tenzilu'l-esmâ'u min savbi's-semâ "İsimler (lakâblar), gökten iner", "tenzilu'l-esmâu min savbi's-semâ ve mutâbıkân li'l-müsemmâ", "İsimler (lakâblar), gökten iner, müsemmasına mutabık olur." Bkz. ONAY, s. 311, "lakâb" md.

vallâhi "Allah hakkı için", "Allah'a and olsun"

ve'ş-şemsi ve'd-duhâ "Güneşe ve onun aydınlığına and olsun." Bkz. KUR'AN, Şems 1.

yıldızlar yere indiğinde "Yıldızlar, bulanıp söndüğü zaman." Bkz. KUR'AN, Tekvir 2.

Genel Bibliyografya

Sözlükler

Ahmed Âsım, *Burhân-ı Kâtı'* (haz. Mürsel Öztürk-Derya Örs), TDK Yay., Ankara 2000.

Ahmed Âsım, *Okyânûsü'l-Basît fî-Tercemeti'l-Kâmûsi'l-Muhît*, 3 c., İstanbul 1268.

Ahmet Vefik Paşa, *Lehçe-i Osmânî* (haz: Recep Toparlı), TDK Yay., Ankara 2000.

Ahterî, Mustafa bin Şemseddin, *Ahterî-i Kebîr*, İstanbul, 2 C, 1310 [1892].

Aksoy, Ömer Asım, *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü*, 2 c., İnkilap Kitabevi, İstanbul 1995.

Dankoff, Robert, *Evliya Çelebi Seyahatnamesi Okuma Sözlüğü* (Katkılarıyla İngilizceden çev. Semih Tezcan), TDAD Yay., İstanbul 2004.

Edirneli Ahmed Badî Efendi, *Armağan, Proverbs and Idoms in the Classical Ottoman Poetry*, haz. Gürgendereli, Müberra; Beyzadeoğlu, Süreyya Ali, The Departmen of Near Eastern Languages, Harvard 2003.

Eyüpoğlu, E. Kemal, *Onüçüncü Yüzyıldan Günümüze Kadar Şiirde ve Halk Dilinde Atasözleri ve Deyimler-Tabirler*, 2 c., İstanbul 1973.

Gölpınarlı, Abdülbâki, *Tasavvuftan Dilimize Geçen Deyimler ve Atasözleri*, İnkilap Kitabevi, İstanbul 2004.

Hüseyin Kâzım Kadri, *Türk Lugatı (Türk Dillerinin İştikakı ve Edebi Lugatları)*, 4 c. İstanbul 1928-45.

Hüseyin Remzî, *Lugat-i Remzî*, 2 c., Matbaa-i Hüseyin Remzî, İstanbul 1305.

Koçu, Reşat Ekrem, *Türk Giyim Kuşam ve Süslenme Sözlüğü*, Sümerbank Kültür Yay., Ankara 1967.

Mehmet Esat Efendi, *Lehçetü'l-Lugat* (haz. Ahmet Kırkkılıç), TDK Yay., Ankara 1999.

Mehmed Salâhî, *Kâmûs-ı Osmânî*, İstanbul 1329 [1911].

MENINSKI, Franciscus a Mesgnien, *Thesaurus Linguarum Orientalium Turcicae-Arabicae-Persicae, Lexicon Turcico-Arabico-Persicum*, 6 c., yay. Mehmet Ölmez, Simurg Yay., İstanbul 2000.

Onay, Ahmet Talay, *Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar ve İzahı* (haz. Cemal Kurnaz), Akçağ Yay., Ankara 2000.

Öztuna, Yılmaz, *Büyük Türk Musikisi Ansiklopedisi I-II*, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara 1990.

Pakalın, Mehmet Zeki, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, 3 c., MEB Yay., İstanbul 2004.

Pala, İskender, *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*, Akçağ Yay., Ankara 1995.

Redhouse, James W, *Türkish and English Lexicon* (2. bas.) Çağrı Yay., İstanbul 1992.

Steingass, F., *A Comprehensive Persian-English Dictionary*, Beirut 1998.

Şuurî Hasan Çelebi, *Ferheng-i Şu'ûrî*, İstanbul 1314.

Tarama Sözlüğü (XIII. Yüzyıldan Beri Türkiye Türkçesi ile Yazılmış Kitaplardan Toplanan Tanıklarıyla), (3. bas.), 8 c., Ankara 1995.

Tietze, Andreas, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugatı (A-E), (F-J)* Simurg Yay., ÖAW, 2 c., İstanbul 2002, 2009.

Topaloğlu, Ahmet, *Kur'an Tercümesi (Sözlük)*, Kültür Bakanlığı Yay., İstanbul 1978.

Tulum, Mertol, *17. Yüzyıl Türkçesi ve Söz Varlığı*, TDK Yay., Ankara 2011.

Uludağ, Süleyman, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, Marifet Yay., İstanbul 1995.

Verburg, Antoinette C., "The Tuhfe-i Şâhidî: Sixteenth Century Persian-Ottoman Dictionary in Rhyme", *Archivum Ottomanicum*, nr.15, s. 5-87, 1997.

Yılmaz, Mehmet, *Edebiyatımızda İslami Kaynaklı Sözler (Ansiklopedik Sözlük)*, Enderun Kitabevi, İstanbul 1992.

Ziya Şükün, *Farsça-Türkçe Lugat, Gencîne-i Güftâr Ferheng-i Ziyâ*, MEB Yay., İstanbul 1996.

Bâkî'nin Şiiri Üzerine Yapılan Çalışmalar

Açıkgöz, Namık, "Klâsik Türk Şiiri Tenkid Usûlüne Giriş ve 'Bâkî ve Dîvânından Seçmeler' Örneği", *Polemik*, 1992, S. 7, s. 43-46.

Aker, Haluk, "Bakî'nin Bir Gazelini Okurken", *Yordam*, S. 4, s. 1, 31, 1966.

Aksoyak, İ. Hakkı, "Gelibolulu Mustafa Âlî ve Bakî'nin Münasebetleri [Künhü'l-Ahbâr ve Divanlarına Göre]", *Osmanlı Araştırmaları*, S. XXV, İstanbul 2005, s. 69-82.

Aydın, Abdullah, "Bâkî'nin Bir Gazelinin Şerhi ve Ses Tekrarları Açısından Değerlendirilmesi", *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S. 3, 2011, s. 29-45.

Aydın, Haluk, "Muhtevanın Çerçevesi-Çerçevenin Muhtevası: Bâkî Divanı Örneği", *Prof. Dr. Mine Mengi Adına Türkoloji Sempozyumu (20-22 Ekim 2011) Bildirileri*, 2012, s. 41-51.

Bahadır, Savaşkan Cem, "Bâkî'nin Pervane Bey Mecmuası'nda Yer Alan Yayımlanmamış Gazelleri", *Turkish Studies*, vol. 8/1, 2013, s. 187-213.

Bilkan, Ali Fuat, "Benzer ki Bir Şikâyeti Var Rûzgârdan" [Bakî'nin Gazellerini Yeniden Okuma Denemesi], *Dergâh*, S. 123, s. 8-11, Mayıs 2000.

Çavuşoğlu, Mehmet, *Bakî ve Divanından Örnekler*, Kitabevi Yay., İstanbul 2001.

Çavuşoğlu, Mehmet, "Bâkî", *DİA*, c. 4, s. 537.

Doğan, Muhammed Nur, *Bakî*, Şule Yay., İstanbul 1998.

Doğan, Muhammed Nur, "Bakî'nin Şiir Aynasında Osmanlı Hayatından Renkli Akisler", *Tarihi, Kültürü ve Sanatıyla VI. Eyüp Sultan Sempozyumu*, s. 250-266, İstanbul 2002.

Erdoğan, Mehtap, "Divan Şiirinde Mahallileşme Kavramı ve Bâkî Divanı'nda Bazı Mahallî Unsurlar", *Turkish Studies / Türkoloji Araştırmaları*, Türkî-i Basît Özel Sayısı, S. 18, vol. 4/5 Summer 2009, s. 114-165.

Eren, Abdullah, "Bâkî Divanı'nda Kırmızı Renk", *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, c. 15, S. 37, 2008, s. 31-69.

Ergun, Sadeddin Nüzhet, *Bakî Divanı, Hayatı ve Şiirleri*, Semih Lütfi Bitik ve Basım Evi, İstanbul 1935.

Gökyay, Orhan Şaik, "Şair Bakî Gençliğinde Saraç Çıraklığı Yaptı mı?", *Journal of Turkish Studies (Ali Nihad Tarlan Hatıra Sayısı)*, Cambridge 1979.

Gölpınarlı, Abdülbâki, *Baki*, Türk Neşriyat Yurdu Yay., 1932.

Güfta, Hüseyin, "Bâkî Divanı'nda Siyah Renkli Unsurlar", *Turkish Studies*, vol. 4/8, 2009, s. 1314-1373.

Horata, Osman, "Necati Bey'den Bakî'ye Döne Döne", *Bilig, Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi, S.* 7, s. 44-66, Ankara 1998.

Özalp, Nazmi, "Bakî", *Ferid Kam*, MEB Yay., İstanbul 2000.

Kaplan, Hasan, *Bâkî'nin Ses Dünyası*, yayımlanmamış doktora tezi, Gazi Üniversitesi 2013.

Kaplan, Mahmut, *Şiirin Sultanı Bâkî*, Etkileşim Yay., İstanbul 2013.

Karaismailoğlu, Adnan, "Bakî'nin Gazellerinde Tasavvufi Anlayış", *Yedi İklim*, nr. 104, s. 514-536, İstanbul 1998.

Kesik, Beyhan, "Bakî'nin Kasidelerinde Gökyüzü Tasvirleri", *Türk Kültürü 39*, s. 457, 2001.

Kesik, Beyhan, "Bakî'nin Kasidelerinde İlkbahar Tasvirleri", *Türk Kültürü 39*, s. 460, 2001.

Kesik, Beyhan, "Bazı Şiir Mecmualarından Hareketle Basılı Divanlarda Bulunmayan Bâkî Mahlaslı Şiirler", *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2012, S. 9, s. 115-122.

Kesik, Beyhan "Bazı Şiir Mecmualarından Hareketle Basılı Divanlarda Bulunmayan Bâkî Mahlaslı Şiirler-II", *Turkish Studies*, vol. 8/13, 2013, s. 337-350.

Kesik, Beyhan, "Bir Yazmadan Hareketle Bâkî'nin Yayımlanmamış Şiirleri", *Turkish Studies*, vol. 7/1, 2012, s. 1489-1500.

Kortantamer, Tunca, "Eroticism in the Ghazal Poetry: Bakî and Fuzûlî-The Two Most Famous Ottoman Poets Of The 16. Century", *Eski Türk Edebiyatı Makaleler*, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara 2004.

Küçük, Sabahattin, "Bâkî'nin Medhiyeleri Üzerine", *Milli Kültür*, S. 44, s. 49-53, 1984.

Küçük, Sabahattin, "Fuzûlî'nin Bâkî Üzerindeki Tesiri ve Dîvânında Yer Almayan Bir Şiiri Hakkında", *Millî Kültür*, S. 60, s. 5-8, 1988.

Küçük, Sabahattin, "Bâkî'ye Dair Notlar", *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, c. 1, S. I, s. 147-156, Elazığ 1987.

Küçük, Sabahattin, "Bâkî'nin şiirlerinde Sosyal Hayatın İzleri", *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, S. 59, s. 153-165, İstanbul 1988.

Küçük, Sabahattin, *Bâkî Dîvânı (Tenkitli Basım)*, TDK Yay., Ankara 1994.

Küçük, Sabahattin, "Bâkî'nin Şiirlerinde Tasavvuf", *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S. I-II, s. 133-136, Elazığ 1995.

Küçük, Sabahattin, *Bâkî ve Dîvânından Seçmeler*, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara 2002.

Macit, Muhsin, "Osmanlı Mülkünün Yüzakı: Şairler Sultanı Bakî", *Hece Türk Şiiri Özel Sayısı*, s. 53-55.

Mum, Cafer, "Divan Şiirinde Hazâniye ve Bâkî'nin Hazâniyesi", *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları*, 2006, S. 4, s. 127-151.

Okay, Orhan, "Bakî'nin Kanûnî Mersiyesine Dair", *Yönelişler*, s. 40, Nisan 1985.

Olgun, Tahir, *Bakî'ye Dair*, İstanbul 1938.

Öztürk, Furkan, *Bâkî Dîvânı Sözlüğü (Bağlamlı Dizin ve İşlevsel Sözlük)*, yayımlanmamış doktora tezi, yön. Prof. Dr. İsmail Hakkı Aksoyak, Ankara Üniversitesi 2007.

Öztürk, Veysel, "Osmanlı Şair ve Bürokratları İçin Bir Model: Bâkî", *Kitaplık*, S. 107, 2007, s. 95-100.

Pala, İskender, *Bakî*, Kapı Yay., İstanbul 2004.

Sevgi, Ahmet, "Bâkî'nin 'Ancak' Redifli Gazeline Yazılan Tahmis ve Tesdisler", A.Ü, *Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, Prof. Dr. Hüseyin Ayan Özel Sayısı*, S. 39, Erzurum 2009, s. 385-393.

Şahin, Esma, *Bakî Divanı'na Göre XVI. yy. Osmanlı Toplum Hayatı*, doktora tezi, İstanbul Üniversitesi 2011.

Şahin, Esma, "Bâkî Divanı'na Göre Osmanlı Toplum Yapısı", *FSM İlmî Araştırmalar İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*, S. 2, 2013, s. 285-309.

Şahin, Esma, "Bâkî Dîvânı'nda Tasavvufî ve Batınî Kültür", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, c. 7, S. 33, vol. 7, s. 261-273.

Şahin, Esma, "Klâsik Türk Şiirinde Pâleheng ve Bâkî'nin Pâleheng Konulu Bir Gazeli", *Turkish Studies*, vol. 7/3, 2012, s. 2383-2392.

Şemseddin Sâmî, *Bakî'nin Eş'âr-ı Müntahabesi*, İstanbul 1899.

Tanpınar, Ahmet Hamdi, "Fuzûlî ve Bakî", *Edebiyat Üzerine Makaleler*, s. 141-146, Dergah Yay., İstanbul 1992.

Tarlan, Ali Nihat, *Bakî Divanı Şerhi Notları* (haz. Necip Fazıl Duru, Sait Okumuş), Ankara 2003.

Tarlan, Ali Nihat, "Hayâlî-Bakî", *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, c. I, S. 1, s. 151-162, İstanbul 1946-1947.

Taş, Hakan, "Bâkî'nin Dîvân'da Bulunmayan Bir Gazeli ve Feyzî'nin Bir Naziresi", *Dil ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, S. I, 2012, s. 181-192.

Tergip, Ayhan, *Bâkî'nin Meâlimü'l-Yakîn Adlı Eseri Üzerinde Dil İncelemesi*, yayımlanmamış doktora tezi, İstanbul Üniversitesi 2010.

Timurtaş, Faruk Kadri, *Bakî Divanından Seçmeler*, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara 1987.

Timurtaş, Faruk Kadri, "Bakî'nin Kanuni Mersiyesi'nin Dil Bakımından İzahı", *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, S. 9, s. 219-232, İstanbul 1962.

Tok, Eda, "Bâkî'de Hiciv", *Uluslararası Klasik Türk Edebiyatı Sempozyumu (Prof. Dr. Mehmed Çavuşoğlu Anısına)*, Ordu Üniversitesi Yay., 2013, s. 231-236.

Tökel, Dursun Ali, "Ontolojik Analiz Metodu ve Bu Metodun Bâki'nin Bir Gazeline Uygulanışı", *Yedi İklim*, c. 11, S. 74, 1996, 53-59.

Üst, Sibel, "Bâkî ve Nefî'ye Ait İki Bahariyyenin Karşılaştırılması", *International Journal of Languages Education and Teaching*, vol. 2, 2014, s. 135-149.

Üstünova, Kerime, "Bakî'nin Şiir Dilinde Türkçe Unsurlar", *Türk Dili*, S. 586, s. 379-388, Ekim 2000.

Yerdelen, Cevat, "Bakî Divanı'nda Tasavvufî ve Dinî Öğeler", *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, S. 15, s. 95-110, Erzurum 2000.

Yıldırım, Ali, "Bakî'nin Devriye Türünde Yazdığı Bir Gazeli", *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 10, s. 207-215, Elazığ 2000.

Yıldırım, Ali, "Bakî'nin Divanında Deyimlerin Kullanımı", *Bir Dergisi*, S. 9-10, s. 631-642, İstanbul 1998.

Zülfe, Ömer, "Yahya Bey'in Bir Gazeline Bâkî'nin İki Tahmisi" *Ayla Demiroğlu Kitabı*, ed. Adem Ceyhan, Kutup Yıldızı Yay., İstanbul 2006, s. 413-418.

Diğer Başvuru Kaynakları

A. Kadir, *Bugünün Diliyle Tevfik Fikret*, Türkiye İş Bankası Kültür Yay., İstanbul 2014.

Ahmet Hâşim, *Piyâle*, Eleştirel Basım, haz. M. Fatih Andı-Nuri Sağlam, YKY, İstanbul 2010.

Ahmed Hâşim, *Bir Günün Sonunda Arzu, Bütün Şiirleri*, yeni yazıya çeviren ve günümüz diline uyarlayan: Kemal Bek, Can Yay., İstanbul 2011.

Aksoyak, İ. Hakkı, "Divan Şiirinde Okçuluk Terimleri", *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 1995, S. I, s. 81-94.

And, Metin, *16. Yüzyılda İstanbul (Kent-Saray-Günlük Yaşam)*, Akbank Yay., İstanbul 1993.

And, Metin, *Minyatürlerle Osmanlı-İslam Mitologyası*, Akbank Yay., İstanbul 1998.

Andrews, Walter, *Şiirin Sesi, Toplumun Şarkısı*, çev: Tansel Güney, İletişim Yay., İstanbul 2000.

Atasoy, Nurhan, *15. Yüzyıldan 20. Yüzyıla Osmanlı Bahçeleri ve Hasbahçeler*, Kültür Bakanlığı Yay., İstanbul 2005.

Atasoy, Nurhan, *Derviş Çeyizi, Türkiye'de Tarikat Giyim-Kuşam Tarihi*, Kültür Bakanlığı Yay., İstanbul 2005.

Aybet, Nahit, *Fuzûlî Divanı'nda Maddi Kültür*, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara 1989.

Çavuşoğlu, Mehmed, "Gen Yakadan", *Divanlar Arasında*, Akçağ Yay., Ankara 1998.

Cengiz, Halil Erdoğan, *Divan Şiiri Antolojisi*, Bilgi Yay., Ankara 1983.

Ceylan, Ömür, *Kuşlar Dîvânı, Osmanlı Şiir Kuşları*, Kapı Yay., İstanbul 2007.

Ceylan, Ömür, "Kadeh Duası ve Şerhine Dair", *Böyle Buyurdu Sufi, Tasavvuf ve Şerh Edebiyatı Araştırmaları*, Kapı Yay., İstanbul 2005.

Dilçin, Cem, "Türk Kültür Kaynağı Olarak Divan Şiiri", *Türk Dili*, S. 571, s. 618-626, Temmuz 1999.

Dilçin, Cem, *Studies on Fuzuli's Divan (Fuzulî Divanı Üzerine Notlar)*, Sources of Oriental Languages and Literatures 50, Turkish Sources XLIII, Harvard 2001.

Dilçin, Cem, *Divan Şiiri ve Şairleri Üzerine İncelemeler*, Kabalcı Yay., İstanbul 2011.

Donuk, Suat, "Şerh-i Duâ-yı Kadeh ve Kadeh Duası Mazmunu", *Turkish Studies*, vol. 7/4, Fall 2012, s. 1605.

Ersoy, Mehmet Akif, *Safahat, Orjinal Metin-Sadeleştirilmiş Metin, Notlar*, haz. Ömer Faruk Huyugüzel, Rıza Bağcı, Fazıl Gökçek, Feza Gazetecilik A.Ş., İstanbul 1994.

Göktürk, Akşit, *Çeviri: Dillerin Dili*, YKY, İstanbul 2013.

Göktürk, Akşit, *Sözün Ötesi*, YKY, İstanbul 2002.

Gölpınarlı, Abdülbâki, *Hafız Dîvânı*, Şark İslam Klasikleri, MEB Yay., İstanbul 1992.

Gölpınarlı, Abdülbâki, *Tasavvuftan Dilimize Geçen Deyimler ve Atasözleri*, İnkilap Kitabevi, İstanbul 2004.

Kanar, Mehmet, *Hafız Divanı*, Ayrıntı Yay., İstanbul 2011.

Kartal, Ahmet, *Klâsik Türk Şiirinde Lâle*, Akçağ Yay., Ankara 1998.

Kırlangıç, Hicabi, *Hâfız Divanı*, Kapı Yay., İstanbul 2013.

Kocatürk, Vasfi Mahir, *Divan Şiiri Antolojisi*, Varlık Yay., 2. bas., İstanbul 1949.

Köksal, Fatih, *Klasik Türk Şiiri Araştırmaları*, Akçağ Yay., Ankara 2005.

Kur'ân-ı Kerîm ve Açıklamalı Meâli, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., Ankara 1993.

Kurnaz, Cemal, "Ok Doğru, Yay Eğri", *Divan Dünyası*, Gazi Kitabevi Yay., Ankara 2005.

Köprülü, M. Fuad, *Eski Şairlerimiz, Divan Edebiyatı Antolojisi*, Muallim Ahmet Halit Kitaphanesi, İstanbul 1931.

Levend, Agâh Sırrı, *Divan Edebiyatı, Kelimeler ve Remizler, Mazmunlar ve Mefhumlar*, 4. bas., İstanbul 1984.

Mengi, Mine, "Necatî'nin Şiirlerinde Atasözlerinin Kullanımı", *Erdem, Atatürk Kültür Merkezi Dergisi*, c. II, nr. 4, s. 47-58, Ankara 1986.

Olgun, Tâhir. *Bâkî'ye Dâir (Edebiyat Târihimizde Araştırmalar:3)*, Aydınlık Basımevi, İstanbul 1938.

Olgun, Tâhir. *Târihü'l-Mevlevî (Olgun)'den Metin Örnekleri*, haz. Şener Demirel, Araştırma Yay., Ankara 2005.

Olgun, Tahir. *Divan Edebiyatının Bazı Beyitlerine Dair Edebî Mektuplar*, haz. Cemal Kurnaz, Akçağ Yay., Ankara 1995. Onan, Necmettin Halil, *İzahlı Divan Şiiri Antolojisi*, MEB Yay., İstanbul 1991.

Oral, Haluk, *Şiir Hikâyeleri*, Türkiye İş Bankası Kültür Yay., İstanbul 2008.

Öztürk, Furkan, "Dil İçi Çeviride Şiirsellik ve Neşatî'nin Bir Gazeli", *Turkish Studies (Cem Dilçin Armağanı)*, vol. 4/6 Fall 2009, s. 360-373.

Şahin, Esma, "Osmanlı Şiirinde 'Şaraba Rehin Verme' Metaforu", *Yücel Dağlı Anısına*, Turkuaz Yay., İstanbul 2010, s. 494-521.

Şahin, Esma, "Kumru Yaka mı yoksa Kamerî Yaka mı?", *Ahmet Atillâ Şentürk Armağanı*, ed. Ahmet Kartal-Mehmet Mahur Tulum, Akademik Kitaplar, İstanbul 2013, s. 597-604.

Şentürk, Ahmet Atillâ, "Klâsik Osmanlı Edebiyatında Tipler", *Osmanlı Araştırmaları XV*, İstanbul 1995, s. 1-91.

Şentürk, Ahmet Atilla, *Osmanlı Şiiri Antolojisi*, Yapı Kredi Yay., İstanbul 1999.

Tevfik Fikret, *Rübâb-ı Şikeste (Kırık Saz), Bütün Şiirleri 1-2* (Bugünkü Dile Çeviriler, Sözlükler ve Notlarla), haz. Asım Bezirci, Can Yay. İstanbul 1984.

Tevfik Fikret, *Kırık Saz (Rübâb-ı Şikeste), Seçilmiş Şiirler*, Türkçeleştiren: Ahmet Muhip Dıranas, Türkiye İş Bankası Kültür Yay., İstanbul 1975.

Tevfik Fikret, *Hayatı ve Toplu Şiirleri*, Günümüz Türkçesine Çeviren ve Yayıma Hazırlayan: Refik Durbaş, Kırmızı Yay., İstanbul 2007.

Tevfik Fikret, *Rübâb-ı Şikeste, Halûk'un Defteri ve Tevfik Fikret'in Diğer Eserleri*, haz. Fahri Uzun, İnkılap ve Aka Yay., İstanbul 1962.

Tekin, Gönül A., "Eski Türk Edebiyatı Metinlerinin Bugünkü Türkçeye Açılamalarla Çevrilmesinin Gerekliliği Üzerine (Ali Şir Nevaî'den Beyitlerle)", *Dil ve Edebiyat Sempozyumu-2003, Mustafa Canpolat Armağanı*, yay. Aysu Ata, Mehmet Ölmez, Ankara 2003, s. 233-254.

Yaşamları ve Yapıtlarıyla Osmanlılar Ansiklopedisi, 2 c., YKY, İstanbul 2008.

Dizin

K: Kaside, M: Musammat, G: Gazel,
Kt: Kıt'a, F: Farsça Şiirler

A

abıhayat K-II/31, K-XVIII/25, K-XXIII/19, G-IX/7, G-LI/7, G-LXVI/1, G-LXVI/1, G-CXLIII/1, G-CLXXXVI/3, G-CXCII/6, G-CXCV/3, G-CCCXXXI/4, G-CCCLXXVIII/6, F-V/3

abdal M-IX 2/5, G-XVII/4, G-XXIV/4, G-LV/1, G-LXIX/4, G-CIII/2, G-CXXXVII/1, G-CCXLI/2, G-CDXV/2

abdal sırrı G-LXIX/4

abir G-CCVI/3, G-CDLXXVII/2

açık ayetler CCCLXIII/6

açmaz G-CCCXXX/2

Âdem G-CCLXXIII/4, G-CCCII/3, G-CCCLXXXVII/4

Aden G-XXIII/1, G-CDI/2

afet K-XII/24, G-LVI/4, G-LXX/4, G-LXXII/1, G-LXXXIV/3, G-CLXVI/5, G-CXCVII/5, G-CCCXIII/1, G-CCCLXIV/1, G-CCCXCI/1, G-CCCXCV/4, G-CDLI/3

afetidevran G-XXIX/3, G-LIX/4, G-CXXXVII/3, G-CCXLVI/4, G-CCLI/3, G-CCCXLIX/1, G-CDLXXXI/3

afyon G-CCLXXXVII/3

ağırlık G-CCLII/3

ahenk K-XXIII/3, M-I 4/8, G-XX/5, G-LXXXVI/5, G-CXIX/5, G-CLXXXIII/1, G-CCCLXXVIII/4, G-CDVII/2

âh dumanı G-CXVI/3, G-CLXXIV/1, G-CLXXXV/3

âh fırtınası G-LXXXVIII/4, G-CXII/4, G-CXLI/3

âh rüzgârı G-LXVII/2, G-CDXXIX/4

ahu K-II/22, K-VII/45, K-XXII/23, M-I 4/4, M-VIII 1/4, M-VIII 1/5, G-XLVI/4, G-LXIV/5, G-LXXXVIII/2, G-CLXXII/5, G-CCXXXIX/4, G-CCLXVIII/5, G-CCCXXII/3, G-CCCXXVII/2, G-CCCXXXIV/2, G-CCCLI/5, G-CCCLVII/1, G-CCCLVIII/7,

G-CCCLXII/2,
G-CCCLIX/3,
G-CCCLXII/2,
G-CCCLXII/5,
G-CCCLXXXVIII/3,
G-CDXVII/4,
G-CDXXVIII/2
ak akçe G-CCCVI/3
akçe K-VI/2, K-VII/11, K-XIII/4, K-XXIV/2, M-II 4/4, M-VIII 3/3, G-IV/5, G-CXXVIII/5, G-CCXXX/5, G-CCCVI/3, G-CCCXLIX/7, G-CDXXXV/1, G-CDXL/3, G-CDLXXI/3, F 3/4
akdoğan K-XII/6
Ahmed-i Muhtar K-X/24
Ahmed Paşa M-II 5/6
akıl terazisi K-IX/26, G-XX/5
akıl zinciri G-CXL/1
akl-ı kül G-CLXII/3
alem K-III/5, K-XV/9, G-CXLVI-5
Allah'ın Aslanı K-XVIII/12
Allah'ın gölgesi K-II/36, M-III 1/8, M-III 2/8, M-III 3/8, M-III 4/8, M-III 5/8, G-CCCXLIV/5, G-CCCLXXVI/2, G-CDLIV/2
altın başlıklı at (güneş) K-XI/36, K-XVII/15
altın benekli kaftan G-CXXXIII/5
altın buhurdanlık K-XX/1, K-XXIII/8
altın cetvel Kt-I/8
altın çerağ G-CDXLI/1
altın çevgen K-X/16
altın divit K-XI/8, G-CD/4, G-CD/4
altın halhal K-VI/29, G-CCCXXXII/2
altın gül K-XVIII/28
altın halka K-VIII/12
altın hamayıl G-CCCLXXXVI/2
altın hançer G-CLIV/6
altın hokka G-CCLXXXV/9
altın imbik G-XCIII/3
altın kadeh K-VII/21, K-VIII/38, K-XIV/2, K-XXII/6, K-XXII/18, G-LXXVI/2, G-XCVII/5, G-CXXXIII/1, G-CLXXVI/3, G-CLXXXVI/3, G-CCXXX/1, G-CCLXXXV/9, G-CCLXXXVII/2, G-CCCXXXI/4, G-CCCLVII/2, G-CDXVII/1, G-CDLXVI/4
altın kafes K-VIII/4
altın (nakışlı) kaftan M-VI 5/2, G-CCCXCII/3
altın kalem K-IV/22, K-XI/8, G-CXLVI/9, G-CCCLXXXIX/4
altın kanatlı Simurg (güneş) G-LXXV/3
altın kanatlı tavus G-XXXVI/2, G-LXIX/2
altın kanatlı tavus (güneş) G-CCLXXXIX/2
altın kandil K-X/40
altın kaya G-XVI/4
altın kemer K-VIII/17
altın kılıflı hançer K-IX/14, Kt-VI/2
altın küpe K-XII/13, G-CXXXVI/5
altın nakışlı kılıç K-I/6, G-CCCXXVIII/4
altın levha K-VIII/37
altın mil K-X/21
altın nal K-XI/36
altın pergel K-X/11
altın suyu K-XII/14
altın şemse G-CCCLXXVII/9

altın tabak K-XII/34
altın taç K-II/2, K-II/38, K-IV/13, K-IV/14, K-V/17, M-III 1/7, G-CLX/1, G-CCCLXXVII/8, F-II 1/2, FG-VI/4
altın teber K-XI/13
altın telli sorguç K-VII/6
altın tepsi K-XII/4
altın top (güneş) K-XXIV/22
altın zincir G-CLXIII/2, G-CCXII/5
altınlı çember K-XI/5
amber K-IV/4, K-IV/16, K-IV/17, K-VII/50, K-VIII/30, K-VIII/43, K-XI/34, K-XVII/2, K-XX/1, K-XXI/3, K-XXI/31, K-XXI/32, K-XXIII/8, M-III 4/3, G-XIV/6, G-XLVI/1, G-XLVI/3, G-XLVIII/2, G-LXXIV/2, G-XCV/1, G-XCVI/1, G-CLIII/5, G-CLXXXVII/4, G-CXC/5, G-CCVI/3, G-CCXXIII/3, G-CCXXVIII/1, G-CCXXXVII/2, G-CCLXXXIX/4, G-CCCXII/5, G-CCCXLI/1, G-CCCXLI/3, G-CCCL/1, G-CCCLXII/2, G-CCCLXIII/1, G-CCCLXXIV/1, G-CCCLXXXIII/1, G-CDXXVIII , G-CDXLVI/2
amberli mum G-CCCXII/5
Anka K-I/25, G-CLXXV/3, G-CCLXXXVI/1, G-CCCXLVIII/6
ardıç (ar'ar) G-LII/1, G-CXVII/2, G-CXCV/4, G-CCCLVIII/1
arif K-VIII/13, K-XI/14, K-XXIV/11, G-II/3, G-LIX/5, G-LXII/4, G-LXXI/2, G-CL/5, G-CLI/7, G-CLXXVIII/8, G-CXCII/5, G-CCXIX/4, G-CCXL/5, G-CCLI/4, G-CCLXXII/3, G-CCCXXVI/3, G-CCCLXVI/2
Aristo K-IV/12
arş K-IX/14, K-XVIII/35, M-I 3/5
asa K-XXI/12, G-LXXIV/5
asa ile tac G-CDIV/4
Asaf M-I 8/5
asumani (havai fişek) K-XX/14
aşk dağı G-CXXXI/5, G-CCLXI/5
aşk dâgı K-XIII/19, G-XVI/5, G-LXV/1, G-CXIV/2,
aşk eri G-CXLVIII/1, G-CCCLXIX/5, G-CDLXVII/4
aşk ili G-CCCXXVIII/2
aşk meclisi G-LXXXIV/4, G-XCVI/3, G-CCLXV/1, G-CCXCVIII/1, G-CCCXXIV/2, G-CCCLXXIX/2, G-CDLXVI/2
aşk sırrı G-CVII/4, G-CCLXXV/1, G-CDL/6
aşk şarabı G-CXIII/1, G-CCXXI/5, G-CCLV/6, G-CCCLXXXII/4
aşk ülkesi G-XIII/1, G-L/1
aşk yayı K-XIX/3
aşk yolu M-VIII 3/2, G-LXV/2, G-CLXXXVIII/5, G-CCXIII/3, G-CCXLI/2, G-CCLXXVII/5, G-CCLXXXVIII/6, G-CCCXLII/5

ateşbaz K-XX/13, G-XVII/2, G-CCLXXV/2
atlas K-XXIII/9, M-II 4/7, G-CDLXXXII/3
atlas ve diba K-XVIII/8, K-XXIII/9, M-VIII 4/3
Attar'ın dükkânı G-CVIII/2
ayak (kadeh) K-XVIII/25, G-CXLVI/2, G-CDVI/2, G-CDXLIX/6
ayağı tozu / toprağı K-III/15, K-XII/18, K-XIX/8, K-XX/23, M-I 2/2, G-XVI/1, G-XIX/2, G-XXXVI/3, G-LXXXVI/4, G-CXLIII/5, G-CXLVII/2, G-CCXXVIII/2, G-CCXXXVII/5, G-CCXLVII/1, G-CCLI/4, G-CCLXXI/2, G-CCXCVII/5, G-CCCLXI/3, G-CCCLXXIX/5, G-CDXXXIII/4, G-CDLXIX/5, Kt-I/4, Kt-IX/2, F-I 4/1
âyan K-III/15, K-XIX/8, K-XX/23, M-II 3/2, M-III 1/5, G-CCCLXXIX/10
ayinedar K-VII/15, K-X/35, K-XVIII/31, G-CXX/1, G-CCIX/6, G-CCCXVII/2
ayyar K-IV/3, G-XCIII/6, G-CDXI/3
Âzer G-CDXXXIV/4

B

badısaba K-XX/23, G-IX/2, G-CXXV/3, G-CXCV/4, G-CCCLXXX/4, G-CDI/2, G-CDXXVIII/6, G-CDXLI/1
badem K-VIII/11, G-CDXXI/2
badem çiçeği K-VI/8
badem nakışlı kemha G-CDXXXI/4
Bağdad G-CXI/3, G-CC/1, G-CCCXI/2
bahir K-V/12
ban K-XXIV/15, M-I 6/2, G-CLIII/2
Ban kenti G-CCCVIII/2
baş ucu mumu K-XXII/3
battal kadeh G-XXXVI/5, G-CLIII/6, G-CCLII/3
bayram gezmesi G-XXXVI/2
bayram hilali K-XI/12, G-CCCXXXII/1
bayram terazisi G-XXXVI/3
Bedahşan G-CXXXV/4
Bedahşan lâli G-XXIX/5, G-CXXIX/3, G-CDLV/2
Bedahşan madeni K-VII/25, K-XX/10, G-CCXCIV/3, G-CDXXXVII/6, F-VIII/2
Bedahşan vilayeti G-CXXXV/4
bedava (bad-ı hevâ) K-VI/2, K-XII/7
Behmen M-IX 3/2, G-CDLXVIII/1
Behram K-XI/9, K-XVIII/13, M-I 7/4, G-CCLIX/4, G-CDXXXVIII/5, G-CDXLVIII/6, Kt-II/1
Behram-ı Gur G-CDLXV/5
bel dolaması G-CDLXII/4
bend K-IX/31, G-XXVII/5, G-CCXLI/4, G-CDIV/2, G-CDXXXVIII/5, F-III 1/3, F-X/5
berat G-V/3, G-CLIII/4
Berat gecesi G-CXXXV/12
beyan K-XII/29, G-CDXXXI/7
beyaz G-XLVIII/3
beylerbeyi K-XVII/3, K-XX/27

Beytü'l-mâmur G-CXXIII/5, G-CCCIV/2
Beytü'l-haram G-CCLXXXIX/3
bezm ehli G-CCXCIII/3, G-CDXXXIV/6
Bihzad G-XXXII/7, G-CCCLXXXIV/2
Bilal G-CCCXLI/2
bina hizmeti K-III/50
Bircis K-I/7, K-X/34, K-XI/22
Bisütun G-XLVII/6, G-CCV/2
boğası Kt-XII/1
bozdoğan K-XVIII/15
Buhara K-XXIII/17
buhur G-XLVI/1, G-L/5, G-CCCX/3
buhurdan K-VII/51, K-VIII/30, K-X/8, K-XVII/2, K-XX/1, K-XXI/28, K-XXIII/8, G-IV/6, G-VIII/6, G-XLVI/1, G-L/5, G-CXV/5, G-CDXXVII/3
buhurumeryem K-VII/19, K-XVI/5
bülbüle G-CCXXIX/1, G-CDVIII/5

C

cadı M-VIII 1/3, M-VIII 5/5, G-CCXXVII/1, G-CCCXLVII/4, G-CCCLVIII/2, G-CCCXCV/4, G-CDXLV/1
cambaz K-XVIII/17, G-CCCLXXXIX/3
cami M-I 6/6, G-XXIX/4, G-CCVII/4, G-CCLVIII/3
Cami G-XIII/5
can muskası K-XVIII/35, **Cebbar** K-VII/17, K-X/3, G-CCCLXXXVII/5
Cebrail'in kanadı K-XXII/17
Celil K-X/3
Cem K-III/12, K-XXIII/5, G-XXXV/2, G-XCVII/6, G-CCLXXXIX/7, G-CCCXXVI/4, G-CCCXXXIII/4, G-CCCXLIV/2, G-CCCXLIV/3, G-CCCLIV/3, G-CDLXXVI/3
Cem Bezmi G-XCIV/2
Cem Kadehi K-VIII/2, K-XV/7, M-VII 5/5, G-LX/5, G-CXLVI/4, G-CCXXXII/1, G-CCXLV/2, G-CCCXX/7, F-VII/6
Cemşid tahtı G-CDXXVII/2
cennet bahçesi K-III/1, K-IV/15, K-V/11, K-XII/19, , K-XXII/1, M-II 2/5, M-II 4/6, M-II 5/8, M-V 2/3, G-XXXVI/4, G-LXIV/2, G-LXVIII/4, G-CVII/3, G-CXVIII/1, G-CLVI/1, G-CLXIV/4, G-CXCV/2, G-CXCIX/1, G-CCCXLVI/2, G-CCCLVII/1, G-CCCLXXV/5,G-CCCLXXXI/3, G-CDLXIV/5, G-CDLXXVII/2,
cesed (ilm-i kimya terimi) G-XL/4
cevher K-III/45, K-XIV/1, M-I 1/7, M-III II/2, M-III 2/2, G-XIII/3, G-XXXVII/3, G-XCVII/6, G-CX/5, G-CXLVIII/5, G-CXCII/1, G-CCLXXVIII/10, G-CCCV/3, G-CCCLIII/4, G-CCCLXXVII/6, F-VII/4
cevheri terkip XLV/2

cömertlik K-I/18, K-II/20, K-III/52, K-III/54, K-III/55, K-VII/35, K-VIII/18, K-VIII/19, K-VIII/35, K-IX/19, K-IX/20, K-IX/24, K-XI/15, K-XI/24, K-XI/32, K-XI/33, K-XIII/3, K-XXI/23, K-XXII/11, G-CCLIV/1, G-CCCLXIII/7, G-CCCLXXIX/6, G-CCCLXXIX/7
cömertlik bulutu K-III/32, K-IX/33
cömertlik eli K-II/19, G-II/5, Kt-I/3
cömertlik madeni K-III/10, K-III/26, K-IV/7, K-IX/36,
cübbe ve sarık G-CCLXXXI/5
cüra K-VII/48, K-XII/26, K-XII/27, K-XXI/26, M-I 1/3, G-LXVI/1, G-LXXXII/6, G-XCV/5, G-CXXX/2, G-CLVIII/5, G-CXC/2, G-CCLXXXV/7, G-CCLXXXV/9, G-CCXCIII/3, G-CCXCIV/3, G-CCCXL/4, G-CCCL/6, G-CDXXXVII/6, G-CDLX/2, G-CDLXXVII/2
cüradan G-LV/1

Ç

çam K-IV/19, K-XXI/22, G-XLVI/3, G-LI/1, G-XCVI/6, G-CLIII/2, G-CCXL/4
çan G-CLXXXVII/3, G-CLXXXVIII/2
çapkın K-XXI/2, G-XXXI/1, G-CXLII/1
çark K-XII/2, K-XX/28
çelik miğfer G-XXXIII/3, G-LXVIII/3, G-XCIII/5
çelik ayna G-XXXII/4
çelik zincir G-CLXXIII/2
çember K-I/5, K-VII/44, K-VIII/3, K-X/40, G-XXIX/4, G-CVI/4, G-CCCLXXXIX/3
çene çukuru / kuyusu G-XXIII/1, G-CLXV/1, G-CCXXII/3, G-CCCXI/4, G-CDXLII/5
çeng G-LXVIII/7, G-LXXII/4, G-LXXIX/2, G-LXXX/1, G-LXXXIV/4, G-LXXXV/1, G-CXIX/2, G-CXLI/5, G-CLXX/2, G-CLXXIII/4, G-CLXXXIII/1, G-CCXV/5, G-CCXXXVII/1, G-CCXLIII/3, G-CCLIII/5, G-CCCXXXI/5, G-CCCXXXVI/3, G-CCCLXXIII/4, G-CDXLIII/5, G-CDXLVII/1, F-III 2/4, F-XIV
çengel G-CLIII/5, G-CCCXXV/2
çerağ K-IX/3, K-XI/3, K-XXI/25, G-XLVIII/2, G-L/6, G-LXI/5, G-XCVII/3, G-CII/4, G-CXCVII/1, G-CCI/6, G-CCII/1, G-CCII/4, G-CCV/1, G-CCLXVI/4, G-CCCXXVI/5, G-CCCXXXIII/4, G-G-CCCLXXV/4, G-CCCLXXXV/4, G-CDXXXVIII/1, G-CDXLI/1, Kt-III/1
çevgen K-I/26, K-VI/27, K-X/16, K-XVIII/18, K-XXIV/22,

G-XXIV/5, G-CCLIV/3, G-CCCXXV/5
çimen bezmi G-XLVII/1, G-CXXV/3, G-CCLXXV/2, G-CDXXVII/7
çimen çocukları K-VII/10, G-CCCLVII/5
Çin aynası G-CCCLVII/4
Çin nakkaşı G-CXXIX/2
Çin putu G-CCCXCIV/1, G-CCCXCIV/5
Çin puthanesi K-XXII/35,
çini kubbe G-CXXXIV/4
çiy (tanesi) K-VII/25, K-VII/43, K-XII/12, K-XX/8, K-XX/10, K-XXI/6, K-XXI/29, M-II 2/2, G-VI/4, G-LXXXII/1, G-CI/1, G-CI/4, G-CVIII/1, G-CXVIII/4, G-CCL/6, G-CCLXXVII/2, G-CCLXXIX/1, G-CCXCIX/2, G-CCCXXIV/4, G-CCCLVII/3, G-CDIII/1, G-CDIII/4, G-CDXVII/5, G-CDXXVII/1,G-CDXXVII/7, G-CDLI/4, G-CDLXXII/1

D

dâg fitili G-XXIV/4, G-CXLIX/2, G-CCIII/5, G-CCCLI/4, G-CDVIII/4
daire K-VIII/49, K-X/11, F-III 1/1
dal taç K-X/6
Dara K-I/14, K-I/15, K-III/20, K-IX/9, K-XIII/10, K-XVII/13, K-XVIII/34, M-I 2/1, M-III 4/2, M-III 5/6, M-IX 3/2, G-CLII/5, G-LXIII/8, G-CCXXXV/5, G-CCLXXII/5, G-CCLXXXVI/4, G-CCLXXXIX/6, G-CCCXIII/11, G-CCCLXXVII/7, G-CCCLXVIII/6
daru-yı hüşber K-IV/3, K-XVII/4, G-XCIII/6
daru-yı kattal K-IX/28, G-CLXXXIV/3
darüşşifa G-LIII/4, G-CXLVII/3, G-CDLXXV/4
dava G-LXXX/4, G-CCXI/1, Kt-XIV/2,
Davud K-II/10, G-CXCVI/3, G-CCXCVII/3
dedikodu K-X/15, G-CLXII/2, G-CCXXXVIII/3, F-I 7/1
def K-IX/6, G-CLXXXVI/4, G-CLXXXVII/2, G-CCVI/5, G-CDLXXVI/2
Delhi G-CXC/7
deli G-CXIII/5, G-CXXX/5, G-CXXX/5, G-CCXI/2, G-CCXII/5, G-CCCLIII/3, G-CCCLXX/4, G-CD/2
demir kuşak M-I 6/5
denizin acı tuzu G-CCCLXXVIII/5
destur G-CDXXXIX/4
deve kini G-CCLXXVI/2
devr usulü K-I/5
diba K-VII/8, K-XVIII/8, K-XXIII/9, G-XXXVI/1, XXXVI/2, G-CXXXIII/5, G-CL/5, G-CCCLXVII/5
dilberdudağı K-V/13, G-CCCXII/1, G-CCCXVIII/3, G-CCCLIII/6
Dilküşa makamı G-VIII/5
dimağ K-IV/16, K-XXI/21, G-CCXXXIII/4, G-CCCXLIV/4,

G-CCCLXXXV/3,
G-CDXXVII/3, G-CDXLI/5
dinar G-CVIII/1, G-CCLIV/3,
G-CCCVI/3, G-CCCXX/4,
Diraht-ı Kelim G-CCCLXIII/2
dirhem G-CVIII/1, G-CCLIV/3,
G-CCCXX/4
diri diri yanma G-CLXXVIII/1
diş kirası G-LXXVIII/2
divan defteri G-CCVII/7
divan ve defter K-IV/21,
K-XVII/10
divane G-CXIII/1, G-CXIII/2,
G-CLXXXV/1, G-CXCI/5,
G-CCXXVIII/1,
G-CCCLXX/6,
G-CCCXCVIII/4,
divit K-IV/12, K-XV/3,
G-CXLIV/3
divit ve kalem G-LVIII/1
dizgin K-III/56, K-XVIII/28,
G-CCCLXXII/4
doğan G-CCLXXX/5,
G-CCCVIII/9
doğru (âşık) G-CCCLVIII/5
dokuz dolap G-LXI/3
dolap (çark) G-CXXXV/5,
G-CCCXCV/2
dolap (dönme) G-XLVII/3,
G-CDXXV/5
dolap (su) G-CCCXCV/2,
G-CCCXCVII/4,
G-CDLXI/1
dolmuş (kayık) G-CDV/2
dört unsur K-XIV/14
duacı K-I/29, K-XIII/20,
G-CCXLVIII/7,
G-CCLXXVIII/13
dünya malı M-IV 4/3,
G-CLXXXIX/4,
G-CCLXXXVII/6
Dünya Gösteren Ayna K-XII/20,
M-III 2/1, G-III/3, G-XV/4,
G-XCVI/4, G-CLXVIII/1,
G-CCX/4, G-CCXLV/2,
G-CCCXXXVI/2
Düldül G-XII/5, G-CCXXIX/5
düzgüncü K-VII/15, K-XVI/3,
K-XXI/13, K-XXII/33

E

Ebu Cehil K-X/24
Ebussuud Efendi K-VI/15
Edhemi taç G-CCCXXVI/3
eğri (rakip) G-CCCLVIII/5
ejderha G-CXXXI/2,
G-CDLXXIII/2,
G-CDLXXIII/3
Ekmel Kt-I/7
Elest kadehi G-XCV/5
elmas K-II/15, G-CCLXXXV/6,
elmas (kılıç yüzeyi) K-XX/28
elmas hançer G-CCCL/4,
G-CCCLXVIII/9
elmas kılıç G-XXXIII/3,
G-CCCLXVII/2
emîr-i meclis K-IX/39,
G-CCLXXX/3
Emrî Kt-XI/1, Kt-XII/2,
Kt-XIII/1
er çerağı G-CVIII/1
Erdeşir M-I 7/4
erenler G-CCLXV/7,
G-CCLXXVII/5
erguvan K-VII/16, K-XII/7,
M-I 3/1,G-XXXVI,
G-C/1, G-CVII/2,
G-CXXI/2, G-CXXVI/5,
G-CLIV/5, G-CCCLXVI/4,
G-CCCLXXIX/4,
G-CCCLXXX/6,
G-CDXXVII/5,
G-CDXXXI/4
erguvan şarabı G-CXXXVIII/5,
G-CCLV/2
Erjeng G-CDXXXIV/4

esrar G-LXIX/4, G-CV/3, G-CCXIV/5, G-CCXLIII/2, CCLXXXVIII/7, G-CCCXIX/5
esrar dalgası G-CCLXXXVIII/7
eşiği hizmeti M-II 4/7, G-CCLXVII/4, G-CCXCII/5
eşiği taşı K-XI/22, G-XL/1, G-CCCLXVIII/4, G-CCCLXXXIII/7
eşiği toprağı K-II/23, K-VII/37, K-XII/18, K-XVII/12, K-XX/26, K-XX/31, M-I 2/2, M-I 2/4, M-II 3/2, M-III 2/2, G-IV/3, G-XXXVII/5, G-LVII/7, G-CXI/4, G-CXLIII/1, G-CXCI/6, G-CXCVI/2, G-CXCIX/1, G-CCLVIII/2, G-CCLXII/6, G-CCCXIII/11, G-CCCXV/5, G-CCCXLIV/5, G-CCCLIII/4, G-CCCLIX/1, G-CDXXIII/4
eşiği tozu M-IX 1/3, G-CXXXV/8, G-CLXXIV/2, G-CCCXVI/5, G-
eşref saati G-CDXXX/4
ezel bezmi G-CDLIII/4
ezel günü G-CXCIV/5, G-CDLXXIII/4

F

Fağfur K-XXIV/14, G-CDXXXVIII/2
fahr (başlık) Kt-VII/2
farkadan K-XII/18
Ferhad M-VI 4/5, M-VIII 3/2, G-XXXII/3, G-XXXIII/1, G-XLVII/6, G-LXXII/7, G-LXXXVII/1, G-CVIII/3, G-G-CCV/2, CCCXLVII/7, G-CCCXLVIII/5, G-CDI/5, G-CDX/2, G-CDLXVII/3, G-CDLIX/3, G-CDLXXIV/1
Feridun Bey K-XXIII/14
ferman K-II/33, K-III/34, K-III/58, K-VI/34, K-VIII/25, K-IX/24, M-III 3/6, G-CXXII/1, G-CXXV/4, G-CLXIX/1, G-CCXXIV/5, G-CCXCIX/3, G-CCCLIX/2, G-CDLIX/5
fermanlı köle G-VII/2
ferraş K-VII/4, K-XXI/17, G-CDXXXVII/7, Kt-IV/1
Ferverdin K-XXII/1
Fetih ayeti G-CLIV/7
Fırat'ın tatlı suyu G-CCCLXXVIII/5
Filip'in oğlu G-CXC/4
filori K-IX/3, G-CXXVIII/3, G-CCLXXXII/7, G-CDLXV/2
Firavun ile Haman K-XVIII/36
firengi Kt-VII/2
Frengistân K-XXIV/15,G-CCCLXX/3
firuze K-II/37, K-V/6, K-VIII/4, K-VIII/26, K-VIII/39, G-CCXXX/2, G-CCCLXXVII/9, G-CDXIII/1
fitil (kandil) G-CCLVIII/3

G

Gaffar G-LXVIII/6, G-CCCLXXXVII/1
gaşiye K-XIII/10
gelincik (lale-i Nu'man) M-II 2/2, G-LXIII/3,

G-XIII/2, G-CXXXIII/3, G-CLXVIII/6
geyik boğası Kt-XII/2
gizli işret G-CCCXIII/5, G-CCCXXVI/3
göç çanı G-XXXVIII/3
gök aslanı K-XVIII/14
gök kâtibi K-I/3, K-IX/17, K-IX/24
gönül hırsızı G-X/3
gönül evi G-CCCX/1, G-CCCXLIV/1, G-CCCLXXXII/2
gönül kuşu K-I/27, G-LXIV/1, G-CXLII/3, G-CCCIX/5, G-CCCXXI/5, G-CCCXL/2, G-CCCLXXII/3, G-CDXLVI/3, G-CDLXIV/2
gönül otağı F-IV/3
gönül sandalı G-CCCLXX/3, G-CDII/3, G-CDIX/4
gönül şehri M-VI 2/4, G-XXI/3, G-CXXXII/2, G-CXL/2, G-CXLV/5
göz nuru K-XXIV/16, G-LXXIV/8
gubar G-CV/3, G-CCCLXXVI/5, G-CDLXXXIV/7
gül (altın) G-CDXVII/2
gül meclisi G-CXXXV/1
gül yaprağı K-II/21, K-XXI/41, M-I 1/8, G-XXX/2, G-XLII/1, G-XCIII/1, G-CV/1, G-CXIV/1, G-CXXII/4, G-CXLVI/1, G-CXCI/2, G-CCXXXV/3, G-CCXLII/1, G-CCLI/1, G-CCCXLVII/2, G-CCCLXXVI/3, G-CDXI/2, G-CDXV/3, G-CDLVII/1
gül-i rana K-VII/21, G-V/1, G-CXVIII/2, G-CXXXIII/1, G-CLII/3, G-CCCXCI/3
gülbank K-VII/10, G-VIII/5
gülbeşeker K-VII/46
gülefşan K-XX/13, G-CCXLIV/5, G-CCLXXV/2
Gülgûn (Şirin'in atı) M-VI 4/3
Gülistan (Şirazlı Sadi) G-CC/3, G-CCXXIII/1, G-CCCLXXX/5
gümüş halhal G-CCLXVII/2, G-CCCLXXXV/6
gümüş hilal K-IX/5
gümüş kadeh G-CCXXIII/2
gümüş levha K-V/6, G-CXLVI/9
gümüş paleheng G-CDIX/1
gümüş pazubent K-VII/20
gümüş sinebend G-CXLII/5
gümüş şamdan K-I/38
gümüş tabak G-CDIX/3
gümüş taht M-III 1/7, F-VI/4
gümüş tel K-XII/2
gümüş yumurta G-LXXV/3
gümüş zincir K-II/27
güvercin kanı G-CXLVI/2, G-CXC/1
güzellik tahtı G-CCCXCII/3

H

haç G-CII/3
hadeng G-CCXXXIX/2, G-CCCXLIX/6
hakkâk G-CCXLVIII/1, G-CDXXV/8
Hakan K-III/12, K-IV/11, K-XVII/14, K-XXIV/14, F-VI/5
Hala Sultan (Mihrümah Sultan) M-II 3/3
halhal K-VI/29, K-IX/1, K-XI/35, G-CCLXVII/2,

G-CCCXXXII/2,
G-CCCLXXXV/6
Halil İbrahim sofrası K-III/55
halka (küpe) G-VII/2
hamayıl K-XXI/5,
G-LXXXVII/4,
G-CCCLXXIX/3,
han-ı yağma G-CXXV/3,
G-CXXXIII/4
hara K-XXIII/10, G-CXXI/3,
has meclis K-XXIII/17
Hassan K-V/5, K-XXII/36,
K-XXIV/20
hat (yazı) K-IV/15, K-XII/14,
K-XXI/29, K-XXI/41,
G-CC/3, G-CDXI/4
hatt-ı ferman G-CCCXI/7,
G-CCCLXX/7
Hata K-XXIV/14, G-LIV/4,
G-CXXVII/2,
G-CLXIV/5, G-CCLXX/4,
G-CCCLVIII/7
Hatayi G-CCCLXXX/5
hatem K-VII/27, K-VIII/1-53,
K-X/20, K-XI/32,
K-XXII/16, G-XXIX/5,
CXCVIII/5,
G-CCLXXXV/6,
G-CCCXXVI/2,
G-CCCL/3,
Hatem-i Tay K-IX/20
hatem ve kadeh maliki K-VII/27
havas G-CXCVIII/1
haven K-XX/14
hayal feneri G-CDXXV/2
Haydar-ı Kerrar G-XII/5,
G-CCCLXVII/1
hayran (esrar) G-CCXIV/5,
G-CCXLIII/2, G-CCCLII/4,
G-CDVI/4
hayret (esrar) G-CCXIV/5
hırka K-XVII/10, G-XL/5,
G-CXXVII/3, G-CLXII/1,
G-CLXVIII/3,
G-CLXXVI/5,
G-CCVI/7, G-CCXCV/3,
G-CCCXXXVII/2,
G-CCCLX/2, G-CDIV/4,
Kt-XII/1
hırsız G-LXXXIX/1,
G-CCCCXLVII/4
Hızır K-XXIII/19, M-V 4/4,
G-CXCV/3, Kt-IV/2
Hızır pınarı K-XXIII/19, F-V/3
Hicaz K-I/29, G-XXXVIII/3,
G-CCLXXXVIII/6,
G-CCCLV/3,
G-CDVII/2, G-CDXIV/2,
G-CDXXXV/2
Hidâye Kt-I/6
hilal (sarığa iliştirilen sivri çubuk)
K-IX/5
hilat G-LVII/2, G-CCCLXIX/1
hindu K-XVI/4, K-XXI/19,
K-XXII/24, G-VI/3,
G-LXXXVII/2,
G-CCXXVII/3,
G-CCCXCV/4
Hintli fil sürücüsü K-I/8
hokka K-I/31, K-VI/3, K-IX/7,
G-XLV/2, G-CCLXXXV/3,
G-CCXCI/3, G-CCCXII/2,
G-CCCLV
hokkabaz K-IX/7, G-CXXVIII/6
Horosan G-CCLXV/5
Horasan beyleri
G-CCCLXXIX/10
horoz gözü (şarap) G-CXC/1
Hucend piri G-CCCVII/5
Huld cenneti G-CCCV/4
Huten G-LIV/4, G-CXXVII/2,
G-CCLXXXIX/4,
G-CDXLI/5
Huten ahusu K-VII/45,
G-CDXXVIII/2
Huten miski M-VI 4/1,
G-CCLVII/3, F-X/1
hüccet K-VI/22

hücre (medrese odası) K-III/46
Hüma K-V/15, K-VII/28, M-I 3/6, M-I 7/7, M-II 4/6, M-III 2/4, G-LXXVIII/5, G-XCVII/7, G-CXXIV/2, G-CXXVII/3, G-CLI/4, G-CXCVI/1, G-CXCIV/8, G-CXCVI/1, G-CCXLVIII/5, G-CCXCVII/4, G-CCCXXXVI/1, G-CCCLVI/5, G-CCCLXXXII/1, G-CCCXCIX/2, G-CDXX/2, F-V/7
Hürmüz G-LXXXVI/2
Hüseyni makamı G-XXV/4
Hüsrev M-VI 4/4, G-LXXXVI/1, G-CDI/5, G-CXC/7, G-CDLXXIV/1
Hüsrev-i Perviz'in hazinesi K-VI/9
Hüzünler Evi K-III/3, G-CLXXXV/1, G-CDLXXXV/4

I

Isfahan G-CXXIX/1, G-CCCLXXIX/10
ışık dilberi G-CCXXXIX/1

İ

İbn-i Sina hikmetli K-X/20
iki yay G-CLIII/1
İkinci Ebu Hanife K-VI/15
ikinci İskender K-II/1, K-XVIII/5
ikinci Keyhüsrev K-XVIII/32
ikinci Yusuf K-II/29, G-CCCXVI/2, G-CCCLXV/5, G-CCCLXX/5
iksir M-III 2/2, G-III/4, G-XLI/4, G-LVII/7, G-CXCVI/2, G-CCXI/4, G-CCXII/2, G-CCCLIII/4
inci gerdanlık K-V/5, K-IX/2, K-XXII/27, G-CCXXVIII/4
insan-ı kâmil G-CCLXII/7
İrem Bağı K-III/1, K-XV/11, K-XXIII/11, G-CXLVI/1, G-CCCLXXIV/2, G-CCCLXXXVII/4
İrem tavusu K-XVIII/3, G-CDLIII/2
İskender K-I/14, K-IV/12, K-VIII/2, K-XIII/10, K-XVII/13, K-XVIII/25, K-XVIII/33, M-I 7/5, M-III 4/2, M-III 5/6, G-III/3, G-XCVI/4, G-CCLXXXIX/6, G-CCLXXXIX/6, G-CCCLXXVII/7
İskender Aynası G-IV/2, G-CCXXXII/1
İskender seddi G-CCCLXVIII/6
İskender tacı G-LXIII/8, G-CDXXVII/2
işret K-III/3, K-VII/12, K-X/5, K-XV/7, K-XXII/6, M-IV 3/4, M-VII 1/1, G-XXIX/2, G-XXIX/3, G-XLVII/1, G-LXVIII/7, G-LXXIX/1, G-CXXII/8, G-CXXXIII/1, G-CXXXV/1, G-CLVI/2, G-CLXIII/3, G-CLXXXIV/5, G-CCIV/1, G-CCIV/2, G-CCIV/5, G-CCXVIII/3, G-CCXXV/2, G-CCXLIV/4, G-CCLIII/2, G-CCLIII/7, G-CCLVII/5, G-CCXIV/3, G-G-CCXXIX/2, CCLXVI/5, G-CCLXXVII/3, G-CCLXXXIX/7, G-CCXCV/2,

G-CCCVIII/10,
G-CCCIX/4,
G-CCCXXIV/6,
G-CCCXXXIII/1,
G-CCCXLIV/3,
G-CCCLXVI/5,
G-CDXII/3, G-CDXIII/5,
G-CDXVI/1, G-CDXVII/2,
G-CDXXI/5, G-CDXXX/2,
G-CDLXX/4, Mtl/III, F-III
5/3
işret bağı G-CXXXIII/1
işret bezmi/meclisi K-XXIII/5,
G-IX/5, G-CXXI/3,
G-CXXXV/1, CLXIV/3,
G-CCLXXVI/2
işret kadehi K-IX/9,
K-IX/39, G-XLVII/1,
G-LIV/1, G-CCXCIX/4,
G-CCCXCIII/2, G-CDVI/2
işret sarayı G-CLXXXVI/5
işret yaygısı G-CCCXC/2
işrethane K-XXIII/21,
G-CXXXIV/1
izzet ve naz tahtı G-CDXIV/1

K

kabak G-CCXVII/1,
G-CCXVII/2, G-CCXVII/2,
G-CCXVII/3, G-CCXVII/4,
G-CCXVII/5
kabza K-XIII/14, K-XXII/17,
G-CXC/3, F-I 2/3
kadeh devri G-IX/3,
G-CCXXXI/5, G-CCLIII/5
kader yayı G-CCLXXI/1
kafatası kadeh G-CXXXIV/1
kâfuri mum G-XLVIII/2,
G-CDXXXVIII/1
Kaf(dağı) K-I/25, K-III/34,
G-CLXXV/3,
G-CCXIII/4, G-CCXCI/4,
G-CCCXLVIII/6
Kahraman K-I/21, K-XI/19,
Kt-VI/1
kalçın G-CCCLXXVII/8
kalemkârlık G-CDXLIX/7
kalender rint G-LV/1, G-XCI/6
kalender tacı G-XCIII/5
Kamer devri G-XXXV/1,
G-LIX/4, Mtl-I
kameri yaka K-X/17
kan pahası G-LXXVIII/1
kand-i mükerrer K-IV/1,
G-CCCLXXVIII/2
kand-i nebat G-CCCLXXVIII/6,
G-CDLXXVIII/2
kandil G-XXIX/4, G-XLIX/1,
G-LXXXVII/3 ,
G-XCVI/5, G-CCII/1,
G-CCX/6, G-CCLVIII/3,
G-CCCXXIV/3,
G-CCCXLIX/3, G-CDXI/3,
G-CDLIX/1, G-CDLXVI/2
kanlı (katil) G-XIX/4, G-C/3,
G-CXV/2, G-CXVIII/2,
G-CCCXXXIX/1
kanun (enstrüman) K-I/20,
K-VII/40, G-CXLI/5, F-III
2/3
kapı dibi K-IX/16
kapı halkası K-VIII/35, K-IX/12,
M-VII 4/2
kaplan K-I/17, K-II/22,
K-XI/6, K-XIII/16,
K-XVIII/12, K-XVIII/14,
M-I 7/6, G-CXXXI/5,
G-CCLXI/5, G-CCXCII/4,
G-CCXCIII/2,
G-CDLXVII/4, Kt-V/1
kaplan kini M-I 1/4
Karabağ G-CCCXL/2
Karun'un malı G-CCXLIX/3
karınca K-XIX/7,
G-XI/2, G-CLXX/1,
G-CCCXXXVIII/1

karınca (Süleyman) K-XIX/4, G-LXXXIX/4, G-CDXXXVIII/6
karınca ve çekirge askerleri K-XVIII/11
katar G-CCLXXVI/2
katil G-CLXV/4
katil göz G-LXXXVIII/2, G-CCCL/4
katil gamze G-C/3, G-CL/1, G-CCCXIII/8
kaza yayı G-CCLXIII/4, G-CCCXLIII/2
kelle şeker G-XCVI/2
kement K-VII/28, K-IX/31, K-XII/30, K-XXIII/8, M-VIII 5/1, G-XXVII/5, G-XXXI/1, G-LXXXI/5, G-LXXXVIII/1, G-CXLII/2, G-CXLIV/1, G-CXCVI/5, G-CCLXVIII/5, G-CCCVII/1, G-CCCXXIII/1, G-CCCXXVII/2, G-CCCXXXII/5, G-CDVI/3, G-CDXXXIV/3, G-CDXXXVIII/5, G-CDLXIII/1, F-III 7/2
kemer K-VI/16, K-VII/28, K-VIII/52, K-IX/14, K-IX/18, G-CXXXII/2, G-CCVIII/2, G-CCCXCVII/5, G-CDIX/5, F-VIII/4
kemer (bel) K-XX/21, M-I 8/6, G-LXXII/5, G-LXXVII/5, G-LXXXV/3, G-CXVI/4, G-CLIV/6, G-CCLI/3, G-CDXXVIII/7, G-CDLXII/3
Kenan ayı K-II/29
Kenan piri (Yakup) K-III/2
Kenanlı Yusuf G-CCLXXXII/2, G-CCCXXV/6
kesret G-CCCX/1, G-CCCXCIII/4
kesret bezmi G-CCXLVII/5
Keşf Kt-I/5
Kevser G-CLVI/2, G-CCCXXXI/3, G-CCCLVII/1, G-CCCLXXVII/3, G-CDX/4, G-CDLXIV/5, G-CDLXXVII/2
Kevser çeşmesi K-IV/15, K-XXI/39, K-XXIII/12
Kevser şarabı G-CCXXXII/3
keyfiyet (esrar ve şarap) G-XII/4, G-CCLXXXI/3, G-CDLXXVII/1
Keyhüsrev K-XX/21, G-CCLXXXIX/6
Keykavus G-CCLIX/4
Keykubad K-I/21
Keyvan G-LXVII/2
Kıblenüma (mili) G-CXXXVI/3, G-CCLII/1
kıl kalem G-CCLXXXIV/6
kıpkızıl deli G-XVII/4, G-XLIX/4
kıran sahibi G-CCCLXVI/5
kırma yazı G-CCXLVII/3
kırk sekiz gün M-I 8/4
kızıl altın G-CXCVII/1, G-CCCXVI/4
kızıl dinar G-CCCVI/3
kızılbaş K-III/25
Kızılelma K-XVIII/15
kibrit K-XI/3
kibrit-i ahmer G-XLVI/5, G-XCIII/3
Kirmani K-II/12
Kisra K-I/14, K-III/28, G-LXXXVI/1, G-CXXVIII/1, G-CCXXXII/2
Kisra'nın tacı K-IV/10, K-IX/9
Koç burcu G-CDXVII/4

köçek G-CCXXXIX/1
köpek rakip G-CDLXXII/3
kös K-II/33, K-XVIII/16, M-III 1/6, G-CXXXV/9, G-CXC/7, G-CCXII/4, G-CCLIV/2
Kubad Paşa K-IX/16
kulkul G-CCXXIX/3, G-CDVIII/5
kullab G-CCCXCVII/3
kuloğlu G-LVI/4, G-CD/3
kumru K-VII/10, G-CCCXXI/5, G-CCCXXV/7, G-CCCXCI/2
kuşak G-CDXXXV/1, G-CDXLI/7
kutup yıldızı K-VIII/21
külah K-XXI/2, G-CCLXIV/2,
külhan G-XLV/4, G-CCCXCVI/4, G-CDXXIV/5

L

lale bahçesi K-III/22, K-XVIII/24, G-XCVII/2, G-CXCIV/1, G-CXCIV/4
levendane G-CDXXXII/7
lıkırtı G-XII/1
Levhimahfuz G-CDXXVI/6
Lokman G-CLVI/3

M

macun G-CCCLIII/6
mahmil G-CCCLXXIII/1
mahmur göz K-XIX/6, G-CLXXXIV/1, G-CCCLXXXV/7
mahmur nergis G-CDIV/1, G-CDVI/2
Mahzenü'l-Esrâr G-LV/1
Malik-i Dinar G-LV/5
Mani G-CDXXXI/3
mangır G-CDXLI/4, G-CDLV/4
Mansur G-CDXLIX/3, G-CDLIX/4
Mantıku't-Tayr G-CVIII/2
maytap G-XVII/2, G-CCXLIV/5
masiva G-CCI/5, G-CCLXXXVIII/1, G-CCXCVIII/1
matla' K-XXIII/3, M-III 2/7, G-CCCXIX/3
Matlau'l-Envâr G-LV/1
meclis halkası G-XXIX/4, G-CCLXXXV/6
meclis mumu G-CCIII/5
Mehmed Çelebi K-XXI/18, K-XXII/11
meddah G-CCXLVIII/7, G-CDLXII/7
melamet K-XXI/47, G-CCLIX/4, G-CCLXXXI/2, G-CCXCIII/1, G-CCCLXXXII/4, G-CDLXXIII/4
melamet erbabı G-CLXVI/3
melamet meydanı G-CXVII/3
menzil (makam) K-XX/25, G-CLII/2, G-CCXLIX/3, G-CCLXXIII/5, G-CDXLII/2, F-III 6/1, F-III 6/5
menzil (okçuluk) G-XXVII/3, G-CCLXXI/1
mercan pençesi G-CLVIII/1, G-CCCXXV/4
mercan tesbih G-CCCXXVII/3
Merih G-XXIX/2, G-LII/4
mermerşahi sarık G-XLV/3
mescid G-CDXXIX/6
Mescid-i Aksa G-CXIV/3, G-CCCIV/1
Mevâ Cenneti K-XXIII/12
Mir Haydar K-XXIV/16
misal (ferman) G-XLVIII/3
misal (hat) G-LVI/2

Muharrem ayı G-CDXV/2
mumlamak K-VIII/24
Murad Han K-XX/17, K-XXIV/10, M-III 1-5/8, G-LXII/6, G-CXCIV/7, G-CCCLXIII/9, G-CCCLXVIII/8
murakıp G-CLXXVI/5
murassa taht G-CCCLXXVII/9
murassa nakıl K-VII/16
murassa otağ G-CCCLXXX/6
Musa'nın eli K-VII/19
musahip K-I/40, K-XIV/2, G-XLVII/2
musanna beyit K-XXIII/2
mushaf G-CCXVIII/1, G-CCXIX/1, G-CCXXIV/1
musikar K-VII/40, K-X/5, G-LI/4
muska K-VIII/11, F-VI/8
Mustafa'nın meclisi G-CCLXXXII/3
müferrih hap G-CCXLV/1
müferrih yakut G-XLV/2
mühürsüleyman K-I/10, K-II/24, K-VIII/51, G-CXCII/3
müselles K-II/15
müselsel hat G-CCXCVIII/5
müttekâ G-CLXIX/3

N

Nahid M-II 5/5, G-CXXXIX/6, G-CCXXV/1, G-CCXXVII/2, G-CCLXVI/1
nakıl K-VII/17, G-XXXI/2, G-XLVIII/1, G-CXXIV/3, G-CXXVI/5, G-CLVII/4, G-CLXVII/2, G-CXCIX/4, G-CCXLII/2, G-CCCLXXI/4, G-CCCLXXIX/2, G-CDIX/1, G-CDXXIV/4, G-CDLXXIV/2
nakılbend K-XX/7, G-XXXI/2
nâkil-i ahbâr K-X/36
nakkare K-XVIII/16, G-CLXXX/3
nakkaş G-CXXXII/5, G-CXCI/1, G-CXCI/4, G-CXCI/5, G-CCCLIV/2, G-CCCLXXXII/3
nakş-ı peleng G-CCCLII/2
Naim cenneti G-CCCV/4
nal ve elifler G-LVIII/3, G-CCXCVIII/5
name K-XXIII/15
nazar muskası G-CCXLVII/3
nebat G-CCXXXVIII/5, G-CCCXL/1, G-CCCLXXVIII/2
Neriman K-II/11, K-XX/19
nevbet G-CXXXV/9, G-CXLVIII/2, G-CLXXX/3,
nevbet-i Sultani K-VII/9
nevbet-i şahi G-CXC/7
nevruz K-VI/9, K-XVI/11, K-XX/9, G-VIII/1, G-CXXXV/12, G-CLXXVI/1, G-CXCI/1, G-CCLXXXIV/2, G-CCCLXXVII/1, G-CCCLVII/6, G-CCCLXXVII/1, G-CDLXXXIV/1
nevruz havası (müzik) G-CCLXIX/2, G-CCLXXXIV/2
nevruz-ı acem G-CCCLXXX/2
nevruz-ı sultani G-LXXV/1, G-CDXLVIII/1
Nigarhane G-CDXXXI/3
nikap K-X/1, G-XVIII/1, G-CCXCI/1, G-CCCXXXI/1, G-CDXXXI/1
Nimetullahi G-CCCLXXV/3

nişan (ferman) G-LVIII/3, G-CLIII/4
nişan/e (okçuluk) G-CCVI/4, G-CCCXLIX/6, G-CDLXX/5, G-CDLXXXI/5
nişancı K-XXIII/13
nokta-i şek G-CCXLVIII/4
Nuh K-XIV/15, G-CCCXLII/1
Numan mezhepli K-X/20
Nûn ve'l-Kalem ayeti K-VIII/28
Nurbahşiler G-CCCLXXV/4

O

ok ve yay G-LXXIV/1, G-C/2
Osman mushafı G-CXLIII/3
otağ K-VII/7, M-I 5/1, M-III 3/5, G-CCXIII/1, G-CCXLIV/4
otag-ı hümayun M-II 4/6

Ö

öd K-IV/17, K-VIII/30, K-XX/1, K-XXIII/8, M-III 4/3, G-VIII/6, G-CCXXXVII/1
öküz G-CCCL/2

P

paleheng G-CDIX/1, G-CDIX/2
pamuk (dâg) G-CCLVII/2, G-CDVIII/4,
papağan K-V/14, K-VIII/4, K-XII/6, K-XXII/20, G-I/8, G-XXIII/5, G-XXV/5, G-CVI/2, G-CCXXXVIII/5, G-CCCXII/2, G-CCCXVIII/5, G-CCCLXXXIII/6, G-CCCLXXXVII/8, G-CDXVI/5, G-CDXXXIX/1, G-CDLXX/2
pehlivan K-XII/11, K-XII/31, M-I 6/5, G-CLIII/1
penç nevbet G-CCXII/3
perçem K-VII/45, K-XXI/31, K-XXIII/7, G-VI/2, G-CXXXI/4, G-CCCLXXXIX/3, G-CDIII/1
pervane G-XCIV/4, G-CXIII/4, G-CXXXIV/2, G-CLXXIII/3, G-CCXIV/2, G-CCLXIII/3, G-CCLXVI/4, G-CCXCV/3, G-CCCXXVI/5, G-CCCXXXV/1, G-CDXXV/7, G-CDLIII/1, G-CDLXIII/2, G-CDLXVI/3
Pervin başağı G-CCCLXXXVI/5
peyk G-CCCLXXVII/8
Piran K-XVIII/32, K-XX/21
pir-i mugan G-CCLV/1, G-CCLXXXIX/3, G-CCCXLIII/1, G-CDLXIII/3
piyade (satranç) G-LXXXV/4, G-CCCXXX/2
pota K-VI/30, K-IX/8, G-CXLI/4, G-CXCVIII/2
pûlâd-ı Hindî F-VII/4
put G-XXXII/7, G-LXXXIII/2, G-CCII/4, G-CDLXXI/4
putperest G-XCV/4

R

Ramazan K-IX/11, K-X/13, G-CCCLXXXIV/6
Rast G-CCCLVI/2
rebap G-II/4, G-CLXXXV/4, G-CCCXXXI/5
remilci tahtası K-VI/10
resîde K-XI/7

reyhan K-XXIV/3, G-III/2
Reyhan G-CCCXLI/1
Rıdvan M-II 2/6, M-II 4/5, G-CCCLXXXI/3
rikab-ı hümayun K-IV/11
rikabdar K-XIII/10
rint halkası G-XXIX/1, G-XXIX/5, G-CLXXXVI/5
rintler meclisi G-XXIX/1, G-CLXXXIV/5
riyazat K-IX/45, G-CCCLXXVII/2
Ruhullah'ın nefesi G-CCLXXXIX/1
Rum (Anadolu) G-CXXXV/3, G-CCLXXVIII/12, G-CCLXXVIII/14, G-CDXLVIII/3, G-CDXLIX/4
Rum haracı K-VIII/47
Rumeli şahini G-CLXI/2
rumi G-CCCLXXX/5
Rumi Hatayi G-CCCLXXX/5
Rumi siper K-XVIII/20
rümmani yakut G-CCCLXXX/6
Rüstem Kt-VI/1
Rüstem-i Destan K-XIX/3, G-CXXXI/3
Rüstem'in yayı K-XXII/17
Rüstem ile İsfendiyar'ın savaşı G-CCCXLIV/3

S

sabuhi kadeh G-XXXV/2
sabuhi şarabı G-XCIII/2
sabuhi sarhoşları G-CCLXXIV/3
safran K-VII/20, K-XII/25, F-VII/5
sağlam ip K-XI/30
saltanat kösü G-CLXXXV/4
saltanat otağı K-IX/44, K-XXIII/15, G-CDXXVII/2
samanyolu K-I/2, K-I/17
samanyolu kemeri K-III/18
Sam u Neriman K-XX/19
sandal G-LXIV/6, G-CXV/5, G-CXV/3, G-CLXXVIII/4, G-CXCIV/3, G-CCCXXXII/3, G-CDV/2, G-CDV/3
sandal (koku) G-CXV/5, G-CCCX/3
sarık K-VII/53, M-III 2/4, G-XII/3, G-XXIV/4, G-XXXII/3, G-CCLXXXI/5, G-CCCLX/2,
sarılık G-CCXC/2
seher kuşu G-LXXV/4, G-CI/5,
selaset K-VI/24, G-LXXXVIII/5
Selim Şah K-II/8, K-XX/24, M-I 7/5, M-V 8/4, M-VI 7/4, G-XCVII/7, G-CXCI/7, G-CCLXXXV/8, G-CCLXXXIX/5, G-CCCVIII/8, G-CDXXXI/6
Selman K-II/32, K-III/36, K-III/37, K-XXIV/20, G-CXLIV/5, G-CCLXXVIII/14, F-VIII/6
Selsebil K-V/11, G-CCLVIII/1, G-CCCVIII/11
semender K-II/17, G-CCCLXXXIII/5
seraser (kumaş) K-X/17, K-XXIII/9, G-LXXV/2
sermenzil G-CLXXIX/2, G-CCIX/5
Settar M-II 5/2
sevda danesi (çörek otu) G-VI/3
Seyf ayeti K-II/12
Seyyid Gazi hikâyesi K-IX/20
sırça saray G-CXXXIV/3
Sidre G-CXVIII/1, G-CCCIV/2
Sidre ve Tuba M-III 3/5, G-CCCXXIX/1
sikke G-I/5

sikke-i şahî G-CDXVIII/1
simkeş K-XII/2, G-CCXCVIII/4
sincap döşek G-XLV/4
sinebend K-XVIII/28, G-CXLII/5
sipahi G-CXCVIII/3
sitam K-XVIII/28
sorguç K-VII/6, G-CXCIV/8
sorgun K-I/30, G-CLIII/2, G-CCCLV/4
Sultan Mehmed K-XIII/8, K-XV/6, K-XVIII/10
Sultan Murad M-III 1-5/8, G-LXXIV/9, G-LXXV/6, G-CXCIV/7
sultani (altın) K-XVIII/30
Süleyman (peygamber) K-XVIII/11, G-CLIX/3, G-CDXXXVIII/6
Süleyman Han K-I/15, K-II/8, K-III/13, K-IV/7, K-V/2, K-XX/24, M-I 3/4, M-I 7/8, G-CXXXIV/5, G-CDLIV/4
Süleyman'ın tahtı K-XVIII/6, M-I 7/5, M-III 5/6
Süleyman ülkesi K-II/1
sülün G-LV/4, G-CCXXXIV/4, G-CCLXXXVIII/3, G-CDLXXXII/4
Sünbüle K-XXI/20, G-XXXVIII/2
sürahi K-XXII/18, G-V/4, G-XII/1, G-XXVI/3, G-LXXXVII/3, G-CXXX/2, G-CLXVIII/7, G-CCXXIX/3, G-CDLXIII/2, G-CDLXIX/4
Süreyya K-IV/23, K-VI/19, G-CCCLI/4
süsen K-VII/12, K-XX/14, G-XXXII/2, G-CCLII/4, G-CCCLXXX/5
süsen yaprağı K-VII/43, K-XX/6, G-CLIV/3, G-CCCXLII/4

Ş

Şaban K-IX/11
şahap K-I/22, K-IV/24, K-XI/8, G-XCII/2, G-CDXXXIII/3
şahid K-VII/34, K-X/32, K-XVIII/31, K-XIX/11, K-XX/29, M-III 2/6, G-XXXIX/5, G-CCIX/6, G-CCXVI/5, G-CCCLXXXVI/6
şahin K-V/15, K-IX/10, K-XII/28, G-XL/2, G-LVI/7, G-LXXVIII/4, G-XCVII/7, G-CL/4, G-CLXI/2, G-CCXXXIV/4, G-CCCXXX/1, G-CCCLVI/5, G-CCCLXXII/3, G-CDXLVII/4, G-CDLII/3, G-CDLVIII/5, G-CDLXIV/7, G-CDLXXXII/4, F-VI/7
şarap bezmi / meclisi G-XII/1, G-LV/3, G-XCVI/3, G-CCVI/5, G-CCXXX/1, G-CCCXCVIII/3, G-CDLXIX/4
şebçerağ K-XX/28, M-III 3/4, G-XLIX/2
Şebdiz M-VI 4/2
şehla göz G-CCLXXIX/3, G-CCCXLV/4, G-CCCLXXXVI/5
şehla nergis G-LXIV/3
şehnaz G-CCCXXX/5
şemse K-X/11, G-CCCLXXVII/9, G-CDIX/5
şerbet G-XI//2, G-XLI/4, G-XCI/4, G-CCCXI/4, G-CCCXII/5
şeref burcu G-CXXII/7, G-CCCLXI/4, G-CDLXXII/4

şerefe (kadehi) G-L/3
şerha G-CDXLIII/3
şeşhane G-CCCLXXVIII/4
şeşper K-XXI/47
şeyhülharem G-CCLXXXIX/3
şeyhülislam K-VI/13, K-X/34, K-XXII/10
şeytan G-CXCII/3,
şeytan rakip M-VII 4/4, G-LX/4, G-CLXXXII/3, G-CCCLXIX/2
şiir tahtı G-CCCXXIII/6
şimşirbaz K-I/6, K-XVIII/17, G-CXXVIII/5
şiraze G-CCLXXIV/4, G-CCLXXV/4

T

tabl ve nakkare K-XVIII/16
taç Sahibi Hürmüz G-LXXXVI/2
taç ve taht K-II/36, G-CDLXVIII/1, G-XXVIII/4
taht K-II/1, K-II/7, K-II/9, K-II/37, K-II/38, K-IV/7, K-V/18, K-XII/35, K-XIII/9, K-XVII/12, K-XXI/1, M-I 7/5, M-II 3/5, M-VI 2/3, M-IX 3/1, M-IX 3/3, M-IX 3/5, G-VII/3, G-XLV/4, G-LXXV/1, G-XCVII/5, G-CCLXI/3, G-CCLXXXVI/4, G-CDLXXXIV/9, G-CDLXXXV/4,
talih yıldızı K-XIX/13, G-CLXXIV/3, G-CDLXVII/3, G-CDLXXII/4
tarikat erenleri G-CCLXV/7
tatar K-VII/5, K-XVIII/24, G-CCCXLVII/6
Tatar ahusu M-I 4/4
Tatar gamze K-VII/45, G-CCXVIII/2, G-CCCLXXIV/4, G-CDXXXVIII/4
Tatar miski G-XLIV/5
tavus K-III/4, K-XXI/16, M-I 7/7, M-III 5/2, G-LXXV/7, G-G-CCLXVIII/2, G-CCCLXXIV/2, G-CCCLXXXI/3
tavuskuyruğu G-CCXXIV/5, G-CDXVII/3
temren K-XIII/19, M-II 3/6, G-CII/2, G-CXI/3, G-CXVIII/2, G-CXXXVI/3, G-CCCXXI/2, G-CCCXXI/3, G-CCCXLIII/4, G-CCCLXXI/4, G-CCCLXXXIX/2, G-CCCXC/1, G-CD/1, G-CDXXIII/3, G-CDXLIX/1
terazi K-X/27, G-CCCXVI/2, G-CCCXVI/2
terazi (denge değneği) K-VI/19
terk ehli G-CIV/2
terki (kayışı) G-CCLXXXIII/3, F-III 7/3
tevki ve tuğra G-CDXVIII/2
tiryak-ı ekber G-XCIII/7
Tuba G-LXIII/1, G-LXIV/1, G-CXVIII/1, G-CXCV/1, G-CXCIX/1, G-CCLXI/1, G-CCCLXXIX/1, G-CDXXVIII/1
tuğ K-VII/7, K-XXI/46, K-XXIV/15, M-III 2/4
tuğra K-I/3, K-II/33, K-IX/17, G-V/3, G-LVIII/3, G-CXXII/1, G-CXXV/4, G-CCLXIV/4, G-CCXCIX/3, G-CDLIX/5

Tunç Vücutlu K-II/11
turna sürüsü G-CCVII/5
turna teleği G-LXIX/3, G-CDXLIII
turunç K-XI/11, G-CDXLII/3
turunç üstüne dâg G-CCV/4
tutiya M-III 2/2, G-LIII/2, G-CXLVII/2, G-CXLVIII/5, G-CLXXIV/2, G-CCXXVIII/2, G-CCXLV/5, G-CCLVIII/5, G-CCXCIII/4, G-CCCXVI/5, G-CDXXXIII/4, G-CDLXIX/5

U

ud G-CCCXXXVI/3, G-CDXXIV/3
ulak K-III/35, K-IV/13, K-XI/13, M-VII 4/3
unvan K-IX/24
uşşak G-CCLXXXVIII/6
uzlet G-CLXXXV/1, G-CCXLVII/5
uzlet perdesi K-XXII/19
uzlet köşesi M-IV 5/5, G-CCLXXVIII/1

Ü

Ülker K-XVIII/14, G-CXLIX/1-5,
Ülker gerdanlığı K-XXII/4, G-CCXLVIII/4
Ülker yıldızı K-V/9
üsküf G-CLX/1, G-CCLXXX/5
üzengi K-II/39, K-IV/10, K-XVIII/2, K-XIX/9, G-XVIII/4
üzüm kızı M-VIII 4/2, G-XVII/5, G-CCXXXVI/3, G-CCLII/3, G-CCCLXXXV/6, G-CDXLI/6
vezir (satranç) G-CCCXXX/2

V

vaaz meclisi G-CCLXXXI/4
vech-i hasen G-XXV/4

Y

yağı Tatar K-VII/5
yağma K-VII/5, G-CCXXXI/2, G-CCCXLVII/6
Yakub K-III/3, G-CCCLXV/5, G-CDLXXXV/4
yalancı şahit G-CDLIX/3
yalın kılıç G-XLIV/2, G-CCCLXVII/3
yarasa K-X/25
yay K-XXII/17, M-VII 3/1, G-XXXI/1, G-LIX/3, G-LXIV/4, G-LXXVI/5, G-CVII/5, G-CLXIII/1, G-CCVI/4, G-CLXIII/1, G-CCVI/4, G-CCXVIII/6, G-CCXXXII/2, G-CCCXXI/2, G-CCCXXV/2, G-CCCXCVII/3, G-CDXXXVI/4, G-CDXL/5, G-CDLV/4, G-CDLXXXI/5
yaygı K-VII/3, K-XII/33, K-XVIII/7, G-LXXV/2, G-CXXI/3, G-CLXIV/4, G-CCIV/4, G-CCCXLVI/1, G-CCCLXXX/4, G-CCCXC/2
Yecüc K-XVIII/5, K-XXII/14
yedi gezegen K-III/21
yedi yıldız K-IV/13, K-XIV/14, K-XVII/15, G-CCCXVIII/4

Yed-i Beyza K-VII/19
yedinci kat gök K-I/8, K-XX/25
yel mumu G-CCXCII/1, G-CDLXX/4
yelek K-XXII/17
yelkenliler K-XVIII/20
yem K-I/25, K-X/12
yem (deniz) G-LXXIII/5
yokluk kuyusu G-CCLXXXII/2
yokluk uykusu K-VII/1, G-CCCXXXV/3, CCCLXXIII/2
Yusuf K-II/29, K-III/2, M-I 7/2, M-VI 2/5, G-CLXV/1, G-CCCXXIX/2, G-CCCXXIX/2, G-CDLXII/6, G-CDLXXXV/4
Yusuf yüzlü(ler) K-X/20, G-XXXVI/3, G-LXI/2, G-CXLI/2
Yusufi sarık K-IX/5
Yusuf'un gömleği K-XVI/6

Z

Zahir K-II/32
Zaloğlu Rüstem K-IX/41
zambak K-VII/6, K-VII/19, G-CDXXXI/5
zemzem (suyu) G-LXII/3, G-CCLXXXIX/3
Zencir-i Adl G-CXXVIII/1
zerbeft kaftan G-CLXX/4
zerefşan K-II/5, K-IV/23
zerefşan sümbül G-CCLXIX/5
zerefşan kâğıt K-XII/15
zerre (güneş) G-XXVI/2, G-LXXXIV/4, G-CIX/5, G-CLVIII/6, G-CLXX/1, G-CCLXII/5, G-CCLXXXVI/3, G-CCCLXIX/4
zerrin külah M-III 2/6
Zühal K-I/8, K-II/28, G-CCCXLI/4
Zühre K-I/4, K-IV/24, K-X/8, G-LXXX/1, G-LXXXIV/4, G-CDVII/3
zülüf kemendi G-LXXXVIII/1
zülüf zinciri G-CCXXVIII/1, G-CCLXVIII/4
Zülfikar K-XIII/15, G-XII/5, G-CCX/7, G-CCXXIX/5, G-CCCLXVII/1, G-CCCLXVII/6
zümrüt taht K-XX/14, G-LXXV/1, G-LXXVI/2, G-LXXXVI/1
zünnar G-LXXXIII/2
Zünnun G-LV/5